

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՇԱԲԱԹ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ • SAMEDI 1 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7131 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2542

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ…

•

Արձակուրդ է եւ մարդիկ տրամադիր չեն խրատներ, թելադրութիւններ կամ դիտողութիւններ լսելու :

Ամէնէն բախտաւորն ալ կ'ուզէ որ Հանգիստ ձգեն զինքը: Գոնէ մէկ ամիս : Հոգ չէ թէ մաղը մոխիրը թաթխած չըլլայ …

Երբեք տրամադրութիւն չունինք խանգարելու ոեւէ մէկուն Հանգիստը :

Սովորութիւն է. — Նպարավաճառը, կօշկակարը, դերձակը խանութը կղպելով ծովափ, լեռ կամ ջերմուկ մը կ'երթան:

Ամբողջ գործարաններ, մեծ ու փոքր Հաստատութիւններ կը փակուին քանի մը շաբաթ կամ Հերթով կը բանին :

Դուռներուն վրայ կը կարդաք, — «Տարեկան փակում»:

Օրաթերթ մը չունի այդ իրաւունքը :

Իր աշխատաւորները կրնան արձակուրդի երթալ: Բայց չեն կրնար մէկ օր իսկ ընդհատել թերթին հրատարակութիւնը :

Օրաթերթը չի կրնար լռել :

Տպագրական մեքենան պիտի բանի անընդհատ: Թերթը լոյս պիտի տեսնէ օրը օրին եւ ժամը ժամին : Ոչ միայն լուր, այլեւ մտաւոր սնունդ ճարելու, Հարցեր լուսաբանելու, Հանրային կարծիքը վարելու Համար :

Ամենօրեայ կեանքի պաՀանջն է այս, ամէն տեղ: Ինչ լեզուով ալ Հրատարակուի օրաթերթը :

Ուրեմն, տարեկան [illegible] ալ մեր պարտականութիւնն է Հետեւիլ օրուան պահանջներուն:

Այսպէս, պարտաւոր ենք արձանագրել ամենօրեայ անցուդարձը: Սեւն ու ճերմակը: Ջադկել բացասական երեւոյթները: Խրախուսել դրական, Հանրօգուտ ձեռնարկները :

Եւ մտածելու վարժեցնել:

Այս տարրական պարտականութիւնը կատարածատեն, այն միամտութիւնը չունինք թէ ամէն թելադրութիւն կամ առաջարկ անմիջական արդիւնքի մը կը յանգի :

Օտար ժողովուրդներու, աւելի Հզօր եւ բախտաւոր ազգերու մէջ ալ այդ միամտութիւնը չունին:

Որ եւ է գաղափարական թերթ վարուցան կը կատարէ յարատեւօրէն: Տարին տասներկու ամիս :

Գաղափարներ կան որոնք դիւրաւ կ'ընդունուին: Կը ծլին եւ կը ծաղկին :

Ուրիշներ խոպան գետնի վրայ կ'իյնան: Ուրեմն պէտք է քարոզուին, մանրուին, տարածուին անընդհատ :

Գաղափարներ, ծրագիրներ ալ կան որոնք շատոնց Հասունցած են: Հասկնալի եւ ընդունելի են բոլորին Համար :

Եւ սակայն, միշտ պէտք է յիշեցնել, որպէսզի գործնական ելքի մը յանգին :

Այդ կարգէն է, օրինակ, մեր գաղութին Հաւաքական կազմակերպութեան խնդիրը:

Տարիներով ծեծուած է այս պաՀանջը, առանց քայլ մը յառաջ երթալու :

Իրականին մէջ, շատ ետ դացած ենք, բաղդատելով 20–25 տարի առաջուան Հետ:

Մինչեւ այսօր ալ, ամէն Հայաշատ կեդրոն կը փորձէ գործեր կատարել ինքն իր մէջ տապկուելով: Առանց կազմական, նոյն իսկ բարոյական կապ ունենալու Հարեւանին Հետ :

Երկու բազմաՀայ կեդրոններ, Փարիզ եւ Մարսէյլ, լճացած վիճակ մը կը ներկայացնեն տարիներէ ի վեր :

Մինչդեռ կրնային դառնալ մղիչ ուժ եւ ուղեցոյց: Ոչ միայն տեղին վրայ, այլեւ սաՀմանամերձ գաղութներու Համար :

Պատճա՞ռը, — Ահա ձեզի խորհրդածութեան նիւթ մը՝ արձակուրդի առթիւ :

Օգտուեցէք արձակուրդէն, քիչ մըն ալ այս ուղղութեամբ մտածելու Համար: Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԻԱ ԴԺԳՈՀ Է Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ

★

ՋՈՒԶԵՐ ՈՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԱՌԱՆՁԻՆ ԳՈՐԾԵՆ ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Անգլիոյ լորտերու ժողովին Եշ. օրուան նիստին մէջ, նոր վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Քորէայի եւ առ Հասարակ Ծայր. Արեւելքի խնդիրներու մասին: Արտաքին գործերու առժամեայ նախարարը, Լորտ Սալզպըրի այս առթիւ խոստովանեցաւ թէ կառավարութիւնը դիտողութիւն ըրած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին՝ Ֆ. Տըլըսի Գշ. օրուան յայտարարութեան դէմ, որով կ'ըսէր թէ ի Հարկին պիտի Հեռանան Քորէայի Հաշտութեան ժողովէն :

Նախարարը այս յայտարարութիւնն ըրաւ ի պատասխան զանազան Հարցումներու եւ քննադատութեանց: Նոյն խնդիրը յուզուեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ ալ, եւ ելմտական նախարարը փորձեց փարատել մտավախութիւնները, լուսաբանութիւններ Հաղորդելով: Երկու նախարարներն ալ յայտարարեցին թէ Մեծն Բրիտանիոյ քաղաքականութիւնը Հիմնուած է «Ազգաժողովին վրայ եւ պիտի գործեն անոր միջոցաւ »:

Լորտ Սալզպըրի ըսաւ. — «Հրահանգներ դրկեցի Ուաշինկթընի մեր դեսպանին փո[illegible] քաղաքականութեան մասին: Այս առթիւ խնդրեցի Մ. Նահանգներու կառավարութենէն ամէն ջանք թափել Համոզելու Համար նախագաՀ Սինկման Ռին որ Հաւատարիմ մնայ Ազգաժողովին քաղաքականութեան, թէ յառաջիկայ ընդՀ. ժողովին եւ թէ քաղաքական ժողովին մէջ (Քորէայի Հաշտութեան ժողով):

Վիճաբանութեանց ընթացքին նորէն յուզուեցաւ կարմիր Չինաստանի անդամակցութեան խնդիրը: Լորտ Սալզպըրի նեղը դրուելով, ստիպուեցաւ խոստովանիլ այդ անդամակցութիւնը պիտի ընդունուի երբ ժամանակը Հասուննայ : Բայց մերժեց պատասխանել թէ Անգլիա ե՞րբ «Հասուն» պիտի սեպէ ժամանակը :

Ընդդիմադիրները յայտնապէս բարկացած էին Ֆ. Տըլըսի յայտարարութենէն : Իրենց խօսնակը, նախկին վարչապետ Էթլի վիճաբանութիւնը բանալով յայտարարեց.

— «Ամէնքս ալ ուրախութեամբ կ'ընդունինք թէ Քորէայի մէջ բեռին մեծագոյն բաժինը կը կրեն Մ. Նահանգները : Բայց մենք ալ բաժին ստանձնած ենք եւ զարմանալի է որ, երբ Ազգաժողովը պիտի գումարուի, այս միակողմանի յայտարարութիւնը կ'ըլլայ : Պ. Ֆ. Տըլըսի առնել - քալելու սպառնալիքը կը Հակառակի Ազգաժողովին գործունէութեան ըսկզբունքին: Այն տպաւորութիւնը կը տրէ թէ Մ. Նահանգները կրնան իրենց ճամբով երթալ, առանձին քաղաքականութիւն վարել, եթէ ամէն բան Պ. Տըլըսի ուզածին պէս չընթանայ: Մեծն Բրիտանիա Քորէայի պատերազմին մէջ չմտաւ Սինկման Ռին միացեալ Քորէայի վեհապետ Հռչակելու Համար: Կը թուի թէ Մ. Նահանգները կ'ուզեն իրենց քաղաքականութիւնը ներդաշնակել աւելի շատ Սինկման Ռիի քան Ազգաժողովին միւս անդամներուն Հետ »:

Կառավարութեան ներկայացուցիչը իր բացատրութեանց մէջ շեշտեց թէ երբեք միտք չունին առնել - քալելու, առանց խորհրդակցութեան, եթէ Հաշտութեան ժողովը ձախողի : Այս առթիւ պարզելով բրիտանական տեսակէտը Ազգաժողովի մասին, ըսաւ,— «Մեզի Համար ՄԱԿը ազգերու ընտանիք մըն է եւ ոչ թէ Հակա-Համայնավար զինակցութիւն մը»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐԸ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ

•

ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ ԳՐԱՒՄԱՆ ԾԱԽՔԵՐԸ ՊԱՀԱՆՋԵԼՈՒ ՊԱՅՄԱՆԷՆ

Խ. Միութիւնը ծանուցագիր մը յանձնեց Մոսկուայի աւստրիական դեսպանին, պարզելով իր տեսակէտը Հաշտութեան դաշնագրի մասին եւ Հրաժարելով գրաւման ծախքերը պաՀանջելու պայմանէն: (Տարեկան 150 միլիոն շիլին):

Ինչպէս դիտել կուտան իրագէկներ, Մոսկուան վեց տարի ուշ մնացած է, այս զիջումը կատարելու Համար: Մ. Նահանգները վեց տարի առաջ Հրաժարած էին իրենց պաՀանջէն :

Երկրորդ աշխարհամարտին դադարումէն մինչեւ 1952 Դեկտ. 31 Աւստրիա 2735 միլիոն շիլին (մօտ 40 միլիառ ֆրանք) վճարած է, պաՀելու Համար 44 – 50.000 խորհրդային զինուորներ: Միեւնոյն ատեն կը վճարէ ֆրանսական եւ անգլիական զօրագունդերուն ծախքերը :

Խ. Միութիւնը իր ծանուցագրին մէջ կ'ըսէ թէ կարելի է վերսկսիլ Հաշտութեան բանակցութիւնները, կարգ մը պայմաններով: «Աւստրիոյ 1953 Յունիս 30 թուակիր յուշագրէն կը Հետեւի թէ աւստրիական կառավարութիւնը դրական դիրք մը կը բռնէ խորհրդային կառավարութեան [illegible]ակցութեամբ կարգադրելու Համար Հաշտութեան դաշնագրի խնդիրը: Բայց եւ այնպէս, աւստրիական կառավարութիւնը չըսեր թէ ինչո՛ւ, 1952ի գարունէն ի վեր, կը խափանէ դաշնագրին կնքումը : Այս յապաղման պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ աւստրիական կառավարութեան վրայ »:

Ծանուցագիրը յետոյ կը յիշէ Փոցտամի դաշնագիրը եւ չորս պետութեանց արտաքին նախարարներու 1949ի ժողովը ուր « վաւերացուեցաւ Հաշտութեան դաշնագիրը բացի քանի մը անկարեւոր կէտերէ», եւ կը մեղադրէ թէ աւստրիական կառավարութիւնը այժմ յառաջ կը քշէ արեւմտեան պետութեանց կողմէ յօրինուած կրճատեալ դաշնագիրը, «որ կը խախտէ աւստրիացի ժողովուրդին շատ մը իրաւունքները եւ չի կրնար լուծել աւստրիական խնդիրը»:

Ծանուցագիրը կը քննադատէ այդ նախագիծը, միեւնոյն ատեն դիտել տալով թէ ան կը բռնաբարէ Խ. Միութեան իրաւունքները Աւստրիոյ գերմանական ըստացուածքներուն վրայ: Իբրեւ եզրակացութիւն, Խ. Միութիւնը կ'ուզէ գիտնալ թէ Աւստրիա կը շարունակէ՞ կառչիլ կրճատեալ դաշնագրին, թէ կը պաՀէ 1952 Յուլիս 31ի յուշագիրը որով կ'ընդունէր բանակցութիւնները շարունակել չորս պետութեանց կողմէ մշակուած նախագծին վրայ :

Արեւմուտքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Մոսկուա նոր փորձ մը կը կատարէ, ճակատ ճեղքելու Համար: Միւս կողմէ, Լոնտոնի մէջ դիտել կուտան թէ երբեք տեղեկութիւն չունին Աւստրիոյ Յունիս 30 թուակիր յուշագրէն: Իսկ Փարիզի մէջ կ'ըսեն թէ արեւմտեան պետութիւնները դեռ անցեալ փետրուարին մէկդի դրած էին կրճատեալ դաշնագիրը: Այս առթիւ ըսենք թէ այդ նախագիծը առաջարկուեցաւ իբրեւ միջին ճամբայ, տեսնելով որ Խ. Միութիւնը անվերջ կը ձգձգէ բուն Հաշտութեան դաշնագրին կնքումը :

Երեք դաշնակիցները նոր ծանուցագիր մը ուղղած էին Մոսկուայի, անցեալ Յունիս 11ին, բայց պատասխան չստացան :

ԻՐԱՆԻ ՇԱՀԻՆ կրտսեր քոյրը, Իշխանուհի Աշրաֆ, Զուիցերիա վերադարձաւ, արտաքսուելով արքունիքէն :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

« ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ԶԱՅՐՈՅԹ »

Պատահաբար ձեռքս անցան կարգ մը խորհրդային թերթեր, որոնք մանրամասնօրէն կը նկարագրեն Բերիայի դէմ արձակուած շանթերը :

Ի՜նչ բառեր, ի՜նչ որակումներ, որոնք բերնէ բերան եւ թերթէ թերթ կը շրջին : Աշխարհի բոլոր լեզուներով: Խ. Միութեան մէկ ծայրէն միւսը :

Ահաւասիկ ծաղկեփունջ մը, քաղուած՝ «Սով. Հայաստան»ի վերջին թիւերէն. —

Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա»ն է որ կը յայտարարէ, բանուորուհի Ռոմանովայի բերնով. (խմբագրական Յուլիս 11ի).

— «Պարտիայի եւ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի Բերիան ձգտում էր խարխլել պարտիայի միասնութիւնը, երկպառակութիւն սերմանել մեր Հայրենիքի ժողովուրդների մէջ: Բայց պարտիայի կենտր. կոմիտէն ժամանակին մերկացրեց այդ ստոր թշնամուն, իմպերիալիստների գործակալին »:

Խմբագրականն ալ իր կարգին կը շաչեցնէ խարազանը .

— «Պարտիայի եւ ժողովրդի երդուեալ թշնամի Բերիան ձգտում էր զանազան խարդախ եղանակներով խարխլել ՍՍՌՄ ժողովուրդների բարեկամութիւնը՝ բազմազգ սոցիալիստական պետութեան հիմքերի հիմքը: Պատահական [illegible] քարելու կեղծ պատրուակով նա փորձում էր երկպառակութիւն եւ թշնամանք սերմանել ՍՍՌՄ ժողովուրդների միջեւ, ակտիվացնել բուրժուա–նացիոնալիստական տարրերը միութենական ռեսպուբլիկաներում » :

Դարձեալ պաշտօնաթերթի նոյն թիւէն:

Հազարաւոր բանուորներ ժողովներ կը սարքեն Մոսկուայի գործարաններուն մէջ: «Դարբնոցային ցեխի բանուոր» ընկ. Կուլիկով կը յայտարարէ բարկաճայթ .

— «Հսկայական զայրոյթով եւ վրդովմունքով մենք իմացանք, որ մեր պարտիայի ղեկավարութեան մէջ սողոսկել էր ժողովրդի դաւաճան եւ թշնամի, իմպերիալիզմի ստոր գործակալ Բերիան » :

Եւ վերջապէս ընկեր Գրուզինցեւ .

— «Մենք համոզուած ենք որ բուրժուական վերասերուած ?, միջազգային իմպերիալիզմի գործակալ, աւանտուրիստ Լաւրենտի Բերիան կը դատապարտուի սովետական օրէնքի ամբողջ խստութեամբ ».

Կարելի՞ էր հարցնել թէ ո՛ր մառանը կծկուած էին այս «հսկայական զայրոյթը եւ վրդովմունքը», երբ Լաւրենտի Բերիան հազարաւոր գլուխներ կը թռցնէր եւ ուրիշ բիւրաւորներ մոխիրի վրայ կը նստեցնէր: Առանց երկրի եւ ազգի խտրութեան …

ՎԱՀԷ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ - ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզ վերադարձած է երաժիշտ Օհան Տուրեան որ շարք մը յաջող նուագահանդէսներ տուած էր Պոլսոյ եւ Պէյրութի մէջ:

× Արձակուրդի առթիւ Փարիզ կը գտնուի ծանօթ ջութակահար Գէորգ Սինանեան, որ քանի մը ամիսէն պիտի վերադառնայ Ամերիկա :

× Հինգշաբթի իրիկուն Հիւս. Ամերիկա մեկնեցաւ Տիկին Վալա – Սարգիս Խաչատուրեան :

× Փարիզ եկած են Պ. Գառնիկ Թոփալեան, ուսուցիչ Պէյրութի Համազգային Փալանճեան Ճեմարանին եւ Բժ. Վարուժան Սահակեան, որ Հիւս. Ամերիկա կը գտնուէր, կատարելագործելու Համար իր բժշկական մասնագիտութիւնը :

× Պէյրութ վերադարձաւ ընկերուհի Շաքէ Տէր Մելքոնեան, որ յաջող քննութիւն մը անցուցած էր իր երեք «թէզ»երով, ինչպէս գրեցինք ժամանակին:

ՓԱՐԻԶԷՆ ՀԱԼԷՊ

(ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

●

Աւագ Չորեքշաբթի առաւօտեան, երիտասարդ հայրենակից ուսանողի մը, Արտաշէս Տէր Խաչատուրեանի հետ, Պէյրութէն «օթոմոթրիս»ով ճամբայ կ՚ելլենք դէպի Հալէպ։ Երեք վակոններէ բաղկացեալ կառախումբին մէջ, ասեղ ձգելու տեղ չկայ։ Ճամբորդ եւ պայուսակ խռնուած են իրարու։ Նախօրօք տոմսակ չէինք գընած, բաւական նեղութիւն կրելէ վերջ կրցանք տեղաւորուիլ Բ. կարգի վակոնին մէջ։

Հակառակ ամպոտ երկինքին եւ տեղացող անձրեւին, ուրախ եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ կառախումբը ճամբայ կ՚ելլէ եւ կտրելով ու իր աջին ձգելով Լիբանանեան հրաշալի լեռնաշղթան, կը սուրայ ալեկոծ Միջերկրականի ափերէն։ Ճամբորդները մեծ մասով հայ ուսանողներ, ուսուցիչներ եւ ընտանիքներ են, որոնք Զատկի արձակուրդէն օգտուելով, կ՚երթան քանի մը օր հանգստանալ իրենց ծնողքին եւ ազգականներուն մօտ Հալէպ, Գամըշլի եւ շրջակաները։ Բոլորը ազատօրէն կը խօսին հայերէն, ուսանողները կ՚երգեն հայերէն եւ սիրալիր ու սրամիտ կատակներով կը զբաղեցնեն կառախումբին բարեկիրթ եւ բարեացակամ Լիբանանցի պաշտօնեաները։

Արդէն անցած ենք Թրիփոլին (Տրիպոլիս) եւ մօտեցած Սուրիոյ սահմանագլխին։ Իրարանցում մը կը սկսի ճամբորդներուն մէջ։ Սահմանագլխի վրայ, անցագրի եւ իրեղէններու կանոնական քննութիւն պիտի կատարուի։ Մեր անուշիկ տղաքը, քրքիջներով եւ կատակներով իրար կը քաշքշեն եւ վախկոտներուն սիրտ կուտան։

Հինգ վայրկեան վերջ կառախումբը կանգ կ՚առնէ սահմանագլխին վրայ եւ պաշտօնեաները կը ձեռնարկեն քննութեան։ Յետոյ կը սկսին աչքէ անցընել բոլորին անցագրերը։ Կարգը ինծի եկած է,— Նանսէնեան անցագրով եւ լիբանանեան վիզայով պիտի մտնեմ Սուրիա։ Գըլ- [illegible] թեան մը չյանգելով կը հարցնէ թէ ի՞նչ հպատակ եմ։ Բարեբախտաբար, հայրենակիցս Արտաշէս, որ լաւ արաբերէն գիտէ, օգնութեան կը հասնի եւ բացատրութիւններ կուտայ։ Պաշտօնեան կը հրաւիրէ Արտաշէսը իրեն հետեւիլ մինչեւ պահականոց։ Անցագիրս առնելով, կը մեկնին։ Կ՚անցնի հինգ տասը րոպէ, ճամբորդները անհամբեր կը սպասեն։ Ցանկարծ կառախումբը կը շարժի։ Բոլորս իրար կ՚անցնինք։ Երիտասարդ ուսուցիչ մը, որուն անունը չեմ յիշեր դժբախտաբար, յառաջ կը նետուի եւ անմիջապէս կառավարին մօտենալով կը պաղատի եւ կը կեցնէ գնացքը։ Վերջապէս, կ՚երեւայ հայրենակիցս, որ անցագիրս ձեռքը բռնած, վազելով կը նետուի կառախումբին մէջ։ Կրցած էր հաստատել Նանսէնեան անցագրին օրինաւոր հանգամանքը եւ հինգ ոսկի վճարելով, առժամեայ վիզա մը եւ Սուրիա մտնելու արտօնութիւնը ստացած էր ինծի համար։

Այս աննշան միջադէպէն վերջ, կառախումբը կրկին ճամբայ կ՚ելլէ։ Այլեւս մեր ետին ձգած Ջրաբրի Լիբանանը, կը մըտնենք Սուրիոյ դաշտերը։ Կ՚անցնինք Հոմսէն, Համայէն։ Քանի կը մօտենանք Հալէպի, այնքան կը բարձրանան տրամադրութիւնները։ Ցարակից վակոնէն, կը լսուի հայ ուսանողուհիի մը մեղրանոյշ ձայնը «Ասում են ուրին, աղջիկ էր ինձ պէս...»։ Առնական ձայն մը կը պատասխանէ երբ հովիւ Սարօ — Բարձր սարեր, այ սարեր, ձէն եմ տալիս, այ սարեր»։ Կը լսուին ծափեր ու ուրախութեան կանչեր։ Խանդավառութիւն։ Կառախումբը կ՚անցնի սուրիական գիւղերէ, կոնաձեւ հողակոյտերով։ Իւրաքանչիւր հողակոյտի ներքեւ, կայ ծակ մը, որ իբր դուռ կը ծառայէ բնակիչներուն։ Ամբողջ ճամբու ընթացքին, կը հանդիպինք ոչխարներու, ուղտերու եւ բարձրէն թռչող սպիտակ արագիլներու, որոնց կը նայիմ կարօտով։ Անոնք ինծի կը յիշեցնեն ծննդավայրս ...։

Կտրելով անհամար բլուրներ, անսահման դաշտ ու դուրան, հետզհետէ կը մօտենանք Հալէպի։ Տեղ տեղ, հողը ոռոգուած է ջուրով։ Կ՚իմանանք թէ, քանի մը շաբաթ առաջ, քաղաքէն անցնող Քուէյք գետը, յորդած եւ աղետալի հետեւանքներ ունեցած է։ Դուրսը, մինչ կ՚անձրեւէ։

Չեմ գիտեր որ կայարանէն, յանկարծ, կառախումբ կը մտնեն 5–6 քոլոսաւոր, սեւ փուշիներով ու գոյնզգոյն էնթարիներով քիւրտ ճամբորդներ, որոնք կուգան կը տեղաւորուին մեր վակոնին մէջ, ճիշդ մեր ետեւի նստարանին վրայ եւ կը սկսին խօսիլ քիւրտերէն։ Հազիւ կը զսպեմ զարմանքի բացականչութիւն մը եւ յուզուած, կ՚ըսեմ ուսանող հայրենակցիս.— «Որքա՜ն կը նմանին մեր երկրի քիւրտերուն։ Ո՞ր տեղացի են»։ Ճամբորդներէն ոմանք, կը թթուեցնեն իրենց դէմքերը եւ կը հեռանան։ Ընդհակառակն, ես եւ հայրենակիցս, կը մօտենանք քիւրտերուն եւ ափ ի բերան ձգելով նորեկները։ Կ՚իմանանք թէ, Տիգրանակերտի շրջաններէն եկած վաճառականներ են։ Արտաշէս շատ սահուն կը խօսի քիւրտերէնը եւ մտերիմ զրոյցի բռնուած է անոնց հետ։ Ես, հազիւ քանի մը բառով կը մասնակցիմ խօսակցութեան։ Մեր հին «բարեկամները» իրենց կարգին, հետաքրքրութեամբ դիտելով զիս ու հայրենակիցս, կը հարցնեն թէ, մենք ուրտեղացի ենք եւ ինչպէս գիտենք իրենց լեզուն... «Մշեցի ենք», կը պատասխանէ Արտաշէս, կտրուկ։ Պահ մը, իրարու երես կը նայինք։ Քար լռութիւն։ Քիւրտերուն լեզուն բռնուած էր։ Մինչ յարակից վակոնէն, աւելի սիրավառ կ՚երգեն «Անուշ»ն ու «ՀովիւՍարօն» եւ աւելի ուժգին կը լսուին ծափերը եւ հայ ուսանողներու խանդավառ կանչերը։

Մութը չկոխած, կը հասնինք Հալէպ։ Մէկ ժամ վերջ, կ՚իջեւանիմ Սասունցի հայրենասէր եւ քաջ հովուի մը, Տէր Մըկրտիչ Ա. քահանայ Մուրատեանի տունը։

×

Աւագ Հինգշաբթի։ Նստած, տէր հօր տան պատշգամը, Հալէպի կեդրոնական պողոտաներէն մէկուն վրայ, կը դիտեմ ջերմեռանդ հայ ժողովուրդը որ, շարան-շարան կ՚երթայ լեցնել Հալէպի Հայոց եկեղեցիները։ Ոտնլուայ է։ Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի... Կը լսուին կոչնակները եւ յանկարծ, անհուն փափաք մը կ՚ունենամ միանալու այդ բազմութեան։ Տէր հօր շնորհալի աղջկան Օր. Զապէլի հետ, կ՚որոշենք երթալ Հալէպի հինաւուրց Քառասուն – Մանկանց եկեղեցին, որ կը գտնուի քաղաքին հին թաղամասերէն մէկուն մէջ։

Կ՚անցնինք նեղ ու ոլոր մոլոր ճամբաներէ, քարաշէն ու հազարաշէն կամարներէ, կը հանդիպինք հինումաշ ձիաւոր ու սեւ կառքերու, Փէսաւոր, տեղացի պէյերու եւ աղաներու, սեւ քողերով ծածկուած խալամ կիներու, գոյնզգոյն էնթարիներ եւ ալպանական շալվարներ հագած Փէլլահներու, հաշմանդամ, կոյր մուրացիկներու եւ մանաւանդ, տեղացի բոպիկ մանուկներու, որոնք, անցորդներուն ետեւէն վազելով, ողորմութիւն կը խնդրեն բարձրաձայն։

Փոքրիկ, քարաշէն կամարի մը տակէն եւ բակէն անցնելով, կը մտնենք «եկեղեցին հայկական»։

Տաճարը բերնէ բերան լեցուն է աքսորի սերունդով։ Սեւ եազմայով, ոսկրացած այտերով, գողգոթայէն անցած հայ մայրեր, աղօթելու եւ դողդոջուն ձեռքերով մոմ վառելու եկած են իրենց զաւակներուն եւ թոռներուն հետ։ 38 տարի առաջ, Թուրքիոյ հեռաւոր ափերէն եւ Փոքր Ասիոյ խորերէն, մեր մեծ նահատակներու եւ մարտիրոս հայ ժողովուրդի կարաւանները, եկան ու անցան այս քաղաքէն, երթալ խողխողուելու համար մօտակայ ձորերուն մէջ։

Բուրվառներէն, զուլայ զուլայ բարձրացող խունկի անուշահոտ բուրմունքով [illegible] է տաճարը, մոմերով ու կանթեղներով զարդարուն դասին վրայ, բոլոր շարուած են 12 հայ մանուկներ։ Ոտնլուայի սրբազան արարողութիւնը սկսած է։ Եպիսկոպոսը, քահանաներ եւ տիրացուներ թանկագին շուրջառներ եւ գոյնզգոյն շապիկներ հագած, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանեն։ Շարականները կ՚երգուին հայաշունչ եւ գաւառաշունչ ոգիով մը։ Կը ցնցուիմ։ — Կը յիշեմ ծննդավայրս, Մշոյ Սուրբ Մարինէ եկեղեցին եւ կուլամ ...։

Գտնուած եմ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներու հայ եկեղեցիները եւ լսած քառաձայն սքանչելի պատարագները։ Սակայն, ոչ մէկ տեղ յուզուած ու տակնուվրայ եղած եմ այնքան, որքան Հալէպի Հայոց այս թանկագին ու հին եկեղեցիին մէջ։ Ամէն պլպլացող կանթեղ, ամէն սրբատաշ քար, պատկեր, սկսած Մայր-Աստուածածինէն, ծծկեր մանուկ Յիսուսէն մինչեւ Ս. Գէորգն ու Ս. Սարգիսը նիզակը ձեռին, ինծ կը յիշեցնեն մեր «կորուսեալ դրախտ»ը, անցեալի մեր չքնաղ գաւառներու հազարաշէն եկեղեցիները, վանքերն ու փառքերը։

Զատիկ է։ Եռ ու զեռ ամէն կողմ թէեւ, խուռներամ բազմութեամբ լեցուած են Հայոց եկեղեցիները, յուզիչ, քարոզներ եւ արարողութիւններ Հալէպի առաջնորդին եւ կրօնական դասուն կողմէ։ Հարսնեւորներու անվերջանալի շարանը եւ զըւարթ կանչերը բռնած են եկեղեցիներու բակերն ու շրջակաները, բայց ժողովուրդը կարօտով կը յիշէ անցեալ տարիները։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՌԸ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

●

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ հիմնական մասերը այն պատմական ճառին զոր խօսեցաւ Եգիպտոսի հանրապետութեան նախագահը, զօր. Նեկիպ, 1952 Յուլիս 23ի յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ.—

... «Հիւրեր եւ հայրենակիցներ, յեղափոխութիւնը ափյափոյ պատրաստուած չէր։ Անիկա չուզեց ըլլալ պարզ յեղաշրջում մը։ Նախ քան սկսիլը, արդէն իսկ խոր հաւատք մըն էր, որ թափանցած էր մեր հոգիներուն մէջ։ Մենք ուխտ ըրինք ազատագրել մեր հայրենիքը։ Մենք կը հաւատանք, թէ իրաւունքները կ՚առնուին եւ ոչ թէ կը խնդրուին եւ թէ ուժը իրաւունքին վահանն է։

Լուծելու համար մեր դատը, չէինք ակնկալեր ոեւէ մէկուն օգնութիւնը։ Որոշած ենք կառուցանել ազատութեան շէնքը քար առ քար, հոգ չէ թէ ատիկա մեզի արժէ քրտինք, արիւն եւ արցունք։ Չենք ընդունիր, որ այս ազատութիւնը սակարկութեան կամ բանակցութեան նիւթ ըլլայ։

Երբեք պիտի չընդունինք մեզ կապել որեւէ դաշնակցութեան։ Մեր միակ դաշնակցութիւնն է պաշտպանել մեր սիրելի ժողովուրդին վեհապետութիւնը։ Ահա այս դաշնակցութիւնն է, որ ուրիշ ազդերը առաջնորդած է դէպի ուժ եւ յաղթանակ։

Յեղափոխութիւնը չէ ուղղած իր զայրոյթը անիրաւ գահի մը դէմ, որպէսզի զայն տապալէ, ոչ ալ բռնակալ թագաւորի մը դէմ՝ զայն փոխարինելու համար։ Այն մեծ հաւատքը, որ կը ներշնչէ յեղափոխութիւնը, լի հոգեկան զօրութեամբ, չէր կրնար մեծ կարեւորութիւն տալ փոքր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

★

Եւ այդ շրջանին էր, որ Համայնավար կուսակցութիւնը ձեռնարկեց մշակոյթի գործի կազմակերպման եւ առաջնի հերթին գրականութեան գործի կազմակերպման։

Այլեւս գրական ստեղծագործութեան ազատութիւնը բացարձակապէս վերացուեցաւ. գրականութիւնը, ինչպէս ամբողջ մշակոյթը, հռչակուեցաւ համայնավար կուսակցութեան գործունէութեան օժանդակող մէկ միջոցը եւ գրագէտները, գրողները, բանաստեղծները, արուեստագէտները, գիտնականները, մշակոյթի ծառայողները, բոլորը ստիպուեցան գործել համաձայն այն սկզբունքներուն եւ ձեւերուն, որ Համայնավար կուսակցութիւնը կը պարտադրէր։ Մշակոյթի ծառայողները, գրողները եւ արուեստագէտները դարձան տեսակ մը պետական պաշտօնեաներ։ Պետութիւնը յանձն առաւ վճարել իրենց ռոճիկը, տալ իրենց ապրուստի յարմարութիւններ, բայց կը պահանջէր որ գրողները գրեն այն՝ ինչ որ պետութիւնը կ՚ուզէ, ինչ որ Համայնավար կուսակցութիւնը կ՚որոշէ եւ պէտք է գրեն այնպիսի բաներ, որոնք կը նպաստեն, կ՚ուժեղացնեն երկրի քաղաքական եւ տնտեսական կեանքը։ Եւ որպէսզի, մշակոյթը, ուրեմն եւ գրականութիւնը դրուի իշխանութեան ուժեղ հակակշռի տակ, գրականութիւնը եւ մշակոյթի միւս ճիւղերը կազմակերպուեցան առանձին միութիւններու մէջ։ Ռուսաստանի Գրողներու Միութիւն, Ռուսաստանի Երաժիշտներու Միութիւն, Ռուսաստանի Ճարտարապետներու Միութիւն, Ռուսաստանի Գիտնականներու Միութիւն եւ այլն։

Այս միութիւնները, ըստ ձեւի, իբրեւ թէ տեսակ մը արհեստակցական միութիւններ էին, բայց, ըստ էութեան, պետական հիմնարկութիւններ էին. եւ միութեանց անդամները պետական պաշտօնեաներ էին, ինչպէս գործարաններու մէջ գործաւորները, թէեւ արհեստակցական միութիւններ անուանական կերպով, բայց պետութեան ռոճիկներով աշխատող պետական պաշտօնեաներ էին։ Այսպէս եւ գրագէտները, արուեստագէտները, բանաստեղծները եւայլն. ունէին իրենց միութիւնը, բայց, այդ Միութեան մէջ իրապէս անոնք պետական պաշտօնեաներ էին եւ կը կատարէին պետական հրահանգները։ Այս շրջանին էր որ գրականութիւնը գրեթէ ամբողջապէս նուիրուեցաւ պետական տնտեսական շինարարութեան եւ հին ճակատին վրայ եւ իշխանութեան քաղաքական նպատակներուն արտաքին ճակատին վրայ։

Լոյս տեսան շարք մը գրական գործեր։ որոնց շուրջ ժամանակին շատ խօսուեցաւ իբրեւ սովետական գրականութեան բարձր նմոյշներ, ինչպէս «Հիդրոցենտրալ» վէպը, ինչպէս «Պրուսքի» վէպը, ինչպէս Մայակովսկիի բանաստեղծութիւններու ամբողջ մէկ շարքը, որոնք կը փառաբանէին այն ծրագիրները զոր կառավարութիւնը կ՚որոշէր. այսինչ տեղ գործարան շինուեցաւ, այսինչ տեղ ջրանցք փորուեցաւ կամ պիտի փորուի, այսինչ տեղ կամուրջ կը շինուի եւ բանաստեղծը, ուրեմն, պարտաւոր է կամուրջի փառաբանութիւնը ընել, ջրանցքի գովքը հիւսել, ոչ համաձայն իր ներքին զգացումներուն, կամ ներքին հոգեկան պահանջներուն, այլ, որովհետեւ, ինքը պաշտօնեայ է եւ պաշտօնատէրը, պետութիւնը կամ կուսակցութիւնը կը հրամայէ իրեն գրել կամ երգել այնպէս, ինչպէս ինքը կ՚ուզէ։ Այս քաղաքականութիւնը, կարելի է ըսել, տեւեց մինչեւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմը, զանազան փոփոխութիւններով։

Համայնավար կուսակցութեան գրեթէ ամէն համագումար գրականութեան մասին որոշումներ կուտար, բանաձեւեր կը հանէր եւ մէկ համագումարի որոշումը չէր համապատասխաներ միւս համագումարի որոշման. յաճախ տրամագծօրէն հակառակ բանաձեւեր կը հանէին եւ գրողը պարտաւոր էր համակերպիլ։ Սկիզբի շրջանին, օրինակի համար, երեսնական թուականներուն, բացարձակապէս արգիլուած էր հին գրականութեան կամ հին մշակոյթի ժառանգութիւնը օգտագործել նոր կարգերու համար։ Երեսնական թուականներու կէսերուն հին ժառանգութիւնը դարձաւ անհրաժեշտ պայման եւ հեղինակը պարտաւոր էր, ուրեմն, գրական հին գործերէն եւ հեղինակներէն օգտուիլ սովետական ժամանակներու եւ պահանջներու համապատասխան գրականութիւն մշակելու համար, եւ ամէն անգամ, երբ տեղի կ՚ունենար համայնավար կուսակցութեան նոր որոշումը, նոր բանաձեւը գրականութեան մասին, որ կը հակասէր նախորդ որոշման, գրողները եւ մշակոյթի ասպարէզի մէջ աշխատողները պատասխանատուութեան կ՚ենթարկուէին իբրեւ սովետական գաղափարներու ոչ հաւատարիմ արտայայտիչներ եւ հետեւորդներ իրենց նախկին սխալներու համար եւ տարուէ տարի տեղի կ՚ունենային մաքրագործումի, աքսորի, բանտարկութիւններու դէպքեր. միայն այն պատճառով, որ այս կամ այն գրողը հաւատարիմ կերպով չի հետեւիր կուսակցութեան բանաձեւերուն՝ մշակոյթի եւ գրականութեան համար. եւ հաւատարիմ կերպով կարելի չէր հետեւիլ, որովհետեւ, այն՝ ինչ որ երէկ օրինական էր, կը դառնար այսօր ոչ-օրինական, մարդ կը պատժուէր երէկուայ յանցանքի համար։

թշնամիին, եւ կամ դրաղիլ աննշան եւ արհամարհելի յաղթանակով :

Յեղափոխութիւնը իր աչքին առջեւ ունէր մեծ թշնամին: Ժողովուրդը այսօր անխախտ կերպով համոզուած է, թէ արժանապատուութիւնը եւ բռնի դրաւումը չեն կրնար գոյութիւն ունենալ միաժամանակ :

Յեղափոխութիւնը հպարտ է, որ իր գոյութեան առաջին տարուան ընթացքին կատարուած են փայլուն գործեր, որոնցմով կը հրճուին այս երջանիկ հայրենիքին բոլոր զաւակները, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց համոզումը կամ կրօնքը: Եկեղեցին, մզկիթը եւ տաճարը ծառայեցին իրբեւ օղակ հայրենասիրութեան շղթային : Մահիկը եւ Խաչը եղբայրացան եւ ողջագուրուեցան այն հաւատքով, թէ Հին Կտակարանը, Աւետարանը եւ Գուրանը ներշնչուած են Ամենակարող Աստուծմէ :

Սահմանափակելով հողային սեփականութիւնները, մենք վերջ դրինք այն մեծ չարիքին, որ կը բխէր ազգին դասակարգերուն միջեւ գոյութիւն ունեցող խոր անհաւասարութենէն: Հարուստ եւ կառավարող դասակարգը հարստութիւն դիզած էր: Եթէ քամուին անոնց ստացուածքները, պիտի ծորին աղքատ եւ աշխատաւոր դասակարգին քրտինքը, արիւնը եւ արցունքը :

Սկզբունքներու այս վերիվայրումը քաջալերած էր վնասարար տարրերը եւ ազատ ասպարէզ տուած էր անոնց ձեռնարկներուն: Եղան յիմար ծախսեր խաղասեղաններու շուրջ, հրապարակուած խայտառակութիւններ՝ սրահներու մէջ, ուր ոգելից ըմպելի կը գործածէին զուարճանալու համար, ուրացում՝ բոլոր իրական արժէքներուն, որոնց վրայ կը հիմնուի առողջ ընկերութիւնը :

Յեղափոխութիւնը ուղեց, միայն հայրենիքի սիրոյն համար, մաքրագործել պետութեան երակները: Այս երակները այն պաշտօնատարներն են, որոնցմէ կախում ունի պետութեան գոյութիւնը, արդիւնաբերութիւնը, արժանիքը եւ կարողութիւնը :

Այս երակները վարակուած էին հարստահարութեամբ եւ եսասիրութեամբ : Անոնք կը պարպուէին անձնական ախորժակներու հարուածներէն եւ կը կորսնցնէին իրենց հոգեկան եւ նիւթական ուժը: Նաեւ այլեւս չէին կատարեր իրենց պարտականութիւնները: Ազգը կը կորսնցնէր կարող բազուկներ, արթուն աչքեր, անբիծ սրտեր ...

Կեանքը այսօր խոլ եւ կատաղի պայքար մըն է: Յաջողելու համար պէտք է պատրաստել երիտասարդութիւնը, որպէսզի մեր ձեռքէն առնէ աւանդը: Այսօրուան երիտասարդները վաղուան մարդերն են: Եւ վաղը կը պահանջէ մեզմէ զօրաւոր ջիղեր, հոգեկան մեծ կարողութիւն, դիմադրաւելու համար դժուարութեանց: Պայքարի պատրաստել մեր երիտասարդութիւնը՝ անհրաժեշտութիւն մըն է: Վաղը դաժան պիտի ըլլայ եւ պիտի պահանջէ յաւելեալ ուժեր: Անհատներն են որ կը կազմեն հաւաքականութիւնը :

Մեր մեծ յեղափոխութեան աւանդութեանց մէջ «ես» ըսել չկայ: Յեղափոխութիւնը կ'արձագանգէ արաբական քոյր ժողովուրդներու մտահոգութեանց, անոնց փափաքին՝ միացնել նպատակները եւ մահացու հարուած մը տալ աշխարհակալութեան, որ իր գոյութիւնը կը պահէ դեռ մեր հողերուն վրայ: Այն դրօշը, զոր կը կրեն արաբական երկիրները եւ իսլամ ազգերը թէ Արեւելքի եւ թէ Արեւմուտքի մէջ, կրնայ կազմուած ըլլալ տարբեր տարրերէ. սակայն ունի նոյն նպատակները :

Արաբական երկիրները եւ իսլամ ազգերը միակ միջոց մը ունին ուժի տիրանալու եւ վտարելու համար «ինքնակոչ հիւր»ը: «Ես»ը՝ «դուն» է, իմ ձեռքս՝ քու ձեռքիդ մէջ է, իմ նպատակս՝ նաեւ քուկդ է :

Յեղափոխութեան կառավարութիւնը մահացու հարուած մը տուաւ աշխարհակալութեան, հարաւի մէջ: Համաշխարհային կարծիքը սխալ կոչեց համաձայնութիւն, իսկ յեղափոխութեան կառավարութիւնը զայն անուանեց դաշնակցութիւն, որ զօրացուց Եգիպտացիին զգացումը իր Սուտանցի եղբօր հանդէպ : Աշխարհի մէջ ոչ ոք կրնայ ուրանալ, որ Եգիպտոս կը հաւատայ թէ Սուտանցիները իրաւունքը ունին վաւերական ժողովրդավարական վարչաձեւի մը:

Աշխարհի մէջ ոեւէ մէկը չի կրնար ուրանալ մեր իրաւունքին ուժը: Եգիպտոսի քաղաքական ղեկավարութիւնը օգնութիւն չակնկալեր որեւէ պետութենէ: Սակայն կ'ակնկալէ ազատ աշխարհի ժողովուրդներուն ընդվզումը բիրտ. ուժերուն դէմ : Այդ ուժերուն դիրքը նախատինք մըն է 22 միլիոն Եգիպտացիներուն համար, որոնք այլեւս երբեք պիտի չհրաժարին իրենց ազգային իրաւունքներէն:

Ով եգիպտացի ժողովուրդ, յանուն քու կրօնական եւ հոգեկան ժառանգութեանդ, որ կազմուած է Քրիստոսի, Մովսէսի եւ Մոհամէտի պատգամներէն, երդում կ'ընենք պայքարիլ անհատական վարչաձեւին, բռնակալ իշխանութեան եւ անարդար կառավարութեան դէմ: Մենք ժողովուրդին կառավարութիւնը պիտի տանք ժողովուրդին, որպէսզի իւրաքանչիւր քաղաքացի ինքզինք նկատէ միաժամանակ հովիւ եւ հօտին մէկ բաղկացուցիչ տարրը, ժողովուրդին անունով յայտարարուած հանրապետութեան հովանիին տակ: Երդում կ'ընենք զինակոչել բոլոր ուժերը, միացնել ամբողջ ժողովուրդը երիտասարդ հանրապետութեան դրօշին տակ, որ, Աստուծոյ օգնութեամբ, պիտի ընթանայ առաջ, դէպի փառք եւ պատիւ»:

— Ինչո՞ւ այսքան ուշացար :

— Քառորդ ժամէն քաղաք հասայ, կէս ժամ ալ սպասեցի մէկ մայթէն միւսը անցնելու համար ...

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Յ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

★

Անցեալ Յունիսին Աթէնքի մէջ մեռաւ դժբախտ ընկեր մը, Յակոբ Հայրապետեան, որ արկածալի կեանք մը ունեցած է Իզմիրէն մինչեւ Հայաստան :

Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Մանիսա 1887 Սեպտ. 27ին: Իր կրթութիւնը ստացած էր հայ-ամերիկեան երկսեռ վարժարանին եւ ապա Իզմիրի ամերիկեան գոլէճին մէջ:

Իր ուսանողութեան շրջանին, Իզմիրէն ծննդավայր վերադարձին՝ մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ գործած օրինակելի անձնուիրութեամբ, ինչպէս կը գրէ «Ազատ Օր»:

1905ին, Եըլտըզի մահափորձէն վերջ, Իզմիրի, Մանիսայի եւ Խօտէմիշի մէջ ընտրեալ եւ անձնուէր երիտասարդ ընկերներու կարգին Յակոբիկն ալ ձերբակալուած, եւ 10–11 ամիսներ բանտ մնալէ ետք անպարտ արձակուած է Վարպետի (Յովհ. Պոյաճեան) խումբին հետ, պարտաւորուելով ամէն օր ներկայութիւն տալ Մանիսայի Հայնոցի ոստիկանութեան, մինչեւ 1908, երբ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումով զտաւ կատարեալ ազատութիւնը :

Կուսակցական Մարմնի հրահանգով հրաւիրուած էր պատժել 80–90 ընկերներու բանտարկութեան պատճառ դարձած դաւաճան մը: Հազիւ քսան տարեկան հաւատաւոր եւ կարդապահ Յակոբիկը, ուրիշ ընկերոջ մը հետ յաջողութեամբ գլուխ հանած է յանձնուած այդ պարտականութիւնը :

1910-12ի պատմական անցքերու մէջ գործօն դեր ունենալէ վերջ, Պալքանեան պատերազմին Թրքական բանակին չծառայելու համար, փախած եւ ապաստանած է Կրետէի Իրաքլիոն քաղաքը, ուր մնացած է մինչեւ 1915:

1915ին, Եգիպտոսէն հրահանգ ստացած է կամաւորներ հաւաքելով անցնիլ Կովկաս: Կրետէի մէջ եօթը հոգինոց խումբ մը կազմելով եկած է Աթէնք, եւ Սերպիոյ եւ Ռումանիոյ վրայով հասած Քիեւ 150 երիտասարդ կամաւորներու հետ: Հոն հանդիպած է ամերիկահայ կամաւորներու եւ անոնց հետ անցած Կովկաս ու Երեւան: Մտած է Անդրանիկի բանակը, յառաջապահներու գունդին մէջ եւ մասնակցած մինչեւ 1918 մղուած ազատագրական բոլոր կռիւներուն: Ընկեր Յակոբ բախտը ունեցած է տեսնելու հայութեան դարաւոր երազի իրականացումը՝ ազատ եւ անկախ Հայաստանը՝ ուր ապրած է մինչեւ 1920: Հայաստանի խորհրդայնացումը: Ապա 1921 Փետրուար 1ին տասը երկար տարիներու բացակայութենէ վերջ վերադարձած իր ծննդավայրը, հարազատներու մօտ :

Վրայ կը հասնի Փոքր Ասիոյ աղէտը, որու ընթացքին գերի մնալով կ'աքսորուի եւ 14 ամսուան տառապալից կեանքէ մը վերջ, 1923 Նոյեմբերին կը յաջողի ողջ հասնիլ իր կոտորակուած գերդաստանի մնացորդներուն մօտ:

Վերջին տարիները կը տառապէր անողոք հիւանդութենէ մը :

× ԸՆԿ. ՄԱՐԳԱՐ ՍՈՍՈՅԵԱՆԻ մահուան պարագաներու մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Պաղտատի «Գոյամարտ»էն: Մահէն 10-15 օր առաջ ինքնաշարժի թեթեւ արկած մը ունեցած էր հանրակառքէն վար իջած ատեն, իյնալով ձախ ուսին վրայ: Այս արկածին հետեւանքով ճզմուած էին ձախ թեւին միսերը: Քանի մը օր ետք բոլորովին լաւացած է: Յուլիս 17ին բարեկամներուն տունը օդը զովացնող պաղ հոսանքի մը գործիքի մը դիմաց կը նստի: Դուրս ելած ատեն կը գանգատի թէ պաղ առած է: Կուրծքին տակ անհանգստութիւնը աւելնալով, յաջորդ գիշեր կը մեռնի երակի խցումէ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է ի ներկայութեան սգակիր ընկերներու եւ բարեկամներու խուռն բազմութեան մը եւ շատ մը ծաղկեպսակներով: Եկեղեցիին բակը Քաղաք. Ժողովին կողմէ դամբանական խօսած է Պ. Լեւոն Մելքոնեան: Պատանիներու ծաղկեպսակներով, եւ դագաղը ուսամբարձ տարած են գերեզմանատուն: Թաղման առթիւ Խանաքինի եւ Հապանիէյի ընկերները Պաղտատ եկած էին: Գերեզմանատան մէջ դամբանական խօսած է բժիշկ Բ. Փափազեան շեշտելով թէ Մարգար Սոսոյեան մինչեւ իր կեանքին վերջը, հաւատարիմ մնաց իր Դաշնակցականի երդումին:

ԲԵՐԻԱՅԻ ԱՆԿՈՒՄԷՆ ի վեր զանազան լուրեր կը շրջին նաեւ Հայաստանի մասին: Կ'ըսուի թէ Ազրբէջանէն վերջ Հայաստանի մէջ ալ մաքրագործումներ կատարուած են կամ պիտի կատարուին, նկատելով որ Բերիայի կողմէ նշանակուած անձեր կան Երեւանի մէջ:

Ինչպէս ամէն տեղ, Հայաստանի մէջ ալ բանաձեւեր քուէարկուեցան, ծափահարելով Բերիային վտարման որոշումը : Այս առթիւ ամէնէն ծանր ածականները կը գործածուին Կովկասի երբեմնի փոխարքային դէմ: «Սով. Հայաստան» կը շարունակէ բառ առ բառ թարգմանել Մոսկուայի պաշտօնաթերթին թխածոյ խմբագրականները:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԱՆԹԵՂ, հանդէս գրականութեան եւ արուեստի: Ա. տարի, Ա. գիրք: Հասցէ՝ Աւետիս Փարմաքսըզեան, Ռիւ Նազըէի, (Մէյտան), Հալէպ, Սուրիա:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Չեմ գիտեր: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք :

— Երբ հարցուցի թէ կարմիր սենեկազգեստ մը ունի՞ք, չըսիք «ես այդ գոյնով սենեկազգեստ չունիմ», այլ՝ «իմս կարմիր չէ» պատասխանեցիք: Ուրեմն գոյութիւն ունի կարմիր սենեկազգեստ մը, բայց ձերինը չէ:

Օր. Տեպենհամ գլուխը օրօրեց :

— Այս շոգեկառքին ճամբորդներէն մէկո՞ւնն է, հարցուց Փուարօ :

— Այո :

— Որո՞ւ կը պատկանի :

— Ըսի ձեզի թէ չեմ գիտեր: Այս առաւօտ ժամը հինգին արթնցայ, շոգեկառքը կանգ առած էր: Դուռը բացի եւ դուրս նայեցայ: Նոյն պահուն տեսայ մէկը, որ կարմիր սենեկազգեստ մը հագած էր եւ կ'երթար դէպի վակոնին միւս կողմը :

— Դէմքը չտեսա՞ք: Խարտեա՞շ էր թէ թուխ :

— Չեմ յիշեր: Բարձրահասակ եւ նիհար էր: Սենեկազգեստին վրայ վիշապներ բանուած էին :

— Ձեզ աւելի անհանգիստ ընել չեմ ուզեր: Շնորհակալ եմ, Օրիորդ :

Օր. Տեպենհամ ոտքի ելաւ մեկնելու համար, սակայն դրան առջեւ պահ մը վարանեցաւ :

— Պ. Փուարօ, ըսաւ, Օր. Օլսօն շատ մտահոգ է: Կը վախնայ թէ իրմէ կը կասկածիք, որովհետեւ ինքն է եղեր Պ. Րեչէթը վերջին անգամ ողջ տեսնողը: Կրնա՞մ իրեն ըսել թէ չէք կասկածիր իրմէ: Իրապէս շատ բարի աղջիկ մըն է, ճանճ մը անգամ չի կրնար սպաննել:

— Օր. Օլսօն ո՞ր ժամուն ասփիրին առնելու գնաց :

— Տասնուկէսին:

— Որքան ատեն բացակայեցաւ :

— Հինգ վայրկեան :

— Անկէ վերջ ընաւ բաժնեակէն դուրս ելա՞ւ :

— Ոչ :

Փուարօ բժիշկին դարձաւ.

— Րեչէթը կրնա՞յ այդ ժամուն սպաննուած ըլլալ :

— Ոչ, պատասխանեց բժիշկը, ոչ այդքան կանուխ :

— Ուրեմն կրնաք հանդարտեցնել ձեր ընկերուհին Օրիորդ, ըսաւ Փուարօ, ըսէք իրեն թէ իրմէ չեմ կասկածիր :

Օր. Տեպենհամ ժպտեցաւ .

— Գառնուկի պէս աղջիկ է, ըսաւ: Շատ շնորհակալ եմ :

Եւ մեկնեցաւ :

■

ԳԼՈՒԽ Ժ.— ԳԵՐՄԱՆ ՍՊԱՍՈՒՀԻՒՆ

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

— Ի՞նչ կը փորձէք ընել, հարցուց Պ. Պուք :

— Բաց դուռ մը կը փնտռէի, սիրելիս :

— Բաց դո՞ւռ, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք :

— Այսինքն կ'ուզէի շահագործել Օր. Տեպենհամի պարագան : Դուք ալ նկատած պէտք է ըլլաք թէ ան չէր սպասեր իմ կարգ մը հարցումներուս :

— Կը կասկածի՞ք իրմէ. բայց շատ համակրելի Օրիորդ մըն է եւ չեմ կարծեր որ կարենայ մարդ մը դաշունահարել :

— Պ. Պուք իրաւունք ունի, ըսաւ Տոքթ. Կոնստանտին, չափէն աւելի պաղարիւն է, նոյնիսկ դիւրաւ չի յուզուիր : Դաշոյնով ոճիր գործող մէկը չէ :

Փուարօ հառաչեց .

— Երկու պատճառներով կը կասկածիմ Օր. Տեպենհամէ: Առաջինն է խօսակցութիւն մը զոր լսած եմ եւ որմէ դուք անտեղեակ էք :

Եւ պատմեց այն խօսակցութիւնը զոր Օր. Տէպէնհամ ունեցած էր գնդապետին հետ Հալէպի ճամբուն վրայ:

— Չի՞ կրնար ըլլալ որ երկուքը միասին գործած ըլլան այս ոճիրը, ըսաւ Պ. Պուք, երբ Փուարօ աւարտեց իր պատմութիւնը:

— Եթէ այդպէս ըլլար, երկու Անգլիացիները զիրար պաշտպանած պիտի ըլլային, մինչդեռ այդպէս չպատահեցաւ: Շուէտացի կինը յայտնեց թէ Օր. Տէպէնհամ բաժնեակէն դուրս չէ ելած: Իսկ Մաքքուին ալ հաստատեց թէ գնդապետը իր քովն էր: Ոչ, ասիկա դիւրին լուծուելիք հանելուկ մը չէ:

— Ի՞նչ է ձեր երկրորդ պատճառը :

Փուարօ ժպտեցաւ.

— Անիկա հոգեբանական է, ես ինծի կը հարցնեմ. «Օր. Տէպէնհամ կրնա՞յ ծրագրած ըլլալ այս ոճիրը:» Պատասխանս այո է, որովհետեւ պաղարիւն մէկու մը գործն է ասիկա:

— Կը սխալիք բարեկամս, ըսաւ Պ. Պուք, այդ աղջիկը ոճրագործ չի կրնար ըլլալ:

Փուարօ առաւ վերջինին անցագիրը որ սեղանին վրայ կը գտնուէր:

— Պիտի լսենք վերջին վկան, ըսաւ, Հէլտէկարտ Շմիթ, իշխանուհիին սպասուհին :

Քիչ վերջ Գերմանուհին ներս մտաւ:

— Նստեցէք, ըսաւ Փուարօ:

Գաղտնի ոստիկանը բոլորովին փոխած էր խօսակցութեան շեշտը եւ այս անգամ սկսաւ գերմաներէն կատարել հարցաքննութիւնը:

(Շար.)

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Խ. Միութեան արտաքին նախարարութիւնը երէկ ծանուցագիր մը յանձնեց Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատան, բողոքելով թէ ամերիկեան քառանիւ օդանաւ մը Յուլիս 29ին թռած է Կամոլի վրայ (Վլատիվոստոքի մօտ) բռնաբարելով խորհրդային սահմանագլուխը: Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ երբ երկու խորհրդային օդանաւեր կ'ուզէին հրաւիրել որ ճամբան փոխէ, ամերիկեան օդանաւը կրակ բացաւ, վնասներ պատճառելով օդանաւի մը: Յետոյ, «խորհրդային օդանաւերը պատասխանեցին եւ ամերիկեան օդանաւը դէպի ծով չուեց»:

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը մերժելով Մոսկուայի բողոքագիրը, կ'ըսէ թէ սահմանը չէ բռնաբարուած, այլ ամերիկեան օդանաւ մը կորսուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ նախարարական տագնապը կը շարունակուի: Հանրապետութեան նախագահը նոր վարչապետը պիտի նշանակէ այսօր, շաբաթ: Կը կարծուի թէ նորէն Տէ Կասփերի պիտի առաջարկէ դահլիճին կազմութիւնը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ծերակոյտը յուղումնալից վիճաբանութիւններէ վերջ 10ի դէմ 69 ձայնով քուէարկեց աւելի քան 6745 միլիոն տոլարի վարկ մը՝ արտասահմանի օգնութեան համար: Այս քուէարկութիւնը կարեւոր յաղթանակ մը կը համարուի նախագահ Այզընհաուըրի համար: Կարգ մը ծերակուտականներ կ'առաջարկէին 500 միլիոն տոլար զեղչել պահանջուած վարկերէն. բայց նախագահը դիտել տուած էր թէ «որեւէ կրճատում կրնայ տկարութեան նշան մը համարուիլ Մ. Նահանգներուն, եւ պարզեւ մը՝ համայնավարութեան համար»: Քուէարկուած վարկերէն Եւրոպա պիտի ստանայ 1.900.000.000 տոլար, իբրեւ տնտեսական եւ ռազմական օգնութիւն: Հնդկաչինի համար տրամադրուած է 300 միլիոն տոլար: Միջին Արեւելք պիտի ստանայ 270 միլիոն տոլար: Մանաւոր գումարներ յատկացուած են արաբական երկիրներու, Իրանի եւ Իսրայէլի:

13 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ Թունաւորուեցան Նոժան սիւռ Մառնի մէջ: Երկու տարեկան տղայ մը մեռաւ, ուրիշ երկու փոքրիկներու վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ: Թերթերը կ'ըսեն թէ աւրուած միս կերած էին:

ԱՄԲԱՍՏԱՆԻՉ ԱՏԵԱՆԸ մերժեց արձակել այն վեց համայնավարները որոնք բանտարկուած են իբրեւ դաւադիրներ, բացի մէկէն: Մնացեալ հինգի մասին լրացուցիչ քննութիւններ պիտի կատարուին: Ամբաստանեալներն են,— Աշխատանքի Դաշնակցութ. ընդհ. քարտուղարը՝ Լէար, Իւմանիթէի խմբագրապետը՝ Անտրէ Սթիլ, համայնավար Երիտ. Միութեան երեք անդամներ: Ատեանը մերժեց նկատի առնել նաեւ պաշտպան փաստաբաններուն մէկ հատորը:

ԱՆԳԼԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին, համաձայն վերջին լուրերու: Կարգ մը շփումներ կատարուած են արդէն: Զօր. Նէկիպ յայտարարեց թէ պատրաստ է տեսակցելու Չըրչիլի հետ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Երեսփ. Ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը որով կ'առաջարկէ անյապաղ բանակցութիւններ կատարել երկու Գերմաններուն միջեւ, միացումը գլուխ հանելու համար:— Ամէն օր ալ հարիւր հազար բնակիչներ Պերլինի արեւմտեան շրջանը գացին, Ամերիկացիներուն դրկած ուտեստները ստանալու համար: Անոնց պատմութեան համաձայն, արեւելեան Գերմանիոյ բանտերը «անօթութեան թափօր մը» պիտի կազմեն դէպի արեւմտեան Պերլին: Արեւելեան Գերմանիոյ սպառազինութեանց նախարարն ալ պաշտօնանկ եղաւ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ, (Պուլվար Օտտօ), հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, այս կիրակի, Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ:

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Խնամուած գեղարուեստական բաժին, սիրայօժար մասնակցութեամբ Նոր Սեբաստիոյ «Խատիսեան» խումբի եւ Ֆ. Կ. Խաչի:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի հերոսամարտը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ Օգոստոս 9ին, Վալապրի անտառը:

Շրջ. կոմիտէն կը հրահանգէ ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, որ օր առաջ կարգադրութիւններ ընեն հաղորդակցութեան միջոցներ ապահովելու համար:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, հանրակառք (օթօքար) ապահոված ըլլալով՝ կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն այժմէն ճարել իրենց տոմսերը, դիմելով.— Գրավաճառ Պ. Ծերիկեանի, ընկեր Ա. Քէօշէեանի եւ ընկեր Արիստաքէս Պետրոսեանի:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը, խճողումի տեղի չտալու համար:

Օթօքարը Փլաս տ'էքսէն կը մեկնի ժամը 7ին:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ էսդրէպլինի, Պ. Պառալի դաշտին վրայ (նախորդ տարուան տեղը):

Կը խօսի ընկեր Մ. ՄԻՐՋԷ: Առատ կերուխում: Նուագ. բարձրախօսով:

Երթեւեկի ժամերը իմանալ տեղին վրայ:

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները:

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը:

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն., կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 ֆրանք:

Կ'ընդունուին 9–14 տարեկան աշակերտներ: Նաեւ 15 տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն:

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար:

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres
Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:

Հեռաձայն Ռէնսի 172

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարսենիկ Քէպապճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկանուշ Քէպապճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 ռիւ Ժան Կուժօն) իրենց ամուսնոյն, հօր, որդւոյն եւ եղբօր ողբացեալ ԽՈՐԷՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆի մահուան քառասունքի առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԾԱԽՈՒ Է

Rectiligne j. 10-120 moteur mach. à bandes 12-30 état neuf. voir Samedi 4 h. à 6 h. Mr. Max Cafè, 43, Rue de Meaux, Paris.

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃեՄԱՐԱՆԻ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Ինչպէս արդէն յայտարարուեցաւ մամուլի մէջ, Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին, Հոկտեմբերէն սկսած, պիտի ունենայ գիշերօթիկ բաժին, առ այժմ տասը տարեկանէն վեր մանչերու համար: Գիշերօթիկ բաժնի նպատակն է հնարաւորութիւն տալ նոր սերունդին, Պէյրութէն դուրս, ուրիշ վայրերէ ալ ուսում ստանալու ճեմարանին մէջ:

Ընդունելութեան պայմաններն են.— Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար տարեկան 9 ամիս 1500 լիբ. ոսկի, ուրիշ երկիրներ 500 տոլար: Անոնք որ ամառը, երեք ամիս պիտի մնան ճեմարան, պիտի վճարեն յաւելեալ 200 տոլար ամառանոցին համար:

Այս վճարով պիտի հոգացուի աշակերտի ուսման ծախքը, բնակարանը, սնունդը, առողջապահական ծախքը, գրօսը եւայլն:

Ճեմարանի ծրագիրը եւ ընդունելութեան պայմանները ամփոփուած են գրքոյկի մը մէջ, որ սիրով կ'ուղարկուի ցանկացողներուն: Կարելի է ստանալ նաեւ տեղական թերթերու խմբագրութիւններէն:

Գիշերօթիկ բաժինը պիտի զետեղուի ճեմարանի նոր շէնքի լուսաւոր եւ օդասուն վերնայարկին մէջ. ապրուստ եւ սնունդի յարմարութիւններով օժտուած, յատուկ դաստիարակի մը հսկողութեան տակ:

Ճեմարան ընդունուիլ ցանկացողը պէտք է պատրաստուի իր տարիքին համապատասխան դասարանի ծրագրով եւ Հոկտեմբերի սկիզբը ներկայանայ քննութեան:

Դիմումները ճեմարան ընդունուելու համար պէտք է կատարուին նախօրօք, ամրան ընթացքին, որպէսզի ժամանակ ունենան վիզայի գործողութիւնները կատարելու:

Համազգայինի ճեմարանի նպատակն է ոչ միայն ընդհանուր երկրորդական կրթութեամբ օժտել մեր նոր սերունդը, այլ եւ հայ լեզուով եւ հայ ոգիով ուսում ու դաստիարակութիւն տալ, պատրաստել գիտակից ու գաղափարական մտաւորական ուժեր ազգային կեանքի եւ մշակոյթի համար: Գիշերօթիկ բաժինը, այս ուղղութեամբ, մասնաւոր դեր ունի կատարելիք:

Վստահ ենք, որ զանազան երկիրներու մէջ ապրող Հայերը պիտի օգտուին այս պատեհութենէն իրենց զաւակներուն հայեցի կրթութիւն ու դաստիարակութիւն տալու: Իսկ անոնք որ զաւակ չունին, բայց նախանձախնդիր են հայապահպանութեան եւ հայկ. մշակոյթի զարգացման, նիւթապէս կ'օգնեն մեզի, սաներ պահելով ճեմարանի գիշերօթիկ բաժնին մէջ: (Կնիք)

Ճեմարանի հասցէն՝

Collège Arménien, 10, Rue Hussein Beyhum
Beyrouth - LIBAN

ԼԻԼԱՅԻՆ

Միշտ լաւագոյն ճաշը կրնաք ընել հոն, իսկ շաբաթ եւ կիրակի օրերը ունկնդրել նաեւ արեւելեան նուագ:

Ձեր ճամբուն վրայ է
Լ Ի Լ Ա Ն
24, Rue Saint Lazare, Paris 9e
Métro Trinité, Notre Dame de Lorette

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւնը հարիւր ֆրանք:

Արձակուրդի շրջանին համար կ'ընդունինք մէկ ամսուան բաժանորդագրութիւն, 300 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

★

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախորհրդային Միութեան մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, պառ տիւ Կլօպ, պուլվառ տ'Աթեն: Օրակարգ.— Դաշտահանդէսի հաշուետուութիւն եւ պատգամաւորներու ընտրութիւն: Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՀԱՄԱԽՄԲ. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին անդամական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, քաֆէ Գոհարի սրճարանին ներքնասրահը: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

ԱՅՆՃԱՐԻ ԴՊՐՈՑԻՆ.— Տիկին Ն. Ե. Ա. 500 ֆրանք կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32,Rue de Trévise,Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ • DIMANCHE 2 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7132 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2543

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Միաժամանակ ստացանք երկու գիրքեր, երկուքն ալ «Հայոց պատմութիւն»:

Առաջինը՝ թանկագին եւ անփոխարինելի ժառանգութիւնն է, Մովսէս Խորենացիի վաստակը, աշխարհաբարի թարգմանուած Ստեփան Մալխասեանի կողմէ:

Նախ իբրեւ թերթօն հրատարակուած «Ցուսաբեր»ի մէջ, այժմ գրքի վերածուած, այս հատորը կը պարունակէ ոչ միայն պատմութեան թարգմանութիւնը, այլեւ ներածութիւն մը եւ մանրամասն ծանօթութիւններ:

Տպագրութիւնը՝ խիստ ընտիր: Առաջնակարգ թուղթի վրայ եւ տողաշար: Հրապարակ հանուած է երկու տեսակ, թղթակազմ եւ լաթակազմ:

Ամբողջ հատորը կը բաղկանայ 600 լայն էջերէ:

Ներածութիւնը բռնած է 119 էջ. գրուած՝ 1940 Հոկտ. 10ին, Թիֆլիս: Ուրեմն վաստակաւոր հեղինակը օգտուած է գիտութեան ամենավերջին լուսաբանութիւններէն, ամբողջական ուսումնասիրութիւն մը կազմելու համար:

Բուն պատմութիւնը գրաւած է գրքին 315 էջերը (121 – 436):

Իսկ ծանօթութիւնները, ամբողջովին մանրատառ, կը սկսին 339 էջէն եւ կը վերջանան 581ի վրայ. ուրեմն 242 էջ:

Եւ վերջապէս յաւելուած մը, իբրեւ «Աղիւսակ Հայոց պատմութեան ըստ օտարազգի եւ ստոյգ աղբիւրների»:

Մէկ խօսքով, բացառիկ հրատարակութիւն մը որ պատիւ կը բերէ «Ցուսաբեր» Ընկերակցութեան տպարանին:

Այսպէս, մոռացութենէ փրկուած կ'ըլլայ Խորենացին եւ կը դառնայ մատչելի՝ բոլորին:

Այլ եւս տրտնջալու իրաւունք չունին անոնք որ կ'առարկէին թէ գրաբար չեն գիտեր:

Ո՛ւր էր որ ուրիշ պատմական գանձեր ալ աշխարհաբարի թարգմանուէին եւ հրատարակուէին, ժողովուրդին մատչելի-ուէին, փոխանակ մնալու առանձնաշնորհը մասնագէտներու:

Անշուշտ չէք սպասեր որ գրախօսութիւն մը կատարենք այս էջին վրայ:

Ուրեմն կ'անցնենք երկրորդ գրքին, — «Հայոց պատմութիւն, Ա. մաս. նախնական շրջանէն մինչեւ քրիստոնէութիւն»:

Հեղինակը, ընկեր Գ. Գիւզալեան, պատմական եւ քննական ուսումնասիրութիւններով կը զբաղի այն օրէն ի վեր որ դնաց տեղաւորուեցաւ Լիբանանի ափերուն վրայ:

Ուսուցիչ՝ Համազգային Փալանճեան Ճեմարանին մէջ, արդէն ունի շարք մը հրատարակութիւններ:

Երկու տարի առաջ լոյս ընծայեց ստուար հատոր մը, «Մերձաւոր Արեւելքի եւ Հայաստանի պատմութիւն», Ա. հատոր:

Եւ ահաւասիկ «Հայոց պատմութիւնը», որ նորութիւն մը կը կազմէ շատ մը տեսակէտներով:

Նախ, հեղինակը հետեւած է վերջին հնագիտական պեղումներուն, որոնց հետեւանքով «հայկական հողերուն վրայ գտնուեցան նոր ցեղերու հետքեր, նոր լեզուներ, նոր քաղաքակրթութիւններ»:

Յետոյ, իբրեւ հիմնական ուղղութիւն, Հայաստանի պատմութիւնը կապած է հարեւան ժողովուրդներու պատմութեան հետ:

Եւ վերջապէս, քննած է նաեւ հայ ժողովուրդին քաղաքական, ընկերային եւ մշակութային հոլովոյթը:

Ուրեմն ուսման, զարգացման հոսուն եւ արդիական աղբիւր մը ոչ միայն դպրոցականներու, այլ եւ չափահասներու համար:

Պարտք սեպեցինք համառօտակի ծանօթացնել երկու գիրքերը.— երկուքն ալ Միջին Արեւելքէն: Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, խորհրդային օդանաւերը ամերիկեան օդանաւ մը խորտակած են Սիպերիոյ վերեւ, ծովը ձգելով:

Խ. Միութեան ծանուցագիրը կ'ըսէր թէ ամերիկեան օդանաւը խախտած է սահմանային գիծը. բայց Ամերիկացիները կը հերքեն, ուժգնօրէն բողոքելով:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ երկու կողմերը իրար կը մեղադրեն: Մ. Նահանգներու կառավարութեան ծանուցագիրը խստօրէն բողոքելով, տեղեկութիւններ կը պահանջէ ողջ մնացած օդաչուներու մասին: Բողոքագիրը յանձնուեցաւ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին միջոցաւ: Այս առթիւ կ'ըսէ թէ ազատուած օդաչուներէն մին կը հաստատէ թէ իր օդանաւը որ 17 օդաչուներ ունէր, յարձակում կրեց մէկ կամ աւելի խորհրդային «Միկ.» օդանաւերէ, որոնք խորտակեցին ամերիկեան սաւառնակը, զարնելով մեքենաները եւ կրակի տալով օդանաւը: Լուր առնուած է թէ ուրիշ օդաչուներ ալ փրկուած են Ռուսերուն կողմէ: Ամերիկացիներուն ազատած օդաչուն կ'ըսէ թէ իրենց օդանաւը առ նուազն 40 մղոն հեռու էր խորհրդային ծովափէն:

Յարձակումէն վերջ եօթը ամերիկեան թորփիլահալածներ եւ բազմաթիւ օդանաւեր փնտռեցին միւս 16 օդաչուները, բայց ապարդիւն:

Աւելորդ է ըսել թէ Խ. Միութիւնը կը պնդէ իր մեղադրանքին [illegible] վէճը կը շարունակուի: Ամերիկեան ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ իրենց օդանաւը մասնաւոր թռիչք մը պիտի կատարէր ճափոնական ծովուն վրայ եւ ուղեգիծը որոշուած էր ճշգօրէն, այնպէս որ չէր կրնար մօտենալ խորհրդային սահմանին: Եթէ խախտած ըլլար այդ սահմանագիծը մեծապէս հեռացած պիտի ըլլար իր ուղեգիծէն:

Վերջին պահուն հասած հեռագրի մը համաձայն, Ամերիկացիները խորհրդային օդանաւ մը զարկած են չինական հողերուն վերեւ:

Խ. Միութեան ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ իրենց օդանաւը զարնուած է Յուլիս 27ին, Քորէայի զինադադարէն առաջ, Չինաստանի վերեւ եւ թէ զոհ գացած են 15 ուղեւորներ եւ վեց օդաչուներ: Ամերիկացիները կ'ըսեն թէ օդանաւը կը գտնուէր Եալուի հարաւակողմը, ռազմական շրջանին մէջ:

ԵԳԻՊՏՈՍ

ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Վերջին լուրերու համաձայն, անպաշտօն խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ, բանակցութիւնները վերսկսելու համար: Ազգ. առաջնորդութեան նախարարը, Սալահ Սալեմ, յայտարարեց թէ պատրաստ են վերսկսելու պաշտօնական բանակցութիւնները, եթէ Անգլիա նախապէս ընդունի Եգիպտոսի գլխաւոր սկզբունքները:

Նախարարը գոհ կ'երեւայ Փաքիստանի դեսպանատան մէջ սարքուած ընդունելութենէն, ուր իրարու հանդիպեցան երկու պետութեանց ներկայացուցիչները: Այս առթիւ ըսաւ թէ որոշուած է յաջորդ հանդիպումին վայրը եւ թուականը, բայց մերժեց մանրամասնութիւններ տալ:

× Եգիպտոսի փոխ-վարչապետը եւ ներքին նախարարը, Կամալ Ապտէլ Նասըր, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ «Լը Մոնտ»ի թղթակցին.

— «Կարգ մը զրոյցներու համաձայն Անգլիա չուզեր լուծումի մը յանգիլ: Անգլիացիք կը կարծեն թէ մեր ազդարարութիւնները միայն օդային խօսքեր են: Կը սխալին եւ կը վախնամ որ կարգ մը անակնկալներու հանդիպին: Անգլիացիները կրնան տապալել Նեկիպը, բայց չեն կըրնար իրենց օճիքը ազատել ամբողջ ժողովուրդէ մը որ կը կռուի ազատութեան համար: Մենք շատ մօտէն ուսումնասիրած ենք ապստամբութեան եւ դիմադրութեան կռիւի ձեւերը (մաքի) եւ կը պատրաստուինք ամբողջական պատերազմի համար, զինեալ ուժեր կազմելով ամէն գիւղի մէջ: Եթէ Անգլիացիները որեւէ պատրուակով փորձեն յարձակիլ, ստիպուած են աւելի քան տասնեհինգ զօրաբաժին գործածել, իրենց նպատակին հասնելու համար: Թերեւս դիւրին է յաղթել եգիպտական բանակին: Բայց մենք ամբողջական պատերազմի կը պատրաստուինք, ժողովուրդի եւ ոչ թէ կառավարութեան պայքարի»:

ԳԵՐԻ ԱԶԳԵՐԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան եւրոպական գործերու վարիչը, Մըրչընթ Յուլիս 31ին գերի ազգերու ներկայացուցիչներուն յանձնեց նախագահ Այզընհաուըրի պատասխանը՝ իրենց ազատագրութեան կոչի մասին:

Այդ երկիրներէն Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Լեհաստանի, Եուկոսլաւիոյ, Ալպանիոյ, Էսթոնիոյ, Լաթվիոյ, Լիթուանիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ տարագիր ներկայացուցիչները վերջերս յուշագիր մը ուղղած էին Այզընհաուըրի, խնդրելով օգնել իրենց ազգերու ազատութեան: Ստորագրողներուն մէջ կը գտնուէին Լեհաստանի նախկին վարչապետը՝ Միքոլայչէք, Հունգարիոյ նախկին վարչապետը՝ Նակի եւ կարգ մը դիւանագէտներ որոնք տակաւին պաշտօնապէս կը ճանչցուին Մ. Նահանգներուն կողմէ, իբրեւ ներկայացուցիչները Պալթեան երեք պետութեանց որոնք Մոսկուայի լուծին տակ ինկան 1939ին:

Այզընհաուըր արտաքին գործերու նախարարութեան յանձնած էր յուշագիրը, եւ այժմ ատոր պատասխանն է որ կը տրուի Պ. Մըրչընթի կողմէ: Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ Ամերիկացիներ համոզուած են որ արեւելեան Եւրոպայի «գերի ազգերը» իրաւունք ունին ազատութեան: Եւ կ'աւելցնէ.— «Եղերական պարագայ մըն է անոնց օտար տիրապետութիւնը եւ պէտք է վերջ գտնէ եթէ մարդկութիւնը յառաջ պիտի երթայ: Հետեւաբար [illegible] նպատակն է քաջալերել ստեղծումը այնպիսի պայմաններու որոնց շնորհիւ Եւրոպայի գերի երկիրները կրնան վերահաստատել իրենց անկախութիւնը եւ իրենց արդար տեղը գրաւել ազատ ժողովուրդներու եւրոպական հասարակութեան մը մէջ»:

Յայտարարութիւնը չըսեր թէ ինչպէս պիտի կատարուի այս ձեռնարկը, ոչ ալ կը խօսի յուշագրին մէջ թելադրուած մասնաւոր միջոցներու մասին: Եւ սակայն գերի ազգերու ներկայացուցիչները գոհունակութիւն յայտնած են այս նամակին առթիւ, զայն համարելով իբրեւ քաղաքականութեան յայտարարութիւն մը եւ իբրեւ ճանաչումը իրենց հաւաքական ճիգին: Այժմ այս տարագիր կազմակերպութիւնները կը ջանան միակ մարմին մը ստեղծել, խօսելու համար յանուն արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդներուն:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ

Ահաւասիկ այն ծանուցագիրը զոր Թուրքիա ուղղած է Խ. Միութեան, անգլիական եւ ամերիկ. մարտանաւերու այցելութեան առթիւ:

— «Ինչպէս որ խորհրդային կառավարութիւնն ալ չանգիտանար (քանի որ համաձայն Մոնթրէօյի 24րդ յօդուածին տրամադրութեանց, ամէն անգամ իրեն տեղեկութիւն տրուած է), ծանուցագրով յիշուած այցելութիւնները քաղաքավարական այցելութիւններ են:

Մոնթրէօյի պայմանագրին 14րդ եւ 17րդ յօդուածներով նախատեսուած են նաւաբաժիններու այցելութիւններ Նեղուցներու նաւահանգիստներուն մէջ եւ անոնց տարողութեան չափը բնաւ սահմանափակուած չէ ոչ ալ անոնց կազմութիւնը. Հետեւաբար այս այցելութիւնները կատարելապէս կը համապատասխանեն յօդուածներուն տրամադրութեան ու նաւաբաժիններուն յաճախակի այցելութիւնները ուրիշ բան չեն, բայց եթէ Թուրքիոյ այդ երկիրներուն հետ մշակած բարեկամական կապերուն բարեբաստիկ մէկ ապացոյցը:

Այս կացութեան առջեւ, տրուած ըլլալով որ ճիշդ ատենին եւ պատշաճօրէն Թուրք կառավարութիւնը այս այցելութիւնները հաղորդած է խորհրդային կառավարութեան, Թուրք կառավարութիւնը չի կրնար իր զարմանքը չյայտնել, երբ խորհրդային կառավարութիւնը պէտք կը զգայ յաւելուածական տեղեկութիւններ ուզելու, ինչ որ կրնայ նկատուիլ տեսակ մը միջամտութիւն այնպիսի խնդրի մը մասին, զոր շահակից պետութիւնները կրնան միայն գնահատել, ըստ միջազգային սովորութեանց»:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք ընկեր Նշան Դարբինեանէ (Մէօտոն) 1000 ֆր.: Եղ. Տարօնեանէ (Պէյրութ) 3000 ֆր.:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԿԵՆՍԱԿԱՆ » ԽՆԴԻՐՆԵՐ

— կարճեցնե՞լ թէ երկնցնել:

— Ո՞րքան: Երեսո՞ւն թէ քառասուն սանթիմեթր:

— Ի՛նչ խայտառակութիւն: Ամօթ չէ՞: Պարզապէս ճաշակի խաթարում ...

— Ընդհակառակն: Նրբութիւն եւ վայելչութիւն: Մանաւանդ որ, խնայողական է:

Եւ սիւնակներ կը լեցուին ամէն օր, մէկ շաբաթէ ի վեր:

Վստահ եմ. առաջին բառէն իսկ հասկցան անոնք որ փրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն թերթ կը կարդան, հայերէնը պահելով հայրիկին եւ մայրիկին:

— Հասկցայ, «նոր «ժիւփ»երու առթիւ ծագած «փոլեմիք»ին կ'ակնարկէք: Շատ «էնթէռէսան» է: Հեւ ի հեւ կը կարդամ: Կարծեմ Տիորի «մոտէլ»ը պիտի ընդունուի:

— Ուրեմն նոր «ժիւփ»երը գետնէն քառասուն սանթիմեթր վեր պիտի ըլլան, փոխանակ 28–30ի:

= Այո: Եւ այն ատեն «մատամ – մամզէլ» աւելի «էլէկան» կ'երեւան:

— Պայմանաւ որ գեղեցիկ սրունքներ ունենան:

[illegible] նին. մոն չէռ. այստեղ Փարիզ է:

— Քանի որ այդքան բաց կ'ուզեն, ինչո՞ւ տափատ կը հագնին:

= Այդ ալ ուրիշ էլէկանս: Պէտք է յարմարիլ, այստեղ Փարիզ է: Թուրքերը մեզմէ ալ յառաջ անցան: Տեսա՞ք, «տիւնեա կիզէլի» մը ղրկեցին Ամերիկա, «Միս Իւնիվէռ»ի քոնքուռին մասնակցելու համար: Լուսանկարներն ալ տպեցին, կիսամերկ, իրենց թերթերուն մէջ: Մենք շատ ետ մնացած ենք:

— Ընդհակառակն, չափազանց յառաջ գացած ենք: Օրինակ՝ դուն: Երէկ եկար Խարբերդէն, հեղինակաւոր կարծիքներ կը յայտնես «ժիւփ»երու երկայնութեան, բացի եւ գոցի, 30 – 40 սանթիմեթրի մասին, իսկ «մատմազէլ»ներ ունինք որոնք ...

— Մե՛ղք որ Փարիզ կ'ապրիս...

ՎԱՀԷ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԱՇՈՒԿ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ

Ինչպէս ծանուցինք, Յուլիս 18ին Ժընեւի մէջ իր մահկանացուն կնքեց բժշկուհի Մաշուկ (Մարի) Փաստրմաճեան, ողբացեալ Արմէն Գարոյի (Գարեգին Փաստրմաճեան) կինը :

Հանգուցեալը ծնած էր Ղարաբաղի ոստանին՝ Շուշիի մէջ, 1877 Դեկտ. 21ին:

Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ Ղարաբաղը կը գրաւէ շատ կարեւոր տեղ մը, հայ ժողովուրդին պարգեւած ըլլալով բազմաթիւ նշանաւոր դէմքեր :

Րուբէն Տէր Մինասեան իր Յուշերուն մէջ ճշգրտօրէն պատկերացուցած է յատկանշական գիծերը մեր լեռնական հայրենակիցներուն, զանոնք ներկայացնելով իբրեւ քաջասիրտ, ուժեղ, հաստատամիտ եւ տոկուն նկարագրի տէր մարդիկ:

Ղարաբաղը ծնունդ տուած է մէկ կողմէ գիւղացի չարքաշ հայրենակիցներու, որոնք շնորհիւ իրենց յամառ աշխատանքին, գործնական մտքին եւ ժամանակի պահանջներուն յարմարելու ընդունակութեան՝ անցեալ դարու վերջերը ստեղծեցին Կովկասի առեւտրական եւ ճարտարարուեստական մեծ ձեռնարկները:

Միւս կողմէ նոյն Ղարաբաղը հայութեան տուած է բոլորովին տարբեր տիպարի մարդիկ, գաղափարապաշտ եւ անձնազոհ, ինչպէս Արամ Մանուկեան, Լէօ, Վարդան, Նիկոլ Դուման, Իշխան, եւ բազմաթիւ ուրիշներ :

Մաշուկ Փաստրմաճեան կը պատկանէր այս երկրորդ դասակարգին: Իր մայրը՝ Նաթալիա Պետրովնա Թիֆլիզցի էր: Հայրը՝ Իվան Ամբրումեան՝ Շուշեցի եւ մեծ մօր կողմէ կը սերէր Մելիք – Շահնազարեան ընտանիքէն: Մաշուկի քոյրը՝ Աննա ամուսնացած էր Յովսէփ Մելիք. Բէգլարեանի հետ, որով հանգուցեալը խնամիական կապեր ունէր Ղարաբաղի երկու շատ նշանաւոր Մելիքներու ընտանիքներուն հետ: Մելիքներուն շնորհիւ էր, որ Ղարաբաղի անառիկ լեռներուն մէջ Հայերը երկար ատեն ինքնավարութիւն վա[illegible]տութիւններ :

Չորս տարեկան էր, երբ Մաշուկ կորսնցուց իր մայրը, քիչ վերջ ալ՝ հայրը: Իր նախնական ուսումն ստացաւ Գանձակի ազգային դպրոցին մէջ, խնամքին տակ իր քրոջ՝ Տիկին Աննա Մելիք Բէգլարեանի, որ հոն հաստատուած էր եւ որ երկրորդ մայր մը եղաւ իրեն համար: Միջնակարգ կրթութիւնը առաւ Թիֆլիզի ռուսական գիմնազիոնին մէջ, զոր աւարտեց փայլուն յաջողութեամբ :

1890 – 95ի շրջանին մտաւորական եռուն կեանք մը կ՚ոգեւորէր երիտասարդութիւնը Թիֆլիզի մէջ, ուր երկրորդական եւ բարձրագոյն վարժարաններու ուսանողներն ու ուսանողուհիները խումբերու մէջ խմբուած՝ կը վիճաբանէին գրական, գեղարուեստական, քաղաքական ու ընկերային զանազան հարցերու շուրջ: Հոն է, որ այդ օրերուն Մաշուկ հանդիպեցաւ Սիմոն Զաւարեանի եւ Բժ. Յովհ. Լորիս – Մելիքովի :

Տասնեւութ տարեկան էր, երբ 1895ին գնաց Ժընեւ՝ գիտութիւն ուսանելու համար: Հոն իր աշխատանքի բաժինն ունեցաւ Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան կազմութեան մէջ: 1900ին ստացաւ Պսակաւոր Գիտութեանց վկայականը :

Այդ շրջանին էր, որ Մաշուկ Ժընեւի մէջ ծանօթացաւ Գարեգին Փաստրմաճեանի հետ, որուն հետ եօքէն պիտի ամուսնանար: Արմէն Գարօ 1896ին Պանք Օթոմանի գրաւման մասնակցելէ ետք, Եւրոպա վերադարձած էր, շարունակելու համար իր ուսումը :

Թէ Թիֆլիզի եւ թէ Ժընեւի մէջ, ուր մեծ թիւով ռուս ուսանողներ կային այդ շրջանին, Մաշուկ մօտիկ շփումներ ունեցաւ ռուս եւ կովկասցի մտաւորականներու հետ: Այս յարաբերութիւնները մեծ տպաւորութիւն ձգեցին իր վրայ: Ինք ալ դարձաւ անոնց պէս խանդավառ, ազնիւ դատերու համար նուիրուած գաղափարական ուսանողուհի մը :

1901ին Կովկաս վերադարձաւ եւ 1902ին Գանձակի մէջ ամուսնացաւ Արմէն Գարոյի հետ: Նորապսակ ամոլը հաստատուեցաւ Թիֆլիզ, ուր 1904ին ծնաւ իրենց միակ զաւակը՝ Հրանտ Փաստրմաճեան, հեղինակ ֆրանսերէն «Հայոց պատմութեան» և դասախօս Ժընեւի Համալսարանին:

1905ին հայ-թաթար կռիւներու ընթացքին, Արմէն Գարօ Թիֆլիզի մէջ ղեկավարն էր հայկական ինքնապաշտպանութեան: Մաշուկ մեծ նեցուկ մը եղաւ այդ օրերուն իր ամուսնոյն:

Կանուխէն մտած Դաշնակցական շրջանակի մէջ, շատ մօտէն ճանչցաւ մեր մեծ ղեկավարները, ինչպէս Սիմոն Զաւարեան, Ռոստոմ, Նիկոլ Դուման, Իշխան Յովսէփ Արղութեան, Համօ Օհանջանեան, Խեչօ եւայլն:

1907ին Մաշուկ վերադարձաւ Ժընեւ, ուր ապրեցաւ մինչեւ իր մահը, միայն 1910ին եւ 1913ին վերադարձաւ Կովկաս կարճ ատենի համար, իսկ յետագային յաճախ այցելեց Փարիզ :

Արմէն Գարօ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ, 1908ին Կարնոյ երեսփոխան ընտրուած էր եւ Կովկասէն փոխադրուած Պոլիս: Մաշուկ 1910ին Ժընեւէն Պոլիս անցնելով, ամուսնոյն հետ միասին գնաց Կովկաս: Սակայն հազիւ Պաթում ցամաք ելած էին, երբ ցարական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Արմէն Գարօն: Ասիկա այն շրջանն էր, երբ Ռուսիոյ բռնակալ վարչապետը Ստոլիպին իր մեծ յարձակողականը սկսած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ եւ ցարական բանտերը լեցուցած Կովկասի բոլոր Դաշնակցական ծանօթ դէմքերը, եօքէն դղրդալին դատավարութիւն մը սարքելու համար Ս. Փեթերսպուրկի մէջ: Հայերէն առաջ նոյն հալածանքին ենթարկուած էին Ֆինլանտացի, Լեհ եւ Հրեայ հայրենասէրները :

Թիֆլիզի մէջ, ուր փոխադրուած էր Արմէն Գարօ, Մաշուկ անվերջ դիմումներ կատարեց ռուսական եւ վրացական իշխանութեանց մօտ, ուր ծանօթներ ունէր, Թիֆլիզի քաղաքագլուխ Ալեքսանդր Խատիսեան եւս իր կողմէ միջամտեց եւ քանի մը շաբթուան բանտարկութենէ վերջ մեր ողբացեալ ընկերը ազատ արձակուեցաւ :

Մաշուկ մասնաւոր բարեկամութեամբ կապուած էր ողբացեալ Միքայէլ Վարանդեանի կնոջ՝ Մարիանիկ Յովհաննէսեանի հետ, որուն մահը 1914ին խոր սուգի մատնեց զինքը: Վարանդեանի աղջիկներէն բժշկուհի Մարգրիտ (Ռիթա) Յովհաննէսեան, որ Փարիզ կը բնակի, Մաշուկի համար եղաւ հարազատ աղջիկ մը: Իր հիւանդութեան ատեն, Օր. Ռիթա ան[illegible]չհեռացաւ անոր սնարէն մինչեւ մահը :

Ժընեւի մէջ Մաշուկ վերսկսաւ իր ուսումը, մտաւ բժշկական վարժարան, զոր աւարտեց 1913ին ստանալով բժշկական վկայական՝ Զուիցերիոյ մէջ աշխատելու իրաւունքով: Ժամանակ մը աշխատեցաւ Ժընեւի հիւանդանոցին մէջ եւ մեծապէս օգտակար եղաւ 1918ի կրիփի համաճարակին ատեն: Յետոյ իր հաշւոյն իբրեւ բժիշկ հաստատուեցաւ իր սիրած քաղաքին մէջ: Շուտով մեծ ժողովրդականութիւն շահեցաւ եւ շնորհիւ իր դիւրահաղորդ եւ բարեհամբոյր նկարագրին Ժընեւի մէջ դարձաւ ընտանի եւ բոլորին սիրելի դէմք մը: Աղքատները ձրի կը դարմանէր :

Ղարաբաղի հարազատ զաւակ, իր նկարագրի տիրական գիծն էր ազատամտութիւնը: Անկաշկանդ մտքի տէր, ոչ մէկ նախապաշարում ունէր՝ դասակարգային, ազգային, ցեղային կամ կրօնական: Մտածումի այս անկախութիւնը ստացած էր իր երիտասարդ տարիքին ապրած միջավայրին մէջ:

Համաշխարհային առաջին պատերազմին ատեն, մինչ իր ամուսինը ռազմաճակատին վրայ էր հայ կամաւորներուն հետ, Մաշուկ անխախտ հաւատքով տոգորուած էր իր հայրենիքին հանդէպ եւ բոլոր իր շրջապատը հաղորդակից կը դարձնէր իր հաւատքին :

Պատերազմէն վերջ, երբ արդէն ունէինք անկախ Հանրապետութիւնը, Մաշուկ Հայաստանի ներկայացուցիչներն էր կիներու Միջազգային Ընկերակցութեան Համագումարին մէջ: Իր բնակարանը կեդրոնատեղի դարձած էր անոնց որ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ Հայկական Դատը հետապնդելու պաշտօն ունէին, ինչպէս՝ Աւետիս Ահարոնեան, բժիշկ Յովհ. Լորիս – Մելիքով, Յովհ. Խան Մասեհեան, Ալեքսանդր Խատիսեան, Լեւոն Բաշալեան եւն.:

Քանի մը տարի վերջ, 1923ին, Մաշուկ դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր ամուսինը Արմէն Գարօն, որ 1917 – 1920 Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ներկայացուցիչն էր եղած Ամերիկայի մէջ, յետոյ 1920 – 1922 Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանը Ուաշինկթընի մէջ :

Այնուհետեւ ամբողջովին նուիրուեցաւ կրթութեանը իր զաւկին՝ Հրանտի, որուն վրայ կը դուրգուրար ամբողջ հոգիով : 1952ի սեպտեմբերին Հրանտին դասախօս նշանակուիլը Ժընեւի Համալսարանին՝ իր զոհողութեանց պսակումն ու կեանքի փառքը եղաւ :

Բայց ամէն բանէ առաջ, իր անունը պիտի մնայ մեր պատմութեան մէջ իբրեւ կեանքի ընկերուհին Գարեգին Փաստրմաճեանի: Իր դերը յատկանշելու համար յիշենք ինչ որ Կալվին կը գրէր իր կնոջ համար.— « Անիկա իմ գործիս հաւատարիմ օժանդակն եղաւ: Եթէ դժբախտութիւն մը պատահէր, ան պիտի ըլլար կամաւոր ընկերուհի մը ոչ միայն աքսորի եւ թշուառութեան, այլ նոյնիսկ մահուան մէջ»:

Մինչեւ այս վերջին օրերը, հակառակ իր 76 տարիներու բեռան եւ անողոք հիւանդութեան որուն ենթարկուած էր, վայրկեան մը անգամ չկորսնցուց իր հաւատքը եւ ապացոյցը տուաւ աննկուն կամքի, քաջութեամբ դիմակալելով իր ցաւերուն եւ պայքարելով մահուան դէմ: Իբրեւ բժշկուհի, կը գիտէր թէ ազատում չկար իրեն համար, սակայն իրմէ աւելի կը զբաղէր իրեններով: Կը շարունակէր խնամել իր հիւանդ քոյրը եւ կը զբաղէր իր զաւկով, իր քաջասրտութեան եւ պարզինութեան համար արժանանալով բոլորի հիացումին :

Այժմ կը հանգչի Ժընեւի Փլէնփալէի գերեզմանատունը, Արմէն Գարոյի կողքին :

Ինչպէս կ՚ըսէր ընտանիքի մէկ բարեկամուհին՝ Տիկին Շարլ Քուչէ, որ 30 տարի առաջ Արմէն Գարոյի այս անգամ ալ Մաշուկի սնարին վրայ գտնուած էր, այս երկու էակները, Արմէն Գարօ եւ Մաշուկ, իրարմէ այնքան տարբեր, բայց ճշմարտութեան եւ արդարութեան համար իրենց ջերմ սիրոյն մէջ այնքան նման, որոնք իրարու հանդէպ փոխադարձ յարգանք ու սէր կը տածէին եւ որոնք կեանքի պահանջներուն բերումով յաճախ իրարմէ հեռու կ՚ապրէին, այժմ կող կողի կը հանգչին :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԸ

է.

Ձեմ գիտեր, իրականութի՞ւն է թէ աւանդութիւն: Ամէն պարագայի մէջ խոր իմաստ մը կայ պատմուածին մէջ: Այսպէս, կ՚ըսեն թէ, Անգլիացիք երբ ռազմանաւ մը կը կորսնցնեն, անմիջապէս կը զետեղեն ատոր մէկ մանրանկար պատճէնը զինուորական թանգարանին մէջ, որպէսզի դալոցը տեղեակ մնայ անցեալին : Եթէ նոյնիսկ աւանդութիւն մըն է զրոյցը, իր մէջ կը խտացնէ անգլիացի ժողովուրդին աւանդապահ ոգին:

Պահելով համեմատութիւնները, իցիւ թէ մենք եւս ունենայինք ըլլայինք թանգարան մը, ուր զետեղուած ըլլար մեր անցեալը իր ամէն տեսակի մանրամասնութիւններով: Այդ պարագային, թերեւս հասած չէինք ըլլար այս օրուան վիճակին: Մեր դժբախտութեանց բուն պատճառը այն է որ, հայութիւն կոչուած շղթային կարգ մը օղակները ինկած են: Ամբողջական չենք ու այդ պատճառաւ մեր երէկը շատ կը մոռնանք :

Այս յօդուածաշարքիս ընթացքին, տաղտուկ պատճառելու աստիճան շեշտեցի մտաւորականութեան անհրաժեշտութիւնը: Թերեւս մեղադրողներ եղան, որոնք ըսին. — ինչ, եթէ մտաւորականը չըլլար հայ ժողովուրդը, պիտի չկրնա՞ր ապրիլ, տոկալ, տեւել :

Անմիջապէս պատասխանելով ըսեմ թէ, գաղթաշխարհի մէջ հայ ժողովուրդին միակ պահապան հրեշտակը գիտակից մտաւորականութիւնն է: Ան է որ կը կռուի ամէն տեսակի ոդեկան վտանգներուն դէմ: Այս կապակցութեամբ քիչ վերջ ցոյց պիտի տամ թէ ինչպէս կորսուեցան Լեհաստանի, Մոլտաւիոյ, Ուկրայնայի, Թրանսիլվանիոյ հոծ գաղութները:

Իմ վերջին յօդուածիս մէջ կ՚ակնարկէի Լվովի մէջ կառուցուած հայկական հարսանիքին: Ասիկա մանրանկար մէկ յատկանիշն է մեր բարքերուն: Որեւէ առիթով հասած նոր միջավայրի մը մէջ՝ անմիջապէս շիներ ենք եկեղեցին ու շարուեր բոլորտիքը, խուրաքանչիւր նորակերտ փողոցին ալ տալով հայկական անուններ : Հարստացեր ենք, ստացեր ճոխութեան մարդիկ մակդիրը ալ, բայց այդ բոլորը անհետացեր են, իբրեւ հետեւանք հայ ժողովուրդին շահերը պաշտպանելու ընդունակ հայ գործիչներու բացակայութեան: Ժողովուրդը ուռճացեր է նիւթապէս, կեր- դառնալու համար օտարներուն, ճիշդ այն վտանգին պէս՝ զոր այսօր կը սպառնայ ներկայ հայութեան :

Էջմիածնի դիւանատան մէջ Մովսէս կաթողիկոսին ուղղեալ պաշտօնական աղերսագիր մը կայ, 17րդ դարուն Լեհաստանի գաղութին անունով ղրկուած: Այդ երկարապատում « օգնութեան հասէք »ին մէջ կը կարդանք .

« Հարկադրուած ենք գանգատուելու բոլոր այն դժբախտութեանց եւ անլուր հալածանքներուն դէմ, զոր կը կրենք այժմ, մեր ճշմարիտ քրիստոնէական, հայկական կրօնքի պատճառով: Մենք եւ մեր նախորդները, որոնք երեք հարիւր տարիէ ի վեր կ՚ապրէին այս օտար հողերուն վրայ, ենթակայ չէին ճնշումներու : Այժմ փոխուեր է ամէն երեւոյթ: Պապական նուիրակը միշտ թագաւորական արքունիքն է: Մեր նզովեալ առաջնորդը ծախուած է: Ան իր ոչխարները յանձներ է ի յօշոտումն աղահ գայլերուն : Օգնութեան հասէք, այլապէս կը կորսուինք : Մեզի գայլերուն դէմ պաշտպաններ ղրկեցէք»:

Յօշոտող գայլերը անցեալին մէջ եկած են, ապագային դարձեալ պիտի գան եւ աւերներ պիտի գործեն, եթէ պաշտպաններ չգտնուին:

Անցնինք Լվովի հարսնիքին, որ կը ներկայացնէ երկու հակադիր կողմերը հայկական կեանքին, — Մեծութիւն եւ թշուառութիւն, ինչպէս կ՚ըսեն նման առիթներու մէջ, իբրեւ գրական դարձուածք:

— « Երբ երիտասարդ հարսնցու հայ աղջիկը պսակուելու կ՚երթար, Լվովի բնակչութեան մեծ մասը հաւաքուած էր Հայոց փողոցը հիանալու համար այդ հարսանիքով: Հարսին արդուզարդը նման էր, նոյնիսկ կը հաւասարէր թագաւորական շքախումբի կիներուն: Գլխուն վերեւ կը կրէր մեծատուններու նման թագաւորական ջայլամի փետուր: Միւս հարսնեւորներն ալ փետրազարդուած էին: Հարսին պսակի զգեստները ոսկեհիւս էին : Նոյնպէս հետեւորդներունը: Իսկ փեսան հագած էր ամենաթանկարժէք սամոյրէ զգեստ, որուն կոճակները իսկական ոսկիէ եւ թանկարժէք քարերով շինուած էին : Արարողութենէն վերջ երբ անցան ընդունելութեան ճոխ սրահը, ու սկսան հայկական պարերը, այս անգամ փեսան, փոխելով իր հարսանեկան տարազը, հագաւ թանկարժէք նրբին մետաքսէ կարուած հագուստ: Իր կօշիկները, ի զարմանս բոլորին՝ ոսկեհիւս, արծաթաթիւս էին, որոնք կը բարձրանային մինչեւ ծունկերը: Հարսանեկան խրախճանութիւնը եղաւ աննկարագրելի »:

Այս բոլոր պսպղուն տողերը կարդալէ վերջ անշուշտ հարց պիտի տան ընթերցողները, ինչպէս եղաւ որ այսքան փարթամ գաղութ մը քայքայուեցաւ : Կուգամ իմ նախորդ յօդուածներէս մէկուն, ուր կ՚ըսէի թէ չենք յաջողած պետական բերդերէն ներս սողոսկիլ, իբրեւ հետեւանք ամբողջական մտաւորականի պակասին :

Եւ առաւօտ մըն ալ, օրէնքի մէկ յօդուածով, հիմնովին փոշիացան միջին Եւրոպայի մեր հոծ գաղութները :

Մարիա – Լիւդովիկա թագուհին, պապական նուիրակին հետ ունեցած գլուխ – գլխի խօսակցութիւններէն վերջ, կը համոզէ Եան Կազիմիր թագաւորը, որ ըսպառնայ Հայերուն հրովարտակով մը, որուն բովանդակութիւնը հետեւեալն էր.-

— Այն ամէն Հայերը, որոնք չէին ուզեր ընդունիլ կաթոլիկ կրօնքն ու եկեղեցին, կը զրկուէին իրենց ունեցած բոլոր ատրոնութիւններէն եւ ինչքերէն: Աւելին, Հայերուն իրաւունք պիտի չտրուէր քաղաքներու մէջ բնակիլ: Պէտք էր որ հեռանային կեդրոններէն, լքելով իրենց բոլոր անշարժ գոյքը :

Գաղութը միակ մտաւորական առաջնորդ մը ունէր, Ն. Թորոսովիչ անուն լիրբ եկեղեցական մը որ Հայ. եկեղեցիէն անջնելով հռոմէականութեան, ծախեց հայութիւնը օտար եկեղեցիին: (Յաջորդով պիտի խօսինք մանրամասնօրէն) : Բայց հետաքրքրականը պապական նուիրակին տուած բացատրութիւնն է: Երբ գաղութէն երեւելիներ ներկայանալով իրեն բացատրութիւն կ՚ուզեն, — ճշդումը իրենց առաջնորդի դերքին, ահա թէ ինչ կը պատասխանէ Հռոմի ներկայացուցիչը.

— « Ձեր դիտողութիւնները որեւէ արժէք չեն ներկայացներ, որովհետեւ, ինչպէս օրինակի համար, նախածին մեղքը կը մաքրուի սուրբ մկրտութեամբ, այնպէս

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Ամփոփուած «Սով. Հայաստան»էն)

•

Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային արուեստներու պատմութեան բաժինը վերջերս հրատարակեց Գ. Զմշկեանի «Իմ յիշատակարանը» որ հարուստ նիւթեր կու տայ հայ թատրոնի պատմութեան մէկ շատ շահեկան շրջանի մասին: «Իմ Յիշատակարանը» մասնաւորաբար գնահատելի է այն պատճառով որ կը լուսաւորէ թատրոնի պատմական մէկ շրջանը:

Յառաջաբանը գրած է Ս. Մելիքսէթեան, աւելցնելով ծանօթագրութիւններ, առանց որոնց դժուար կ'ըլլար լիովին օգտուիլ:

Գիրքը կազմողը կը ներկայացնէ Զմշկեանը՝ իբրեւ արուեստագէտ եւ մտածող, անոր գլխաւոր, հիմնական գիծը՝ դիտակցական, քննական վերաբերումը դէպի թատերական արուեստը, իբրեւ ժողովուրդներու դաստիարակութեան դպրոց, ռուսական թատրոնի յառաջդիմական մեծ դերը եւ իր ըմբռնումը: Այսպէս, գիրքը կազմողը կը նկատէ Զմշկեանը իբրեւ հայ թատրոնի ստեղծման եւ անոր ճիշդ ուղղութիւն տուող գլխաւոր առաջնորդներէն մէկը:

Մեծ արուեստագէտի յիշատակարանն ու միւս գործերը, գրքին յառաջաբանը, ընթերցողին կու տան հայ թատրոնին իրօք ամէնէն ուշագրաւ շրջանի պատմութիւնը, 1890 – 1900ական թուականներուն: Յիշատակարանի ամէն մէկ էջին մէջ պարզ կը դրուին 60ական թուականներու հայ թատրոնի հիմնական, հանգուցային խնդիրները, յառաջացման ազդակները եւ լուծման հանգամանքները:

Գրքին մէջ զետեղուած են նաեւ արուեստագէտին խաղացած դերերուն, անոր հեղինակութեանց եւ թարգմանութեանց, յօդուածներու ցանկը, պատրաստուած բնագիրներու աղբիւրները եւ անձնանուններու բառարան: Այս ամէնը, մասնաւորապէս ծանօթագրութիւնները, կը վկայեն թէ որքան ջանադիր եւ մանրամասն աշխատող էր:

Ամէն ընթերցող անգամ մը կարդալով Զմշկեանի շահեկան, հարուստ բնագիրը, կը զգայ, որ գործը բացառիկ հնարաւորութիւն կու տայ ընդարձակելու հայ թատրոնի տեւալ շրջանին բազմաթիւ խնդիրներու լուսաբանութիւնը:

Գէորգ Զմշկեան այս յիշատակարանով եւ իր մասին աւանդաբար մնացած յուշերով մեր առջեւ կը կանգնի իբրեւ ժամանակի յառաջդիմական մտածող, իրապաշտ արուեստագէտ եւ քննադատ, ընկերային հրատապ հարցերով այրուող, ազնիւ եւ խանդավառ թատերական գործիչ մը, որուն այս արժանիքներուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ դերասանական մեծ տաղանդը:

Գիրքը կազմողը հայ թատրոնի ստեղծման եւ զարգացման մէջ, իսկական թատրոնի հիմնադրութեան մէջ Զմշկեանի հետ կը նշէ նաեւ Գ. Սունդուկեանի եւ անոնց գործակից բաւական թիւով տաղանդաւոր դերասաններ եւ դերասանուհիներ, որոնց մեծ մասը Զմշկեանի ձեռքի տակ ձեւաւորուած եւ հասունցած են (Ս. Մատինեան, Տէր Դաւթեան, Սուքիասեան, Մ. Ամրիկեան, Սաթենիկ Զմշկեան, Ա. Մանդինեան եւ ուրիշներ):

Զմշկեան իր Յիշատակարանին մէջ ուշադրութիւն կը դարձնէ հայ նոր թատերգութեան սկզբնական շրջանի երկու ուղղութեանց վրայ. — Հայ պատմական, վիպապաշտ, կեղծ դասական ողբերգութեան եւ իրապաշտ թատրոնի եւ կատակերգութեան: Ան ծառացաւ պատմական ողբերգութիւններու դէմ եւ պաշտպանեց թատրոնի իրապաշտ արուեստը եւ նոյն ուղղութեան թատերգութեան հաստատումը: Մեծ արուեստագէտը յստակօրէն կ'արտայայտէ իր կարծիքը առաջին ուղղութեամբ թատրոնի եւ ողբերգութեան մասին, նկատելով զանոնք «կեղծ», փըտած, պատմական դէպքերու մասին ճառախօսութիւններ եւ ոչ արուեստ:

Գիրքը կազմողը ճիշդ կը բանաձեւէ Միք. Տէր Գրիգորեանի եւ Գ. Սունդուկեանին նշանակութիւնը հայ թատերական կեանքին մէջ, երբ կ'ըսէ թէ անոնց թատերգութիւնները 60ական թուականներուն «արձանացան հայ թատրոնի բեմի վրայ» եւ «կիս – առասպելական եւ կիսապատմական» թատերգութիւններուն վրայ «կարդացին ողբաշարժ հոգեհանգիստ»: Զմշկեանը հասած էր ընկերային մտքի զարգացման այն աստիճանին, որ վերոյիշեալ թատերգուներու (գլխաւորապէս Սունդուկեանի) մէջ կը տեսնէր եւ կը գնահատէր կեղեքողներու հարուստներու ձաղկումը եւ չքաւորներու, ժողովրդի պաշտպանութիւնը:

Զմշկեան եղաւ Սունդուկեանի գաղափարի եւ պայքարի ընկերը, յանուն իրապաշտ, դեմոկրատ թատրոնի եւ ողբերգութեան: Անոր դերը մեծ է հայ ինքնուրոյն թատերական արուեստի մէջ:

Նկատելի է բաց մը Զմշկեանի յուշերուն մէջ, իր եւ Ադամեանի յարաբերութեան նկարագրութիւնը լրիւ չէ: Զենք կարծեր որ անձնական ըլլար երկու դժգոհ ըլլալու հիմքը:

Գիրքը կը ներկայացնէ տաղանդաւոր արուեստագէտի գործունէութեան պատկերը, ինչպէս եւ նոր թատրոնի հիմնադրումը եւ զարգացումը, ոչ լրիւ պատմութիւնը ուրիշ մեծ դէմքերու՝ Սունդուկեանի, Զմշկեանի, Տէր Դաւթեանի, Ադամեանի, Սիրանոյշի եւ ուրիշ կարեւոր ուժերու յայտնութեան:

Գ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

եւ ան (առաջնորդ եպիսկոպոսը) իր բոլոր յանցանքներէն մաքրուեցաւ այն ակտով որ ճանչցաւ Սուրբ Միութիւնը հռոմէական եկեղեցիին հետ»:

Այսպէս, շատ չանցած Լեհաստանի Հայութիւնը գլորեցաւ ձուլման անդունդը:

Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

★

— Իմ համեստ կարծիքովս, անիրաւութիւն ըրած կ'ըլլաք, երբ պարբերաբար կը քննադատէք —կատակով կամ լրջութեամբ — Մեր խոնարհ ազգայիններուն գիտցած — կամ չգիտցած — հայերէնը... Ի՞նչ ընեն խեղճերը, դպրոց չեն գացած, չեն կարդացած եւ ի հարկէ, գրելու ընդունակութիւն չունին: Ազատ ձգեցէք զիրենք, թող գրեն ինչպէս որ կ'ուզեն...

Այս գանգատը՝ բարեկամէ մը, որ վերոյիշեալ «խոնարհ»ներու դասակարգէն չէ:

Ահաւասիկ մեր պատասխանը իրեն եւ իրեն պէս մտածողներուն.

— Իմաստակութիւն եւ թացիկութիւն պիտի ըլլար մեր կողմէ, եթէ փորձէինք քննադատութեան կամ հեգնանքի առարկայ ընել — չարամտօրէն — մեր ոչ-գրագէտ զանգուածին անգրագիտութիւնը կամ անոր շատ համեստ ծանօթութիւնը մեր լեզուին հետ: Ո՞վ խենթեցեր է որ պիտի համարձակէր՝ դպրոցի, դպրատունի երես չտեսած մեր հայրենակիցներուն վրայ խնդալ, որովհետեւ անոնց քերականութիւնը կամ ուղղագրութիւնը շատ ջուր կը վերցնէ: Ընդհակառակն, յարգանք ունինք անոնց հանդէպ եւ ուրախ ենք որ անոնք իրենց գիտցած – չգիտցած «Մեծասքանչ»ով ճիգ մը կ'ընեն նկարագրելու համար, օրինակ, իրենց շրջանին այսինչ հանդէսն ու այնինչ հարսնիքը: Մեր մտքէն անգամ չանցնիր «վերէն վար նայիլ» այն գիւղացիին վրայ, որ, տակաւին այս թերթին անունը կը սկսի «Հ»ով կամ խմբագրին համար կ'ըսէ «Բերաբատիվ»...

Մենք՝ ոչ-գրագէտներուն հետ վէճ չունինք: Ընդհակառակն, մեր «պատերազմ»ը հռչակած ենք այն կէս – գրագէտ ու կէսբանասէրծ — բայց ամբողջութեամբ իմաստակ — այն մենծ – ադաներուն դէմ, որոնց գուրգուրանքին ու հոգածութեան առարկայ եղած պէտք է ըլլար մեր հրաշալի լեզուն: Այդ բազմութիւնն է որ՝ ամէնէն առաջ ու ամէնէն աւելի պիտի աշխատէր անաղարտ պահել մեր «Մեծասքանչ»ը, որ — մի մոռնաք — մեր ամէնէն թանկագին ու անփոխարինելի գանձն է: Այդ բազմութիւնն է որ գիտէր, ցերեկ պիտի մտածէր թէ ինչպէս կրնանք մշակել, ուռճացնել, ճոխացնել, գեղեցկացնել ու արդիականացնել մեր հայերէնը: Մեր հրաշքը:

Դժբախտաբար, մեր լեզուն առտու իրիկուն սպաննողը նոյնինքն այդ բազմութիւնն է: Քանի մը բացառութիւններ մէկ կողմ դնելէ վերջ, բացէք տասնեակներով հարիւրներով հայերէն հատորներ եւ դուք ալ պիտի համոզուիք որ բուն ոճրագործը գիւղացին չէ, այլ քաղքցին — գրոց-բրոց քաղքցին: Անհոգութիւն մը՝ մեր քերականութեան հանդէպ, որ սիրտ կը բզկտէ: Երբ գանգատիս, կը բղաւեն երեսդ ի վեր — «Քերականութիւնը կարեւոր չէ, էականը նիւթն է»: Հարցուցէք իրենց — «Երբ դաշնակին ստեղնաշարէն քանի մը ձայներ պակաս են, կրնա՞ք Պէթհովէն նուագել»: Պատասխան չունին:

Մեր կռիւը այս իմաստակներուն դէմ է եւ անոնց հետ է որ զինադադար կնքելու միտք չունինք:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՒԱՆ

★

Սեւանի կապոյտ ջրեր,
Կարծես թէ նազում էք դուք
Կարծես թէ ափերն ի վեր
Կարկաչով վազում էք դուք:
Ձեր շուրջը սարեր կան ծեր,
Նրանց ցոլքն է ձեր սրտում
Կարծես թէ հազարագոյն
Բիւրեղեայ վազում էք դուք:

Սեւանի կապոյտ ջրեր,
Նոր կեանքի ալիքն էք դուք,
Դարձել էք արտ, այգիներ,
Բերքառատ բարիքն էք դուք,
Որքան էլ զաք ու գնաք
Մեր սրտում յար լիքն էք դուք,
Մեր երկրի լուսավարար
Շողշողուն զալիքն էք դուք:

Սեւանի կապոյտ ջրեր,
Ձեր ճամբան հարթել էք դուք,
Դարձել էք եռանդ ու թափ
Եւ արդէն յաղթել էք դուք.
Պրտըտւում ե նձեր ուժով
Հազար փոկ, հազար անիւ,
Սիւների վրայ բացուած
Լուսեղէն վարդեր էք դուք:

Սեւանի կապոյտ ջրեր,
Ձեր լոյսը հայրենիքին,
Նոր կեանքի ճառագայթող
Մեր լոյսը հայրենիքին,
Ձեր կապոյտ ալիքների
Զուարթ երգը կարկաչուն,
Նրա հետ սրտանուէր
Մեր յոյզը հայրենիքին:

Երեւան — ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

ԻԲՐԵՒ ԳՈՂ ձերբակալուեցաւ Լիոնի Տէժընէթ զինուորական հիւանդանոցին բժիշկը, դոկ. Սիմոն, յանցանքի վրայ բռնուած ըլլալով: Տասնեւութ ամիսէ ի վեր գողութիւններ կը պատահէին: Ընդհ. գումարը մէկ միլիոն ֆրանքի հասած էր: Գնդապետը 43 տարեկան է եւ համեստ կեանք մը կը վարէր: Ամբողջ գաղտնիքը չէ պարզուած տակաւին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Կ'ուզեմ որ մեզի տեղեկութիւններ տաք երէկ գիշերուան մասին, ըսաւ: Գիտենք թէ ոճրին մասին բան մը չէք կրնար ըսել մեզի, սակայն որեւէ տեղեկութիւն որ կրնայ անօգուտ թուիլ ձեզի, մեծ օգտակարութիւն կրնայ ունենալ մեզի համար: Կը հասկնա՞ք:

Սպասուհին պարզօրէն պատասխանեց.

— Բայց ես բան մը չեմ գիտեր, Պարոն:

— Ես կ'օգնեմ ձեզի: Իշխանուհին ձեզ իր մօտ կանչեց երէկ գիշեր, այնպէս չէ՞:

— Այո:

— Կը յիշէ՞ք ժամը:

— Ոչ, Պարոն. քնացած էի երբ պաշտօնեան եկաւ եւ ըսաւ թէ իշխանուհին զիս տեսնել կ'ուզէ:

— Ուրիշ անգամներ ալ կը պատահէ՞ր ասիկա:

— Այո, պարոն, իշխանուհին գիշերը լաւ չէր քնանար եւ զիս կը կանչէր:

— Ուրեմն արթնցաք եւ իր մօտ գացիք:

— Այո:

— Ձեր սենեկազգե՞ստը հագած էիք:

— Ոչ, պարոն, հագուստս հագայ: Իշխանուհիին երբեք սենեկազգեստով չեմ ներկայանար:

— Մինչդեռ կարմիր եւ շատ գեղեցիկ սենեկազգեստ մը ունիք, այնպէս չէ՞:

— Բայց ոչ, պարոն. գոց կապոյտ է սենեկազգեստս, ըսաւ կինը զարմացած:

— Խնդրեմ, շարունակեցէք, ըսաւ Փուարօ, կատակ էր ըրածս: Ուրեմն իշխանուհիին քով գացիք, յետո՞յ:

— Մարձեցի զայն, յետոյ բարձրաձայն կարդացի, մինչեւ որ քնացաւ: Այն ատեն բաժնեակս վերադարձայ:

— Ժամը կը յիշէ՞ք:

— Ոչ, պարոն:

— Ո՞րքան մնացիք իշխանուհիին քով:

— Կէս ժամ, պարոն:

— Լաւ, շարունակեցէք:

— Նախ երկրորդ ծածկոց մը բերի իմ բաժնեակէս, որովհետեւ շատ ցուրտ էր: Իշխանուհիին բարի գիշեր մաղթեցի եւ հանքային ջուրը տալէ վերջ լոյսը մարեցի եւ բաժնուեցայ իրմէ:

— Յետո՞յ:

— Յետո՞յ, այդքան. բաժնեակս վերադարձայ եւ քնացայ:

— Նրբանցքին մէջ որո՞ւ հանդիպեցաք:

— Ոչ ոքի:

— Կարմիր սենեկազգեստով տիկին մը չտեսա՞ք:

— Ոչ, պարոն, պատասխանեց սպասուհին զարմացած, պաշտօնեայէն զատ ոչ ոք տեսայ: Ամէն մարդ քնացած էր:

— Ուրեմն պաշտօնեան տեսա՞ք:

— Այո, պարոն:

— Ի՞նչ կ'ընէր:

— Բաժնեակէ մը դուրս կ'ելլէր:

— Ո՞ր բաժնեակէն, հարցուց Պ. Պուք:

Հիլտէկարտ Շմիթ Փուարոյի նայեցաւ:

— Պատասխանեցէք, ըսաւ այս վերջինը, կը յիշէ՞ք թէ որ բաժնեակէն դուրս կ'ելլէր:

— Իշխանուհիին բաժնեակէն երկու կամ երեք դուռ անդին էր:

— Շարունակեցէք, խնդրեմ:

— Պաշտօնեան դռնէն դուրս կ'ելլէր եւ քիչ մնաց որ իրարու զարնուէինք: Ես իշխանուհիին մօտ կ'երթայի ծածկոցը տալու համար:

— Պաշտօնեան դէպի ո՞ր կողմը կ'երթար:

— Իմ կողմս, պարոն: Ներողութիւն խնդրեց եւ յետոյ ուղղուեցաւ դէպի ճաշարան վակոնը: Նոյն պահուն զանգակ մը հնչեց, բայց պաշտօնեան չլսեց կարծեմ, քանի որ ետ չդարձաւ:

— Պաշտօնեաներուն գործը դժուար է, ըսաւ Փուարօ, ինչ ընեն խեղճ մարդիկը: Երեւակայեցէք այս պաշտօնեան: Նախ կուգայ ձեզ կ'արթնցնէ, յետոյ ուրիշ բաժնեակ մը կ'երթայ, յետոյ զանգակ մը կը հնչէ, ստիպուած է հոն վազել...

— Բայց, ընդմիջեց Գերմանուհին, զիս արթնցող պաշտօնեան չէր ան:

— Ինչպէ՞ս, ուրի՞շ մը: Նախապէս տեսա՞ծ էիք զայն:

— Ոչ, պարոն:

— Եթէ դարձեալ տեսնէք, կրնա՞ք ճանչնալ:

— Անշուշտ, պարոն:

Փուարօ քանի մը բառ փսփսաց Պ. Պուքի ականջին: Տնօրէնը դուրս ելաւ:

— Ամերիկա գացա՞ծ էք, հարցուց Փուարօ:

— Երբեք, պարոն, բայց կ'ըսեն թէ գեղեցիկ երկիր մըն է:

— Թերեւս լսեցիք թէ սպանեալը ոճրագործն էր փոքրիկ Ամերիկացիի մը:

— Այո, լսեցի պարոն: Աստուած պէտք չէ թոյլ տայ որ այսպիսի ոճիրներ գործուին: Մենք Գերմանացիներս այդքան չար չենք:

Կնոջ աչքերը արցունքոտեցան:

— Եղերական ոճիր մըն էր, ըսաւ Փուարօ, միեւնոյն ատեն գրպանէն թաշկինակ մը հանելով աւելցուց.

— Ասիկա ձե՞րն է, տիկին:

— Ոչ, պարոն:

— Վրան Հ. սկզբնատառը կար, այնպէս որ կարծեցի թէ ձերն է:

— Ասիկա ազնուական տիկինի մը կրնայ պատկանիլ, պարոն, հաւանաբար Փարիզի ապրանք է:

— Արդեօք գիտէ՞ք թէ որու կը պատկանի

— Ե՞ս... բայց ոչ, չեմ գիտեր:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ալ կ'ուզէ մասնակցիլ Քորէայի հաշտութեան բանակցութեանց: Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանը Պ. Տըլըսի դիմելով, յայտնեց իր կառավարութեան բաղձանքը: Ցետոյ մամուլին հաղորդեց թէ կ'ուզեն մասնակցիլ բանակցութեանց, քանի որ գործնապէս մասնակցեցան Քորէայի պատերազմին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց գերման զօրավար մը, Օթթօ Ռեմէռ, որ ջուրը ձգած էր 1944 Յուլիսին Հիթլէրի դէմ սարքուած մահափորձը: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ գինովնալով գայթակղութիւն մը յարուցած էր Հէլիպոլիսի մէջ: Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ զօրավարը եւ ուրիշ գերման սպայ մը կը փորձէին նացիական իշխանութիւն հաստատել Եգիպտոսի եւ ուրիշ արաբական երկիրներու մէջ: Զօրավարը Գերմանիայէն փախած էր անցեալ մարտին: Նախ Դամասկոս գացած է, յետոյ Եգիպտոս անցած կեղծ անցագրով:

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ԹԷՖԹ, որ ծանօթ էր «Միթըր Հանրապետական» անունով, մեռաւ առջի օր: Տիրական դիրք ունէր կուսակցութեան մէջ եւ շարունակ պայքար կը մղէր Այզընհաուըրի դէմ: Զաւակն էր նախկին նախագահ Թէֆթի եւ ինքն ալ չորս անգամ թեկնածու ներկայացաւ, վերջին անգամ 1952ին, սակայն ձախողեցաւ: Ինքնուրոյն տեսակէտներ ունէր եւ շարունակ սրտնեղութիւն կը պատճառէր նախագահին, երբեմն թեր, երբեմն դէմ խօսելով: 63 տարեկան էր եւ մեծ համբաւ կը վայելէր միջազգային շրջանակներու մէջ ալ:

ԱՒՍՏՐԻՈՑ հաշտութեան դաշնագիրը քննելու համար Խ. Միութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն: Այս առթիւ կարգ մը պայմաններ կ'առաջարկէ, մասնաւորապէս պահանջելով ետ առնել կրճատեալ դաշնագիրը որ արդէն մէկդի դրուած է:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐՈՒ զոհ գացին տասը հոգի, Ֆրանսայի եւ Զուիցերիոյ մէջ: Երկու Փարիզցիներ 500 մեթր բարձրութենէ մը վար ինկած Փաւէի վրայ (Կրընոպլի շրջան): Եօթը գերման լեռնագնացներ կայծակէն զարնուեցան Մոն Պլանի վրայ: Երկուքը մեռան, երեքը ծանրապէս այրեցան:

ՁԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ մը կնքուեցաւ Անգլիոյ եւ Լիբիոյ միջեւ: Լոնտոն դրամական օգնութիւն պիտի ընծայէ քսան տարի, առաջին հինգ տարին՝ մէկ միլիոն սթերլին (տարեկան), տնտեսական բարգաւաճման համար, 2·750·000 սթերլին ալ ելեւմուտքը հոգալու համար:

ԻՐԱՆԻ ընդդիմադիր երեսփոխանները կոչ մը ուղղեցին ժողովուրդին, պատուիրելով չմասնակցիլ Տօքթ. Մոսատեղի սարքած հանրաքուէին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը երկրին բոլոր լեզուներով հաղորդեց թէ կարեւոր ժողով մը գումարուած է կուսակցութեան 50ամեակին առթիւ: Այս առթիւ տեղի ունեցած են խիստ քննադատութիւններ եւ ինքնաքննադատութիւններ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ բողոքի ցոյց մը պիտի կատարեն երեքշաբթի օր, աշխատանքը դադրեցնելով:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ կայսրը Ֆրանսա կը հասնի այսօր: Կատարեալ անկախութիւն պիտի պահանջէ: Քամպոճի վարչապետն ալ յայտարարեց թէ պիտի բաժնուին Ֆրանսայէն, եթէ զոհացում չստանան (անկախութիւն):

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովը եւ ծերակոյտը միջին բանաձեւ մը քուէարկելով, որոշեցին որ 214·000 նոր տարագիրներ ընդունուին (Այզընհաուըր առաջարկած էր 240·000 հոգի):

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՒԽՏՈՒԱԾՆԵՐԸ (Երկերի ժողովածու Գ. հատոր), Գրեց՝ Բժ. Իսահակ Տէրտէրեան, որ կը գրէ յառաջաբանին մէջ,— «Ուխտուածները» իմ ինքնակենսագրութիւնն է, զօդուած իմ վիպական անցեալի, յեղափոխական կեանքի եւ պատմական անցուդարձի հետ»: 405 մեծադիր էջ: Տպ. Թեհրան: Գին երկու տոլար: Հասցէ.— Ջհարբահ Իսֆահան, Թեհրան (Իրան):

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի հերոսամարտը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ Օգոստոս 9ին, Վալապրի անտառը:

Շրջ. կոմիտէն կը հրահանգէ ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, որ օր առաջ կարգադրութիւններ ընեն հաղորդակցութեան միջոցներ ապահովելու համար:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, հանրակառք (օթօքար) ապահոված ըլլալով՝ կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն այժմէն ճարել իրենց տոմսերը, դիմելով.— Գրավաճառ Պ. Ծերիկեանի, ընկեր Ա. Քէօսէեանի եւ ընկեր Արիստաքէս Պետրոսեանի:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը, խճողումի տեղի չտալու համար:

Օթոքարը Փլաս տ'Էքսէն կը մեկնի ժամը 7ին:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէի կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ժամը 6, Պ. Պառալի դաշտին վրայ (Նախորդ տարուան տեղը):

Կը խօսի ընկեր Մ. ՄԻՐՁԷ: Առատ կերուխում: Նուագ. բարձրախօսով:

Երթեւեկի ժամերը իմանալ տեղին վրայ:

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները:

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը:

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն., կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 ֆրանք:

Կ'ընդունուին 9–14 տարեկան աշակերտներ: Նաեւ 15 տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն:

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար:

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres
Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:

Հեռաձայն Ռէնսի 172

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւնը հարիւր ֆրանք:

Արձակուրդի շրջանին համար կ'ընդունինք մէկ ամսուան բաժանորդագրութիւն, 300 ֆրանք:

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանը յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին, հոկտեմբերէն սկսած, պիտի ունենայ գիշերօթիկ բաժին, առ այժմ տասը տարեկանէն վեր մանչերու համար: Գիշերօթիկ բաժնի նպատակն է հնարաւորութիւն տալ նոր սերունդին, Պէյրութէն դուրս, ուրիշ վայրերէ ալ ուսում ստանալու ճեմարանին մէջ:

Ընդունելութեան պայմաններն են.— Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար տարեկան 9 ամիս 1500 լիբ. ոսկի, ուրիշ երկիրներ 500 տոլար: Անոնք որ ամառը, երեք ամիս պիտի մնան ճեմարան, պիտի վճարեն յաւելեալ 200 տոլար ամառանոցին համար:

Այս վճարով պիտի հոգացուի աշակերտի ուսման ծախքը, բնակարանը, սնունդը, առողջապահական ծախքը, գրօսը եւայլն:

Համազգայինի ճեմարանի նպատակն է ոչ միայն ընդհանուր երկրորդական կրթութեամբ օժտել մեր նոր սերունդը, այլ եւ հայ լեզուով եւ հայ ոգիով ուսում ու դաստիարակութիւն տալ, պատրաստել գիտակից ու գաղափարական մտաւորական ուժեր ազգային կեանքի եւ մշակոյթի համար: Գիշերօթիկ բաժինը, այս ուղղութեամբ, մասնաւոր դեր ունի կատարելիք:

Ճեմարանի հասցէն՝

Collège Arménien, 10, Rue Hussein Beyhum
Beyrouth - LIBAN

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի կողմէ, (Պուլվար Օտտօ), հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, այս կիրակի, Սէնթ Անտրէի օգոստոսեան պարտէզին մէջ:

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ

Խնամուած գեղարուեստական բաժին, ախրայօժար մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբի եւ Ֆ. Կ. Խաչի:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ «Les Simianes» - ի ՄԷՋ (Haute - Jarrie) ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՇՐՋԱՆ

Օգոստոս չորսէն մինչեւ 30

E. Mavian, 2, Rue des Dardanelles
Etoile 34 - 78

Անոնք որ Նոր Սերունդի անդամ չեն եւ կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է դիմեն իրենց շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան:

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— Օրական 400 ֆր. եւ 1000 ֆր. բնակավայրի վարձք, (հինգ օրէն պակաս մնացողներու համար 500 ֆրանք): Ճամբու ծախքը մասնակցողներուն վրայ: Խմբովին ճամբորդողները մասնաւոր զեղչ կը ստանան տոմսակի արժէքին վրայ:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԳՈՅՔԵՐ.— Սաւան, վերմակ, բարձ, կերակուրի սպաս եւ անհատապէս անհրաժեշտ համարուած գոյքեր:

ԾԱՆՕԹ.— Առանձին եկողներուն համար բնակավայրի հասցէն՝

Chateau «Les Simianes»
Chez Mme Marcombe, Haute-Jarrie, Isère

Կրընոպլէն օթոքարի սպասարկութեան համար դիմել՝

«Car de Mr Lazier, au Bar de la Verveine»
Bureau des Postes de Grenobleի քովը

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Որեւէ ընկերութեան պատկանող նաւով կամ օդանաւով ՃԱՄԲՈՐԴԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ Դիմեցէք՝ Պ. Ժան Ն. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆի

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամսեայ 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ

MARDI 4 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ. — ԹԻՒ 7133

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2544

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԵՐԻ ԱԶԳԵՐ

Այսպէս կը կոչուին այն ժողովուրդները որ կը տքան պոլշեւիկեան լուծին տակ:

Այդ երկիրներն են. — Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Ալպանիա, Էսթոնիա, Լեթոնիա, Լիթուանիա: Մօտաւորապէս նոյն կարգուսարքն ունի, բայց Մոսկուայի դէմ ըմբոստացած Եուկոսլաւիա:

Խ. Միութեան հետ միասին, այս տասը երկիրները կը կազմեն Եւրոպայի կէսէն աւելին, թէ տարածութեամբ եւ թէ բնակչութեամբ:

Ամէնքն ալ ունին տարագիր կառավարութիւններ կամ ազգ. կոմիտէներ, որոնք ամէն միջոց կը փորձեն, նախկին կարգուսարքը վերահաստատելու համար:

Տարիներ առաջ Փարիզն էր այս աքսորական կառավարութեանց եւ պատուիրակութեանց կեդրոնը:

Այժմ ամէնքն ալ համախմբուած են Հիւս. Ամերիկա, որ կը փորձէ վճռական դեր մը կատարել միջազգային քաղաքականութեան մէջ:

Կան ուրիշ «աքսորականներ» ալ, բուն իսկ Խ. Միութեան ժողովուրդներէն, որոնք նոյնպէս ներկայացուցչական մարմիններ կազմած են արեւմտեան Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին եւ Մ. Նահանգներուն մէջ, եւ կը պայքարին կարմիր բռնատիրութեան դէմ:

Հակաբոլշեւիկ Ռուսերը իրենք ալ նոյն պայքարը կը մղեն Խ. Միութեան գերի ազգերուն հետ կամ առանձին:

Բոլորն ալ իրենց յոյսը դրած են Մ. Նահանգներու զօրծօն ․․․ [illegible] վրայ, որ կ'արտայայտուի զանազան ձեւերով:

Գլխաւոր զէնքը՝ քարոզչական աշխատանքն է, աշխարհի բոլոր լեզուներով: Անթելը կը բանի Ամերիկայէն Եւրոպա (Մինիխ), պարզելու համար բոլշեւիկեան բռնակալութեան չարիքները:

Միեւնոյն ատեն կը հրատարակուին թերթեր, իւրաքանչիւր ազգի լեզուով: Եւ ճառեր կը կազմուին, համաձայն օրուան պահանջներուն:

Բոլոր երեւոյթները եւ փաստերը կ'ապացուցանեն թէ Ամերիկացիները միտք չունին աւելի յառաջ երթալու՝ այս հոգեբանական կամ պաղ պատերազմին մէջ:

Ոչ զինեալ միջամտութիւն, ոչ ալ դրդում ներքին ապստամբութիւն:

Վերջին անգամ նախագահական ընտրութեանց առթիւ քարոզչապէս յայտնուեցաւ այս պարագան:

Առաջին թեկնածուն, Այզընհաուըր, որ կրակոտ ճառ մը խօսած էր ապարէզ իջած ատեն, այլեւս չկրկնեց զայն եւ ընդհակառակն դարձ մը կատարեց:

Այնուհետեւ ուրիշ պատասխանատու դէմքեր ալ բացատրեցին թէ մինչեւ ո՛ւր կրնան երթալ:

Եւ ահաւասիկ վերջին փաստը.

Ինչպէս հաղորդած էինք, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան եւրոպական գործերու վարիչը յուլիս 31ին վերոյիշեալ գերի ազգերու ներկայացուցիչներուն յանձնած է Այզընհաուըրի ուղղուած յուշագրին պատասխանը:

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ յայտարարութիւնը:

Պարզապէս բարեացակամութեան հաւաստիքներ կ'ընծայէ.

— «Մ. Նահանգներուն վճռական եւ տեւական նպատակն է քաջալերել ստեղծումը այնպիսի պայմաններու որոնց շնորհիւ Եւրոպայի գերի երկիրները կարենան վերահաստատել իրենց անկախութիւնը եւ իրենց արդար տեղը գրաւել ազատ ժողովուրդներու եւրոպական հասարակութեան մէջ»:

Այս դիւանագիտական յայտարարութիւնն ալ կը հաստատէ միեւնոյն հիմնական մտահոգութիւնը. — Չընել որեւէ բան որ կրնայ նոր Քորէաներ ստեղծել:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ն. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԸՆԴՈՒՆԻԼ 7000 ՀԱՅԵՐ

Երէկ հետեւեալ երկտողը ստացանք Պոսթընի մեր թղթակցէն (30 Յուլիս). —

Մ. Նահանգներու Խորհրդարանը, եւ՝ րեքշաբթի օր, ընդառաջ երթալով նախագահ Այզընհաուըրի օրինագծին, 185ի դէմ 221 ձայնով իր հաւանութիւնը տուաւ որ 217.000 տարագիրներ, որոնք ներկայիս ապաստան գտած են չորս մը եւրոպական եւ ասիական երկիրներու մէջ, Ամերիկա փոխադրուին յառաջիկայ երեքուկէս տարուան ընթացքին: Նախագահը առաջարկած էր 240.000 հոգի, բայց Խորհրդարանը դեղչ մը կատարեց այդ թիւին վրայ: Արտօնեալ քանակը որեւէ առնչութիւն չունի ներգաղթի օրէնքով սահմանուած տարեչափին հետ:

Բայց, խորհրդարանը գրեթէ միաձայնութեամբ մերժեց երեսփոխանուհի Տիկին Էտիթ Նորս Ռաճըրսի բանաձեւը, որ կ'առաջարկէր վերոյիշեալ թիւին վրայ բարդել նաեւ 7000 Հայեր:

Օրինագիծը, երէկ, չորեքշաբթի, քուէի դրուած պիտի ըլլար նաեւ Ծերակոյտին մէջ, որ առայժմ կ'առաջարկէ միայն 209 հազար հոգի բերել տալ:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, երբ կարգ մը բարեփոխումներ առաջարկուեցան, Թէքսըսի ներկայացուցիչը դիտել տուաւ թէ որքան ալ դրսէ ըլլանք, դաշնակ, եկողներուն յիսուն առ հարիւրը համայնավարներ պիտի ըլլան: Ուրիշ երեսփոխան մը՝ Թարգման հանդիսանալով կարգ մը հանրապետական եւ դեմոկրատ պաշտօնակիցներու զգացումներուն, ըսաւ — «Մեր դրամը տուինք, մեր զինուորները տուինք, մեր արիւնը տուինք իրենց (օտարներուն), բայց ի սէր Աստուծոյ, մեր երկիրն ալ չտանք»:

ԽՕՍ. — Ծերակոյտը Օգոստոս 1ին վաւերացուց եւ նախագահին ղրկեց օրինագիծը, որ կ'արտօնէ 214.000 տարագիրներու մուտքը: Ուրեմն օրէնքը գործադրելի կը դառնայ նախագահին ստորագրութեամբ:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ Կ'ԱՐԳԻԼԵՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒՏԵՍՏԻ ԲԱՇԽՈՒՄԸ

Արեւմտեան Գերմանիոյ ամերիկեան մարզպանը Պերլին այցելեց կիրակի օր եւ ցաւով նկատեց որ արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, արգիլելու համար ամերիկեան ուտելիքներուն բաշխումը: Այս տնօրինութիւնը մեծ իրարանցում պատճառեց Արեւելեան Գերմանիոյ բնակիչներուն: Ամերիկեան գործակալութիւն մը կը ծանուցանէ թէ քանի մը քաղաքներու մէջ ժողովուրդը գայրանալով կրակի տուած է պաշտօնական շէնքը, կռուած է ոստիկանութեան հետ կամ գործադուլ հռչակած է:

Ըմբոստութեան առաջին դէպքերը պատահած են Շեմնիցի, Մերսպուրկի եւ Փոցտամի մէջ եւ տարածուած ուրիշ քաղաքներ, ինչպէս կը պատմեն արեւմտեան Պերլին հասած Գերմաններ: Ականատես մը կ'ըսէ թէ ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ հազարաւոր անձերու վրայ, արգիլելով կայարան մտնել արեւելեան Պերլին երթալու համար: Շեմնիցի մէջ բազմութիւնը կրակի տուաւ պաշտօնական շէնքեր եւ պետական խանութներ:

Ուրիշ աղբիւրներէ հասած տեղեկութիւններ կ'ըսեն թէ կացութիւնը այնքան ալ ծանր չէ: Բայց կը հաստատեն թէ կառավարութիւնը արգիլած է կառախումբի

ՄՈՍԿՈՒԱ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

ՆՈՐ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ՄԸ՝ ՕՏԱՐ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐՈՒ ՊՈԼԻՍ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Խ. Միութեան արտաքին գործերու նախարարին օգնականը՝ Պ. Զորին շաբաթ օր նոր ծանուցագիր մը յանձնեց Մոսկուայի Թուրք դեսպանին, անգլիական եւ ամերիկեան մարտանաւերու Պոլիս այցելութեան առթիւ:

Ծանուցագիրը մասնաւորապէս կը յիշեցնէ թէ անգլիական եւ ամերիկեան մարտանաւերու այցելութիւնը իրաւունք կու տայ յաւելուածական տեղեկութիւններ պահանջելու այս հարցի մասին «որ մեծ կարեւորութիւն ունի Խ. Միութեան համար»: Յետոյ կ'աւելցնէ. — «Բնական է որ երբ երկիր մը բնականոն յարաբերութիւններ կը մշակէ ուրիշ երկրի մը հետ, բացատրութիւն պահանջէ այդպիսի հարցի մը մասին»:

Մոսկուայի ծանուցագիրը դիտել կու տայ թէ վերջին տարիներու ընթացքին աւելցած են Նեղուցները այցելող օտար մարտանաւերը: Այս առթիւ թիւեր եւ թըւականներ ալ կը յիշէ:

Ինչպէս կը յիշուի, Խ. Միութեան առաջին ծանուցագիրը «տեսակ մը զինուորական ցոյց» նկատած էր տասը ամերիկեան եւ 22 անգլիական մարտանաւերու այցելութիւնը: Այս առթիւ յաւելուածական տեղեկութիւններ կը պահանջէր: Թուրքիա պատասխանելով այս ծանուցագրին, դիտել կուտար թէ Մոնթրէօյի պայմանագիրը կ'արտօնէ օտար մարտանաւերու քաղաքավարական այցելութիւնը, առանց խափ դնելու Նաւերու տարողութեան եւ կազմութեան մէջ: Յետոյ կը յիշեցնէր թէ անգլիական եւ ամերիկեան մարտանաւերու այցելութեան մասին արդէն տեղեկութիւն տուած ըլլալով, «Թրքական կառավարութիւնը կը զարմանայ որ Խ. Միութիւնը հարկ տեսած է լրացուցիչ տեղեկութիւններ խնդրել, ինչ որ կրնայ տեսակ մը միջամտութիւն համարուիլ այնպիսի խնդիրներու մէջ զորս միջազգային կանոնները կը ձգեն չահակից երկիրներու հայեցողութեան»:

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ Խ. Միութեան նոր ծանուցագիրը երբեք զարմանք չպատճառեց: Բանդէտներու կարծիքով, Մոսկուայի մէջ մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս հարցին, նկատելով որ անգլոամերիկեան ցոյց մը կը կատարուի ճիշդ այն պահուն երբ Խ. Միութիւնը կը հրաժարի հողային պահանջներէն, իսկ Թուրքիա ոչ-բարեկամական դիրք մը կը բռնէ:

տոմսակ տալ արեւմտեան Պերլինի համար: Համայնավարները դրաւած են ուտելիքի բազմաթիւ կապոցներ ինքնութեան թուղթերը, 30-50 մարք (2450-3860 ֆրանք) տուգանքի դատապարտելով: Բայց եւ այնպէս ժողովուրդը կը շարունակէ արեւմտեան Պերլին խուժել, ուտելիք ճարելու համար: Շատեր հեռուէն կ'երթան, հեծիկներով (պիսիքլէթ) կամ կողմնակի ճամբաներով: Շաբաթ օր 170 հազար հոգի ներկայացած էին բաշխումի կեդրոնները: Համայնավար մամուլը կը խոստովանի թէ արեւելեան Պերլինի կառավարութիւնը կը վարանի անգամ մը եւս փակել սահմանագլուխը, վախնալով որ ժողովուրդը կ'ըմբոստանայ ինչպէս Յունիս 17ին: Կուսակցութեան գերմաներէն պաշտօնաթերթը կը գրէ. — «Ամերիկացիներուն հովանաւորած այս ծրագրին նպատակն է ստիպել որ արեւելեան Գերմանիոյ ժողովրդավար հանրապետութիւնը եւ արեւելեան Պերլինի քաղաքապետութիւնը փակեն սահմանագիծը: Եթէ այդ-

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅԱՂԱԳՍ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

Գերմանական վարժարանի մը ուսանողներուն կ'առաջարկեն շարադրութիւն մը գրել հետեւեալ նիւթին վրայ. —

«Ի՞նչ արժանիքներ պէտք է ունենայ դիւանագէտ մը»:

Ուսանողներուն ամէնէն յառաջադէմը կը պատասխանէ, անշուշտ պատճառաբանելով.

— «Պէտք է սուտ խօսիլ գիտնայ:

Պիզմա՞րքն է որ կը խօսի այս տողուն բերնով, թէ ապագայ դիւանագէտի մը բնազդը:

Եթէ ես ըլլայի վարժարանին քննիչը, պիտի առաջարկէի առաջին մրցանակը տալ այս տղուն:

Ո՛ւր էր որ մեր դիւանագիտական թեկնածուներն ալ սորվէին այս տարրական գիտելիքը:

— Հոգ մի ըներ, այդ պտուղն ալ մշակուած է Երեւանի մէջ, միչուրինեան դրութեամբ: Իսկ արտասահմանի մէջ կան «յառաջդիմականները»...

— Դժբախտաբար անոնք սուտ խօսելու վարժութիւնը կը փորձեն ոչ թէ օտարին դիմաց, այլ մեր գլխուն: Եւ փոխանակ դատ մը շահելու, արիւն կը պղտորեն:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես.

— Օրինակ, եթէ ըսես թէ Խ. Միութիւնը հրաժարած է Կարս - Արտահանէն եւ ուրիշ հողային պահանջներէ, անմիջապէս շրջաբերական մը կը հրատարակեն, «անհիմն եւ անտեղի» հռչակելով լուրը, իսկ մեկնութիւններն ալ՝ «դիտումնաւոր»:

— Ի՞նչ ընեն խեղճերը, ստիպուած են կեր ճարել իրենց բարեմիտ հաւատացեալներուն:

— Գոնէ անվինելի, պաշտօնապէս հաստատուած իրողութիւնները խոստովանէին:

Օրինակ, երբ ցոյցեր կը սարքեն եւ աղերսագիրներ կ'ուղղեն Տէր եւ Տիկին Ռոզենպէրկի համար, ինչո՞ւ երկու չոր խօսք ալ չեն արտասաներ Հայաստանի մէջ գնդակահարուած, աքսորուած, բանտին մէջ մեռած կամ «անհետացած» զոհերուն համար, որոնց մէջ միայն մտաւորականները 250-300 հոգինոց պատկառելի թիւ մը կը կազմեն:

— Ինչպէս կ'երեւայ, դուն ալ պէտք ունիս դաս առնելու գերման ուսանողէն:

ՎԱՀԷ

ՔՈՐԷԱՅԻ հաշտութեան բանակցութեանց առթիւ ծագած թիւրիմացութիւնները հարթելու համար, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ պիտի խորհրդակցին դաշնակիցներուն հետ, որեւէ կարգադրութիւն ընելէ առաջ: Նախարարը Սէուլ մեկնեցաւ զինուորական օդանաւով մը, խորհրդակցելու համր հարաւ. Քորէայի նախագահին հետ որ կը պնդէ իր տեսակէտներուն վրայ:

ԻՏԱԼԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց Պ. Փիչչիոնիի, որ քրիստոնեայ դեմոկրատ մըն է եւ որ բացէ ի բաց պայքարած է փաշականութեան դէմ, Մուսոլինիի օրով: Եթէ յաջողի կազմել դահլիճը, արտաքին գործերու նախարարութիւնը պիտի յանձնէ հրաժարեալ վարչապետին՝ Տէ Կասփերի իոր ութ անգամ կառավարութիւն կազմեց պատերազմէն վերջ:

պէս ընէինք, զօրաւոր պայթուցիկներ պիտի ճարէինք գերմանական միութեան թշնամիներուն, Զօրսերու ժողովէն առաջ»:

Ամերիկեան աղբիւրէ կը ծանուցանեն թէ ուտեստի բաշխումը պիտի շարունակուի մինչեւ Օգոստոս 20 (Նախապէս վերջին պայմանաժամ սահմանուած էր մինչեւ 15 Օգոստոս):

ՓԱՐԻԶԷՆ ՀԱԼԷՊ

●

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒ ՓՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը, Հալէպի մէջ ունի նորաբաց ակումբ մը, ուր տեղի կ'ունենան հաւաքոյթներ, դասախօսութիւններ, տարօնական խաղեր ու տաղեր:

Ակումբը ունի իր նորակազմ գեղեցիկ գրադարանը, ուր կը գտնուին նշխարներ մեր փառաւոր անցեալէն: Ուրախութեամբ եւ յուզումով այցելեցի այդ շէնքը, տեսնելու համար հոն հաւաքուած հայրենակիցներս, որոնք սրտառուչ եւ ջերմ ընդունելութիւն մը ըրին: Միութեան պաշտօնական օրկանը՝ «Տարօնի Արծիւ»ը, որ վերջերս կը հրատարակուէր Ամերիկայի մէջ, այժմ, փոխադրուած է Հալէպ եւ լոյս կը տեսնէ, խմբագրութեամբ ատենապետ Մկրտիչ Մկրտիչեանի:

Հալէպի մէջ կան մեծ թիւով Սասունցիներ, որոնք մօտ 100 – 200 տարի առաջ գաղթած են երկրէն եւ սերունդներ հասցուցած: Ժամանակին, Հալէպ գաղթավայրը եղած է Սասունցիներուն, ինչպէս Ամերիկան Խարբերդցիներուն, Պոլիսն ու Իզմիրը Վանեցիներուն եւ Մշեցիներուն: Ասկէ 50 - 60 տարի առաջ, Հալէպի գրեթէ բոլոր փռապանները Սասունցիներ եղած են: Մեր անմահ հայդուկներէն Գէորգ Չաւուշ եւս, իր պատանեկութեան, եկած է Հալէպ եւ աշխատած փուռի մը մէջ: Հազիւ տարի մը կեցած է տոկալ հայրենիքէն հեռու, իր շահած դրամով զէնք գնած եւ վերադարձած է հայրենիք:

Ուզեցի մօտէն տեսնել այդ սասունական փռապաններէն գոնէ քանի մը հոգի: Ազնիւ հայրենակիցի մը՝ Տիկին Մարիամ Մուշեղեանի հետ կը բռնենք Քառասուն – Մանկանց եկեղեցին տանող ճամբան, կ'անցնինք նեղ ու մութ փողոցներէ, կամարակապ դռներէ եւ կը մտնենք Հոգետուն: Քառակուսի բակով, բազմաթիւ խուցերով, հին ու քարաշէն երկյարկանի այս շէնքը, իր կառուցուածքով կը յիշեցնէ մեր երբեմնի գաւառներու խաները: Ձիու աղբի եւ մէզի բարկ հոտ մը կը բարձրանայ գետնէն: Բակին մէջտեղը, ջրհոր մը, իսկ դէմը, գետնայարկին վրայ բացուող, «Նայիրի» վերնատառերով տպարանը: Երկրորդ յարկի երկայն ու խարխուլ պատշգամէն, կը տեսնուին սեւաչեայ թխադէմ հայ երեխաներ եւ կիներ որոնք զբաղած են իրենց խաղերով եւ առօրեայ գործերով: Հոգետունը կը պատկանի Երուսաղէմի վանքին, ժամանակին, երանելի օրերուն, հոս կ'իջեւանէին շրջակայ գաւառներէն եկած ուխտաւորները, Երուսաղէմ երթալէ առաջ:

Հոգետան բակին մէկ անկիւնը, ցածլիկ դրան մը առջեւ, պատին տակ կեցած են «շալվար»ներով եւ «արխալուխ»ներով, խորշոմած այտերով ծերունիներ, սեւ փափախը իրենց գլխին, կարմիր գօտին իրենց մէջքին: Անմիջապէս կը ճանչնամ Սասունցիները: Սիրտս արագ կը սկսի զարնել: Աճապարանքով կը մօտենամ, եւ կարօտով կը բռնեմ իրենց կոշկոռ կապած ձեռքերը ու կը համբուրեմ... Պահ մը վերջ, բոլորս միասին կը մտնենք ցած դռնէն ներս: Սասունցիներու փուռն է: Աշխատանքը դադրած է: Հանգիստի ժամն է: Գետինը, խսիրէ ցածլիկ աթոռներու վրայ, կծկտած են հինգ–վեց տարէց սասունցի փռապաններ, որոնք 40–50 տարի առաջ գաղթած են երկրէն եւ եկած իրենց մարմինն ու հայրենակարօտ հոգին խարկելու այս օտար ափերու բարկ կրակին տակ:

Կը բարեւեմ ու կը ծանօթացնեմ ինքզինքս: Բոլորը մէկ ոտքի կ'ելլեն, իրար կ'անցնին այս անակնկալ այցելութենէն: Յուզուած են, անկարող բառ մը փոխանակելու: Կը նայինք իրարու եւ կուլանք.. Պահ մը վերջ, լեզուիս կապերը կը քակուին: Կը սկսիմ հարցուփորձի: Անոնք ալ, կը քրքրեն իրենց յիշողութիւնը: Եւ կամաց կամաց, կը քակուի կծիկը հայրենի տխուր ու քաղցր յիշատակներու: Ցանկարծ մէկը, տեսնելով հետաքրքրութիւնս եւ ծայրայեղ յուզումս, կը հարցնէ զարմացած.

— «Դուն խմա՞լ չըս մոռցիր ի զերկիր»:

Կը պատասխանեմ.— «Քեռի զուրպան, ես ծներ իմ երկրի հողի մէջ ու տեսեր իմ Վարդավառը Սուրբ Կարապետի»:

— «Հա, ընտուր յապով է, զաւակս, էն ու ծներ է երկիր ու խմիր ջուր, անուշ ջրեր, օր զուր կաչին քերթին, չմոռնայ զմըր անուշ հայրենիք» կ'ըսէ ծերունին եւ արցունքները կը գլորին իր զառամած այտերէն:

Յուզումս գագաթնակէտին կը հասնի, երբ կ'ըսեն թէ, անկիւնը, մութին մէջ նստող երիտասարդը, նոր եկած է Սասունէն: Փռապաններէն մէկուն տղան է, որ արհաւիրքի օրերուն, մնացեր է Սասուն եւ համակերպեր իր ճակատագրին: Այժմ, երկար տարիներու հոլովումէն վերջ, այցի եկած է իր ծերունի հայրիկին: Կրկին պիտի վերադառնայ Սասուն, մինակ ձգելու համար հոն մնացած իր հարազատները ...:

Այլեւս մոռցած միւսները, կը փութամ Նորեկին մօտ: Կրնաք երեւակայել արտակարգ յուզումս: Լեզուս կը բռնուի, աչքերս կը մթնեն... միայն, երդ մը կը բարձրանայ սրտիս խորէն — «Կռունկ ուստի՞ կուգաս, ծառայ եմ ձայնիդ, Կռունկ մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս...»: Կռունկը կը պատասխանէ պաշտելի ծննդավայրիս բարբառով ...

Նստած դէմ դիմաց, լման երկու ժամ, կը քրքրենք Տարօնի աւերակները: Սրտէս արիւն կը հոսի, երբ կ'ըսէ թէ, կրկին պիտի վերադառնայ հայրենիք: Կ'առաջարկեմ որ, զիս ալ միասին տանի հայրենիք: Նորեկը տխրութեամբ կը ժպտի ե ւկ'օրօրէ գլուխը: Այլեւս անկարող զսպելու յուզումս եւ շարունակելու մեր խօսակցութիւնը, մնաք բարով կ'ըսեմ հայրենակիցներուս եւ զիրենք կրկին տեսնելու խոստումով կը մեկնինք Սասունցիներու փուռէն եւ Հոգետունէն: Ի տես այս երկրի համն ու հոտը պահած ծերունիներուն, միտքս կ'իյնայ Սասունցիներու առասպելական միամտութեան մասին լսած, ժողովրդական զրոյցներէն մին, թող չվիրաւորուին իմ սասունցի սիրելի հայրենակիցներս, որովհետեւ, այդպիսի զրոյցներ, փոխադարձաբար չինուած են Մշոյ դաշտի միամիտ ժողովուրդին վրայ, Սասունցիներու կողմէ: Երբ առիթը ներկայանայ, զանոնք եւս կը յանձնենք թուղթին: Բոլորն ալ կը պատկանին Տարօն Աշխարհին եւ իր աննման ստեղծագործ ժողովուրդին:

Սասունցի մը, պզտիկ հայելի մը կը գտնէ գետնէն եւ իր կեանքին մէջ, առաջին անգամ տեսած այս առարկային կը նայի հետաքրքրութեամբ: Մէջը տեսնելով իր դիմագիծը, յանկարծ կը յուզուի, տակն ու վրայ կ'ըլլայ, կարծելով թէ իր մեռած եղբօր նկարն է գտած (եղբայրը իրեն շատ կը նմանի եղեր): Քանի մը անգամ կը համբուրէ եւ գուրգուրանքով կը պահէ ծոցը: Իրիկունը տուն կ'երթայ, միտքը կ'իյնայ հայլին եւ կնոջը ներկայութեան, կրկին կը հանէ ծոցէն, կը համբուրէ եւ կը պահէ: Կնոջը ուշադրութիւնը կը գրաւէ եւ կասկածները կ'արթնցնէ: Գիշեր մը, երբ խոր քունի մէջ է ամուսինը, անոր ծոցէն կը գողնայ հայելին եւ իր կարգին հետաքրքրութեամբ կը նայի: Մէջը կնոջ մը դիմագիծը տեսնելով, կը զարմանայ (կինն ալ իր կեանքին մէջ հայելի չէր տեսած): Յետոյ կը խռովի, կը յուզուի, կարծելով թէ ամուսինը ուրիշ կին մը կը սիրէ եւ այդ կնոջ պատկերն է որ ծոցը դրած շարունակ կը համբուրէ: Կուին ու վէճը կը սկսին տանը մէջ: Խեղճ ամուսինը կը պնդէ որ, իր մեռած եղբօր պատկերն է, իսկ կինը, երդում պատառ կ'ըլլայ, որ այդ անիծեալ առարկային վրայ տեսածը, օտար կնոջ մը դէմքն է... վիճաբանութիւնը կը տեւէ օրեր, շաբաթներ, մինչեւ որ ճարահատ, կ'ելլեն կ'երթան գիւղի քահանային մօտ, որպէսզի արդար դատաստանով մը, վերջ տայ իրենց վէճերուն: Քահանան, անոնց բողոքները մտիկ ընելէ վերջ կ'ուզէ տեսնել հայելին: Ձեռքը կ'առնէ եւ ուշադրութեամբ կը նայի անոր մէջը, տեսնելով մազով - մօրուքով պատկառելի կղերական մը, բացականչութիւն մը կ'արձակէ — «Տօ, հէր օրհնածներ, ասիկա ոչ քու մեռած եղբայրն է եւ ոչ ալ կնիկ արմատ է, այլ, զիս օծող ու ձեռնադրող հանգուցեալ սրբազանն է»: Յետոյ կը համբուրէ ու ճակտին կը քսէ հայելին ու կը պահէ, հաշտեցնելով ու ճամբու դնելով միամիտ զոյգը ...:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳՆՈՒՆԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐԸ

●

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 27 Յուլիս (Յառաջ). — «Արմենիա»յի տան վարչութիւնը սարքած էր յարգանքի օր մը այս ափերուն վրայ մահացած քանրհինգ ընկերներու յիշատակին: —

Մտաւորական կազմակերպիչ թէ հերոս եւ աշաբեկիչ, եռանդուն եւ նուիրուած կուսակցական, հրապարակագիր, հայդուկ – ֆետայի, թէ պարզ շարքային, բոլորին անոնց որոնք եղան հիմնադիրներ ակումբներու, սրահներու, թերթերու, գրադարաններու, երիտասարդաց եւ կանանց միութիւններու առաջին դասախարակները:

Յուլիս 19ին կիրակի առտու քաղաքիս Ս. Գր. Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցին, ներսը եւ դուրսը լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ եւ հետզհետէ կը հասնէին հեռաւոր թաղերէն հանգուցեալ ընկերներու ընտանեկան պարագաներ, ընկերներ, բարեկամներ եւ ծանօթներ:

Պատարագիչ քահանան կարդաց անունները անոնց՝ որոնց համար հոգեհանգիստ պիտի կատարուէր. — Արսէն Միքայէլեան, Արամ Երկանեան, Արմենակ Մաղաքեան, Յարութիւն Թահթաճեան, Սարգիս Թօփճեան, Նշան Ֆէնէրճեան, Կարապետ Բարսեղեան, Սիմոն Թորգոմեան, Սահակ Թորգոմեան, Անդրանիկ Մամիկոնեան (Ապօ) Զարեհ Զիլինկիրեան, Յակոբ Կէօզիւպէօյիւքեան, Յակոբ Դաւիթեան, Խաչիկ Դաւիթեան, Նահապետ Ադամեան, Օննիկ Ֆէսլեան, Արմենակ Մըխիթարեան, Աւետիս Այվազեան, Մանուկ Մուշաֆեան, Աստուր Խօրէճեան, Հայկազ Թէմպէլեան, Կարապետ Սարգիսեան, Սահակ Պօյաճեան, Յակոբ Տէր Գրիգորեան եւ Լեւոն Կորկոտեան:

Արարողութեանց կը նախագահէր կաթող. պատուիրակ Սիոն եպիսկ. Մանուկեանը, իր շուրջ ունենալով Յարութիւն Վ. Մուշեան:որ կը վարէր դպրուհիներու «Դստերք Վարդանայ» երգչախումբը:

Կաթող. պատուիրակին «Օրհնեալ Եղբայրք»էն վերջ, դպրուհիները երգեցին շատ հին երգ մը, «Ազնիւ ընկեր Մեռանում եմ», որ յարմար էր օրուան խորհուրդին: Կէս օր էր երբ ժողովուրդը ցրուեցաւ, ցորեկէ վերջ կրկին հաւաքուելու համար, «Արմենիա» սրահին մէջ, ուր սգահանդէս մը տեղի պիտի ունենար:

Որոշեալ ժամէն առաջ, սրահը լեցուած էր եւ դեռ հեւ ի հեւ կը հասնէին հեռաւոր թաղերէն: Բեմին վրայ դրուած էին մեծադիր պատկերները՝ Միքայէլեանի, Երկանեանի, Մալաքեանի, Թահթաճեանի, Թոփճեանի, ծաղկեպսակներու մէջ եզերուած սեւ պաստառով:

Սգահանդէսը բացաւ նախագահը՝ ընկեր Դ. Դաւիթխանեան որ յուզիչ եւ սրտառուչ խօսքերով.— «Գերեզմանէն եկած ձայնը աւելի ազդեցիկ եւ զօրաւոր է քան կենդանի խօսքը բանաստեղծներու, հոե –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

★

Երեւնական թուականներու սկիզբը, օրինակի համար, Րաֆֆի վէպերը կարդացողները Սիպերիա կ'աքսորուէին. քառասունական թուականներու սկիզբները՝ Րաֆֆի վէպերը չկարդացողները կ'աքսորուէին:

Երեսնական թուականներու սկիզբը հին գրականութեան, հին դպրութեան, դրական այսպէս ըսենք, ժառանգութեան մասին խօսք անգամ կարելի չէր ընել. քառասունական թուականներուն հին գրականութիւնը կամ հին գաղափարները մերժողները դատապարտութեան կ'ենթարկուէին, այնպէս որ, գրականութեան, ինչպէս մշակոյթի ասպարէզին մէջ չկար հաստատուն տեսակէտ, չկար հաստատուն ծրագիր, չկար հետեւողական գրական ուղղութիւն, նոյնիսկ եթէ այդ մարդիկը կը նկատուէին իբրեւ պաշտօնեաներ, որոնք կարենային հետեւիլ եւ հանդարտ մտքով աշխատիլ իբրեւ պաշտօնեաներ, որովհետեւ ազատ ստեղծագործութեան մասին խօսք չէր կրնար ըլլալ, քանի որ անհատը ազատ չէր ստեղծագործելու համար:

Քառասունական թուականներուն, ուրեմն երկրորդ համաշխարհային պատերազմին յայտարարութեամբ կացութիւնը հիմնովին փոխուեցաւ: Պատերազմը յայտարարուեցաւ հայրենական, պատերազմի յաղթանակի համար անհրաժեշտ էր որ ամբողջ ժողովուրդը իր աջակցութիւնը բերէր իշխանութեան. եւ իշխանութիւնը օգտագործեց ժողովուրդի ներքին բնազդները. ազատութիւն տուաւ կրօնական ասպարէզի վրայ: Եկեղեցին դարձաւ յարգանքի արժանի հաստատութիւն: Թանգարաններէն հանուեցան Ալեքսանդր Նեւսկիներու, Սուվորովներու, Բոգդանսկիչքիներու, Վարդան Մամիկոնեաններու դրօշակները: Հայրենասիրութիւնը դարձաւ պարտադիր, մինչդեռ առաջ դատապարտելի էր եւ պատժի արժանի: Հայրենասիրական գրականութիւնը առաջ քշուեցաւ: Սկսան գրել ազգային կեանքէն վէպեր, բանաստեղծութիւններ: Ազգային գրական եւ մշակութային ժառանգութիւնը դարձաւ առաջին շարքի վրայ եւ գրողը եւ գրականութիւնը մի քիչ ազատ շունչ քաշեցին մինչեւ պատերազմի յաղթանակը:

Պատերազմը վերջացաւ, չուտով վերջացաւ եւ այս նոր ոգին կամ նոր քաղաքականութիւնը եւ նորէն տեղը բռնեց նախկին նախապատերազմեան դաժան քաղաքականութիւնը մշակոյթի եւ գրականութեան ասպարէզին վրայ: Ջեղմէ չատերը երեւի կը յիշեն համայնավար կուսակցութեան քարտուղար Ժդանովի նշանաւոր ճառը, որ կը սանձահարէր այն հեղինակները եւ այն հրատարակութիւնները, որոնք չափէն աւելի տարուած էին հայրենասիրութեամբ կամ անհատական ապրումներով եւ շեղած էին համայնավար կուսակցութեան այն գծէն, որ տարիներու ընթացքին մշակուած էր եւ հետեւողական կերպով կը տարուէր:

Քիչ մը երկար եղաւ այս ներածութիւնը, բայց անհրաժեշտ էր, որպէսզի, յետոյ մենք կարենանք աւելի յստակ կերպով հասկնալ այն՝ ինչ որ տեղի ունեցաւ եւ ինչ որ տեղի կ'ունենայ Հայաստանի մէջ եւս մշակոյթի գրական ճիւղը առաջնակարգ տեղ կը գրաւէր Խորհրդային իշխանութեան եւ համայնավար կուսակցութեան քաղաքականութեան մէջ: Միւս ճիւղերը, տեսակ մը կ'ընթանային զուգընթաց այն քաղաքականութեան, զոր իշխանութիւնը կը կիրարկէր գրականութեան վերաբերմամբ: Ատոր համար ես մասնաւորապէս կը ծանրանամ Հայաստանի գրականութեան վրայ, երկրորդական տեղ տալով մշակոյթի միւս ճիւղերուն:

Հայաստանը խորհրդայնացաւ 1920 Դեկտեմբեր 2ին (բոլշեւիկները իրենք կ'ըսեն Նոյեմբեր 29ին, թող իրենց ըսածը ըլլի), յամենայն դէպս 1920ի ձմեռը Հայաստանը դարձաւ Խորհրդային: Հետզհետէ Խորհրդային Հայաստանը սկսաւ կազմակերպուիլ նոյն սկզբունքներով եւ նոյն ձեւերով, ինչ որ Ռուսաստանը առաջին շրջանին. գրեթէ մէկ տարի, քիչ մը աւելի, ըստ այն համաձայնութեան՝ որ Հայաստանի կառավարութիւնը եւ Փ. Ռուսաստանի ներկայացուցիչը ստորագրած էին, Հայաստանը ձեւականօրէն մնաց անկախ, Խորհրդային անկախ պետութիւն. այնուհետեւ միացուեցաւ Անդրկովկասեան դաշնակցութեան եւ դարձաւ հետագային Խ. Միութեան մէկ անդամը:

Հայաստանի խորհրդայնացման օրերուն, ոչ միայն հայ խորհրդային գրականութիւն գոյութիւն չունէր, այլ առհասարակ հայ բոլշեւիկ գրողներ ալ չկային: Եթէ կային քանի մը հոգի՝ նախկին սոցիալ դեմոկրատներ Ռուսաստանի զանազան վայրերու մէջ, որոնք յետոյ յարեցան համայնավարութեան: Անոնք հայ կեանքի մէջ իրական դեր չէին կատարեր. մէկ բանաստեղծ Յակոբ Յակոբեան, մէկ ուրիշ բանաստեղծ՝ Վահան Տէրեան, մէկ գրական քննադատ՝ Պօղոս Մակինցեան, մէկ ուսուցիչ–պատմագէտ Աշոտ Յովհաննիսեան: Մատի վրայ կարելի էր համրել այն հայ բոլշեւիկները, որոնք կը զբաղէին գրականութեամբ եւ որոնք սակայն, շատ հեռու էին գրական այն սկզբունքներէն, այն ուղղութենէն, այն ոգիէն, որոնք հետագային բերին Ռուսաստան, Լենինը եւ ընկերները:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՀԵԳՆԵՆ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

★

Ինչպէս գրած էինք, Խ. Միութիւնը վերջերս երկու ծանուցագիրներ ուղղեց Թուրքիոյ, անգլիական եւ ամերիկեան մարտանաւերու այցելութեան առթիւ :

Թուրք թերթերը լեզու ելած են այս առթիւ ալ եւ կը փչեն ու կը փչեն :

«Ենի Իսթանպուլ» կը գրէ «Խ. Միութեան դիւրագրգռութիւնը» խորագրով խմբագրականի մը մէջ.

— «Խ. Խ. Միութիւնը ամէն տեսակէ - տով շուքի մէջ կը թողու Լաֆոնթէնի գայլը, որ պատրուակներ կը փնտռէ յարձակելու համար: Բոլոր աշխարհակալ պետութիւններուն պէս, Սովետներն ալ անհաւասարելի են անիրաւը իրաւացի, մութը լոյս, լաւը գէշ ցոյց տալուն մէջ : Մոսկուայի մեր դեսպանին յանձնուած երկրորդ ծանուցագիրը կարելի է նկատել փաստ մը որ ուժ կուտայ մեր տեսակէտին: Եթէ խորհրդային մամուլը հրատարակած չըլլար ծանուցագրին պատճէնը, լուր իսկ պիտի չունենայինք մեր դրացիներուն մտահոգութեանց մասին : Ամերիկեան եւ անգլիական նաւաբաժիններուն Իսթանպուլ այցը Խ. Միութեան դէմ ցոյցի մը բնոյթը կը ստանայ եղեր, այս պատճառով մեր կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն այս կէտին վրայ :

Խորհրդային առաջին ծանուցագիրը, որուն պատասխանեցինք վերջերս, կը հաղորդէր թէ հրաժարած են հողային պահանջներէն եւ կ'ուզեն բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ հաստատել : Մինչ երկրորդ ծանուցագիրը կը պնդէ որ մեր ցամաքամերձ ջուրերը այցելող ամերիկեան եւ անգլիական նաւաբաժինները ցոյց կը կատարեն: Դժուար չէ ասկէ իմաստ հանել: Երբ Սովետները մեզմէ բարեկամութիւն կ'ուզեն, մեր կողմէ առարկայ կը դառնան վերաբերումի մը որ կարելի չէ բարեկամական (???) նկատել : Ահա թէ ի՛նչ քաղաքութիւն կատարել կ'ուզեն ծանուցագիրը իսկոյն խորհրդային մամուլին յանձնելով :

« Տեսէք, մենք Թուրքերուն ձեռք կ'երկարենք, մինչդեռ անոնք աչք կը գոցեն մեզի դէմ ծովային ցոյց կատարուելուն (??): Նոյն քաղաքութեամբ ձեռքի տակէ կ'ուզեն անստուգութեան ծնունդ տալ մեր ներքին քաղաքականութեան մէջ: Բարեկամական առաջարկներ ստացած Թուրք կառավարութիւն մը ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ անուշադիր կ'ըլլայ բարեկամութիւնը խախտելու բնոյթ ունեցող արարքներու հանդէպ :

Սովետներուն մտահոգութիւնը ծայրէ ծայր անտեղի է : Ամերիկեան եւ անգլիական նաւաբաժիններուն Իսթանպուլ այցելութեամբը Մօնթրէօյի պայմանագրութեան հակառակ ոչինչ կատարուած է : Ձենք կրնար երեւակայել միակ ազգ մը որ մտահոգուի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու խաղաղասէր քաղաքականութենէն: Մինչ Անգլիա Կարմիր Ձինաստանի, Կարմիր Քորէայի անընդհատ ռազմանիւթի օժանդակութիւն ընծայելով Սովետներուն հանդէպ փարումի ամէնէն ցայտուն ապացոյցները տուած է : Ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ Խ. Միութիւնը անգլ. նաւա-

բաժնին Իսթանպուլ գալուստը ցոյց մը կը նկատէ :

Իսթանպուլ Թրքական քաղաք մըն է: Խորհրդային քաղաքագէտներն ալ անշուշտ գիտեն որ ամենամօտիկ սովետական սահմանը Իսթանպուլէն 500 քիլոմեթր հեռու կը գտնուի :

Օտար նաւաբաժիններուն այցելութիւնները ցոյց նկատել՝ ջուրը գիտակցօրէն պղտորելէ տարբեր բան մը չէ: Կ'երեւի Խ. Միութիւնը Սեւ Ծովը փակ ծով մը կը նկատէ, ինչպէս որ Մուսոլինի տարուած էր Միջերկրականը իտալական լիճ մը դարձնելու ցնորքէն: Արդեօք Խ. Միութիւնը Քորէայի գործերը կարգի կը մտնեն ըսելով նոր ջիղերու պատերազմի՞ մը ձեռնարկել կ'ուզէ: Եթէ այդպիսի գաղտնի մտայնութիւն մը ունի, թող բնաւ չկասկածի որ պողպատէ կամքով ազգ մը պիտի գտնէ իր առջեւ :

«Ճիւմհուրիյէթ» ալ իր խմբագրականին մէջ կը յիշեցնէ թէ Մոսկուա որ նախապէս աշխարհի մեծագոյն ամերիկեան մարտանաւերուն այցելութեանը առթիւ ձայն չէր հանած, հիմա այցելող համեմատաբար փոքր մարտանաւերուն դէմ առարկութիւն կ'ընէ : Եւ կ'եզրակացնէ.

— Մոսկուայի տարօրինակ ծանուցագիրը մեր դերիշխանութեան իրաւունքներուն դէմ աւելորդ միջամտութիւն մը կը կազմէ եւ անշուշտ մեր կառավարութիւնը արժանի պատասխանը պիտի տայ :

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ԱԹԷՆՔԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀԱՇԻՒՆԵՐ

●

Նստած Զափիոնի նստարաններէն մէկուն վրայ, ձեռքը՝ մատիտ եւ թուղթ : Կը գրէր, կը գումարէր, կը հանէր, արդիւնքին կը նայէր եւ ապա՝ խոր մտածումներու մէջ կը թաղուէր :

— Բարի լոյս, Պ. Գէորգ :

— Բարձրացուց գլուխը :

— Բարի լոյս :

— Ի՞նչ կ'ընես: Քննութի՞ւն ունիս :

— Գործադուլ:

— Եւ գրածդ ի՞նչ է:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ: Աղին կը դարձընեմ, անդին կը դարձնեմ եւ արդիւնքը զերօ :

Պարոն Գէորգ չափազանց համակրելի մարդ է, երրորդ կարգի բարապան, շատ բարեխիղճ, օրինապահ, համբերատար, բայց ամէնէն առաջ ընտանիքի պետ՝ որ կերակրելիք կին եւ զաւակներ ունի :

— Սա հանելուկին նայէ, ըսաւ ինծի : Ամսական՝ ընդամէնը 420.000 տրախմի կ'առնեմ եւ աւելի ըլլալով՝ վերջերս ըղձութեան յաւելցում մը ստացայ, 50000 տրախմի: Կը ջանամ հաշիւ ընել, տեսնելու համար թէ հիմա ի՛նչ յաւելում կը ստանամ եւ մէջը կորսուած եմ: Թուանշաններու մասին գաղափար ունի՞ս :

— Ոչ այնքան, շատ:

— Գումարում, բարձում գիտե՞ս :

— Քչիկ մը:

— Շատ լաւ: Առ ուրեմն մատիտն ու թուղթը, տեսնենք ի՛նչ պիտի ելլէ:

Մատիտն ու թուղթը տուաւ եւ նստարանին վրայ, քովիկը, տեղ ըրաւ ինծի, Ցետոյ, սկսաւ թիւեր ըսել :

— Գրէ, նայինք: Ամսականս 420.000 տրախմի եւ հինգ հոգինոց ընտանիք: Ի՞նչ պիտի ուտենք: Ի՞նչ պիտի խմենք : Ի՞նչ պիտի հագուինք: Ի՞նչ պիտի ծխենք: Ի՞նչ պիտի տանք հանրակառքին: Ամբողջ ընտանիքին ծախքը օրական 14.000 տրախմի պիտի ըլլայ : Անանկ չէ՞:

— Անանկ է: = Գրէ : — Գրեցի :

— Հիմա, դանք յաւելումին: Ներկայիս տասներկու առ հարիւր յաւելում կը ստանամ, այսինքն, ամսական 50.000 տրախմի, այնպէս չէ՞:

— Այնպէս է :

— Գրէ: = Գրեցի :

— Հիմա յաւելումէն պակսեցուր վերջերս առած հացի յատկացումս, տեսնենք ինչ պիտի մնայ: Ուրեմն, 50.000 յաւելում առի: Հացի յատկացումը 45.000 հանէ: Ի՞նչ կը մնայ :

— Հինգ հազար: Ասիկա՞ ըսել կ'ուզես:

— Ջլրացուցի:

= Ուրիշ ի՞նչ կայ :

— Անցեալ օրուընէ հանրակառքերու եւ ինքնաշարժերու տոմսերը սղեցին, այնպէս չէ՞: Տոմսի վրայ 150 տրախմի: Ուստի 150 երթալու եւ 150 գալու ատեն՝ 300 տրախմի: Գրեցի՞ր :

— Գրեցի երեք հարիւրը :

— Ամիսը քանի՞ կ'ընէ :

— Կեցիր: Ամիսը՝ աշխատանքի 26 օր ունի: Ուրեմն, տոմսերու յաւելումը, ամիսը 7800 տրախմի կ'ընէ :

— Գրէ : = Գրեցի :

— Հիմա, սուրճը գրէ: Օրական մէկ սուրճ պիտի չխմե՞մ: Պիտի խմեմ :Սակայն, սուրճն ալ սղեց եւ հազարէն բարձրացաւ հազար երկու հարիւր յիսունի : Այնպէս չէ՞:

— Այնպէս է եւ քիչ մը աւելի:

— Ուրեմն, աշխատանքի 26 օրերը բազմապատկէ 250 տրախմիով, որպէսզի տեսնենք թէ միայն սուրճի յաւելումէն ի՛նչ պիտի վճարեմ :

— Վեցուկէս հազար:

— Եօթուկէս ալ ինքնաշարժի :

— Գումարե՞մ: = Գումարէ:

— Եօթը ու հարիւր եւ վեց հինգ հարիւր՝ կ'ընեն՝ տասնըչորս հինգ հարիւր:

— Գրէ: = Գրեցի :

Պարոն Գէորգ մտածկոտ՝ գլուխը կախեց թուղթին վրայ, գլուխը քերեց եւ հաշիւը ձեռքը բռնած՝ եզրակացութեան յանգեցաւ.

— Հանելուկը հոս է հիմա: Ինծի մնացած յաւելումը հինգ հազար է: Կ'ուզե՞ս տասը ընել: Տասը ըրէ: Կ'ուզե՞ս տասնըհինգ ընել: Ըսենք թէ հաշիւին մէջ սխալ ըրինք և ամսական տասնըհինգ հազարհանենք: Լաւ: Սակայն տեսա՞ր թէ ինչ կ'ըլլայ: Միայն ինքնաշարժի եւ սուրճի յաւելումները, ամսական տասնըչորս հազար

տորներու, բարոյախօսներու: Մեր մահացած քսանեւհինգ ընկերները գերեզմանէն ձայն կուտան մեզի եւ կը յորդորեն հետեւիլ իրենց գործին, լսել իրենց պատուէրները, պահպանել հայութիւնը այս հեռաւոր աշխարհին մէջ, լինիլ յուսալից ապագայի մասին »:

Այս հրաւիրեց ժողովուրդը յոտնկայս լսել Շոփէնի մահերգը զոր դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Արսլանեան: Հետզհետէ խօսեցան մեռած ընկերներու համար զատ զատ, ամէն մէկը իր մօտէն ծանօթին կամ գործակցի մասին: Ս. Թէրզեան խմբագիր «Կամք»ի, ոգեկոչեց բոլորին յիշատակը: Ծերունազարդ Յ. Բարաքեան, ողբացեալ Արամ Երկանեանի անհրը, խօսեցաւ իրեն տարեկից երկու ընկերներու Ս. Թորգոմեանի եւ Կ. Բարսեղեանի գործունէութեան մասին:

Սմբատ Թորգոմեան՝ եռանդուն ընկերոջ մը, Արմենակ Մալաքեանի մասին անձնուէր ընկեր մը, որ իր նիւթական անձկութեան ատեն իսկ կը ջանար օգտակար ըլլալ կուսակցութեան :

Սահակ Բարսեղեան խօսեցաւ նորոգհանգուցեալ հայդուկի՝ Ապոյի մասին, յիշելով անոր խօսքերը, կռուիլ, թշնամին խորտակել եւ տկարացնել, ազատութիւն եւ անկախութիւն ունենալու համար: Թերճանեան մօտէն ծանօթ, քանի մը մահացած ընկերներու կեանքին եւ գործի: Զատ զատ պատկերացուց անոնց թափած աշխատանքները :

Վերջին բանախօսն էր «Արմենիա» թերթին խմբագիրը, Վարդան Գէորգեան որ մարդիկը չորս դասակարգի բաժնելով թուեց իւրաքանչիւրին դերը: Ծանրանալով վերջին չորրորդ դասակարգին վրայ, ըսաւ թէ ան կուտայ ամէնէն շատ, նոյն իսկ իր կեանքը եւ արիւնը: «Մենք այս դասակարգը կը կոչենք հերոսներ: Հայ ազգը շատ է ունեցած այս կարգի հերոսներ, որոնք զոհուած են գիտակցօրէն, յանուն ազատութեան»: Այս գեղեցիկ բանախօսութիւնը լոյս տեսաւ 21 Յուլիս թիւ «Արմենիա»ի խմբագրական բաժնի մէջ:

Մէջ ընդ մէջ տեղի ունեցան արտասանութիւններ եւ երգեր :

Հ. Օ. Մ. Շրջանային վարչութեան նորընտիր ատենապետուհին՝ Տիկին Զօրպաճեան սեւ քօղը գլխին երգեց երկու տխուր երգեր: Նախագահը փակեց հանդէսը եւ ներկաները «Մշակ բանուոր» երգը երգեցին յոտնկայս: Բազմութիւնը սըրահէն բաժնուեցաւ խոր տպաւորութեամբ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

Փուարօ թեթեւ վարանում մը նշմարեց չեչտին մէջ:

Նոյն պահուն Պ. Պուք ներս մտաւ : Փուարօ ըսաւ.

— Հիմա ննջարան վակոններու երեք պաշտօնեաները պիտի գան. ձեզմէ պիտի խնդրեմ որ լաւ մը նայիք եւ ըսէք թէ ո՞րն էր ձեր տեսած պաշտօնեան, որ բաժնեակէ մը դուրս կ'ելլէր :

Երեք պաշտօնեաները ներս մտան. Փիէր Միշէլը, Աթէնք - Փարիզ վակոնին եւ Պուքրէշի վակոնին պաշտօնեաները :

Հիլտէկարտ Շմիթ ուշի ուշով դիտեց զանոնք, յետոյ ըսաւ .

— Ոչ, Պարոն, ասոնցմէ ոչ մէկն էր երէկ գիշերուան տեսածս :

— Սակայն այս երեքէն զատ ուրիշ պաշտօնեայ չկայ շոգեկառքին մէջ, Տիկին: Լաւ նայեցէք :

— Վստահ եմ, պարոն: Այս մարդիկը երեքն ալ բարձրահասակ են: Իմ տեսածս կարճահասակ ու թուխ էր եւ պեխ ունէր: Երբ ինծի «ներողութիւն» ըսաւ, ուշադրութիւնս գրաւեց ձայնը, կնոջ մը ձայնին կը նմանէր ....

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.— ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐՈՒ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱՄՓՈՓՈՒՄԸ

— Կարճահասակ թուխ մարդ մը, կնոջական ձայնով, ըսաւ Պ. Պուք :

Երեք պաշտօնեաները եւ Հիլտէկարտ Շմիթ մեկնած էին:

Պ. Պուք շարունակեց .

— Ոչինչ կը հասկնամ, ոչինչ: Այն եզրակացութեան կը յանգիմ թէ Րէչէթի թշնամին այս շոգեկառքին մէջն էր: Ուրեմն հիմա ո՞ւր է, անշուշտ շոգիի չվերածուեցաւ: Բան մը ըսէք բարեկամ, կը խնդրեմ: Բացատրեցէք: Ցոյց տուէք թէ անկարելին կարելի եղած է :

— Լաւ նախադասութիւն մըն էր այդ, ըսաւ Փուարօ: Անկարելին չի կրնար պատահիլ, ուրեմն անկարելի բան մը չկայ մէջտեղը, այլ դէպք մը զոր կ'ուզեն իբրեւ անկարելի ներկայացնել :

— Ուրեմն բացատրեցէք թէ ինչ պատահեցաւ այս շոգեկառքին մէջ, երէկ գիշեր, ըսաւ Պ. Պուք անհամբերութեան նըշաններ ցոյց տալով :

— Ես կախարդ չեմ, սիրելիս: Ես ալ ձեզի նման զարմանքի մատնուած եմ: Այս ոճրին քննութիւնը տարօրինակ կերպով մը կ'ընթանայ :

— Եթէ ինծի հարցնէք ընթացող բան չկայ: Ամէն ինչ իր տեղը կեցած է, այս շոգեկառքին պէս :

— Կը սխալիք, քանի որ լսեցինք բոլոր ճամբորդները, կը նշանակէ թէ որոշ տեղեկութիւններ ունինք այժմ :

— Այդ վկայութիւնները բան մըն ալ չեն արժեր :

— Ոչ բարեկամս, կը սխալիք :

— Թերեւս կը չափազանցեմ, սակայն կը յիշե՞ք Գերմանուհիին եւ Հարտմանի վկայութիւնները: Երկուքն ալ աւելի չփոթեցուցիչ տեղեկութիւններ տուին մեզի :

— Ոչ, ոչ:

— Ուրեմն օգտուինք ձեզմէ: Դուք բացատրութիւն տուէք :

— Ծայրէն սկսինք, ըսաւ Փուարօ : Նախ շօշափելի փաստերը առնենք: Գիտենք թէ Րէչէթ կամ Քասէթթի երէկ գիշեր դաշոյնի տասներկու հարուածներ ըստանալուն հետեւանքով մեռաւ: Առաջին՝ ոճիրը՝ ո՞ր ժամուն գործուեցաւ :

— Բայց ատիկա գիտենք արդէն, ըսաւ Պ. Պուք, ժամը մէկին քառորդ մնացած: Ամէն քննութիւն ցոյց կուտայ թէ ճիշդ է այդ ժամը:

— Ոչ բոլոր քննութիւնները: Մեզի երեք հաւանականութիւն կը ներկայանայ: Առաջին՝ ոճիրը ձեր ըսածին պէս ժամը մէկին քառորդ մնացած գործուած է. այս մասին ունինք ժամացոյցին, Տիկին Հապըրտի եւ Հիլտէկարտ Շմիթի վկայութիւնները: Տոքթ. Կոնստանտին եւս հաւանական կը նկատէ այդ ժամը: Երկրորդ հաւանականութիւն. — Ոճիրը աւելի վերջ գործուած է եւ ժամացոյցին սլաքները ոճրագործին կողմէ շտկուած են մեզ շփոթութեան մատնելու համար: Երրորդ հաւանականութիւն.— Ոճիրը աւելի կանուխ գործուած է, սլաքները դիտմամբ շտկըւած են :

Եթէ ընդունինք առաջին հաւանականութիւնը, որով ոճիրը մէկին քառորդ մնացած գործուած է, պիտի ընդունինք նաեւ թէ ոճրագործը չի կրնար շոգեկառքէն հեռացած ըլլալ: Ուրեմն հետեւեալ հարցումը կը ներկայանայ. — Ո՞ւր է եւ ո՞վ է: Հիմա քննենք վկայութիւնները : Նախ կը լսենք թէ կնոջական ձայնով փոքրակազմ մարդ մը գոյութիւն ունի: Հարտման կ'ըսէ թէ Րէչէթ իրմէ օգնութիւն խնդրած է, բայց իր այս խօսքը հաստատող փաստ մը չկայ: Հետեւեալ հարցումը կը ներկայանայ. Հարտման իսկապէս գաղտնի ոստիկա՞ն մըն է թէ ոչ: Առ այժմ ընդունինք թէ ճիշդ է իր ըսածը :

— Ուրեմն ձեր կասկածը կը վերցնե՞ք իր վրայէն:

— Ոչ, սխալ կը հասկնաք. Թերեւս Հարտման սպաննած է Րէչէթը, չենք գիտեր : Բայց իր պատմութիւնը բոլորովին անհաւատալի չէ: Հարտմանի յայտարարութիւնը ոճրագործին մասին կը հաստատուի Հիլտէկարտ Շմիթի կողմէ, որ փոքրակազմ մարդ մը տեսած է պաշտօնեայի համազգեստով :

(Շար.)

հինգ հարիւր տրամի կ՚ընեն։ Հետեւա֊բար, ձեռքս ի՞նչ կը մնայ։ Եւ եթէ նոյն֊իսկ ենթադրենք թէ միայն ինքնաշարժե֊րու եւ սուրճերու գիները աւելցան եւ միւս գիները ոչ, թօշակիս վրայ եղած ամբողջ յաւելումը անոնց կ՚երթայ եւ յաւելումէն ինծի կը մնայ հինգ հարիւր տրամի։ Ըսէ տեսնեմ, ի՞նչ ընելու եմ։

Ի՞նչ ըսէի։ Հաշիւը ելեւմտական Պ. Նա֊խարարին կը յղեմ, որպէսզի անգամ մըն ալ քննէ։ Թերեւս սխալներ եղած են գու֊մարումներուն կամ բարձումներուն մէջ։

Թարգմ. Ե. Տ. ՓՍԱԹԱՍ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍ. ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ

Էռ –Ֆրանսի մէկ օդանաւը, որ Փարի֊զէն Թեհրան կ՚երթար, անհետացած է 41 ուղեւորներով (33 ճամբորդ, ութ օդա֊չու), Անատոլուի ափերուն վրայ։ Կը կարծուի թէ ծովը ինկած է։

Օդանաւը (Քոնսթելասիոն) օժտուած է նաւակներով, բայց մանրամասնութիւն֊ներ կը պակսին վերջնական ելքի մասին։ Ամէն կողմէ օգնութեան հասած են բազ֊մաթիւ օդանաւեր եւ մարտանաւեր։

✕ Փաքիստանեան օդանաւ մըն ալ խոր֊տակուեցաւ 21 ուղեւորներով։ Լուր չկայ ուրիշ Ֆրանսական օդանաւէ մը որ 75 ճամբորդ ունէր։

★

ՄԱՆՇԸ ԼՈՂԱԼՈՎ անգլիական ափէն Ֆրանսա անցաւ 23 տարեկան Եգիպտացի մը, Լաթիֆ Ապու Հայֆ, 13 ժամ 45 վայրկեանէն։ Նախորդ մրցանիշն էր 15 ժամ 35 վայրկեան։

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ», համայնավար կուսակ֊ցութեան պաշտօնաթերթը, կը գրէ թէ ձերբակալուած են Ալեքսանդր Կոստան֊դինեան եւ Միշէլ Մավեան։ Այս առթիւ հրատարակած է նաեւ Միսաք Մանուշեա֊նի լուսանկարը, յիշելով անոր դերը դի֊մադրական ճակատին մէջ եւ գնդակա֊հարումը Նացիներու կողմէ (21 Փետր. 1933)։

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄԷՆ օգտուելով ազատ արձակուեցաւ Անրի Մարթէն, 26 տարե֊կան համայնավար մեքենագէտ մը որ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր 1950ին, Թուլոնի մէջ, այն ամբաստա֊նութեամբ թէ ձեռնարկներ կատարած է Հնդկաչինի պատերազմին դէմ, բանակը կազմալուծելու համար։ Թերթերը կը գրեն թէ բանտէն ելլելով շիտակ «Իւմա֊նիթէ»ի խմբագրատունը գնաց, մեծ զար֊մանք պատճառելով։ Պաշտօնաթերթը, որ բուռն պայքար կը մղէր Մարթէնի հա֊մար, այժմ կը պահանջէ միւս համայնա֊վար բանտարկեալներուն արձակումը։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կայսերական գերդաստա֊նէն՝ Հոհէնցոլերններու գոհարեղէնները գողցուած են խորհրդաւոր պարագանե֊րու մէջ։ Արժէքը՝ 7.500.000 տոլար։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նոր օրէնքները պիտի հրա֊տարակուին Օգոստոս 8ին։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի։ Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթա֊կազմ. 600 էջ։ Տպ. «Յուսաբեր», Գահի֊րէ. 1953։ Գին 3 տոլար։

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ։

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՌՈՒԲԷՆԻ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

150 օրինակ միայն ամբողջ Եւրոպայի համար։

Եօթը հատորը միասին, կ՚արժէ վեց հազար Ֆր. թղթատարի ծախքով։

Ստանալու համար դիմել՝

Mme Anna Ter Minassian
La Résidence : 5, Rue Henri Regnault,
St. Cloud (S. et O.)
FRANCE

Բոլոր առաքումները
Contre remboursement
կամ անձամբ դիմել Ցառաջի վարչու֊թեան։

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի հերոսամարտը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ Օգոստոս 9ին, Վալապրի անտառը։

Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ ենթակո֊միտէներուն եւ խումբերուն, որ օր առաջ կարգադրութիւններ ընեն հաղորդակցու֊թեան միջոցներ ապահովելու համար։

Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր են֊թակոմիտէի վարչութիւնը ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, հանրակառք (օ֊թօքար) ապահոված ըլլալով՝ կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն այժմէն ճարել իրենց տոմսերը, դիմելով.— Գրավաճառ Պ. Տէրիկեանի, ընկեր Ա. Քէօսէեանի եւ ընկեր Արիստաքէս Պետրոսեանի։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդ֊րուի կանխաւ ապահովել տոմսերը, խճո֊ղումի տեղի չտալու համար։

Օթօքարը Փլաս տ՚Էքսէն կը մեկնի ժա֊մը 7ին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը վերադառնայ Օգոստ. 7ին, ծնողներէն կը խնդրուի Օսթէրլիցի կայա֊րանը գտնուիլ առտուան ժամը 7ին։

Բ. խումբը Փարիզէն կը մեկնի նոյն օ֊րը։ Մեկնողները պէտք է Օսթէրլից գտ֊նուին առտուան ժամը 7ին, կիչէներուն մեծ բակին մէջ։

ԼԻՄՈՆԷՆ օդափոխութեան կայան, մեկ֊նելիք պզտիկները, այս ուրբաթ երեկոյ֊եան ժամը 17ին, իրենց գոյքերով հաւաք֊ուին Փէրաշի կայարանին դուրսի դրանը առջեւ, կառախումբը կը մեկնի ժամը 18.54ին։

ՏԷՍԻՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը իր դաշտահանդէսին առթիւ շնորհակալու֊թեամբ ստացած է Պ. Մեղրոյեանէն հա֊զար ֆրանք։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ԵՐԳԵՐ, Աշոտ Պատմագրեանի (Դուդուկ, Եալալի, Եար Գիւլա Դիլբար, Սիրտս, Իմ Գարուն)։ Ձայնագրուած։ Գին երկու տոլար։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխու֊թիւնը հարիւր ֆրանք։

Արձակուրդի շրջանին համար կ՚ընդունինք մէկ ամսուան բաժանորդագրութիւն, 300 ֆրանք։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Ողբացեալ Տիգրանուհի Հայթաեանի մահուան առթիւ, Տամլամ֊եան ընտանիքը եւ պարագաները 4000ա֊կան ֆրանք (համագումար 16000 Ֆր.) կը նուիրեն Փարիզի եկեղեցւոյ կրթ. մարմ֊նին, Հայ Տիկնանց Միութեան, Փարիզի Որբերու Օգն. Մարմնոյն, Կարմիր Խաչի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերուն։

Ստանալ Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանա֊տունէն։

Օր. ՄԱՏԼԷՆ ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ
Պ. ՓԻԷՌ ՊԱՐՈՆԵԱՆ
Ամուսնացած
Փարիզ, 1 Օգոստ. 1953

Օր. ԱՅՏԱ ԿՐԻՆ (ԿԻՒՐԻՆԼԵԱՆ)
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ
Ամուսնացած
Թրիփօլի (Լիբանան) 2 Օգոստ. 1953

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին։ Արձանագրու֊թեան համար դիմել վարժարան հինգ֊շաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12։
Հեռաձայն Ռէնսի 172

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ «Les Simianes» - ի ՄԷՋ (Haute - Jarrie) ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՇՐՋԱՆ

Օգոստոս չորսէն մինչեւ 30
E. Mavian, 2, Rue des Dardanelles
Etoile 34 - 78

Անոնք որ Նոր Սերունդի անդամ չեն եւ կը փափաքին մասնակցիլ, պէտք է դիմեն իրենց շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան։

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— Օրական 400 Ֆր. եւ 1000 Ֆր. բնակավայրի վարձք, (հինգ օ֊րէն պակաս մնացողներու համար 500 ֆրանք)։ Ճամբու ծախքը մասնակցողնե֊րուն վրայ։ Խմբովին ճամբորդողները մասնաւոր զեղչ կը ստանան տոմսակի ար֊ժէքին վրայ։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԳՈՅՔԵՐ.— Սաւան, վերմակ, բարձ, կերակուրի սպաս եւ ան֊հատապէս անհրաժեշտ համարուած գոյ֊քեր։

ԾԱՆՕԹ.— Առանձին եկողներուն հա֊մար բնակավայրի հասցէն՝

Chateau «Les Simianes»
Chez Mme Marcombe, Haute-Jarrie, Isère

Կրընոպլէն օթօքարի սպասարկութեան համար դիմել՝

«Car de Mr Lazier, au Bar de la Verveine»
Bureau des Postes de Grenobleի քովը

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32,Rue de Trévise,Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամս. 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ • MERCREDI 5 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7134 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2545

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՏՔՈՎ ԱԼ ԹԱՐՄԱՆԱԼ

Արձակուրդի գացած ատեն, Եւրոպացիները եւ մանաւորապէս այս երկրին բնակիչները իրենց պիտանի գոյքերուն հետ կը տանին նաեւ գիրքեր:

Եւ հազիւ ճամբայ ելած կը սկսին կարդալ: Կը կարդան որքան տեւէ արձակուրդը:

Այսպէս, մարմնին հետ միտքն ալ կը նորոգուի: Կը թարմանայ եւ զարգանայ:

Եթէ շատեր ժամանցի համար կը կարդան, ուրիշներ պաշար կ'ամբարեն, համաձայն իրենց ընդունակութեան կամ նախասիրութեան:

Մեր մէջ շատ քիչեր կը հետեւին այս գեղեցիկ սովորութեան:

Հետեւողներն ալ ընդհանրապէս ոչինչ է պիտոյ հրատարակութիւններ կը տանին: Եւ մեծ մասով օտարալեզու, տեղացիներէն ետ չմնալու համար...

Տակաւին բազմութիւն մըն ալ կայ որ պայուսակները կը թխէ մանկական եւ պատանեկան հրատարակութիւններով, գիրք եւ թերթ:

Հրաշք պիտի ըլլար Հայերէն քերական մը, այբբենարան մը գտնել այդ գոյնզգոյն դէզին մէջ:

Երբ որոշուած տեղը հասնին, ուրիշներ ալ կը գնեն, իսկ իրենք աւազին կամ մարգատնին վրայ կը փռուին հին յիշատակներ պատմելու համար:

Անցած երեսուն տարիներու ընթացքին շատ մը բաներ սորվեցանք տեղացիներէն:

Տիպարներ ունինք որ որոնք յաճախ տեղացիներն ալ կը գերազանցեն, արդիական կոչուած բարքերով:

Զսորվեցանք միայն մէկ բան, — կարդալ: Ոչ թէ զուարճանալու, այլ զարգանալու, ժամանակին հետ ընթանալու, յառաջդիմելու համար:

Գիտենք, բազմութիւն մը կը կազմեն անոնք որ կը կարդան տարիներէ ի վեր, թերթ, գիրք եւ ուրիշ Հայերէն հրատարակութիւններ:

Առանց այդ բազմութեան, ի՞նչպէս պիտի ըմմանային այսքան հրատարակութիւններ, Հայկական Արտասահմանի մէջ:

Բայց, եթէ կ'ընդունինք որ ընթերցումն ալ կեանքի անհրաժեշտ պահանջներէն մէկն է, խոստովանինք թէ շատ ետ մնացած ենք:

Կարդալն ալ շարժում է: Եղածով գոհանալ՝ կը նշանակէ լճանալ: Մանաւանդ անոնց համար որ ուսումնական յաւակնութիւններ ունին:

Կերած — խմած ատեն ամէնէն ընտիր համադամը եւ ըմպելին կը ճարէք: Ցաճախ ալ կը հնարէք, իրարու սորվեցնելով զաղտնիքը:

Ինչո՞ւ նոյն ճաշակը եւ տենչը չէք ունենար, երբ կարգը կուգայ մտաւոր սնունդին:

Մի ըսէք թէ գիրքեր կը պակսին:

Ընդհակառակն: Գիրքերը իրարու վրայ կը դիզուին տարիներէ ի վեր:

Ոչ մէկ ատեն այսքան բանուկ եղած էր տպագրական մեքենան, ճոխ եւ այլազան հրատարակութիւններով:

Եթէ թերթերը մասնաւոր դրադատներ չունին, այս կամ այն գիրքը ծանօթացնելու համար, այդ չի նշանակեր թէ միջոցներ կը պակսին ծանօթանալու:

Ազդեր կը հրատարակուին: Տեղեկութիւններ կը տրուին: Եւ կան գրավաճառներ որոնք ի վիճակի են լայնօրէն լուսաբանելու ձեզ:

Պատրուակներ մի ճարէք, խուսափելու համար տարրական պարտականութենէ մը, — կարդալ:

Ձեզի ալ կը յիշեցնենք այս պարտականութիւնը, երիտասարդ ընկերներ:

Կէս ճամբան մնալու դատապարտուած էք, եթէ դուք ալ եղածով գոհանաք:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՅՍՕՐ

ԲԵՐԻԱՅԻ ՅԱՋՈՐԴԸ ՄԻԿՈՅԵԱՆ ?

Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը, որ առաջին անգամ նիստի հրաւիրուած էր Յուլիս 28ին եւ յետաձգուեցաւ առանց պատճառաբանութեան, պիտի գումարուի այսօր, չորեքշաբթի, եթէ վերջին պահուն անակնկալ մը չպատահի:

Նախորդ նստաշրջանին (15 Մարտ) մաւնչալ Բերիա, այժմ «դաւաճան եւ լրտես», կը յանձնարարէր Ստալինի յաջորդ նշանակել Մալենքովը: Այս նիստին Գերագոյն Խորհուրդին առաջին գործը՝ պիտի ըլլայ վաւերացնել Բերիայի արտաքսումը եւ իր յաջորդին՝ Կրուգլովի անուանումը իբրեւ ներքին գործերու նախարար:

Ցարդ պաշտօնական տեղեկութիւն հրատարակուած չէ օրակարգի մասին: Իրազեկներ կը կարծեն թէ ժողովը պիտի նշանակէ նաեւ Բերիայի յաջորդը իբրեւ Ա. փոխ-վարչապետ: Եթէ այդ անուանումը կատարուի, ամէնէն հաւանական թեկնածուն կը համարուի Անաստաս Միկոյեան, առեւտրական նախարարը: Միւս փոխ-վարչապետներն են Մոլոթով, Բուլկանին եւ Քականովիչ:

ՆՈՐ ՄԱՀԱՎՃԻՌՆԵՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ մահուան դատապարտուեցաւ Նիքոլա Փլումպիտէս, Յունաստանի Համայնավար կուսակցութեան վարիչը, որ ձերբակալուած էր անցեալ Նոյեմբերին, վեց տարի հետապնդուելէ ետք: Զինուորական ատեանին ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ Փլումպիտէս փորձած էր վերակազմել Համայնավար կուսակցութիւնը եւ անթելի ցանց մը հաստատել, զինուորական, քաղաքական եւ տնտեսական լուրեր հաղորդելու համար բոլշեւիկեան պետութեանց: Նոյնպէս ի բացակայութեան մահուան դատապարտուեցան կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Նիքոլա Զախարիատէս եւ ուրիշ ինը համայնավարներ: Կը կարծուի թէ բոլորն ալ դրացի երկիրները ապաստանած են:

Զինուորական ատեանը բանտարկութեան դատապարտեց երկու կիներ այն ամբաստանութեամբ թէ Փլումպիտէսը պահած էին, երբ կը փնտռուէր ոստիկանութեան կողմէ: Կիներէն մէկը, Իրենա Շանու դատապարտուեցաւ 11 տարի բանտարկութեան, միւսը՝ Նիքոլիցա Քոցիլա 17 տարուան: Երկուքն ալ յայտարարեցին թէ չէին ճանչնար Փլումպիտէսը որ սենեակ մը վարձած էր Իրենայի տան մէջ, կեղծ անունով:

Մահապարտ Փլումպիտէս, որ հիւծախտաւոր է, կարմիր մեխակ մը դրած էր իր ճերմակ հագուստին լամբակին վրայ: Ներկայ չէր երբ մահավճիռը կ'արձակուէր: Յունաստանի զինուորական ատեաններուն աւանդութեան համաձայն, արքայական դատախազը իրեն պիտի կարդայ մահավճիռը: Այս տարուան սկիզբը Կոմինֆորմի անթելը Փլումպիտէսը կ'ամբաստանէր իբրեւ Յունաստանի ապահովութեան տեսչութեան գործակալ. բայց հեռագիրը կ'ըսէ թէ ամբաստանեալը մինչեւ վերջը հաւատարիմ մնաց համայնավար կուսակցութեան: Դատավարութեան ատեն ամբաստանեալը յայտարարեց.

— Մենք չենք ուզեր որ Յոյներու մարմինները իբրեւ թնդանօթի միս ծառայեն Ամերիկացիներուն: Այս ատեանին դատախազը կը կարծէ թէ բուն հերոսները անոնք են որ կը ծախեն իրենց մայրենի հողերը»:

Դատավարութեան ատեն վկայ մը, զօր. Նիքոլոփուլոս յայտարարեց թէ տակաւին երկու անթելի զործիքներ կան Աթէնքի մէջ, համայնավարներուն ձեռքը:

ՏՈՔԹ. ՄՈՍԱՏԵՂ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ

Իրանի վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ նոր յաղթանակ մը ապահովեց Բշ. օր, ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը շահելով իր իսկ սարքած հանրաքուէին մէջ: Հեռագիրներ կ'ըսեն թէ աւելի քան 100.000 քուէ շահած էր 4 ժամուան մէջ, մինչդեռ անցեալ տարի, երբ երեսփ. ընտրութիւններ կը կատարուէին Թեհրանի եւ արուարձաններուն մէջ հազիւ 140.000 քուէ շահուած էր հինգ օրուան ընթացքին:

Տարակոյս չկայ թէ այս շանթահարիչ յաղթանակը մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէ գաւառի վրայ ուր հանրաքուէն պիտի կատարուի յառաջիկայ շաբթու: Մայրաքաղաքի յաղթանակէն զատ, վարչապետին կուսակիցները իրենց յոյսը դրած են քարոզութեանց վրայ: Պաշտօնական շարժանկարիչները լուսանկարած են ամբողջ անցուդարձը, ուր կ'երեւան ստուարաթիւ բազմութիւններ հրակէզ արեւուն տակ, բազմութիւններ որոնք անհամբեր կը սպասեն իրենց քուէները տալու համար: Լուսանկարուած են նաեւ այն սակաւաթիւ ընդդիմադիրները որոնք խմբուած էին խորհրդարանին առջեւ: Այս շարժանկարները պիտի ցուցադրուին երեք օրէն:

Իրազեկներ կը հաւատեն թէ ընդդիմադիրները վերջնապէս պարտուած են գոնէ Թեհրանի մէջ ուր միայն զինուորական շարժում մը կրնայ տապալել կառավարութիւնը, իսկ այդ ալ շատ հաւանական չէ: Ուրեմն Տոքթ. Մոսատեղի հակառակորդները իրենց յոյսը դրած են գաւառի եւ մանաւորապէս Ատրպատականի վրայ ուր կը շարունակեն դժուարութիւններ յարուցանել:

× Կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ մայրաքաղաքին մէջ 101396 ընտրողներ քուէ տուած են Մեճլիսին լուծման համար, իսկ 67 հոգի հակառակ: Համայնավար կուսակցութիւնը՝ Թուտէ եւս թեր քուէարկած էր. իսկ հանրածանօթ կրօնապետը՝ Քաշանի պատուիրած էր ձեռնպահ մնալ: Ընտրութեանց առթիւ զինուորներ պաշարած էին կրօնապետին բնակարանը, արտօնագիր պահանջելով նոյնիսկ այցելուներէն: Կրօնապետը իր կոչով կ'ըսէր թէ «սուիններու եւ հրասայլերու պաշտպանութեամբ շահուած որ եւ է քուէ պիտի փճացնէ ապագայ միջազգային դաշնագիրները»:

Շաբաթ գիշեր անկարգութիւններ պատահեցան: Քաշանիի հետեւորդներէն մէկը սպաննուեցաւ, 95 հոգի վիրաւորուեցան: Վարչապետին կուսակիցները — 18 տարեկանէն վեր այրեր — քուէթուղթ մը կը ձգէին իրենց անուններով եւ հասցէներով: Քուէարկութեան համար առանձին վայրեր նշանակուած էին, Տոքթ. Մոսատեղի թեր եւ դէմ: Վարչապետը կը սպառնար հրաժարիլ եթէ Մէճլիսը չլուծուէր: Իր կարծիքով այդ ժողովը «որեւէ օգտակար գործ չէ կրցած կատարել եւ ընդհակառակն կը դժուարացնէր կառավարութեան գործը, երբ երկիրը տաժանապալի պայքար մը կը վարէր իր անկախութիւնը եւ իրաւունքները պաշտպանելու համար: Իսկ ամենազօր կրօնապետը իր յոյսը դրած էր իսլամութեան վրայ»:

········

ԿԵՐԵՆՍԿԻ, Ռուսիոյ երբեմնի վարչապետը որ տարիներէ ի վեր [illegible] կը մղէ համայնավարներուն դէմ [illegible] Պերլին գնաց օգնանելով, «[illegible] կեդրոն»ի ութ անդամներու [illegible] թէ կ'ուզեն «իրենց [illegible] յայտնել արեւելեան Գերմանիոյ [illegible] բոլշեւիկ ժողովուրդին [illegible] ուշ ըմբոստացաւ կարմիր [illegible] թեան դէմ»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԸ ՆՈՒՇ, ՀԱՅԸ ՓՈՒՇ

Կարդացինք անշուշտ. — Մ. Նահանգներու խորհրդարանը գրեթէ միաձայնութեամբ մերժած է բացառաբար ընդունելինք 214.000 նոր տարագիրներու վրայ աւելցնել 7000 Հայեր, ինչպէս առաջարկած էր կին երեսփոխան մը, Տիկին Ի. Ռաճըրս:

Անշուշտ, մեզի համար գաղտնիք են այս մերժումին շարժառիթները եւ չենք գիտեր թէ հակառակ քուէ տուող երեսփոխաններէն իւրաքանչիւրը ինչու համար կ'ուզէ որ մոնկոլական ծագում ունեցող Թուրքը բաժնեկից ըլլայ այս ազատ ու մեծազօր հայրենիքին բարիքներուն, բայց արիական ծագում ունեցող Հայը՝ զրկուի այդ շնորհքէն:

Առայժմ, կ'ուզենք հաւատալ թէ շփոթութիւն մը ծագած է երեսփոխաններուն մտքին մէջ ու երբ Տիկին Ռաճըրս իր քանաձեւը կը ներկայացնէր, շատերը կրած են այն տպաւորութիւնը թէ «Հայերը, ուր ալ գտնուին, կարմիր են, քանի որ Հայաստան Խորհրդային Միութեան մաս կը կազմէ»...

Քալիֆորնիոյ մեր ծանօթ հայրենակիցներէն, իրաւաբան Սուրէն Սարոյեան, անցեալները, ներգաղթի նոր օրէնքին մասին խօսելով, հեգնանքով դիտել կու տար թէ ներկայ տարբեչափով, մէկ Իռլանտացի հաւասար է չորս Անգլիացիի, 15 Գերմանացիի, 47 Իտալացիի, 79 Ֆրանսացիի եւ 151 Յոյնի... Մեր Սուրէնը, այդ քանով ալ կը վերջացնէր իր թուաբանական հաշիւը ու թերեւս իր ինքնասիրութիւնը թոյլ չէր տար իրեն յայտարարելու թէ քանի Հայ մէկ ոչ-Հայ կ'արժէ տարբեչափերը նշանակողներուն համար:

Շատ ալ արդար որոշում մը չէ որ կու տայ խորհրդարանը, մեր մասին:

Վստահ ենք որ անցնապաստ քուէ տուողներէն շատեր չեն ճանչնար մեր ժողովուրդը, բա՛ն չեն գիտեր մեր արժէքներուն մասին եւ լոկ անգամ չունին թէ Միացեալ Նահանգներու օտար հայրենիքներու շարքին ամէնէն պատուաբեր տեղը գրաւողներէն մէկն ալ մեր ամերիկահայ գաղութն է:

Անոնք չեն իմացած թէ որքա՛ն օրինապահ է մեր ~~քառորդ միլիոնը այդ ափեր~~ուն վրայ, որքա՛ն կը սիրէ այդ հիւրընկալ հայրենիքը եւ որ պատիւն ունիրուած է ազատութեան եւ ժողովրդապետութեան իտէալներուն: Երէ ճանչնային մեզ, Թուրքին վիզա տալէ առաջ, Հայ տարագրին վիզա կու տային:

Ցանցառուրը մենք ենք: Ճառ խօսեցանք մենք մեզի, բայց բառ չխօսեցանք Ամերիկացիին՝ մեր ինքնութիւնը անոր ծանօթացնելու համար: Արդիւնքը մէջտեղն է — Թուրքը նուշ, մենք փուշ...

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

[illegible]

կ'ուզեն այդպէս ըլլալ»:

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՊԱՏՆԷՇՆԵՐ

★

Վերջին երեք շաբաթներուն, Ամերիկահայութեան գաղափարական հատուածը արտակարգ գործունէութեան մը մէջ էր:

Երեք Պատգամաւորական ժողովներ իրարու յաջորդեցին. — Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան 20րդ Պատգմ. Ժողովը գումարուեցաւ հեռաւոր Քլէվլէնտի մէջ, (Յունիս 21–27). Հ. Յ. Դաշնակցութեան 60րդ պատգամաւորականը, (Յունիս 27էն Յուլիս հինգ) եւ Հ. Օ. Միութեան 33րդ պատգամաւորականը (Յուլիս 6–11), Պոսթըն, «Հայրենիք»ի սրահը:

Երեք պատգամաւորականներուն մասնակցող պատգամաւորները մէկ մէկ շաբաթ ժողովի նստան, օրակարգի մշակուած հարցերը քննութեան առնելու եւ նոր որոշումներ տալու համար:

Երեք ժողովներուն մէջ, շուրջ 250 Ուխտեր, Կոմիտէներ ու մասնաճիւղեր մանրամասն հաշիւ տուին եւ ներկայացուցին մօտ վեց հազար գործօն ու կազմակերպուած անդամներու աշխատանքը եւ ձեռք բերուած արդիւնքը:

Երիտասարդութիւնը, աւելի քան երբեք կենսունակ, ոչ միայն զբաղեցաւ իր առօրեայ, ներքին հոգերով, այլեւ ընդհանուր խնդիրներով: Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձուց ամերիկահայ երիտասարդութիւնը եւ նոր որոշումներ տուաւ իր կազմակերպութիւնը զօրացնելու եւ ազգային շունչ ծաւալելու մասին՝ նոր սերունդի լայն զանգուածներուն մէջ: Ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ, անցուց բանաձեւ հայ լեզուի ուսուցման եւ տարածման մասին, Երիտասարդաց Ուխտերը դարձնելով ազգային ոգիի ու մշակոյթի անմար փարոսներ:

Դաշնակցութիւնը, հայ հզօրագոյն քաղաքական կուսակցութիւնը, ազգային ու քաղաքական խոր գիտակցութեամբ եւ կազմակերպական լայն ցանցով, իր որոշումներով ու իրատես բանաձեւումներով, եկաւ ընդգրկելու բովանդակ հայ կեանքը, իր Ֆիզիքական, հոգեկան, մշակութային եւ յատկապէս քաղաքական մարզերուն մէջ:

Հայկ. Դատը, մասնաւորաբար, տիրող ընդհանուր ու նպաստաւոր մթնոլորտին մէջ, դարձաւ իր խոր ուշադրութեան առարկան եւ առանցքը իր վաղուան գործունէութեան: Գործունէութիւն ուր հիներու եւ երէցներու փորձառութեան ու առաջնորդութեան կուգայ խառնուիլ նոր ուժերու ոգեւորութիւնը:

Հ. Օ. Միութիւնը, իր կարգին, կանացի հզօրագոյն կազմակերպութիւնը, որ Ամերիկայէն մինչեւ Հարաւային Ամերիկա եւ Սփիւռքի հեռաւոր գաղութները դալար ու կենսունակ ճիւղեր արձակած է, իր համահայկական որոշումներով եկաւ շարունակելու իր ազգապահպանման սքանչելի գործը նոր ու լայն միջոցներ ստեղծելու ջանքով:

Սերտ գործակցութիւն՝ իր աշխարհացրիւ մասնաճիւղերուն հետ եւ տենդագին աշխատանք ու նոր աղբիւրներու որոնում՝ հասնելու համար հայ ժողովուրդի յարաճուն կարիքներուն:

Եւ այս բոլորին հետ՝ հայ լեզու ու ոգի, հայ միտք ու մշակոյթ եւ հայ նոր սերունդի ազգային դաստիարակութիւն, համագործակցութեամբ գաղափարակից կազմակերպութիւններու եւ ազգաշունչ բոլոր Հայերուն:

Երեք Պատգամաւորականներէն ամէն մէկը իր օրակարգով, իրեն յատուկ ըմբռնումով, յաճախ տարբեր ճամբաներով բայց նոյն նպատակով, որ հայ ժողովուրդի առողջ պահպանումն է մարմնով եւ հոգիով:

Ընդգծելու համար քանի մը ընդհանրական կէտեր, կարելի է ուրախութեամբ հաստատել, թէ երեք ժողովներն ալ անցան ընդհանուր ներդաշնակութեան մէջ:

Սովորական բացատրութիւն մը չէ ասիկա, եթէ նկատի ունենանք այն դժուարալոյծ խնդիրները, որոնք քննուեցան եւ բանաձեւուեցան: Համերաշխութիւն եւ համագործակցութիւն՝ շրջանէ շրջան եւ գաղափարակից կազմակերպութիւններու հետ, ինչպէս հայութեան ազգաշունչ եւ առողջ տարրերուն հետ:

Բոլորը մտածեցին գործերու եւ կարիքներու մասին, մոռնալով երկրորդական տարակարծութիւնները: Քիչ անգամ այնքան գիտակցութիւն ու համախոհութիւն ի յայտ բերուած են, որքան այս տարի, երբ տենդագին ու արդիւնաշատ տարուան մը վաստակին հաշուեկշիռը տրուեցաւ:

Այս մթնոլորտին մէջ է որ քննուեցան հարցերը: Նախ՝ կազմակերպութեան պահպանումն ու զօրացումը, այն խոր համոզումով՝ թէ առանց հզօր կազմակերպութեան մը, գեղեցկագոյն գաղափարներն իսկ դատապարտուած են մնալու մեռեալ տառ:

Յետոյ՝ պահպանումը հայ ժողովուրդի ազգային կերպարանքին ու ոգիին, իր ազգային ու քաղաքական պահանջներուն արծարծումով:

Պահել Հայը՝ աշխարհի չորս ծագերուն, կարելի բոլոր միջոցներով. օգնել անոր, հաց, լոյս եւ ազատութիւն սփռելով տարագիր ու հայրենակարօտ զանգուածներուն:

Պահել հայ երիտասարդութիւնը՝ մասնաւորաբար, պատրաստել զայն վաղուան, հիներու տեղը բռնելու, անցնող սերունդներու գործը շարունակելու համար, նոյն ոգիով ու շունչով, թէ իսկ տարբեր ճամբաներով: Ուրախութեամբ հաստատեցինք որ այս տարի, երիտասարդներու կարեւոր թիւ մը, իբրեւ պատգամաւոր, կը մասնակցէր թէ Դաշնակցութեան եւ թէ Հ. Օ. Միութեան ժողովներուն, հետաքրքրութեամբ, աշխուժով եւ լրջութեամբ: Սրտապնդիչ էր երեւոյթը, որ պէտք է ընդհանրանայ անշուշտ, դառնալով աւելի շօշափելի տարուէ տարի:

Յուզիչ է տեսնել երիտասարդներ՝ որոնք կը զբաղին ոչ միայն իրենց միայն յատուկ խնդիրներով, այլեւ հայ ժողովուրդի ճակատագրով. Հայկ. Դատի ու մշակոյթի հետապնդման ու զարգացման գործերով: Երիտասարդներ՝ որոնք չեն ուզեր ընկղմիլ: Եւ վերջապէս յուզիչ է տեսնել երիտասարդներու կողքին երէցներ, սպիտակ մազերով, ամբողջովին հաւատք ու գուրգուրանք դարձած: Եւ ասոնց քով նոյնքան յուզիչ է տեսնել հայ կինը, որ իր տունն ու ընտանիքը հոգալէ զատ, ուժ ու ժամանակ կը գտնէ նուիրուելու իր ժողովուրդին պահպանման եւ հայ երիտասարդութեան պատրաստութեան գործերուն:

Ու այս ամէնը՝ հաւատքով, ոգեւորութեամբ եւ զոհաբերութեան անհուն զգացումով:

Կարելի՞ է յուսահատիլ, այս բոլորը տեսնելէ ետք:

Երբ ժողովուրդ մը, իր բոլոր հասակներով կը կազմակերպուի, երբ այրեր ու կիներ գործի կը լծուին, երբ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ կը պայքարին գաղափարական պատնէշներու ետին ամրացած, պահելու համար ազգ մը, կարելի՞ է տարակուսիլ յաղթանակին ու յաջողութեան մասին:

Վերջացան արդէն ժողովները եւ պատգամաւորները, գաղափարական զինուորեալներ, մեկնեցան, միասին տանելով կամք ու կորով՝ նոր նուաճումներու համար:

Մեր հայրենիքի շունչը ձեզի հետ, մեր ժողովուրդի փառքն ու երազը ձեր սրտերուն մէջ, ընկերներ ու ընկերուհիներ...

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՓԱՐԻԶԷՆ ՀԱԼԷՊ

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ԴԺՈԽՔԷՆ

★

Բացի հին ժամանակներէն, հոս գաղթած Սասունցիներէն, Հալէպի եւ շրջանին մէջ կան Տարօնի ահաւոր ողջակէզէն հրաշքով ազատած բեկորներ, որոնց թիւը դժբախտաբար շատ քիչ է: Հատիկ հատիկ, կամ շարան շարան կուգան զիս տեսնելու: Իւրաքանչիւրը ունի իր զարհուրելի եւ հերոսական պատմութիւնը: Ամէն մէկուն մարմնի վրայ կան սուրի եւ հուրի հետքեր...

Ինչեր կը պատմեն վերապրողները: Տեսայ կիսախելագար պառաւ մը, Վարդոյի շրջանէն: Տասնըմէկ զաւակներէն միայն մէկը ազատած, այդ սեւ օրերուն, Քիւրտերու հետ կը նահանջէ դէպի Տիգրանակերտ: Մայրը, քիւրտ ջարդարարի մը քով կը ծառայէ, ինը տարեկան զաւակն ալ, անոր ոչխարները կը պահէ: Ծամբան, քիւրտ աղան կը սատկի: Իսլամական օրէնքին համաձայն, պէտք է առատ ջուրով լուալ անոր չանսատակ մարմինը թաղելէ առաջ: Հայ կինը զբաղած է ջուր կրելով եւ մոռցած իր մինուճար զաւակը, որ մէկ երկու օր է, անօթի ծարաւ, ոչխարներուն հետ մնացած է մօտակայ սարերուն վրայ: Տղան, այլեւս չդիմանալով անօթութեան, կը փախչի կուգայ տուն եւ գտնելով իր մայրը, գաղտնի պատառ մը հաց կ'ուզէ: Մայրը տեսնելով զաւկին անսուաղ վիճակը, ինքզինքէն ելած, մոռցած մեռելին ջուր կրելը, ձեռքին տակ ալ հաց չունենալով, անմիջապէս տանը մէջ գտնուած ալիւրէն գունտ մը խմոր կը շաղուէ ու բարկ թոնիրին կողին զարնելով, հաց մը կը պատրաստէ, եւ, տաք տաք կը դնէ տղուն բերանը: Աղային եղբայրը, որ բաց դռնէն կը լրտեսէր զանոնք, կատղած, կը քաշէ սուրը եւ մօրը ծունկերուն վրայ կը մորթէ տղան, հացին պատառը բերանը, իսկ մայրը, կը ձգէ ողջ... Ծեկաղար Հայուհին, գրկած զաւկին գլուխը, կ'իյնայ սարեր ու ձորեր...

Ինչ ողբերգութիւն Աստուած իմ: Իսկապէս Տանթէի դժոխքը կը նմանայ Տարօնի եւ ուրիշ նահանգներու աներեւակայելի բնաջնջումին առջեւ: Անբախտ Տարօն, սեւ Վարդավառին, 38 տարի առաջ էր, երբ թնդանօթի կը թնդար եւ մոխրակոյտի կը վերածուէր Մուշ քաղաքը: Հազարաւոր անմեղ, անզէն ու անօգնական ժողովուրդ, եկեղեցիներու եւ մարագներու մէջ լեցնելով, ողջ ողջ կը վառէին: Մնացեալը, ծերերով, մանուկներով եւ բուռ մը քաջերով, շաբաթներ եւ ամիսներ, անօթի ծարաւ, հերոսաբար կը դիմադրէր Անտոքի, Քանի, Ծիրինկատարի եւ Ս. Կարապետի լեռներուն եւ ձորերուն մէջ, ի զուր սպասելով Ռուսերուն եւ կամաւորական փրկարար բանակին օգնութեան: Ի վերջոյ, յուսահատ եւ անսուաղ կը պաշարուին, հարիւրաւորներ կը գնդակահարուին, անթիւ անհամար մանուկներ չղթայակապ կը նետուին հայրենի գետերուն յորձանքներուն մէջ, իրենց պաշտած դարաւոր վանքերու աչքին եւ շուքին տակ...

38 տարի է անցեր այդ օրէն: Գիշեր է. նստած Հալէպի տարագիր հայրենակիցներէս մէկուն տանը պատշգամը, կը դիտեմ անհման աստղազարդ երկինքն ու բոլորակ լուսինը: Յանկարծ, կը յիշեմ ծննդավայրիս անզուգական պարերգներէն մին, ուր, չինականը, կալին մէջ պար բռնած, զրոյց կ'ընէ լուսինին հետ...:

Լուսնակ, ղուրպան, ո՞ւր կ'երթաս նա՛յ,
նա՛յ, նա՛յ...
Կ'երթամ, վրր հալպա սարո՛ւն, նա՛յ,
նա՛յ, նա՛յ,
Կիչիմ, զաշուն գգարուն, նա՛յ նա՛յ, նայ

կը պատասխանէ ծիծղուն լուսնակը...

Այժմ, ես ալ, դիտելով «Հալպու» բոլորակ լուսինը, կարօտով կը հարցնեմ անոր, — «Ղուրպան լուսնակ ո՞ւր կ'երթաս...»: Լուռ՝ ու տխուր է լուսինը: Պատասխանը կը բարձրանայ սրտիս խորքէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Միակ իրական բոլշեւիկը, կարելի է ըսել, 18 թուականէն ի վեր դարձաւ Եղիշէ Չարենցը, որ մասնակցեցաւ Ռուսիոյ քաղաքացիական պատերազմներուն, որ յարեցաւ համայնավար կուսակցութեան եւ որ անկեղծ կերպով որդեգրեց համայնավար կառավարութեան գաղափարները եւ իր առաջին գործը՝ «Ամբոխները Խելագարուած» հայ պրոլետարական կոչուած գրականութեան լաւագոյն եւ եզակի գործը կարելի է համարել:

Երբ Հայաստանը ինկաւ Խորհրդային վարչաձեւի տակ, Ռուսաստանի զանազան մասերէն Հայաստան եկան հատ ու կտոր անհատ բոլշեւիկներ: Սոց. դեմոկրատներ, որոնք յարեցան բոլշեւիզմին, եւ Հայաստանի մէջ մաս մը մտաւորականներ կամ կէս-մտաւորականներ, դաշնակցական կամ ուրիշ մտայնութեան տէր, յարեցան նոյնպէս համայնավար կուսակցութեան եւ ուրեմն այստեղէն ըսկսան կազմակերպել գրականութիւնը եւ տառացի կերպով Հայաստանի մէջ կրկնուեցան բոլոր այն երեւոյթները, ինչ որ Ռուսաստանի մէջ, այն տարբերութեամբ, որ Հայաստանի մէջ շատ աւելի խեղճ տեղի ունեցաւ այս հոլովոյթը, որովհետեւ Ռուսաստանի մէջ արդէն տարիներու փորձը կար:

Այս փորձը ստրկամտաբար եւ արագօրէն կիրարկուեցաւ: Սկզբնական շրջանին ուրեմն ռազմական կոմունիզմի յատուկ գրականութիւնը կամ ՌԱՊԲի գրականութիւնը մուտք գործեցին Հայաստանի մէջ եւ կարգ մը երիտասարդ գրողներ աշխատեցան գրել կամ երգել, բանաստեղծութիւններ յօրինել այն ձեւով՝ ինչ որ Ռուսաստանի մէջ Ալեքսանդր Կլէնէրը, Մայակովսկիները, Եսենինները կամ ուրիշները կը յօրինէին. եւ սակայն այս շրջանին կարելի չէր ցոյց տալ մէկ հատիկ նոր անուն, որ հրապարակի վրայ աչքի ընկնող դեր կատարած լինէր, բացի Եղիշէ Չարենցէն, որ արդէն կազմակերպուած, որոշ նկարագիր ստացած տաղանդաւոր բանաստեղծ էր եւ իր բանաստեղծութիւնները կը շարունակէր յօրինել մարտական, ռազմական շրջանի յեղափոխական տրամադրութիւններով:

Աւելի շուտ, քանի որ գրականութիւնը դեռ կազմակերպուած չէր, աւելի շուտ, հին գրողներ, որոնք յարեցան իբրեւ ուղեկիցներ Խորհ. Իշխանութեան, եւ Խ. Իշխանութեան պայմաններուն մէջ, սկսան արտադրել նոր երկեր, ինչպէս Դերենիկ Դեմիրճեանը, Միքայէլ Մանուէլեանը, Սուրխաթեանը, հին գրողներէն Սիրասը, կամ չգիտեմ ուրիշ հեղինակներ, որոնք գլխաւորապէս ուրեմն, Խ. Հայաստանի առաջին շրջանին, Հայաստանի մէջ մշակոյթ, գրական գործեր արտադրեցին, եւ պէտք է ըսել, որ այդ գործերուն մէջ կային արժէքաւոր երկեր. — Դեմիրճեանը արձակ գործեր եւ թատերգութիւններ տուաւ. Ստեփան Զօրեանը շատ արժէքաւոր վէպիկներ, մանրավէպեր տուաւ եւ Դեմիրճեանը որոշ երգիծ. գործեր, հիներէն՝ Լեռ-Կամսարը, շատ սրամիտ երգիծական գործեր:

Գրականութիւնը դեռ կազմակերպուած չէր եւ առնուած չէր կուսակցութեան ղեկավարութեան տակ: Կային զանազան խմբակներ, ինչպէս՝ ՌԱՊԲը եւ ուրիշ խմբակներ, որոնք քիչ շատ ազատ կը գործէին: Երբ Ռուսաստանի մէջ գրականութիւնը ենթարկուեցաւ կուսակցութեան եւ կառավարութեան եւ լծուեցաւ պետական աշխատանքի, նոյն երեւոյթը կրկնուեցաւ Հայաստանի մէջ, եւ Հայաստանի գրականութիւնն ալ 20ական թուականներու վերջերը, 29, 30 ապա 31 թուականներուն կեդրոնական համագումարի որոշումներու համաձայն նոյնպէս առնուեցաւ կուսակցութեան եւ պետութեան ղեկավարութեան տակ է եւ բոլոր գրական մասնաւոր խմբակցութիւնները ջնջուեցան, ստեղծուեցաւ Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը:

Ինչպէս Ռուսաստանի մէջ, Հայաստանի մէջ ալ Գրողներու Միութիւնը դարձաւ տեսակ մը իշխանութիւն, եւ գրողները՝ որ այդ Միութեան անդամ էին, պաշտօնէութիւն՝ կառավարութեան եւ կուսակցութեան նպատակները գործադրելու համար:

Այնուհետեւ, գրականութեան ուղղութիւնը բոլորովին փոխուեցաւ: Քսանական թուականներուն երեւան եկան նոր երիտասարդ գրողներ, որոնք գրականութիւնը մշակեցին, հիմք ունենալով Հայաստանի ենթահողը եւ ընկերային պայմանները, հայ ժողովուրդի կենցաղը, անոր հոգեկան ապրումները, այնպիսի գրողներ, ինչպէս Ակսէլ Բակունցը, արձակագիր, որ հայ գիւղի կեանքէն տուաւ գեղեցիկ պատմուածքներ եւ ձեռնարկեց մէկ մեծ վէպի յօրինման, որ սակայն, հրատարակուեցաւ միայն կէսը, որովհետեւ միւս կէսը զուգադիպեցաւ Հայաստանի ուրեմն եւ գրականութեան, այսպէս ըսենք բոլշեւիկացման:

Գուրգէն Մահարի, երիտասարդ բանաստեղծ, Վանի 1915 թուականի մեր որբերէն, այսպէս ըսենք, գրականութիւնը մըշակեց թէ բանաստեղծական, թէ արձակ: Տաղանդաւոր Վաղարշակ Նորենց, Տարօնի շրջանի որբերէն, Գեղամ Սարեան, Վահան Թոթովենց, Ամերիկայէն գացած եւ ուրիշներ, որոնք հիմք դրին, կարելի է ըսել, կամ շարունակեցին, եթէ կ'ուզէք, Հայաստանի եւ հայ գրականութեան աւանդութիւնները, նորագոյն պայմաններու, նորագոյն պարտադրանքներու տակ:

(6)

ՅԵՏԱԴԻՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

★

ՍՈՒԼԹԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԽԱԼԻՖԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵ՞Լ Կ'ՈՒԶԷԻՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (25 Յուլ.).

Միլլէթ կուսակցութեան դէմ բացուած քննութիւնները բծախնդրօրէն կը շարունակուին եւ Իսթանպուլի մէջ հաւաքուած փաստաթուղթերը Անգարա ղրկուեցան: Կուսակցութիւնը կ'ամբաստանուի յետադիմութեամբ, կղերապետական գրգռութիւններով եւ ծածուկ խռովարարութեամբ, որոնց համար կառավարութիւնը պէտք տեսաւ Ազգ. Փրկութեան օրէնքը պատրաստել սախողաբար:

Քանի քննութիւնները կը խորանան, այնքան նոր մանրամասնութիւններ երեւան կ'ելլեն: Նոյնինքն Միլլէթական շրջանակներէ կը տրուին այս մանրամասնութիւնները, որոնց գաղտնի ծալքերը կ'երկարին մինչեւ արտասահման:

Ճշդուած է որ Միլլէթ կուսակցութեան կարգ մը ղեկավարները որոշած էին վերահաստատել սուլթանութիւնը եւ խալիֆայութիւնը, եւ այդ խմբակցութիւնը տիրապետած է կուսակցութեան վերջին համաժողովին մէջ:

Ճշդուած է որ սուլթանութեան եւ խալիֆայութեան վերահաստատումը ուզողները կապ հաստատած էին Եգիպտոս գտնուող արքունի նախկին իշխանի մը հետ:

Ճշդուած է թէ կասկածելի մարդ մը, որ կապեր ունի լրտեսական զանազան կազմակերպութիւններու հետ, իր միջոցաւ դրամներ բերած է օտար պետութենէ մը, եւ այդ դրամը յատկացուած է կուսակցական կազմակերպութեան զօրացման եւ քարոզութիւններու:

Քննիչ մարմինը ուսումնասիրելով գաղտնի վաւերաթուղթերը եւ երեւան ելած մութ ու չիլ գործերը, ճշդած է որ կուսակցական կեդրոնական մարմինը որոշած էր «այրել անպէտ թուղթերը», բայց այս մասին տրուած տեղեկագրին մէկ պատճէնը վերստին ձեռք անցած է: Այժմ արդարութեան առջեւ հաշիւ պիտի տան անոնք որ այդ թուղթերը հրկիզած են դաղտնաբար:

Մօտերս կը սկսի Մալաթիոյ մահափորձին դատավարութիւնը: Միլէթ կուսակցութեան դէմ սկսած հետապնդումը կապ մը ունի այդ դատին հետ որ հաւանաբար սկսի սեպտեմբերին: Միլլէթականները երբ իշխանութեան գլուխ գային, անմիջապէս պիտի վերահաստատէին արաբական տառերը, գլխանոցի օրէնքը ջնջելով՝ ֆէսը մէջտեղ պիտի հանէին:

Հաւաքուած նամակներէն եւ թուղթերէն կը հասկցուի թէ Միլլէթի ղեկավարները իրենց կուսակցութիւնը կը նկատէին «միակ կրօնական եւ նուիրական» կուսակցութիւնը, եւ իրենց կէտ նպատակի ունէին հաշուեյարդարի ենթարկել Հիքմէթ Պայուրի նման ազատական տարրերը: Փաստաթուղթերու եւ թղթածրարներու հրկիզումը անհրաժեշտ նկատուած է Միլլէթճիլէր Միութեան փակումէն վերջ: Կուսակցութեան նախագահն ալ մոլեռանդական գրութիւններ ղրկած է յետադիմական պարբերականի մը:

Միլլէթի դէմ կատարուած հետապնդումը այդ ճամբուն մէջ է ներկայիս, իբրեւ օրուան հրատապ մէկ խնդիրը որ աղերս ունի թէ Մալաթիոյ դաւադրութեան եւ »Պիւյիւք Տօղու»ի շարժումին եւ թէ փակուած «Միլլիէթճիլէր» Միութեան գործերուն հետ: Դէպքը եւ կառավարութեան ձեռք առած միջոցները լայն անդրադարձ ունեցած են թէ քաղաքական շրջանակներուն եւ թէ թուրք թերթերուն մէջ: Ընդդիմադիրներն ու կառավարութեան խօսնակները սուր բանավէճի մը բռնուած են այս պահուն, «Ենի Սապահ» ուժգնօրէն կը պաշտպանէ Միլլէթի շարժումը, մինչ Հալքճիները կրաւորական լեզու մը կը գործածեն, յետադիմական գրգռութիւններուն վրայէն սահիլ անցնելով եւ միայն ծափահարելով Թուրք յեղաշրջումին պահպանումը:

Ազգ. Փրկութեան օրէնքին քուէարկումէն առաջ, Հալք կուսակցութեան ղեկավարները երկարատեւ տեսակցութիւններ ունեցան վարչապետ Ատնան Մենտէրէսի հետ, եւ իրենց գլխաւոր ներկայացուցիչները, Կիւնալթայ, Տօղան, Պարութճու, յետոյ հաւաքուեցան ընդհ. Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւի տան մէջ:

Վարչապետ Մենտէրէս բուռն ազդարարութիւն մը կարդաց Ազգային Ժողովին մէջ եւ ծանր մեղադրանքներ ըրաւ Միլլէթ կուսակցութեան դէմ, զայն ամբաստանելով իբրեւ յետադիմական եւ խռովարարական կազմակերպութիւն մը, որուն մէջ ամփոփուած էին հակահանրապետական տարրեր, եւ կը ձգտէին քանդել Աթաթիւրքեան յեղաշրջումը, Խալիֆայութիւն եւ Սուլթանութիւն երազելով:

Ազգ. Փրկութեան օրէնքը Թումբ մը կը նկատուի այս խլրտումներուն դէմ, որոնք երեւան կուգային հրապարակային հաւաքոյթներուն առիթով, կրօնական պատուիրաններ, «այէթ»ներ եւ «հաթիս»ներ կը յիշատակուէին իբրեւ ամբոխավարական եւ քարոզչական աժան միջոց:

Ուրեմն Միլլէթ կուսակցութիւնը ամբաստանելի աթոռին վրայ կը նստի իբրեւ ուխտեալ թշնամի Աթաթիւրքի գծած ուղիին, այսինքն աշխարհականութեան, ժողովրդապետութեան, աշխարհական եւ յեղաշրջական ըմբռնումներու:

Կ'երթա՛մ Մշու սարերում, կիշիմ զաշում զգարում,
Մշու սարեր մշուշ էր, ո՛ւր հողն ու ջուր անուշ էր...

Ախ, եթէ հրաշքով մը բարձրանայի եւ հասնէի լուսնին ու միասին այցի երթայինք իմ որբացած եւ սրբազան Տարօն Աշխարհը.... վերջին անգամ մըն ալ, տեսնէի Սասնոյ անդնդախոր ձորերը, Մշոյ դաշտն ու դուրանը եւ Սուրբ Կարապետի դարաւոր տաճարը... հոգ չէ թէ, խելագարէի ու բուի մը նման շրջէի աւերակներուն մէջ.... լալով եւ ողբերգելով երբեմնի չքնաղ հայրենի աշխարհը, բազմահազար նահատակ ժողովուրդը եւ հարազատներս: Քանի մը օրուան ճանապարհ միայն, գիս կը բաժնէ պաշտելի ծննդավայրէս: Ոտքս չի բռներ հեռանալ Հալէպէն... Զարհուրելի կարօտէ մը բռնուած եմ... եւ աշխարհ մոռցած:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԷՒՈՆԵԱՆ

ԿՂԵՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ ԵՒ ԴՊՐԵՎԱՆՔ

●

Թղթակից մը կը գրէ Պոլիսէն.—

Պոլսահայութիւնը եկեղեցականներու տագնապ մը ունի ներկայիս: Բարոյական չէ տագնապը, փառք Տիրոջ, պարզապէս թիւի հարց մըն է: 60 հազարնոց այս համայնքը, իր 30է աւելի եկեղեցիներով, ունի միայն մէկ եպիսկոպոս, 4 վարդապետ, մէկը Տ. Զարմայր՝ 85ը անց, 38 քահանայ, որոնց տասը ծերացած ու հիւանդ: Ասոնք անբաւական են, մանաւանդ որ կարգ մը մեծ թաղերու եկեղեցիները անհրաժեշտօրէն պէտք ունին 3-4 քահանաներու: Այնպէս որ կարգ մը քահանաներ շրջուն պատարագիչներ են միաժամանակ, իսկ Գարեգին Պատրիարքի կողմէ հաստատուած շրջուն քարոզիչի դրութիւնը մասամբ գոհացում կուտայ թաղերուն, թէեւ դժգոհութիւնները անպակաս են:

Ի՞նչ կրնայ ընել սակայն պատրիարքարանը: Առնուազն մէկ – երկու եպիսկոպոսի, երկու – երեք վարդապետի եւ տասնեակ մը քահանայի պէտք ունի պոլսահայութիւնը: Պատրիարքարանը կանոնաւորած է անոնց ապրուստի հոգը: Քարոզիչները ամսական կը ստանան ուղղակի պատրիարքարանէն, եւ թաղերը կանոնաւորաբար իրենց ինկած բաժինը կը վճարեն, նոյնիսկ անոնք որ տարին հազիւ վարդապետական պատարագի մը կ'արժանանան: Քանի մը ամիսէ ի վեր քահանայական հասոյթներն ալ կեդրոնացած են Պատրիարքարանի մէջ, այնպէս որ աղքատ թաղերու ծխատէրերն ալ հարուստ թաղերու քահանաներուն չափ ամսական կը ստանան: Այս արդար կարգադրութիւնը մեծապէս գոհ ձգած է չահակիցներն ալ, հասարակութիւնն ալ:

Բայց հարցը չէ լուծուած. եւ պատրիարքը հիմնական կարգադրութեան ծրագիր մը մշակած է ու կը ջանայ գործադրել որքան կը ներեն իր եւ ժողովուրդին միջոցները:

Պատրիարքը, Պոլիս ոտք կոխած օրէն ի վեր, «Դպրեվանք» մը հաստատելու ծրագիրը մէջտեղ դրաւ: Վարչական Ժողովը ընդունեց զայն: Իր նպատակն է արժանաւոր եկեղեցականներ պատրաստել, որոնք ոչ միայն ուսումնական որոշ մակարդակ մը պիտի ունենան, այլ եւ վարք ու բարքով ալ յարգանքի արժանի:

Պատրիարքարանին մէջ, լսարանական դրութեամբ, ներկայիս կ'ուսանին սարկաւագ մը, երկու ընծայացու եւ դաւառացի հինգ պատանիներ, երեքը Հաթայէն: Ասոնց վրայ պիտի աւելնան գաւառացի երկու տասնեակ պատանիներ կամ պոլսեցի քանի մը բաւական զարգացած եւ երկրորդական կամ լիսէ աւարտած երիտասարդներ, երբ Դպրեվանքը իր դուռները բանայ: Շէնքը Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցիի կից նախկին որբանոցն է, ամուր եռայարկ շէնք մը, որ, ինչպէս կը նախատեսեն երեք - չորս ամիսէն պատրաստ պիտի ըլլայ: Ծովահայեաց, 24 լայն ու մաքուր սենեակներով, գիշերօթիկ վարժարանի մը բոլոր յարմարութիւնները ունի: Ծրագիրը ոչ միայն կը նախատեսէ եկեղեցական հասցնել, այլ եւ ուսուցիչ, մանաւանդ որ ներկայիս Պոլսոյ մէջ հայերէնի ուսուցիչի սով կայ:

ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

●

Պէյրութէն կը հեռագրեն Փարիզեան թերթի մը.—

Գերմանիոյ նախկին ելմտական նախարարը, Տօքթ. Շախտ, կը շարունակէ լուրջ քննութիւններ կատարել արաբական պետութեանց մէջ, շահաստաններ ճարելու համար: Արդէն իր ծառայութիւնները առաջարկած էր Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ, դրամատան մը միջոցաւ զոր ինք հիմնած է Համպուրկի մէջ: Այժմ բոլոր արաբական երկիրներուն կ'առաջարկէ մասնագէտներ ղրկել, գլուխ հանելու համար իրենց հանրօգուտ շինութիւնները, գերման գործարանատէրներու միջոցաւ:

Միւս կողմէ, արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը որոշած է տնտեսական կարեւոր մարմին մը ղրկել արաբական երկիրները, հետեւեալ առաջարկներով.

1.— Գերման դրամագլուխ տրամադրել հանրօգուտ շինութեանց մէջ, քսան տարիէն վերադարձնելու պայմանով:

2. Գերմանիա հում նիւթեր, քիմիական արտադրութիւններ, գործիքներ եւ մեքենաներ պիտի տրամադրէ:

3.— Գերմանիա արաբական պետութեանց պիտի տրամադրէ մասնագէտներ:

4. Գերմանիա պատրաստ է մեծաքանակ ապրանքներ գնելու արաբական երկիրներէն, ի միջի այլոց Սուրիոյ ամբողջ բամպակը եւ քարիւղի արտադրութենէն Իրաքի կառավարութեան ինկած բաժինը:

Այժմէն գերման մեծ հանքագէտ մը՝ Պէնսոն Գահիրէ գացած է Եգիպտոսի կառավարութեան հրաւէրով: Մասնաւորապէս պիտի զբաղի Կարմիր Ծովուն վրայ գտնուած երկաթի հանածոներով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

Կասկած չկայ թէ այդ համազգեստէն ինկած է Տիկին Հապըրդի բաժնեակին մէջ մեր գտած կոճակը: Ուրիշ բան մըն ալ կայ որ հաւանաբար վրիպած է ձեր ուշադրութենէն: Գնդապետ Արպըթնոթ եւ Մաքքուին ըսին թէ պաշտօնեան իրենց բաժնեակին առջեւէն անցած է, բայց Փիէր Միշէլ ըսաւ թէ բնաւ չէ գացած վակոնին այն կողմը ուր կը գտնուի Արպըթնոթի եւ Մաքքուինի բաժնեակը: Հետեւաբար անոնք ոչ թէ Փիէր Միշէլը այլ կնոջական ձայնով կեղծ պաշտօնեան տեսած են, բայց ուշադրութիւն չեն դարձուցած անոր դէմքին:

— Կը հասկնամ թէ քայլ առ քայլ պէտք է յառաջանանք այս ոճիրը լուծելու համար, բայց քանի որ այս մարդը գոյութիւն ունի, ո՞ւր է հիմա, ո՞ւր փախաւ, հարցուց Պ. Պուք:

— Դարձեալ կը սխալիք. ես «այս մարդը ո՞ւր փախաւ» հարցնելէ առաջ, կը խորհիմ «այս տեսակ մարդ մը գոյութիւն ունի, որովհետեւ եթէ գոյութիւն չունենայ, զայն աներեւութացնելէ աւելի դիւրին բան մը չկայ: Հետեւաբար պէտք է նախ գիտնանք թէ գոյութիւն ունի՞ ան թէ ոչ: Ասոր համար ալ երկու պատասխան կրնայ ներկայանալ: Կամ պահուըտած է շոգեկառքին մէջ, գաղտնի անկիւն մը, եւ կամ թէ ծպտուած էր եւ այժմ հանդարտօրէն իր տեղը վերադարձած է եւ մեր քթին կը խնդայ: Սակայն պիտի ըսէք թէ բոլոր ճամբորդները բացի Ռեչէթի սպասաւորէն, բարձրահասակ եւ յաղթանդամ մարդիկ են: Կեղծ պաշտօնեան կնոջական ձայն մը ունի, ըստ վկայութիւններու. հետեւաբար կրնանք խորհիլ թէ կին մըն է ոճրագործը, նոյնիսկ բարձրահասակ կին մը, այր մարդու հագուստով կարճահասակ կ'երեւի: Թերեւս Ռեչէթ գիտէր թէ կին մըն էր իր թշնամին եւ այդ պատճառով Հարտմանի ըսած է թէ կնոջ մը ձայնը ունի ան:

— Այդ մասին բնաւ չէի խորհած, ըսաւ Պ. Պուք ապշած: Այս ինչ կացութիւն է Աստուած իմ: Ասկէ աւելի խորհրդաւոր բան չեմ տեսած:

— Հիմա ալ աւելի խորհրդաւոր պիտի դառնայ խնդիրը, շարունակեց Փուարօ: Երէկ գիշեր երկու խորհրդաւոր անձանօթներ կային այս շոգեկառքին մէջ: Պաշտօնեան զոր տեսած են Հիլտէկարտ Շմիթ, գնդապետ Արպըթնոթ եւ Մաքքուին, ու կարմիր սենեկազգեստով կինը, որ տեսնուած է Փիէր Միշէլի, Օր. Տէպէնհամի, Մաքքուինի գնդապետ Արպըթնոթի եւ իմ կողմէ: Ոչ ոք կը խոստովանի թէ կարմիր սենեկազգեստ մը ունի: Ուրեմն կարմրազգեստ կինն ալ աներեւութացած է: Կը տարուինք խորհիլ թէ պաշտօնեան եւ կարմիր սենեկազգեստով կինը նոյն ա՞նձն է: Երկրորդ հարցում մը. ո՞ւր կը գտնուին այժմ կարմիր սենեկազգեստը եւ պաշտօնեայի համազգեստը:

Պ. Պուք ուրախութեամբ բացագանչեց.

— Անմիջապէս խուզարկենք ճամբորդներուն պայուսակները:

Փուարօ ոտքի ելաւ:

— Հիմա մարգարէութիւն մը պիտի ընեմ, ըսաւ ժպտելով:

— Գիտէ՞ք թէ ուր կը գտնուին այդ հագուստները:

— Ոչ, բայց փոքրիկ խուզարկութիւն մը պիտի ընեմ:

— Ո՞ւր են, ո՞ւր են, շուտ ըսէք:

— Կարմիր սենեկազգեստը պիտի գտնէք այրերէն մէկուն պայուսակին մէջ, իսկ համազգեստը Հիլտէկարտ Շմիթի պայուսակին մէջ:

— Ա՞ն է ոճրագործը, հարցուց Պ. Պուք:

— Ինչո՞ւ միշտ սխալ կը մեկնէք խօսքերս: Ըսածս հետեւեալն է. եթէ Հիլտէկարտ Շմիթ յանցաւոր է, կրնայ ըլլալ որ համազգեստը իր պայուսակին մէջ գտնուի, իսկ եթէ անմեղ է, անպայման հոն պիտի գտնէք հագուստը:

— Ինչ ազնուիկ է այս. ըսաւ յանկարծ Պ. Պուք:

Ձայնը կը մեծնար եւ լսելի եղան սարսափի ճիչեր: Յանկարծ դուռը բացուեցաւ եւ Տիկին Հապըրտ ներս վազեց:

— Սարսափելի է, գոչեց. սարսափելի.. պայուսակին մէջ... խոշոր դաշոյն մը կայ... արիւնոտ..

Եւ նուաղեցաւ Պ. Պուքի գիրկը իյնալով:

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.— ԴԱՇՈՅՆԻՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Պ. Պուք Տօքթ. Կոնստանտինի օգնութեամբ սեղանին վրայ պառկեցուց նուաղած կինը:

— Գլուխը վեր բռնեցէք, ըսաւ բժիշկը, եւ քիչ մը քօնեակ տուէք:

Եւ հետեւեցաւ Փուարոյի որ շտապով դուրս ելած էր:

Պ. Պուքի խնամքներուն շնորհիւ, Տիկին Հապըրտ աչքերը բացաւ եւ անմիջապէս սկսաւ խօսիլ.

— Ախ, չէք գիտեր թէ որքան սարսափելի է պատահածը, իմ զգացումներս ոչ ոք կը հասկնայ այս շոգեկառքին մէջ: Փոքր տարիքէս ի վեր չափազանց զգայուն եղած եմ: Արիւն չեմ կրնար տեսնել: Ուֆ, դարձեալ պիտի նուաղիմ:

Պ. Պուք քօնեակի գաւաթը դարձեալ երկարեց:

— Քիչ մըն ալ չէ՞ք խմեր, Տիկին:

— Ես հակալքոլական եմ, գինի անգամ չեմ խմեր, բայց քանի որ իբր դեղ կուտաք...

Ումպ մը եւս առաւ:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՐԷԱԿԱՆ ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ բացուեցաւ երէկ, Ժընեւի մէջ: Նախագահը, Տոքթ. Նաում Կոլման, յայտարարեց թէ պիտի պահանջէն որ Խ. Միութեան երկու միլիոն Հրեաներուն իրաւունք տրուի կազմակերպուելու: Իր յայտարարութեան համաձայն, սինակոկներ կան Մոսկուայի եւ ուրիշ ռուսական քաղաքներու մէջ, բայց Հրեաները կազմակերպուած չեն: Նոյն կացութիւնը կը տիրէ արեւելեան Եւրոպայի հրեայ հասարակութեանց մէջ:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՕՐԷՆՔԸ ԲԱՐԵՓՈԽԵԼՈՒ համար օրինագիծ մը յանձնուեցաւ Մ. Նահանգներու խորհրդարանին: Հեղինակները կը թելադրեն ներգաղթի եւ հպատակութեան օրէնքը հիմնել արդարութեան եւ հաւասարութեան աւանդութեանց վրայ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ 83րդ խորհրդարանը իր նստաշրջանը փակեց Գշ. օր: Քսան տարիէ ի վեր առաջին անգամ է որ խորհրդարանը կը գործէ հանրապետական նախագահի մը վարչութեան տակ:

ՀԱՐԱՒ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ այգեպանները եւ գինեգործները որոշեցին նորէն փակել ճամբաները, հինգշաբթի օր: Այս անգամ փակումը պիտի սկսի առտուան ժամը 6ին եւ պիտի դադրի կէս օրին, տեւելով երկու ժամ աւելի: Այգեպանները դժգոհ են որովհետեւ կառավարութիւնը կը մերժէ աւելորդ գինին գնել լիտրը 300 ֆրանքէն, զուտ ալքոլ պատրաստելու համար:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ դժգոհութիւնը կը շարունակուի, իբրեւ հետեւանք ամերիկեան ուտելիքներու բաշխման դէմ դրուած արգելքին: Զափազանցուած կը համարուին խռովութեանց մասին շրջած զրոյցները: Հեռագրի մը համաձայն, բոլշեւիկեան իշխանութիւնը արեւմտեան Պերլինի գործազուրկներուն կը բաշխէ վար դրուած ամերիկեան ուտելիքները: Այս առթիւ կոչեր կ'ուղղեն անթելով, որպէսզի գործազուրկները ներկայանան, կապոցները ստանալու համար:

ՓԱՐԻԶ - ԹԵՀՐԱՆ օդանաւին 42 ուղեւորներէն 38ը փրկուեցան, շնորհիւ վարիչին ճարտարութեան: Օդանաւին երկու մեքենաները այրուած էին եւ հարկ եղաւ իջնել Ֆեթհիէյի ծոցը (Թուրքիա): Հողոմէն հարիւր քիլոմեթր հեռու էր երբ արկածը պատահեցաւ: Օդանաւեր օգնութեան հասած էին նաեւ Լիբանանէն եւ Կիպրոսէն:

19 ՀՈԳԻ ԶՈՀ ԳԱՑԻՆ ճամբու արկածներու, 48 ժամուան մէջ: Տասը հոգի ալ վիրաւորուեցան: Մարսէյլի մօտ կառք կառք եղաւ կին մը երկու զաւակներուն հետ: Խեղճը երրորդ զաւակ մը պիտի ունենար:

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ պատահեցաւ Փարիզի մօտակայ արուարձաններէն Շուազի լը Ռուայի մէջ: Երկու ինքնաշարժներ իրարու զարնուելով բռնկեցան: Մէկուն կառավարը եւ եղբայրը բոցերուն մէջ վառեցան: Ուղեւոր մը մեռաւ հիւանդանոց փոխադրուած ատեն: Ութ հոգի ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան: Զօրս ամեբիկացի զինուորներ օգնութեան հասան բոցերէն ազատելու համար հինգ ուղեւորներ որոնք օգնութիւն կ'աղաղակէին լեղապատառ: Վերջին պահուն հրշէջներ հասնելով կրակը մարեցին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը ծրագիր մը յօրինած է որ ժողովուրդէն կը պահանջէ «աշխատանք, զոհողութիւն եւ քրտինք»: Պիտի կրճատուին ներածումները, եւ զարկ պիտի տրուի արտածումներուն:

ԳՈՂ ՄԸ կիրակի օր Հակալքոլական կոմիտէի կեդրոնը մտած էր կեղծ բանալիներով, պուլվառ Սէն Ժէրմէնի մէջ (թիւ 147): Բայց միայն 10.000 ֆրանք գտած ըլլալով գզրոցի մը մէջ, այս անգամ կը քակէ բարակ պատ մը եւ կը մտնէ դոհարավաճառ Գաղանճեանի խանութը, յափշտակելով 500.000 ֆրանք արժէքով գոհարեղէններ: Կը փորձէ դրամարկղն ալ բանալ, բայց չի յաջողիր, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

ՎՐԻՊԱԿ.— Երէկուան թերթին մէջ, Մ. Մանուշեանի գնդակահարման տարեթիւը պիտի ըլլայ 1944: — Բ. էջ, Ա. յօդուած, Բ. սիւնակ, վերէն վար 19րդ տող, «մինակ ձգելու» - կարդալ ՁԶԳԵԼՈՒ:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի հերոսամարտը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ այս կիրակի Վալապրի անտառը, ամբողջ օրը:

Պատուոյ նախագահութեամբ կարտանի քաղաքապետ եւ երեսփոխան

M. VICTOR SAVINE - ի

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի:

Կը մասնակցին շրջանիս Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր 11 մասնաճիւղերով, ինչպէս նաեւ Հ. Կապ. Խաչի քոյր մասնաճիւղերը:

Կը նախագահէ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսին Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ընկեր Հ. ՏԱՄՆԱՊԵՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Երգ, արտասանութիւն եւ նուագ:

Գնդակի եւ զանազան խաղերու մրցում:

Անտառին մէջ բացարձակապէս արգիլուած է կրակ վառել, ինչպէս նաեւ ոեւէ բան ծախել: Ժողովուրդին ջուրը ապահովուած է:

Մուտքը ազատ է:

Յ. Գ.— Անոնք որ վերջին պահուն չեն կրցած օթօպիւս ճարել, թող առնեն էքսի Թրօլիպիւսը եւ իջնեն Վավին գիւղը, ուր Շրջ. կոմիտէն ապահոված է երթեւեկը:

×

Շրջ. կոմիտէն կը հրահանգէ ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, որ օր առաջ կարգադրութիւններ ընեն հաղորդակցութեան միջոցներ ապահովելու համար:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, հանրակառք (օթոքար) ապահոված ըլլալով՝ կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն այժմէն ճարել իրենց տոմսերը, դիմելով.— Գրավաճառ Պ. Տէրիկեանի, ընկեր Ա. Քէօսէեանի եւ ընկեր Արիստաքէս Պետրոսեանի:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը, խճողումի տեղի չտալու համար:

Օթոքարը Փլաս տ'Էքսէն կը մեկնի ժամը 7ին:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին կազմակերպած դաշտահանդէսը, որ յետաձգուած էր անձրեւներու պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Էսդրէպլէն Պ. Պագալի դաշտին վրայ: Բարձրախօս, արեւելեան պարեր, առատ կերուխում:

Կը հրաւիրենք հերոսամարտի յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները:

Երթեւեկի ժամերը չեն փոխուած:

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները:

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը:

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն., կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 ֆրանք:

Կ'ընդունուին 9–14 տարեկան աշակերտներ: Նաեւ 15 տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն:

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար:

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres
Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԶԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը վերադառնայ Օգոստ. 7ին, ծնողներէն կը խնդրուի Օսթէրլիցի կայարանը գտնուիլ առտուան ժամը 7ին:

Բ. խումբը Փարիզէն կը մեկնի նոյն օրը: Մեկնողները պէտք է Օսթերլից գտնուին առտուան ժամը 7ին, կիչէներուն մեծ բակին մէջ:

ԼԻՈՆԷՆ օդափոխութեան կայան, մեկնելիք պզտիկները, այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 17ին, իրենց դոյքերով հաւաքուին Փէրաշի կայարանին դուրսի դրանը առջեւ, կառախումբը կը մեկնի ժամը 18.54ին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւնը հարիւր ֆրանք:

Արձակուրդի շրջանին համար կ'ընդունինք մէկ ամսուան բաժանորդագրութիւն, 300 ֆրանք:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:

Հեռաձայն Ռէնսի 172

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Լա Սիոթայի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ աւանդական սովորութեամբ յետ Ս. Պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի Օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ շաբաթ առտու, 15 Օգոստոս: Սոյն հանդիսութեանց կը մասնակցին Մարսիլիոյ քահանաները, Պոմոնի եւ Լա Սիոթայի դպրաց-դասերը, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Լեւոն Ճերահեանի: Իսկ ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին Նախատօնակի արարողութիւն եւ «Մատաղ - ոչխարի Օրհնութիւն» պիտի կատարուի:

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃեՄԱՐԱՆԻ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին, Հոկտեմբերէն սկսած, պիտի ունենայ գիշերօթիկ բաժին, առ այժմ տասը տարեկանէն վեր մանչերու համար: Գիշերօթիկ բաժնի նպատակն է հնարաւորութիւն տալ նոր սերունդին, Պէյրութէն դուրս, ուրիշ վայրերէ ալ ուսում ստանալու ճեմարանին մէջ:

Ընդունելութեան պայմաններն են.—

Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար տարեկան 9 ամիս 1500 լիբ. ոսկի, ուրիշ երկիրներ 500 տոլար: Անոնք որ ամառը, երեք ամիս պիտի մնան ճեմարան, պիտի վճարենյաւելեալ 200 տոլար ամառանոցին համար:

Այս վճարով պիտի հոգացուի աշակերտի ուսման ծախքը, բնակարանը, սնունդը, առողջապահական ծախքը, գրօսը եւայլն:

Համազգայինի ճեմարանի նպատակն է ոչ միայն ընդհանուր երկրորդական կրթութեամբ օժտել մեր նոր սերունդը, այլ եւ հայ լեզուով եւ հայ ոգիով ուսում ու դաստիարակութիւն տալ, պատրաստել գիտակից ու գաղափարական մտաւորական ուժեր ազգային կեանքի եւ մշակոյթի համար: Գիշերօթիկ բաժինը, այս ուղղութեամբ, մասնաւոր դեր ունի կատարելիք:

Ճեմարանի հասցէն՝

Collège Arménien, 10, Rue Hussein Beyhum
Beyrouth - LIBAN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի: Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ. 600 էջ: Տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ. 1953: Գին 3 տոլար:

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՄԱՍ.— Նախնական շրջանէն մինչեւ քրիստոնէութիւն: Կազմեց Գ. ԳԻՒԶԱԼԵԱՆ: Հրատ. Համազգային ընկերութեան (թիւ 41): Պատկերազարդ, ընտիր տպագրութեամբ: 372 մեծադիր էջ: Պէյրութ, 1953: Գին 6 լ. ոսկի: Հասցէ.—

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

★

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Շ. Նարդունի օդափոխութեան գացած է Հարաւ. Ֆրանսա:

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՌՈՒԲԷՆԻ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

150 օրինակ միայն ամբողջ Եւրոպայի համար:

Եօթը հատորը միասին, կ'արժէ վեց հազար ֆր. թղթատարի ծախքով:

Ստանալու համար դիմել՝

Mme Anna Ter Minassian
La Résidence : 5, Rue Henri Regnault,
St. Cloud (S. et O.)
FRANCE

Բոլոր առաքումները

Contre remboursement

Կամ անձամբ դիմել Յառաջի վարչութեան:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32,Rue de Trévise,Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
6
ՕԳՈՍՏՈՍ
•
JEUDI
6 AOUT
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7135 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2546

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

•

Օտարը կ'երթայ կը տեսնէ :

Իսկ դուն, տարագիր եղբայր, իրաւունք չունիս տեսնելու :

Ոչ իսկ իբրեւ շրջիկ :

Ինչպէս ամբողջ Խ. Միութեան, նոյնպէս Հայաստանի մէջ գլխու վրայ տեղ ունին Լեհը, Չեխը, Պուլկարը, Ռումանացին, Հունգարը, Գերմանը, Ալպանացին, Շուէտացին, Դանիացին, Անգլիացին, Ֆրանսացին: Նոյնիսկ Չինացին, Ճափոնցին, Քորէացին, Սիպերիացին: Ուզպէկը եւ Թաթարը :

Միայն դուն ոչ թէ հայրենի հողը կոխելու, այլ աչք մը նետելու իրաւունք չունիս :

Կրնաս ջոհանալ քարտէսով մը:

Աշխարհի բոլոր դուռները բաց են առջեւդ, այցելութեան կամ բնակութեան համար :

Միայն հայրենիքին դուռները կղպուած կը գտնես:

Չես կրնար արտօնութիւն ստանալ նոյն իսկ օդափոխութեան համար:

Կրնաս վայելել Վոսփորի գեղածիծաղ ափերը: Երթալ մինչեւ Եալովայի ջերմուկները կամ Անատոլուի խորերը :

Բայց, ճամբայ չունիս Վոսփորէն անդին, Սեւանը կամ Էջմիածինը տեսնելու, Դիլիջանի ջերմուկներուն մէջ կազդուրուելու համար :

Տարիներ առաջ քանի մը հատընտիր պատուիրակութիւններ գացին եւ վերադարձան :

Այսօր այդ շնորհն ալ պատմութեան կը վերաբերի: Մինչեւ անգամ անոնց համար որ բարեկամ կը նկատուին :

Արդէն հասեր ենք այնպիսի վիճակի մը ուր սովորական տեղեկութիւններն անգամ օտար այցելուներէ կ'իմանանք :

Դժուար կը ճարուին թերթերն ու գիրքերն անգամ :

Եթէ ճարէք ալ, անմատչելի, անմարսելի պիտի գտնէք մասնաւորապէս թերթերը : Լեզուով, շարադրութեամբ եւ բովանդակութեամբ:

Ոչ մէկ բառ՝ ձեր կեանքէն: Ոչ իսկ հեռանկար մը որ պայծառ ձեր սիրտը :

Սառուցեալ գօտի մը ձգուած է հայրենիքին եւ տարագիր բազմութեանց միջեւ:

Վերջերս ռամկավար թերթի մը աշխատակիցը կը տրտնջար թէ երբեմնի յարաբերութիւնները խզուած են, թէ «Կուլտուրական Կապ»ն ալ չի գործեր:

Եւ գլուխը քարին զարնելով մխիթարական պարագայ մը կը գտնէր, — Ռատիօ Երեւանը լաւ կը լսուի Միջին Արեւելքի մէջ ...

Ուրեմն այդ կիսկատար անթե՞լն է որ պիտի հալեցնէ սառերը :

Քանի մը շաբաթ առաջ, պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ Մոսկուա ջնջած է կարգ մը սահմանափակումներ :

Նոր կարգադրութեամբ, օտար դիւանագիտական մարմիններու անդամները պիտի կրնան այցելել նախապէս արգիլուած շրջաններ :

Այդ առթիւ կ'ըսէին թէ կրնան Հայաստան ալ երթալ :

Այո՛, օտարները միշտ ալ կրնան երթալ: Կրնան ճաշակել Հայաստանի ծիրանն ու դեղձը: Բազմատեսակ խաղողները: Քոնեակն ու ոսկեվազ գինին:

Կրնան ծափահարել ժողովրդական երգերն ու պարերը: Շինարար ժողովուրդին տքնաջան աշխատանքը:

Իսկ դուն ի զո՜ւր կը սպասես որ ձայն մը հնչէ, թելաւոր կամ անթել .

— Տարագիր եղբայրներ, օտարը եկաւ տեսաւ: Եկէք դուք ալ տեսէք ...

Ո՞ւր է տարբերութիւնը իրական հայրենիքին եւ «Հոգեւոր»ին :

Ինչո՞վ կը կատարէ իր դերը՝ տեսանելին եւ շօշափելին, իբրեւ ներշնչարան ցիրուցան բազմութեանց....

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

•

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ'ՈՒՂՂԷ

Նախարարական խորհուրդը երէկ բացառիկ նիստ մը գումարեց Հանրապետութեան նախագահին ամառանոցին մէջ, քննելու համար շարք մը հրատապ խնդիրներ :

Կառավարութիւնը մօտերս պիտի հրատարակէ իր հրամանագիր - օրէնքները ելմտական եւ տնտեսական վերակազմութեան մասին: Այս առթիւ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ առջի օր, լուրջ ազդարարութիւններ ուղղելով անոնց որ անձնական շահեր կը հետապնդեն: Ահաւասիկ այդ ճառին ամփոփումը .

— « Մէկ ամիսէն քիչ մը աւելի է որ գործի ձեռնարկած է կառավարութիւնը : Ստիպողական պարտականութիւններ կ'իյնային իր վրայ: Պետական գանձը չատ սուր տագնապի մը մատնուած էր: Արտաքին վճարօրերը ծանր վտանգ մը կը կազմէին մեր ոսկիի պահեստին եւ օտար դրամներու համար, Տնտեսութիւնը յայտնապէս ետ կ'երթար : Քանի մը շաբթէն կացութիւնը զգալապէս բարեփոխուեցաւ գոնէ ելմտական դետնի վրայ: Շնորհիւ խորհրդարանին քուէներուն կարելի եղաւ գանձը լեցնել առանց գիներու բարձրացում յառաջ բերելու. ընդհակառակն : Արտաքին վճարումները կատարուեցան առանց խանգարելու դրամական փոխանակութեանց վիճակը: Այսպէս կառավարութիւնը քիչ մը շունչ առնելով պիտի կրնայ ձեռնարկել բուն վերակազմութեան, համաձայն իր ստացած մասնաւոր իրաւասութեանց: Հրամանագիրներ պիտի հրատարակուին ութ շաբաթներու ընթացքին, մինչեւ Հոկտեմբեր 1 :

« Այդ հրամանագիրներով մեր առաջին նպատակն է վերահաստատել առողջ նյուտուք մը իրական հաւասարակշռութեամբ: Երկրորդ նպատակն է նպաստաւոր պայմաններ ստեղծել որպէսզի գործերը վերաբացուին, լիւ աշխատանք ճարելով: Այս նպատակները իրագործելու համար անհրաժեշտ է վերջ տալ կարգ մը սովորութեանց որոնց հետեւանքով ազգը չի կրնար մէջտեղ բերել իր ամբողջ արտադրական կարողութիւնը: Բազմազան եւ ծայրայեղ միջոցներ կը խափանեն ներքին եւ արտաքին մրցումը: Պետութիւնը ինք ալ ջլատուած է իր իսկ ստեղծած առանձնաշնորհներով: Պիտի պայքարինք ղեղծարար համաձայնութեանց դէմ որոնք պատճառ կ'ըլլան գիներու բարձրացման: Ես կուսակցութեան մը կամ ընկերային դասակարգի մը ներկայացուցիչը պիտի չըլլամ այս կառավարութեան մէջ: Պիտի պայքարիմ ծայրայեղութեանց դէմ, ինչ որ ալ ըլլան եւ որոնք ալ ըլլան պաշտպանները: Տարիներէ ի վեր դըրուած խնդիրներ կան որոնք չեն կրնար մէկ անգամէն կարգադրուիլ: Ես պիտի ջանամ ձեռք առնել հիմնական միջոցներ, ապահովելու համար կացութեան ոչ թէ վայրկենական այլ ստերճանական բարեփոխումը » :

Վարչապետը մասնաւորապէս յիշեց այս խնդիրներէն մէկը, այգեգործներուն պահանջը: (Ինչպէս գրած ենք արդէն, այգեգործները եւ գինեգործները նոր ցոյց մը սարքած են այսօր, հինգշաբթի, Հարաւ. Ֆրանսայի մէջ: Նորէն պիտի փակեն ճամբաները) :

Պ. Լանիէլ ցաւ յայտնեց որ ոմանք բռնութեան կը դիմեն: Եւ ազդարարեց .

— « Մասնաւոր շահերը բան մը չեն շահիր այդ ցոյցերով: Բոլոր անոնք որ իրենց յոյսը դրած են անկարգութեանց վրայ ընկճելու համար կառավարութեան կամքը թող լաւ ըմբռնեն ազդարարութեանս իմաստը, — այլ եւս պատմութեան կը պատկանի ատապետութեան շրջանը եւ Ֆրանսան հասուն չէ անիշխանութեան համար: Բոլորս ալ պէտք է մասնակցինք հաւաքական ճիգին: Այլ եւս թոյլ պիտի չտանք որ վերջին խօսքը մասնաւոր շահերուն մնայ» :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

•

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐ ՄԸ ՅԱՆՁՆԵՑԻՆ

Արաբական վեց պետութեանց Ուաշինկթընի դեսպանները հաւաքաբար դիմեցին Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու նախարարութեան, խնդրելով որ անյապաղ միջոցներ ձեռք առնեն որպէսզի Թէլ Ավիվէն Երուսաղէմ չփոխադրուի հրէական պետութեան մայրաքաղաքը: Միեւնոյն դիմումը կատարուած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի :

Ուաշինկթընի մէջ վեց դեսպանները բացատրեցին թէ «արաբական երկիրներու կառավարութիւնները եւ ժողովուրդները միաձայնութեամբ կը դատապարտեն Իսրայէլի մայրաքաղաքը Երուսաղէմ փոխադրելու ձեռնարկը, որ կը հակասէ այդ քաղաքին նուիրական հանգամանքին: Վեց դեսպանները կը խօսէին յանուն Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Սէուտի Արաբիոյ, Իրաքի եւ Եմէնի : Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութիւնը դիտել կուտայ թէ Իսրայէլի ձեռնարկը յայտնապէս կը խախտէ 1950 Մայիս 25ի անգլեւֆրանսական եւ ամերիկեան յայտարարութիւնը որով երեք պետութիւնները կը խոստանային հաւաքաբար միջոցներ ձեռք առնել, եթէ Միջին Արեւելեան երկիր մը խանգարէր խաղաղութիւնը այդ շրջանին մէջ: Արաբները այն համոզումն ունին թէ Իսրայէլի ձեռնարկը վեր ի վայր կը շրջէ Երուսաղէմի ներկայ դոյավիճակը: « Այդ ձեռնարկը փորձ մըն է հասկնալու համար թէ արեւմտեան պետութիւնները պատրա՞ստ են իրենց խօսքերը գործի վերածելու » :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը անցեալ շաբթու յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ցաւալի կը գտնէ Իսրայէլի որոշումը եւ թէ պիտի մերժէ Թէլ Ավիվէն Երուսաղէմ փոխադրել ամերիկեան դեսպանատունը: Արաբները մասնաւորապէս կը շեշտեն թէ Իսրայէլ կ'ուզէ կատարուած իրողութեան առջեւ դնել աշխարհը, այն վստահութեամբ թէ միւս ազգերը ոչինչ պիտի ընեն: Եւ կը հարցնեն .— « Արաբական աշխարհը ի՞նչպէս կրնայ վստահիլ թէ արեւմտեան աշխարհը եւ մասնաւորապէս Մ. Նահանգները բարեացակամ են իրենց հանդէպ, երբ, ամէն անգամ որ Իսրայէլ կատարուած իրողութեան մը առջեւ կը դնէ աշխարհը, բռնութեամբ, արեւմտեան պետութիւնները կը համակերպին: Իսրայէլ կը փորձէ ազատ ազգերը դնել հետեւեալ երկընտրանքին առջեւ, — մասնակի միջազգայնացում կամ ոչ մէկ միջազգայնացում, հակառակ այն իրողութեան որ Միացեալ Ազգերը 2/3ի մեծամասնութեամբ եւ երեք անգամ վճռած են որ Երուսաղէմի ամբողջ տարածութիւնը միջազգային հռչակուի » :

ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ՍՊԱՆՆԵԼ

Տոքթ. Մոսատեղի սարքած հանրաքուէին յաջողութիւնը զայրացուցած է ընդդիմադիրները, որոնց գլուխը կը գտնուի կըրօնապետը, Էյաթոլլահ Քաշանի: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ քուէարկութիւնը կեղծ է, հետեւաբար անվաւեր: Եւ դիտել կուտայ թէ քուէարկուները մեծ մասով կա՛մ անգամ էին Թուդէի (համայնավար) եւ կամ կառավարական պաշտօնեաներ որոնք պիտի արձակուէին, եթէ հաւանութիւն չյայտնէին Տոքթ. Մոսատեղի: «Մնացեալ քուէները ձգուած էին կառավարութեան կողմէ :

Այս վերագրումներէն վերջ զեկոյցը կ'ազդարարէ .

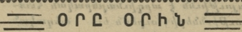
— « Մոսատեղ շուտով պիտի երթայ հոն ուր ղրկուած են բոլոր դիկտատորները » :

Ուրիշ սպառնալիքներ ալ կ'ըլլան, տարբեր ուղղութեամբ: «Պախթիար էմրուզ» թերթը, որ սովորաբար Տոքթ. Մոսատեղի տեսակէտները կ'արտայայտէ, Գշ. օր քօղարկեալ ազդարարութիւն մը կ'ուղղէր Շահին, ըսելով թէ գահը պիտի կորսընցնէ, եթէ չփոխէ իր քաղաքականութիւնը: Երիտասարդ արքան, որ յաճախ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Գարեգին Վասիլեանէ 1000 ֆրանք, Տիկին Վասիլեանի մահուան տարեդարձին առթիւ :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Հազուադէպ է որ կոպիտ սխալ մը սրբագրուի մատնանշումով կամ ինքնաբերաբար :

Ընդհակառակն, բազմաթիւ կոպիտ սըխալներ եւ աննաշակ բացատրութիւններ անմիջապէս կ'ընդօրինակուին, տարածուելով թերթէ թերթ :

Այդ կարգէն հատ մը ունէինք, — «Համայնքային» :

Պոլսոյ մէջ *ազգային* բառը արգիլուած ըլլալով, ոմանք այս բառը գործածել սկսան :

Որոմը ծլեցաւ եւ ծաղկեցաւ, տարածուելով մինչեւ արտասահման, — նոյնիսկ Միջին Արեւելք, ուր ե՛ւ նախակրթարան ե՛ւ ճեմարան ունինք:

Տարիներէ ի վեր «սկզբունքային» խինդ մըն ալ կը ցանուէր թերթերու եւ գիրքերու մէջ:

Եւ ահաւասիկ չոր խոտ մը եւս, — «մկանունքային» :

Չեմ գիտեր անհրաժե՞շտ է դասընթացք մը բանալ, սորվելու համար թէ «համայնքային»ը երբ ածականի վերածուի կը դառնայ «համայնական» :

Թիւրիմացութիւն է կարծել թէ բուն իմաստին չի համապատասխաներ, եթէ գործածէք ազգային գործերու համար:

Եթէ այդքան բծախնդիր էք, ինչո՞ւ անճրկիլ: Գրեցէք « համայնքին գործերը », համայնքին վերաբերեալ խնդիրներ » : Եւ կամ պարզապէս «հանրային գործեր » :

Նոյն ձեւով՝ «մկանունքային»ը պիտի գրէք «մկանային», ինչպէս «թիկունքային»ը *թիկնային* :

Ոճիր մը գործած չէք ըլլար, եթէ « սկզբունքի խնդիր» գրէք, փոխանակ հետեւելու «սկզբունքային» բարբարոսութեան :

Երեւանի մէջ այս նակատին վրայ եւս գերակատարում ցուցնելու համար, մէջտեղ նետած են երկու կոտոշաւոր վիժուկներ, — «սկզբունքայնութիւն» եւ «անսկզբունքայնութիւն»: Անշուշտ նոյնութեամբ թարգմանելով ռուսերէն բառը :

Այդ ալ նետեցէք այն զամբիւղը ուր իբար կը կրծեն «սեսիա»ն, «ասամբլեա»ն, « լաուրիատ »ը, « բիոլոգիա »ն, « գէոլոգիա»ն, «զաւթել»ը, «պրոպագանդել»ը, « լեյտենանտ»ը, «մայոր»ը, «գեներալ»ը, « սալիւտ »ը եւ մնացեալը :

Թրքաբանութիւններ .— «Հայք եւ դեմոկրատ կուսակցութեանց միջեւ երկարատեւ խորհրդակցութիւններ » :

Ճիշդը .— «Երկարատեւ խորհրդակցութիւններ Հայք եւ դեմոկրատ կուսակցութեանց միջեւ» :

Այս մասին պիտի խօսիմ առանձին :

ՎԱՀԷ

ՇԷՆ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ ՄԸ
(ՏԺԳՈՅՆ՝ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՈՎ)

●

Փարիզի շրջագծից տասը քիլոմեթր հիւսիս փռւում է քաղաքների մի խումբ, որ Սէն Կրասիէն, Սուասի՝ հին ու նոր աւանուելուց յետոյ մագլցում է մերձակայ լեռնալանջն ու մխրճւում անտառի մէջ ։

Մոնմորանսի, Անկէն լէ Պէն, Լա Պար, Սէն Կրասիէն, Սուասի՝ հին ու նոր աւաններ են, որոնք ուռճանալով ու ընդարձակուելով հպուել են միմեանց ու այսօր դարձել մասնիկները մի ամբողջութեան ։ Քարտէսի վրայ նրանք նշանակուած են զատ զատ կէտերով եւ միմիանցից հեռու, բայց իրականութեան մէջ բաժանուած են փողոցների կողմերով։ Մայթից մայթ անցնելով մի քանի վայրկեանում կարող էք լինել երկու կամ երեք քաղաքապետութիւնների սահմաններում ։

Ընդհանուր բնոյթը քաղաքախմբի՝ բացակայութիւնն է արդիւնաբերական հաստատութիւնների, ուրեմն եւ տեղական բանուորութեան։ Շուրջ յիսուն հազար բնակչութեան մեծամասնութիւնը կապուած է Փարիզին եւ այնտեղ է անցնում աշխատանքի ժամերն իբրեւ ճարտարագէտ, առեւտրական, պաշտօնեայ, արուեստագէտ, ուսանող եւայլն։

Սիրուած վայրն է նաեւ, մանաւանդ Մոնմորանսին, Թոշակաւորների եւ կեանքի վերջալոյսին հանգստացողների ։ Բազմաթիւ են նաեւ անոնք որ կը զբաղին բանջարեղէնի եւ պտուղի մշակութեամբ, մանաւանդ մօտակայ արուարձաններով ։

Երբ Հիւսիսային կայարանի գնացքը դուրս է ցատկում ճարտարարուեստի հսկայ կեդրոն Սէն Տընիի քիմիական, մորթի, մետաղաձուլական, մեքենաշինական եւայլ գործարանների ամբոխից ու անցնում Էփինէ քաղաքը, մթնոլորտը թարմանում է, Փարիզի սեղմ շարքերով կուտակուած բարձր տների պատկերն անհետանում է եւ սկսւում է պարտէզների, բանջարանոցների, ծառ ու ծաղիկի միջից ժպտացող մեկուսի վիլլաների գօտին ։ Մայրաքաղաքը իր բազմամիլիոն 2 դասակարգերի (մոտորիզէ եւ ոչ – մոթորիզէ) շտապողականութեամբ, փողոցներում, մեթրոյի անցքերում եւ նրա անշարժ ու թաւալուող սանդուխների վրայ հոսող այրոխով, աշխարհահռչակ պողոտաների պճնուած վիթխարի խանութներով՝ մոռացւում է այստեղ հակառակ մօտիկութեան։

Լի օրերին, քաղաքների փոքրիկ առեւտրական կեդրոններից դուրս, խաչաձեււում են քեզ սակաւաթիւ անցորդներ՝ մայրիկներ եւ աւելի՝ մեծ մայրիկներ, մանկիկների ուղեկցութեամբ, սիրահար զոյգեր կամ բարի ծերուկներ ։

Մոնմորանսի, նոյնանուն գաւառակի կեդրոնն է, ամէնէն ընդարձակը, գըմբուխի գոյնով եւ գեղեցկադիր։ Փարիզի մամուլը շատ անգամ գիտել է տուել, որ կենսատու օդ, հաճելի բնութիւն եւ գրաւիչ հորիզոն վայելելու համար պէտք չկայ հեռուները գնալ, կը բաւէ 15 քիլոմեթրի վրայ բարձրանալ Մոնմորանսիի գագաթը։ Այնտեղից բացւում է հրաշալի տեսարան Սէնի հովտի, Փարիզի ու նրա շրջակայքի վրայ, մինչեւ Սէն Ժերմէնի ու Մարլիի անտառները ։

Այս պատմական քաղաքում, հին ժամանակ բնակավայր մարաջախտների, իշխանների ու արքայական ընտանիքի անդամների, ապրել ու ստեղծագործել է մի քանի տարիներ Ժ. Ժ. Ռուսօն։ Մոնմորանսիում է գրել նա «Ընկերային դաշինքը», «Էմիլը», «Նոր Էլօիզը» ։ Կայ թանգարան մեծ գրողին նուիրուած ։

ԱՆԿԷՆ ԼԷ ՊԷՆ.— Շուրջ մէկ եւ քառորդ դար առաջ այս քաղաքի տեղ եղել են մի ջրաղաց եւ երկու խրճիթ։ Այժմ Անկէնը, փռուած համանուն գեղեցիկ լճին շուրջն ու նրանից հարաւ, հաշւում է 11.200 բնակիչ։ Իր հիմնադրումն ու սկզբնական զարգացումը կը պարտի ծծմբային հանքջրի բուժիչ յատկութեան գիւտին։ Աղբիւրի ակունքի մօտ բարձրանում են բուժարան – լոգանքի եւ հիւրանոցի նորագոյն յարմարութիւններով օժտուած շէնքերը։ Նրանց դիմացը, լճի ափը, հաստատուած է ամէնէն հասութաբեր խաղարանը – կազինօ։ Նրա եկամուտից տարեկան 800 միլիոն յատկացւում է դպրոցների շինութեան համապետական հիմնադրամին եւ մասամբ էլ Մոնմորանսիի գաւառակի բարեզարդութեան։ Յունիս ամսին, պարբերաբար, նա տալիս է երկու մրցանակ — մէկ միլիոն եւ կէս միլիոն — լաւագոյն թատերական գրուածքի համար ։ Իր շէնքի մէջ պատսպարում է ամէն յարմարութիւններով օժտուած թատերասրահ, ուր ինն ամիս տրւում են ներկայացումներ ու համերգներ լաւագոյն կազմերի մասնակցութեամբ։ Այս տարի դրանց թւում էին Միլանոյի Սկալայի եւ Վիէննայի օփերայի խմբերը ։

ՍԷՆ ԿՐԱՍԻԷՆ մաքուր եւ կոկիկ աւան մըն է երկրագործական արտադրութեամբ։ Նոյնը եւ Տէօյ – Լա Պար ։

Հայերը հինուց ապրել են այս կողմերում, բայց փոքրաթիւ ու ընդհատումներով ։ Ժ. Ժ. Ռուսօն, 1750 թուին, յիշում է իր «Խոստովանութիւններ»ի մէջ հայ ընտանիքի գոյութիւնը Մոնմորանսիում։ Թարգմանենք համառօտելով.

— «Ես հայկական հագուստ հագայ ։ Մի հայ դերձակի ներկայութիւնը, որ յաճախ գալիս էր այցելութեան իր ազգականին Մոնմորանսիում, ինձ դայթակղութեան մղեց փորձելու այդ նոր հանդերձը։ Թէեւ բամբասուելու վտանգը կար, բայց հոգս չէր (Ռուսօն հիւանդութիւն ունէր եւ ժամանակի նեղ եւ սեղմող հագուստները նրան ցաւ էին պատճառում)։ Նախ քան նոր ձեւով պճնուելու որոշում տալու հարցրի այդ մասին Տիկին Լիւքսէմպուրգի կարծիքը (կոմսուհին նրա հովանաւորն էր ու պատսպարողը), նա ինձ խորհուրդ տուեց անել։ Ուրեմն ես ինձ համար մի փոքրիկ հայկական հանդերձարան շինել տուի։ Մի քանի ամիս վերջ, երբ ես հաստատուեցի Մոտիէ աւանում (Զուիցերիա), հարցրի տեղի պաստորին, թէ կարո՞ղ եմ արդեօք եկեղեցի գալ հայկական հագուստով, նա դրական պատասխան տուեց»։

Եթէ մէկը քրքրելու ըլլայ քաղաքապետութեանց հին դիւանաթղթերը, կը գտնէ ուրիշ փաստեր անցեալում այստեղ ապրած Հայերի մասին։

Նոր ժամանակներում մեզնից ընդմիշտ հեռացած ընկերներից Անկէն - Մոնմորանսիում բնակել կամ հիւր են եղել — Պապաշան (Լեւոն Թադէոսեան), Յովակիմ Բուղաղեան, Արշակ Ջամալեան, Ռուբէն Տէր Մինասեան, Աբրահամ Գիւլխանդանեան, Համօ Օհանջանեան։ Մոնմորանսիում հաստատուած է տարիներից ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տունը։ Նրա այժմեան վարիչն է վեթերան ընկեր Գեւորգ Բալայեան։ Բոլոր ազգային ոգու տէր Հայերը, որոնք ապրում են Փարիզում ու նրա շրջակայքում կամ արտասահմանից ու գաւառից ոտք են դրել մայրաքաղաք, ժամանակը չեն խնայել այցելելու Մոնմորանսիի մեր Թանգարանը ։

Քաղաքախմբի օդասուն վայրերում հաստատուած են երկու հայկական ծերանոցները, որոնցից նորագոյնը, գեղեցիկ շէնքով, տեղաւորուած է հրաշալի բարձունքի վրայ։ Անարատ Յղութեան կոյսերը ունին մենաստան Սէն Կրասիէնում ։

Մօտաւոր թւով Մոնմորանսի, Անկէնի, Տէօյլ – Սէն Կրասիէն կը գտնուին երկու հարիւր տուն հայութիւն՝ անկազմակերպ ու անդիմագիծ։ Հազիւ քանի ընտանիք կապուած են, այն էլ նիհար թելերով, ազգային հաւաքականութեան եւ աւանդութիւններին։ Մնացած ութսուն առ հարիւրը ապրում է առանձնացած, եթէ ոչ ուծացած։ Յաւալին այն է, որ ամբողջութեամբ պատկանում են ունեւոր կամ մտաւորական դասակարգին։ Ազգանուններ դեռ վերջանում են եանով, բայց այլեւս ուրիշ բան չեն ուզում ունենալ հայկական։ Ոչ եկեղեցի են գնում, ոչ քահանայ ընդունում, ոչ հայերէնի դասընթացքի դրկում զաւակները, ոչ հանդէսների ներկայ լինում, ոչ էլ նիւթապէս մասնակցում որեւէ ազգային ձեռնարկի ։

Տեղին իշխանութիւններն ու ժողովուրդը լաւ են տրամադրուած մեզի հանդէպ ։ Տէօյլ - Լա - Պարի քաղաքապետի օգնականն է, տարիներից ի վեր Պ. Մանուկեան, նախկին ռազմիկների վարչութեան անդամ՝ Մարկոսեան, ռազմադերիների՝ Հուրեան, եւն. ։ Մենք ենք, որ լաւ չենք տրամադրուած հանդէպ մեզ եւ աւելի ենք խորշում մէկս միւսից, քան տեղացին մեզանից ։

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ստիպուեցանք արեւմտահայ տառադարձութեամբ հրատարակել գիւղերու անունները, շփոթութեան տեղի չտալու համար։

Մեր աշխատակիցը չի՞ սխալիր այսքան սեւ տեսնելով պատկերը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

●

Փարիզեան թերթի մը թղթակիցը իր վերջին նամակով տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Թուրքիոյ հողագործութեան մասին ։

Թուրքիոյ տնտեսական նախարարին յայտարարութեան համաձայն Թուրքիոյ եւ Յունաստանի ապրուստի մակարդակը ամէնէն ցածն է Եւրոպայի մէջ։ Նախարարը կը գանգատի թէ դրամագլուխ չունենին եւ իրենց արհեստագիտութիւնը հնամենի է շատ յաճախ։ Սակայն կարելիութիւնները անսահման են։

Այս առթիւ ընդարձակ ծրագիր մը կը պարզէ։ Ծառեր պիտի տնկեն, դաշտեր եւ մարգագետիններ պիտի տարածուին, աչքդ առածին չափ, քաղաքներ մէջտեղ պիտի ելլեն հետզհետէ, գետերու ցեխոտ ջուրերը պիտի փոխուին փայլուն խոտերով հովիտներու, շողշողուն արուեստական լիճերով, ելեկտրական գործարաններով ։

Ներկայիս Թուրքիան ընդարձակ սարահարթ մըն է լերկ բլուրներով զորս գաղջ հով մը կ'աւլէ դեղին փոշիի ամպեր բարձրացնելով։ Երբեմն կը տեսնես չոր հողէ տուներով գիւղեր, մէկ մէկու վրայ, գետնին երեսը, ճերմակ մինարէներու նրբին փողրակին ստորոտը։ Սեւ այծերու եւ երկար բուրդերով ոչխարներու հօտեր կը ճարակեն գորշ խոտը։ Սակայն կէս դարու Թուրքիան միայն այս չէ։

1953ի «Մօտաւոր Արեւելքը», տեսակ մը «Հեռաւոր Արեւմուտք» է տնտեսական զարգացման տեսակէտով։

Թուրքիան իր նոր յառաջդիմութիւնը կը պարտի ամերիկեան օգնութեան, որուն կարեւորութիւնը ոչ ոք կը նսեմացնէ։ Կառավարութիւնը, օգտագործելով ամերիկեան օժանդակութիւնը, ձեռք բերաւ մեծ արդիւնքներ, շնորհիւ տեւական շահարկումի մը քաղաքականութեան, գլխաւորաբար երկրագործութեան մէջ ։

Մարշըլի ծրագրով տրամադրուած գումարով նախ եւ առաջ ճամբաները շինեց։ Թէեւ այս ճամբաները տակաւին գէշ են, միայն մեծ քաղաքները եւ արուարձաններու փողոցները կուպրով պատած են ։ 1948ին Թուրքիոյ մէջ 13 հազար քիլոմեթր ճամբայ կար, այսօր քսան հազար քիլոմեթրէն աւելի է ։

Մարշըլի ծրագրին շնորհիւ այսօր Թուրքիան ունի 35 հազար մեքենաշարժ արօր, որոնք երբեմն հասարակաց են գիւղին մէջ։ Իսկական մեծարանքի կ'արժանացնեն մեքենաշարժ արօրները, տօնական օրերուն դնելով զանոնք թափօրին գլուխը։ Կառավարութիւնը ամէն գիւղէ մէյ մէկ տղայ կը ղրկէ, որպէսզի սորվին այս արօրները վարել եւ վերադարձին հսկեն գործին։

Թուրքիոյ ուրիշ մէկ կարեւոր հոգն է ջուրի խնդիրը։ Այս երկիրը չոր է։ Թէեւ կ'ըսեն թէ ամէն տեղ ջուր կայ եւ եթէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՄՇԱԿՈՅԹԸ

1929 թուէն ետքը, 30 թուականներուն, Հայոց գրականութիւնը Հայաստանի մէջ այլեւս լծուեցաւ տնտեսական շինարարութեան, կոլխոզներու կազմակերպութեան, ճարտարարուեստի վերելքին աջակցութեան, պետական ընթացիկ քաղաքականութեան։ Մեր այս շրջանին լոյս տեսած վէպերը, պատմուածքները, բանաստեղծութիւնները, որոնց մեծ մասը օրուան անհրաժեշտութենէն թելադրուած նիւթերու վրայ են հիմնուած, գրական տեսակէտով քիչ արժէք ներկայացնող նիւթեր են, որոնք ժամանակին լոյս տեսան եւ այլեւս՝ այսօր մոռցուած են Հայաստանի մէջ ։

Եւ սակայն, որքան եւ կուսակցութեան կամ կառավարութեան պարտադրութիւնը ուժեղ էր, ուժեղ էր եւ դիմադրութիւնը հայ ժողովուրդի, հայ մտաւորականութեան, հայ գրական ուժերու կողմէ ։ Ցարատեւ պայքարը իշխանութեան, համայնավար կուսակցութեան եւ Հայաստանի ժողովուրդի մտաւորականութեան միջեւ, երթալով փոխանակ մեղմանալու, աւելի սրուեցաւ, մանաւանդ որ Հայաստանի բացառիկ վիճակի հետեւանքով Ռուսաստանէն Հայաստան եկող այն համայնավարները, որոնք իշխանութեան գլուխ կը դրուէին, շատ շուտով նոյնպէս կը դառնային ազգային ոգիով տոգորուած մարդիկ։ Հայաստանի հողէն միայն ազգային մարդիկ կարող են ծնիլ ։

Նկատի ունենալով այն բացառիկ պայմանները, որոնց մէջ կը գտնուի Հայաստանը, այն անսահման անարդարութիւնները, որոնց զոհն է Հայաստանը նաեւ Խորհ. Իշխանութեան կողմէ, եւ 30ական թուականներուն կէսերուն Հայաստանի մէջ շատ ուժեղացած էր ընդդիմադիր շարժումը, կենտրոնական իշխանութեան հանդէպ, մանաւանդ երբ Անդրկովկասեան դաշնակցութիւնը ջնջուեցաւ եւ Կովկասեան երեք հանրապետութիւնները դարձան Խ. Միութեան անդամները առանձին – առանձին, Հայաստանը եւ սահմանային տեսակէտով եւ տնտեսական տեսակէտով ենթարկուեցաւ բացառիկ զրկանքներու ։ Մասնաւորապէս վրացական գերիշխանութեան հետեւանքով, հայ բոլշեւիկներու մէջ եւս ուժեղացաւ դիմադրական դժգոհութիւնը այն անարդար վերաբերումին հանդէպ զոր կենտրոնական իշխանութիւնը ունէր Հայաստանի եւ ընդդիմադիր ոգիի այդ հետեւանքներէն մէկը եղաւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան քարտուղար՝ Աղասի Խանջեանի սպանութիւնը ։

Աղասի Խանջեանը որ Ստալինի կողմէ ուղղարկուած էր Հայաստան եւ իրաւամբ «Ստալինի փոխ – արքայ» անունը կը կրէր իբրեւ անոր հաւատարիմ մարդը, տարիներու ընթացքին Սթալիններու աչքին դարձաւ Դաշնակ, դարձաւ ազգայնական, եւ Աղասի Խանջեանը եղաւ առաջին գլխաւորներու մէջ առաջին զոհը, այս տրամադրութեամբ, որին հետեւեցան դէպքեր, որոնք հայ մշակոյթի, հայ գրականութեան եւ առհասարակ հայ ժողովուրդի համար շատ ծանր հետեւանքներ ունեցան եւ իրաւամբ կարող են համեմատուիլ 1915 թուականին՝ Ապրիլեան Մեծ Եղեռնին(*) ։

1936 թուականին, Խանջեանի սպանութենէն վերջ Հայաստանի մտաւորականութիւնը ենթարկուեցաւ մաքրագործման, եւ գրականութեան, կարելի է ըսել ծաղիկ մասը ենթարկուեցաւ բնաջնջման, Ակսէլ Բակունց, Գուրգէն Մահարի, Վահան Թոթովենց, Ալազան, Վաղարշակ Նորենց, Դրաստամատ Սիմոնեան եւ ուրիշ շատեր անհետացան, սպաննուեցան։ Գոյութիւն ունի՞ն։ Յամենայն դէպս, 36 թուականէն ի վեր Հայաստանի գրականութեան փառքը հանդիսացող տարրերը մէջտեղ չկայ. սպաննուած են, ո՞ղջ են, մեռա՞ծ են, ոչ ոք գիտէ ։

Ու այնուհետեւ, այս մաքրագործումը շարունակուեցաւ, բանտարկութիւններ, աքսորներ... Բանտի մէջ մեռաւ Եղիշէ Չարենցը։ Ես չեմ խօսիր քաղաքական կամ մշակոյթի միւս ճիւղի պատկանող մաքրագործումներու մասին, բայց, Խ. իշխանութեան շրջանին, նուազագոյն չափով երեք հարիւր աչքի ընկնող մտաւորականներ, ուսուցիչներ, արուեստագէտներ, պետական մարդիկ ենթարկուեցան բնաջնջման, միայն այն պատճառով, որ կը սիրէին իրենց հայրենիքը եւ կը սիրէին իրենց հայրենի մշակոյթը ։

Պատերազմը միայն փոխեց կացութիւնը։ Գիտէք, որ պատերազմի ընթացքին, Հայաստանի Հայերը, առհասարակ Խ. Միութեան մէջ ապրող Հայերը, ինչքան մեծ զոհաբերութեամբ մասնակցեցան այդ պատերազմին, այն յոյսով, թէ Խ.Միութեան յաղթանակը կը լուծէ նաեւ հայ ժողովուրդի ազգային հարցը, այսինքն թրքահայ հողերու կցումը Հայաստանի պետութեան ։ Ինչպէս ամբողջ Ռուսաստանի մէջ, Հայաստանի մէջ եւս մշակոյթն ու գրականութիւնը որոշ ազատութիւն ստացան. նախկին բանաձեւերը մէջտեղէն վերցուեցան. հայրենասիրութիւնը, ազգային, գրական, մշակութային ժառանգութիւնը ստեղծագործութեան ազատութիւնը դարձան հնարաւոր, եւ մենք տեսանք որ քանի մը տարիներու ընթացքին, Հայաստանի գրականութիւնը արտասովոր վերելք ունեցաւ ։

(*) ՆԱՅԻՐԻ.— Ինքնին պարզ է թէեւ բաղդատութեան իմաստը, անօգուտ չէ սակայն շեշտել, թէ դասախօսը նկատի ունի Ապրիլեան Եղեռնի զոհ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ միայն ։

փնտռեն կը գտնեն ։

Անգարան փոշոտ աւան մըն էր, ժայռերու կողին կպած երեսուն տարի առաջ, երբ մայրաքաղաք ընտրուեցաւ։ Ծովէ կարգը հոն կանգ կ'առնէր, եւ այս էր գլխաւոր պատճառը, որ Աթաթիւրք այս որոշումը տուաւ։ Աւելի ետք ջուր ալ գտան։ Այսօր ամէն տեսակէտով կը ծաղկի քաղաքը։ Ֆրանսական դեսպանատունը կանգնած է իր մարմարակերտ շէնքը այգիներուն մէջտեղը։ Դաշտերուն մէջ կը բարձրանան անգլիական դեսպանատունը եւ ապագայ խորհրդարանը որ աշխարհի ամէնէն մեծը պիտի ըլլայ, կ'ըսեն, Ուաշինկթընի Կապիտալէն ետք։

Մայրաքաղաքին չուրջը տեղ տեղ կանաչորակ եւ սառուերոտ տեսարան մը կը պարզուի, հազիւ թէ աւելի գաղջ օդով մը քան Նորմանտիան։

Անդին, Անատոլուի սարահարթին վրայ հողը կը քննուի գիտութեանց կաճառին խմբակներուն կողմէ։

Ցորենը երկրին հասոյթի գլխաւոր աղբիւրներէն մէկն է, ինչպէս նաեւ ապագայի կարեւորագոյն աղբիւրը։

Մինչեւ 1950 Թուրքիա ցորեն կը ներմուծէր իր խակ սպառման համար։ Անցեալ տարի ցորենի հինգերորդ արտածողն էր ամբողջ աշխարհի մէջ։ Այս տարի չորրորդը պիտի ըլլայ։ Իր արտածումները 432 միլիոն Թրքական ոսկին կ'անցնէին 1946ին, անցեալ տարի մէկ միլիառէն աւելի էր։

Ելմտացոյցը միշտ բաց ունի, ինչպէս առեւտրական հակակշիռը։ Մէկ Թրքական ոսկին հարիւր ֆրանք կ'արժէ, սակայն օտար սեւ շուկայի մէջ 50 ղրուշ է։

Կառավարութիւնը ութ նոր ելեկտրական գործարաններ կը շինէ, նաեւ քիմիական պարարտանիւթի գործարաններ եւ կ'ուզէ արժեցնել իր դրեթէ չշահագործուած ներքնահողը։

Թուրք գիւղացին ի բնէ տնտեսող ըլլալով, խնայողութիւններ կ'ընէ, եւ հին աւանդութեամբ մըն ալ ոսկի կամ ոսկի ապարանջաններ կ'առնէ իր կնոջ համար․ ասով կը գնահատեն մէկու մը նիւթական վիճակը։

1951էն ի վեր Թուրքիան բաց է օտար շահարկումներու առջեւ։ Ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական, դանիական, շուէտական, իտալական եւ հոլանտական դրամագլուխներ կը դրուին Թրքական տնտեսութեան մէջ։ Թէեւ օտար դրամագլուխին յորդումը չիրականացուց Անգարայի կառավարութեան ակնկալութիւնները։

ՀԻՆԳ ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ մը պիտի կնքուի Մ․ Նահանգներուն եւ Սպանիոյ միջեւ, օգտագործելու համար Սպանիոյ նաւային եւ օդանաւային խարիսխներ, երկաթուղիները եւն․։

ՄԵԹՐՈՅԻ հինգերորդ գիծ մը պիտի շինուի Մոսկուայի մէջ։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ներքին գործերու նախարար նշանակուեցաւ Պ․ Պնաւրի, իբրեւ յաջորդ Դեկնաձովի որ պաշտօնանկ եղած էր։

Ո՞ՒՐ ԵՆՔ ԵՒ Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆՔ

★

«Յուսաբեր» այս հարցումը կ'ուղղէ խորին դառնութեամբ, Օգոստ․ 1ի խմբագրականով․—

... Եկեղեցի, դպրոց, առաջնորդարան։— Այս առանցքին չուրջ կը դառնայ հիմա մեր գործունէութիւնը գաղութներուն մէջ։ Եւ այս գործունէութիւնը, իր խորքին ու ձեւին մէջ, պիտի ըլլայ ազգապահպանման պայքար մը, որ պէտք է մղուի առաւելագոյն նուիրումով եւ առաւելագոյն զոհողութիւններով։

Կը մղուի՞ այս պայքարը մեր ուզած, մեր սպասած, մեր յուսացած ձեւով։

Այո, մեր պայմաններուն եւ ուժերուն թոյլատրած չափով։

Ո՛չ, մեր պահանջներուն համեմատութեամբ։

Մեր թերթին մէջ յաջորդաբար հրատարակեցինք Նուպարեան, Պօղոսեան եւ Գալուստեան վարժարաններու տարեկան տեղեկագիրները։

Համաձայն այս վաւերաթուղթերուն, Նուպարեան վարժարանը 1952 - 53 տարեշրջանին ունէր 384 աշակերտ եւ 29 ուսուցիչ, Պօղոսեան վարժարանը՝ 523 եւ, ենթադրաբար, 35–36 ուսուցիչ, իսկ Գալուստեան վարժարանը՝ 689 աշակերտ եւ 43 ուսուցիչ։

Այս հաշուով, ուրեմն, մեր գաղութի երեք ազգային վարժարանները կը յաճախեն 1596, կլոր թիւով 1600 աշակերտ։ Այս թիւին վրայ պէտք է աւելցնել Անարատ Յղութեան Քոյրերու, Վիէննական եւ Վենետիկեան Մխիթարեան վարժարաններու աշակերտութիւնը, ենթադրաբար ութ հարիւր հոգի։ Ընդհ․ գումար 2400։

Եգիպտոսի մէջ մենք ունինք շուրջ 40 հազարնոց գաղութ մը։ Եթէ քսան առ հարիւր հաշուենք դպրոցական տարիք ունեցողներուն համեմատութիւնը, մեր գաղութը պէտք է տար 8000 աշակերտ մեր վարժարաններուն։ Կուտայ միայն 2400։ Ո՞ւր է մնացած 5600ը։

Եթէ 15 առ հարիւր հաշուենք այս համեմատութիւնը, դարձեալ պէտք է ունենայինք 6000 աշակերտ։ Ունինք միայն 2400։ Ո՞ւր են միւսները, 3600 հոգի։

Եթէ ընդունինք համեմատութեան նուազագոյն չափը՝ տասը առ հարիւր, դարձեալ պէտք է ունենայինք 4000 աշակերտներու պատկառելի թիւ մը մեր վարժարաններուն մէջ։ Ունինք 3400։ Ո՞ւր են հապա մնացած 1600 մանուկներն ու պատանիները։

Գոնէ այս նուազագոյնը 1600՝ պէտք է աւելնար 2400ին վրայ։

Մենք ալ գիտենք հարկաւ, որ ազգին զաւակներուն մէկ մասը, — հաւանաբար 1500 - 2000 հոգի, — օտար երկրորդական եւ բարձրագոյն վարժարաններ կը յաճախէ հարկադրաբար, քանի որ մենք ոչ երկրորդական, ոչ ալ բարձրագոյն կրթական հաստատութիւններ ունինք։

Այս թիւն ալ գեղչելով մեր ունեցածէն կամ ունենալիքէն, դարձեալ դուրս է կասկածէ, որ 1500 – 2000 հայ աշակերտներ օտար նախակրթարան կը յաճախեն, առանց ազգային վարժարանի մը սեմէն ներս մտած ըլլալու։

Բայց ասկէ աւելի մտահոգիչ է ուրիշ պարագայ մը․— Մեր վարժարանները մտաւորական չեն պատրաստեր, կամ կը պատրաստեն շատ քիչ համեմատութեամբ։ Իսկ՝ ազգ մը իր դիմագիծը կրնայ պահել միայն իր մշակոյթով, որ ըսել է՝ իր մտաւորականներով։

Ուր որ հայ մտաւորականութիւնը կը նուազի թիւով, հոն կ'աւելնայ ուծացումի վտանգը։

Այս վտանգին առջեւ կը գտնուի հիմա ամերիկահայ գաղութը։

Այս վտանգին դէմ յանդիման պիտի գտնուինք վաղը մենք ալ, երբ հին պահակախումբին վերջամնացները ընդմիշտ մեկնին այս աշխարհէն։

Կ'արժէ, որ այս մասին խօսուի աւելի երկար։ Կ'արժէ, որ անոր մասին խօսին մանաւանդ մեր ուսուցիչները, ազգային իշխանութիւնները, անհատ մտաւորականները։

Ուրիշ պարագայ մը։

Մեր այր ուսուցիչներու թիւը հետզհետէ կը նուազի, եւ կ'աւելնայ կիներուն թիւը։ Նուպարեան վարժարանի 29 ուսուցիչներէն 19 կիներ են, այսինքն շուրջ 2 երրորդը։ Հաւանաբար նոյն համեմատութիւնը կայ նաեւ Գալուստեան եւ Պօղոսեան վարժարաններուն մէջ։ Մեր 110 ուսուցիչներուն մէկ երրորդը (36 հոգի) այր է այսօր, վաղը կրնայ այս թիւը իջնել յառաջատուաբար։ Եւ օր մը պիտի տեսնենք, որ մեր վարժարանները կը կառավարուին լոկ կիներով։ Աշխարհն ալ արդէն կ'ընթանայ այս ուղղութեամբ ...

Նուպարեան վարժարանի տարեկան ելմտացոյցը, 1952 - 53 տարեշրջանին, կը ներկայացնէ 7649 ոսկիի գումար մը, Գալուստեանինը՝ 15·838 ոսկի, Պօղոսեանինը (ենթադրաբար, որովհետեւ թիւեր չեն տրուած) 8000 ոսկի։ Մեր գաղութը, ուրեմն, 1600 աշակերտի համար կը ծախսէ 31·487 ոսկի, այսինքն՝ շուրջ 20 ոսկի աշակերտ գլուխ։

Իսկ ի՞նչ կը ստանայ այս գումարին փոխարէն։

Պիտի ուզէինք, որ զուրգուրոտ ձեռք մը կազմէր մեր գաղութին կրթական պատկերը թիւերով եւ վիճակագրական մանրամասնութիւններով։ Ազգ․ Իշխանութիւնը կրնայ ինք ստանձնել այս նախաձեռնութիւնը։

Մեր պարտքն է, նաեւ մեր իրաւունքն է գիտնալ, թէ ո՞ւր ենք եւ ո՞ւր կ'երթանք։

ԱԻՍՏՐԻՈՅ կառավարութիւնը սկսաւ քննել Խ․ Միութեան վերջին ծանուցագիրը, հաշտութեան դաշնագրի մասին։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ օր առաջ վերահաստատել իր գերիշխանութիւնը, վերջ տալով օտար գրաւման։

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ

★

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ շրջուն նուագախումբը ամէն տեղ համերգներ կուտայ Հայաստանի եւ Խ․ Միութեան զանազան քաղաքներուն մէջ։ Այս խումբին յաջողութեան մեծ չափով կը նպաստեն նոր եւ բազմազան ծրագիրը եւ նոր ընդունակ մենակատարները։ Ժողովրդական պարերու, երգերու եւ երաժշտական թիւերու հետ զգալի տեղ կը գրաւեն, թերթօնը եւ երգիծանքը։ Ծրագրին մէջ լայնօրէն կը ներկայացուին Արամ Խաչատուրեանի »Սրբերով պարը », «Նաւասարդի պարը»։ Երաժշտական յաջող թիւեր են Է․ Միրզոյեանի «Լեզգինկան» գուսան Աշոտի «Գուսան» երգը։

ՃԱՓՈՆՑԻ ԿԻՆԵՐՈՒ պատուիրակութիւն մը գացած է Հայաստան, հինգ օր մնալով։ «Սով․ Հայաստան» կը գրէ թէ հիւրերը իրենց գոհունակութիւնը յայտնելով ըսած են թէ «շփում ունեցանք ցարդ մեզի անծանօթ կեանքի եւ կենցաղի հետ»։ Այցելած են վերին Արտաշատ, Արզնի ջերմուկները, մանկական բուժարանները։ Տեսած են Երեւան տեսարժան վայրերը ծանօթացած մանկական հիմնարկներու հետ, ներկայ եղած են հայկական երգի ու պարի հանդէսներուն։ Ճափոն նկարչուհի Ակաբատոսն ըսած է թէ «Ուշագրաւ են հայկական ճարտարապետութեան ազգային դոյնը, շինարարական նիւթերու բազմազանութիւնը, դրուագներու ինքնատպութիւնը»։«Դուք ունիք զարմանալի կենսուրախ, զուարթ մանուկներ», յայտարարած է տնային տնտեսուհին։ Մեծագոյն հրճուանք կը պատճառէ մանուկներու գեղարուեստական ինքնագործունէութիւնը, պարելու, արտասանելու կարողութիւնը»։ Այցելուները Օփերայի և Պալէի (պարախաղ) Թատրոնին մէջ ներկայ եղած են «Դաւիթ Բէկ» օփերայի ներկայացման, մեծ տպաւորութիւն կրելով։

ԼԵՀԱԿԱՆ ճարտարապետներու պատուիրակութիւն մը եւս այցելած է Երեւան եւ տեսած մայրաքաղաքի նոր շէնքերը։ Այցելած են մշակութային հիմնարկները․ ինչպէս եւ Էջմիածին, Զուարթնոց Գառնի եւ Գեղարդ։

ԹԱՄԱՐԱ ԽԱՆՈՒՄ, Ուզպէկեանի ժողովրդական արուեստագէտը Երեւան գացած է։ Թամարա Խ․ Միութեան մէջ հանրածանօթ է եւ մեծ հարազատութեամբ կը վերարտադրէ սովետական բազմաթիւ ազգութեանց երգերն ու պարերը։

ԿԻՊՐՈՍԻ երաժշտանոցի միակ հայ աշակերտը՝ եւ իր դասարանին առաջինը՝ Օր․ Սիրվարդ Անմահունի լաւագոյն աշակերտներու հետ հրաւիրուած է Աթէնք, Ազգ․ Երաժշտանոցի կողմէ, որ անոնց բոլոր ծախքերը ստանձնած է քսան օրուան համար։ Օտէոնի աշակերտներու ունկնդրութեան դաշնակի վրայ իր նուագած Շոփէնի կտորը, հիացում պատճառած է։ Օրիորդը պիտի հետեւի մասնաւոր դասաւանդութեանց մենանուագողի վկայական ստանալու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

Մինչ այդ Փուարօ եւ Տօքթ․ Կոնստանտին իրենց քայլերը ուղղած էին Տիկին Հապըրտի բաժնեակը։

Բոլոր ճամբորդները աղմուկը լսելով իրենց բաժնեակներուն դուռները բացած էին։ Պաշտօնեան կը ջանար զանոնք հանդարտեցնել։

— Բան մը չկայ, պարոններ։

— Թոյլ տուէք որ անցնիմ, ըսաւ Պ․ Պուք։

Տիկին Հապըրտի բաժնեակին մէջ պաշտօնեան բացատրութիւններ կուտար Փուարոյի։

— Ամերիկացի տիկինը այնքան աղմուկ, բարձրացուց որ ամէն ոք կ'ուզէր ներս խուժել։ Նախ կարծեցի թէ զէնքը կը սպաննէին, այնքան կը պոռչտար։ Վազեցի իր մօտ, սակայն ան առանց սպասելու դուրս վազեց եւ ձեր մօտ եկաւ։ Ահաւասիկ, հոն է զէնքը, շարունակեց ցոյց տալով դուռը, ձեռք չեմ դպցուցած։

Դրան վրայ մեծ պայուսակ մը կախուած էր, իսկ գետինը դաշոյն մը կար որ արեան հետքեր կը կրէր։ Հաւանաբար Տիկին Հապըրտ հոն նետած էր զայն իր շփոթութեան մէջ։

Փուարօ վերցուց դաշոյնը․

— Այո, այս է մեր փնտռած զէնքը, այնպէս չէ՞։

Բժիշկը քննեց դաշոյնը․

— Այո, ըսաւ, վէրքերը այս դաշոյնով բացուած են։

— Այդպէս մի ըսէք, կ'աղաչեմ, ըսաւ Փուարօ։

Բժիշկը զարմացած ոստիկանին նայեցաւ։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։

— Ենթադրեցէք թէ երէկ գիշեր երկու հոգի դաշունահարած են Րեչէթը, այնպէս չէ՞, ուրեմն ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ երկու ոճրագործներն ալ նոյն տեսակ դաշոյններ կ'ընտրեն։

— Դժուար չէ դաշոյն մը գտնել, ըսաւ բժիշկը, այս տեսակ հազարաւոր դաշոյններ կրնաք գտնել Պոլսոյ շուկաներուն մէջ։

— Այդքան զուգադիպութեան չեմ հաւատար։

Փուարօ պայուսակը վերցուց եւ փորձեց դուռը բանալ․ կղպուած էր։

Պ․ Պուք որ լուռ կեցած էր մինչեւ այդ վայրկեանը, ըսաւ․

— Ես կրնամ գուշակել թէ ոճրագործը ինչպէս խոյս տուած է։ Ոճիրը գործելէ վերջ կ'անցնի Տիկին Հապըրտի բաժնեակը, մէջտեղի դուռը կը կղպէ այս կողմէն եւ կը տեսնէ Ամերիկուհիին պայուսակը, արիւնոտ դաշոյնը անոր մէջ կը սահեցնէ եւ դուրս կ'ելլէ։

— Կրնայ ըլլալ, ըսաւ Փուարօ։

— Բայց շատ համոզուած չէք երեւիր, ըսաւ Պ․ Պուք, բան մը կայ որ ձեզ չի գոհացներ։

— Դուք ալ կը զգաք, չէ՞, ըսաւ Փուարօ։ Այո, բան մը կայ որ զարմանք կը պատճառէ ինծի․ փոքր բան մըն է, բայց։

— Ամերիկացի Տիկինը կը վերադառնայ, ըսաւ այդ պահուն պաշտօնեան, որ դրան մօտ կեցած էր։

Տիկին Հապըրտ անմիջապէս պոռթկաց․

— Այս վայրկեանէն սկսեալ միտք չունիմ այս բաժնեակին մէջ մնալու, մէկ միլիոն տոլար ալ տաք հոս չեմ պառկիր այլեւս։

— Բայց, Տիկին...

— Գիտեմ թէ ինչ պիտի ըսէք, բայց ոչ, ոչ, ոչ, կը նախընտրեմ նրբանցքին մէջ նստիլ քան թէ հոս պառկիլ։

Եւ Տիկին Հապըրտ սկսաւ արտասուել։

— Ախ, եթէ աղջիկս գիտնար թէ գըլխուս ինչեր կուգան․ ախ, եթէ կարենար զիս տեսնել։

Փուարօ ընդմիջեց․

— Սխալ մի հասկնաք, Տիկին, իրաւունք ունիք պահանջելու որ փոխեն ձեր բաժնեակը։ Ձեր պայուսակները անմիջապէս պիտի փոխադրուին ուրիշ բաժնեակ մը։

Տիկին Հապըրտ հանդիստ շունչ մը առաւ։

— Արդէն իսկ աւելի լաւ կը զգամ ինքզինքս։

— Այս վակոնին մէջ պարապ տեղ չկայ․ այդ պատճառով ուրիշ վակոն մը պիտի փոխադրուիք, ըսաւ Պ․ Պուք։

— Աւելի գոհ կը մնամ։ Շատ ջղային կին մը չեմ, սակայն չէք կրնար պահանջել որ մեռած մարդու մը քովի բաժնեակին մէջ պառկիմ։ Պարզապէս կը խենդենամ․․

— Միշէլ, ըսաւ Պ․ Պուք Տիկինին պայուսակները Աթէնք – Փարիզ վակոնը փոխադրէ։

— Շատ լաւ, պարոն։ Թիւ երեքը պարապ է, հոն տանի՞մ։

— Ոչ, ըսաւ Փուարօ յանկարծ, այս բաժնեակին թիւն ալ երեք է, չեմ ուզեր որ Տիկինը նոյն թիւով բաժնեակը ունենայ, ուրիշ տեղ մը դրէք պայուսակները։ Թիւ 12ն ալ կարծեմ պարապ է։

— Շատ լաւ, պարոն։

Պաշտօնեան պայուսակները առնելով մեկնեցաւ։ Տիկին Հապըրտ երախտագիտական ակնարկ մը նետեց Փուարոյի․

— Շատ ազնիւ էք, ըսաւ։

— Խնդրեմ տիկին, կը յուսամ թէ հանգիստ կ'ըլլաք։ Հիմա անձամբ հոն պիտի առաջնորդեմ ձեզ։

Տօքթ․ Կոստանտին եւ Պ․ Պուք հետեւեցան Ամերիկուհիին եւ Փուարոյի մինչեւ Տիկինին բաժնեակը։

(Շար․)

կ՚ընդհարի Տոքթ. Մոսատեղի հետ, այս անգամ ալ կը քննադատուէր թէ ունկընդրութեան ընդունած է ամերիկացի զօր. Շուարցը առանց կառավարութեան արտօնութեան :

Միեւնոյն ատեն Իրանի զինուորական իշխանութիւնները կ՚ամբաստանեն կրօնապետ Քաշանին թէ մարդասպան մը պահած է իր տան մէջ: Իրենց պատմութեան համաձայն, փախստականը կառավարական ցուցարար մը սպաննած էր շաբաթ օրուան ցոյցերու ընթացքին: Քաշանի կը մերժէ այս մեղադրանքը, միեւնոյն ատեն դանդատելով որ զինուորական պահակներ դրուած են իր բնակարանին առջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼ. ԿԵՐԵՆՍԿԻ, որուն Պերլին ժամանումը հաղորդած էինք երէկ, ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ «Խ. Միութեան ամբողջական ազատագրումէն վերջ ամէն ժողովուրդ ինք պիտի որոշէ իր ճակատագիրը ազատ ընտրութեամբ»: Այս առթիւ խօսք առին նաեւ եօթը ռուս տարագիրներ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս Սէուլ հասաւ Գշ. օր, խորհրդակցելու համար Հարաւ. Քորէայի Հանրապետութեան նախագահին հետ: Իրազեկներ կը կարծեն թէ մեծ դժուարութեանց պիտի հանդիպի, համաձայնութեան մը յանգելու համար :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Գշ. օր ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները եւ ազատ աշխարհը լիովին պիտի աջակցին Ֆրանսայի՝ Հնդկաչինի պատերազմին մէջ: Այս առթիւ բացատրեց թէ Հնդկաչինի կորուստը «սարսափելի հետեւանքներ պիտի ունենայ Մ. Նահանգներուն համար, Հնդկաստան եւս պիտի վտանգուի եւ Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ բնական հարստութիւնները համայնավարներուն ձեռքը պիտի անցնին: Այս տեսակէտով, վերջերս Ֆրանսայի տրամադրուած 400 միլիոն տոլարի վարկը ամէնէն աժան միջոցն է Մ. Նահանգներուն եւ ազատ աշխարհին ապահովութիւնը ամրապնդելու համար »:

ՔՈՐԷԱՅԻ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒՆ փոխանակումը սկսաւ Օգոստ. 4ին: Ազգաժողովին հրամանատարութիւնը ունի աւելի քան 86 հազար գերիներ, համայնավարները գերի բռնած են միայն 12.763 դաշնակից զինուորներ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Օգոստ. 4ին սկսաւ 32 կրօնական մոլեռանդներու դատը: Ասոնց 17ը ամբաստանուած են մարդասպանութեամբ եւ մեղսակցութեամբ, 15ը՝ իբրեւ դաւադիր պետութեան դէմ :

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագրի մասին արեւմտեան երեք պետութիւնները նոր ծանուցագիր մը պիտի ուղղեն Խ. Միութեան: Աւստրիա եւս պատասխանեց Մոսկուայի վերջին ծանուցագրին, մաղթելով որ բանակցութիւնները վերսկսին, օր առաջ հաշտութիւն կնքելու համար :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ երեք հազար ցուցարարներ արեւմտեան Պերլինի ֆրանսական շրջանը խուժելով, փորձեցին խանգարել ամերիկեան ուտեստի բաշխումը: Ոստիկանութիւնը ետ մղեց այս ցուցարարները: 72 հոգի ձերբակալուեցան եւ կապոցներու բաշխումը շարունակուեցաւ: Ուրիշ երեք հազար ցուցարարներ ալ ամերիկեան շրջանը մտան միեւնոյն մտադրութեամբ, առանց իրենց նպատակին հասնելու: Ամերիկեան մարզպանը յայտնեց թէ պատրաստ են ուտելիք ծախելու, ինչպէս կ՚առաջարկէր արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը :

ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ մը գումարել առաջարկած էին արեւմտեան երեք պետութիւնները, Յուլիս 15ին: Մոսկուա պատասխանեց երէկ, պայման դնելով որ օրակարգին վրայ դրուին ոչ միայն գերմանական եւ աւստրիական խնդիրները, այլ եւ զինուորական խարիսխներու հարցը, Չինաստանի ճանաչումը եւն. :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդը բացուեցաւ երէկ, մասնակցութեամբ 1339 անդամներու: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է Բերիայի արտաքսումը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:
Հեռաձայն Ռէնսի 172

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի հերոսամարտը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ այս կիրակի Վալալպրի անտառը, ամբողջ օրը :

Պատուոյ նախագահութեամբ կարտանի քաղաքապետ եւ երեսփոխան

M. VICTOR SAVINE - ի

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի:

Կը մասնակցին շրջանիս Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր 11 մասնաճիւղերով, ինչպէս նաեւ Հ. Կապ. Խաչի քոյր մասնաճիւղերը :

Կը նախագահէ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսին Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Երգ, արտասանութիւն եւ նուագ :

Գնդակի եւ զանազան խաղերու մրցում :

Անտառին մէջ բացարձակապէս արգիլուած է կրակ վառել, ինչպէս նաեւ ոեւէ բան ծախել: Ժողովուրդին ջուրը ապահովուած է:

Մուտքը ազատ է :

Յ. Գ.— Անոնք որ վերջին պահուն չեն կրցած օթօպիւս ճարել, թող առնեն էքսի Թրօլիպիւսը եւ իջնեն Վավին գիւղը, ուր Շրջ. կոմիտէն ապահոված է երթեւեկը :

×

Տօնակատարութեան հանդիսավայրը երթալու համար, Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեանի վարչութիւնը վարձած է օթօքար մը, որ կը մեկնի կիրակի առտու ժամը 7ին :

Հաւաքուիլ Պառ տը լա Ռոթոնտի հրապարակը:

Արձանագրուելու համար, Պոմոնի եւ Լա Ռօզիէռի մեր հայրենակիցները դիմեն ընկերներ Ժ. Տէր Վարդանեանի եւ Ե. Տէր Մեսրոպեանի :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ. Կոմիտէին կազմակերպած դաշտահանդէսը, որ յետաձգուած էր անձրեւներու պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Էսպրէսլէն Պ. Պազալի դաշտին վրայ: Բարձրախօս, արեւելեան պարեր, առատ կերուխում:

Կը հրաւիրենք հերոսամարտի յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները :

Երթեւեկի ժամերը չեն փոխուած :

Տէր եւ Տիկին Նուչէն եւ Ֆրանսուազ եւ զաւակը՝ Հուրիկ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ եւ Հրաչեայ Իսահակեան եւ զաւակը՝ Նազիկ, Տէր եւ Տիկին Բժիշկ Պատուական եւ Նունէ Յովհաննէսեան եւ զաւակը Օլգա (Երեւան), Օրիորդներ Հայկանուշ եւ Լուսիկ, Պ. Պ. Խաչատուր եւ Առաքել Յովհաննէսեան, (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Մամիկոն եւ Աստղիկ Մխիթարեաններ եւ զաւակները (Երեւան), Պ. Պ. Մամիկոն եւ Հմայակ Զաքարեաններ (Պարսկաստան եւ Հայաստան), Այրի Տիկին Արուսեակ եւ զաւակները, Բժ. Վահան եւ Ժիլպէռ Պօղոսեան, Պ. Մամիկոն Կիւրճեան եւ ընտանիքը (Պուէնոս Այրէս), Պ. Պ. Բենօ, Գարեգին Սարգիսբէգեան եւ Յակոբ Աղիզեան սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆԵԱԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
(Երեւանցի, 75 տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 2ին, Փարիզի Նէքէր հիւանդանոցը :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս ուրբաթ ժամը 2.15ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Թիէի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի առթիւ հասցէի փոփոխութիւնը հարիւր ֆրանք :

Արձակուրդի շրջանին համար կ՚ընդունինք մէկ ամսուան բաժանորդագրութիւն, 300 ֆրանք :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Լա Սիոթայի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ աւանդական սովորութեամբ յետ Ս. Պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի Օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ շաբաթ առտու, 15 Օգոստոս: Սոյն հանդիսութեանց կը մասնակցին Մարսիլիոյ քահանաները, Պոմոնի եւ Լա Սիոթայի դպրաց-դասերը, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Լեւոն Ճերահեանի: Իսկ ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին Նախատօնակի արարողութիւն եւ «Մատաղ – ոչխարի Օրհնութիւն» պիտի կատարուի :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի ժամը 10ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հիւս. Ամերիկայի առաջնորդ ԳԵՐ. Տ. ՏԻՐԱՆ ԱՐՔ. ՆԵՐՍՈՅԵԱՆ :

Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ հոծ բազմութեամբ այս պաշտամունքին: (Դիւան)

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՋ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբը ընկեր Խորէն Քէպապճեանի մահուան քառասունքին առթիւ 4000 ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Տան հիմնադրամին, հազարական ֆրանք ալ Թաղի Նոր Սերունդին, եւ Հայ Մարզականին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի: Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ. 600 էջ: Տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ. 1953: Գին 3 տոլար:

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

★

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Մարսէյլի Մայր – Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հիւս. Ամերիկայի Առաջն. փոխանորդ Գեր. Տ. Թորգոմ վրդ. Մանուկեան, որ Պոլսէն դարձին հիւրաբար Մարսէյլ պիտի գտնուի, ընկերակցաբար Յոպպէի Հայոց վանքի տեսուչ Գեր. Տ. Բաբգէն վրդ. Ապատեանի :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը վերադառնայ Օգոստ. 7ին, ծնողներէն կը խնդրուի Օսթէրլիցի կայարանը գտնուիլ առտուան ժամը 7ին:

Բ. խումբը Փարիզէն կը մեկնի նոյն օրը: Մեկնողները պէտք է Օսթերլից գտնուին առտուան ժամը 7ին, կիշէներուն մեծ բակին մէջ:

ԼԻՈՆԷՆ օդափոխութեան կայան, մեկնելիք պզտիկները, այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 17ին, իրենց գոյքերով հաւաքուին Փէրաշի կայարանին դուրսի դրանը առջեւ, կառախումբը կը մեկնի ժամը 18.54ին:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.
ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ • VENDREDI 7 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7136 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2547

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

« ՃԻՒԱՂԸ ՄԵՐԿԱՑԻԵՑ »

Պէրիայի տապալումէն անմիջապէս վերջ, Հայաստանի մէջ ալ բանաձեւեր քուէարկուեցան, անխնայ քարկոծելով «ժողովուրդի եւ կուսակցութեան թըշնամին»:

Ժողովներ գումարուեցան մայրաքաղաքէն մինչեւ յետին գիւղը, համաձայն Կեդր. Կոմիտէի հրահանգին: Չմնաց որ եւ է հաստատութիւն, որ իր «դայլայլիկ ձայնը» չբարձրացնէր ամբաստանեալին դէմ:

«Սովետական Հայաստան»ի վերջին թիւերը մանրամասնօրէն կը ներկայացնեն ամբողջ անցուդարձը, շռնդալից խորագիրներով, վեց սիւնակի վրայ.

— «Սովետական Հայաստանի կոմունիստները միահամուռ հաւանութիւն են տալիս ՍՄԿԿ Կենտկոմի պլենումի որոշմանը»:

— «Սովետական Հայաստանի կոմունիստները, բոլոր աշխատաւորները է՛լ աւելի սերտօրէն են համախմբւում կոմունիստական պարտիայի եւ սովետական կառավարութեան շուրջը»:

Մոսկուայէն Երեւան, մինչեւ Ուզպեկիստան եւ Ծայր. Արեւելք արտայայտութեան նոյն եղանակները, նոյն բառերն են որ կը գործածուին, վարկաբեկելու, զզուեցնելու, փոշիացնելու համար անկեալը:

Այն թունաւոր սլաքները զորս Բերիա ինք տարիներով թափել կուտար հարիւր հազարաւոր զոհերու դէմ, այժմ իր գըլխուն կը տեղան իբրեւ հրաշէկ երկաթի կտորներ:

Պաշտօնական որակումներէն զատ, իւրաքանչիւր երկրամաս ինքնուրոյն ածականներ ալ կը հնարէ:

Ամէն շրջանի Կեդր. Կոմիտէն, Ակադեմիան, Կոլխոզը եւ Սովխոզը եւ ուրիշ այլազան կազմակերպութիւններ իրարու հետ կը մրցին, աւելի խտացնելու համար գոյները:

Խ. Հայաստան կրնա՞ր ետ մնալ, այս ճակատին վրայ:

Երեւանի մէջ, բողոքի առաջին ցոյցը տեղի ունեցաւ Յուլիս 14ին:

Այդ օրը Կեդր. Կոմիտէն լիագումար նիստ մը սարքած էր Երեւանի Կոմիտէին հետ եւ անցուդարձի մասին զեկուցում կուտար քարտուղարը, Գ. Յարութիւնեան:

Ինչպէս կը նկարագրէ «Սով. Հայաստան», ժողովը «հսկայական գոհունակութեամբ» կ'ընդունի Մոսկուայի մէջ տըրուած որոշումը՝ «Ժողովրդի սոսկալի թըշնամի, բուրժուական վերասերուած (այլասերած ?), միջազգային իմպերիալիզմի գործակալ Բերիային պարտիայից վտարելու մասին»:

Այնուհետեւ կարգով կը խօսին յատկապէս նշանակուած քննադատներ, ածական ածականի վրայ բարդելով:

— «Պլենումի տրիբունայից հնչում էր կոմունիստների ցասումնալից ձայնը. նըրանք միահամուռ կերպով պահանջում էին ամենախիստ պատժի ենթարկել պարտիայի եւ ժողովրդի թշնամի դաւաճան Բերիային»:

Այսպէս բոլոր ժողովներուն մէջ, մինչեւ յետին արհեստանոցը: Եւ օրերով (շարքը դեռ չէր վերջացած յուլիս 21ին):

Այս խմբագրականին խորագիրն ալ այդ ժողովներէն մէկուն մէջ արտասանուած է:

Ճառախօսներէն մէկը կը յայտարարէ թէ «վատթարագոյն թշնամի Բերիան գործում էր տխրահռչակ Հիտլերի հաշիւներով — տապալել սովետական տէրութիւնը եւ վերականգնել կապիտալիզմը»:

Եւ կը պահանջէ «ամենախստագոյն պատիժ անամօթ դաւաճանին.— Իժը չպէտք է շնչի»:

Այսքանը՝ մէկ երեսն է տակաւին:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ

210.000 ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ ԿԸ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Թղթատարական պաշտօնեաները ընդհ. գործադուլ հռչակեցին Դշ. օր, նախաձեռնութեամբ Բանուորական Ուժի, որուն վերջին պահուն միացաւ քրիստոնեայ աշխատաւորներու սենտիքան:

Տեղական թերթերը 210.000 կը հաշուեն թղթատարական պաշտօնեաները, 40 առ հարիւրը անդամ Բանուորական Ուժի:

Ժամանակ չէ որոշուած գործադուլին տեւողութեան մասին: Ազդանշանը հազիւ տրուած, շարժումը անմիջապէս տարածուեցաւ: Փարիզի կեդրոնական նամակատուներուն մէջ աշխատանքը դադրած էր 70 առ հարիւր: Գաւառի մէջ ալ առաջին առթիւ աշխատանքը դադրեցուցին Լիոնի, Մարսէյլի, Պոռտոյի, Քլերմոն Ֆեռանի եւ Թուլուզի թղթատարական պաշտօնեաները: Երէկ աւելի տարածուած էր գործադուլը, ուրիշ սենտիքաներ ալ միացած ըլլալով: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւս հրահանգեց ուժ տալ գործադուլին:

Կազմակերպիչները լրագրական ասուլիս մը սարքելով պարզեցին գործադուլին պատճառները: Բանթողները նախ կ'ուզեն իրենց ընդդիմութիւնը յայտնել կառավարութեան ծրագիրներուն դէմ զորս վնասակար կը գտնեն իրենց իրաւունքներուն համար:

Այդ հրամանագիրները կը նախատեսեն. 1.— Երկու տարի ետ տանիլ հանգստեան կոչուելու տարիքը: 2.— Պաշտօնեաներու նոր դասաւորում որուն հետեւանքով կը ծանրանայ թղթատարական աշխատաւորներու կացութիւնը եւ որուն հետեւանքով շատեր պիտի արձակուին:

Այս առթիւ դիտել կուտան թէ 210.000 պաշտօնեաներէն առ նուազն հարիւր հազարը ամսական կը շահին 30.000 ֆր.էն պակաս, իսկ նորեկ մը 23.000 ֆր. կը ստանայ Փարիզի մէջ:

Իրենց պահանջներն են.— Ամսական միօրինակ հաւելում բոլորին համար, մինչեւ աշխատավարձքի վերջնական գումարին ճշդումը: Տարեկան քսան հազար ֆրանքի յաւելուածական վճարում:

Աւելորդ է բացատրել այս ընդհ. գործադուլին հետեւանքները որ վերէն վար կը խանգարէ թղթատարական հաղորդակցութիւնները, ինչպէս եւ դրամական գործառնութիւնները: Կառավարութեան պաշտօնական զեկոյցը կը ծանուցանէ թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, պաշտօնական կամ ստիպողական գրութեանց առաքումը ապահովելու համար: Արհեստակցական Միութիւններն ալ կը հաւաստեն թէ պիտի չխանգարուին ստիպողական առաքումները:

Բոլոր միութիւններն ալ հակառակ են օժանդակ պաշտօնեաներու արձակման: Կառավարութեան ծրագրին համաձայն, հանգստեան կոչուելու տարիքը պիտի ըլլայ 62, իսկ հանգստեան թոշակը՝ աշխատավարձքին 50 առ հարիւրը, որմէ 6 առ հարիւր կը զեղչուի ամէն ամիս, 30 տարուան ծառայութեան վրայ:

× *Մասամբ խանգարուած են նաեւ հեռագրի եւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները: Թերթերը «շանթահարիչ» կը նկատեն շարժումին ծաւալումը: Կառավարութիւնը կը խորհի պարտաւորիչ աշխատանքի հրաւիրել պաշտօնեաները, եթէ երկար տեւէ գործադուլը: Սէն Լազարի եւ ուրիշ կայարաններու մէջ գործադուլի հրամանը գործադրուեցաւ հարիւրին հարիւր: Օդանաւային թղթատարն ալ խանգարուած է:*

× *Փարիզի մէջ կան 18.000 թղթատարական մասնաճիւղեր որոնք բոլորը միասին կը կազմեն Ֆրանսայի ամէնէն ժողովրդական դրամատունը: Տարին միջին հաշուով երկու միլիոն նամակ կը զըրկուի, հեռաձայնով խօսակցութիւն՝ վեց միլիոն:*

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ՉՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Խ. Միութիւնը պատասխանելով արեւմտեան երեք պետութեանց Յուլիս 15 թուակիր ծանուցագրին, կը հաւանի մասնակցիլ Չորսերու ժողովի մը. բայց կարգ մը պայմաններ կը դնէ: Առաջին պայմանն է ընդարձակել օրակարգը, քննելու համար ոչ միայն գերմանական խնդիրը, այլ եւ այն բոլոր հարցերը որոնց լուծումը կրնայ բարւոքել միջազգային կացութիւնը: Յետոյ անհրաժեշտ կը գտնէ կարմիր Չինաստանի մասնակցութիւնը:

Ծանուցագիրը դիտել կուտայ թէ Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց ծանուցագիրներով նշանակած են չորս պետութեանց արտաքին նախարարներուն ժողովին օրակարգը, հակառակ միջազգային սովորութեանց եւ նախընթաց համաձայնութեանց»: Եւ կ'առաջարկէ օրակարգի անցընել հետեւեալ խնդիրը.—

Կրճատում սպառազինութեանց եւ արգելք՝ զինուորական խարիսխներ գրաւելու ուրիշ երկիրներու մէջ:

Այս առթիւ կը բացատրէ թէ Քորէայի զինադադարը նպաստաւոր պայմաններ ստեղծած է միջազգային յարաբերութեանց լարումը կասեցնելու համար: «Խաղաղութեան պահպանման եւ միջազգային ապահովութեան պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ մանաւանդ հինգ պետութեանց, Մ. Նահանգներուն, Ֆրանսայի, Մեծն Բրիտանիոյ, Խ. Միութեան եւ Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետութեան վրայ, ինչպէս կը հետեւի Ազգաժողովին ուխտէն: Անգիտանալ այս իրողութիւնը՝ կը հակասէ խաղաղութեան զօրացման եւ միջազգային ապահովութեան շահուն: Միւս կողմէ, մասնաւոր կարեւորութիւն մը ընծայել Պերլինի Յունիս 17ի ֆրանսական շարժումին պէս դէպքերու ձեռնարկ մը զոր յառաջ բերին օտարին ենթակայ վարձկաններ եւ ոճրապարտ տարրեր՝ կը նշանակէ պատրանքներով օրօրուիլ»:

Ուրիշ դիտողութիւններէ վերջ, ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է Չորսերու ժողովին մասնակցելու կարգ մը վերապահումներով: Գերմանական հարցին առթիւ ալ ծանուցագիրը տարբեր տեսակէտներ կը յայտնէ, վնասակար գտնելով արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը:

Տեղի անձկութեան պատճառաւ վզանց կ'առնենք միւս մանրամասնութիւնները:

Խ. Միութեան ծանուցագիրը յուսախաբութիւն պատճառեց արեւմտեան պետութեանց մէջ: Բայց եւ այնպէս ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Մոսկուա դուռ մը կը ձգէ եւ թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել: Ուաշինկթընի մէջ կարծողներ կան թէ Մոսկուա կը վերադառնայ Ստալինեան ուղղութեան. իսկ Լոնտոնի մէջ դիտել կուտան թէ Խ. Միութիւնը «այո» կ'ըսէ, բայց բուն միտքը «ոչ» է:

Ամէն պարագայի մէջ, անձկութեամբ կը սպասուի վերջնական ելքի մը:

ԱՅԳԵՊԱՆՆԵՐՈՒ *«պատերազմը» վերսկսաւ երէկ, հինգշաբթի: Ճամբաները փակուեցան չորս նահանգներու մէջ (Էռօ, Օտ, Կառ եւ Փիրէնէ Օրիանթալ): Կառավարութիւնը ազդարարեց թէ չի կրնար բանակցիլ սպառնալիքի տակ:*

ԱՆԳԼԻՈՅ *նախորդ վարչապետը, Էթլի, Եուկոսլաւիա գնաց, իբրեւ Թիթոյի հիւրը:*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՉ՞ԱՐ,— ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԵՍ

«Սեւ ծովու հերոսը», Անտոն Մարթի, դժոխային կրակի մը ենթարկուած է նորէն:

Թորէզի վերադարձէն ի վեր, վերաքննութեան կը սպասէր: Եւ կը յուսար վերագրաւել կորսուած դիրքերը:

Ի՛նչ յուսախաբութիւն:

Իր գործակիցը ոչ միայն չէ կրցած բարեխօսել, այլեւ դուռ բացած է նոր ամբաստանութեանց:

Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «*Իւմանիթէ*», առջի օր գտնէ գտնին կը զարնէր երբեմնի կուռքը, Լէոն Մովէի բերնով:

Միայն յօդուածին խորագիրը ամբողջ ամբաստանագիր մը կ'արժէ.— «Մարթիի ոստիկանական գործունէութիւնը»:

Կարմիր դատախազը, որ նախապէս դէզերով մեղքեր բարդած էր նախկին ամենազօր ղեկավարին դէմ, յաւելեալ եւ նոյնացեալ մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ, անոր մէկ թռուցիկին առթիւ:

Իրեն համար պարզապէս ոստիկանական գործակալ մըն է Մարթին: «Դաւաճան մը որ կը փորձէ արդարացնել ուրիշ դաւաճաններ»:

— «*Անոնք որ կ'օգտագործեն Մարթին հրամայած են ալ աւելի խիստ հակահամայնավար հոսանքին մէջ: Ուստի, շարունակելով իր ապտակ գործը եւ միշտ աւելի խրելով խայտառակութեան մէջ, Մարթի հրապարակ հանած է «թուղթ մը» ոստիկանական ներշնչումով, թռուցիկ մը՝ որ գրեթէ ամբողջութեամբ խմբագրուած է իր ձեռքով*»:

Յօդուածագիրը «նողկալի» կը գտնէ ամբաստանեալը որ առաջին անգամ կարմիր դրօշը պարզեց Սեւ Ծովու մէջ, ֆրանսական մարտանաւի մը մէջ:

Իրեն համար Մարթին ալ հասարակ դաւաճան մըն է ինչպէս Թրոցքին, Բուխարինը, Թիթօն, Սլանսքին, Ֆրոսարը, Տորիօն եւն.:

Անշուշտ երբեմնի «պաշտելին» երախտապարտ է որ Փարիզը Մոսկուա չէ: Այլապէս, ի՞նչ տարբերութիւն պիտի ունենար Բերիայէն, որուն ո՛ւր գտնուիլն անգամ գաղտնիք է...

Այսպէ՛ս է բոլշեւիկեան կարգուսարքը: Երէկ հրեշտակ, այսօր հրէշ: Երէկ հանճար, այսօր ոչ իսկ բանջար:

Ընկերդ անգամ կը կոխոտէ քեզ իբրեւ քուրջի կտոր:

ՎԱՀԷ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Թղթատարական գործադուլին հետեւանքով, խանգարուած է նաեւ թերթերու առաքումը: Ուրեմն անխուսափելի են յապաղումներ, հակառակ մեր բոլոր ջանքերուն:

Տեղական թերթերն ալ նոյն վիճակին մէջ կը գտնուին:

ԺԱՄԱՆՈՒՄ - ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն անցնելով Պէյրութ մեկնեցաւ Մ. Նահանգներու մեր վաստակաւոր ընկերներէն Ահարոն Սաչաքլեան, իր կնոջ հետ:

Փարիզ կը գտնուին, քանի մը օրուան համար, Միլանոյի մեր բարեկամներէն Պ. Ստեփան Սրապեան եւ տիկինը:

× *Նկարչուհի Արաքս Տէր Ոսկի Պրիսէլ վերադարձաւ քանի մը օր Փարիզ մնալէ վերջ: Տաղանդաւոր արուեստագիտուհին նկարահանդէս մը պիտի սարքէ Փարիզի մէջ Դեկտ. 2ին:*

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ *մերժեց գոհացում տալ Մ. Նահանգներու մէկ օդանաւին խորտակման համար, «բոլորովին անհիմն» գտնելով եղած բողոքը: Մոսկուա միշտ կը պնդէ թէ օդանաւը բռնաբարած էր խորհրդային սահմանագիծը:*

ՓԱՐԻԶԷՆ ՀԱԼԷՊ

ՆՈՐ ԳԻՒՂԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

●

Յունիսի տաք ու պայծառ օրերէն մէկն է: Կը գտնուիմ, Հալէպի մէկ ծայրամասին, Նոր Գիւղի (Մէյտան)ի տափարակ տանիքներէն մէկուն վրայ:

Առտուան ժամը ութն է: Նոր Գիւղի աշխատասէր բնակիչները որ ամառուան տաք գիշերներուն կը քնանան իրենց տանիքները, շատոնց արթնցած եւ գործի են լծուած: Շրջականներէն կը լսուին մուրճի հարուածներ: Բարակորներն ու արհեստաւորներն են: Շինարար հայ ժողովուրդը կը գործէ, շէնքեր կը կառուցանէ, կ'ընդարձակէ ու կը շէնցնէ Նոր Գիւղը: Վերը, ջինջ, կապոյտ երկինք մը: Կիզիչ եւ բոցավառ արեւ մը, ճերմկցուցած եւ չորցուցած է գիւղին տանիքները, փողոցները եւ շրջակայ բլուրները: Երբեմն խենթ հով մը կը փչէ եւ հրապարակէն փոշիի ամպեր բարձրացնելով, կը սփռէ չորս դին: Գլխուս վերեւէն, անհամար ծիծեռնակներ կը սուրան, որոնք համերգ սարքած, շուրջ - պար բռնած, կը դառնան երամ երամ, կ'երթան կը զարնուին տանիքին վրայ փռուած ճերմակեղէններուն, հեռագրի ձողերուն եւ կ'անհետանան:

Վարէն, շուկայէն ու փողոցներէն, կը բարձրանան շրջուն վաճառորդներու կանչերը — «պուզա, պուզա», «տունեա», «խարսամպա» (տեղական զովացուցիչ խմիչքներ), «պանատուրա» (լոլիկ) «եաւհլա, խիար» եալաւ խարպուզ», «սոհանսարմուսաք», «ջան էրիք»:

Իսկ փողոցին ծայրը, իր սովորական տեղը, կեցած է տարադիր ծերունի Թըրքախոս Հայ մը, որ պզտիկ կառքի մը վըրայ դրուած եւ ճանճերով շրջապատուած, իր ծախած խմորեղէնին գովքը կը հիւսէ, բարձրաձայն, ինքնաբուխ եւ ինքնագիր ոտանաւորով մը:

Այսօր, տեղացի խալամ ժողովուրդին Պայրամն է, մէջ ընդ մէջ կը լսուին թնդանօթի հարուածներ եւ մօլլաներու երկարաշունչ « Ալլահ էքպէր»ները մինարէներէն: Մեր անմնան պարերգներէն մէկուն մէջ, գեղջուկ սիրահարը իր սիրածին ճակատը կը նմանցնէ Հալէպի «Մէյտանին».

Քու ճակատ, Հալպու Մէյտան կը նմանի..
Քու ընչուներ ղալմով քաշած կը նմանի...

Այժմ, նստած «Հալպու Մէյտան »ին դիմաց, հետաքրքրութեամբ կը դիտեմ ընդարձակ հրապարակը: Ժխոր մը կը բարձրանայ: Անասուն եւ մարդ խառնուած են իրարու:

Պայրամի առթիւ, շրջականներէն թափած եկած են խալամ գիւղացիները, իրենց ձիերով, ուղտերով, ջորիներով եւ էշերով... շարան շարան կ'անցնին, երկայն սպիտակ էնթարիներով եւ մաշլաճներով փէլլահներ եւ մօլլաներ, գոյնզգոյն հագուստներով գեղեցիկ Բրտուհիներ, սեւ չարշաֆներով խալամ կիներ, որոնք թանձր քողերով ծածկած են իրենց երեսը սակայն ամբողջովին դուրս նետած իրենց ստինքները՝ կը կերակրեն իրենց գրկի երեխաները: Կը տեսնուին խումբ մը մատաղցու գեղեցիկ ոչխարներ, որոնք նազանքով կ'երերցնեն իրենց ծանր ու բըրդոտ դմակները եւ ինծի կը յիշեցնեն ծննդավայրս: Մեր ուխտատեղիները, բերն ու բերուրը ու խռոված սիրահար հովիւին երգը ...:

էրթամ քրտու գեղ օյ, օյ,
Առնեմ թուղթ մը եղ օյ, օյ,
էփիմ ձըւածեղ օյ, օյ
Տանիմ հովւին օյ, օյ
Հովիւ խռովաւ օ՛յ, օ՛յ
Բերուր շըւարաւ օ՛յ օ՛յ
Ոչխար մալուլաւ օ՛յ օ՛յ
Կթոց գլորաւ օ՛յ օ՛յ
Հովիւջան հովիւ օ՛յ օ՛յ
Խռով մը կենայ օ՛յ օ՛յ
Աշխարհ չըս մնայ, օ՛յ օ՛յ
Ա՛ռ զիս ու գնա օ՛յ օ՛յ:

Ինչ մեղքս պահեմ, տարիներէ ի վեր կարօտը ունէի շէնքով շնորհքով ոչխարի մը տեսքին: Ֆրանսայի անխնամ եւ անդմակ ոչխարները պաղ տպաւորութիւն կը ձգէին վրաս:

Հրապարակէն, փոշիի ամպ մը կը բարձրանայ եւ զարմանքով կը տեսնեմ գոյնզգոյն յուլունքներով զարդարուն, աղուոր, թրվռուն քանի մը սիրուն էշերու շնորհալի տողանցքը: Ասոնց կռնակին, ոտքերը մինչեւ գետինը կախ, նստած են նոյնքան զարդարուն խալամ կիներ եւ երախաներ: Ասոնք, բախտաւոր էշերն են, որովհետեւ, Հալէպի եւ շրջակայքի մէջ, ամէն քայլափոխի, կը հանդիպիս ծերացած, քոսոտ եւ ծանրաբեռնուած դժբախտ էշերու, որոնց կրած չարչարանքին խորութիւնը չափելու համար, պէտք է մօտէն տեսնել իրենց ողբերգական դէմքերը ու լսել իրենց ջղագար, աղիողորմ եւ յուսահատ երկարաշունչ զռոցները. — որոնք, մէկ մէկ բողոք են անիրաւ մարդկութեան դէմ: Երեւակայեցէք, խոնաւ, կարճ ու կունտլիկ էշ մը, որուն կռնակին, դիզած են իր հասակէն երկու անգամ աւելի բարձր բեռներ, եւ այդ բեռներուն վրայ ալ, փառաւորապէս բազմած են մարդիկ իրենց ամբողջ ընտանիքով:

Մուրացկաններն անգամ, կ'օգտագործեն այս խեղճ եւ հեզ կենդանին, ման գալով տունէ տուն:

Մէկ խօսքով, այս խեղճ կենդանին, մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ արաբ ժողովուրդին: Ի զուր չէ որ, Հալէպի մէջ համբաւ հանած է «Զափութըլը խանում»ը, (Ամերիկացի ինքնատիպ միսիոնարուհի մը, որ այդպէս կը կոչուէր, իր շատ համեստ արտաքինին, աւելի ճիշդը, հագած քուրջերուն համար): Տիկինը իր շահած դրամներով բարեգործութիւն կ'ընէ եղեր երկոտանիներուն եւ չորքոտանիներուն:

Օր մը, Զափութըլը խանում, փողոցը կը հանդիպի փէլլահի մը, որ ծանրաբեռնուած իշու մը կռնակին հեծած, կ'երթար: Յանկարծ էշը կը կենայ եւ զարհուրելի կանչ մը կ'արձակէ: Տէրը վար կ'իջնէ ու իր ձեռքի փայտովը կը սկսի անխնայ ծեծել զայն եւ ստիպել որ, քալէ: Անօգուտ, մեր իշուկը քայլ մը չի փոխեր: Զափութըլը խանում, տեսնելով այս անիրաւութիւնը, բարկացած եւ խորապէս յուզուած, կը մօտենայ փէլլահին, կը բողոքէ ու կը նախատէ զայն: Յետոյ կը սկսի գուրգուրանքով շոյել բեռներուն տակ կորսուած իշուն գլուխը եւ կարգ մը անուշ խօսքերով քաջալերել զայն որպէս զի քալէ եւ ծեծ չուտէ ...

Անօգուտ: Էշը տեղէն չերերար: Այդ պահուն խմորեղէնի խանութի մը առջեւ կը գտնուին եղեր: Հնարամիտ Ամերիկուհին, անմիջապէս խանութ կը վազէ եւ ամէնէն սուղնոց եւ համով խմորեղէններէն գնելով, կը բերէ մեր իշուկին կը հրամցնէ: Կենդանին անուշ անուշ ուտելէ վերջ, կը սկսի ոտքերը շարժել, զարմանքէն ափ ի բերան ձգելով աղքատ եւ անօթի փէլլահը ...:

Ընթերցողէն, ներողութիւն կը խնդրեմ, այս միջանկեալ իշապատումին համար... Այժմ, կրկին բարձրանանք Նոր Գիւղի հայրենակցիս տանիքը եւ դիտենք մեր շրջապատը:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳՆՈՒՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

★

Երբ Պոլսէն բարեկամներ կամ ազգականներ Փարիզ կուգան եւ խօսակցութեան կը բռնուին մեզի ծանօթ Ֆրանսացիներու հետ, այս վերջինները կը զարմանան թէ ինչպէս կ'ըլլայ որ այդքան լաւ ֆրանսերէն կը խօսին անոնք: Նոյնիսկ մէկը կարծիք յայտնեց թէ այր եւ կին իրարու հետ ֆրանսերէն խօսելու սովորութիւնը ըրած ըլլալու են: Անշուշտ սխալ է այս կարծիքը: Այր եւ կին իրարու հետ Հայերէն կը խօսին, իսկ իրենց ֆրանսերէնը սորված են Հայկ. դպրոցներու մէջ:

Այս առթիւ ակնարկ մը դէպի ետ:

Հպարտութեամբ պէտք է արձանագրել թէ, չունէինք պետական վարկեր եւ հասոյթի լայն աղբիւրներ, բայց ունէինք, անհուագն Պոլսոյ եւ գաւառներուն մէջ, դպրոցներու եւ մանկապարտէզներու ըղձալելի ցանց մը: Մանաւանդ մեր մանկապարտէզները պատիւ կը բերէին որեւէ քաղաքակիրթ ժողովուրդի: Նիկոմիդիոյ Թուրք պետական բարձր պաշտօնատարները, մէջն ըլլալով կառավարիչը, քանիցս ներկայ եղած են ամավերջի հանդէսներուն եւ չեն խնայած իրենց գովասանքները, այն ալ Համիտեան շրջանին:

Քաղաքներու մէջ անգրագիտութիւնը գրեթէ վերջացած էր: Ի՞նչպէս չյիշատակել այն թաղականները եւ հոգաբարձուները զորս շատ անգամներ հեղնանքի նըշաւակ կը դարձնէին «ջօջաղա», «փալթոլը» մակդիրները փակցնելով անոնց: Սակայն անոնք էին որ առանց վարձատրութեան, առանց որեւէ նիւթական ակնկալութեան շատ անգամներ իրենց կիրակնօրեայ հանգիստի պահերը զոհելով կը հաւաքուէին Առաջնորդարանին մէջ եւ միջոցներ կը խորհէին, որպէսզի կարելի եղածին չափ շատ ուսմունք տրուի «ազգային մանկտւոյն»:

Դարձեալ անոնք էին որ գնահատելով ֆրանսերէնի կարեւորութիւնը նախակըրթարանի առաջին դասարանէն իսկ, մեր 8–9 տարեկան քնքուշ տարիքին, մեր ականջին հնչեցնել տուին ֆրանսերէն «ալփապէ»ն:

Գաղափար մը տալու համար Հայկ. դըպրոցներու մէջ ֆրանսերէնի ուսուցման կարեւորութեան մասին՝ բաղդատութիւն մը պիտի ընեմ թրքական դպրոցներու ֆրանսերէնի ուսուցման հետ:

1914էն առաջ Թուրքիոյ կրթական նախարարութեան կանոնագրին համաձայն՝ հայկ. թաղային դպրոցները պետական «Րիւշտիէ մէքթէպի»ներու աստիճան եւ երկրորդական վարժարանները (Պէրպէրեան, Կարապետեան, Կեդրոնական) եւն. «Իտատի մէքթէպի»ներու աստիճան ճանչցուած էին: Ուրեմն իր նախակրթարանը աւարտող հայ տղայ մը «Իտատի»ի առաջին դասարանը կ'ընդունուէր առանց քննութեան: Արդ, թրքական դպրոցներուն մէջ ֆրանսերէնը կը սկսէր Իտատիի առաջին դասարանէն, հետեւաբար հոն գացող հայ աշակերտը ֆրանսերէնի պիտի սկսէր դարձեալ «ալփապէ»էն, մինչդեռ իր դըպրոցին մէջ արդէն վեց տարի առաջ (նախակրթարանը վեց դասարաններ) սկսած էր:

Հոս մանրադէպ մը պատմեմ: Ես մէկ տարի Իզմիտի Իտատի վարժարանը յաճախած եմ: Ֆրանսերէնի ուսուցիչն էր Աստուածապարզի Ստեփան Թաշաքեան որ Թուրքերէնի ուսուցիչ եղած է Արմաշի դպրեվանքը: Ամառուան տաք օր մը, թուլցած էի եւ ֆրանսերէնի այդ նախնական դասաւանդութիւնը քունս բերաւ: Թեւս դրած գրասեղանին վրայ եւ գլուխս հանգչեցուցած վրան փորձեցի քնանալ: Թուրք աշակերտներէն էին.— «Հօճա է - ֆէնտի, Վահրամ էֆէնտին կը քնանայ (բոլոր աշակերտները էֆէնտի կը կոչուէին): Ուսուցիչը.— «Թող քեզի նայէ, անիկա քունին մէջ ալ մաիկ կ'ընէ»:

Այսպէս ուրեմն մանկապարտէզը աւարտելէ ետքը՝ նախակրթարանին առաջին դասարանէն ֆրանսերէնի սկսանք:

Ինչ սէր, ինչ գուրգուրանք ունէինք այդ լեզուին համար: Կ'ուզէինք ժամ առաջ ֆըրանսերէն խօսիլ: Ուսուցիչին գլուխը կ'ուռեցնէինք հարցումներով .. « էֆէնտի, երբ սապէս փան – փին – փին - փօն ֆրանսերէն պիտի խօսինք »: Ուսուցիչը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Այս շրջանին է որ մեծ մասամբ յօրինուեցան երկեր, որոնք յաւիտենական մասը պիտի կազմեն հայ գրականութեան. վէպեր, բանաստեղծութիւններ, գրական ուրիշ արտադրանքներ: Հասակ նետեց նոր, երիտասարդ գրական սերունդ մը, որ փոխարինեց մաքրագործուած եւ բնաջնջուած սերունդը եւ Հայաստանի գրականութիւնը հասաւ զգալի բարձունքներու:

Այս շրջանին էր որ լոյս տեսան Դեմիրճեանի «Վարդանանք» վէպը, Ստեփան Զօրեանի «Պապ թագաւոր» վէպը, Թափալցեանի «Պատերազմը» եւ բազմաթիւ ուրիշ մնայուն արժէք ունեցող արձակ գործեր: Այս շրջանին էր, որ Հայոց բանաստեղծութիւնը Հայաստանի մէջ տըւաւ բարձրարժէք գործեր, որոնք անշուշտ պիտի մնան հայկ. մշակոյթի, հայ գրականութեան պատմութեան մէջ իբրեւ մնայուն գործեր, ինչպէս Շիրազի, Սարմէնի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Սողոմոն Տարօնցիի, Խաչիկ Դաշտենցի, Թաթուլ Հուրեանի, Գուրգէն Մահարիի եւ բազմաթիւ ուրիշ երիտասարդ ուժերու, որոնք այսօր Հայաստանի գրականութեան զարդը կը կազմեն եւ որոնց գործերը այսօր մենք արտասահմանի մէջ կ'ապրինք եւ կը յուզուինք այնպէս, ինչպէս ապրած եւ յուզուած ենք նախախորհրդային հայ հեղինակներու գործերով, Վարուժաններու, Սիամանթօներու, Տէրեաններու եւ ուրիշներու:

Ճիշդ է, պատերազմը վերջացաւ եւ Ժդանովեան սաստը հասաւ, ու Հայաստան նորէն վերադարձաւ դէպի նախկին դիրքերը, դէպի պրոլետարական գրականութիւնը, դէպի մշակոյթի միջազգայնացումը, դէպի գրականութեան ծառայութիւնը համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան քաղաքական եւ ընկերային նպատակներուն: Դատապարտութիւնը ազգային տրամադրութեան, դատապարտութիւնը գրական հին ժառանգութեան չափազանցման, դատապարտութիւնը անհատական ապրումներ արտայայտող գրականութեան, դատապարտութիւնը ազատ ստեղծագործութեան:

Նորէն ճիդ կը թափուի գրականութիւնը դնել ծառայական վիճակի մէջ՝ կուսակցութեան եւ կառավարութեան իշխանութեան, բայց տակաւին գրականութիւնը կ'ապրի: Հայրենասիրութիւնը, որ պատերազմի ընթացքին կ'արտայայտուէր ազգային հայրենասիրութեան միջոցով, պատերազմէն վերջը կ'երգուի սովետական հայրենասիրութեան անունով: Հայ բանաստեղծը կրցած է այս սովետական քողի տակ ներկայացնել իր հայրենասիրական հարազատ ապրումները եւ այսօր ալ Յովհաննէս Շիրազները կամ Սարմէնները կամ Սիլվա Կապուտիկեանները կը շարունակեն տալ լիարժէք բանաստեղծական գոհարներ, որոնք կարող են կազմել մեր հպարտութիւնը, միեւնոյն ժամանակ զուգընթաց տուրք տալով եւ կուսակցութեան ու կառավարութեան պարտադրանքին, եւ արտադրելով գործեր, որոնք կը կազմեն հայ դրականութեան ամօթանքը:

Կեանքը, սակայն, կը շարունակուի: Հայ ժողովուրդը որ դարերու ընթացքին կրցած է պահել իր հոգեկան կորովը եւ ստեղծագործութեան թափը, ներկայ անհնարին պայմաններու մէջ եւս կը շարունակէ ստեղծագործել եւ զարգացնել իր հոգեկան հարստութիւնները: Այս եւս պէտք է աւելցնել, որպէսզի չմեղադրուիմ միակողմանիութեան մէջ կամ աչառութեան մէջ, որ, անկասկած, իշխանութիւնը Հայաստանի մէջ նիւթական տեսակէտով ահագին ծառայութիւն մատուցած է հայ գրականութեան: Արդարեւ, կարելի է ըսել աննախընթաց է այն երեւոյթը, որ այսօր մենք կը տեսնենք Հայաստանի մէջ զուտ նիւթական տեսակէտով. ապշեցուցիչ է թիւը այն հրատարակութիւններուն, որ այդ փոքրիկ երկրին մէջ տեղի կ'ունենայ այն հաստատութիւններուն՝ որոնք անմիջական առնչութիւն ունին գրականութեան հետ: Տպարաններու, հրատարակչական միջոցներու, մատենադարաններու, գրողներու նիւթական ապահովութեան, գրողներու նիւթական յարմարութիւններու:

Նիւթական տեսակէտով, անկասկած, գրականութիւնը Հայաստանի մէջ կը վայելէ պետութեան եւ կուսակցութեան հովանաւորութիւնը եւ կուսակցութիւնը կամ պետութիւնը ձրի չէ որ կուտան այս նիւթական պաշտպանութիւնը եւ ապահովութիւնը, այլ կը յուսան գրականութիւնը ծառայեցնել իրենց քաղաքական եւ ընկերային նպատակներուն:

Հայաստանի գրողը, մեծ մասամբ, այդ տուրքը կուտայ կառավարութեան եւ կուսակցութեան, բայց, միեւնոյն ժամանակ կը մշակէ ազգային գրականութիւն, կը պահէ իր հոգեկան կորովը, վառ կը պահէ հայ գրականութեան կրակը այդ անհնարին պայմաններուն մէջ եւ ատոր համար, մենք պարտաւոր ենք գլուխ խոնարհել մեր այն մտաւորականութեան, մեր Հայաստանի գրողներուն, Հայաստանի բանաստեղծներուն, Հայաստանի գրական դէմքերուն առջեւ, որոնք բազմաթիւ զոհեր տալով եւ անձնական զրկանքներու եւ հոգեկան զրկանքներու տակ ապրելով, անշահախնդիր կերպով կը ծառայեն հայ գրականութեան եւ կը ջանան բարձր պահել հայ գրական ստեղծագործութիւնը Հայաստանի մէջ:

(8)

Հեղինակն ժպիտը երեսին, որ կարծես ըսել կ'ուզէ — « շատ կ'աճապարէք հասակնիդ գետնէն վեր չելած », սա պատասխանը կուտար․— « Այնքան արագ պիտի սորվիք որքան շատ կ'աշխատիք » ։ Բայց մենք այդ տարիքին, այդպիսի մշուշապատ, երկդիմի խօսքերէն բան մը չէինք հասկընար ։ Մեզի հետ պէտք էր ըլլալ կըտրուկ, վճռական, պէտք էր ըսել — երկու տարիէն, երեք, հինգ, տասը տարիէն ։

Առաջին տարին շաբաթը երկու ժամէն սկսելով հետզհետէ կ'աւելնար, եւ վերջին երկու տարիներուն շաբաթը չորս ժամ ֆրանսերէն դաս կը տրուէր ։ Մեր քերականութեան գիրքերը «Լառիվ է Ֆլէօրի» շարքն էր, որ հոս Ֆրանսայի մէջ ալ քանի մը սերունդներու դասագիրքը եղած է ։ Վերջին դասարանին մէջ ոչ միայն ֆրանսերէնէ հայերէն լաւ թարգմանութիւններ կ'ընէինք, այլեւ հայերէնը ֆրանսերէնի վերածելու փորձեր կ'ընէինք ։

Եւ երբ գացինք Պոլսոյ երկրորդական վարժարանները, ֆրանսերէնը մեզի այնքան ընտանի էր որ զայն գործածեցինք գիտութիւն սորվելու համար ։ Ֆրանսերէն գիտական դասագիրքերը խաղալիկ էին մեր ձեռքը ։ Անոնց լեզուն այնքան լաւ կը հասկնայինք որքան եթէ հայերէն գրուած ըլլային ։ Մենք ֆրանսերէն կը սորվէինք ոչ միայն անոր համար որ Ֆրանսան կը սիրէինք, այլ եւ պէտք ունէինք ։ Մեր լեզուն որքան ալ կատարեալ ըլլար գիտական ուղղութեամբ չէր մշակուած ։ Հայերէն դասագիրքեր չկային, մենք պետական ազգ մը չէինք որ ակադեմիաներ ունենայինք եւ այդ պակասը լրացնէինք ։

Թուրքերէնը կար ։ Թուրքերը շնորհիւ արաբերէնի հարուստ աղբիւրին եւ օտար բառերու գործածութեան՝ յաջողած են գիտական լեզու մը ստեղծել ։ Թուրքերէն գիտական դասագիրքեր չէին պակսեր, բայց անոնց տպագրութիւնը գէշ եւ լեզուն խրթին ըլլալով նախապատուութիւն կուտայինք ֆրանսերէն գեղեցիկ գիրքերուն յստակ եւ պայծառ բացատրութիւններուն ։ Օրինակի համար, մեր քիմիագիտութեան ուսուցիչը՝ Նշան Ղուկաս ֆրանսերէնէ թուրքերէնի թարգմանած էր քիմիագիտութեան գիրք մը (Լանկլապէռ) ։ Մեզի համար աւելի դիւրահասկնալի էր ֆրանսերէն բնագիրը քան թուրքերէն թարգմանութիւնը ։

Գալով մաթեմաթիկին, հաճոյք մըն էր ֆրանսերէն գիրքերու մէջ սորվիլ այդ դժուարին գիտութիւնը ։

Հոս Փարիզի մէջ, տարիներ առաջ, իմացայ որ 1914էն առաջ Պոլսոյ մէջ երկու ուսանողներ ձեռնարկեր են ֆրանսերէն Հունոյի հազար էջնոց բնագիտութեան գիրքին թարգմանութեան ։ Հեղինակէն արտօնութիւն ուզեր են, բայց ան վճարում պահանջեր է ։ Անշուշտ չէին կրնար վճարել անոր պահանջած գինը ։

Ձեմ գիտեր թէ իրենց գլուխը որ քարին պիտի զարնէին հայացնելու համար գիտական բացատրութիւնները ։

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ԽՈՐԷՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ

•

Հ․ Յ․ Դ․ Ալֆորթ – Սեւր եւ Մ․ Եօթնեղբայրեան խումբը, այս վերջին 3 - 4 տարիներու ընթացքին դժբախտութիւնն ունեցաւ յաջորդաբար կորսնցնելու չորս ընկերներ, — Կ․ Եղիազարեան, Յակոբ Մէնէնտեան, Մուրատ Գրիգորեան եւ Խ․ Քէպապճեան ։

Ընկեր Խորէն Քէպապճեան ծնած էր 1903ին, Տիգրանակերտի Հայնի գիւղը ։ Հայաջինջ Սարսափներու ժամանակ կը գտնուի իր հօրեղբօր քով՝ Տիգրանակերտ ։ Ջարդերը կը սկսին ։ Ինչպէս ամէն տեղ, քաղաքին ամբողջ հայ բնակչութիւնը, դնդակներու, սուրերու եւ քարերու տեղատարափին տակ կը հանուի եւ կը կոտորուի ։ Խորէն ուշաթափ կ'իյնայ մեռնող եւ վիրաւոր դիակներուն տակ ։ Քանի ժամ քանի օր կը մնայ,— ինքն ալ չի յիշեր ։ Երբ ուշքի կուգայ, մեծ դժուարութեամբ դիակներուն տակէն դուրս կ'ելլէ եւ ինքզինք մօտակայ անտառը կը նետէ ։ Ցերեկները ծառի մը վրայ բարձրանալով մարդգազաններէն ազատուելու, իսկ գիշերն ալ վայրի գազաններուն կեր չըլլալու վախով կը քալէ դէպի անտառին խորը ։ Իր սընունդը կը կազմէին խոտեր եւ վայրի պտուղներ ։ Քանի մը օր կը տեւէ, ինքն ալ չի յիշեր ։ Օր մըն ալ անտառէն դուրս կ'ելլէ եւ ճամբան շարունակելով կը հասնի Մշոյ Ս․ Կարապետի անտառները ։

Հոն կը գտնէ քանի մը Տարօնցիներ ։ Իր ուրախութեան չափ եւ սահման չըկար, քանի որ հայ ընկերներ կը գտնէր ։ Անոնց հետ կ'երթայ միանալ այն Տարօնցիներուն որոնք ցերեկները անտառին խորը պահուելով, գիշերներն ալ դաշտերէն ցորենի հասկեր հաւաքելով, խումբ մը տեղացիներու հետ, ղեկավարութեամբ Արամ Ջաւուշին կը պաշտպանուին Ջարդարարներէ ։

Առաւ մը ողջ մնացած քանի մը Տարօնցիներուն հետ կ'երթայ Տիգրանակերտ, իր հայրենի գիւղը, եւ կը գտնէ մայրը եւ երկու փոքր եղբայրները ։

Բոլորը միասին կ'անցնին Սուրիա, յետոյ Ֆրանսա ։

1915ի Ջարդերուն իր տեսածները գրի է առած հայրենի գիւղէն մինչեւ Տարօնի անտառները ։ Հրաշքով ազատած ընկեր Խորէն Ջարդերու բոլոր դառնութիւնները կրած է ։

Մօտաւորապէս մէկ տարիէ ի վեր հիւանդ էր, բայց ոչ մէկուն մաքէն կ'անցնէր թէ կայտառ եւ միշտ խնդումերես Խորէնը վերջնապէս պիտի բաժնուէր մեզմէ ։ Տարիներէ ի վեր համակիր էր Դաշնակցութեան, եւ մեր հանդէսներուն կ'օժանդակէր ։ Մեր տրամադրութեան տակ էր իր կառքը ։ 1950ին մտաւ մեր շարքերը ։ Մեր Թանգարանին մէջ կատարեցինք իր երդումի արարողութիւնը կնքահայրութեամբ ընկեր Գ․ Բալայեանի ։

Ողբացեալ ընկերը կը թողու հինգ մանչ զաւակներ, որոնց երեքը անչափահաս ։

Սիրելի Խորէն, քառասունքիդ առթիւ այս երկու անկապ տողերը թող փունջ մը անթառամ ծաղիկ ըլլան թարմ հողակոյտիդ վրայ ։

ԸՆԿԵՐ ՄԸ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

★

ՇԱԻՒԼ․— Ի՞նչպէս եղաւ որ այդ կիրակին (26 Յուլիս) բացառաբար երկինքն ալ մեզի ժպտեցաւ ։ Հանդէսը սկըսանք վախով, դողով, բայց վերջը արեւոտ օր մը տեսանք ։

Առտուն կանուխէն եկած էին մեր ուխտաւորները տունով - տեղով ու խումբերով մինչեւ հեռաւոր արուարձաններէն, տեղաւորուելով ծանօթ անտառին մէջ ։

Որոշեալ ժամուն հաւատաւորներու թափօրը ճամբայ ելաւ դէպի գերեզմանատուն, ուր Իշխան Արղութեանի շիրիմին վրայ, խօսք առաւ ընկեր Ս․ Թորոսեան, ոգեկոչելով Խանասորի հերոսամարտը ։ Ներկայ էր այդ օրերու միակ վկան ու գինակիցը՝ մեր ծերունի Խանասորցին ։

Ապա թափօրը շարժեցաւ դէպի նոր գերեզմանատունը, ուր երկրորդ աշխարհամարտի զոհերէն ընկեր Հրանդի գերեզմանին վրայ յարգանքի խօսք ըսաւ ընկեր Ս․ Յովհաննէսեան ։

Քիչ անդին, ընկեր Յովսէփ Տէր Դաւիթեանի (բժիշկ) շիրիմին վրայ ընկ․ Շ․ Միսաքեան երկու խօսքով գծեց հանգուցեալին տոկուն եւ արդարամիտ նկարագիրը ։

Անտառ վերադարձին տեղի ունեցան մեներգներ եւ արտասանութիւններ ։ Այս առթիւ խօսք առաւ ընկեր Խ․ Մկրտիչեան, հրահրելով ժողովուրդի հաւատքը գալիք լաւ օրերու մասին ։ Քանի մը խօսքէ վերջ «Կանչէ կռունկ»ը երգեց Տիկին Արամ Կայծակ, Աթէնքէն ։ Մեներգ եւ խմբերգ՝ երգչախումբով եւ բարձրախօսով, նուագ եւ պար ։

Միայն կարկուտ չտեղաց այդ օրը ։ Միայն թէ երբ կը հեռանայինք, մեր սիրտերէն բան մը փլաւ, — դեռ մինչեւ երբ հայրենիքէն հեռու ․․․

ՄԻՆ-ՍԻ

ԱԼՊԱՆԻԱ ԵՒ Խ․ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Ա․ աստիճանի բարձրացուցին իրենց դեսպանութիւնները (ամպասատ) ։

ՀԻՒՍ․ ԻՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, 265 հոգի խեղդուած են Կասպից ծովէն 45 մղոն դէպի հարաւ, իբրեւ հետեւանք ողողումներու ։ Գիւղերէն մէկը՝ Վազ, թաղուած է տիղմի մէջ ։ Առնուազն 4000 տուներ քշուած են հեղեղներէն ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԽՐՈՒՆԻ․— ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆԵԱԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

•

Հայրենանուէր եւ տիպար տանտիկին Հայուհիներից մէկն էր Տիկին Երանեակ Զաքարեան, որ ամբողջ 33 տարի տարագրութեան բոլոր դառնութիւնները կրելով, Օգոստոս 2ին մահացաւ Փարիզի մէկ հիւանդանոցին մէջ ։

Ողբացեալ Տիկինը, որ 75 տարեկան էր, իր երիտասարդ տարիքից սկսած, գործօն դեր է կատարել կանացի կազմակերպութիւնների, ինչպէս նաեւ Դաշնակցական եւ հանրօգուտ աշխատանքների մէջ ։

Առաջին Մեծ Պատերազմին, Երեւանի ամէնէն հիւրընկալ ընտանիքներից մէկն էր Զաքարեանների ընտանիքը, ուրիշ վայրերից եւ օտար երկիրներից եկած բազմաթիւ հայ կամաւորներիս համար ։

Իր ամուսինը, Բժ․ Զաքար Զաքարեան, որ պատերազմի տարիներին, Երեւանի նահանգային բժշկի բարձր կոչմանն էր արժանացել, իր բարեհամբոյր խառնուածքով ընտանիքի պատուական ամուսին եւ հայր էր, որ իր պարտականութեան ճամբի վրայ զոհ գնաց 1918ի համաճարակին ։

Փետրուարեան յեղափոխութիւնից վերջ, Տիկին Երանեակն էլ իր չորս զաւակներով (երկու մանչ եւ երկու աղջիկ) հազարաւորների հետ անցաւ Թաւրիզ, իսկ 1927ին եկաւ հաստատուեցաւ Փարիզ ։ Հազիւ ֆրանսական հողը հասած, դըժբախտութիւնը ունեցաւ կորցնելու իր շընորհալի կրտսեր աղջիկը՝ Նազիկ ։ 1943ին էլ կորցնելով իր մեծ որդին՝ Ջանշին, որ հայրենասէր եւ քաջ երիտասարդ մըն էր, Տիկին Երանեակը փակուեցաւ իր տան մէջ, ինքզինքը զրկելով ամէն հաճոյքից ։ Մինչեւ վերջին պատերազմը, տիկին Երանեակ անդամ էր Կապ․ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին ։

Իր մահով կորցրինք մի տիպար Հայուհի ։

ԲԵՆՕ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻ գործադրիչը, Ճոզէֆ Ֆարէլ, հրաժարեցաւ, անբաւական գտնելով իր ստացած աշխատավարձքը ։ (Մարդ գլուխ 150 տոլար) ։ Այս դահիճը Սինկ Սինկի բանտին մէջ կը գործէ 14 տարիէ ի վեր եւ ելեկտրական աթոռ նստեցուցած է 237 այրեր եւ կիներ ։ (Վերջինը՝ Տէր եւ Տիկին Րոզէնպէրկ) ։ Մարդը կը գանգատի նաեւ բարոյապէս, քանի որ ջիղերը կը լարուին իւրաքանչիւր մահապատիժ գործադրած ատեն, եւ սպառնալիքներ կամ լուտանքներ կը ստանայ շարունակ ։ Ցարդ երկու հոգի միայն ներկայացած են իբրեւ թեկնածու ։ Ֆարէլի նախորդը, Էլլիթ մեռած ատեն 400 հոգի ներկայացուցած էին նոյն պաշտօնին համար ։ Հրաժարեալ դահիճը 57 տարեկան է եւ կ'ուզէ այսուհետեւ աշխատիլ իբրեւ պարկեշտ ելեկտրագէտ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Հիանալի է այստեղ, ըսաւ Տիկին Հապըրտ ։

— Ուրախ եմ որ գոհ մնացիք․ ինչպէս կը տեսնէք ձեր նախկին բաժնեակին յար եւ նմանն է ։

— Այո, միայն թէ հակառակ կողմէ է, սակայն կարեւորութիւն չունի որովհետեւ այս շոգեկառքերը մէկ մը մէկ ուղղութեամբ, մէկ մըն ալ ճիշդ հակառակ ուղղութեամբ կ'երթան ։

— Ամէն պարագայի մէջ գոհ էք եւ երջանիկ ։

— Ձեմ կրնար ըսել թէ գոհ եմ, երբ կը յիշեմ թէ այս ձիւնամրրիկէն չենք ազատած դեռ ։ Շոգենաւս վաղայաջորդ օրը կը մեկնի ։

— Բոլորս ալ նոյն դիրքին մէջ կը գըտնուինք, ըսաւ Պ․ Պուք ։

— Ճիշդ է, բայց մի մոռնաք որ իմ բաժնեակէս ոճրագործ մը անցաւ ։

— Դեռ կը զարմանամ, Տիկին, ըսաւ Փուարօ, ի՞նչպէս կրնայ ոճրագործը ձեր բաժնեակը մտնել երբ մէջտեղի դուռը կըղպուած էր, ինչպէս ըսիք ։

— Շուէտացի կինը աչքերուս առջեւ փորձեց եւ դուռը կղպուած էր ։

— Անգամ մըն ալ յիշեցէք մանրամասնութիւնները ։ Դուք պառկած էիք եւ ձեր տեղէն չէիք կրնար տեսնել կղպանքը չէ՞ ։

— Ոչ, որովհետեւ պայուսակս հոն կախուած էր ։ Ահա պէտք է որ նոր պայուսակ մը գնեմ ․․․ ։

Փուարօ առաւ պայուսակը եւ կախեց դըրան վրայ ։

— Այո, կը հասկնամ հիմա, ըսաւ, պայուսակը կը ծածկէ կղպանքը, ուրեմն ձեր պառկած տեղէն չէք կրնար տեսնել թէ շուէտացի կինը դուռը կը կղպէր թէ ոչ ։

— Այո ։

— Օր․ Օլսօն դրան եւ ձեր միջեւ կեցաւ եւ ըսաւ թէ դուռը կղպուած է ։

— Ճիշդ է ։

— Ուրեմն սխալած կրնայ ըլլալ ։ Հաւանաբար դուռը միայն Բեչէթի կողմէ կղպուած էր եւ երբ Օր․ Օլսօն փորձեց, կարծեց թէ ձեր կողմէ ալ կղպուած է ։

— Շատ ապուշ է եղեր Օր ․Օլսօնը ։

Փուարօ առանց պատասխանելու այս վճռական յայտնութեան ուրիշ հարցում մը ուղղեց ․

— Ա՞յս ճամբով Իզմիր գացած էիք, Տիկին ։

— Ոչ, շոգենաւով Պոլիս գացի, քանի մը օր մնալէ վերջ ֆրանսական նաւով մը Իզմիր անցայ, փեսաս քարափը ինծի կը սպասէր ։ Ան ալ շատ պիտի բարկանայ երբ լսէ թէ ինչ փորձանքներու ենթարկուեցայ ․․․

Փուարօ տեսաւ թէ դարձեալ նոյն պատմութիւնները պիտի լսէ եւ ընդմիջեց ․

— Պաշտօնեան ձեզի թէյ մը պիտի բերէ ոգելից հանդարտիք քիչ մը ։

— Թէյը Անգլիացիներուն ըմպելին է ․ ես կը նախընտրեմ սուրճը ։

— Շատ լաւ, բայց նախ թոյլ տուէք որ փոքր խուզարկութիւն մը կատարեմ ձեր պայուսակներուն մէջ ։

— Ինչո՞ւ ։

— Բոլոր ճամբորդներուն պայուսակները պիտի քննենք, չեմ ուզեր անհաճոյ բաներ յիշեցնել, սակայն դաշոյնը ձեր պայուսակէն ելաւ, կը յիշէ՞ք ․․․

— Այո, այո քննեցէք պայուսակներս, աւելի լաւ կ'ըլլայ որ դուք գտնէք եթէ ուրիշ բաներ ալ կան ։

Քննութիւնը շուտով վերջացաւ, բայց Տիկինին ճերմակեղէններէն ոչինչ կար պայուսակներուն մէջ ։

ԳԼՈՒԽ ԺԳ․— ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՊԱՅՈՒՍԱԿՆԵՐԸ

— Հիմա ի՞նչ ծրագիրներ ունիք, հարցուց Պ․ Պուք ։

— Այժմ պիտի դիմենք պայուսակներու վկայութեան, սկսելով Պ․ Հարտմանի բաժնեակէն, պատասխանեց Փուարօ ։

— Պ․ Հարտման զուարթ տրամադրութեամբ դիմաւորեց զանոնք ․

— Հրամեցէք, պարոններ ։

Պ. Պուք բացատրեց իրենց այցելութեան նպատակը ։

— Շատ լաւ, ըսաւ Ամերիկացին, ահաւասիկ բանալիներս, պարոններ, եթէ կ'ուզէք գրպաններս խուզարկել, ազատ էք ։

Փուարօ կանչեց պաշտօնեան որ պայուսակները վար առաւ ։ Սակայն արտասովոր ոչինչ կար, Փուարոյի ուշադրութիւնը գրաւեցին ըմպելիներու շիշերը ։

— Առանց խմելու չեմ կրնար ճամբորդել, ըսաւ Ամերիկացին ժպտելով ։

— Տարօրինակ էք, ըսաւ Փուարօ, շատ պիտի ուզէի ձեր երկիրը այցելել ։

— Լաւ կ'ըլլայ ․իմ կարծիքովս Եւրոպան քունի մէջ է եւ պէտք է որ արթննայ ։

Փուարօ եւ իր հետեւորդները յետոյ անցան գնդապետ Արպըթնոթի բաժնեակը ։ Գնդապետը ծխամորճ կը ծխէր եւ կը կարդար ։

Փուարօ բացատրեց այցելութեան նպատակը ։ Գնդապետը չդժգոհեցաւ ։ Երկու մեծ պայուսակ ունէր, որոնք լեցուն էին իրեն վերաբերեալ առարկաներով եւ ճերմակեղէններով ։ Փուարօ վերցուց ծխամորճ մաքրելու յատուկ գործիքներու տըցակ մը եւ հարցուց ․

— Միշտ ա՞յս տեսակը կը գործածէք ։

— Այո ։

(Շար․)

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԻՍՏԸ

Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի առաջին օրուան նիստին մէջ, ելմտական նախարարը, Զվերով, յայտարարեց թէ 3·2 առ հարիւր պիտի զեղչեն ազգ. պաշտպանութեան ծախքերը, իսկ 43 առ հարիւր հողագործական տուրքերը: Ներկայ տարուան մուտքն է 543·300·000·000 րուբլի (135·825·000·000 տոլար), ելքը՝ 530·500·000·000 րուբլի: Ազգ. պաշտպանութեան ծախքը՝ 110·200·000·000 րուբլի, այսինքն 3·600·000·000 րուբլի պակաս՝ բաղդատելով անցեալ տարուան հետ:

Տարակոյս չկայ թէ ժողովը միաձայնութեամբ պիտի վաւերացնէ առաջարկուած նախահաշիւը: Ժողովը բացուած առեն անդամները յոտնկայս ծափահարեցին Մալենքովը: Ելմտական նախարարը խօսեցաւ մէկ ժամ, չափաւոր լեզու մը գործածելով: Ըսաւ թէ իրենց նպատակն է զարկ տալ տնտեսութեան եւ բարելաւել ժողովուրդին նիւթական եւ մշակութային մակարդակը: Այս առթիւ խոստացաւ 25 առ հարիւր աւելի ծախսել բնակարաններու շինութեան համար, չնորհիւ ազգ. եկամուտի յաւելման:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԷՊԻ ԱՆԴՈՒՆԴ իջան Ֆրանսացի եւ սպանիացի երկրախոյզներ, սահմանագլուխին վրայ (Փիէռ Սէն Մարթէն, Պիրէնեան լեռներուն մէջ): Սպանիա քանի մը օր առաջ արգիլած էր այս ձեռնարկը, բայց վերջին պահուն համաձայնութիւն գոյացաւ: Ձեռնարկին նպատակն է քննել ստորերկրեայ հեղեղը, ի հարկին օգտագործելու համար իբրեւ ելեկտրական ուժ: Առաջին անգամ անդունդ իջաւ Ֆրանսացի գիտնական մը:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ արաբ ներկայացուցիչները մասնաւոր նիստ մը գումարեցին Նիւ Եորքի մէջ: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն էր Երուսաղէմի հարցը: Արաբները պիտի բողոքեն ընդհ. ժողովին, ապօրէն գտնելով Իսրայէլի մայրաքաղաքին Երուսաղէմ փոխադրութիւնը:

ԹՈՒՐՔԵՒՅՈՒՆԱԿԱՆ ռազմափորձեր պիտի կատարուին այս աշնան: Առաջին անգամ է որ այսպիսի ձեռնարկ մը կը կատարուի երկու երկիրներուն մէջ:

ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ հաւասարակշռելու համար, ելմտական նախարարը կ՚առաջարկէ 220 միլիառ Ֆրանք զեղչել ազգ. պաշտպանութեան ծախքերը, Եւրոպայի կամ Հնդկաչինի մէջ: Ներկայ ելմտացոյցին բացն է 700 միլիառ Ֆրանք: Շատ աւելի ծանր բաց մը կը նախատեսուի 1954ին:

ՄԻԿՈՒԿԻՍ ՄԻԼԻՈՆ կապոց ամերիկեան ուտելիք բաժնուած է արեւելեան Պերլինի մէջ: Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը հրամայեց վերսկսիլ շոգեկառքի տոմսակներու վաճառումը:

Տէր եւ Տիկին Նուշէն եւ Ֆրանսուազ եւ զաւակը՝ Հուրիկ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ եւ Հրաչեայ Իսահակեան եւ զաւակը՝ Նազիկ, Տէր եւ Տիկին Բժիշկ Պատուական եւ Նունէ Յովհաննէսեան եւ զաւակը Օլգա (Երեւան), Օրիորդներ Հայկանուշ եւ Լուսիկ, Պ. Պ. Խաչատուր եւ Սոաքել Յովհաննէսեան, (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Մամիկոն եւ Աստղիկ Մխիթարեաններ եւ զաւակները (Երեւան), Պ. Պ. Մամիկոն եւ Հմայակ Զաքարեաններ (Պարսկաստան եւ Հայաստան), Այրի Տիկին Արուսեակ եւ զաւակները, Բժ. Վահան եւ Ժիլպէռ Պօղոսեան, Պ. Մամիկոն Կիւրճեան եւ ընտանիքը (Պուէնոս Այրէս), Պ. Պ. Բենօ, Գարեգին Սարգիսբէգեան եւ Յակոբ Աղիզեան սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, ազգականին եւ բարեկամին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆԵԱԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ
(Երեւանցի, 75 տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 2ին, Փարիզի Նեքէր հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս ուրբաթ ժամը 2·15ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Թիէի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Պոլսեցի Հրանդ Կուրտիկեան եւ զաւակը՝ Ժան, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին: Հրանդի քոյրը վերջին անգամ 1939ին, նամակ ստացած է իր գինուորագրուած եղբօրմէն Քազէրն Շանոյէն (Մէն է Լուար): Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի հերոսամարտը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ այս կիրակի Վալպարի անտառը, ամբողջ օրը:

Պատուոյ նախագահութեամբ կարտանի քաղաքապետ եւ երեսփոխան

M. VICTOR SAVINE - ի

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի:

Կը մասնակցին շրջանիս Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր 11 մասնաճիւղերով, ինչպէս նաեւ Հ. Կապ. Խաչի քոյր մասնաճիւղերը:

Կը նախագահէ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսին Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Երգ, արտասանութիւն եւ նուագ:

Գնդակի եւ զանազան խաղերու մրցում:

Անտառին մէջ բացարձակապէս արգիլուած է կրակ վառել, ինչպէս նաեւ ոռեւէ բան ծախել: Ժողովուրդին ջուրը ապահովուած է:

Մուտքը ազատ է:

Յ. Գ.— Անոնք որ վերջին պահուն չեն կրցած օթօպիւս ճարել, թող առնեն էքսի Թրօլիպիւսը եւ իջնեն Վավիւն գիւղը, ուր Շրջ. կոմիտէն ապահոված է երթեւեկը:

×

Շրջ. կոմիտէն կը հրահանգէ ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, որ օր առաջ կարգադրութիւններ ընեն հաղորդակցութեան միջոցներ ապահովելու համար:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, հանրակառք (օթօքար) ապահոված ըլլալով՝ կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն այժմէն ճարել իրենց տոմսերը, դիմելով.— Գրավաճառ Պ. Ծերիկեանի, ընկեր Ա. Քէօսէեանի եւ ընկեր Արիստակէս Պետրոսեանի:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը, խճողումի տեղի չտալու համար:

Օթօքարը Փլաս տ՚Էքսէն կը մեկնի ժամը 7ին:

Տօնակատարութեան հանդիսավայրը երթալու համար, Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեանի վարչութիւնը վարձած է օթօքար մը, որ կը մեկնի կիրակի առտու ժամը 7ին:

Հաւաքուիլ Պառ տը լա Ռոթոնտի հրապարակը:

Արձանագրուելու համար, Պոմոնի եւ Լա Ռօզիէռի մեր հայրենակիցները դիմեն ընկերներ Ժ. Տէր Վարդանեանի եւ Ե. Տէր Մեսրոպեանի:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ. Կոմիտէին կազմակերպած դաշտահանդէսը, որ յետաձգուած էր անձրեւներու պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Խաչրէպլէն Պ. Պագալի դաշտին վրայ: Բարձրախօս, արեւելեան պարեր, առատ կերուխում:

Կը հրաւիրենք հերոսամարտի յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները:

Երթեւեկի ժամերը չեն փոխուած:

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սեւրի Մուրատեան վարժարանին համար կ՚ուզուի երիտասարդ (մինչեւ 50 տարեկան) զարգացած, բարեկիրթ եւ դաստիարակչական պայմաններու տեղեակ հսկիչ մը:

Ներկայանալ տեսչութեան՝

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres
Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

× Նոյն վարժարանին համար կ՚ուզուին նաեւ կին եւ այր ծառաներ:

Ներկայանալ նոյն հասցէին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Ողբացեալ Տիկին Երանեակ Զաքարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ընկերներ Գ. Սարգիսբէգեան եւ Յակ. Աղիզեան 3000ական Ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի կեդր. վարչութեան:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

× Ամերիկահայ տիկին մը հազար Ֆր. կը նուիրէ Անտիլյի ծերանոցին, փոխան ծաղկեպսակի վաղամեռիկ Միհրանիկ Տողրամաճեանի յիշատակին:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի ժամը 10ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հիւս. Ամերիկայի առաջնորդ ԳԵՐ. Տ. ՏԻՐԱՆ ԱՐՔ. ՆԵՐՍՈՅԵԱՆ:

Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ հոծ բազմութեամբ այս պաշտամունքին: (Դիւան)

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամի «Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան–Տուներուն»: Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, ռատիօ գործիք, երգապնակ (տիսք), գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.):

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մեծ ծզոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք:

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել ROQ.29-00 ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12: Հեռաձայն Ռէնսի 172

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ

Բաց է ամառուան եղանակին:

Ճոխ մթերք հայրեէն, ֆրանսերէն եւ օտար լեզուներով ամէն կարգի գրքերու:

Պատրաստութեան մէջ է հայերէն գրքերու ընդարձակ ցրացուցակը:

Նոր ստացած է՝ ՅՈ° ԵՐԹԱՍ, Սենքիեւիչի, 2 հատոր, 1400 Ֆրանք:

ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԳԻՐՔԸ (Երազահան եւ Խոհանոցի գիրք) ունինք քանի մը օրինակ, հազար Ֆրանք:

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE, H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6·)
DAN. 88 - 65, Ch. Postal, Paris 1278-35

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

★

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Զ. Գ.— Ստացած ենք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Մարսէյլի Մայր – Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հիւս. Ամերիկայի Առաջն. փոխանորդ Գեր. Տ. Թորգոմ վրդ. Մանուկեան, որ Պոլսէն դարձին հիւրաբար Մարսէյլ պիտի գտնուի, ընկերակցաբար Յոպպէի Հայոց վանքի տեսուչ Գեր. Տ. Բաբգէն վրդ. Ապատեանի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը վերադառնայ Օգոստ. 7ին, ծնողներէն կը խնդրուի Օսթէրլիցի կայարանը գտնուիլ առտուան ժամը 7ին:

Բ. խումբը Փարիզէն կը մեկնի նոյն օրը: Մեկնողները պէտք է Օսթերլից գտնուին առտուան ժամը 7ին, կիչէներուն մեծ բակին մէջ:

ԼԻՈՆԷՆ օդափոխութեան կայան, մեկնելիք պզտիկները, այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 17ին, իրենց ծնողքերով հաւաքուին Փէրաշի կայարանին դուրսի դրանը առջեւ, կառախումբը կը մեկնի ժամը 18·54ին:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925
R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32,Rue de Trévise,Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60
C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.:
ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՇԱԲԱԹ
8
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
8 AOUT
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7137
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2548

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲՈՒՆ «ԳԱԶԱՆԱՅԻՆ»Ը

Ինչպէս ամբողջ Խ. Միութեան, նոյնպէս Հայաստանի մէջ գոյնզգոյն ածականներ եւ բացատրութիւններ կը թխեն համաձայն մասնաւոր կաղապարի մը, ահեցնելու համար Բերիան:

Ահաւասիկ ծաղկեփունջ մը եւս.

— Օտարերկրեայ ռէակցիայի վարձկան, սովետական ժողովրդի արիւնարբու թշնամի:

— Պարտիայի (կուսակցութիւն) եւ ժողովրդի ստոր թշնամի, միջազգային իմպերիալիզմի ճողկալի գործակալ:

— Աւանտուրիստ: Բանդիտ: Հայրենիքի դաւաճան: Կարիէրիստ: Ճիւաղ: Արգահատելի վիժուածք: Մարդկային կերպարանքը կորցրած:

Բառերը կը գունաւորուին տեղէ տեղ, բայց հիմնականը բերնէ բերան կը շրջի եւ թերթէն կը յանձնուի առանց ստորակէտի փոփոխութեան: Բառերուն կարգն ալ կը մնայ անփոփոխ:

Գալով ամբաստանեալին մեղքերուն, նոյնպէս թխածոյ կաղապար մըն է որ կը գործածուի:

— Բերիան կ'ուզէր կործանել խորհրդային պետութիւնը, վերահաստատել դրամատիրական կարգուսարքը, «թշնամանք եւ խտրականութիւն սերմանել սովետական բազմազգ ժողովրդի մէջ» եւն.:

«Սովետական Հայաստան»ի մէջ պատահաբար հանդիպեցանք [illegible] բացատրութեան մը:

Երեւանի մեծ հաստատութիւններէն մէկուն մէջ կրակոտ ճառախօս մը, Ա. Շահնազարեան կը յայտարարէ բարձրաձայն.

— «Բերիան, այդ բուրժուական վերասերուածը, փորձում էր խախտել կոմունիստական պարտիայի լենինեան – ստալինեան ազգային քաղաքականութիւնը, ձգտում էր հայ ժողովրդին նետել իմպերիալիզմի գարշելի լծի տակ: Թշնամին մերկացւեց: Նա արժանի պատիժ կը ստանայ». (16 Յուլիս):

Ի՞նչ կը հետեւի այս նոր ամբաստանութենէն:

«Սովետական ժողովրդի մոլի թշնամի» Բերիան, որ «դաւադրային պլաններ» կը մշակէր, անգլօ-ամերիկեան աշխարհակալութեա՞ն պիտի յանձնէր մեր մինուճար Հայրենիքը, որուն արիւնը քամած է տարիներով: Եւ անպատիժ...

Կամ արդեօք դրամատիրական կարգուսարքը վերահաստատելով, բաժան բաժա՞ն պիտի ընէր ամբողջ Խ. Միութիւնը..

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, ամէնէն եղերական պարագան այն է որ մարդիկ բա՛ռ չեն արտասաներ Բերիայի արիւնռուշտ գործունէութեան, խկապէս դաւադրային ոճիրներու մասին: Ոչ հայերէն, ոչ ալ ռուսերէն:

Անշուշտ կեդրոնէն տրուած հրահանգի մը կը հետեւին Հայաստանի մէջ ալ:

Եթէ ստիպուած չըլլային թութակաբար կրկնել ամէն մէկ բառ եւ խօսք, ինչե՛ր ունէին ըսելիք, կովկասի երբեմնի փոխարքային գործած քստմնելի նախճիրներու մասին:

Այն ատեն լեզու պիտի ելլէին ոչ միայն Հայաստանի յայտնի եւ անյայտ զոհերը, անհամար գնդակահարեալներէն մինչեւ աքսորականները, այլ եւ ուրիշ հազարաւորներ՝ ամէն երկրամասէ եւ ազգէ:

Տարրական արդարութիւնը կը պահանջէր որ Բերիան ճաղկուէր, խարազանուէր, փոխանակ իր գործած դաւաճանութեանց համար:

Մինչդեռ, եթէ վաղը գնդակահարուի, պարզապէս «պալատական դաւերու» պատիժը կրած պիտի ըլլայ, յայտնապէս չինծու մեղադրանքներով:

Ճիշդ ինչպէս Թուրքիոյ մէջ, ուր ջարդարարը միշտ անպատիժ կը մնայ:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

ՄՕՏ ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ ԴԱԴՐԵՑՈՒՑԱԾ ԵՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Թղթատարական պաշտօնեաներու գործադուլը երէկ ալ շարունակուեցաւ, ամբողջ երկրին մէջ: Միեւնոյն ատեն գործադուլ յայտարարեցին երկաթուղիներու աշխատաւորները, 24 ժամուան համար,— Հինգշաբթի կէս գիշերէն մինչեւ ուրբաթ կէս գիշեր: Աշխատանքը դադրեցուցած են, նաեւ, ելեկտրականութեան եւ կազի վարչութեանց աշխատաւորները եւ պետական հաստատութեանց պաշտօնեաները, վերի վայր հրջելով երկրին կեանքը:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընդհ. գործադուլի առաջին հրամանին վրայ, վարչապետը՝ Պ. Լանիէլ հետեւեալ ազդարարութիւնը ուղղեց.

— «Վարչապետը կը զգուշացնէ այն գրոյցներուն դէմ որոնք շրջան կ'ընեն երկրին մէջ խլրտում եւ գործադուլներ յարուցանելու համար պետական պաշտօնեաներուն մէջ՝ ընդդէմ կառավարութեան բարենորոգման ծրագիրներուն: Վարչապետը կոչ կ'ընէ պետութեան բոլոր ծառայողներուն եւ հանրային սպասարկութեանց պաշտօնեաներու պարտականութեան գիտակցութեան, եւ անոնց ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ այն վնասին սպասարկութեանց դադարումով, հրշադայութեան (թուրիզմ) ամէնէն բանուկ եղանակին:

«Բացորոշ է թէ այն պահուն երբ կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ ծրագիրներ որոնց մասին դեռ որոշում անգամ չէ տուած ոմանք կ'ուզեն օգտագործել պետական պաշտօնեաները, խափանելու համար անհրաժեշտ բարենորոգումները եւ բարեկարգութիւնները. բարենորոգումներ որոնք երբեք սահմանափակուած չեն միայն պետական պաշտօնէութեան համար:

«Վարչապետը կը յիշեցնէ թէ որեւէ պարագայի մէջ վճարում պիտի չըլլայ գործադուլի օրերուն համար եւ թէ որեւէ զանցառութիւն օրինակելի պատիժներու պիտի ենթարկուի»:

× Հինգշաբթի օր վարչապետը ժողովի հրաւիրեց միջնախարարական խորհուրդը, քննելու համար կացութիւնը: Ժողովը որոշեց.—

1.— Ամենակարճ ժամանակի մը մէջ վերահաստատել հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները քաղաքէ քաղաք, ապահովելու համար տնտեսական կեանքը եւ պաբենաւորումը: Այս առթիւ պարտաւորիչ ծառայութեան պիտի ենթարկուին այն պաշտօնեաները որոնք անհրաժեշտ են այդ սպասարկութեան համար:

2. Անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել ապահովելու համար ելեկտրականութիւնը: Այս առթիւ ալ պարտաւորիչ ծառայութիւն պիտի հաստատուի:

3. Գործադրել 1949 Յունիս 14ի շրջաբերականը որ կը վերաբերի մասնաւորապէս զանցառու պաշտօնեաներու անմիջական կախակայման:

4. Ցարգել տալ աշխատանքի ազատութիւնը:

Կառավարութիւնը դիտել կուտայ թէ տակաւին ոչ մէկ նոր օրէնք պատրաստուած է նախարարական խորհուրդին կէջ եւ կը զարմանայ սենտիքաներու յանկարծական որոշման վրայ: Դեռ այսօր է որ (շաբաթ) նախարարական արտակարգ ժողով մը պիտի որոշէ տնտեսական եւ ելմտական վերակազմութեան միջոցները: Այսօր պետական պաշտօնէութեան Գերագոյն Խորհուրդը իր կարծիքը պիտի յայտնէ պաշտօնեաներու վերաբերեալ բոլոր տնօրինութեանց մասին. միջոցներ որոնք մասամբ յայտնուած ըլլալով տեղի տըւած են այս ընկերային խլրտումին: Կարգ մը նախարարներ կըխոստովանին թէ հրամանագիր օրէնքներու բնագիրն իսկ իրենց հաղորդուած է սենտիքաներու ներկայացուցիչներուն կողմէ, երբ իրենք տակաւին տեղեակ չէին պաշտօնապէս:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Ինչպէս ըսինք, ամբողջովին ջլատուած է թղթատարական սպասարկութիւնը, բացի կարգ մը հաղորդակցութիւններէ: Շատ մը պաշտօնեաներ կը շարունակեն աշխատիլ, ապահովելու համար անմիջական պահանջները: Այսպէս, հեռաձայնի պաշտօնեաներուն 50 առ հարիւրը կը շարունակէ բանիլ: Թղթատարական պայուսակները մնացած են կեդրոնական նամակատուներուն կամ կայարաններուն մէջ: Օդանաւային թղթատարն ալ բոլորովին ջլատուած է: Այն կառքերը որ օդակայան պիտի փոխադրեն ծրարները չեն բանիր:

Հեռաձայնը չի բանիր շատ մը գլխաւոր քաղաքներու մէջ: Կարգ մը տեսակէտներով դաւառը աւելի ծանր տագնապի մը մատնուած է: Գործադուլը ամբողջական է [illegible]

Բոլոր սենտիքաները [illegible] չի օր ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեցին թղթատարական գործադուլի մասին: Բանաձեւը կ'ըսէ թէ «ոչինչ կրնայ կասեցնել իրենց բացած պայքարը: Այս առթիւ կը դատապարտէ «ահաբեկման միջոցները» եւ «ապօրէն» կը գտնէ կառավարութեան նախատեսած պարտաւորիչ աշխատանքը:

Կացութիւնը ծանր է մանաւանդ անոր համար որ ժամանակ սահմանուած չէ գործադուլին տեւողութեան մասին: Ամէն տեղ ժողովներ կը գումարեն, պահանջելով գործադուլը շարունակել մինչեւ որ գոհացում տրուի եղած պահանջներուն:

× Փարիզի մեթրօն եւ հանրակառքերը կը բանէին մինչեւ երէկ. բայց խլրտումներ պակաս չեն: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կոչ մը ուղղեց փոխադրութեանց պաշտօնեաներուն որպէսզի աջակցին գործադուլի շարժումին, զանազան միջոցներով (հանրագրութիւն, աշխատանքի դադարում եւն.): Բանուորական Ուժն ալ կոչ մը ուղղեց իր անդամներուն որպէս զի պատրաստ ըլլան «ի հարկին պայքարելու համար կառավարութեան յետադիմական քաղաքականութեան դէմ»:

× Քսանըչորս ժամուան համար գործադուլ յայտարարուեցաւ հանքերու մէջ:

× Կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաներու գործադուլը տակաւին ամբողջական հանգամանք չունի: Կազի վարչութիւնը կը յանձնարարէ բաժանորդներուն զգուշութեամբ գործածել իրենց գործիքները, արկածներէ խուսափելու համար: Կազի եւ ելեկտրականութեան գործադուլը պիտի տեւէ 48 ժամ:

× Տեղական թերթերը հաւանական կը գտնեն որ օտար շրջիկները հեռանան Ֆրանսայէն, եթէ ընդհանուր գործադուլը երկար տեւէ:

× Գործադուլ յայտարարած են նախարարութեանց, նահանգային վարչութեանց, հանրային խնամատարութեան, հիւանդանոցներու, փողոցներու մաքրութեան, ծխախոտի եւ լուցկիի գործարաններու եւն. պաշտօնեաները:

× Այս անգամ շարժումին գլուխը անցած է Բանուորական Ուժը (ընկերվարական), որ բաժնուեցաւ Աշխատանքի Դաշնակցութենէն (համայնավար): Դժգոհութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկն է

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ...

— Ինչո՞ւ կը հանէք թերթը, քանի որ թղթատար չկայ:

= Մեր պարտականութիւնն է օրը օրին հրատարակել *Յառաջ*ը, հոգ չէ թէ քիչ մը ուշ հասնի:

— Բայց ուշ մնացած, հինցած թիւերը չեն ծախուիր:

= Ի՞նչ կը նշանակէ հինցած թիւ: Օրաթերթը ամենօրեայ կեանքին մաս կը կազմէ: Ամէն տեղ եւ ռեւէ ժողովուրդի մէջ:

— Մեր ժողովուրդը բացառութիւն կը կազմէ: Թերթը մէկ օր ուշանայ, վրան չի նայիր:

= Ես կը կարծեմ թէ այդ կարգի տիպարները են որ բացառութիւն կը կազմեն: Օրաթերթը միայն լո՞ւր կուտայ:

— Շատերը միայն լուրի համար թերթ կ'առնեն:

= Հեւ ի հեւ, ժամը ժամին լուր սպասողներուն տեղական թերթերն ալ չեն կրնար գոհացում տալ: Թող անթելով գոհանան:

— Շատ քիչերը ֆրանսերէն գիտեն. իսկ անթելին հետեւիլ՝ ամէն մարդու գործ չէ:

= Ճիշդ ատոր համար թող փառք տան հայերէն թերթին: Մնաց որ, *Յառաջ*ը միայն չոր ու ցամաք լուր չի տար, այլ կը ներկայացնէ ամբողջ անցուդարձը, տեղեկութիւններ քաղելով բազմաթիւ աղբիւրներէ:

= Նոյն վիճակին մէջ են տեղական թերթերուն բաժանորդները: Ի՞նչ կրնանք ընել, արտակարգ տագնապի մը առջեւ:

— Չէ՞ք վախնար որ տպարաններն ալ փակուին:

= Այն ատեն կը մտածենք: Մենք մեր պարտականութիւնը պիտի կատարենք երբ ամէն դուռ փակուած չէ:

— Երանի՜ ձեր համբերութեան...

ՎԱՀԷ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ օդափոխութեան կայանի առաջին խումբը վերադարձաւ ուրբաթ առաւօտ, սովորական ժամուն: Նոր խումբը կարելի չեղաւ ղրկել, գործադուլի պատճառաւ:

Հանգստեան կոչուելու տարիքին բարձրացումը: Կառավարութիւնը կը խորհի 65 նշանակել, փոխանակ 63ի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ պիտի հրատարակուին կիրակի եւ պիտի գործադրուին Բշ. օր, եթէ նախարարական խորհուրդը վերջնական որոշում տայ այսօր: Օրէնքները կը տրամադրեն հարիւրին մէկ պարտաւորիչ անդամավճար գործատէրերուն, բնակարաններ շինելու համար: Վարձքերու յաւելում մինչեւ 1957, քսան առ հարիւր.— Առեւտրական շահերու սահմանափակում եւ բարենորոգումներ: Ջնջում վարչական աւելորդ պաշտօններու եւն.:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդը կը շարունակէ քննել ելմտացոյցը: Իրագեկներ դիտել կուտան թէ զինուորական ծախքերու կրճատումը, որ հաղորդուեցաւ երէկ, երեւութական է: Անոնց կարծիքով ելմտական նախարարը ծախքերուն մէկ մասը միայն յայտնած է:

ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԻ նախագահը եւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը համաձայնութեան մը յանգած են, երաշխաւորութեան դաշինք մը կնքելու համար: Գերիներու փոխանակութիւնը կը շարունակուի:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ հանրապետութեան նախագահը, զօր. Նէկիպ Մէքքէ պիտի երթայ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ ԵՒ ԱՀՄԷՏ ԷՄԻՆ ԵԱԼՄԱՆ

Պոլսոյ « Վաթան » օրաթերթին խմբագրապետ Ահմէտ Եալման արդի Թուրք մամուլի առաջնակարգ դէմքերէն է։ Կատաղի պայքար մղեց Հալքի եւ Իսմէթ Ինէօնիւի մենատիրութեան դէմ։ Անգլեւսաքսոն կրթութիւն ստացած է, դէմ եղած ցեղապաշտութեան եւ կրօնամոլութեան։

Դեմոկրատ կուսակցութեան իշխանութեան գլուխ գալէն եւքը, յետադիմական տարրեր պահ մը գլուխ բարձրացուցին, հաւաքուելով «Միլլէթ» կուսակցութեան մէջ։ Անոնք « Ենի Սապահ » թերթին միջոցով գռեհիկ արշաւանք մը սկսան Ահմէտ Էմին Եալմանի դէմ, անոր նուիրելով Յուլիս 5 թուակիր բացառիկ թիւ մը, որ մեր ձեռքին տակ կը գտնուի։

Թուրք ազգայնական մոլեռանդութիւնը այսօր նոյնքան զօրաւոր է, թէեւ «դեմոկրատ» կարգերու անունով կը խօսի։

Հետեւինք « Ենի Սապահ »ի Յուլիս 5ի բացառիկին, 12 էջ (կէս ծաւալով)։

Ա. էջին վրայ չորս նկարներ կան. 1.— Աշխարհագրական քարտէսը Արեւելեան նահանգներուն, « Անկախ Հայաստան » վերտառութեամբ. 2.— Ահմէտ Էմին կը խոնարհի Սուլթանի գահին առջեւ. 3.— Ահմէտ Էմինի ձեռքը ամերիկեան դրօշ մը. « Ամբողջ երկիրը կուզէր ամերիկեան հոգատարութեան տակ դնել » բացատրութեամբ. 4.— Բանտի խուցի մը մէջ շղթայուած կմախք մը. »Թուրք եմ, մանաւանդ ազգայնական եմ ինքզինք անուանողը այս վիճակը պիտի ունենար»։

Գ. էջի վրայ կայ ուրիշ ծաղրանկար մը. խոշոր քիթով, փախչող երկու հայ « քոմիթէճիներ», եկեղեցիի մը առջեւ « Ժամանակ » թերթը կը կարդան։

— « Ծօ, քանի՞ փարա կարժէ Բէչեան... դուն այսօր մեր Ահմէտ Էմինեանին յօդուածը կարդա» կը պատասխանէ Թուրքը։

Խնդրոյ առարկայ յօդուածին — գրուած 1919 Օգոստոսին, արաբերէն տառերով — «քլիշէ»ն հրատարակած է « Ենի Սապահ», « Թուրք անկախութեան թշնամի Ահմէտ Եալման» խորագրին տակ։

Հայեւթուրք յարաբերութիւններու տեսակէտէն, պատմական արժէք կը ներկայացնեն այդ թուականներուն Ահմէտ Եալմանի գրած յօդուածները։

Թուրքիոյ անդամահատումը պիտի ըլլար կատարուել, եթէ բոլշեւիկները օգնութեան հասած չըլլային քեմալականներուն։

Այդ դէպքերու նախօրէին է, որ Ահմէտ Եալման կողմնակից էր ամերիկեան հոգատարութեան, Հայաստանի անկախութեան եւ հողային իր պահանջները գոհացնելու։

« Փոքրամասնութիւններու ապագային» անդրադառնալով, Եալման կը գրէր «Վագըթ»ի մէջ, Հայերու մասին.

— « Եթէ նոյնիսկ հրապարակի վրայ անկախ Հայաստանի մը խօսքը չըլլար, մեր կարծիքով անհրաժեշտ էր, որ մենք զայն ստեղծէինք։ Հայերը ապագայէն բան մը յուսացող, ջղային եւ քինախնդիր տարր մը ըլլալու վիճակէն դուրս պէտք է գան։ Հայերու եւ մեր միջեւ հաշտութիւն մը պէտք է կնքուի։ Ոչ մէկ պատճառ պէտք է մնայ, որ աշխարհի ամէն կողմը ցրուած եւ ամէն վայրի մէջ ազդեցութիւն ունեցող Հայերը մեզի դէմ ըլլան գրգռիչ տարր մը»։

Հայկական Հարցի լուծումներ փնտռելով, կ'աւելցնէր.

— « Յարմարագոյնն է Հայկական Հանրապետութեան մաս մը հող տալ, ինչպէս յիշուած է Թէվֆիք փաշայի յուշագրին մէջ, եւ ծովուն հետ կապ հաստատել, ինչպէս Պուլկարիոյ ըրինք Տէտէաղաճի ճամբով »։

Նոյն նիւթի մասին « Վագըթ»ի 1919 Օգոստոս 26ի թիւին մէջ կը գրէր.

— « Հետեւեալ կերպով կարելի է ջնջել այն պատճառները, որոնք Մերձաւոր Արեւելքի հարցերը մինչեւ այսօր առկախ կը ձգեն։

« Հայաստանի սահմաններուն վրայ ուղղումներ կատարելով, հոն գտնուած գաղթականները գնահել, իսկ երկրին միւս վայրերու մէջ ապրող Հայերը առկէ ետք թող գիտնան, որ հայրենիք մը ունին եւ փախաքողները կրնան հոն երթալ, մնացողներուն ըսել որ հաւասար իրաւունքներով օսմանեան քաղաքացի պիտի նկատուին եւ հաւաքաբար բացառիկ վիճակ մը պիտի չկարողանան դրաւել։ Պատրաստել Քիւրտերուն մշակութային, տնտեսական եւ ընկերային զարգացման պայմաններ »։

Քրտական աշիրէթները նախնական վիճակի մէջ կը գտնուին եւ քրտաբնակ նահանգները իբրեւ պաշտօնեայ պէտք է ղրկել Քիւրտեր, որոնք կացութեան աւելի լաւատեղեակ են ու չահագրգռուած կողմ են։ Այսպէս՝ «աստիճանաբար ինքնավարութիւն մը հաստատելու համար, կառավարութիւնը եւ քիւրտ մտաւորականները կրնան գործակցիլ»։

Պէտք չէ մոռնալ, որ 1919 Թուրքիոյ համար ամէնէն աղետալի թուականն էր։ Համաձայնականներու գրաւման տակ կը գտնուէր ամբողջ երկիրը։ Օսմանեան կայսրութեան անդամահատումը սկսած էր։ Արաբական երկիրներու կորուստին հետ հաշտուած էին Թուրքերը, իսկ Հայերու եւ Քիւրտերու հարցը կ'ուզէին քիչ կորուստով կարգադրել։

Այդ տեսակ տաղնապալի պահու մը, Ահմէտ Էմինի համար քաղաքական իմաստութիւն էր որոշ գոհացումներ տալ Հայերուն եւ Քիւրտերուն, նախատեսելով որ տարի մը ետք, 1920 Օգոստոսին, պիտի կնքուէր Սեւրի դաշնագիրը, ընդարձակ հողամասեր անջատելով Թուրքիայէն ի նպաստ Հայաստանի եւ Քիւրտիստանի։

Քեմալի յեղափոխական շարժումը յաջողելով, Քիւրտերը գոհացում չստացան։ Բայց ամէն մարդ գիտէ, որ Քեմալ օգտուեցաւ Համաձայնական պետութիւններու — Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ— պառակտումէն, Ամերիկայի մեկուսացումէն եւ Սովետներու զինուորական, քաղաքական, տնտեսական աջակցութենէն։

Թէեւ 1923 Յուլիս 23ի Լօզանի դաշնագրէն ասդին, ի նպաստ Թուրքիոյ, քաղաքական ու տնտեսական գետնի վրայ, բազմատեսակ օգնութիւններ ընծայուեցան եւրոպական, սովետական, ամերիկեան պետութիւններու կողմէ յաջորդաբար, բայց այդ երկիրը դարձեալ առողջ չէ։ Մանաւորապէս հայկական ու քրտական պահանջները չեն կրնար անդոյ յայտարարուիլ։ Եւ ատոնց իբրեւ պահանջատէր Սովետներու կողմէ կատարուած միջամտութիւնը եւ կամ այդ իրաւունքներէն հրաժարումը քաղաքական խաղեր են եւ ապացոյց՝ անբնականոն վիճակի մը։

34 տարի առաջ, Ահմէտ Էմին պայծառատեսութեամբ գտած էր լուծման ուղի մը Մերձաւոր Արեւելքի երկու կարեւոր հարցերուն։ Ցաւալին այն է, որ ներկայիս Թուրքերը, գինովցած իրենց ձեռք բերած արտաքին յաջողութիւններով, դատաճանութեան կ'ռաւեն Հայերը եւ [illegible]ը գոհացնելու մասին մտածելն իսկ։

Ձենք զարմանար, որ այդ ամբոխավարութիւնը կատարողները « Ենի Սապահ»ն է, Միլլէթ կուսակցութեան բերանը։ Իսկ այս կուսակցութիւնը կրօնական եւ ազգայնական կիրքերը կը հրահրէ ի շահ Սովետներուն։ Ասոնք պիտի ուզէին միշտ գրգռութեան կամ սակարկութեան նիւթ դարձնել հայկական ու քրտական պահանջները։

Մինչդեռ Թուրքիան արտաքին վտանգներէ աւելի լաւ պաշտպանուած պիտի ըլլայ, եթէ իրեն եւ Արեւելքի մեծ թշնամիին միջեւ հաստատուած ըլլային կենսունակ, զօրաւոր, անկախ պետութիւններ, որոնք վայելէին Միացեալ Ազգերու պաշտպանութիւնը։ Նոր Թուրքիոյ վարիչները պէտք է խորհին այդ ուղղութեամբ եւ ոչ թէ առաջնորդուին « Ենի Սապահ»ներու ամբոխավարութեամբ։

Գ. Լ.

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՀԱՅՖԱ, 2 Օգոստ. (Յառաջ).— Իսրայէլի հայ գաղութը, տեղական ժողովուրդի կողքին կ'անցընէ տագնապալի տնտեսական շրջան մը, դրամական անկումի բերումով։ Մեր հայրենակիցներէն ալ մաս մը անգործութեան դատապարտուած են։

Գալով ազգային կեանքին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղերը պարբերաբար կը կազմակերպեն զանազան հանդիսութիւններ, ուր կը պահեն հայկական մշակոյթը, երգն ու պարը, եւ այսպէսով կը ստեղծեն հայկական մթնոլորտ գաղութիս մէջ։ Ստորեւ կուտամ երկու կազմակերպութեանց այս տարուան գործունէութեան ամփոփ տեղեկագիրը։

Հ. Մ. Ը. Մ. Կաղանդի առթիւ կազմակերպած էր հանդէս – երեկոյթ մը ուր ժողովուրդի մեծամասնութիւնը ներկայ էր։ Երեկոյթը անցաւ շատ յաջող եւ խանդավառութիւն ստեղծեց ժողովուրդի մէջ։

Ճիշդ Ապրիլ 24ին ժամը 20.30ին կատարուեցաւ Հայաջինջ Սարսափներու զոհերուն սգատօնը։ Բեմը զարդարուած էր պատշաճ կերպով։ Եղան արտասանութիւններ եւ մեներգներ։ Քանի մը կենդանի պատկերներ ալ։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Նիկողոս Նիկողոսեան, (Եաֆայէն), որ շատ յուզիչ կերպով պարզեց օրուան նշանակութիւնը։

Մայիս 28ի անկախութեան տարեդարձը կատարուեցաւ նոյնպէս ճիշդ թուականին ժամը 20.30ին, Խումն բազմութեամբ։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Ծօրճ Մանճիկեան, որ պատկերացուց տօնին պատմականն ու նշանակութիւնը։ Պաշտօնական մասէն վերջ տեղի ունեցաւ խրախճանք մինչեւ ուշ գիշեր։

Յուլիս 26ին դաշտադնացութեամբ տօնուեցաւ Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձը։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Հայկ Ասլանեան որ բացատրեց արշաւանքի մանրամասնութիւնները եւ անոր բարոյական օգուտները։

Այժմ վարչութիւնը ձեռնարկած է ներկայացումի մը պատրաստութեան եւ մօտ ժամանակէն կ'իրագործէ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունի ֆութպոլի կոկիկ խումբ մը որ ստէպ յաղթանակներ կը շահի, նաեւ սկաուտական եւ գայլիկներու խումբ մը, որոնք պատիւ կը բերեն գաղութին եւ փայլ կուտան մեր հանդէսներուն։

Հայ Կարմիր Խաչը, տիկիններու գեղեցիկ այս կազմակերպութիւնը, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ կը շարունակէ իր գթութեան գործը։ Այս տարի եւս Կաղանդի առթիւ կազմակերպած էր գաղութի մօտ 150 մանուկներուն համար երեկոյթ մը, ուր սովորական հանդիսութիւններէն եւ խաղերէն վերջ բոլոր մանուկներուն անխտիր բաժնեց գեղեցիկ նուէրներ։ Այս ձեռնարկը մեծապէս գոհ ձգած է բոլոր ծնողները անխտիր։

Երեք տարիէ ի վեր սկսած ցերեկօթիկ դպրոցական դասընթացքը օտար վարժարաններ յաճախող մանուկներուն համար, այս տարի եւս շարունակուեցաւ։ Ունի 34 երկսեռ աշակերտութիւն, մէկ մանկապարտէզի եւ երկու նախակրթարանի դասարաններով, Օր. Եփրաքսէ Մարկոսեա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Ժամանակը կ'անցնի եւ ժամանակի ընթացքին աւելի յստակ կը դառնայ թէ Հայաստանի մէջ ի՞նչ գործեր կատարուած են գրական տեսակէտով, որոնք պիտի ճոխացնեն Հայոց գրականութեան գանձարանը ապագային։ Այդպիսի գործեր կան, այդպիսի գործեր հայ ժողովուրդը ստեղծած է եւ այդ գործերը ապացոյց են որ Հայոց գրականութիւնը կ'ապրի, կենդանի է, կը պահէ իր կորովը Հայաստանի մէջ։

Մենք Էջմիածին վարդապետ մը ունէինք, Յովհաննէս Հայր Սուրբ. յաճախ գիւղերը կ'երթար քարոզելու եւ երբ քարոզը կը սկսէր կէս ժամ, մէկ ժամ, երկու ժամ, ժողովուրդը կամաց կամաց կը հեռանար եկեղեցիէն. վերջը ժամկոչը կուգար եւ կ'ըսէր. «Հայր Սուրբ, առ այս բանալին ,ես պիտի երթամ, եկեղեցիին դուռը կը գոցես»։ Հիմա ես ալ Հայր Սուրբին վիճակին մէջ եմ այսօր. ներողամիտ եղէք։

Ինչպէս ըսի, գրականութիւնը գլխաւոր եւ հիմնական ճիւղն է մշակոյթի եւ խորհրդային իշխանութեան ու համայնավար կուսակցութեան քաղաքականութիւնը ամէնէն աւելի զգացուած է եւ կը ըզգացուի գրականութեան վրայ. բայց, այդ չի նշանակեր ,թէ միւս ճիւղերը եւս ենթարկուած չեն նոյն ազդեցութեան։ Մշակոյթի միւս ճիւղերը, արուեստը, երաժշտութիւնը ,ճարտարապետութիւնը, նկարչութիւնը, գիտութիւնը նոյնպէս ենթակայ են Համայնավար կուսակցութեան եւ Խորհրդային իշխանութեան տեսչութեան, այսպէս ըսենք, կազմակերպութեան ղեկավարութեան։

Ինչպէս խորհրդային երկիրներու մէջ անհատի կեանքի բոլոր երեւոյթները կազմակերպուած են ու կը ղեկավարուին իշխանութեան կողմէ։ Մշակոյթը եւս կազմակերպութեան եւ ղեկավարութեան ենթակայ է։ Որպէսզի ես բոլորովին Յովհ. վարդապետի վիճակի մէջ չըլլնեմ, ըստիպուած եմ մշակոյթի մէկ երկու ճիւղի վրայ կանգ առնել, թէեւ միւս ճիւղերն ալ հետաքրքրական են եւ կարեւոր։

Առաջին հերթին քանի մը խօսք երաժշտութեան մասին։ Պէտք է ըսել, որ երաժշտութիւնը ամէնէն դժուար կառավարուելիք ճիւղն է մշակոյթի մէջ. որովհետեւ երաժշտութիւնը, մանաւանդ անխօս երաժշտութիւնը, նուագը, շատ դժուար է գաղափարական կաղապարի մէջ դնել։ Համանուագ մը, որեւէ եղանակ մը, էհ, պրոլետարակա՞ն է, թէ պրոլետարական չէ. կոմունիստական, Մարքս Լենինեան վարդապետութեան համապատասխա՞ն է, թէ համապատասխան չէ. դնա ու որոշէ։ Մէկը կարող է համապատասխան գտնել, միւսը կարող է չգտնել, այդ պատճառով երաժշտութիւնը ամէնէն քիչ ազդուած է Խորհր. իշխանութեան եւ Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութենէն, եւ այդ է պատճառը, որ Հայաստանի մէջ ամէնէն աւելի մշակուած եւ զարգացած է երաժշտութիւնը։

Հայաստանի երաժշտութեան՝ Խորհրդային շրջանի երաժշտութեան հիմը դրին Ռուսաստանէն եւ Կովկասի զանազան կողմերէն եկած հայ երաժիշտ մտաւորականներ, որոնք բոլորն ալ տոգորուած էին ազգային զգացումներով, ինչպէս Կոմիտասի աշակերտ՝ Սպիրիդոն Մելիքեանը, Ռոմանոս Մելիքեանը, Անուշաւան Տէր Ղեւոնդեանը, Ջութակահար Դաւիթ Սողոմոնեանը եւ կարգ մը ուրիշ երաժիշտներ, որոնք 23–24 թուականներուն կազմեցին առաջին երաժշտական խումբը եւ հիմքը դրին Հայաստանի մէջ երաժշտական արուեստանոցի, որ հետզհետէ զարգացաւ եւ վերածուեցաւ Հայաստանի երաժշտանոցի քոնսերվաթուարի։

Այնուհետեւ, հետզհետէ Հայաստան եկան նորանոր ուժեր, ինչպէս Սպենդիարեանը, որոնք իրենց ձեռքը առին երաժշտութեան կազմակերպութեան գործը։ Հիմնուեցաւ օփերան, երգապարի, (բալէթ)ի թատրոնը, կազմակերպուեցան ժողովրդական երգի եւ երաժշտութեան խումբեր, նուագի եւ երգի խումբեր, որոնք Հայաստանի երաժշտութիւնը մշակեցին եւ զարգացուցին։ Հայ երգահանները նորանոր ստեղծագործութիւններ տուին, որոնք շատ քիչ բացառութեամբ, զուտ ազգային ենթահող ունին իրենց ոտքին տակ եւ համապատասխան են հայ ժողովուրդի երաժշտական ոգիին եւ ապրումներուն։

Գրեթէ բոլոր հայ երաժիշտները, Զուխաճեան, Կոմիտաս, Եկմալեան, Հայաստանի մէջ ընդունուած են իրենց ստեղծագործութիւններով եւ չկայ այն տարբերութիւնը կամ վերաբերումը, ինչ որ, օրինակի համար, գրականութեան մէջ։ Րաֆֆին թոյլատրուած չէ, Ահարոնեանը թոյլատրուած չէ Հայաստանի մէջ։ Երաժշտական ասպարէզի վրայ չկայ մէկ հատ երաժիշտ, որ Հայաստանի մէջ թոյլատրուած չըլլայ, եւ Հայոց երաժշտութեան, հիմնաքարը, կարելի է ըսել, կը կազմէ Կոմիտասը իր ստեղծագործութիւններով, որ իրաւամբ կարող է նկատուիլ, հայ ազգային երաժշտութեան գլխաւոր արտայայտիչը նոր ժամանակներու մէջ։

Երիտասարդ նոր ուժեր հասան Հայաստանի երաժշտանոցէն եւ Ռուսաստանի բարձրագոյն երաժշտական դպրոցներէն, որոնք Հայաստանի մէջ մշակեցին, կը շարունակեն մշակել եւ զարգացնել Հայոց երաժշտութիւնը։

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

★

Փիէռ Լոթի մեռաւ 1923ին։

Իր վերջին օրերուն, կը տառապէր Թրքասէր գրագէտը։ Կը տառապէր, քունը փախցուցած... Մտերիմ բարեկամներ վերջապէս կրցան հասկնալ թէ ինչու։ Լոթի համոզուած էր որ իր Ռոշըֆորի տունը ոգիներու եւ ուրուականներու ժամադրավայրն էր դարձած։

Եւ իսկապէս արտառոց էր այդ տունը։ Շտկուած բոլորովին Թրքական ճաշակով, պարզեւելու համար տան-տիրոջ Թրքավարի կեանք ու բարքեր։ Եւ դեռ բաժին մըն ալ՝ մարմարապատ փոքրիկ մզկիթի մը համար։ Բայց կը գանգատէր Փիէռ Լոթի, Թրքասէր հեղինակը, Օսմանեան ոսկիներով կառուցուած իր այդ պալատէն... Անտանելի էին սահմռկեցուցիչ այցելուները..

Եւ սակայն չէր համրաձակեր աւելի մանրամասնութիւններ տալ։ Կը սոսկար Մահէն, ինչպէս կը խոստովանէր իր բարեկամներուն. ու կը լռէր՝ վախնալով բարկացնել գիշերային ուրուականը. ու կը խօսէր՝ միայն փառաբանելու միլիոնի մը սպանդը։

Կը տեղեկանանք հիմա Ֆրանսական թերթէ մը որ իր մահուընէն քանի մը օր առաջ, կրցած է պատմել Քուրթըլլնի հետեւեալ մանրամասնութիւնները։

Գրեթէ ամէն գիշեր կը լսէ եղեր մզկիթինկաղնեչէն դրան վրայ բռունցքի հարուածներ եւ հծծիւններ։ Բազմաթիւ առաւօտներ հաստատած է մզկիթին մարմարեայ սալայատակին վրայ մանուկի մը բոպիկ ոտքերուն արիւնոտ հետքերը...

Ենթագիտակցութեան մէկ խա՞ղը... իրական եւ արթուն ոգինե՞ր... հարցուցած է ժամանակին ինքն իրեն Փիէռ Լոթի, Թրքասէր հեղինակը։

Ու հիմա, նոյն հարցումները կը կրկնէ թերթը, բոլորովին վստահ՝ թէ իրապէս գոյութիւն ունեցած է մանուկին ուրուականը։ Որովհետեւ, ինչպէս կ'երեւի, Քամիյ Ֆլամարիոն եւ Քուրթըլլին պնդած են որ կարելի չէր տարակուսիլ Փիէռ Լոթիի մտքի հաւասարակշռութեան եւ խօսքին վրայ։

Բայց հարցումները կը մնան անպատասխան...

Խեղճ մարդիկ... ինչո՞ւ չեն դիմեր Մըշեցի խելագարած Վարդոյին։

Պ իտի ըսէր թէ այդ ոգին իր ինը տարեկան մանչուկին ոգին էր, մորթուած հացը բերնին՝ իր ծունկերուն վրայ։

Պիտի ըսէր որ Փիէռ Լոթի, հիմա ինքն ալ ուրուական, ահաւոր գալարումներու մէջ, անդուլս մանչուկի մը թաթիկէն բռնած, ամէն գիշեր կ'այցել էՌոշֆորի մզկիթը, իր մեղքը քաւելու։

Ա. Վ. ԱԶԱՏ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ. — Լիոնի մէջ Օր. Ալիս Գարանֆիլեան, Տիգրանակերտցի, քոլէժ Մօնէրնէն, առաջին աստիճանի վկայական ստացած է։

նի ղեկավարութեամբ։ Միայն այս ձեռնարկը ինքնին կ'արժեցնէ գոյութիւնը մասնաճիւղին, իր հայապահպանման բեռած նպատակին համար։

Վարչութիւնը ամէն ջանք կը թափէ նիւթական միջոցներ ճարելու եւ իր նպատակները իրագործելու համար։ Քանի մը ամիս առաջ կազմակերպած էր վիճակահանութիւն մը որ կոկիկ գումար մը ապահովեց։ Բոլոր ընտիր ձեռագործները պատրաստուած եւ նուիրուած էին կարմիր Խաչի անդամուհիներուն կողմէ։ Այժմ կը պատրաստուի «Պազար»ի մը։ Իւրաքանչիւր անդամուհի յանձն առած է շինել ձեռագործներ, որոնց հում նիւթը տրամադրած է վարչութիւնը։ Կը յուսանք որ այս իրենց ձեռնարկն ալ յաջողութեամբ պիտի պսակուի։

Յաջորդով՝ մեր ներքին հոգերը։

ՃՈՐՃ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

ԺԱՄԲՈՒՍ ՎՐԱՅ

★

Նուէր՝ «Եւրոպացի» ընկերոջս

ԺԸՆԵՒ. — Եւրոպայի քաղաքները ճամբորդող Հայը, երբեմն անակնկալ հանդիպումներ կ'ունենայ իր ցեղակիցներուն հետ, հետաքրքրական հանդիպումներ։

Ժընեւի մաքուր պողոտաներէն մէկուն վրայ, վաճառատան մը ցուցափեղկին յարդարումը կը դիտեմ, երբ նոյն նպատակով կը մօտենան երկու երիտասարդներ, իրենց կիներուն ու փոքրիկներուն հետ։

Հայեր ըլլալու են, աչքերը չեն խաբեր։ Հանդիպա՞ծ էք օտար քաղաքի մը մէջ հայ աչքերու, որոնք հեռուէն իսկ կը յայտնեն հայկեան ցեղին աչքերու կրակը։

Բնազդօրէն կը մօտենամ, իրենց խօսակցութիւնը լսելով համոզուելու։

— Ծօ, սըւիկա նայէ, ի՞նչ խըյախ պան է։

— Հա, ամա, խազըխի գին ըլլալու է։

Արդէն վստահ եմ, թէ իմ ցեղակիցներս են։

— Դուք ո՞ր կողմէն էք, կը հարցնեմ.

— Մարսիլիայէն։

— Օ, հրաշալի, կը ճանչնա՞ք երաժշտագէտ Վ. Սարգսեանը։

— Ի՞նչ գործ կ'ընէ քի...

— Երաժիշտ է, ըսի կարծեմ։

Կը դառնայ ընկերոջը — ծօ, Գէորգ, կառաժիստ Սարգսեան գիտե՞ս. = Նօ։

(ԽՄԲ. — Այս պատմութիւնը ուրիշ առթիւ ալ գրուած է)։

Պանդոկին սրահը, քիչ անդին կը տեսնեմ ընտանիք մը, օրիորդներ, հայր ու մայր, պզտիկներ, մանչ աղջիկ։

Նորէն աչքեր, Հայու աչքեր, որոնց ունեցած հաղորդակցութիւնը դէպի ցեղակիցը, ոչ մէկու քով կը գտնուի։

Ուղղակի ինծի կը նային եւ կը ժպտին։ Արդեօք ծանօթնե՞ր են։

Կը մօտենամ, կը բարեւեմ, կը յայտնուիամերիկահայ ընտանիք մը։ Կը գգուեմ պզտիկները, որոնք չեն հասկնար խօսածներս, թէեւ 13-15 տարեկան են։

Կը ստիպուիմ անգլերէն խօսիլ, աջէն ձախէն, Ամերիկայէն, Եւրոպայէն, ու կը հարցնեմ, միշտ անգլերէն.

— Տղաս, բնաւ Հայերէն չէ՞ք գիտեր, դուն ու քոյրերդ, եղբայրներդ։

= Նօ, կ'ըլլայ պատասխանը։

—Կերակուրներու Հայերէն անուննե՞րն ալ չես գիտեր։

— Գիտեմ, կ'ըսէ ու կը սկսի. — Տոլմա, փաստրմա, փիլաւ, քէօֆթէ, հաց... ջ...ու...ր։

Ով մեծասքանչ դու լեզու։

— Տոլմա, փիլաւ, փաստրմա։

ՏՈՔԹ. Հ. ԹԷՐԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ պանծացնելու համար Աղեքսանդրիոյ «Յառաջդիմասէր» Միութիւնը Յուլիս 26ին գեղարուեստական փառաւոր հանդէս մը սարքած է, Մոհամմէտ Ալիի շքեղ թատրոնին մէջ։ Հասոյթը ամբողջովին յատկացուած էր Ազատագրական Շարժումին։ Արաբերէն թերթերն ու բարձրախօսը ծանուցին հանդիսութեանց յայտագիրը, հաղորդելով թէ զօր. Նեկիպ իրիկունը ժամը 9.30ին ներկայ պիտի ըլլայ։ Վերջին պահուն զօրավար զբաղած ըլլալով, փոխանորդաբար ղրկած էր գնդ. Մոհամմէտ Մահմուտ Ապտիւլ Ազիզը, որ պետական օթեակը մտաւ ընկերակցութեամբ Քաղաք. Ժողովի ատենապետ Պ. Մ. Զարրհանէլեանի եւ Պ. Մելքի Գըլճեանի։ «Նաշիտ էլ Թահրիր»ի երգեցողութիւնը «Համազգային»ի երգչախումբին եւ նուագախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Կ. Ափրիկեանի շատ հաճելի յայտնութիւն մը եղած է գնդապետին համար, մանաւանդ տասնամեայ Հ. Տէր Սարգիսեանի մեներգը այս օրհներգին մէջ։ Պ. Արա Եագուպեան արաբերէն ուղերձ մը կարդացած է խոր տպաւորութիւն ձգելով։ Ան ներբողը հիւսած է Ազատագրական շարժման եւ իր ղեկավարներուն եւ յայտնած Հայութեան խոր հաւատքը, այդ շարժումին նուաճումներուն եւ փայլուն յաղթանակին համար։ Ցոյց տուած է Հայերու վաղեմի ծառայութիւնները Եգիպտոսի։ Պ. Կ. Իսէրեան արտասանած է եգիպտ. արդի գրականութեան հիմնադիրներէն բանաստեղծ Ահմէտ Շաուքիի քերթուածը «Հայրենիք իմ»։ Խօսած է Բժ. ընկեր Ե. Խաթանասեան, ցոյց տալով թէ ինչու հայութիւնը բնականօրէն ջերմ պաշտպանը պիտի հանդիսանար Ազատագրական Շարժման։ Պարզած է հայ եւ արաբ գործակցութիւնը Բագրատունեաց շրջանէն, Պաղտատի խալիֆաներուն օրով։ Թուած է քանի մը հանրածանօթ հայ անուններ որոնք վճռական աղդեցութիւն գործած են Եգիպտոսի ճակատագրին վրայ։ Արամ Խաչատուրեանի «Սրով պարը» ներկայացուցած է նուագախումբով։ Սարգիս Սարգիսեան երգած է Ալան Յովհաննէսեանի «Եար Նազանի»ն։

ՏԻԱՐՊԱԳԸՐԷՆ կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն թէ Յուլիս 17ին Սահակ Ծ. Վրդ. Փափազեան, որ հովուական այցելութեան ելած է Պատրիարքին կարգադրութեամբ օդանաւով հասած է քաղաքը։ Անգարայէն Տիարպագըր օդանաւով 2.55 ժամ է։ Հօն զինքը դիմաւորած են տեղւոյն հոգեւոր հովիւը Արսէն քահանայ եւ Թաղ. խորհուրդի անդամները։

Սահակ վրդ. Արսէն քահանայի հետ այցելած է Մարտին, սորի եպիսկոպոսին հրաւէրով։ Հոս պատարագած եւ Թուրքերէն քարոզ մը խօսած է։ Այցելած է նաեւ Տէրիք, ուր 55 տուն հայութիւն կայ, Լճէ, 26 տուն հայ, իսկ մօտակայ գիւղերուն մէջ ալ 16 տուն։ Մօտ քառասուն տարիէ ի վեր անոնք եկեղեցական չէին տեսած։ Վարդապետը կատարած է ինը պսակ եւ 53 մկրտութիւն։ Լճէէն մեկնած է Էլազիզ (Խարբերդ), յետոյ Արաբկիր։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ համալսարաններու 2000 արաբ ուսանողներու 200 ներկայացուցիչներ համագումար ունեցած են Րիչմընտի մէջ (Մ. Նահանգներ)։ Այս պատգամաւորներուն մաս կազմած է նաեւ հայ ուսանող մը, Ճօզէֆ Արողեան, Հալէպէն, ներկայացուցիչ Քոլըմպիա համալսարանին։ Հոն այցելած են ուրիշ Հալէպցի երկու հայ ուսանողներ, Աբրահամեան եւ Պօղոսեան, իսկ Լեւոն Քէչիշեան պաշտօնական լրատու խօսնակն էր։

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՌՕ (Մարսէյլ). — Մենք ալ սգաւոր ենք։ Բնիկ Մշեցի Կարապետ Գէորգեան, որ վեց տարիէ ի վեր կը տառապէր անողոք հիւանդութենէ մը, մեռաւ Յուլիս 26ին, հակառակ բոլոր դարմաններուն։ Ութ անգամ գործողութեան ենթարկուած էր։

Հանգուցեալը ծնած էր 1889ին եւ կրած 1915ի արհաւիրքին հետեւանքները։ Ընտանիքը մինչեւ Տէր Զօր քշուած էր։ Ի վերջոյ հրաշքով ազատած եւ Ֆրանսա եկած էր, համեստ ընտանիք մը կազմելով։ Ունի երկու զաւակներ, Մնացական 28 տարեկան եւ Անդրանիկ՝ 26 տարեկան։ Աշխատած էր ազգային ոգի ներշնչել երկուքին ալ, բայց կը ցաւէր որ հայերէն չեն գիտեր։

Թաղումը կատարուեցաւ Յուլիս 27ին, Մարսէյլէն հրաւիրուած քահանայի մը միջոցաւ։ Ներկայ էին հայրենակիցներ, ինչպէս եւ Իտալացիներ, Սպանիացիներ, Ալպանացիներ եւն.։ Գերեզմանատան մէջ դամբանական մը խօսեցաւ ընկեր Տիգրան Գասպարեան։

Գ. Օհանեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

Փուարօ գլուխը օրօրեց. այս գործիքը յար եւ նման էր Տիկին Հապըրտի բաժնեակին մէջ գտնուած գործիքին։

Յաջորդ բաժնեակին դուռը գոց էր։ Իշխանուհիին բաժնեակն էր այս։ Փուարօ դուռը բախեց։

— Մտէք, լսուեցաւ իշխանուհիին ձայնը։

Այս անգամ Պ. Պուք բացատրեց իրենց այցելութեան նպատակը։ Իշխանուհին մտիկ ըրաւ, յետոյ ըսաւ.

— Եթէ պէտք է, խուզարկեցէք, պարոններ, բանալիները սպասուհիիս քովն է, ան կրնայ օգնել ձեզի։

— Միշտ ձեր սպասուհիի՞ն քով կը գտնուին բանալիները, հարցուց Փուարօ։

— Անշուշտ, պարոն։

— Ի՞նչ կ'ընէք եթէ կէս գիշերին յանկարծ մաքսի պաշտօնեաներ քննութեան գան։

— Այնատեն սպասուհիս կանչել կուտամ։

— Բացարձակ վստահութիւն ունիք անոր վրայ ուրեմն։

— Արդէն ըսած էի ձեզի, ըսաւ իշխանուհին, ծառայութեան չեմ կոչեր այն տեսակ մէկը որուն չեմ վստահիր։

—Հաւատարիմ եւ վստահելի մարդ գտնելը բաւական դժուար է ներկայիս, ըսաւ Փուարօ։ Անշուշտ աւելի լաւ է վստահելի սպասուհի մը ունենալ քան թէ արդիական Փարիզուհի մը։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, հարցուց իշխանուհին իր խելացի ակնարկը Փուարոյի դարձնելով։

— Ոչինչ, պատասխանեց Փուարօ։

— Մի՛ ստէք, ըսել կ'ուզէք թէ պէտք է փարիզուհի մը ունենամ իբրեւ սպասուհի։

— Ատիկա աւելի սովորական եւ ճիշդ պիտի ըլլար թերեւս։

— Շմիթը վստահելի է։

Նոյն պահուն ներս կը մտնէր սպասուհին, միասին բերելով բանալիները։

Իշխանուհին հրամայեց որ պայուսակները բանայ, իսկ ինք դուրս ելաւ բաժնեակէն եւ Փուարօ անոր հետեւեցաւ։ Իշխանուհին ժպտելով հարցուց.

— Իսկ դուք պարոն, չէ՞ք ուզեր տեսնել թէ ինչեր կան պայուսակնե... ...

— Ոչ, որովհետեւ պարզապէս ձեւակերպութեան համար է այս քննութիւնը։

— Վստա՞հ էք։

— Այո։

— Վստահ էք գիտնալով հանդերձ որ ես կը սիրէի Սօնիա Արմսթրոնկը։ Չէ՞ք կարծեր թէ կրնամ սպաննած ըլլալ Քասեթթին։ Չէք պատասխաներ Պ. Փուարօ։ Ի՞նչ կը խորհիք արդեօք։

— Կը խորհիմ թէ, տիկին, ձեր ուժը ոչ թէ ձեր բազուկներուն, այլ ձեր ուղեղին մէջն է։

— Իրաւունք ունիք։

Եւ բաժնեակ վերադարձաւ, ուր սպասուհին պայուսակները դոցելով զբաղած էր։

Պ. Պուք ներողութիւն խնդրեց։

— Պէտք չկայ, ըսաւ իշխանուհին, քանի որ ոճիր մը գործուած է անշուշտ քննութիւն պիտի կատարուի։

— Շատ ազնիւ էք, տիկին։

Փուարօ եւ Պ. Պուք անցան քովի բաժնեակը։ Դուռը գոց էր.

— Զար սատանայ, կոմսին բաժնեակն է, դիւանագիտական անցագիր ունին, հետեւաբար արտօնուած չենք անոնց պայուսակները քննելու։

— Քանի որ ոճիր մը գործուած է, կրնանք պահանջել որ քննուին իրենց ալ պայուսակները, ըսաւ Փուարօ։

— Գիտեմ, սակայն չեմ ուզեր բարդութիւններ ստեղծել։

— Անհոգ եղէք, չեմ կարծեր որ կոմսը մերժէ մեր առաջարկը, իշխանուհին անգամ տեսանք թէ որքան սիրալիր էր։

Փուարօ դուռը բախեց։

— Մտէք։

Կոմսը թերթ կը կարդար, իսկ կոմսուհին պատուհանին առջեւ նստած դուրսը կը դիտէր։

— Ներողութիւն. ըսաւ Փուարօ, հազար ձեւակերպութեան համար պէտք է որ խուզարկենք ճամբորդներու պայուսակները։ Պ. Պուքէ կը տեղեկանամ թէ դուք դիւանագիտական անցագիր ունիք, հետեւաբար կրնաք պահանջել որ ձեզ զերծ կացուցանենք։

Կոմսը պահ մը մտածեց.

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ սակայն չեմ ուզեր որ բացառութիւն կազմեմ, քննեցէք նաեւ մեր պայուսակները։

Յետոյ կնոջը դարձաւ.

— Դուն առարկութիւն մը չունիս, այնպէս չէ՞, Էլէնա։

— Ոչ, պատասխանեց կոմսուհին։

Քննութիւնը ոչ մէկ արդիւնք տուաւ։ Նոյնպէս արտասովոր ոչինչ կար Մէրի Տեպենհամի եւ Կրէթա Օլսօնի բաժնեակներուն մէջ։ Փուարօ Օր. Տեպենհամէ բաժնուելէ առաջ ըսաւ.

— Օրիորդ ձեզի իմ լսած մէկ երկու նախադասութիւններուս իմաստը կ'ուզեմ հարցնել։ Սուրիայէն վերադարձին Գոնիայի կայարանը օդ առնելու համար դուրս ելած էի, լսեցի ձեր եւ գնդապետին ձայնը։ Դուք կ'ըսէիք անոր. — «Ոչ հիմա, երբ որ այս գործը վերջանայ, երբ այս գործը մեր ետեւը ձգենք»։ Ի՞նչ ըսել կ'ուզէիք այս խօսքերով, Օրիորդ։

Օր. Տեպենհամ հանդարտօրէն պատասխանեց.

(Շար.)

իր կնոջ հետ: Հաւանաբար զօր. Նեկիպ այս ուխտագնացութիւնը պիտի կատարէ Իպնը Սէուտի կողմէ ղրկուած օդանաւով մը: Նախագահին պիտի ընկերանան ազգ. առաջնորդութեան նախարարը եւ բանակին հրամանատարը: Առաջին անգամ է զօր. Նեկիպ Եգիպտոսէն դուրս պիտի ելլէ, իշխանութեան տիրանալէ ի վեր :

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ նոր հրամանագիր մը կը պատրաստէ, կրճատելու համար Շահին իրաւասութիւնները:

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր դահլիճը չէ կազմուած տակաւին: Վարչապետը, Փիչչիոնի, մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի :

ԱՅԳԵՊԱՆՆԵՐՈՒ եւ գինեգործներու դիմադրութեան նոր ցոյցը վերջացաւ Եչ .օր առանց միջադէպի: Այս անգամ ալ եկեղեցիներու կոչնակները հնչեցին, ճամբաները փակուեցան կառքերով, սնտուկներով ,տակառներով եւ ամէն տեսակ առարկաներով: Աւելի քան հազար պատնէշներ կազմուած էին, երթեւեկը խանգարելու համար: Ոտքի ելած էին աւելի քան հարիւր հազար բնակիչներ, հարաւային չորս ծանօթ նահանգներուն մէջ : Ցոյցը տեւեց վեց ժամ: Շատեր կ'ուզէին վեց ժամ եւս շարունակել ,բայց երբ հեռաձայնով արտօնութիւն խնդրեցին կեդրոնէն, հեռաձայնը չէր բաներ, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով:

ԱՂՕԹՔՆԵՐ կատարուեցան Ճափոնի մէջ, Հիրոշիմայի հիւլէական զոհերուն համար (260.000 հոգի): Այս առթիւ քաղաքապետը յայտնեց թէ հարիւր հազար վիրաւորներէն վեց հազար հոգի տակաւին կը տառապին այրուցքներէ: Օգոստ. 8ին ալ աղօթքներ պիտի կատարուին Նակազաքիի զոհերուն համար (70.000 մեռեալ) :

ԶՕՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ առթիւ հրատարակուած խորհրդային ծանուցագիրը կը զբաղեցնէ քաղաքական շրջանակները: Ընդհ. կարծիքն այն է թէ Մոսկուա կ'ուզէ սակարկութիւն կատարել: Ծանուցագիրը մեծ վրդովում պատճառեց արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, ուր կը կարծեն թէ գերմանական խնդիրը երկրորդական գծի վրայ նետուած է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ տէր եւ տիկին Աշոտ Իսահակեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց մօր՝ ՏԻԿԻՆ ԵՐԱՆԵԱԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ:

×

ՄԵՐ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ընկեր եւ ընկերուհի Աշոտ Իսահակեանի որոնք դժբախտութիւնն ունեցած են կորսնցնելու իրենց զոքանչը եւ մայրը, Տիկին Երանեակ Զաքարեան: Ցուղարկաւորութիւնը կարելի չեղաւ կատարել երէկ, գործադուլի պատճառով :

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին, հոկտեմբերէն սկսած, պիտի ունենայ գիշերօթիկ բաժին, առ այժմ տասը տարեկանէն վեր մանչերու համար: Գիշերօթիկ բաժնի նպատակն է հնարաւորութիւն տալ նոր սերունդին, Պէյրութէն դուրս, ուրիշ վայրերէ ալ ուսում ստանալու ճեմարանին մէջ:

Ընդունելութեան պայմաններն են.—

Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար տարեկան 9 ամիս 1500 լիբ. ոսկի, ուրիշ երկիրներ 500 տոլար: Անոնք որ ամառը, երեք ամիս պիտի մնան ճեմարան, պիտի վճարեն յաւելեալ 200 տոլար ամառանոցին համար:

Այս վճարով պիտի հոգացուի աշակերտի ուսման ծախքը, բնակարանը, սնունդը, առողջապահական ծախքը, գրօսը եւայլն:

Համազգայինի ճեմարանի նպատակն է ոչ միայն ընդհանուր երկրորդական կրթութեամբ օժտել մեր նոր սերունդը, այլ եւ հայ լեզուով եւ հայ ոգիով ուսում ու դաստիարակութիւն տալ, պատրաստել գիտակից ու գաղափարական մտաւորական ուժեր ազգային կեանքի եւ մշակոյթի համար: Գիշերօթիկ բաժինը, այս ուղղութեամբ, մասնաւոր դեր ունի կատարելիք:

Ճեմարանի հասցէն՝

Collège Arménien, 10, Rue Hussein Beyhum
Beyrouth - LIBAN

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի հերոսամարտը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ այս կիրակի Վալաբրի անտառը, ամբողջ օրը :

Պատուոյ նախագահութեամբ կարտանի քաղաքապետ եւ երեսփոխան

M. VICTOR SAVINE - ի

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի:

Կը մասնակցին շրջանիս Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր 11 մասնաճիւղերով, ինչպէս նաեւ Հ. Կապ. Խաչի քոյր մասնաճիւղերը :

Կը նախագահէ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսին Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Երգ, արտասանութիւն եւ նուագ :

Գնդակի եւ զանազան խաղերու մրցում:

Անտառին մէջ բացարձակապէս արգիլուած է կրակ վառել, ինչպէս նաեւ ոեւէ բան ծախել: Ժողովուրդին ջուրը ապահովուած է:

Մուտքը ազատ է :

Յ. Գ.— Անոնք որ վերջին պահուն չեն կրցած օթօպիւս ճարել, թող առնեն էքսի թրօլէյպիւսը եւ իջնեն Վավլին գիւղը, ուր Շրջ. կոմիտէն ապահոված է երթեւեկը :

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, հանրակառք (օթոքար) ապահոված ըլլալով՝ կը խնդրէ յարգոյ հասարակութենէն այժմէն ճարել իրենց տոմսերը, դիմելով.— Գրավաճառ Պ. Ծերիկեանի, ընկեր Ա. Քէօսէեանի եւ ընկեր Արիստաքէս Պետրոսեանի :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի կանխաւ ապահովել տոմսերը, խճողումի տեղի չտալու համար:

Օթոքարը Փլաս տ'Էքսէն կը մեկնի ժամը 7ին:

Տօնակատարութեան հանդիսավայրը երթալու համար, Հ. Յ .Դ. Պոմոնի Զաւարեանի վարչութիւնը վարձած է օթօքար մը, որ կը մեկնի կիրակի առտու ժամը 7ին:

Հաւաքուիլ Պառ տը լա Ռոթոնտի հրապարակը:

Արձանագրուելու համար, Պոմոնի եւ Լա Ռօզիէրի մեր հայրենակիցները դիմեն ընկերներ Ժ. Տէր Վարդանեանի եւ Ե. Տէր Մեսրոպեանի :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ. Կոմիտէին կազմակերպած դաշտահանդէսը, որ յետաձգուած էր անձրեւներու պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Էսդրէպլէն Պ. Պագալի դաշտին վրայ: Բարձրախօս, արեւելեան պարեր, առատ կերուխում:

Կը հրաւիրենք հերոսամարտի յիշատակը յարգող բոլոր հայրենակիցները :

Երթեւեկի ժամերը չեն փոխուած :

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները :

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը:

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն. , կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 ֆրանք:

Կ'ընդունուին 9–14 տարկեան աշակերտներ: Նաեւ 15 տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն :

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար :

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres
Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ԼԱ ՍԻՕԹԱՅԻ ՄԷՋ

Լա Սիօթայի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ աւանդական սովորութեամբ յետ Ս. Պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի Օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ շաբաթ առտու, 15 Օգոստոս: Սոյն հանդիսութեանց կը մասնակցին Մարսիլիոյ քահանաները, Պոմոնի եւ Լա Սիօթայի դպրաց–դասերը, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Լեւոն Ճերահեանի :Իսկ ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին Նախատօնակի արարողութիւն եւ «Մատաղ – ոչխարի Օրհնութիւն» պիտի կատարուի :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի ժամը 10ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հիւս. Ամերիկայի առաջնորդ ԳԵՐ. Տ. ՏԻՐԱՆ ԱՐՔ. ՆԵՐՍՈՅԵԱՆ :

Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ հոծ բազմութեամբ այս պաշտամունքին: (Դիւան)

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամի « Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան–Տուներուն »: Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, ռատիօ գործիք, երգապնակ (տիսք) ,գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.):

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մեծ ծգոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք :

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել ROQ.29-00 ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ս. Բարխուդարեանի, Արամ Խաչատրեանի, Կոմիտասի, (Շուշիկ եւն.), Ա. Սպենդիարեանի (Էնզէլի, Հիճազ եւն.) :

Վեց երգապնակ, պատրաստուած ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆի կողմէ, Պուէնոս Այրէս (Արժանթին):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Պոլսեցի Հրանդ Կուրտիկեան եւ զաւակը՝ Ժան, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին: Հրանդի քոյրը վերջին անգամ 1939ին, նամակ ստացած է իր զինուորագրուած եղբօրմէն Քաղէրն Շանոյէն (Մէն է Լուար): Տեղեկացնել «Յառաջ»ի :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Մարսէյլի Մայր – Եկեղեցիի կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հիւս. Ամերիկայի Առաջն. փոխանորդ Գեր. Տ. Թորգոմ վրդ. Մանուկեան, որ Պոլսէն դարձին հիւրաբար Մարսէյլ պիտի գտնուի, ընկերակցաբար Յոպպէի Հայոց վանքի տեսուչ Գեր. Տ. Բաբգէն վրդ. Ապատեանի :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ.— Անցեալ յունիս 30ին Փարիզի օփերային մէջ ներկայացուեցաւ Վէրտիի «Ռիկօլեթթօ»ն, մասնակցութեամբ աշխարհահռչակ երգչուհի Լիլի Փոնսի, երկու իտալացի երգիչներու եւ Պ. Ժիրայր Սերգոյեանի (Սփառաֆուչիլի դերով):

Այս օփերան անթելով պիտի ներկայացուի յառաջիկայ երեքշաբթի 11 Օգոստ. ժամը 20.35ին, Փոստ Փարիզիէնի վրայ :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

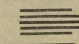
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամսեայ 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ • DIMANCHE 9 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7138 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2549

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ ԵՆՔ, Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՆՔ

•

Այս հարցումը կ'ուղղէր «Յուսաբեր», Օգոստոս 1ի խմբագրականին մէջ:

Հիմնուելով պաշտօնական վիճակագրութեան մը վրայ, մեր պաշտօնակիցը կը հաշուէր թէ Գահիրէի (երկու) եւ Աղեքսանդրիոյ (մէկ) ազգ. վարժարանները ունին համագումար 1600 աշակերտ:

Վիէննական եւ Վենետիկեան Մխիթարեանց եւ Անարատ Յղութեան քոյրերու դպրոցներուն աշակերտներն ալ հաշուելով — ենթադրաբար 800 — ընդհ. գումարը կը հասնէր 2400ի:

Ո՞րքան է եգիպտահայ գաղութին թիւը:

Մօտ քառասուն հազար կը հաշուէ Յուսաբեր:

Եւ սա եզրակացութեան կը յանգի.

Եթէ դպրոցականներու համեմատութիւնը 20 առ հարիւր հաշուենք, պիտի ունենայինք 8000 աշակերտ:

Եթէ 15 առ հարիւր հաշուենք, պիտի ունենայինք 6000, իսկ տասը առ հարիւրով՝ 4000: Մինչդեռ ունինք միայն 2400:

Հաւանաբար 1500 — 2000 աշակերտներ օտար բարձրագոյն վարժարաններ կը յաճախեն:

Այս թիւն ալ զեղչելով, մեր պաշտօնակիցը կը հաշուէ թէ ուրիշ 1500 – 2000 աշակերտներ պարզապէս օտար նախակրթարան կ'երթան:

Կը կարծենք թէ «Յուսաբեր» իրականէն աւելի սեւ կը տեսնէ պատկերը, մօտ 40 հազար հաշուելով գաղութին թիւը:

Որքան գիտենք, այդ համրանքը 25000-էն շատ վեր չէ:

Թող ըլլայ 30.000: Այն ատեն 20 առ հարիւրով պիտի ունենայինք 6000 աշակերտ, տասը առ հարիւրով 3000:

Իրականութեան աւելի մօտենալու փորձ մը կատարելով, սեւը ճերմակ տեսնելու տրամադրութիւն չունինք:

Մեր հաշիւն ալ ենթադրական է, իսկ եզրակացութիւնը նոյնքան անպաստ:

Եւ մեր կարգին կը հարցնենք. — Ո՞ւր ենք, ո՞ւր կ'երթանք:

Մանաւանդ երբ աչքի առջեւ կը բերենք ուրիշ գաղութներու պատկերը:

Վերջերս Թեհրանէն իրազեկ ընկեր մը գիտել կուտար թէ 6000 դպրոցականներ կան, բայց միայն երեք հազարը ազգ. վարժարան կ'երթան:

Դառն խորհրդածութեանց դուռ պիտի բացուէր, եթէ ակնարկ մըն ալ Սուրիա-Լիբանանի վրայ նետէինք:

Հին ունակութեան մը մեղքերն է որ կը քաւենք:

Երբ Թուրքիա կը գտնուէինք, նոյնիսկ Վանի եւ Մուշի մէջ շատեր կային որոնք օտար դպրոց կը ղրկէին իրենց զաւակները: Տգիտութեամբ, չտեսութեամբ կամ բանդիտութեամբ:

Քի՞չ աւերներ գործած է օտարին հմայքը, մեր ամենօրեայ կեանքին մէջ: Կրթականէն մինչեւ քաղաքականը:

Տակաւին չսորվեցանք թէ օտար դըպրոցը ինչ առաւելութիւններ ալ ունենայ, չի կրնար գոհացնել մեր հիմնական պահանջները:

Ամէն պարագայի մէջ, տարրական պայման է նախակրթութիւնը տալ ազգ. դըպրոցի մէջ:

Ամբողջ շրջանը լրացնելէ վերջ, կարելի է մտածել բարձրագոյն ուսման մասին:

Մնաց որ, այդ ճակատին վրայ եւս անճար չենք:

Կան ճեմարաններ եւ ուրիշ երկրորդական վարժարաններ: Կարելի է զարկ տալ եղածներուն եւ ուրիշներ հաստատել, փոխանակ ափ առնելու օտարին դուռը:

Սեփականը անտեսել եւ օտարով շլանալ՝ կը նշանակէ փութացնել այլասերումը:

Դեռ աւելի ծանր հող մը:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ 1936_ԷՆ Ի ՎԵՐ

•

ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ ԳՈՐԾԻ Կ'ԵՐԹԱՆ ՔԱԼԵԼՈՎ

ՄԵԹՐՕՆ, ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐԸ ԵՒ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԲԱՆԻԼ.— ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ամբողջ երկիրը անտանելի վիճակի մը մատնուած է, ընդհանուր գործադուլին հետեւանքով: Ամենամեծ գործադուլն է այս 1936էն ի վեր: Առաջին անգամ է որ պետական պաշտօնեաները, թղթատարական վարչութիւնը, եւ երկաթուղիներու աշխատաւորները չեն բանիր: Ուրբաթ կէսօրին մեթրօն ալ փակուեցաւ, աւելի ծանրացնելով կացութիւնը:

Երէկ առտու թերթերը եւ անթելը կը ծանուցանէին թէ մեթրօն, հանրակառքերը պիտի բանին, իսկ երկաթուղիները՝ մասամբ:

Ճիշդ էր, փապուղին եւ հանրակառքերը կը բանէին. իսկ երկաթուղին՝ չափազանց կրճատեալ: Շատ մը արուարձաններու կայարանները տակաւին գոց էին առտուան ժամերուն:

Առաջին անգամ է որ թղթատարական պաշտօնեաները այսքան ծաւալուն գործադուլ մը կը սարքեն, այն ալ առանց ճշդելու տեւողութիւնը: Քանի մը տարի առաջ, 1946ին, թղթատարական պաշտօնեաները աշխատանքը դադրեցուցին երեք օրուան համար: Անգամ մըն ալ, 1949 Օգոստոսին, «միթինկ»ները եւ մահճաբարձ վակոններու աշխատաւորները գործադուլ մը սարքեցին:

Այս անգամուան դադարը շատ աւելի ծանրակշիռ հանգամանք ունի: Աւելածուներն անգամ չեն աշխատիր, 90 առ հարիւր համեմատութեամբ: Մինչեւ ուրբաթ կարելի չէր նոյն իսկ մեռել թաղել: Անտանելի վիճակ մը ստեղծուած էր նաեւ հիւանդանոցներու մէջ, ուր միայն բժիշկները եւ հիւանդապահները կ'աշխատէին:

Միլիոնաւոր քաղաքացիներ գործի կ'երթան քալելով, կամ ափյափոյ միջոցներ ճարելով: Կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, անմիջական պահանջները գոհացնելու համար:

Գործադուլները ամէն բանէ առաջ ազդարարութիւններ են, մեծ մասով՝ 24 կամ 48 ժամուան համար, ջուրը ձգելու համար կառավարութեան հրամանագիր-օրէնքները, որոնց թիւը 27ի կը հասնի եւ որոնք պիտի հրատարակուէին այսօր-վաղը:

ԶԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ

Կաղի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաները աշխատանքը դադրեցուցին ուրբաթ առտու: Կէսօրէն վերջ մօտ 100 հազար պաշտօնեաներ դադրեցուցած էին ամէն աշխատանք: Նոյն օրը ընդհ. գործադուլ մը սարքեցին երկաթուղիներու աշխատաւորները, մօտ 400.000 հոգի: Հազիւ եօթը կառախումբեր ճամբայ ելան Փարիզէն դուրս: Շատ մը շրջիկներ հաւռ գացին հանրակառքերով: Արտաքին նախարարը, Պ. Ժորժ Պիտօ, Պատըն-Պատըն (Գերմանիա) գնաց «քար»ով մը, ներկայ ըլլալու համար արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարներու ժողովին:

Միայն ինքնագործ հեռաձայնն է որ կը բանի, այն ալ ոչ հեռաւոր վայրերու համար:

Գործադուլին հետեւանքները ամէնէն աւելի զգալի են Փարիզի մէջ: Միայն ուրբաթ օր 250.000 հոգի ի զուր կառախումբի կը սպասէին, վճարովի արձակուրդի երթալու համար: Հազիւ քանի մը շոգեկառքեր բանեցան:

Բուն քաղաքին մէջ, շատ մը գործարաններ եւ ուրիշ մեծ հաստատութիւններ կառքեր վարձած էին, իրենց բանուորները տուն փոխադրելու համար:

Կացութիւնը այնքան ծանրացած է որ, երկու ընկերվարական երեսփոխաններ՝ Պ. Պ. Տէփրէօ եւ Կազիէ, խնդրեցին վարչապետէն արտակարգ նիստի հրաւիրել Ազգ. Ժողովը: Կը վախցուի որ շարժումը աւելի տարածուի: Այդ ուղղութեամբ թելադրութիւններ կ'ընեն Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ ուրիշ քանի մը սենտիքաներ, իսկ անկախները կը բողոքեն գործադուլին դէմ:

Ինչպէս բացատրած ենք արդէն, հրամանագիր-օրէնքները կը նախատեսեն մեծագումար խնայողութիւններ, ինչ որ պիտի յանգի հազարաւոր պաշտօնեաներու արձակման: Հանգստեան տարիքի ծրագրեալ երկարաձգումն ալ դժգոհութիւն կը պատճառէ: Այս առթիւ տեղական թերթերը գիտել կուտան թէ պետական եւ քաղաքապետական պաշտօնեաները աւելի արագ շարժեցան եւ աւելի մեծ միաձայնութեամբ քան կը նախատեսէր կառավարութիւնը: Համայնավարներն ալ միւսներէն ետ չմնալու համար, իսկ կը լեցնեն կրակին վրայ, պահանջելով դադրեցնել Հնդկաչինի պատերազմը եւ կըրճատել զինուորական ծախքերը: «Իւմանիթէ» կը յայտարարէ թէ կարելի է դրամ ճարել եւ լեցնել պետութեան «պարապ գանձերը» դադրեցնելով պատերազմը եւ համապատասխան տուրքերը գանձելով «միլիառատէրներէն որոնք առասպելական շահեր կ'ընեն»: Իր հաշիւներուն համաձայն, զինուորական վարկերը որոնք 231 միլիառ ֆրանք էին, 1947ին, այժմ բարձրացած են 1463 միլիառի: Թերթը գիտել կուտայ թէ ծրագրեալ հրամանագիր-օրէնքները «ուղղուած են պետական պաշտօնեաներուն, բանուոր դասակարգին, վարձակալներուն, պատերազմի աղէտեալներուն, փոքր եւ միջին առեւտրականներուն դէմ եւ ոչինչ նախատեսուած է միլիառատէր «թրըստ»ներուն դէմ որոնց շահերը անդադար կ'աւելնան»:

× Կառավարութիւնը ժողովի հրաւիրած էր պետական պաշտօնէութեան Գերագոյն Խորհուրդը, խորհրդակցելու համար ծրագրեալ օրէնքներու մասին: Սենտիքաներու ներկայացուցիչները մերժեցին քննել այդ օրէնքները եւ ձգեցին գացին, հազիւ կէս ժամ կենալով: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ պարզապէս ջնջել այդ օրէնքները:

Վարչապետը մերժեց ունկնդրութեան ընդունիլ Բանուորական Ուժի պատուիրակները, յայտարարելով թէ չուզեր գործ ունենալ բանթողներու հետ: Այս արհեստակցական Միութիւնն էր որ ընդհ. գործադուլի հրաւիրեց թղթատարական պաշտօնեաները եւ ուրիշներ ալ միացան շարժումին. իսկ այժմ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ երկարաձգել գործադուլը: Վաղը, երկուշաբթի, սենտիքաները նորէն պիտի քննեն կացութիւնը եւ յայտնի չէ թէ ի՛նչ որոշումներ պիտի տան: Ազգ. տպարանին պաշտօնեաներն ալ դադրեցուցին աշխատանքը:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռագրեն թէ բոլոր պետական հաստատութիւնները ազդուած են ընդհ. գործադուլէն: Միայն կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաները կը բանին: Ուրբաթ օր հանրակառքերը կը բանէին քաղաքին մէջ:

Կազի պահեստը սպառելու վրայ է կարգ մը քաղաքներու, մանաւանդ Լիոնի եւ Սէնթ Էթիէնի մէջ: Պոտոյի, Նիսի, Հավրի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ քաղաքապետական պաշտօնեաները մասնակի աշխատանքներ կը կատարեն: Շարժումը ծաւալած է նաեւ Հիւս. Ափրիկէի մէջ: Օրանի եւ Ալժէի պետական պաշտօնեաները որոշեցին 24 ժամ դադրեցնել աշխատանքը: Պրեսթի նաւարանին աշխատաւորները որոշեցին աշխատանքը դադրեցնել մինչեւ երկուշաբթի:

× Միջազգային մամուլը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի գործադուլի շարժումին: Լոնտոնի թերթերը սիւնակներով մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն: Այս առթիւ կ'ըսեն թէ հազարաւոր շրջիկներ անստուգութեան մատնուած են, ոչ կրնան ճամբորդել, ոչ ալ բարեւագիր մը ղրկել իրենց ազգականներուն: «Թայմզ» արդար կը գտնէ բանթողներուն տրտունջները, մասնաւոր խմբագրականի մը մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

« ՌԵԿՎԻԶԻՑԻԱ »

«Յառաջ»ի վարչութիւնն ալ պարտաւորիչ աշխատանք հռչակած էր ուրբաթ օր: Տեսակ մը «ռեկվիզիցիա»:

Ճիշդ կէս օրին մեթրօն ալ դադրած ըլլալով, առաջման պաշտօնեաներէն երկուքը չէին կրցեր գալ:

Երկուքն ալ կը բնակին քառասուն վայրկեան անդին, փապուղիով (մեթրօ):

Դուք հաշուեցէք թէ քանի՛ ժամ կը տեւէ, եթէ քալելով գան:

Թէեւ թղթատարը չի բանիր, բայց մենք պարտաւոր ենք օրը օրին պատրաստել բաժանորդներուն թերթերը: կնքել տալ, ծալլել եւ «գօտիները կապել»:

Գործադուլը յանկարծ կը վերջանայ — ինչպէս որ յանկարծ սկսաւ — եւ վա՜յ եթէ պատրաստ չըլլաս:

Կնքուած – վճարուածն ալ չեղեալ կը համարուի (նամականիշ):

Թերթերը ծալլողը եւ գօտիները կապողը (պանտ) արձակուրդի գացած ըլլալով, անհրաժեշտ էր կամաւորներ նաբել:

Ուրեմն, յառա՜ջ, ընկերներ եւ բաղաքացիներ:

Տողաշար Արամը հագիւ իր գրաշարական աշխատանքը աւարտած, դէզ մը թերթ շալկած կուգայ եւ կը սկսի ծալլել:

Եւ, իրարմէ վարակուելով, խմբագրատունէն դէպի առաջման նիւղը կ'անցնին այցելուները:

Ահաւասիկ վարուժանը, որ Ամերիկայէն եկեր է Պէյրութ երթալու համար:

Ուսանող Կարօն, որ ոչ միայն կը ծալլէ, այլ եւ թերթ կը բերէ տպարանէն:

Գիւղատնտես Յակոբը, որ Մէցէն Փարիզ եկած էր, յուղարկաւորութեան մը առթիւ:

Մշտնջենական շարժում Լեւոնը, որ ամէն տեղ է եւ ոչ մէկ տեղ:

Տակաւին տիկին վարչապետը, խմբագրութեան եւ վարչութեան մնայուն անդամները:

Թերթերը ծալլուեցան, կապուեցան, դասաւորուեցան: Եւ հիմա «կարգի կը սպասեն»:

Թղթատարական գրասենեակէն խնդրեցին առ այժմ պահել. որովհետեւ իրենց պարկերը լեցուած են արդէն եւ տեղ չունին...

Ահա այս ալ մեր «ռեկվիզիցիա»ն, ցնոր տնօրինութիւն:

Հեռաձայն մը խիէն,— թերթ կ'ուզենք:

— Եկէք առէք: — Մեթրօն չի բանիր:

— Ուրեմն սպասեցէք որ գործադուլը վերջանայ:

Կարելի է կապոցը ղրկել, հատավաճառի համար: Իսկ բաժանորդնե՞րը:

Այսպէս օրերը իրիկուն կ'ըլլան ...

ՎԱՀԷ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը ստորագրեց այն օրէնքը որուն համաձայն 214 հազար նոր տարագիրներ պիտի ընդունուին, տարեչափէն դուրս:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԸ

Ը.

Կը յիշեմ, օր մը, հայ խօսքին կախարդը՝ Ահարոնեան, իր մէկ հրապարակային բանախօսութեանը ընթացքին, ըսաւ հետեւեալը.

— «Շատ եմ ափսոսում, որ Դաշնակցութիւնը ուշ է եկել հայ կեանքի մէջ: Նա պէտք էր հարիւր տարի առաջ եկած լինէր: Այդ պարագային հիմնովին կը փոխուէին մեր կեանքի ընացքն ու ճակատագիրը»:

Մեզի նման ժողովուրդ մը, որուն կեանքին կազմակերպումը հիմնուած է բարոյական ըմբռնումներու վրայ, տարրական անհրաժեշտութիւն մըն է ունենալ իր զուտ հայադրոշմ քաղաքական կուսակցութիւնը: Երբ հետզհետէ ալ աւելի կը մխրճուիմ մեր պատմութեան եւ մշակոյթին խորերը, եւ երբ կ'անդրադառնամ մեր իսկ մէջէն ծնած չարիքներուն, բոլորովին համոզիչ կը գտնեմ լուսահոգի Ահարոնեանին խօսքը եւ քայլ մըն ալ առաջ երթալով խղճի ամենայն հանդարտութեամբ կ'ըսեմ թէ՝ Կիլիկիոյ Անկախութեան անկումէն վերջ, երբ հայութիւնը ցիրուցան եղաւ աշխարհի չորս ծագերուն, այդ օրերէն սկսեալ, եթէ ոչ Դաշնակցութիւն անունին տակ՝ բայց նոյն իտէալովը տոգորուած կազմակերպութիւն մը պէտք էր որ յանուն Հայութեանը միասնականութեան կարենար գործել :

Հետագայ զուտ պատմական եւ ճշգրիտ պրպտումներս թերեւս մասամբ վրդովեն կաթողիկէ դաւանանքին պատկանող բարեկամներս ու մանաւանդ Մխիթարեան հայրերը՝ որոնց հետ իմ կապերս սերտ են, եւ նոյնիսկ պարտական կը մնամ իրենց: Ես ինքս արդէն Մխիթարեան սան մըն եմ: Նախակրթութիւնս ստացեր եմ Վենետիկեան հայրերուն մօտ ու ձրի: Ուրեմն երախտագիտութենէ դուրս ուրիշ ոչ մէկ զգացում իրենց հանդէպ: Կաթոլիկութեան եւ «լուսաւորչականութեան» պայքարները կը բանամ հոս՝ իբրեւ պարզապէս «պատմական դիտելիք»: Ասոնք վերջացած խնդիրներ են այլեւս հայկ. կեանքին համար :Դաւանաբանական զանազանութենէ մը դուրս, այլեւս ոչ մէկ ազգային տարակարծութիւն մեր միջեւ :

Քիչ վերջ պիտի տեսնէք թէ Լեհաստանի գաղութին մէջ կիրքերու բռնկումը ինչ համեմատութիւններու հասած էր, որուն մօտ կը նսեմանան Ամերիկայի այժմու զոյգ եկեղեցիներու, զոյգ հասարակութեանց խնդիրները: Եթէ իր օրին, Ն. Թորոսովիչը պատուհասուէր, թերեւս չէինք կորսնցներ միջին Եւրոպայի հարուստ եւ ազգային առողջ ջիղ ունեցող գաղութները:

Ուրեմն հայութիւնը հանդիստ ու երջանիկ կ'ապրէր Լեհաստանի ու շրջակայ սահմաններուն վրայ: Լեհ, գրողի մըն ալ արտայայտութիւնը.— «Հայերը պահպանած էին իրենց արեւելեան սովորութիւնները, զգեստները, տնական կենցաղ, հասարակական կեանքի, իրենց համայնքի եւ ընտանիքի կազմակերպութեան մէջ — բոլոր այն սովորութիւնները, որ մնացած էին անոնց ապրումներու եւ յիշողութիւններու մէջ— կ'արտայայտէին անոնց բնաւորութեան անհատականութիւնը: Երեւոյթ մը՝ որ այնքան գեղեցիկ եւ ինքնատիպ ձեւով կ'արտացոլար Լվովի հասարակական միապաղաղ կեանքին վրայ»:

Բայց ԺԷ. դարու առաջին կէսին քաղաքական սեւ ամպերը վերստին դիզուեցան համայն հայութեան երկնակամարին վրայ: Հայաստան աշխարհը պատառ պատառ կ'ըլլար Պարսիկներու եւ Թուրքերու միջեւ մղուած պատերազմներուն պատճառաւ :

Այդ օրերուն տեղի ունեցաւ Շահ Աբաս Մեծի կազմակերպած բռնագաղթը դէպի Պարսկաստանի խորերը: Պէտք է Դաւրիժեցին կարդալ՝ տեղեակ մնալու համար մեր կրած տառապանքներուն: Բայց անցնինք :

Նկատուած պարագայ մըն է, որ երբ ժողովուրդ մը կ'ենթարկուի քաղաքական վերիվայրումներու, այդ օրերուն ալ երեւան կուգան ամէն տեսակ բախտախնդիրներ, աննկարագիրներ, դրամի համար ամէն սկզբունք ծախող հանրային ղեկավարներ: Այդ տեսակի կաթողիկոս մըն էր Մելքիսեդեկը, 1593էն 1624 տարիներուն: Բառին իսկական առումովը խրտուիլակ մը՝ որ լքեց երկու անգամ Էջմիածնի աթոռը եւ մեկնեցաւ անորոշ ուղղութեամբ:

Վերջապէս 1624 Թուականին զինք կը գտնենք Կ. Պոլիս, ու քիչ վերջ Լվովի մէջ :

Այս խառնակիչ կաթողիկոսը երբ հասաւ Լեհաստան, նոր էր մահացած առաջնորդ Մեսրոպ եպիսկոպոսը (1623–1625) :

Ըստ մեր եկեղեցական կանոնադրութեան, հրաժարեալ կաթողիկոս մը այլեւս իրաւունք չունենար որեւէ թեմի նոր առաջնորդ ընտրելու, բայց դիմեց կաշառակերութեան: Ով որ իրեն մեծ գումարը վճարէր, յիշեալը պիտի նշանակէր առաջնորդ Լեհաստանի: Սկսան սակարկութիւնները ու վերջապէս Նիկոլ Թորոսովիչ անուն երիտասարդ մը, որ արտասահմանեան պտուղ էր, այսինքն ծնած Լեհաստանի մէջ՝ վճարեց գումարը եւ եղաւ առաջնորդ:

Կ'արժէ որ հոս, Առաքել Դաւրիժեցիի պատմութենէն (էջ 364), մէջ բերեմ իր իսկ պատկերաւոր նախադասութիւնները .

— «Կաթողիկոսն տեսանելով զյոլովութիւն առ ձեռն պատրաստ ոսկւոյն, նաեւ ակնկալութիւն եւ յոլովից ոսկւոյ առ յապայն, հաճեցաւ օրհնել զՆիկողայոս եպիսկոպոս ի Լովայ»:

Հակառակ իմ կատարած պրպտումներուս, չկրցայ ճշդել թէ ուր ստացած էր Թորոսովիչ իր կրթութիւնը: Զկան յիշատակութիւններ: Միայն այսքանը պարզ է թէ, ծնած էր 1605ին Լվովի մէջ: Սարկաւագ ձեռնադրուած է Կ. Պոլսոյ մէջ, Մելքիսեդեկի Լվով այցելելու նախօրեակին : Ուրեմն ապուրը նախապէս զետեղուած էր կրակարանին վրայ:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

«ՄԱՆԷԿԹՕՖՕՆ» Ի ՀՐԱՇՔԸ

Վերջերս բարեկամի մը այցելութեան գացած էի: Մեկնումի պահուն՝ տանտէրը խնդրեց հիւրերէն քանի մը վայրկեան եւս սպասել, որպէս զի լսեն Երեւանի ձայնասփիւռին մէկ կարեւոր զեկուցումը: Ընդհանուր եղաւ անակնկալը, երբ խօսնակին սովորական ձայնին փոխարէն լսելի դարձաւ կրկնութիւնը Հ. Սահակի յանպատրաստից ճառին, որ հրաժեշտ կ'ուղղէր Փարիզի ժողովուրդին ի պատիւ իրեն տրուած ճաշին օրը :

— «Ես կը բաժնուիմ ձեզմէ ցաւօք սրտի, կը բաժնուիմ բարի եւ ազնուական այս գաղութէն, որուն հետ շփում ունեցայ երկար տարիներ, մտայ անոնց տան յարկերէն ներս, անոնց եղայ վշտակից եւ ուրախակից, ու գոհ եմ որ նորէն նոյն հայ ժողովուրդն է զոր ես ճանչցայ Պոլսոյ մէջ եւ անկէ առաջ Հայաստանի մէջ: Ես այն համոզումը գոյացուցի թէ այդպիսի ազգ մը, որ սփռուած է չորս հովերուն, անցած է թշուառութենէ եւ տառապանքի ճանապարհներէն, ուր որ երթայ իր ուշիմութեամբ, իր ճակտի քրտինքով եւ ազգային աւանդութիւններով կը ստեղծէ գեղեցիկ ընտանեկան բոյներ, զոր կարելի է կոչել օրինակելի ամէն ազգի համար: Կը մաղթեմ որ այս հայութիւնը իր աւանդութիւններով, իր առաքինութիւններով եւ միանգամայն իր հիւրընկալ սրտով իշխէ տուներէն ներս, զաւակները դաստիարակէ ըստ իր օրինակին, որպէս զի անոնք հասկնան թէ կը պատկանին մեծ ազգի մը, որ դարերով յաղթահարած է ամէն դժուարութեանց, կուրծք տուած է փոթորիկներուն եւ անսասան մնացած է»:

Մինչ Հ. Սահակ հրաժեշտի այս խօսքերը կ'ուղղէր, իր քովը դրուած մանր եւ անտեսանելի «մանեթոֆոն»ը (մագնիսաձայն) մշտնջենապէս կ'արձանագրէր իր վսեմ շեշտերը, որոնք թանկագին նշխարի մը պէս պիտի մնան ընտանի միջավայրին պատմութեան տարեգրութեանց մէջ: Հ. Սահակ պիտի մեկնի Վենետիկ, բայց իր խօսքերը պիտի մնան :

Արթիւր Ադամով, որ ներկայիս կը յեղաշրջէ թատերական արուեստը, կ'ըսէ թէ «զգացական միջոցները ամէնէն ազդեցիկն են»: Չի սխալիր: Պատկերին ուժը շարժանկարին շանթահարիչ յաղթանակը կերտեց. ձայնական լարերու ուժն ալ պիտի ապահովէ «մանեթոֆոն»ինը:

Եթէ հարուստ ըլլայի, ես պիտի չուզէի ինքնաշարժ կառք մը գնել, ոչ ալ սառնարան մը կամ ճերմակեղէն լուացող մեքենայ մը, մէկ խօսքով այդ կարգի ոչ մէկ բան, այլ անմիջապէս ծախու պիտի առնէի, առանց վարանումի, «մանեթոֆոն» մը: Կը սիրեմ գեղեցիկը, վսեմը, հարազատը, եւ ինչպէս բոլոր սիրահարները, պիտի ուզէի վայելել իտէալ աշխարհի ոգեղէն, երաժշտական եւ առեղծուածային ընտիր կտորներ, որոնց մէջ ապաստան պիտի փնտռէի ձանձրոյթի պահերուս: Եթէ պատահի որ օր մը հանդիպէի արուեստագէտի մը, որ գիտնար կարդալ այնպէս ինչպէս երկրորդ կարգի իմ վաղեմի ուսուցիչս, իրմէ պիտի խնդրէի որ փոխ տար ինծի իր ձայնը, որովհետեւ կարելի չէ երբեք բաժնուիլ այդ դասականներէն: Մանաւանդ երբ կը թողունք ուսումնարանի նստարանները, անոնք կը սկսին մասնաւոր իմաստ մը առնել :

Բայց, կարդալ գիտնալը այնքան հազուագիւտ բան մըն է, որ քսան տարիէ ի վեր առանց հանդիպում մը չեմ ունեցած: Այն հռչակաւոր արուեստագիտուհին որ «Շիմէն»ը կը խաղար Քոմետի Ֆրանսէզի մէջ եւ այն միւսը որ կը կատարէր Ս. Կոյսին դերը, Օտէոնի թատրոնը, տ'Արքուրի սքանչելի «Փասիոն»ին մէջ, աւելի ունէին երեւոյթը հարբած եւ դուեհիկ կնոջ մը, որ կ'ողբայ իր էրկան մահը...: Զէին ըմբռնած բնագիրը, եւ որ յոռեգոյնն է, երկուքն ալ չէին կրցած զայն արտայայտել: Պատմութեան ուսուցիչս օր մը ինծի կ'ըսէր թէ Պրիամի ատենաբանական ուժը, ձայնին հմայքը այնքան անսահման էր, որ բոլորովին կը դիւթէր իր հակառակորդները, որոնցմէ ձեռք կը բերէր իր ուզած քուէները: Երբ կ'ըմբռնադառնային «հաւէ մը ծուղակը ինկած աղուէսի մը պէս ամօթապարտ», բոլորն ալ երդում կ'ընէին ալ երբեք քուէ չտալ Պրիամի: Սակայն, անմիջապէս որ անոր ձայնը լսելի կը դառնար, անոնք նորէն կ'ենթարկուէին այդ յուշկապարիկի կախարդանքին եւ դարձեալ կը քուէարկէին ի նպաստ իրեն, դուրս ելած պահուն վերստին ձեռք առնելու համար իրենց հաստատ որոշումը, բայց վերադարձին անգամ մը եւս գլուխ ծռելու համար իր առջեւ: Արիսթիտ Պրիամի ձայնը, ինչպէս իմ ուսուցչինս, կորսուելու արժանի՞ էին: Ափսոս, ուսանող եղած ատենս մագնիսական արձանագրութիւն գոյութիւն չունէր եւ ինձ համար ամենեւին հնարաւոր պիտի չըլլայ վերակենդանացնել յաւիտենապէս կորսուած այդ ձայնական մթնոլորտը :

Անհաշուելի են «մանեթոֆոն»ի առաւելութիւնները կրթական եւ դաստիարակչական մարզերուն մէջ: Երբ հայելին կը նայինք, կը տեսնենք որ մեր մազերը դէշ սանտրուած են կամ փողկապը ծուռ կապուած է: Կը փութանք կարգի դնել մեր արդուզարդը: Ինչու համար, անմիջապէս որ կ'իմանամ սեփական ձայնս, երբ իր ներքին եւ արտաքին թերութիւնները մէջտեղ կ'ելլեն, պիտի չճգնէի դարման տանիլ անոնց: Պզտիկ պիտի զգայի ինքզինքս, դէշ հնչումիս, արտասանութեանս եւ շեշտաւորումներուս համար : Պզտիկ պիտի զգայի ինքզինքս փոքրիկ դպրոցականի մը պէս բան չնշանակող տարտամ խօսքերը դուրս տալով, ու զանազան բարբառներ իրար խառնելով, այն պատրուակով թէ լեզուագէտ մըն եմ ես: Պզտիկ պիտի զգայի ինքզինքս չէնք շնորք նախադասութիւն մը չկարենալ կազմելով եւ իմ ինքնութեանս ծաղրանկարը — որուն վաւերականութիւնը պիտի չկրնայի ժխտել, — ամէն բանէ աւելի զիս պիտի մղէր ինքզինքս ուղղելու, եւ միշտ բարձրացնելու իմ անհատականութեանս արժէքը :

ԱՐՄԷՆ ՊՍԱԿՈՒՆԻ

ՄՈՒՍԱՆ

★

Արձանի նըման որ չունի ո՛չ սիրտ,
Ո՛չ արիւն, ո՛չ զուր ,ո՛չ կեանք եւ ոչ մահ,
Կը կանգնիս յուզման հրդեհին մէջ բիրտ՝
Մարմինս ու հոգիս չարչրկող մուսա ։

Իմ եւ քու միջեւ կայ պայքար ու ճիչ,
Անյագուրդ սիրոյ կապ մը տարօրէն,
Առած զիս ծոցիդ վըրայ ըզգլխիչ՝
Կը քամես առոյգ ուժերըս ամէն :

Ո՛չ ես անջատուիլ կարող եմ քեզմէ,
Եւ ո՛չ իմ հոգիս լըքել կրնաս դուն ,
Իրարու զուգուած սիրահար դժնէ՝
Լիալուսնին տակ խո՛ր գիշերներուն :

Թող հասնի այլեւս ժամը բաժանման ,
Երբ լըքած զիրար պիտ՝ ապրինք ազատ ,
Դուն աստղերուն մէջ երկնի՛ անսահման ,
Ես՝ յուշերուն հետ մեր սիրոյն կղկաթ :

Միլանօ — ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

"ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ"

(Ամփոփուած «Սով. Հայաստան»էն)

«Դաւիթ Բէկ» օփերան որ 1950էն ի վեր երրորդ անգամ ըլլալով կը ներկայացուի Երեւանի Օփերայի եւ Բալետի Թատրոնին մէջ, մասնաւոր տեղ կը գրաւէ ազգային ինքնուրոյն խաղացանկին մէջ:

Հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի փայլուն էջերէն մէկն է Դաւիթ Բէկի գլխաւորած շարժումը օտար բռնակալներու դէմ, ԺԸ. դարու սկիզբները:

Օփերային երաժշտական հեղինակն է Արմէն Տիգրանեան :

«Անուշ» օփերայի հեղինակը իր մահէն քանի մը ամիս առաջ (1950) աւարտեց «Դաւիթ Բէկ» օփերան որուն վրայ սկսած էր աշխատիլ հայրենական պատերազմի ատեն, երբ հայ ժողովուրդը կենաց եւ մահու պայքար կը մղէր սրբազան հայրենիքի սահմանները ներխուժած հիթլերականներու դէմ :

Հաւատարիմ մնալով ժողովրդական իրապաշտ երաժշտութեան իր անխախտ սկզբունքներուն՝ Արմէն Տիգրանեան ստեղծած է երաժշտական թատերական նոր եւ ամբողջական գործ մը:

Դժբախտաբար երգահանը չկրցաւ տեսնել «Դաւիթ Բէկ» օփերայի բեմադրութիւնը: Բոլոր անհրաժեշտ ուղղումները, լրացումները, որոնք անխուսափելի են ամէն նոր ստեղծագործութեան բեմադրութեան մէջ, ստանձնած է «Ալ. Սպենդիարեան» պետական թատրոնը: Հիմնականին մէջ պահպանելով հեղինակին ստեղծագործական յղացումները, թատրոնը աշխատած է ազատուիլ որոշ կրկնութիւններէ :

Այս նոր բեմադրութեան մէջ աւելի յստակ պատկերացուցած է ժողովուրդի դերն ու պաշտօնը եւ կը գտնուի առաջին գծի վրայ :

Տեւողութեան տեսակէտով օփերան ըզգալի փոփոխութեան է ենթարկուած: Հեղինակի հինգ գործողութեամբ օփերան վերածուած է երեք գործողութեան (ինը պատկերի): Բեմադրիչները Ա. Գուլակեան եւ Գ. Մելքումեան յաջողած են այս նոր բեմադրութեան մէջ արտայայտել օփերայի հիմնական հայրենասիրական ոգին, մասնաւորաբար շեշտելով ժողովրդական ցասումի զանգուածային տեսարանները :

Թէեւ օփերայի արուեստը իր մասնայատկութիւններով կը դժուարացնէ բեմադրիչներու բեմական հնարքներու եւ յղացումներու կիրառումը, այսուհանդերձ անոնք յաջողած են ստեղծել պատմական ժամանակաշրջանն ու միջավայրը հարազատօրէն վերարտադրող, իրապաշտ բեմական պատկերներ, համոզիչ կերպով արտայայտելով օփերայի գաղափարական բովանդակութիւնը, երաժշտական բեմական կերպարներու բնոյթն ու ընկերային երեւոյթը, ստեղծել արուեստով բարձր, տպաւորիչ ներկայացում :

«Դաւիթ Բէկ» օփերայի նոր խմբագրութեան մէջ ակներեւ է երաժշտական ղեկավար Մ. Թաւրիզեանի աշխատանքը թէ իբրեւ կատարող մեկնաբանող եւ թէ իբրեւ օփերայի գործողութիւններու եւ պատկերներու կարգաւորող: Երաժշտական հնչականութիւնը տեղ – տեղ կը հասնի կատարելութեան : Ան յաջողած է աւելի ուժական դարձնել ամբողջ ներկայացման ընթացքը եւ նուագախումբի եւ բեմին վրայ երաժշտական գործողութիւններու կուռ միասնականութեամբ ստեղծել թատերական ամբողջական ներկայացում:

Նկարիչ Կ. Մինասեան իր բեմական զարդանկարով պատկերացուցած է գործողութեան համար անհրաժեշտ ներքին եւ արտաքին միջավայրը, պահպանելով տեղի ու ժամանակաշրջանի բնորոշ ոճը:

Ա. Տիգրանեանի երաժշտութեան մեղեդիական եւ ներդաշնակ բազմերանգութիւնը կարելիութիւն կուտայ որ «Դաւիթ Բէկ» «փերայի նոր բեմադրութիւնը հարստանայ նաեւ պարային արուեստի, ժողովրդական - խմբական պարերու լաւագոյն նմոյշներով: Ուշադրաւ է Զ. Մուրատեանի կողմէ ճաշակով մշակուած պարերու բեմադրութիւնը :Մուրատեան յաջողած է գտնել մեր պարային արուեստի բնորոշ պատկերը եւ նրբերանգները :

«Դաւիթ Բէկ» օփերան մեր երաժշտական թատերգութեան բացառիկ ստեղծագործութիւններէն մէկն է ուր երգեցիկ խումբը գեղարուեստական կարեւոր դեր ունի :

Օփերայի կեդրոնական դէմքը Դաւիթ Բէկն է: Շնորհալի, հնարամիտ ռազմագէտ է ,հմուտ եւ գործունեայ կազմա –

ՀԱՄԲՈՅՐԻՆ ԱՒԱՆԴԱՎԷՊԸ

(ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

★

Հին ,շատ հին այն օրերուն, մարդիկ սիրել գիտէին, բոլոր հաճոյքներուն ծանօթ էին, բայց համբոյրը չէին գիտեր տակաւին:

Այն ատենները Պաղտատի մէջ կը թագաւորէր Սուլթան Պէն Զալուտը, որ աշխարհի բոլոր թագաւորները շլացնող թանկագին միւս բաներէն զատ, ունէր անգնահատելի բան մըն ալ — իր աղջիկը՝ Միրթելան: Իշխանուհին դրախտային այն էակներէն էր, զորս Հալիմա այնքան՜ վառ գոյներով կը նկարագրէ իր հէքեաթներուն մէջ:

Իշխանուհին երբ եղաւ տասներկու տարեկան, հայրը զայն ամուսնացուց իշխանիկ Սաատիի հետ, որ անչափահաս, բայց պողպատի պէս ամուր կազմով կտրիճ մըն էր: Ինչպէս լսած ըլլալու էք, Արեւելքի մարդիկը փոքր տարիքի մէջ կ'ամուսնանան :

Միրթելա եւ Սաատի ամուսնանալով՝ դարձան հրաշալի զոյգ մը: Եւ ամէն օր, ամէն բոպէ կ'երթային վարդերանդ մարմարինէ շինուած պալատին յետսակողմը կը կորսուէին եւ արբեցուցիչ բոյրերով ծաղիկներուն միջեւ անմոռանալի եւ գգլխիչ պահեր կ'անցրէին :

Այսուհանդերձ, իրենց սրտերուն մէջ կը զգային թէ իրենց երջանկութիւնը կատարեալ չէր, բան մը կը պակսէր :

Օր մը, երբ պալատի մենաւոր պատշգամին կրթնած էին, Միրթելա տեսաւ որ երկինքէն մեղուներաւ պար մը վար կ'իջնէ: Պահ մը ետք, մեղուները զայն շրջապատեցին եւ անոնց թագուհին Միրթելայի ըսաւ. (այն ատեն անասուններն ալ կը խօսէին).

— Ով անզուգական փոքրիկ իշխանուհի, որուն գեղեցկութեան հանդէպ ոչ մէկ արարած անզգայ մնացած է: Ով Միրթելա, ով պաշտելի թագուհին բոլոր այս տեղերուն, ինչ որ նայուածքիդ ներքեւ կը շնչէ, իր լաւագոյնը կը մատուցանէ քեզի:

Սոխակը՝ իր ամէնէն հոգեցունց երգը կ'երգէ քեզի, վարդերը՝ իրենց ամէնէն արբեցուցիչ բոյրերը կը սփռեն չուրջբոլորդ, առուակը՝ իր ամենաքաղցր զուլութիւնը...: Եւ՝ եւ քոյր մեղուներս կու գանք ուրիշ վայրերէ, ուր քրիստոնեաներ կ'ապրին: Անոնք այսօր Ամանորը կը տօնեն եւ իրարու նուէրներ տալու սովորութիւն ունին: Մենք ալ, մեր լաւագոյնը քեզի նուէր բերինք, ով իշխանուհի... Առ, ճաշակէ ու մեր նուէրը թող անոյշ ըլլայ յաւիտեան :

Այս ըսելով՝ Միրթելայի ոտքերուն առջեւ ձգեցին կտոր մը մեղր եւ թռան հեռուն ...

Իշխանուհին նախ սարսափեցաւ, բայց յետոյ ,սիրտ առաւ եւ համտեսեց մեղուներուն ձգած անծանօթ բանը: Քչիկ մը շրթունքներուն դպցուց եւ դէմքն խսկոյն ճառագայթեց: Հմայուած սկսաւ անյագ ճաշակել նուէրն այն սքանչելի :

Սաատի անոր վրայ հակած ժպտադէմ զայն կը դիտէր: Ի վերջոյ զարմացած հարցուց .

— Ով Միրթելա, այդքան աղուո՞ր է ոսկեգոյն այդ բանը... Խօսէ, Միրթելա, կեցիր ես ալ նայիմ :

Ան յափշտակուած չլսեց եւ իշխանը զայն գրկելով գոռեց .

— Ով որկրամոլ ,ամբողջ կերար:

Քիչ մը խռով՝ բայց դեռ հմայուած, Միրթելա մրմնջեց .

— Ահ, ինչ աղուոր էր, Սաատի:

Եւ լեզուին ծայրովը լզեց իր շրթները, որոնց չուրջ շաքարի կաթիլները մնացեր էին :

— Աղաչ, դէթ ձգէ որ շրթներէդ առնեմ ինչ որ մնացեր է անոնց վրայ :

Միրթելա ծիծաղելով ընդունեց անոր առաջարկը եւ իր դեղձան գլխիկը ետ ձգեց: Սաատի սկսաւ յուշիկ - յուշիկ անոր շրթներուն վրայ պտըտցնել իր շրթները եւ մեղրէն անոնց վրայ մնացած ամբողջ շաքարը ծծել: Ծայրերը, մէջտեղը եւ յետոյ, յառաջացաւ անոր կիսաբաց բերնին մէջ եւ սպիտակ ականներուն վրայ:

Հեւասպառ , խենթի պէս կը ջանար կըցածին չափ աւելի շատ առնել այդ քաղցրահամ պարգեւէն... Բայց արբեցած անոր անծանօթ համէն, այլեւս իր զգայարանքներուն տէրը չէր: Իր բովանդակ էութիւնը գգլխած գերերկրային քաղցր արբեցումէն, իր բոլոր բնազդները կը հարիւրապատկէր :Ցանկարծ երկիրը դարձաւ ... Հեշտահամ պարգեւն սպառած էր: Անսանձ լոյս մը անցաւ աչքերէն , կարծես ուղեղը ճեղքել ուզելով... Իրեն թուեցաւ թէ զինով է եւ պատշգամին կըրթնեցաւ՝ չիյնալու համար ...:

Միրթելա իր ձեռքերուն մէջ սառած, աչուըները խուփ, մազերը խոփ. ուսերուն թափած, դէպի երկինք ուղղած էր այնքան արտայայտիչ նայուածք մը, որ դեռ իշխանազունը վախցաւ՝ թէ մեղուի քաղցրանոյշ թոյնին հետ իր սիրելիին ամբողջ կեա՞նքն ալ ծծած է արդեօք :

— Միրթելա, գոչեց կսկծագին :

Իշխանուհին, երջանկութեան արցունքներով ողողուած աչուըները կիսով բացաւ, դարձեալ անոր երկարեց իր կարմրավառ շրթներու հպումէն եւ ...

— Սաատի, կարծեմ դեռ քիչ մըն ալ կայ, ըսաւ անոր :

Համբոյրի սկիզբը այս է :Մարդիկ այսպէս սորվեցան համբոյրը: Եւ արդէն առածն ալ կ'ըսէ ,— «Մեղրահամ համբոյր»:

Թարգմ. Ն.

ՏՈՄՍԵՐ

ՎԱ՜Յ ԻՆՁ, ՎԱ՜Յ ԻՆՁ

★

Մէկուկէս տարի առաջ, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին հաւանութեամբ եւ օրհնութեամբ, անկախութիւն տրուեցաւ Լիբիա անուն հողամասի մը, որ կը գըտնուի Ափրիկէի հիւսիսային ափունքը : Տարածութիւնը մօտաւորապէս 700.000 քառակուսի մղոն — այսինքն Քալիֆոռնիոյ չորս անգամը — իսկ բնակչութիւնը, կարծեմ, հազիւ մէկ միլիոն :

Այս ընդարձակ, այլ ամայի երկիրը, որ իր դէմքը տուած է Միջերկրականին, կռնակը՝ անծայրածիր անապատներուն եւ աջէն կրթնած է Եգիպտոսի վրայ ու ձախէն ունի Թունուզը, 1835էն մինչեւ 1911 կը պատկանէր Օսմանեան փառապա՜նծ կայսրութեան: Բայց , այդ տարին, պատերազմ մը պայթեցաւ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ: Այս վերջինը, որ հազիւ քանի մը թնդանօթ պարպած էր Թուրք քաջարի՜ բանակին վրայ, ջախջախիչ յաղթութիւն մը չահեցաւ :

Ճիշդ մէկ տարի վերջ, Ուշիի մէջ կընքուած դաշնագիր մը խմմանուէլ Թագաւորին կը նուիրէր այդ անապատային տարածութիւնը՝ Եգիպտոսէն մինչեւ Թունուզ: Երեսուն տարի վերջ, սակայն, Իտալիա իր ձեռքէն փախցուց այդ հողամասն ալ ի չարս այլոց :

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, Անգլիա փորձեց տուն - տեղ ըլլալ այնտեղ , բայց յետագային որոշուեցաւ անկախութիւն տալ տեղացիներուն: Եւ տրուեցաւ :

Պատմութեան եւ աշխարհագրութեան դաս տալու նպատակ չունիմ: Եթէ այսքան երկարեցի, «մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց» ունիմ :

Արտաքին պաշտօնատան Լիբիայի գործերուն մասնագէտ անձնաւորութիւն մը կը բացատրէր, անցեալ օր, թէ Լիբիացիք այնքան յետամնաց են ու տգէտ որ պաշտօնականնավորական յուշագիր մը անգամ չեն կրնար խմբագրել: Գաղափար անգամ չունին թէ գրամեքենան ինչ «սատանայ» է: Վարչապետը թղթածրարներու պահարան չունի. նամակի մը պատճէնը չեն կրնար հանել ...

Այս զգայացունց լուրին ծանօթ հայրենակից մը կը գանգատի .

— Վա՜յ ինձ, վա՜յ ինձ, վա՜յ ինձ. ըսել է Լիբիան անկախութեան արժանի է, բայց մենք արժանի չենք. ըսել է մեր գանձերը սանթիմ չեն արժեր՝ աշխարհի գործերը վարդողներուն աչքին, ըսել է մեր լեզուն մեր գրականութիւնը, մեր արուեստը ,մեր գիտութիւնը, մեր եկեղեցին, մեր պատմութիւնը, մեր հայրենիքը, մեր դիւցազնամարտը, մեր ազատամարտը Լիբիոյ աւազներուն չափ ալ գին չունին եղեր: Ծօ, այս ինչ անիրաւ, անխիղճ, անգութ աշխարհի մէջ կ'ապրինք ... դեռ երես ունին եւ փոքր ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին մասին ճառ կը խօսին: Պատասխան տուր ...

— Պատասխանս ուրիշ անգամ տուած եմ ...

— Ես չեմ լսած, նորէն ըսէ:

— Սիրելիս, քու համրած գանձերդ իրաւ սանթիմ մը չեն արժեր. անկախութիւն կը տրուի այն ազգերուն, որոնց աշխարհագրական դիրքը «չահեկան» է : Ցանցաւորը մեր Տիգրան Թագաւորն էր ,որ լեռներէն վար չիջաւ. անգամ մը, Միջերկրականի ջուրերը հազիւ տեսած, ետ գնաց .կարծեմ ջրավախութենէ կը տառապէր. իր մեղքն է որ կը քաւենք այսօր:

— Ուրեմն, ես այդ մարդուն անունը իմ տետրակէս կը սրբեմ...

— ...

ԵՐՐՈՊԱՑԻ

կերպիչ, օժտուած է մարդկային լաւագոյն յատկութիւններով: Հայրենասէր է, ժողովրդասէր եւ աննկուն՝ թշնամիին դէմ: «Դաւիթ Բէկ»ի դերը կը կատարէ Ն. Յովհաննիսեան որ օժտուած է ձայնական հարուստ տուեալներով: Բազդատմամբ նախորդ բեմադրութեան: Ն. Յովհաննիսեան զգալի յառաջդիմութիւն է կատարած Դաւիթ Բէկի լիարժէք դրսեւորման մէջ, սակայն իր «Դաւիթ Բէկ»ը տակաւին պէտք ունի ձայնական կատարողական ոճի մշակման եւ հնչականութեան կերպարի ամբողջացման :

Այդ նոյն դերին մէջ երեւան կուգայ Մ. Երկաթը: Գեղարուեստական տեսակէտով անփորձ է, ինչ որ երբեմն կը կաշկանդէ զինք , համեմատաբար աւելի յստակ է դարձած իր երգեցողական արուեստը: Իր ներկայացումով չի զգացուիր Դաւիթ Բէկի ռազմիկի հերոսական թափը:

Հոգեբանական բարդ դրութեանց վըրայ է կառուցուած դաւաճան Մելիքի կերպարը:

«Դաւիթ Բէկ» օփերան արժէքաւոր աւանդ մըն է հայ երաժշտական մշակոյթի գանձարանին մէջ: Օփերայի մէջ երկու պայքարող կողմերու գլխաւոր, երաժշտական հակադրութիւններու սկզբունքով կառուցուած թատերգութիւնը կ'արտայայտէ հայ ժողովուրդի պայքարը օտար բռնակալներու դէմ: Այս օփերային մէջ ցոյց տրուած է հայ եւ վրացի ժողովուրդներու բարեկամութիւնը, արտայայտուած է նաեւ ռուս ժողովուրդին ցո՛յց տուած օգնութիւնը հայ ժողովուրդին :

« Դաւիթ Բէկ» օփերայի նոր բեմադրութիւնը նպատակայարմար է ու յաջողած :

Ս. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԾԱՂԻԿՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶԷՆ

•

Թեւատարած զեփիւռ անոյշ
Որ վայելչանք միշտ կ'աւետես ,
Իմ տարփալի ողջոյնը քնքոյշ ,
Տար դու նրան - որին գիտես :

Ասի՛ր, նրան — նը հեռանամ
Ցնորքների աշխարհից ես ,
Թէ նրանից ես չստանամ
Այն պարգեւներ — ինչ դու գիտես:

Շատ դժուար է փակուած բանտում ,
Տեսնել դրախտի վարդ ու նարգէս .
Այդ պատճառով — սիրտս է մաշում
Սեւ քախիծը — որը գիտես :

Պէտք չեն դրախտի ոչ մի ծաղիկ,
Եթէ հոգւով միշտ լցուած ես,
Բուրմունքովը դու անուշիկ
Այն վարդերի — որը գիտես :

Ես չեմ ուզում արծիւ լինել
Եւ սաւառնել երկինքն անտես ,
Ես Հաֆրզն եմ, կ'ուզեմ երգել,
Սիրած վարդս — որին գիտես :

Թարգմ. ԱՐՍԷՆ ԿՐԱՍԻԼՆԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Ըսել կ'ուզէք թէ ոճիրի՞ մասին կը խօսէի :

— Ես եմ որ հարցում կ'ուղղեմ ձեզի :

Անգլուհին հառաչեց, յետոյ ըսաւ .

— Դժբախտաբար չեմ կրնար բացատրել այդ խօսքերուս իմաստը: Միայն պատւոյս վրայ կ'երդնում թէ Ռեչէթ կոչուած մարդը առաջին անգամ ըլլալով այս շոգեկառքին մէջ տեսայ :

— Ուրեմն կը մերժէք պատասխանել հարցումիս :

— Այո. իմ խօսքերս ուրիշ գործի մը հետ կապ ունէին. գործի մը զոր ստանձնած էի :

— Եւ հիմա վերջացա՞ծ է այդ գործը :

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք :

— Վերջացած է, այնպէս չէ՞:

— Ինչո՞ւ այդպէս կը խորհիք :

— Լաւ, մտիկ ըրէք, Օրիորդ, ուրիշ դէպք մը պիտի յիշեցնեմ ձեզի: Մեր Պոլիս հասած օրը շոգեկառքը ուշացած էր. այն օրը շատ յուզուած եւ ջղայնացած էիք, դուք որ միշտ պաղարիւն էք :

— Անշուշտ չէի ուզեր ճեպընթացը փախցնել :

— Այն ատեն ալ այդպէս ըսիք, սակայն Սէմփլոնի ճեպընթացը ամէն օր Պոլսէն կը մեկնի, քանըչորս ժամ միայն կորսնցուցած պիտի ըլլայիք :

Օր. Տեպենհամ սկսաւ ջղայնանալ :

— Կարծեմ չէք ուզեր հասկնալ թէ քանըչորս ժամուան յապաղում մը կրընայ բոլոր կարգադրութիւնները տակնուվրայ ընել :

— Ուրեմն բարեկամներ ունիք, որոնք ձեր վերադարձին կը սպասեն: Չէք ուզեր զանոնք մտահոգութեան մատնել :

— Անշուշտ :

— Եւ սակայն, տարօրինակ է թէ ...

— Ի՞նչը տարօրինակ է :

— Հիմա ալ ուշացած էք. շոգեկառքը կանգ առած է եւ դուք ձեր բարեկամներուն հեռագիր մը ղրկելու առիթն անգամ չունիք եւ սակայն բնաւ յուզուած չէք , ինչո՞ւ :

Մէրի Տեպենհամ շրթները խածաւ :

— Չէք պատասխաներ, Օրիորդ :

— Պատասխանելիք բան մը չկայ որ պատասխանեմ , պարոն :

— Ձեր նախկին աճապարանքին եւ այժմու հանդարտութեան մասին բացատրութիւն տուէք :

— Չէք կարծեր որ ոչինչ խնդիրը կը մեծցնէք :

— Ի՞նչ ընենք, ասիկա ալ ոստիկաններու թերութիւնն է: Լաւ, ձգենք այս խնդիրը եւ ուրիշ հարցումի մը պատասխանեցէք: Մօտէն կը ճանչնա՞ք գնդապետ Արպըլթնոթը :

— Այս ճամբորդութեան ընթացքին ծանօթացանք:

— Արդեօք գնդապետը ծանօ՞թ էր Ռեչէթին :

— Վստահ եմ թէ չէր ճանչնար զայն :

— Ինչո՞ւ այդքան վստահ էք :

— Իր ըսածներէն հետեւցուցի թէ չէր ճանչնար :

— Եւ սակայն, Օրիորդ, ծխամորճ մաքրելու յատուկ գործիք մը գտանք Ռեչէթին անկողնին քով: Շոգեկառքին մէջ գնդապետէն զատ ծխամորճ ծխող չկայ :

— Գնդապետը կեանքին մէջ ոճիր չի կրնար գործել, մանաւանդ այդ տեսակ ոճիր մը:

Սակայն թոյլ տուէք որ յիշեցնեմ ձեզի թէ շատ քիչ կը ճանչնաք զինքը:

— Իր նմանները շատ ճանչցած եմ :

— Դեռ կը մերժէ՞ք բացատրել «երբ որ այս գործը մեր ետեւը ձգենք»ին իմաստը:

— Ուրիշ ըսելիք չունիմ, ըսաւ Մէրի Տեպենհամ խիստ շեշտով մը:

— Հոգ չէ, ինչ որ է , պիտի հասկնամ օր մը, ըսաւ Փուարօ եւ դուրս ելաւ :

— Ծ ի՞շդ էր ձեր ըսածը, հարցուց Պ. Պուք, յայտնեցիք թէ կը կասկածիք իրմէ եւ գնդապետէն:

— Սիրելի բարեկամս, կ'ուզեմ նպատակը ձերբակալել, ան հիմա պիտի սկսի փախչիլ :

(Շար.)

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՊՐՈՖ. ՏՕՏՈՄԵԱՆՑԻ

Կ'իմանանք թէ աչալուրկ, 78ամեայ պրոֆ. Վահան Տոտոմեանցի 60ամեայ գործունէութեան ի պատիւ, որոշուած է արժանավայել յոբելեան մը սարքել նոյեմբերի կէսին, Սորպոնի մէջ, մասնակցութեամբ օտար բարձրաստիճան անձնաւորութեանց եւ զանազան երկիրներու Գործակցական (քօօփէրաթիւ) հիմնարկութեանց :

Տոտոմեանց եղած է մղիչը եւ կազմակերպիչը շատ մը համագործական ձեռնարկներու նոյն կարգի հայ եւ օտար ըղբամատուններու : Կը վայելէ միջազգային համբաւ:

Յանձնախումբի նախագահ նշանակուած է Պրոֆ. Կ. Աղաջանեան, գանձապետ՝ Պ. Պօղոս Ֆրէնկեան:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՆՈՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱ ՊԻՏԻ ՀԵՌԱՆԱՆ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԷՆ, ԵԹԷ...

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Պ. Ֆ. Տըլըս, որ Սէուլ կը գտնուի, համաձայնութեան մը յանգեցաւ Հարաւ. Քորէայի նախագահին հետ, իրենց գործակցութեան մասին: Երկու պետութիւնները պիտի քաշուին հաշտութեան ժողովէն, 90 օր վերջը, եթէ համոզուին թէ համայնավարները ուղղամտօրէն չեն շարժիր բանակցութեանց ընթացքին: Խորհրդակցութիւնը տեւեց չորս օր: Այս առթիւ ստորագրուեցաւ պաշտպանողական զինակցութիւն մը որուն համաձայն Մ. Նահանգները օգնութեան պիտի հասնին Քորէայի, եթէ համայնավարները վերսկսին յարձակումը: Այս դաշնագրով Մ. Նահանգները իրաւունք ունին ցամաքային, օդային եւ ծովային խարիսխներ հաստատելու Քորէայի մէջ: Դաշնագիրը կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ տրամադրութիւնները.—

1. Երկու երկիրները խաղաղութեամբ պիտի կարգադրեն բոլոր միջազգային վէճերը եթէ կապ ունենան իրենց հետ: — 2. Փոխադարձաբար պիտի խորհրդակցին, եթէ զինեալ վտանգ մը տեսնեն իրենցմէ մէկուն քաղաքական անկախութեան կամ ապահովութեան դէմ.— 3. Պիտի պահեն եւ զօրացնեն անհրաժեշտ ուժերը, որպէս զի ոչ ոք համարձակի զինեալ յարձակում մը փորձել:

Միացեալ յայտարարութիւնը, որ հրատարակուեցաւ Օգոստ. 7ին, կ'ըսէ թէ յառաջիկայ հոկտեմբերի ժողովին մէջ ամերիկեան պատուիրակութիւնը պիտի գործակցի Քորէայի հանրապետութեան հետ, խաղաղօրէն գլուխ հանելու համար պատմական Քորէայի միացումը իբրեւ անկախ եւ ազատ ազգ:

Պ. Ֆ. Տըլըս խոստացած է անմիջապէս ծերակոյտին յղել դաշնագիրը, վաւերացնելու համար: Այս համաձայնութիւնը մեծ մտահոգութիւն պատճառեց Լոնտոնի մէջ:

✕ Տասնըվեց ազգեր որոնք զինեալ ուժերով մասնակցած են Քորէայի պատերազմին, Օգոստ. 7ին ազդարարեցին համայնավար իշխանութեան, թէ հաւանաբար պիտի հարկադրուին Քորէայի սահմաններէն անդին փոխադրել պատերազմը, եթէ խզեն զինադադարը: Ազդարարութիւններ երկրի անուն չի տար, բայց տարակոյս չկայ թէ Չինաստանի կ'ակնարկէ:

✕ Մոսկուայի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ մահուան դատապարտուած են Հիւս. Քորէայի Կեդր. Կոմիտէին նախկին ընդհ. քարտուղարը եւ ութ մեղսակիցներ, որոնք նախարարական եւ ուրիշ վարչական պաշտօններ վարած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, Բերիայի խնդիրն ալ քննուեցաւ: Այս առթիւ ուժգին ճառ մը խօսեցաւ Վրաստանի նախագահը, Բագրացէ, շնորհակալութիւն յայտնելով կառավարութեան որ արտաքսած եւ բանտարկած է Բերիան, «Թըշուառական դաւաճանը եւ աշխարհակալութեան վարձկանը»: Բագրացէ Բերիան ամբաստանեց ոչ միայն իր ոճրապարտ գործունէութեան համար՝ ամբողջ Խ. Միութեան մէջ, այլ եւ յատկապէս Վրաստանի դէմ գործած ոճիրներուն առթիւ: Ըսաւ թէ Բերիա կը քաջալերէր քաղքենի եւ ազգայնական տարրերը եւ մեծ վնասներ պատճառած է տնտեսութեան: — Գերագոյն Խորհուրդը մեքենաշինութեանց նախարար նշանակեց Պ. Ցակոբովը, որ կը յաջորդէ Մաքսիմ Սաբուրովի: — Գերագոյն Խորհուրդին նստաշրջանը փակուեցաւ երէկ, շաբաթ, ի ներկայութեան 28 նախարարներու որոնց մէկն է Ա. Միկոյեան:

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւմտեան շրջանին մէջ աւելի քան հազար համայնավարներ փորձեցին աւարի տալ ամերիկեան ուտեստի չորս կեդրոններ: Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ ցոյցը սարքուած էր արեւելեան Պերլինի մէջ: Բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ ոստիկանութեան եւ ցուցարարներուն միջեւ:

ՋՈՐՍ ԺԱՄԷՆ Սէն Մարթէնի անդունդը իջաւ Ֆրանսացի գիտնական մը, Քասթըրէ, 1200 ոտք խորութեամբ: Երէկ ալ բժիշկ մը պիտի իջնէր:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի հերոսամարտը կը տօնուի Մարսէյլի մէջ այս կիրակի Վալպըրի անտառը, ամբողջ օրը:

Պատուոյ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ եւ երեսփոխան

M. VICTOR SAVINE - ի

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի:

Կը մասնակցին շրջանիս Հ. Յ. Դ. բոլոր ենթակոմիտէները եւ խումբերը, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը իր 11 մասնաճիւղերով, ինչպէս նաեւ Հ. Կապ. Խաչի քոյր մասնաճիւղերը:

Կը նախագահէ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Կը խօսին Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Երգ, արտասանութիւն եւ նուագ:

Գնդակի եւ զանազան խաղերու մրցում:

Անտառին մէջ բացարձակապէս արգիլուած է կրակ վառել, ինչպէս նաեւ ոեւէ բան ծախել: Ժողովուրդին ջուրը ապահովուած է:

Մուտքը ազատ է:

Յ. Գ.— Անոնք որ վերջին պահուն չեն կրցած օթօպիւս ճարել, թող առնեն էքսի Թրօլիպիւսը եւ իջնեն Վավին գիւղը, ուր Շրջ. կոմիտէն ապահոված է երթեւեկը:

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին, հոկտեմբերէն սկսած, պիտի ունենայ գիշերօթիկ բաժին, առ այժմ տասը տարեկանէն վեր մանչերու համար: Գիշերօթիկ բաժնի նպատակն է հնարաւորութիւն տալ նոր սերունդին, Պէյրութէն դուրս, ուրիշ վայրերէ ալ ուսում ստանալու ճեմարանին մէջ:

Ընդունելութեան պայմաններն են.—

Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար տարեկան 9 ամիս 1500 լիր. ոսկի, ուրիշ երկիրներ 500 տոլար: Անոնք որ ամառը, երեք ամիս պիտի մնան ճեմարան, պիտի վճարենյաւելեալ 200 տոլար ամառանոցին համար:

Այս վճարով պիտի հոգացուի աշակերտի ուսման ծախքը, բնակարանը, սնունդը, առողջապահական ծախքը, գրոսը եւայլն:

Համազգայինի ճեմարանի նպատակն է ոչ միայն ընդհանուր երկրորդական կրթութեամբ օժտել մեր նոր սերունդը, այլ եւ հայ լեզուով եւ հայ ոգիով ուսում ու դաստիարակութիւն տալ, պատրաստել գիտակից ու գաղափարական մտաւորական ուժեր ազգային կեանքի եւ մշակոյթի համար: Գիշերօթիկ բաժինը, այս ուղղութեամբ, մասնաւոր դեր ունի կատարելիք:

Ճեմարանի հասցէն՝

Collège Arménien, 10, Rue Hussein Beyhum
Beyrouth - LIBAN

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:

Հնռաձայն Ռէնսի 172

Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

43, Rue Richer, Paris (9e)

Tél. PRO. 25-46 R.C. No. 46325

Եթէ կը փափաքիք որ ձեր արձակուրդը անցնի հաճելի եւ օգտակար, գիրք կարդացէք: Ունինք ամէն տեսակ վէպեր, պատմական ուսումնասիրութիւններ եւ յուշագրութիւններ:

Մեր գրատունը կեդրոնատեղին է նաեւ հայկական, արեւելեան եւ եւրոպական երգապնակներու (տիսք):

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի: Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ. 600 էջ: Տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ. 1953: Գին 3 տոլար:

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի ժամը 10ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հիւս. Ամերիկայի առաջնորդ ԳԵՐ. Տ. ՏԻՐԱՆ ԱՐՔ. ՆԵՐՍՈՅԵԱՆ:

Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ հոծ բազմութեամբ այս պաշտամունքին: (Դիւան)

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Ազգատախնամի «Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան-Տուներուն»: Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, ուտիս գործիք, երգապնակ (տիսք), գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.):

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մեծ ծղոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք:

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել ROQ.29-00 ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները:

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ

Բաց է ամառուան եղանակին:

Ճոխ մթերք հայերէն, ֆրանսերէն եւ օտար լեզուներով ամէն կարգի գրքերու:

Պատրաստութեան մէջ է հայերէն գրքերու ընդարձակ Գրացուցակը:

Նոր ստացուած է «ՅՈ ԵՐԹԱՍ, Սէնքիեւիչի, 2 հատոր, 1400 ֆրանք:

ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԳԻՐՔԸ (Երազահան եւ Խոհանոցի գիրք) ունինք քանի մը օրինակ, հազար ֆրանք:

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6e)
DAN. 88 - 65, Ch. Postal, Paris 1278-35

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Պոլսեցի Հրանդ Կուրտիկեան եւ զաւակը՝ Ժան, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին: Հրանդի քոյրը վերջին անգամ 1939ին, նամակ ստացած է իր զինուորագրուած եղբօրմէն Քաղէրն Շանոյէն (Մէն է Լուար): Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

Լ Ի Լ Ի Ա Ն

Միշտ լաւագոյն ճաշը կրնաք ընել հոն, իսկ շաբաթ եւ կիրակի օրերը ունկնդրել նաեւ արեւելեան նուագ:

Ձեր ճամբուն վրայ է

Լ Ի Լ Ա Ն

24, Rue Saint Lazare, Paris 9e
Métro Trinité, Notre Dame de Lorette

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները:

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը:

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն., կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 ֆրանք:

Կ'ընդունուին 9–14 տարեկան աշակերտներ: Նաեւ 15 տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն:

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար:

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres
Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32,Rue de Trévise,Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՕԳՈՍՏՈՍ
•
MARDI
11 AOUT
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7139 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2550

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՒԱՁՈՒՐԴ

●

Եգիպտոսի մեր պաշտօնակիցը ուրիշ տագնապ մը եւս կը մատնանշէ .

— «Մեր այր ուսուցիչներուն թիւը հետզհետէ կը նուազի, եւ կ'աւելնայ կի-ներուն թիւը: Նուպարեան վարժարանի 39 ուսուցիչներէն 19ը կիներ են, այսինքն շուրջ երկու երրորդը: Հաւանաբար նոյն համեմատութիւնը կայ նաեւ Գալուստեան (Գահիրէ) եւ Պօղոսեան (Աղեքսանդրիա) վարժարաններուն մէջ:

Աւելի մանրելով, «Յուսաբեր» մռայլ եզրակացութեան մը կը յանգի .—

Մեր ուսուցիչներուն մէկ երրորդը (36 հոգի) այր է այսօր, վաղը կրնայ այս թի-ւը իջնել յառաջատուաբար: Եւ օր մը պի-տի տեսնենք որ մեր վարժարանները կը կառավարուին միայն կիներով»․ (1 Օգ․):

Շատ բնական երեւոյթ մը:

Երբ Թաղ. խորհուրդներ եւ Հոգաբարձութիւններ, նոյնիսկ ուսուցիչ վարձած ատեն ամէն բանէ առաջ ածանը կը փնտռեն, անշուշտ ասպարէզը կը կորսնցնէ իր հմայքը :

Կիներուն մէջ ալ կան շատ արժանաւոր, նոյնիսկ անձնուէր տիպարներ, որոնք ի-րենց աչքերուն լոյսը եւ երակներուն ա-րիւնը կը քամեն, սերունդ հասցնելու համար :

Ցաւալի շատ աւելի սպառիչ է անոնց աշխատանքը, որովհետեւ ընդհանրապէս կը սկսի մանկապարտէզէն եւ տարրական դասարաններէն:

Որքա՜ն մանկամարդուհիներ իրենց գա-րուն օրերը մաշեցուցած են այս գետնին վրայ: Երբեմն հասարակ տաղաւարի մը կամ կիսալոյս նկուղի մը մէջ ...

Աւելի բախտաւոր չեն անոնք որ կը պաշտօնավարեն իբրեւ դասախօս դասա-գան տարրականներու :

Արդ, իրականութիւն է որ ուսուցչու-հիները աւելի համեստ են: Ոչ թէ գին կը կոտրեն, այլ քիչով կը գոհանան :

Առեւտրական եւ բանուորական ասպա-րէզին մէջ ալ այդպէս է, իբրեւ ընդհա-նուր երեւոյթ :

Այս իրականութիւնը թանկագին պա-տեհութիւն մը, բայց դուռ մըն է որմէ վարպետօրէն կ'օգտուին մեր ճարպիկ թա-ղականներն ու հոգաբարձուները :

Պարզապէս նուազուրդ կը կատարեն :

Նոյն ճիւղին այր ուսուցիչը քանի մը ոսկի աւելի պահանջած կ'ըլլայ :

Ինչո՞ւ տալ, երբ ուսուցչուհին գլխիկոր կ'ընդունի առաջարկուած գինը:

Այսպէս այրերը հետզհետէ կը քաշուին ասպարէզէն, աւելի շահաւէտ գործեր փնտռելով :Կը նախընտրեն բանուոր, ար-հեստաւոր կամ խանութպան դառնալ:

Եւ որովհետեւ դպրոցը չեն կրնար փա-կել — «գործը գործ է պահանջում» — ուսուցիչներուն տեղ կը վարձուին ուսուց-չուհիներ: Առանց շատ բարակը փնտռե-լու :

Մ՚իջին Արեւելքի միւս գաղութներն ալ նոյն պատկերը կը պարզեն, կրթական տե-սակէտով :

Դեռ վերջերս հրատարակուած վիճա-կագրութեան մը համաձայն, ուսուցչու-հիները մեծամասնութիւն կը կազմեն նա՛-եւ Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ:

Պոլիսն ալ մեծ տարբերութիւն մը չի ներկայացներ: Կարգ մը վարժարաններու տնօրէններն իսկ ուսուցչուհիներ են:

Այս ընթացքով, անշուշտ սատոռ մը կի-ներուն ձեռքը կ'անցնին մեր բոլոր դըպ-րոցները: Եւ կամ կը բազմապատկուին «թապլաքեար վարժապետները» :

Տարիներով խօսած են դարմանի մասին:

Կարելի՞ է դարման գտնել, երբ արժա-նիքները նուազուրդի կ'ենթարկուին: Երբ կը յաւակնին սերունդ հասցնել պանիր-հաց հրամցնելով դասախօսին:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

★

ՄԻԱՅՆ ԹՂԹԱՏԱՐԸ ՁԻ ԲԱՆԻՐ

Ընդհանուր գործադուլը, որ մեղմացած էր շաբաթ օր, վերջացաւ կիրակի, ամ-բողջ երկրին մէջ: Աւելի՛ քան երկու մի-լիոն պետական պաշտօնեաներ վերսկսան աշխատանքը :

Միայն Թղթատարն է որ չի բանիր: Բայց երէկ բոլոր սենտիքաները բացառիկ ժողովներ գումարեցին, ճշդելու համար իրենց վերջնական դիրքը որ մեծ մասով կախում ունի հրամանագիր–օրէնքներու բովանդակութենէն:

Այդ օրէնքներուն առաջին շարքը հրա-տարակուեցաւ երէկ : Որեւէ փոփոխու-թիւն չէ կատարուած հանգստեան թոշակի կարգուսարքին մէջ, ինչ որ կը գոհացնէ բանթողներուն մէկ պահանջը:

Ինչպէս անցեալին մէջ, պետական պաշ-տօնեաներուն «գործօն» կոչուած մասը, որ 35 առ հարիւրը կը կազմէ ,կրնայ հան-գստեան կոչուիլ 55 տարեկանին, 25 տա-րի ծառայելէ վերջ կամ գործել մինչեւ 60 տարեկանը: Կառավարութիւնը կ'առա-ջարկէ աշխատիլ մինչեւ 62 տարեկանը, ե-թէ կ'ուզեն :

Մնացեալ 65 առ հարիւրը, որ «նստակ-եաց» պաշտօնէութիւն կը կոչուի, կրնայ հանգստեան կոչուիլ 60 տարեկանին, 30 տարի ծառայելէ վերջ, կամ հինգ տարի եւս աշխատիլ, եթէ կ'ուզէ :

Այսպէս կը վերնայ դժգոհութեան գըլ-խաւոր պատճառներէն մին: Պաշտօնեա-ները կը կարծէին թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ պարտադրել որ երկու տարի եւս աշխատին, հանգստեան օրինական տարի-քէն վերջ :

Միւս հրամանագիր – օրէնքներուն հե-տեւանքները նոր պիտի զգացուին, երբ ամբողջովին հրատարակուին :

Ինչպէս գրած էինք արդէն, Փարիզի մեթրոյի եւ հանրակառքերու գործադուլը վերջացաւ շաբաթ օր: Քիչ վերջ աշխա-տանքը վերսկսան նաեւ երկաթուղիներու 400.000 պաշտօնեաները, հակառակ հա-մայնավար սենտիքաներու հրահանգին որ կը թելադրէր շարունակել գործադուլը : Բայց աննկարագրելի խառնակութիւն մը կը տիրէր շաբաթ օր: Կառախումբերը ան-կանոն կը բանէին, անելի մատնելով ան-համար բազմութիւններ: Ամենամեծ կա-յարաններէն Սէն Լազարը գոց էր ամբողջ օրը: Արուարձաններու բնակիչները ժա-մերով ի զուր սպասեցին որպէսզի դուռ-ները բացուին :

Նոյն օրը աշխատանքը վերսկսան կազի եւ ելեկտրականութեան 110.000 բանուոր-ները :

Շաբաթ առտու Փարիզի թղթատարա-կան պաշտօնեաներէն 11 առ հարիւրը վե-րադարձած էին, կէս օրին՝ 21 առ հարիւ-րը, ինչ որ անբաւական էր վերահաստա-տելու հաղորդակցութիւնները: Միայն հեռաձայնի սպասարկութիւնը կանոնա-ւոր է: Բանուորական Ուժը մասնաւոր զեկոյցով մը կը ծանուցանէր թէ աշխա-տանքը մասամբ պիտի վերսկսի Մարսէյլի մէջ: Թղթատարական վարչութիւնն ալ կը ծանուցանէ թէ օժանդակ պաշտօնեաներ վարձուած են եւ կը յուսան կարգ մը բաշխումներ կատարել Բշ. օրէն սկսեալ :

Շատ մը կեդրոններու մէջ արդիւնք չէ տուած պարտաւորիչ աշխատանքի կոչը : Թերթերը կը գրեն թէ թղթատարական բանթողները միջազգային օգնութիւն ալ կը ստանան :

Առջի օր զրոյց կը շրջէր թէ նամակները պիտի բաշխուին թղթատարական գլխա-ւոր գրասենեակներէն : Թղթատարական վարչութիւնը անմիջապէս հերքեց այս լուրը: Միայն «փոստ – ռէսթանթ» ունե-ցողները կրնան ստանալ իրենց նամակ-ները :

Մասնաւոր նամակատարներ հաստատ-ուած են գաղթավայրերու եւ արտասահ-մանի համար, կեդրոնական մասնաճիւ-ղերու մէջ:

Կարգ մը գործադուլներ կը շարունակ-ուին Փարիզի մէջ (Հանրային խնամատա-րութիւն, հիւանդանոցներ եւն.):

✕ Պաշտօնաթերթը կարգ մը հրամանա-գիրներ հրատարակեց պարտաւորիչ աշ-խատանքի եւ օրինական պատիժներու մա-սին: Անոնք որ չեն պատասխաներ պար-տաւորիչ աշխատանքի կոչին կախակայ-ուելով դատարան պիտի յանձնուին:

ՄԱԼԵՆԿՈՎԻ ՃԱՌԸ ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

★

Կ'ԸՍԷ ԹԷ ԻՐԵՆՔ ԱԼ ՋՐԱԾԻՆ ՌՈՒՄԲ ՈՒՆԻՆ

Գերագոյն Խորհուրդի փակման նիստին շաբաթ օր շատ կարեւոր ճառ մը խօսե-ցաւ Խ. Միութեան վարչապետը, Մալեն-քով: Այս առթիւ յայտարարեց թէ Խ. Մի-ութիւնն ալ ջրածին ռումբ ունի: Եւ ա-ւելցուց .— «Այս իրողութիւնը վերջ կու տայ այն շաղակրատութեանց որ կը շըր-ջին Խ. Միութեան տկարութեան մասին : Մ. Նահանգները կը կարծէին թէ ջրա-ծին ռումբը իրենց մենաշնորհն է, բայց այլ եւս չեն կրնար պարծենալ »:

Ահաւասիկ ճառին միւս հիմնական մա-սերը .—

1. Խ. Միութիւնը կը հաւատայ թէ կա-րելի է համակեցութիւնը դրամատիրական եւ խորհրդային կարգուսարքին միջեւ :

2. Խ. Միութիւնը աչք չունի օտար հո-ղերու :

3. Գերմանական խնդիրը կրնայ կար-գադրուիլ, բայց Խ. Միութիւնը երբեք պիտի չընդունի գերման զինապաշտու-թեան վերահաստատումը :

4. Ֆրանսա պէտք է զգուշանայ Գերմա-նիոյ զինուորական ուժին զօրացումէն որ կրնայ վրէժխնդրութեան յանգիլ: Զինա-պաշտ Գերմանիան մահացու թշնամի մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի եւ ուրիշ պետու-թեանց համար:

5. Խ. Միութիւնը անդադար պիտի զօ-րացնէ իր զինեալ ուժերը, ջախջախիչ հարուած մը տալով որեւէ նախայար-ձակի:

6. Եթէ կ'ուզեն անկեղծօրէն յարգել բո-լոր երկիրներու իրաւունքները, պէտք է վերջ տան Զինաստանի ժողովրդական հանրապետութեան դէմ բացուած պայ-քարին: Զինաստան պէտք է իր օրինաւոր տեղը գրաւէ Ազգաժողովին եւ բոլոր մի-ջազգային կազմակերպութեանց մէջ :

7. Մ. Նահանգները իրենց վարկը կոր-սնցուցին Քորէայի մէջ: «Ուշխարը իր լման բուրդով գնաց եւ ամբողջովին խուզ-ուեցաւ »:

8. Արտաքին աշխարհակալներ խռովու-թիւններ յարուցին արեւելեան Պերլինի մէջ: Միջազգային ծանր հետեւանքներ պիտի ծագէին եթէ Խ. Միութիւնը ան-կարգութիւնները հաշուեյարդարի են-թարկած չըլլար պաղարիւնով :

9. Մ. Նահանգներուն ամբողջ քաղաքա-կանութիւնը կը ձգտի երկարաձգել պաղ եւ հոգեբանական պատերազմը: Նախա-գահ Այզընհաուըրի խաղաղասիրական յայտարարութիւնները ջուրը կ'իյնան իր յարձակողական քաղաքականութեամբ :

10. Խ. Միութիւնը աշխարհի ամենա-հզօր ազգերէն մէկն է ճարտարարուեստա-կան արտադրութեամբ որ 2ուկէս անգամ աւելի բարձր է բաղդատելով 1940ի հետ : Բայց անհրաժեշտ է աւելի մեծ քանա-կութեամբ ընթացիկ ապրանքներ ար-տադրել: «Յորչափ արթուն կը մնանք, խաղաղութիւնը ապահովուած է»:

11. Մենք գիտենք որ կարգ մը օտար պոլիտիկոսներ ուզեցին մեզ տկարտեսնել, երբ անվնաս դարձուցինք ժողովուրդի թշնամի Բերիան, վար առնելով անոր դի-մակը: Այդ պոլիտիկոսները դարմանալի կարճատեսութիւն մը կը մատնեն: Անվը-նաս վիճակի մը մատնել աշխարհակալու-թեան գործակալ մը որպիսին է Բերիա երբեք տկարութիւն չի նշանակեր :

Կարգ մը երկիրներու մասին խօսած ա-տեն, Մալենքով մասնաւորապէս կանգ ա-ռաւ Ֆրանսայի վրայ: «Մենք Ֆրանսայի հետ կապուած ենք երկարատեւ բարեկա-մութեամբ եւ միասին թափուած արիւ-նով: Մենք չենք մոռնար թէ Խ. Միութիւ-նը եւ Ֆրանսա կապուած են զինակցու-թեան եւ փոխադարձ օգնութեան դաշին-քով մը, որ կրնայ հիմք ծառայել երկու երկիրներուն յարաբերութեանց զարգաց-ման, միեւնոյն ատեն ծառայելով Եւրո-պայի ապահովութեան »:

Իրանի մասին ըսաւ թէ Թեհրանի կառա-վարութենէն կախում ունի բարի դրաց-նութեան յարաբերութեանց զարգացումը, տնտեսական եւ մշակութային կապերու ամրապնդումը:

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ՁՐՈՅՑ ...

Երէկ երկու նամակ ստացանք, երկուքն ալ արտասահմանէն: Եւ ուղղուած «դըպ-ցիններու» — բարեկամներ որոնք դուրսէն եկած են, իբրեւ այցելու :

— Իսկ մեր ներքին թղթատա՞րը :

═ Այսօր – վաղը կը բանի :

— Ուրեմն մէկ շաբթուան թերթերը միասին պիտի կարդանք:

═ Ինչո՞ւ կ'ուզէք բացառութիւն կազ-մել, երբ երկրին ժողովուրդը ինք նոյն վիճակին մատնուած է:

Ուրբաթ օր թաղուեցաք մեռելներն ան-գամ նախ շաբաթ, յետոյ երկուշաբթի օր-ուան յետաձգուեցան ...

— Անոնք շատ եւ շուտ կը կարդան : Գիրք, թերթ կը լափեն, համաձայն իրենց ճաշակին :

═ Դուք ալ վարժուեցէք շատ եւ շուտ կարդալու:

— Մենք հազիւ դպրոց տեսանք :

═ Թերթն ալ դպրոց մըն է: Ո՞ր դպրո-ցը 25 – 30 տարի կը տեւէ...

— Լուրերը հինցած կ'ըլլան :

═ Պարտաւոր էք իմանալ մէկ շաբ-թուան անցուդարձը: Մի մոռնաք որ Եւ-րոպա կ'ապրիք:

Մնաց որ, թերթը միայն լրատու չէ, այլ եւ մտաւոր սնունդ կը ճարէ, իր այ-լազան բովանդակութեամբ:

— Ամէն մարդ յօդուած չի կարդար :

═ Կը կարդայ, համաձայն իր ճաշակին եւ զարգացման: Շատեր կը գանգատին թէ թերթը «շուտ կը հատնի», ինչ որ բա-րենշան է:

— Դժբախտաբար նորերէն շատ քիչեր կը կարդան :

═ Վարժեցուցէք որ կարդան: Երբ դէ-գերով «պուլվառ»ի թերթեր եւ գիրքեր կը շարէք իրենց առջեւ, շաքար եւ շոքոլա բաժնելու պէս, բնականաբար հետզհետէ կը պաղին:

— Ես գործադուլի մասին կը խօսէի, նորէն քար մը գլորեցիր մեր գլխուն :

═ Գործադուլը պատահական բան է, իսկ «հայկականութեան» գործադուլը կամ դասադուլը տեւական աղէտ մը, որ կրնայ մարել մեր մուխը: ՎԱՀԷ

Ֆ. Կ. ԽԱՁԻ Օղափոխութեան կայանի Մարսէյլի խումբը ապահով հասած է շա-բաթ օր :

ՓԱՐԻԶԷՆ ՀԱԼԷՊ

ՇԷՆ ԲՈՅՆ ՄԸ ՆՈՐ ԳԻՒՂ

Դիմացս, բլուրի մը վրայ, կ'երեւան «Խորտլախ Տաղին» եւ «Պոլշեւիկ Տաղ»ին, (զուտ հայաբնակ) որոնց ստորոտը կ'երկարի գերեզմանատուններու շարքը: Անոնց մէջէն, իր վայրի գեղեցկութեամբ եւ ոճի ինքնատպութեամբ աչքի կը զարնէ հայկական գերեզմանատունը: Հոս կը հանգչին, տեղացի թէ պանդուխտ մեր հին ու նոր մեռելները: Ան հասարակ աքսորի սերունդ: Քանի մը չքեղ դամբարաններու կարգին, աչքի կը զարնէ լուսահոգի եւ ազնուահոգի Քարէն Եփփէի շիրիմը, իսկ անոր կողքին պարզ ու անտաշ քարի մը տակ, կը հանգչի քննադատութեան իշխանը, Յակոբ Օշական: (Ի միջի այլոց, զարմանալի նմանութիւն մը կը գտնեմ իր ցցուն շիրմաքարէն կախ՝ կիսովին ծուռ չորցած ու սեւ ծաղկեպսակին եւ իր վերջին օրերու մէկ դերվիշ նկարին ու գըլխուն դրած կիսովին ծուռ փափախին միջեւ)...

Ձգենք մեռելները հանգիստ եւ շարունակենք դիտել մեր շրջապատը: Գլուխս կը դարձնեմ ետեւ, եւ բլրակի մը վրայ կը տեսնեմ «Զէյթուն Խանը» (Հայնոց), իսկ ստորոտը մզկիթ մը նորակառոյց, սլացիկ մինարէով: Տեղացիները զայն կ'անուանեն «Հայաստանի յիշատակ», որովհետեւ ներգաղթին հետեւանքով Իսլամներ եկած տեղաւորուած են այս հայկական թաղամասը եւ տէր դարձած հապճեպով ծախուած աժան տուներուն եւ խանութներուն: Ամէն ինչ հայկական Նոր Գիւղի մէջ: Աջ կողմս կը տեսնեմ գմբէթը Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին, որուն բակին մէջ կը գտնուին Սահակեան վարժարանն ու մանկապարտէզը, իսկ անոնց շարքին, ընդարձակ տարածութեան մը վրայ, կը տեսնուի Քարէն Եփփէ ճեմարանը իր վարդաստան բակով, նորակառոյց գեղեցիկ շէնքով, մեղուաջան հայ պատանիներով եւ աղջիկներով: Ճեմարանէն քիչ մը վեր, դիմացի կարգին վրայ, անկիւնը, կը փայլի «Մառի Կիւլպէնկեան» մայրանոցը իր մաքրութեամբ եւ գեղեցկութեամբ: Հոս անձնուիրութեամբ կ'աշխատին հայ վարպետ բժիշկներ եւ հիւանդապահուհիներ:

Ճեմարանին ճիշդ դիմացի փողոցին մէջ կը գտնուին Զաւարեան վարժարանն ու մանկապարտէզը: Աւելի վար, գլխաւոր պողոտային վրայ կը սկսի անհատնում շարքը հայկական խանութներուն, սըրճարաններուն եւ արհեստանոցներուն:

Ասկէ 15 — 20 տարի առաջ, Նոր Գիւղը գոյութիւն չունի եղեր: Այսօր, շինարար հայ բազուկը, Մէյտանի խոպան դաշտը վերածած է շէն աւանի մը, ուր կը կատարուի իրապէս մեղուաջան աշխատանք, հայ մտաւորականին եւ արհեստաւորին կողմէ: Բացի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիէն, Սահակեան վարժարանէն ու մանկապարտէզէն, Զաւարեան նախակրթարանէն ու մանկապարտէզէն եւ Քարէն Եփփէ ճեմարանէն, Նոր Գիւղի մէջ, կան հետեւեալ ազգային հաստատութիւնները. — Սուրբ Գէորգ առաքելական եկեղեցին, իրեն կից Մեսրոպեան վարժարանն ու մանկապարտէզը, Կիլիկեան վարժարան, Ցխուսեան Հայրերու Ս. Վարդան վարժարան եւայլն., որոնք, բոլորն ալ բոցավառ ջահեր են, Լուսաւորչի կանթեղը վառ պահելու, մեր ոսկեղնիկ լեզուն եւ մշակոյթը զարգացնելու համար, այլասերումէն փրկելով գալոց սերունդը:

(Միջանկեալ ըսեմ որ յուզումով եւ գոհունակութեամբ ներկայ եղայ տարեվերջի քանի մը դպրոցական հանդէսներու:

Շարժանկարի ընդարձակ սրահի մը մէջ եւ ի ներկայութեան հոծ ու խանդավառ բազմութեան մը, լսեցի Հալէպի Հայկազեան մանկապարտէզի մեր անուշահոտ «ծիլերու», «բողբոջներու», «կոկոններու» եւ «ծաղիկներու« հայերէն սրտառուչ արտասանութիւններն ու երգերը: Մանաւանդ, տեսայ տոհմիկ տարազներով իրենց հայկական հրաշալի պարերը, ըեկավարութեամբ իրենց անխոնջ եւ անձնուէր տնօրէնուհիին՝ տիկ. Տասնապետեանի եւ նոյնքան անձնուէր օգնական ուսուցչուհիներուն: Հայկազեան զոյգ դպրոցի տընօրէնութիւնը կը վարէ ծանօթ բանաստեղծ Արմէն Անոյշ:

Նոյնքան յուզումով, ներկայ եղայ Զաւարեան վարժարանի շրջանաւարտից հանդէսին: Այս դպրոցին աշակերտներն ալ, յաջող տրամախօսութիւններով եւ երգերով, ցոյց տուին իրենց շնորհքն ու հայկական ոգին: Շրջանաւարտները յաջողութեամբ արտասանեցին Մինաս Թէօլէօլեանի յօրինած «Ցեղին Փառքը» (հաւաքական արտասանութիւն) քերթուածը եւ երախտագիտութեան ու հրաժեշտի սրտառուչ խօսքեր ուղղեցին իրենց տնօրէնին եւ անձնուէր ուսուցչական կազմին: Զաւարեան դպրոցին տնօրէնն է Պ. Գրիգոր Էքմէքճեան:

Սակայն, անմոռանալի պիտի մնայ տըպաւորութիւնը, զոր կրեցի Յունիս 28ի գիշերը Քարէն Եփփէ ճեմարանի ամավերջի հանդէսին:

Երեւակայեցէք, ճեմարանին ընդարձակ վարդերով եւ մեխակներով զարդարուն բակը վերածուած բացօթեայ թատերասրահի... Դալար կանաչներով զարդարուած բեմ մը, մօտ 1500 հայ ժողովուրդ հանդիսատես, բոլորակ լուսին մը, բեմին վրայ, ազգային, բոցավառ ոգիով, երկսեռ աշակերտներ ալ դերակատար: Անոնք մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցին իրենց տաղանդաւոր տնօրէնին, Մինաս Թէօլէօլեանի «Հողի եւ արեան ճամբով» քերթուածը: Տպաւորիչ էին մենասողներուն եւ խաղին առանցքը կազմող Ալիշանի, Խրիմեան Հայրիկի, Րաֆֆիի, Ահարոնեանի, Դանիէլ Վարուժանի եւ Քրիստափորի խօսքերն ու կենդանի պատկերները, հեռուէն երգուած ազգային երգերն ու արտասանութիւնները:

Հանդէսին վերջաւորութեան, Ճեմարանի հիմնադիր եւ Հալէպի առաջնորդ Զարեհ եպիսկ. գեղեցիկ հուսկ-բանքով մը, իր խոր հաւատքը յայտնեց ճեմարանին պայծառ ապագային մասին: Երիտասարդ առաջնորդը, ուրախութեամբ, ակներեւ յուզումով եւ անկեղծ շեշտերով վեր հանեց ճեմարանին դերը այս ոստանին մէջ, յորդորեց ներկայ հասարակութիւնը որ, չղրկեն օտար վարժարաններէ, ուր, հայ աշակերտը, ճիշդ է որ, կը սորվի քանի մը եւրոպական լեզուներ, սակայն, կը կորսնցնէ իր ազգային նկարագիրը եւ յաճախ կ'ենթարկուի ձուլումի, մինչդեռ, ազգային բարձրագոյն վարժարանին մէջ, հայ տղան ու աղջիկը կը մեծնան հայ, միաժամանակ իւրացնելով քանի մը եւրոպական լեզուներ եւ մրցելով օտար բարձր վարժարաններու աշակերտներուն հետ: Վկայ, ճեմարանի այս տարուան շրջանաւարտներու բացառիկ յաջողութիւնը: Ինչպէս գրեցին թերթերը, ամբողջ Սուրիոյ դպրոցներուն մէջ, առաջին եւ երկրորդ կը հանդիսանան Քարէն Եփփէի այս տարուան շրջանաւարտները:

Այս սքանչելի գիշերահանդէսը վերջացաւ խանդավառ ծափերու մէջ, Զարեհ եպիսկ. պահպանիչով:

Ուրախութեամբ եւ յուզումով կը լսեմ տանիքներէն, փողոցներէն ու հրապարակէն կանչերը հայ մանուկներուն, դպրոցականներուն եւ պատանի արհեստաւորներուն...: Զէն ձէնի կուտան, Յակոբիկներ, Վարուժաններ, Մամիկոններ, Սեդաներ, Սոնաներ եւ Շաքէներ ...: Կը լսուին ազգային երգեր, տուներէն եւ տանիքներէն: Նշանտուքներուն, հարսնիքներուն, ոգեւորութիւնը իր գագաթնակէտին կը հասնի, լի, լի, լիներով, ծափերով ու դափերով, մինչեւ լոյս կ'երգեն ու կը պարեն տանիքներուն, բակերուն եւ տուներուն մէջ...:

Յուղարկաւորութիւններն անգամ կը կատարուին աւանդական սովորութեամբ, մոմերով, խաչերով ու ծաղկեպսակներով, քահանաներու, տիրացուներու և դպրոցական աշակերտներու թափօրը կ'անցնի փողոցներէն: Մեռեալը, ուսամբարձ կը տանին մինչեւ եկեղեցի, յաճախ, մինչեւ գերեզմանատուն (եթէ կարեւոր անձնաւորութիւն մըն է կամ, վաղամեռիկ երիտասարդ մը): Տպաւորիչ են հայ քահանային աղօթքի մրմունջները, փոքրիկ տիրացուներու երգած մեղեդիները, սեւազգեստ յուղարկաւորներու բազմութիւնը կիներու լացն ու կոծը:

Նոր Գիւղի խանութներուն առջեւ, կամ պատերուն տակ, խսիրէ ցածլիկ աթոռներու վրայ նստած, համրիչ կը քաշեն եւ զրոյց կ'ընեն կնճռոտ եւ յոգնած դիմագիծերով հայ ծերունիներ, թաղիքէ գտակը իրենց գլխին, կարմիր գօտին իրենց մէջքին: Մինչ, խանութներէն կը լսուին վաճառողներուն «հրամեցէք, հրամեցէք» կանչերն ու գովասանքները...

Հալէպ տանող գլխաւոր ճամբուն վըրայ, կը տեսնուի շարանը հայ կառապաններուն եւ ինքնաշարժներուն: Իսկ պատերուն տակ, իրենց ներկի տուփերով, կարգով նստած են պատանի հայ «պօյաճի»ները:

Ինչպէս անցեալին, մեր հին ու շէն հայկական գաւառներու մէջ, հայ մամիկը ձմրան երկար գիշերներուն թոնիրի շուրջ հաւաքուած իր թոռնիկներուն չքնաղ հէքեաթներ կը պատմէր առասպելական աշխարհներէն, այսօր ալ, 38 տարի վերջ Նոր Գիւղի սեւազգեստ հայ մամիկները, իրենց ցած տուներուն բակերուն, կամ դռներուն առջեւ, հաւաքուած հայ մանուկներուն, լուսնակ գիշերով հէքեաթ կը պատմեն .... ապրուած հէքեաթներ, Տէր Զօրի դժոխքէն ...

Սակայն, ինչպէս խաղաղ ովկիանի վըրայ փչող սառնաշունչ քամին, երբեմն, ականջիս կը հնչեն թուրքերէն անախորժ բացականչութիւններ, «չարքի»ներ ու «մանի»ներ: Եւ դառնութիւն մը կը պատէ հոգիս: Չեմ կրնար ըմբռնել թէ, ինչպէս այնքան եկեղեցիներու շուքին եւ ազգային վարժարաններու շունչին տակ, դեռ կան Հայեր որ թուրքերէն կը խօսին եւ թուրքերէն կ'երգեն ...

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՍՐԱՅԵԼԷՆ

ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԵԱՖԱ, (Յառաջ) .— Մեր գաղութին մէջ Պրազիլիա արտագաղթելու հիւանդութիւն մը ծայր տուած է: Արդէն քանի մը ընտանիքներ իրենց գործերը հաշուեյարդարի ենթարկած են, պատրաստ մեկնելու: Ոմանք արդէն մեկնած են: Այժմ կ'իմանամ թէ մօտաւորապէս 25 ընտանիքներ, մօտ հարիւր անձերէ բաղկացած, խմբովին դիմում կատարած են եւ շատ հաւանական է որ մօտերս արտօնուին մեկնելու: Այսպէս գաղութին աւելի քան մէկ երրորդը գաղթած պիտի ըլլայ: Պատճառը զուտ տնտեսական է: Տագնապը կը ծանրանայ եւ գացողները կը յուսան աւելի փայլուն վիճակ մը գտնել:

«Հայկաշէն» ակումբը կը կատարէ իր ազգօգուտ գործը, եւ սակայն այդ հարիւր անձերու արտագաղթով մեծ մասամբ կը կազմալուծուի ազգային կեանքը: Դժբախտաբար Եաֆան տակաւին մանկապարտէզ մը իսկ չկրցաւ ստեղծել, շնորհիւ Ս. Յակոբայ վանքին իշխանութեան թուլութեան եւ անհոգութեան: Մեծագումար եկամուտ ունին, բայց չեն կրնար հին Երուսաղէմ փոխադրել եւ գումարները կը դիզուին տեղական դրամատուներու մէջ:

Վանքին դիրքը ժողովուրդի հանդէպ.— Իսրայէլի ստեղծման շրջանին, երբ Երուսաղէմի պատրիարքարանի ներկայացուցիչ վարդապետը լքած էր ժողովուրդը եւ փախած, տեղւոյս սրտցաւ երիտասարդութիւնը կազմեց գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրովի ազգային մարմին մը վարելու համար Հայֆայի եւ շրջանի ազգ. գործերը: Սոյն մարմինը երեք տարի շարունակեց իր գործը, զոր հաստատեց նաեւ հոգելոյս Կիւրեղ պատրիարքը որ մէկ տարի վերջ հազիւ կրցաւ Իսրայէլ այցելել, մինչեւ մարմնի շրջանին լրանալը: Երբ պահանջուեցաւ ժողովրդային մարմին մը ընտրել, ինչպէս էր նախանցեալը, այժմու պատր. տեղապահ, Եղիշէ արք. Տէրտէրեան մերժեց տեղի տալ, արհամարհելով ժողովուրդի բացարձակ մեծամասնութեան կամքը, պատրուակելով թէ ըստ վանքի նախկին սովորութեան, այդպիսի մարմին մը միայն իրենք նշանակելու իրաւասու են, հակառակ անոր որ նոյնիսկ իրենց պատրիարքական ընտրութիւնը չի կատարուիր ըստ նախկին օրէնքներու տրամադրութեան: Մանրամասն բացատրուեցաւ եպիսկոպոսին, թէ քանի որ իրենք բացակայ էին աւելի քան մէկ տարի, ինչպէս օրէնք է ամէն հայ գաղութի մէջ, պարտաւոր են գոհացում տալ ժողովուրդի արդար պահանջին: Եղիշէ արք. յայտարարեց մարմնին առջեւ, որ ժողովուրդի բացարձակ մեծամասնութեան այդ պահանջը կը ներկայացնէր.— «Ժողովուրդը ո՞վ է, ինչպէս քշես այնպէս կ'երթայ, եւ եթէ ամբողջ գաղութը հարիւր առ հարիւր միանայ եւ ընտրովի մարմին ստեղծելու պահանջը ներկայացնէ դարձեալ տեղի չեմ տար»: Իր այս յայտարարութենէն քանի մը ամիս վերջ, հակառակ գաղութի կամքին նշանակեց վանքի մանկլաւիկներէն Տեղական Խորհուրդ մը, որ բնական է միայն վանքը կը ներկայացնէ: Տեսնելով վանքին կոշտ ընդդիմութիւնը, գաղութը 75 առ հարիւր քուէարկութեամբ ընտրեց գործադիր մարմին մը նախկին ծրագրով, որ կապ չունի վանական իշխանութեան հետ, հակառակ իր միասնաբար գործելու տրամադրութեան:

Այս հակասական կարգադրութիւններով եւ վանքին յամառ եւ անուղղայ ընթացքին պատճառով կը տուժէ գաղութը —եւ խեղճ մանկապարտէզը, որ կը հովանաւորուի վանքին կողմէ, եւ որ աջակցութիւնը չի կրնար ունենալ ժողովուրդի 75 առ հարիւրին: Այս դէպքերու բերումով մանկապարտէզը որ ունէր մօտ երեսուն երկսեռ աշակերտութիւն, այս տարի ունէր միայն 14 աշակերտ:

Այժմ կ'իմանամ որ Իսրայէլի վանքին ներկայացուցիչը, Բարկէն վրդ. Ապատեան, որ շատ համակրելի եւ կրթեալ կրօնական մըն է, զրկուած է վանքի իշխանութեան կողմէ արտասահման, որպէսզի զանազան գաղութներէ հանգանակութիւններ կատարէ ի նպաստ վանքին, որ նիւթական անձուկ վիճակի մէջ է:

Անշուշտ այս առթիւ ալ պիտի կրկնուի սովորական յանկերգը. — Սիրելի ժողովուրդ Հայոց, վանքի դարաւոր հաստատութիւնը նեղն է, եւ քանի որ այդ հաստատութիւնը հայ ազգինն է եւ մենք ալ անոր պահապանները՝ ազգինն ենք, եւ դուք ալ մերը, ուրեմն տուէք եւ տուէք»: Սակայն երբ ժողովուրդը կը պահանջէ իր ամենատարրական իրաւունքը, իր մարմինը ընտրելու իրաւասութիւնը, — այդ չեղաւ: Երբ մենք կ'ուզենք պէտք է տաք, իսկ դուք ո՞վ կ'ըլլաք որ իրաւունք կ'ուզէք: Մարմին նշանակելը մեր դարաւոր իրաւունքն է, ինչպէս նաեւ մեր մենաշնորհն է Ս. Յարութեան տաճարին այսինչ քարը աւլելու իրաւունքը: Այդպիսի իրաւունքէ մը զրկուիլը հաւասար է Ս. Յակոբայ հիմերը փորելու: Ուրեմն այդ ձեր պահանջը չեղաւ: Եւ յետոյ, ի՞նչ պէտքը կայ մարմնի ընտրութեան, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ընտրուա՞ծ է թէ նշանակուած: Մանաւանդ երբ դուք ընտրովի ըլլաք, երկրորդ օրը իրարու գլուխ պիտի պատռէք: Մինչդեռ երբ մենք նշանակենք մեր ուզած եւ կամ նոյն իսկ ձեր ուզած մարդիկը, հաւասարութիւնը պահած կըլլանք, մեր ընդդիմութիւնը ժողովուրդի օգտին համար է: Առաւել եւս մեր դարաւոր իրաւունքը կորսնցուցած չենք ըլլար:

Ահաւասիկ այս է հոգեբանութիւնը վանքին իշխանութեան,— շոյել ժողովուրդը երբ նեղն են, ըսելով թէ «մենք ձերն ենք եւ դուք մերը եւ տուէք», բայց արհամարհել ժողովուրդը նոյնիսկ ամենատարրական պահանջք մը ներկայացուցած պարագային:

ԺՈՐԺ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԲԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹՂԹԱՏԱՐԸ

Թղթատարական պաշտօնեաներու ընդհանուր գործադուլին առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք տեղական թերթէ մը.—

Թղթատարական վարչութիւնը կը գործածէ 220 հազար պաշտօնեայ, այսինքն պետութեան պաշտօնէութեան մէկ հինգերորդը: Ասոնց 38 հազարէն աւելին օժանդակ են եւ 39 հազարն ալ պակաս ժամերով կ'աշխատին: Ֆրանսայի կրթական նախարարութեան հետ, նախարարական բաժինն է որ ամէնէն շատ պաշտօնեայ ունի:

Թղթատարական պաշտօնէութիւնը կ'աշխատի 18 հազար մասնաճիւղերու մէջ: Պաշտօնէութեան կէսը յատկացուած է բուն թղթատարութեան որ ընդհանուր մուտքին մէկ երրորդը կը կազմէ:

Թղթատարը ամէն օր կը ղրկէ 7.700.000 նամակ, 1.300.000 տպագիր եւ 310 հազար հեռագիր:

1952ին հինգ միլիառ իրեր յանձնուած են, ինչ որ կը ներկայացնէ 23 առ հարիւր յաւելում 1949ի վրայ:

Թղթատարական սպասարկութեան մէջ երեք հիմնական սկզբունք կը գործադըրուին. — Արագութիւն, կանոնաւորութիւն եւ ապահովութիւն:

Արագութեան տեսակէտով վերջին տարիները կարեւոր աշխատանք թափուե-

ցաւ: 1952ին, 42 միլիոն քիլոմեթր (աւելի քան աշխարհի շրջանին հազար անգամը) ճամբայ կտրեցին երկաթուղիով: 2500 թոն նամակ ղրկուած է ֆրանսական օդանաւով դէպի արտասահման եւ գաղթավայրերը, իսկ 53 հազար թոն միայն Ֆրանսայի մէջ գիշերային օդանաւային սպասարկութեամբ :

Այս յարաճուն գործողութիւնը կատարուեցաւ առանց պաշտօնեայի յաւելումի:

1949ին 4000 հազար ապահովագրուած առաքումի վրայ մէկ ծրար կորսուած է, 1952ին մէկ ապահովագրուած նամակ միայն 1·300·000ի վրայ:

Ուիլլիէոյէն ի վեր թղթատարութիւնը դրամ ալ կը փոխադրէ: «Մանտա»ներու սպասարկութիւնը որ ստեղծուեցաւ 1817ին, միշտ կ'աւելնայ: 1949ին գործառնութեանց ընդհ· գումարը կ'անցնէր 350 միլիոն ֆրանքը, իսկ 1952ին հասաւ 400 միլիոնի :

Ասոր զուգընթաց 1918ին ստեղծուեցաւ թղթատարական չէքը: Անցեալ տարի 431 միլիոնի գործառնութիւն կատարուեցաւ չէf փոստայով, գումարը՝ 40·000 միլիառ ֆրանք :

Ֆրանսական հեռաձայնական սպասարկութիւնները կը ներկայացնեն 1·500·000 բաժանորդի գիծ, 2·650·000 մասնաւոր եւ 42·000 հանրային հեռախօս:

Մեծ ջանքեր կը թափուին եւ սկսած են առաւելագոյն չափով զարգացնել հեռախօսը երկրին մէջ, որ տակաւին բաւարար չէ բաղդատմամբ արտասահմանի :

Հեռագիրը թէեւ հարուած մը կրեց հեռաձայնին պատճառով, սակայն տակաւին ունի իր հաւատարիմները, եւ ուրիշ երկիրներու հետ է որ աւելի շատ կը բանի:

Երկրին մէջ, հեռագիրներու 82 առ հարիւրը կը հասնին զարնուելէ մօտ մէկ ժամ ետք:

Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու միջեւ տարեկան միջին հաշուով 800 հազար հեռագիր կը փոխանակուի:

1923էն ի վեր թղթատարական վարչութիւնը մասնաւոր ելեւմտացոյց մը ունի, որ կապուած է պետականին:

1952ին մուտքն է 160·686 միլիոն ֆր·, ելքը՝ 157·875 միլիոն: Ամէնէն կարեւոր հասոյթը կը գոյանայ հեռախօսէն (72 – 465 միլիոն 1952): Ծախքին մեծագոյն մասը կը կազմեն պաշտօնէութեան թոշակները, 77 առ հարիւր: Վերաշինութեան եւ գործիքներու ծախքը 1952ին եղած է 35 միլիառ 391 միլիոն ֆրանք:

— Օրիորդի մահագդին վրայ չէր գըրուած ծննդեան թուականը· ինչո՞ւ արդեօք :

— Եթէ ըստ օրիորդի յայտարարութեան դնէին, տակաւին 15 տարի վերջ պիտի մեռնէր...

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

Թուրք մամուլը կը շարունակէ սըւաքներ արձակել Խ· Միութեան դէմ, վերջերս փոխանակուած կարգ մը ծանուցագիրներու առթիւ:

« Վաթան » կը գրէ·—

Ինչպէս յայտնի է, երբ 1945ին 1925 թըւակիր Թուրքեւսովետ դաշնագիրը վերանորոգելու ատենը եկաւ, Խ· Միութեան վարիչները յառաջ քշեցին Հայաստանի եւ Վրաստանի հանրապետութեանց պահանջները մեր արեւելեան նահանգներուն մասին եւ խարիսխներ պահանջեցին Նեղուցներուն մէջ:

Թուրքիա այն ատեն վճռապէս մերժած էր այս պահանջները ի հարկին առանձինն մարտնչելն ալ աչք առնելով, հակառակ անոր որ մեղրալուսինը կը շարունակուէր Արեւմուտքի եւ Ռուսիոյ միջեւ: Կրնանք ըսել թէ Ամերիկա եւ արեւմտեան պետութիւնները ասկէ վերջ միայն անդրադարձան թէ Խ· Ռուսիա չէ հրաժարած աշխարհակալութենէ եւ Ռուսիոյ դիմադրելու գիտակցումը Թուրքիոյ մերժումէն վերջ է որ ձեւակոյտի մը պէս մեծցաւ եւ պատեց բովանդակ աշխարհը :

Խորհրդային ծանուցագրին մէջ կ'ըսուի թէ այս առաջարկները «ցաւով դիմաւորուած ենք»: Մինչ մեր կարծիքով շատ թեթեւ է այս բացատրութիւնը: Բոլոր Թուրքերը խորհրդային պահանջներն ու առաջարկները ոչ թէ ցաւով, այլ պժգանքով ու ցասումով դիմաւորած են: Նորէն կը յիշեցնենք ասիկա:

Հիմա մարդուս շատ թափանցիկ խաղ մը կը թուի այն պարագան որ խորհրդային ղեկավարները Ստալինի մահէն վերջ յանկարծ հրեշտակ դառնալով « յանուն բարի դրացնութեան յարաբերութիւններուն պահպանման եւ հաշտութեան ու ապահովութեան ամրապնդումին» Վրաստանը եւ Հայաստանը «կը հրաւիրեն» հրաժարիլ իրենց պահանջներէն: Խորհըրդային նոր ղեկավարները (ով որ ալ ըլլան) թէ մեզի եւ թէ բովանդակ աշխարհի հանդէպ իբրեւ նոր ռազմախաղ մը կը փորձեն հաշտութեան յարձակողականը տեսնելով որ չի քալեր իրենց նախկին դաժան քաղաքաքականութիւնը :Այլապէս ոչ մեզի դէմ իրենց պահանջներէն, ոչ ալ աշխարհի տիրապետելու իրենց նպատակէն հրաժարած են:

Թուրքիոյ պատասխանն ալ դիւանագիտական լեզուով մը գրի առնուած է եւ կ'ուզէ հասկցնել թէ լիովին հասկցուած է Սովետներուն իրական նպատակը: Մեր կառավարութիւնը « վերահասու դառնալով » խորհրդային յայտարարութեան, գոհունակութեամբ դիմաւորած է զայն : Արդէն Թուրքիա միշտ բաղձացած է պահպանել բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները եւ ամրապնդել հաշտութիւնը :

Բոլոր այս խօսքերուն նշանակութիւնը սա է ·—

« Մենք գիտենք ձեր իրական նպատակը, եւ շատ լսեցինք այս խօսքերը: Մեզի իրական բարեկամութեան ապացոյցներ պէտք են: Ասոնք ցոյց տուէք »:

Ուրիշ թերթ մը, «Ճիւհուրիյէթ» , հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Նեղուցներու հարցին առթիւ ·—

Կարմիր բանակի փորձագէտները Սեւ ծովեան երկու արբանեակ երկիրներուն՝ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ տեղաւորուած են: Այլեւս չի ծածկուիր որ Վառնա, Պուրկազ, Քէօսթէնճէ եւ ուրիշ նաւահանգիստներ ռուսական մարտանաւերուն համար խարիսխներու վերածուած են եւ նոյնիսկ կ'ըսուի թէ կարգ մը նաւաժիններ տեւականօրէն կը մնան այստեղերը: Պուլկար բանակը խորհրդային սպաներուն հսկողութեան տակ, Թրքական սահմանագլուխին անմիջական մօտերը ռազմափորձի պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Այս համայնավար երկիրներուն մէջ նոր օդային խարիսխներ կը պատրաստուին :

Երբ Խ· Միութեան արտաքին նախարարը մէկ կողմէ նմանօրինակ յարձակողական պատրաստութիւններով կը զբաղի, միւս կողմէ կը պահանջէ որ Թուրքիա անջատուի ժողովրդապետութիւններէն, կապը կտրէ հաւաքական պաշտպանութեան ուխտերուն հետ եւ ի փոխարէն ալ «բարի դրացնութեան քաղաքականութիւն » կ'առաջարկէ :

Արդեօք կը կարծէ որ մոռցա՞ծ ենք թէ խեղճ Ջեխոսլովաքիան զոհ գնաց այդպիսի խաղի մը, քանի մը տարի առաջ :

ՏՈՄՍԵՐ

ԲԱՆԴԷՏՆԵՐ ...

✶

Պոսթըն Կլոպի ընթերցողներէն մէկը, երէկ առտու, կը հարցնէր թերթին խմբագրութեան ·

— Լսեցի որ Բերիան իր գահէն վար ինկեր է: Կը գրէք թէ Վրացի էր, իսկ իր յաջորդը Ռուս է եղեր· խնդրեմ, բացատրեցէք, վրացի՞ն ինչ բան է...

Ու պարոն խմբագիրը կուտայ հետեւեալ լուսաբանութիւնը ·

— Ռուսական գործերուն ծանօթ մարդիկ կ'ըսեն թէ Ռուսին եւ Վրացիին միջեւ եղած տարբերութիւնը պարզապէս անոնց պատմութեան եւ աւանդութեանց միջեւ եղած տարբերութիւնն է: Կարգ մը երեւոյթներու մէջ, Վրացիները ,մեր հարամորթներն են ու կ'ապրին շրջան մը որ, ատեն մը, անկախ էր: Իրենց սեփական լեզուն կը խօսին, բայց ռուսերէն ալ գիտեն· առանձին պատմութիւն ունին : Վրաստան լեռներով շրջապատուած է : Մինչեւ 19րդ դարը, անկախ էր: 1917 — 1921ի յեղափոխութեան տարիներուն, Վրացիները ոտքի ելան եւ ուզեցին անջատուիլ, բայց չկրցան Խորհրդային Միութենէն բաժնուիլ :

Խմբագրին գիտցածը, այս պարագային, ընթերցողին գիտցածէն աւելի բան մը չարժեր, ինչպէս կը տեսնէք: Ամերիկայի կարմրամորթ Հնդիկը ուր, Վրացին ուր, մարդ Աստուծոյ: Մեր Վրացի բարեկամները չլսեն այս ամբաստանութիւնը ... Մեծապատիւ խմբագիրը աւելի իմաստուն պատասխան մը տուած կ'ըլլար, եթէ պատմութիւնը եւ աշխարհագրութիւնը մէկ կողմ դնելով, բացատրէր թէ Վրացին այն ժողովուրդն է, որուն իշխաններէն մէկը, Մտիվանին, տուն փեսայ բերինք՝ Պարպրա Հաթընին հետ ամուսնացնելով: Բայց աւելի բարեխիղճ ու յարգալիր լրագրող մը պիտի բացատրէր իր միամիտ ընթերցողին թէ Վրացիները քաղաքակրթուած եւ լուսաւորեալ ազգ մըն են եւ մինչեւ այսօր ալ կը կռուին յանուն իրենց ազատութեան :

Քանի մը ամիս առաջ, հեռանկարին վըրայ հարց տրուեցաւ վարժապետի մը ·

— Թրիէսթէ քաղաքը ո՞ր ծովուն վրայ է, Ադրիակա՞ն թէ Միջերկրական ...

Եւ վարժապետը պատասխանեց ·

— Միջերկրական...

Անցեալ օր, նոյն կայանէն, հարցուցին երեսուներհինգը անցած երիտասարդի մը ·

— Երբ մէկը «կումորինկ»ին ֆրանսերէնը գործածել ուզէ, ի՞նչ պիտի ըսէ — պոնժո՞ւռ թէ պոնսուար...

Երիտասարդը պատասխան տուաւ· — պոն սուար ...

Փափկասուն եւ սիրասուն օրիորդ մը չէր գիտեր թէ ով էր Անգլիոյ վարչապետը երկրորդ աշխարհամարտին, բայց իբրու եռեւէ համրեց այսինչ դերասանուհիին նախկին եօթը ամուսիններուն անունները ...

Կարծեմ ուրիշ առթիւ պատմած եմ թէ եւրոպական մեծ պետութեան մը խորհրդարանին մէկ անդամը գրաւի կուզար հետս թէ Իրաքի մայրաքաղաքը Թեհրանն է ոչ թէ Պաղտատը եւ «Երրորդ Միջազգային» կը նշանակէ «ընկերվարական (ոչ համայնավար) Միջազգային»... ???

Բանդէտներու այս շարքին չե՞ն պատկանիր մեր ազգին Կարմիր խեղճուկրակները, որոնք տակաւին կը պնդեն թէ Հայաստան ազատ ու անկախ պետութիւն է, իսկ Ամերիկան անազատ ու... կախեալ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՆՈՐ ՓԵՍԱՆ ·— Տոքթոր, ճի՞շդ է թէ ասեղով մը համրները կը խօսեցնէք :

ԲԺԻՇԿԸ ·— Այո, հիւա՞նդ ունիք:

ՓԵՍԱՆ ·— Ոչ, բայց եթէ ասեղով մը յաջողէիք գոքանչները համր դարձնել, այն ատեն հազարաւոր յաճախորդներ կը շահէիք ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

Կարգը Հիլտէակրտ Շմիթի եկած էր: Գերմանուհին պայուսակները վար առած եւ պատրաստած էր: Փուարօ նախ քըննեց փոքր պայուսակը, յետոյ բացաւ մեծ պայուսակին կափարիչը եւ գոչեց·

— Ահաւասիկ, հոս նայեցէք վայրկեան մը:

Պայուսակին մէջ կը կենար ննջարան վակոններու պաշտօնեայի համազգեստ մը ...

Գերմանուհիին դէմքի արտայայտութիւնը յանկարծ փոխուեցաւ վախի արտայայտութեան :

— Ախ, գոչեց, իմս չէ ատիկա, ես հոն չդրի զայն· Պոլսէն մեկնելէս ի վեր չէի բացած այդ պայուսակը: Կ'երդնում որ ճշմարտութիւնը կ'ըսեմ :

Փուարօ կնոջ մօտեցաւ եւ սկսաւ մխիթարել :

— Կը հաւատանք ձեզի, մի յուզուիք, վստահ եմ թէ դուք հոն չպահեցիք համազգեստը: Տեսէք ձեզի պիտի պատմեմ թէ ինչ պատահած է: Այս մարդը որ ննջարան վակոններու պաշտօնեայի համազգեստ հագած էր, դուրս կ'ելլէ Րեչէթի բաժնեակէն, հոն ձեզի կը հանդիպի, կը յուսար ոչ ոք տեսնել, կը շուարի եւ խկոյն կ'որոշէ համազգեստը նետել :

Պ· Պուք եւ Տօքթ· Կոնստանտին եւս լուռ մտիկ կ'ընէին: Փուարօ շարունակեց·

— Ձիւնամրրիկը կը շարունակուի, շոգեկառքը կանգ առած է ,մարդը չի կըրնար դուրս նետել հագուստը, բոլոր բաժնեակները լեցուն են, բացի ձեր բաժնեակէն: Հոն 'կը մտնէ, կը հանէ համազգեստը եւ ձեր պայուսակին մէջ կը դնէ:

— Յետո՞յ, հարցուց Պ· Պուք:

— Անկէ վերջ որոշապէս յայտնի չէ թէ ինչ պատահած է, պատասխանեց Փուարօ վերցնելով համազգեստը :

Բաճկոնին վրայի կոճակներէն մէկը կը պակսէր: Գաղտնի ոստիկանը խօթեց եւ դուրս հանեց բաժնեակներու դուները բանալու յատուկ բանալի մը :

— Հիմա կը հասկնանք թէ մարդը ինչպէս կ'անցնէր գոց դուռներէն, ըսաւ Պ· Պուք: Նոյնիսկ եթէ դուռը կղպուած ըլլայ, պաշտօնեան կրնայ այս բանալիով բանալ :

— Հիմա մեզի կը մնայ գտնել կարմիր սենեկազգեստը, ըսաւ Փուարօ:

— Երկու բաժնեակ եւս մնացած է, զանոնք ալ քննենք, ըսաւ Պ· Պուք, քանի որ դուք ըսիք թէ կնոջական կարմիր սենեկազգեստը հաւանական է որ գտնուի այրերէն մէկուն պայուսակին մէջ :

— Հրամեցէք եւ քննեցէք, ըսաւ Մաքքուին, կարծեմ ամէնէն կասկածելին ես եմ, թերեւս Պ· Րեչէթ ինծի կարեւոր ժառանգութիւն մը ձգած է· այդ պարագային կասկած չէք ունենար թէ ով է ոճրագործը, վերջացուց ժպտելով :

Փուարոյի քննութիւնը վերջացած էր : Անցան վերջին բաժնեակը, զոր գրաւած էին Իտալացին եւ անգլիացի սպասաւորը: Հոն ալ կասկածելի ոչինչ կար :

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց Պ· Պուք :

— Ճաշարան վակոն պիտի վերադառնանք, ըսաւ Փուարօ: Հիմա որ լսած ենք ճամբորդներու եւ իրենց պայուսակներու վկայութիւնը, անոնցմէ ուրիշ բան մը չենք կրնար սպասել: Այժմ մեր խելքը պիտի գործածենք :

Ձեռքը գրպանը խօթեց ծխիկի տուփը հանելու համար :

— Վայրկեանէ մը կը վերադառնամ , ըսաւ, երթամ եւ բաժնեակէս առնեմ :

Արագ քայլերով իր բաժնեակը գնաց, ծխիկներու տուփերը զետեղած էր մեծ պայուսակին մէջ, վար առաւ զայն եւ բացաւ: Նոյն պահուն զարմանքով ետ քաշուեցաւ: Վիշապներով զարդարուած կարմիր մետաքսէ սենեկազգեստը կը հանգչէր իր աչքերուն առջեւ :

— Ուրեմն, մրմնջեց , այս է խնդիրը , ասպարէզ կը կարդան ինծի, շատ լաւ, կը վերցնեմ ձեռնոցը ...

●

Գ· ՄԱՍ

●

ԳԼՈՒԽ Ա·— Ո՞Վ Է ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ

Պ· Պուք եւ Տոքթ· Կոնստանդին կը խօսակցէին երբ Փուարօ ճաշարան վակոն մտաւ :

— Ահաւասիկ եկաւ, ըսաւ Պ· Պուք ցոյց տալով գաղտնի ոստիկանը, յետոյ աւելցուց·

— Եթէ այս ոճրագործը գտնուի, պիտի հաւատամ հրաշքներու :

— Այդքան թերահաւա՞տ էք :

— Այո :

— Ես ալ, ըսաւ բժիշկը: Եւ աւելի ըլլալով չեմ կրնար գուշակել թէ ինչ պիտի ըլլայ ձեր յաջորդ քայլը:

Փուարօ ծխիկ մը վառեց ·

— Ինչ որ հետաքրքրական կը դարձնէ այս ոճիրը ըսաւ, այն է թէ սովորական չէ: Ճամբորդները կը ստե՞ն թէ իրականութիւնն է որ կ'ըսեն, չենք կրնար ստուգել, հետեւաբար ստիպուած ենք մեր խելքը գործածել, եւ ամէնէն աւելի պիտի վստահինք մեր աչքերուն վկայութեան :

— Ճամբորդներուն ըսածներէն բան մը չհասկցայ, ըսաւ Պ· Պուք :

— Համաձայն չեմ ձեզի, բարեկամս: Ճամբորդներու վկայութենէն շատ բաներ սորվեցանք :

(Շար·)

Իտալիոյ եւ Ճափոնի մասին ալ բարեացակամ տրամադրութիւններ յայտնեց :

Գերագոյն Խորհուրդը միաձայնութեամբ քուէարկեց եղմտացոյցը որ երեք առ հարիւր գեղչ մը կը ցուցնէ զինուորական վարկերուն մէջ։

ՃԱՌԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ Մալենքովի ճառը բացասական տպաւորութիւն գործեց Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ մէջ : Ամերիկացիները դիտել կուտան թէ Մոսկուա թերեւս գտած է ջրածին ռումբին գաղտնիքը, բայց չեն հաւատար որ շինած ըլլան : Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ Մալենքովի ճառը «սահմանուած է պարտկելու Խ. Միութեան ներքին տագնապը »։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ զարմանալի կը գտնեն որ Մալենքով մանրամասնութիւններ չհաղորդեց Բերիայի յանցանքներուն եւ դատավարութեան մասին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ Մէճլիսին ընդդիմադիր երեսփոխաններէն ինը հոգի խորհրդարան ապաստանեցան եւ հեռագիր մը ուղղելով Ազգաժողովին բողոքեցին թէ Տոքթ. Մոսատեղ «ըմբոստ կառավարութեան մը վարչապետն է : Ան բռնութեան դիմելով կը փորձէ ըմբոստութիւն յարուցանել խորհրդարանին, սահմանադրական օրէնքի եւ Մարդկային Իրաւունքներու յայտարարութեան դէմ» : Հեռագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ «երեսփոխաններուն կեանքը վտանգուած է »եւ «ծիծաղելի» կը կոչէ Տոքթ. Մոսատեղի սարքած հանրաքուէն, ըսելով թէ անոր միտքն է «համայնավարական դիկտատուրա հաստատել» :

19 ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐ հրատարակուեցան երէկ, երկուշաբթի : Օրէնքներէն մին կ'երկարաձգէ բնակարաններու վարձքի վեցամսեայ քսան առ հարիւր յաւելումը, որ պիտի վերջանար 1954ին : Ուրիշ օրէնքի մը տրամադրութեամբ գործատէրերը հարիւրին մէկ տուրք մը պիտի վճարեն աշխատավարձքի վրայ, եթէ 10էն աւելի են վարձու աշխատաւորները : Գոյացած գումարը պիտի յատկացուի բնակարաններու շինութեան :— Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին գիներու բարձրացումը արգիլելու համար եւն. :

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն ահաբեկչական գործունէութիւնը վերսկսած է, ի նախատեսութիւն Ազգաժողովին գումարման : Անցի օր Ֆրանսայի բարեկամներէն չէյխ մը եւս սպաննուեցաւ :

ԹՈՒՐՔԻԱ քսան միլիոն տոլարի ստերլին եւ տոլար գնեց միջազգային հիմնադրամէն, իր վճարումները կանոնաւորելու համար :

ՄՕՏ 500 ՄԵԹՐ խորութեամբ անդունդը կը գտնուին երկու Ֆրանսացիներ, Սէն Մարթէնի մէջ : Անցի օր արկած մը պատահեցաւ, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով :

ԱՆԳԼԻՈՅ Մերի Թագուհին 406·407 միլիոն ստերլինի ժառանգութիւն մը ձգած է արքունիքին :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ բնակչութիւնը 160 միլիոնի բարձրացած է, համաձայն վերջին մարդահամարին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զին. օդանաւ մը խորտակուեցաւ Միկիկիոյ հիւսիսակողմը : 36 ուղեւորներէն հինգը միայն փրկուեցան :

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ նախագահը մերժեց արտակարգ նիստի հրաւիրել ժողովը, ինչպէս առաջարկած էին ընկերվարականները :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ պատահած է Պալքաններու մէջ : Մանրամասնութիւններ կը պակսին :

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՌՈՒԲԷՆԻ
ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

150 օրինակ միայն ամբողջ Եւրոպայի համար :

Եօթը հատորը միասին, կ'արժէ վեց հազար ֆր. Թղթատարի ծախքով :

Ստանալու համար դիմել՝

Mme Anna Ter Minassian
La Résidence : 5, Rue Henri Regnault,
St. Cloud (S. et O.)
FRANCE

Բոլոր առաքումները
Contre remboursement
կամ անձամբ դիմել Յառաջի վարչութեան :

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին, Հոկտեմբերէն սկսած, պիտի ունենայ գիշերօթիկ բաժին, առ այժմ տասը տարեկանէն վեր մանչերու համար : Գիշերօթիկ բաժնի նպատակն է հնարաւորութիւն տալ նոր սերունդին, Պէյրութէն դուրս, ուրիշ վայրերէ ալ ուսում ստանալու ճեմարանին մէջ :

Ընդունելութեան պայմաններն են.—

Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար տարեկան 9 ամիս 1500 լիբ. ոսկի, ուրիշ երկիրներ 500 տոլար : Անոնք որ ամառը, երեք ամիս պիտի մնան ճեմարան, պիտի վճարենյաւելեալ 200 տոլար ամառանոցին համար :

Այս վճարով պիտի հոգացուի աշակերտի ուսման ծախքը, բնակարանը, սնունդը, առողջապահական ծախքը, գրօսը եւայլն :

Համազգայինի ճեմարանի նպատակն է ոչ միայն ընդհանուր երկրորդական կրթութեամբ օժտել մեր նոր սերունդը, այլ եւ հայ լեզուով եւ հայ ոգիով ուսում ու դաստիարակութիւն տալ, պատրաստել գիտակից ու գաղափարական մտաւորական ուժեր ազգային կեանքի եւ մշակոյթի համար : Գիշերօթիկ բաժինը, այս ուղղութեամբ, մասնաւոր դեր ունի կատարելիք :

Ճեմարանի հասցէն՝

Collège Arménien, 10, Rue Hussein Beyhum
Beyrouth - LIBAN

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12 :

Հեռաձայն Ռէնսի 172

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 13րդ պատգ. ժողովը պիտի գումարուի Օգոստոս 15ին, Շաբաթ առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, Պառ տիւ Վիատիւքի սրահին մէջ, Վալօն տէ Թիւվ, Սէնթ Անթուան, Մարսէյլ : Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ժողովի վայր երթալու համար ,Փլաստ'Էքսէն առնել 26 թիւ (26 գծուած պառէ) թրօլէն եւ իջնել վերջաւորութեան, ուր դիմաւորողներ պիտի գտնուին :

Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւն

Հ.ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

43, Rue Richer, Paris (9·)
Tél. PRO. 25-46 R.C. No. 46325

Եթէ կը փափաքիք որ ձեր արձակուրդը անցնի հաճելի եւ օգտակար, գիրք կարդացէք : Ունինք ամէն տեսակ վէպեր, պատմական ուսումնասիրութիւններ եւ յուշագրութիւններ :

Մեր գրատունը կեդրոնատեղին է նաեւ հայկական, արեւելեան եւ եւրոպական երգապնակներու (տիսք) :

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Այրի Տիկին Մարիամ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Մինասեան եւ զաւակը՝ փոքրիկն Նուարդ, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Երամեան, Այրի Տիկին Խորոմ Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Նորայր Երամեան եւ զաւակները, Պ. Արշաւիր Ալթունեան, Այրի Տիկին Ծնունդ Պաղտասարեան, Այրի Տիկին Պերճուհի Պաղտասարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ովսաննա Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աստուածատուր Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փէհլիւանեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թիւճարեան Գրիգոր եւ զաւակները, Պ. Փաշայեան խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, քենեկալին, քեռայրին, խնամիին, ու ազգականին,

ՅԱԿՈԲ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ (Չէնկիլէրցի)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 75 տարեկանին : Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Չորեքշաբթի 12 Օգոստ. ժամը 4ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամի «Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան–Տուներուն » : Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, ռատիօ գործիք, երգապնակ (տիսք) ,գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.) :

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մեծ ծզոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք :

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել ROQ.29-00 ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները :

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ

Բաց է ամառուան եղանակին :

Ծախ մթերք հայերէն, ֆրանսերէն եւ օտար լեզուներով ամէն կարգի գրքերու :

Պատրաստութեան մէջ է հայերէն գրքերու ընդարձակ Գրացուցակը :

Նոր ստացուած է «ՅՈ ԵՐԹԱՍ, Սենքիեւիչի, 2 հատոր, 1400 Ֆրանք :

ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԳԻՐՔԸ (Երազահան եւ Լուսանցի գիրք) ունինք քանի մը օրինակ, հազար Ֆրանք :

Դիմել՝

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur le Prince, Paris (6·)
DAN. 88 - 65, Ch. Postal, Paris 1278-35

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի : Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ. 600 էջ : Տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ. 1953 : Գին 3 տոլար :

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՄԱՍ.— Նախնական շրջանէն մինչեւ քրիստոնէութիւն : Կազմեց Գ. ԳԻՒԶԱԼԵԱՆ : Հրատ. Համազգային ընկերութեան (Թիւ 41) : Պատկերազարդ, ընտիր տպագրութեամբ : 372 մեծադիր էջ : Պէյրութ, 1953 : Գին 6 լ. ոսկի : Հասցէ. —

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

Ս. Բարխուդարեանի, Արամ Խաչատրեանի, Կոմիտասի, (Շուշիկ եւն.), Ա. Սպենդիարեանի (Էնզէլի, Հիճազ եւն.) :

Վեց երգապնակ, պատրաստուած ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆի կողմէ, Պուէնոս Այրէս (Արժանթին) :

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները :

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը :

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն., կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 Ֆրանք :

Կ'ընդունուին 9–14 տարեկան աշակերտներ : Նաեւ 15 տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն :

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար :

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres
Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամսեայ 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ • MERCREDI 12 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7140 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2551

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

« ՄԵՆՔ ԱԼ ՈՒՆԻՆՔ »

Մէկէ աւելի ուշագրաւ ակնարկներ կը պարունակէ Մալենկովի ճառը, ներքին թէ արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով:

Ճիշդ է որ յստակ, շօշափելի առաջարկներ չկան: Ճարտասանական մարգանքը մեծ տեղ կը գրաւէ իր խօսքերուն մէջ: Մանաւանդ երբ համակեցութեան, բարեկամութեան հաւաստիքներ կը շռայլէ:

Եւ սակայն, կարգ մը կէտեր մեկնութեան չեն կարօտիր:

Առաջինը՝ Ջրածին ռումբի վերաբերեալ մասն է:

Քանի մը տարի առաջ, Մոլոթովն էր որ կ'ազդարարէր, ի լուր ամենեցուն, թէ իրենք ալ հիւլէական ռումբ ունին:

Այս անգամ Սթալինի յաջորդն է որ նոյն յայտարարութիւնը կ'ընէ Ջրածին ռումբի մասին:

Ահաւասիկ իր խօսքերը.

— « Գիտէք որ արտասահմանի մէջ պատերազմի կուսակիցները երկար ատեն կ'օրօրուէին այն պատրանքով թէ Մ. Նահանգներուն կը պատկանի հիւլէական ռումբի արտադրութեան մենաշնորհը: Եւ սակայն իրականութիւնը հաստատեց թէ ծանր սխալ մը կը գործեն: Շատոնց է որ Մ. Նահանգները չունին հիւլէական ռումբի արտադրութեան մենաշնորհը:

« Վերջին ժամանակներս խաղաղութեան անդրովկէանեան հակառակորդները նոր մխիթարանք մը գտած են: Կ'ըսեն թէ Մ. Նահանգները հիւլէական ռումբէն աւելի զօրաւոր զէնք մը ունին,— ջրածին ռումբին մենաշնորհը:

Թո՛ղ մխիթարուին: Բայց այդպէս չէ: Կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ ծանուցանել Գերագոյն Խորհուրդին թէ ջրածին ռումբի արտադրութիւնը Մ. Նահանգներուն մենաշնորհը չի կազմեր»:

Հեռագիրները կ'ըսէին թէ Մալենկովի ճառին այս մասը ռումբի մը տպաւորութիւնը գործեց քաղաքական եւ գիտական շրջանակներու մէջ: Եւ անմիջապէս տեսութիւններ պարզուեցան:

Առաջին առթիւ արտայայտուեցան հիւլէական մասնագէտներ, առանց ազգի խտրութեան:

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Ռուսերը կրնան գտած ըլլալ Ջրածին ռումբին գաղտնիքը. բայց այդ չի նշանակեր թէ կրցած են շինել: Այս վերջինը ահագին պատրաստութիւն եւ լայն միջոցներ կը պահանջէ:

Այս տեսակէտն ունին Ամերիկացիները: Շատ մը մասնագէտներ եւ պատասխանատու անձեր «պլըֆ» կը նկատեն Խ. Միութեան վարչապետին յայտարարութիւնը: Բայց եւ այնպէս կը թելադրեն այնպէս վարուիլ թէ ճիշդ է: Ուրիշ խօսքով՝ ընդունիլ թէ Ռուսերն ալ Ջրածին ռումբ ունին, հետեւաբար անոր համեմատ պատրաստուիլ:

Ֆրանսայի հիւլէական ուժի հաստատութեան երբեմնի վերատեսուչը, Ժոլիօ-Քիւրի, այժմ Նախագահ Խաղաղութեան Շարժումին, երբեք չի զարմանար որ Խ. Միութիւնը գտած է Ջրածին ռումբին գաղտնիքը: «Կասկած չի ան ունի թէ համապատասխան գիտնականները եւ թէ անհրաժեշտ աշխատանոցները»:

Ուրիշ մասնագէտ մը, պրոֆ. Մասէյ, Անգլիոյ հիւլէագէտներու ընկերակցութեան դեր - նախագահը, թերահաւատ է:

— « Ջրածին ռումբին շինութիւնը երկարաշունչ գործ մըն է եւ Ռուսերը չունին բարձրօրէն որակեալ մասնագէտներու պահեստ մը ինչպէս Ամերիկացիները»:

Երրորդ մասնագէտ մը, պրոֆ. Օլի-ֆընթ, պատճառ մը չի տեսներ կարծելու թէ Ռուսերը կէս ճամբան մնացած են:

Այս անորոշութեան առջեւ, օրուան վարիչները նոր եւ աւելի մահացու գիւտեր կը փնտռեն ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ

ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐԸ ՈՐՈՇԱԾ ԵՆ ՏԵՂԻ ՉՏԱԼ
ԹՂԹԱՏԱՐԸ ԴԵՌ ՉԻ ԲԱՆԻՐ

Կիրակի եւ երկուշաբթի երբ վերահաստատուեցաւ երկաթուղիներու երթեւեկը, ժողովուրդը քիչ մը շունչ առնել սկսած էր:

Եւ ահա նոր անակնկալ մը, — երկաթուղի չկար երէկ: Արհեստակցական Միութիւնները, նորէն անընդհատ նիստ գումարելով երկուշաբթի, առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր, որոշած են շարունակել գործադուլը:

Այսպէս, երէկ, երեքշաբթի, նորէն անտանելի վիճակի մը մատնուած էին միլիոնաւոր քաղաքացիներ:

Այս անգամ շարժումին գլուխը անցած է Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որուն հետեւեցաւ Բանուորական Ուժը: Վերապահ կը մնայ քրիստոնեայ աշխատաւորներու սենտիքան: Երկաթուղիներու 400 հազար պաշտօնեաներուն 270.000ը անդամ են Աշխատանքի Դաշնակցութեան որուն ղեկավարութիւնը կը գտնուի համայնավարներուն ձեռքը:

Նոր գործադուլին հրամանը տրուած էր գիշերանց: Կարգ մը կայարաններու մէջ երթեւեկը դադրած էր կէս գիշերին: Անցեալ ուրբաթ երկաթուղիներու գործադուլը սահմանուած էր 24 ժամուան համար: Այս անգամ ժամանակ որոշուած չէ, ինչ որ աւելի կը ծանրացնէ կացութիւնը:

ՆՈՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կը վախցուի որ շարժումը տարածուի նաեւ ուրիշ ասպարէզներու մէջ, սկսելով պետական պաշտօնեաներէն: Այսօր ճիշդ մէկ շաբաթ է որ Թղթատարը չի բանիր: Պարտաւորիչ աշխատանքի կոչն ալ սպասուած արդիւնքը չէ տուած: Պաշտօնաթերթը երէկ հրատարակեց պարտաւորիչ աշխատանքի հրամանը, կարգ մը պաշտօնեաներու համար: Միեւնոյն ատեն ազդեր եւ շրջաբերականներ հրատարակուեցան, ինչպէս եւ անհատական կոչեր ղրկուեցան: Թերթերը կը գրեն թէ ձերբակալուած են տասնի չափ մասնագէտներ որոնք մերժած էին համակերպիլ պարտաւորիչ աշխատանքի հրամանին: Ամէնքն ալ ընդհ. դատախազութեան յանձնուած են: Նոյն աղբիւրին համաձայն Միլհուզի թղթատարական պաշտօնեաները խմբովին կառավարչատուն երթալով վառեր են իրենց ուղղուած պարտաւորիչ աշխատանքի կոչնագիրները:

Կացութիւնը անորոշ է կազի եւ ելեկտրականութեան ճիւղին մէջ: Երէկ միացեալ ժողովի հրաւիրուած էին Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Բանուորական Ուժի անդամները: Կը վախցուի որ նորէն գործադուլ յայտարարուի: Մտահոգութիւն կը տիրէ նաեւ մեթրոյի եւ հանրակառքերու երթեւեկի մասին: Ածխահանքերու գործադուլն ալ կը շարունակուի, հիւսիսային շրջանին մէջ:

Կառավարութիւնը միշտ կը մերժէ ընդունիլ սենտիքաներու ներկայացուցիչները, քանի չեն վերսկսիր աշխատանքը: Հրամանագիր օրէնքները հրատարակուեցան երկուշաբթի օր եւ մանրամասնօրէն կը քննուին Արհեստակցական Միութեանց կողմէ, որոնք մեծ մասով դժգոհ են: Մասնաւորապէս կը տրտնջան ազգայնացուած հաստատութեանց պաշտօնեաները: Դժգոհ են նաեւ ալքոլի արտադրիչները, վարձակալները, գործատէրերը, միջին առեւտրականները եւն.:

Թղթատարական պաշտօնեաները առջի օր նոր ժողով մը գումարելով, որոշեցին ոչ միայն շարունակել գործադուլը, այլեւ դիմադրել, եթէ կառավարութիւնը փորձէ պարտաւորիչ աշխատանք հաստատել, ի հարկին գինուորներ եւ ոստիկաններ գործածելով:

Այն պաշտօնեաներն ու բանուորները որոնք աշխատանքը դադրեցուցած էին 12, 24 կամ 48 ժամուան համար, կը մտածեն վերսկսիլ գործադուլը, այս անգամ առանց ճշդելու տեւողութիւնը:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, դժգոհները կը պահանջեն ջնջել հրամանագիր-օրէնքները, իբրեւ « հակ-ընկերային զսպողական միջոցներ »:

Ելմտական նախարարը, Պ. Էտկառ Ֆոռ, առջի օր մամուլի ասուլիս մը սարքելով պաշտպանեց 19 հրամանագիր օրէնքները, որոնց պիտի յաջորդեն ուրիշներ ալ: Ըսաւ թէ կառավարութեան գլխաւոր հոգն է վերակազմել, բարեկարգել երկրին ելեւմուտքը եւ տնտեսութիւնը, զարկ տալ բնակարաններու շինութեան, կասեցնել գիներու բարձրացումը, դիւրացնել ազատ մրցակցութիւնը եւն.:

Վերջին լուրերու համաձայն Էռ-Ֆրանսի պաշտօնեաներն ալ գործադուլ կ'ըսպառնան 24 ժամուան համար: Աշխատանքը անկանոն է Փարիզի հիւանդանոցներու մեծ մասին մէջ:

Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը եւ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը հրահրեն շարժումը շեշտելով թէ «յաղթանակը պիտի շահին միացեալ մարտական գործունէութեամբ»:

Առջի օր երկու ընկերվարական եւ մէկ համայնավար երեսփոխաններ նորէն Պ. Էռիոյի դիմելով, առաջարկեցին արտակարգ նիստի հրաւիրել Ազգ. Ժողովը: Նախագահը դիտել տուաւ թէ ատոր համար անհրաժեշտ է երկու երրորդի մեծամասնութիւն, — 209 երեսփոխաններու ստորագրութիւնը: Ասոր վրայ երկու ընկերվարական երեսփոխանները որոշեցին յանձնարարել իրենց բարեկամներուն որ զատ-զատ հեռագիրներ ուղղեն Պ. Էռիոյի, պահանջելով Ազգ. Ժողովին գումարումը: Եթէ 209 ստորագրութիւններ հաւաքուին, այն ատեն նիստի պիտի հրաւիրուի Ազգ. Ժողովի դիւանը, ճշդելու համար գումարման թուականը եւ օրակարգը: Այս առթիւ վարչապետը կարճ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Էռիոյի հետ:

× *Թղթատարական գործադուլին կը մասնակցին պաշտօնեաներուն 80 առ հարիւրը: Անոնք քոր կ'աշխատին, յատկացուած են ստիպողական գործերու, — հեռաձայն, հեռագիր եւն.: Երկու օրէ ի վեր քանի մը նամակներ կը բաշխուին, մեծ մասով արտասահմանէն եւ գործադուլէն առաջ հասած: Ժողովուրդին չափ ջղագրգռուած են համեստ պաշտօնեաները:*

Գործադուլը անտանելի վիճակի մը մատնած է հազարաւոր օտար շրջիկներ, մանաւանդ անոնք որ լայն միջոցներ չունին: Շատեր կայարաններու մէջ կը լուսցնեն:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 60 կասկածելիներ, այն ամբաստանութեամբ թէ համայնավարական քարոզչութիւններ կը կատարեն: Փոխ-վարչապետը, գնդ. Նասըր տեսակցութեան մը առթիւ ըսաւ թէ ձերբակալութիւնները կատարուած են Գահիրէի կարգ մը շրջաններուն մէջ, թէ թռուցիկներ եւ տպագրական մեքենաներ բռնուած են եւն.: Ամբաստանեալները պիտի դատուին զինուորական ատեանի մը առջեւ: Գնդապետը ըսաւ թէ սպաներ չկան ամբաստանեալներուն մէջ, եւ խնդաց, երբ ըսին թէ անհամաձայնութիւն կը տիրէ իրեն եւ վարչապետին միջեւ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

« Էջմիածին », Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթը, կոնդակ մը հրատարակած է 1953 Մայիսի թիւին մէջ, որով կը հաստատէ առաջնորդի մը պաշտօնը:

Կոնդակին առաջին տողերը շարուած են նոր ուղղագրութեամբ.

— « *Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի կոնդակը՝ Կալիֆորնիո Հայոց առաջնորդ բարձրապատիվ Տեր Շնորհք վարդապետ Գալստյանին եվ համայն հոտին*»:

Քանի մը տող վարը, «Գէորգ ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի» եւ մնացեալ բանաձեւը շարուած է աւանդական ուղղագրութեամբ:

Տակն ալ ողջոյնը, դարձեալ մեր ուղղագրութեամբ.

— « *Առաջնորդի թեմին Հայոց Կալիֆորնիոյ՝ բարձրապատիւ Տէր Շնորհք վարդապետի Գալստեան եւ համայն հօտին մերում ողջոյն հայրական եւ օրհնութիւն հայրապետական* »:

Այնուհետեւ, ամբողջ կոնդակը՝ երեւանեան ուղղագրութեամբ— *Ավետարան, կրոնապետ, միությամբ, պաշտոնեությյան, հիշյալ, նախնյաց, հույս, հարգել* եւ ուրիշ ինչ այլանդակութիւն որ կրնաք երեւակայել:

Ուրեմն, հազիւ բարեհաճած են արտօնել որ ծերունի Հայրապետը ճիշդ գրէ իր տիտղոսը եւ ստորագրութիւնը:

Մնացեալը՝ կատարեալ խեղկատակութիւն, որուն դէմ Էջմիածնի պատերն անգամ կ'ըմբոստանան:

Եւ տակաւին երկերես տխմարներ կան որոնք հազար կտոր կ'ըլլան, ապացուցանելու համար թէ կաթողիկոսը ամէն ազատութիւն կը վայելէ:

Եւ կան տգէտ եւ նենգամիտ գրչակներ ալ, որոնք հայրենասիրութիւն կը սեպեն ազատ արտասահմանի փոխադրել այդ բարբարոս, հակագիտական եւ յետադիմական ուղղագրութիւնը:

Գրեթէ ամէն գաղութի մէջ, անոնք զանազան քուրջեր կը յանձնեն տպագրական մեքենային: Կ'ընդօրինակեն ոչ միայն տառերը, այլ եւ բառերը:

Որմէ՞ վրէժ լուծելու համար:

Այս թութակներուն մէջ երեւելիներ ալ կան որոնք ենմարան աւարտած, քերականութիւն և բանասիրութիւն սերտածեն:

Եւ սակայն, կը յամառին արջու ծառայութիւն մատուցանել: Ի հեճուկս ...

ՎԱՀԷ

ԻՐԱՆ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ խօսած ճառին մէջ Պ. Մալենկով մասնաւորապէս յիշած էր Իրանը, ըսելով թէ Թեհրանի կառավարութենէն կախում ունի բարիդրացնութեան յարաբերութեանց ամրապնդումը:

Երէկ Իրանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ խառն յանձնաժողով մը կազմուած է, կարգադրելու համար բոլոր վիճելի խնդիրները:

Ջեկոյցը կ'ըսէ թէ յանձնաժողովը նիստ պիտի գումարէ Թեհրանի մէջ, «ամրապնդելու համար Խ. Միութեան եւ Իրանի միջեւ եղած բարեկամական կապերը, լուծելով բոլոր առկախ հարցերը, — ելմտականէն մինչեւ սահմանայինը»:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս լուրին, իբրեւ զգալի յառաջդիմութիւն մը, բաղդատելով Խ. Միութեան բռնած դիրքին հետ: Անցեալ Յուլիսի կիսուն Մոսկուա ծանուցագիր մը ուղղելով Իրանի, կը յայտնէր թէ պատրաստ է քննելու սահմանային խնդիրները: Ոչ մէկ խօսք ուրիշ հարցերու մասին: Յուլիս 26էն ի վեր, երբ Թեհրան հասաւ Խ. Միութեան նոր

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՒԵԼԻՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆՔ

●

« Հայ – Բոյժ » իր 129 – 130 թիւերու խմբագրականով կը խօսի Կապոյտ Խաչի գործունէութեան մասին՝ գնահատելով անոր 23 տարիներու անխոնջ ու տքնաջան գործունէութիւնը, որմէ լայնօրէն օգտուած է մեր գաղութը:

Այս առթիւ կարեւոր թելադրութիւններ կ'ընէ — Կը ճշդէ գործունէութեան նոր ու անհրաժեշտ ճակատներ: Եւ կուտայ ուղեգիծ ժամանակին հետ քալելու համար:

Կարժէ սերտել գրագէտ – բժիշկին խորհուրդները:

Կնոջական այս մեծ կազմակերպութիւնը երկար ճամբայ մը կտրած է Ֆրանսայի մայրաքաղաքէն մինչեւ գաւառները, այն թուականներէն երբ ինքը գաղթական մըն էր տարագրի ձորձը կռնակին:

Ուր որ հայկական համայնք մը հաստատուած է, հոն երեւցած է Հայ խաչուհին ու կազմակերպութեան ցանցերը տարածուեր են թեւ թեւի:

Ան չափահաս է արդէն, կանգնած՝ ծաղկալից կանանչութեան բարձունքին վրայ:

Ամէնուն ծանօթ են իր մարդասիրական ձեռնարկները:

Օրինակելի են իր մանկապարտէզները, ուր հայ մանուկը կը ծանօթանայ իր մայրենի լեզուին:

Գովելի են օդափոխութեան կայանները եւ իր ամէնուն հասնելու քրոջական, մայրական հոգատարութիւնը:

Որքան սրտագրաւ է տեսնել Կ. Խաչը իբրեւ այցելու հիւանդանոցներու մէջ:

... Կը յիշեմ: Զատկական ծաղկաբոյր օր մըն էր:

Իրարու վրայ դիզուած սեղմուած ամէն դասէ ու ազգէ բազմութիւնը կը յորդէր, կը թափէր հանրակառքէն: Ծանրաբեռնուած կապոցներով: Այրեր ու կիներ բոլորը:

Պայուսակներու ամէնէն ծանրը եւ լեցունը կը կրէին մեր Խաչուհիները: Աւանդական կարմիր հաւկիթն ու կարկանդակները առատ պտուղ ու շաքարեղէններ:

Երբ թոքախտաւորներու բաժինը բարձրացանք անակնկալ մը եղաւ մեր հանդիպումը:

— « Այցելու ունիք, ըսին մեզի, զարմացանք: Այսպիսի օրուան մը մէջ ով պիտի հարցնէր մեզ:

Խօսողը նորատի Հայուհի մըն էր հարաւային հեռաւոր նահանգէ մը եկած: Ձայնը կը դողար եւ յուզումէն վարդագուներ էր իր տժգոյն ու նիհար դէմքը...

Այսպիսի օրինակներ մին միւսէն սրտառուչը պերճախօս տարիներէ ի վեր կը կարդանք «Յառաջ»ի մէջ անձնուիրութեան հիանալի դրուագներ, որոնք կը կազմեն Ֆ. Կ. Խաչի գործունէութեան նուիրումի ոգին:

Եւ այսպէս տարուէ տարի յաւելեալ ու ճոխացեալ ծրագրով մը Միութիւնը կը շարունակէ դառնալ գործօն ազդակ մը, օգնելով Ֆրանսահայ գաղութին:

Բայց... « Հայ Բոյժ» բաւարար չի գտներ այս աշխատանքը ժամանակին հետ քալելու համար:

Ժամանակը որ կը վազէ եւ իր աճարկու գլանը կը տրորէ շատ մը ճիգեր:

Հայ Կապ. Խաչը իր մանկապարտէզներով, իր օդափոխութեան կայաններով բուժարաններու իր այցելութիւններով չի կրնար գոհանալ:

Օր մը բոլորը մոռացութեան կրնան տրուիլ, եւ պատմութեան քանի մը էջերը միայն կրնան գրաւել:

Եւ այդքան ճիգ ու տանջանք կրող կնոջական այս Միութիւնը պէտք է աւելին կատարէ, պէտք է ունենայ իր յիշատակարանը: Մշտավառ լոյս մը:

Հայ կինը պատմութեան մէջ միշտ ալ եղած է իր ազգին հետ: Իրաւական բաժնեկից, անոր ցաւերուն եւ ուրախութիւններուն:

Ան վերցուցած է տառապանքի խաչը: Երբ մինակ մնացեր է նեղութեան ու սովի ժամանակ, տան հոգը ամբողջովին իր ուսերուն առնելով՝ ճակատեր է անտրտունջ ու յամառ կամքով:

Օրեր եղած են մեր տարաբախտ հայրենիքին մէջ, երբ թշնամին իր խուժդուժ հարուածով խոշտանգեր է տունին սիւնը՝ տղամարդը: Սուգը դառնօրէն բզկտեր է ընտանիքի ծերունի մայրիկին եւ երիտասարդ հարսի սիրտն ու հոգին. բայց տոհմային պարկեշտութիւնն ու ընտանեկան պատուի նախանձախնդրութիւնը զրահ հագցուցած են այդ տկար անձերուն եւ անոնք մեծցուցեր են զաւակներ, վառ պահելով տունին ճրագը:

Հիմա որ ազատութեան ու հաւասարութեան երկրի մը մէջ կ'ապրի Ֆրանսահայ կինը, կրնայ ազնիւ ու անսասան կամքով ձգտիլ դէպի բարձրը եւ վսեմը, դէպի գեղեցիկն ու ճշմարիտը կանգնելու յիշատակարանը:

« Հայ Բոյժ » կը ներկայացնէ աղքատիկ Լիբանանը որ ազգին լումաներով կանգնեց իր հիւանդանոցը: Ինչպէս Համազգայինը իր Ճեմարանը:

Արդարեւ այս ծարգիրը իր անհուն դժուարութիւնները ունի: Մանաւանդ նիւթական:

Բայց տարիներու յարատեւ ճիգն ու ջանքը անջրդի անապատներն իսկ կը վերածեն զովասուն ովասիսներու:

Մեր արմատախիլ բազմութիւնները ցան ու ցիր աշխարհի չորս ծագերուն ցոյց տուին իրենց շինարար ոգին:

Անոնք էին որ քարքարուտ եւ խոպան ամայութիւնները չէն գիւղերու վերածեցին, ծաղկեցնելով այգեստաններ ու բուրաստաններ:

Մաղթենք ուրեմն որ, Հայ Կապ. Խաչը միահամուռ ու ժիր ջանքերով աշխատի կանգնել իր յուշարձանը, յարատեւութեան պսակով: Թող ըլլայ մայրանոց կամ դպրոց, բուժարան կամ ճեմարան:

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ

★

ԽՄԲ. — « Հայրենիք »ի այս խմբագրականով եղած թելադրութիւնները կը պատշաճին նաեւ մեր գաղութին. —

Երկու – երեք օրէ ի վեր կը ծանուցուի, թէ Ամերիկահայ Կրթական Ցանձնախումբի կողմէ ներկայացուցիչներ պիտի շրջին քաղաքէ քաղաք, տեղական Կրթական Ցանձնախումբեր կազմելու եւ անոնց հետ խորհրդակցաբար միջոցներ ձեռք առնելու, յառաջիկայ դպրոցական շրջանին համար:

Շատ կարեւոր, կրնանք ըսել ճակատագրական ձեռնարկ մըն է աս, որուն յաջողութենէն շատ բան կախուած է: Առաջին քայլերը, որոնց անշուշտ պիտի հետեւին ուրիշներ: Ցոյս ունինք, որ Շրջաններու Կոմիտէները, Հ. Օ. Միութեան մասնաճիւղերը, Հ. Ե. Դ. Ուխտերը եւ Հոգաբարձութիւնները հարկ եղած վերաբերումը ցոյց պիտի տան, արժանավայել իրենց անունին, կոչումին եւ կրթական գործին:

Կրթական գործը, ամէն տեղ, հաւաքական ու լուրջ գործ մըն է, մինչեւ իսկ պետութիւններուն համար: Իսկ մեզի համար՝ շատ աւելի կարեւոր ու կենսական գործ մը, մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, տրուած ըլլալով բացառիկ պայմանները մեր կեանքին: Առանց հաւաքական աշխատանքի, առանց համագործակցութեան զանազան կազմակերպութիւններու, ընտանիքներու, անհատներու նոյնիսկ, կարելի չէ որեւէ յաջողութիւն արձանագրել: Ամէնէն փայլուն ու հեղինակաւոր անձերն իսկ ոչինչ կրնան ընել, կամ շատ քիչ բան, եթէ մինակ մնան:

Անշուշտ, որեւէ ձեռնարկի յաջողութեան համար անհրաժեշտ տարրեր են հաւատքն ու եռանդը, բայց անոնք շատ բան մը չեն արժեր, եթէ կազմակերպական ցանցը եւ յամառ ու տեւական աշխատանքը չմիանան, եթէ գործնական ոգին չգործէ, կարճ ճամբաներէ հասնելու համար հետապնդուած նպատակներուն:

Ամէնէն առաջ, պիտի ուզէինք որ հասարակութիւնը հրաշքի չսպասեր, հեռու մնար հրաշքի եւ արտասովոր միջոցներու եւ արդիւնքներու զգացումէն: Համոզուէր նախապէս, որ կրթական գործը կրնայ արդիւնաւորուիլ միայն տեւական, կանոնաւոր եւ հաւատաւոր լուրջ ու լուռ աշխատանքով: Ոչ թէ մէկ հարուածով, կամ քանի մը ամիսէն, այլ տարիներու աշխատանքով: Գոհ պէտք է ըլլալ, երբ գործը կը սկսի լրջութեամբ, յարմարագոյն կազմակերպութեամբ. իսկ արդիւնքը հօշափելի կը դառնայ, աստիճանաբար աճելով ու բարելաւուելով:

Կը հաւատանք որ տեղական բոլոր Կրթական Ցանձնախումբերը, եւ անոնց թեւ ու թիկունք հանդիսացող կազմակերպութիւնները այս ոգիով ու գիտակցութեամբ, գործի պիտի ձեռնարկեն:

Անոնց առաջին ու հիմնական աշխատանքը պիտի ըլլայ անշուշտ՝ գործունէութեան նախագիծի մը կազմութիւնը: Հարկ է գիտնալ, ամէնէն առաջ, թէ ինչ ուսանող տարրեր կան. պատանի թէ երիտասարդ, պատանիներ՝ հայերէնը սկսելու համար կանոնաւորաբար. երիտասարդներ՝ եթէ հնարաւոր է, մասնաւոր դասընթացքներու համար: Ամէնէն կարեւոր գործն է՝ ցանկի մը կազմութիւնը աշակերտներուն, յետոյ՝ տուն առ տուն շրջիլը, համոզելու համար ծնողքներն ու իրենց զաւակները, բացուած դպրոցներուն աշակերտ եւ աջակցութիւն ապահովելու համար:

Վստահ ենք որ այս շատ կարեւոր գործը գլուխ կը հանուի, եթէ բոլորը գործի մղուին ճիշդ այն ոգեւորութեամբ ու եռանդով, ինչ եռանդով որ գործի կը լծուին «Հասութաբեր» ձեռնարկի մը յաջողութեան, քոթայի մը իրականացման, ազգային հանգանակութեան մը արդիւնաւորման եւ աղէտեալներու փրկութեան համար:

Մեր նոր սերունդին սպառնացող վտանգէն աւելի մեծ աղէտ չի կրնար ըլլալ: Հետեւաբար, անհրաժեշտ է, աղէտքէն խուսափելու համար, դրամէն առաջ, նախ՝ աշակերտ հանգանակել, ամէն դուռ զարնելով, համոզելով, ոգի ներշնչելով, սէր ու գուրգուրանք սփռելով հայ գրին ու լեզուին, հայ դպրոցին ու դասին հանդէպ:

Լաւագոյն, ամէնէն կենսական միջոցը՝ կանխելու համար վտանգը, որ կը սողոսկի մեր տուներէն, սրահներէն ու... սրտերէն ներս:

Երկրորդ կարեւոր խնդիրը՝ ուսուցիչներու պարագան է: Հարկ է փնտռել ու գտնել յարմարագոյն անձերը, հայերէն ու Հայոց պատմութիւն սորվեցնելու եւ, մանաւանդ, սիրելի դարձնելու համար: Սիրելի դարձնելու նախ՝ իրենց անձը, ապա հայ դպրոցն ու դպրութիւնը: Ուսուցիչն է ճշմարիտ հրաշագործը եւ ան է որ դպրոցը կրնայ կանգուն պահել եւ աշակերտներու թիւը՝ աճուն: Բախտաւոր կրնայ համարուիլ այն գաղութը, որ լաւ, երիտասարդ ու նուիրուած ուսուցիչ կը գտնէ, պատրաստութեան հետ, ծանօթ տեղական պայմաններուն:

Երրորդ կէտը՝ կը կարծենք թէ նիւթական միջոցներու հայթայթումն է: Անշուշտ, մանրամասնութիւնները կը ճշդուին, ըստ տեղական պայմաններուն: Բայց անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւր գաղութ կազմէ իր պիւտճէն եւ իրագործել ջանայ զայն, իր միջոցներով, իրեն աջակից ունենալով Կրթական Ցանձնախումբը: Ինքզինք հոգալ, զոհել՝ կապուելու համար սրտով գործին: Անվճար, ամէն բան պատրաստ գործ մը չի կրնար խօսիլ հանրութեան սրտին: Զոհաբերութիւնը գործի մը յաջողութեան հիմքն է, եւ առանց այդ զգացումին՝ պարզ է որ աւազի վրայ հաստատուած կ'ըլլայ որեւէ ձեռնարկ:

Այս բոլորին հետ կարեւոր ուրիշ կէտ մըն է դպրոցական շէնքի խնդիրը, ո՛ւր կարելի է դասաւանդել. տո՞ւն մը, դպրո՞ց մը, սրա՞հ մը. ո՞րն է յարմարը:

Ամէն պարագայի մէջ, ոչ այն սրահները, ուր մէկ անկիւնը մեր ոսկեղէն լեզուն կ'ուսուցուի, մինչ ուրիշ անկիւն մը թղթախաղը կ'իշխէ, ծուխին ու աղմուկին մէջ:

Մեր լեզուն կոտրած առարկայ մը չէ, անկիւն մը նետուելու համար, իսկ մեր փոքրիկները պէտք չէ այն տպաւորութիւնը ունենան թէ «որբեւայրի» լեզուի մը հետ է իրենց գործը:

Քանի մը թելադրութիւններ միայն, որոնք կը կարծենք թէ կրնան քայլ մը աւելի առաջ տանիլ կրթական գործը, եթէ կիրարկուին համերաշխ մթնոլորտի մէջ եւ համագործակցական ոգիով:

Շուրջ երկու ամիս ունինք, եւ կը հաւատանք, որ ուշ չենք մնար:

ԴԱՀԻՃԸ ԴԱՀՃԱՀԱՐ

●

Հակառակ ընկալեալ սովորութեան՝ միջազգային մամուլը բաւական մը զբաղեցաւ Լ. Բերիայի ձերբակալութեամբ, մանաւանդ որ Բերիան իր արիւնախանձ մոլութեամբ իր «պատուոյ» տեղը ունէր սովետական վարիչ – դահիճներու արիւնաներկ ամպիոնին մէջ, ըլլալով չփացած տղան «Հանճարափայլ»ին:

Մարդակերպ վամբիռին ձերբակալութեան առաջին օրերուն, ֆրանսական յայտնի շաբաթաթերթ մը թուելով շաբաւլից շարանը կարմիր վարիչ – դահիճներուն կը գրէր — աշխարհի վրայ չկայ, որեւէ ապահովագրական ընկերութիւն, որ ուէ գնով ապահովագրէ կեանքը ուէ սովետական նախարարի: Իսկ անդին աչքըբացնմալենքով ածականներու «քոլէքսիոն» մը պատրաստեր է: «Արդեօք իբրեւ ժառանգորդ եռապետութեան մէկ անդամը, օղակին մէկը կոտրելով կը փախնայ որ կարգը իրե՞ն կուգայ:

Այս առթիւ կը յիշեմ մեծ հօրս մէկ պատմութիւնը:

Երբ Հարուն էլ Րաշիտ կ'իշխէր իբրեւ Պաղտատի թագաւոր Հաճի Հաֆզ իւլ Շագշագ անուն մախմխտ պարտիզպան մը ունէր, որ ի միջի այլոց պաշտօն ունէր արքայական պարտէզին առաջին պտուղը արքայական ամոլին մատուցանել ոսկի սկաւառակի մը վրայ, պատշաճ մաղթանքներով: Օր մը, առտուն կանուխ երբ պարտէզը կը ջրէր, կը տեսնէ կանխահաս պզտիկ վարունգ մը: Ուրախութեամբ կը դրպանէ եւ իր սենեակը կը փութայ, կ'առնէ ոսկի սկաւառակը որպէսզի արքային հրամցնէ: Իր կինը, Զէպոխյէ հանըմ երբ կը տեսնէ եւ կը հասկնայ ամուսնոյն մտադրութիւնը կ'ըսէ.

— Մարդ Աստուծոյ, փոխանակ այսօր այդ մէկ վարունգը տանելու, դարակը պահէ վաղ առաւօտ ուրիշ մըն ալ կը գտնես կը տանիս, մէկը թագաւորին, միւսը թագուհիին կը հրամցնես:

Հաճի Հաֆըզ Շագշագ տրամաբանական գտնելով կնոջ խորհուրդը կը պահէ առաջին վարունգը: Յաջորդ օր կը գտնէ երկրորդ վարունգ մը, կուգայ տուն որպէսզի միւսին հետ միասին տանի թագաւորին, բայց ի՞նչ տեսնէ, մուկ մը նախկին վարունգին կէսը կերած է: Որպէս զի այդ մէկին ալ փորձանք մը չպատահի, այդ մէկ հատը կը տանի թագաւորին, միեւնոյն տանը չմոռնալով հաղորդել միւսին պատահած արկածը, ըսելով որ մուկ մը կերած էր: Բարին Հարուն էլ Րաշիտ ժպիտով մը կը պատասխանէ.

— Հոգ մի ըներ, Հաճի Պապա, այդ մուկը իր Աստուծմէ կը գտնէ իր պատիժը:

Քանի մը շաբաթ վերջ պարտիզպանը տուն գալով կը տեսնէ որ կատուն մուկը բռնած կը բզկտէ: Մխմխտ ծերունին անմիջապէս կը վազէ թագաւորին, եւ կ'ըսէ.

— Թագաւորս, ըսածդ եղաւ, մուկը կատուին կողմէ բզկտուեցաւ:

Թագաւորը միեւնոյն ժպիտով կը պատասխանէ.

— Այդ կատուն ալ Աստուծմէ կը գտնէ իր պատիժը:

Մէկ ամիս վերջ տուն վերադարձին կը տեսնէ որ օձ մը փաթթուելով կատուին սպաննած է: Օձը կը փախչի: Ծերունին կը վազէ կ'իմացնէ թագաւորին թէ մարդարէութիւնդ իրականացաւ. — օձը սպաննած է կատուն:

Թագաւորը կը պատասխանէ. — Տեսա՞ր, Հաճի Պապա, այս աշխարհ ընողաց գտնողաց է, այդ օձն ալ իր Աստուծմէ կը գտնէ իր պատիժը:

Ամիսներ կ'անցնին: Երբ օր մը Հաճի Հաֆըզ պարտէզը կը ջրէր օձ մը կը հանդիպի, ու թէեւ կը զգուշանայ, բայց ի վերջոյ ուրագի մէկ հարուածով կը սպաննէ զայն: Յետոյ միամտաբար կը վազէ թագաւորին մօտ եւ կը պատմէ եղելութիւնը: Հէ՜յ Հաճի Պապա, դուն ալ օր մը քու Աստուծմէդ կը գտնես, պատիժդ, կը պատգամէ թագաւորը:

Պաղ ջուր մը կ'իջնէ պարտիզպանին գլխուն, բայց ամիսներ վերջ կը մոռնայ դէպքը: Երբ կուգան Պաղտատի տօթակէզ օրերը, թագաւորը կը հրամայէ պարտիզպանին, պարտէզը մաքրել չոկել եւ մանաւանդ ուշադրութիւն ընել որ նոյն իսկ արու թռչուն մը չգտնուի պարտէզին մէջ, որովհետեւ արքունի հարէմը իր բոլոր կազմով լողանքի եւ զովանալու պիտի գային այդ օրը:

Հաճի Հաֆըզ թագաւորին հրամանը կատարելով լուր կուտայ թէ ամէն բան պատրաստ է: Բայց սատանան կը սողոսկի Հաճիին սրտէն ներս (որովհետեւ այդ թուականին «փլաժ» չկար Պաղտատի մէջ) եւ աւազանին վրայ սաղարթախիտ ընկուզենիին մէջ կը պահուի: Հարէմին հուրիները մօրէ մերկ կուգան տասնեակներով:

Երբ միւէզզինը մեծ մզկիթէն « Ալլահ էքպէր»ը կը սկսի, մայր թագուհին «ալ-

ՅԱՂԱԳՍ ԾՈՒԼՈՒԹԵԱՆ

★

Կեանքը կը պահանջէ աշխատանք, ինչպէս ցուրտը՝ տաքութիւն : Աշխատանքէ խուսափումը կը նշանակէ ըմբոստացում բնութեան օրէնքներուն դէմ : Առածը կը պատգամէ . — «Վանեցէք բը – նականը, ան կը վերադառնայ քառասմ – բակ» :

Ակներեւ է մարդկութեան սկզբնական շրջաններուն եւ ներկայ կացութեան տարբերութիւնը : Ամէն օր, ամէն ժամ, միտքը կը հսկէ կեանքի բարւոքման եւ ապահովութեան վրայ : Առանց ճիգի եւ շար – ժումի կենդանի էակը պիտի նմանէր ան - շունչ իրերուն :

Աշխատասէր անհատներու եւ ազգերու տարբերութիւնը, անգործներու վրայ, կը չափուի անդունդներու խորութեամբ : Գիտուն մը ըսած է, չափազանցելով. — « Մարդիկ կը սերին անասուններէ եւ նախասահմանուած են ըլլալու՝ աստուած – ներ » :

Գալով ծուլութեան, եղերելի թերութիւն մըն է որ կախում ունի խառնուած – քէն, նկարագիրէն եւ կլիմայէն : Արեւելքցին, առ հասարակ, աւելի ծոյլ է եւ թոյլ, քան արեւմուտքցին, սակայն օժտուած՝ աւելի մեծ երեւակայութեամբ :

Կայ ծուլութիւն որ յառաջ կուգայ տըգիտութենէ : Կայ անգործութիւն որ հե – տեւանք է կանխակալ գիտակցութեան. « Հաստ ու բարակ մէկ գին է, վայ բա – բակ մանողին» :

Չէ որ իմաստասիրութիւնը կ՚ընդունի թէ ամէն ինչ յարաբերական է : Շատերուն համար աշխատանք, յառաջդիմութիւն, եւ քաղաքակրթութիւն կոչուած երեւոյթները, սին գաղափարներ են, եւ մարդ չատ լաւ է եւ երջանիկ, այնպէս, ինչ – պէս որ է : Նորօրինակ տեսակէտ մը, որ կը պաշտպանուի դասակարգ մը փիլիսոփա – ներու կողմէ :

Ծոյլերուն համար ամէն ինչ բարի է եւ բնականոն :

Հին Իտալիոյ մէջ նշանաւոր էին Սիբատիկները որոնք մեղկացած ու ծուլացած էին հաճելի բնութեան մը առատ շնորհ – ներուն մէջ : Պատմութիւնը կ՚արձանագրէ թէ անոնցմէ մին՝ արիւն քրտինք թափեց օր մը, դիտելով գետի մը որ փայտ՝ կը կոտրէր :

Ուրիշ մը դանդատեցաւ թէ ամբողջ գիշեր մը չէր կրցած քնանալ, որովհետեւ իր անկողինը կազմող վարդի տերեւներէն մէկը երկուքի ծալլուած էր, եւն . :

Նոյն վայրերուն մէջ ձմեռող Աննիբալի յաղթական բանակը մեղկացաւ ու ծուլա – ցաւ եւ ի վերջոյ պարտութեան մատնուեցաւ հռովմէական ուժերուն կողմէ :

Այսօր քիչ մը ամէն տեղ, գոյութիւն ունին ծոյլ եւ անշարժ էակներ : Նշանաւոր են Նափոլիի «լաչարօն»ները որոնց նշա - նաբանն է .— «Տոլչէ Ֆար նիէնթէ» :

Արեւելքի մէջ ծանօթ է ծոյլի մը խօսքը իր ընկերոջ որ կը յայտնէր թէ իրենց գտնուած չէնքին մէջ հրդեհ ծագած է .— «Կը խօսիս, առանց ծուլանալու» :

Հայութեան համար աշխատանքը իր բարենիշերէն մին կը կազմէ :

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

★

Թուրքիոյ Ազգ. ժողովը վերջերս բացառիկ օրէնք մը եւս քուէարկեց որ համա – լսարանի դասախօսներուն կ՚արգիլէ քա – ղաքականութեամբ զբաղիլ :

Այս առթիւ բուռն տեսարաններ պար – զուեցան :

Հալէպի խմբակի բանբեր Րէշատ Շէմ – սէտտին խօսք առնելով պնդեց թէ օրինագիծը համալսարաններուն շնորհուած ինքնավարութիւնը բռնաբարելու հանգամանք ունի եւ ուզեց գիտնալ թէ ժողովին արձակուրդէն մէկ օր առաջ ի՞նչու նման կայծակնային օրէնքներ ժողով բերելու հարկ է տեսնուած :

Հալքեան երեսփոխան Քեամիլ Պօրան ցաւ յայտնեց որ օրէնքը կը կացինահարէ համլսարանի ինքնավարութիւնը եւ ըսաւ. — Մենք ժողովրդապետութիւն հաս – տատեցինք, ոչ թէ իբրեւ քմայք, այլ աշխարհի լաւագոյն վարչաձեւը ըլլալուն համար : Մինչդեռ հիմա գաղափարի ա – զատութիւնն է որ կը զոհաբերէ իշխանութիւնը իր ջիղերը հանդարտեցնելու հա – մար :

Քէօյլիւ կուսակցութեան բանբեր Քեա – զըմ Արար ալ գաղափարի ազատութեան հակառակ գտաւ օրինագիծը :

Հալքեան երեսփոխան Քեամիլ Պըան խօսք առնելով գոչեց .

— Արդեօ՞ք երկրին մէջ յեղափոխու – թիւն կայ, պատերազմի եւ յարձակումի վտանգի՞ն ենթակայ ենք : Մեր ազգ. փըկութիւնը բռնաբարուա՞ծ է : Խնդրեմ հաճեցէք լուսաբանել մեզ : Քանի որ պիտի չկրնաք զիրար եւ ազգը խաբել, աւելի առնականօրէն չարժած կ՚ըլլաք եթէ օրէնքով մը փակէք համալսարանները :

Նախագահը կարգի հրաւիրեց ճառախօսը, չարունակելով ըսաւ .

— Եթէ Մենտէրէս ուզէ Ազգ. ժողովը թերեւս բնաւ արձակուրդ պիտի չընէ : Մենտէրէսի քունը փախցնող ամէն խնդրի համար ամէն օր նոր օրէնք մը պիտի քը – ւէարկուի : Այս անել ճամբուն միակ պատասխանատուն վարչապետ Ատնան Մեն – տէրէսն է :

Այս խօսքերուն վրայ ժողովասրահին մէջ ժխորներ բարձրացան եւ Նստարանի կափարիչներուն աղմուկին մէջ ճառախո – սին խօսքերը անհասկնալի մնացին :

Նախագահը ճառախօսը անգամ մըն ալ հրաւիրեց անձնականութեամբ չզբաղիլ : Պօրան չարունակեց .

— Անձնականութեամբ չեմ զբաղիր : Միայն թէ Ատնան Մենտէրէս, որու բազմաթիւ արժանիքները գնահատած եմ, այս օրինագիծը պատրաստելով իբրեւ բռնա – կալ պիտի անցնի պատմութեան մէջ :

Փոթորիկը ծայր տուաւ ժողովասրահին մէջ : Նստարանի կափարիչները անընդ – հատ կը զարնուէին : Նախագահը ճառա - խօսէն պահանջեց ետ առնել խօսքը : Քեամիլ Պօրան մերժեց : Ասոր վրայ ճառախօսը բեմէն վար իջնելու հրաւիրուեցաւ :

Երբ Քեամիլ Պօրան դարձեալ միջամըտեց, նախագահը Քեամիլ Պօրանը այս նիստին ժողովէն հեռացնելու համար քը – ւէի դիմեց եւ ընդունուեցաւ : Հալքեան շարքերէն ժխորներ բարձրացան : Ի վեր – ջոյ Քեամիլ Պօրան հեռացաւ ժողովասրա – հէն կարգ մը ուրիշ Հալքեան երեսփո - խաններու հետ :

Ֆուատ Քէօփրիւլիւ յիշեցուց թէ Հալքի օրով երբ ինք կը դասախօսէր համալսա – րանին մէջ, ոչ մէկ գիտական ինքնավա – րութիւն շնորհուած էր իրեն :

Ուրիշներ ալ խօսեցան, թէր ու դէմ, եւ ի վերջոյ օրինագիծը քուէարկուեցաւ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀՕՄԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հայ Օգն. Միութեան 33րդ Պատգմ. ժողովը գումարուեցաւ Պոսթոնի մէջ : Այս առթիւ կարեւոր որոշումներ տրուեցան, որոնց մէկն է կազմակերպչական աշխա – տանքներուն մէջ աւելի լայն տեղ տալ երիտասարդութեան : Մասնաւորապէս ըն – կերային ծառայութեան գործը դարձնել երիտասարդութեան գլխաւոր աշխատանքը : Պնակ մը կերակուրի ձեռնարկը պա – հել իբրեւ Կեդր. Վարչութեան գործը :

Շաբաթը 6–7 ժամ դպրոց ունենալ աւելցնելով աշակերտներուն թիւը, եւ ունենալ ձեռնհաս ուսուցիչներ : Այս առթիւ ընկեր Գ. Մխիթարեան դատապարտեց տիրող յոռետեսութիւնը եւ ըսաւ թէ կարելի է չօշափելի արդիւնքի հասնիլ եթէ հաւատքով եւ նուիրումով աշխատին, ինչպէս ՀՕՄի եւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան մէջ : Տիկին Զ. Սերոբեան մատնանշած է ձուլման վտանգը : Քաղաքակրթութեան այդ «ջարդը» իր հետեւանքներով հաւասար նշանակութիւն ունի կարմիր ջարդին հետ : Եթէ հաւատք ունենանք, կը յաջողինք : Նոր Սերունդէն Օր. Ս. Ոսկերիչեան նաեւ շեշտեց հայերէնը տան մէջ գործածելու ան – հրաժեշտութիւնը : Օր. Հուրիկ Փափազեան ըսաւ թէ ազգապահպանման կենսա – նիւթը հայախօս ընտանիքի մէջ կը գտ – նուի : Ընտանիք եւ դպրոց պէտք է գոր – ծակցին :

Ժողովը որոշած է դպրոցական տարե – շրջանի ընթացքին ձեռնարկել ընդհանուր հանգանակութեան մը եւ մինչեւ այդ կրթ. յանձնախումբի տրամադրութեան տակ դնել 5000 տոլար :

Անցեալ շրջանին մուտք եղած է 62 հազար տոլար :

Ժողովին հրաւիրուած էր նաեւ ամերիկացի Պ. Կապրիէլ Փիմընթ (քաղաք. խորհրդական) որ զեկուցում տուաւ ներդաշ – թի նոր օրէնքին անարդարութեան մասին : Ժողովը բողոքի բանաձեւ մը քուէարկեց որ պիտի ղրկուի խորհրդարանին եւ նա – խագահ Այզընհաուըրին :

Ժողովը որոշեց նախորդ տարուան նը - ման ուսանող պահել Պէյրութի ճեմարա – նին մէջ, շրջանաւարտ մը պահել Պէյրութի Ֆրանսական կամ ամերիկեան համա – լսարանին մէջ, իսկ երեք ուսանողներ արտասահմանի մէջ : Այս տարի եւս 4000 տոլար յատկացուած է Պէյրութի Ճեմարա – նին, երեք հազար տոլար ալ Հալէպի Քարէն Եփփէ Ճեմարանին :

Նկատելով որ Հայաստան Քէմփը կը նըպաստէ հայեցի դաստիարակութեան եւ հայապահպանման գործին, որոշուեցաւ հազար տոլար տրամադրել : Համաձայն ՀՕՄ.ի կանոնագրի տրամադրութեան, որոշուեցաւ ապահովել երկու սեռէ ան – դամներու մասնակցութիւնը :

Ժողովին կը մասնակցէին պատգամա - ւորներ եւ պատգամաւորուհիներ 87 իրա – ւասու ձայներով :

12 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԷ Հ. Յ. Դ. նոր կոմիտէ մը կազմուած է Քլէվլէնտի մէջ (Մ. Նահանգներ), ուր խանդավառ կերպով տօնուած է Խանասորի տարեդարձը : Նիւթական հասոյթը եղած է 900 տո – լար : –

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

տեսթ»ը առնելով կը սկսի իր ճամզը ա – ւազանին եզերքը : Յանկարծ կը տեսնէ ա – ւազանին վճիտ ջուրին մէջ ընկուզենիին վրայ շարժող գդեստը Հաճիին : Վեր կը նայի եւ հաւար մըն է որ կը ձգէ : Հուրինները անմիջապէս հագուելով կը փախչին պալատ եւ Հարուն էլ Րաշիտին կ՚իմացնեն անհաւատալի դէպքը : Թագաւորը բարկացայթ կը հրամայէ անմիջապէս կախել անպատկառ եւ fեաֆիր ծերունին : Այդ շրջանին օրէնք էր մահապարտի մը վեր – ջին փափաքը հարցնել : Հաճի Հաֆըզ Շագշագ իրեն եղած հարցումին պատասխանելով կը փափաքի հինգ վայրկեան տեսակցիլ Թագաւորին հետ : Հարուն էլ Րաշիտ կը հրամայէ իր առջեւ բերել պար – տըզպանը, որ կը սկսի աճապարանքով յիշել պատմութիւնը վարունգին, մուկին, կատուին, եւ երբ կարգը օձին կուգայ կ՚ըսէ — Օձն ալ ես սպաննեցի եւ ահաւասիկ իմ պատիժս Աստուծմէ կը գտնեմ կ՚երթամ, բայց չմոռնաս որ դուն ալ զիս կը սպաննես, դուն ալ օր մը քու պատիժդ Աստուծմէ պիտի գտնես :

Հարուն էլ Րաշիտ տրամաբանական գտնելով բացատրութիւնը, ներում կը շնորհէ միամիտ եւ իմաստուն ծերուկին :

Մեծ դժբախտութիւն մը պիտի ըլլար եթէ Մալենքով այս պատմութիւնը կար – դար . .

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՍԱՀԱԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Կրնայ ըլլալ որ դուք բան մը սորված ըլլաք, բայց ես բան մըն ալ չհասկցայ :

— Որովհետեւ մտիկ չըրիք :

— Ո՞ր խօսքերէն իմաստ մը կրցաք հանել. ես ալ մտիկ ըրի, բայց բան մը չհասկցայ :

— Օրինակ մը տամ ձեզի. Մաքքուին շատ յատկանշական բան մը ըսաւ մեզի : Ահաւասիկ իր բառերը. «Միասին կը ճամբորդէինք, Պ. Րէչէթ կ՚ուզէր աշխարհը տեսնել, սակայն օտար լեզու չէր գիտեր : Ես քարտուղարէ աւելի թարգմանի դեր կը կատարէի» : Ի՞նչ, դեռ չէք անդրա – դառնար. բայց ատիկա ներելի չէ : Ինչ որ է, Մաքքուին չարունակեց. « Եթէ անգ - լերէնէ զատ ուրիշ լեզու չգիտնաք, շատ բան կը կորսնցնէք» : Ահաւասիկ այս խօսքերէն կը հասկնանք թէ Րէչէթ Ֆրանսե – րէն չէր գիտեր : Այսուհանդերձ երբ պաշտօնեան երէկ գիշեր իր բաժնեակին առջեւ էր, դուռը չբացուած ձայն մը լսեց որ կ՚ըսէր Ֆրանսերէն.— «Բան մը չեմ ու – զեր, սխալեցայ» :

— Հիմա կը հասկնամ, գոչեց Տոքթ. Կոնստանտին, Րէչէթ չէր պատասխանողը այլ՝ ոճրագործը : Ուրեմն մէկին քան մը-նացած Րէչէթ մեռած էր արդէն :

— Հիմա գիտենք թէ այդ ժամուն ուրիշ մը կար Րէչէթի բաժնեակին մէջ եւ այդ անձը կամ Ֆրանսացի էր եւ կամ մէկն էր որ շատ լաւ Ֆրանսերէն կը խօսի :

— Այս պարագան գիտնալով մեծ բան մը շահած չենք ըլլար, ըսաւ Պ. Պուք, դուք ալ աղմուկ մը լսած էիք Պ. Փուա – րօ, հաւանաբար այդ ժամուն ոճրագործը ոճիրը գործելէ վերջ ձեռքերը կը լուար կամ նամակը կ՚այրէր : Ցետոյ անցած է Տիկին Հապըրտի բաժնեակը եւ հոնկէ ալ նըրանցք ելած : Իբրեւ նորութիւն գի – տենք միայն թէ Րէչէթ կէս ժամ աւելի առաջ մեռած էր եւ ժամացոյցին սլաքները դիտմամբ մէկը քառորդ անցած ցոյց կուտային :

— Մէկը քառորդ անցած ոճրագործը Րէչէթի բաժնեակէն դուրս ելած է. այդքանը գիտեմ ըսաւ Փուարօ :

— Այս բոլորը, ինչպէս ըսի, հանելուկի կը վերածեն խնդիրը : Միշտ նոյն հար - ցումը ցցուած է մեր դիմաց, ճամբորդ - ներէն մէկն է ոճրագործը : Բայց ո՞րը :

Փուարօ ժպտեցաւ .

— Ես ցանկ մը պատրաստեցի, ըսաւ, եթէ կ՚ուզէք աչքէ անցուցէք անգամ մը եւ վերյիշեցէք դէպքերը :

Բժիշկը եւ Պ. Պուք առին ցանկը որ մեծ բծախնդրութեամբ պատրաստուած էր :

★

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.— ՏԱՍԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

•

Թուղթին վրայ գրուած էր .—

« Հարցումներ որոնք բացատրութեան կը կարօտին :

1 .— Որո՞ւ կը պատկանի Հ.սկզբնատառով թաշկինակը :

2 .— Գնդապետ Արպըթնօթի՞ թէ ու – րիշի մը կողմէ ձգուած էր ծխամորճ մաքրելու յատուկ գործիքը :

3 .— Ո՞վ հագած էր կարմիր սենեկա - զգեստը :

4 .— Ո՞վ էր այն այրը կամ կինը որ պաշտօնեայի համազգեստ կը կրէր :

5 .— Ինչո՞ւ ժամացոյցին սլաքները ժամը 1·15ը ցոյց կուտան :

6 .— Ոճիրը ա՞յդ ժամուն գործուած է :

7 .— Աւելի կանո՞ւխ գործուած է :

8 .— Աւելի ո՞ւշ գործուած է :

9 .— Վստա՞հ ենք թէ մէկէ աւելի անձեր դաշունահարած են Րէչէթը :

10 .— Վէրքերուն համար ուրիշ ի՞նչ բացատրութիւն կարելի է տալ :

— Ուրեմն ջանանք պատասխանել այս հարցումներուն, ըսաւ Պ. Պուք : Սկսինք առաջինէն : Թաշկինակին վրայի Հ. սկզբնատառը մեր կասկածները կը կեդրո - նացնէ երեք հոգիի վրայ : Տիկին Հապըրտ, Օր. Տեպէնհամ, որուն երկրորդ անունը Հէրմիօն է եւ Հէլտէկարտ Շմիթ :

—Այս երեքէն ո՞րը, հարցուց Փուարօ :

— Դժուար է ճշդել, սակայն իմ կար – ծիքովս ամէնէն կասկածելին Օր. Տեպէնհամն է : Ցիշեցէք ձեր լսած խօսակցու – թիւնը Գոնեայի մէջ, ըսաւ Պ. Պուք :

— Նկատելով որ Թանկարժէք թաշկինակ մըն է, կրնայ ըլլալ որ Ամերիկուհիին պատկանի, բոլորս ալ գիտենք թէ Ամերիկացիները սովոր են դնել սուղ առարկա – ներ, ըսաւ բժիշկը :

— Ուրեմն երկուքդ ալ դուրս կը ձգէք սպասուհին, ըսաւ Փուարօ :

— Այո, ինչպէս ինք ալ ըսաւ. այդ թաշկինակը սպասուհիի մը վայել չէ :

— Անցնինք Բ. հարցումին, գնդապե – տի՞ն կողմէ ձգուած է այդ փոքր գործի – քը :

— Դժուար հարցում մըն է այդ, սա - կայն այնպէս կը կարծեմ թէ ուրիշի մը կողմէ ձգուած է, պարզապէս կասկածելի ցոյց տալու համար գնդապետը :

— Երրորդ հարցում, ո՞վ հագած էր կարմիր սենեկազգեստը, չարունակեց Պ. Պուք : Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Տոքթ. Կոնս – տանտին :

— Իրաւ որ չեմ գիտեր :

— Անցնինք ուրեմն յաջորդ հարցումին, ո՞վ էր պաշտօնեայի համազգեստ հագած կինը կամ այրը :

(Շար.)

գեսպանը, Լաւրենտիյեւ, Մոսկուա հետ-
վեռնալ աւելի տրամադիր կ՚երեւայ լաւա-
գոյն յարաբերութիւնները մշակելու Իրա-
նի հետ :

Խառն յանձնաժողովին սահմանումը կը զուգադիպի տագնապալի շրջանի մը, երբ Տոքթ. Մոսատեղ հանրաքուէ կը կատարէ, լուծելու համար երեսփ. ժողովը: Կը նշանակէ թէ վարչապետը ցանկալի կը գտնէր այս զուգադիպութիւնը, ապացուցանելու համար թէ կ՚ուզէ լուծել ազգին բոլոր դժուարութիւնները :

Հանրաքուէին երկրորդ մասը կատարուեցաւ գաւառի մէջ: Երեք կարեւոր քաղաքներու մէջ (Սպահան, Մեշէտ եւ Թաւրիզ) 111·858 հոգի հաւանութիւն յայտնած են Մէճլիսին լուծման եւ միայն 20 հոգի հակառակ են: Թեհրանի անթելը նկարագրելով ընդհանուր խանդավառութիւնը, կ՚ըսէ թէ Պանտուրի մէջ Տոքթ. Մոսատեղի կուսակիցները կը համբուրէին քուէտուփերը, իրենց քուէները ձգելէ առաջ:

✕ Լոնտոնի մէջ մտահոգութեամբ կը դիտեն Պարսկաստանի անցուդարձը: Կը վախնան որ այդ երկիրը Խ. Միութեան ազդեցութեան տակ իյնայ, իբրեւ հետեւանք տնտեսական անձկութեան: Մոսկուայի անթելը առջի օր դիտել կուտար թէ «անգլեւամերիկացի աշխարհակալները կը միջամտեն Իրանի ներքին գործերուն» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ Գերագոյն Խորհուրդը հաստատելով Բերիայի պաշտօնանկութիւնը, գերագոյն ատեանին յանձնած է ամբաստանեալը: Այս առթիւ անգամ մը եւս կը յիշեցնէ անոր «ոճրապարտ եւ հակապետական գործունէութիւնը»: Դատավարութեան թուականը որոշուած չէ տակաւին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դահլիճը հրաժարեցաւ: Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ նոյն վարչապետին, Սայիպ Սալամի:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ եօթը պատուիրակութիւններ կազմուեցան, այցելելու համար արաբական երկիրները, Հարաւ. Ասիա, Մայր. Արեւելք, արեւմտեան եւ արեւելեան Եւրոպա, Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկա: Բոլորն ալ տնտեսական ուսումնասիրութիւններ պիտի կատարեն :

ՔՈՐԷԱՅԻ գերիներու փոխանակումը կը շարունակուի: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ պիտի պահեն հիւսիս. Քորէայի գերիները, եթէ իրենց բոլոր գերիները չվերադարձուին :

ԱՌՋԻ ՕՐՈՒԱՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ պատահած է Յունաստանի Իթակէ կղզիին մէջ: Երեք հոգի մեռած, աւելի քան 50 հոգի վիրաւորուած են: Փլած կամ ծանրապէս վնասուած են երկու հազար տուներ :

ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ ճամբայ ելած է ամերիկեան արշաւախումբ մը, առաջնորդութեամբ գնդ. Րէֆի, ինչպէս կը գրեն թուրք թերթերը: Գնդապետը անդամ է Անգարայի ամերիկեան զինուորական մարմնին :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 13րդ պատգմ. ժողովը պիտի գումարուի Օգոստոս 15ին, Շաբաթ առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, Պառ տիւ Վիտուրքի սրահին մէջ, Վալօն տէ Թիւվ, Սէնթ Անթուան, Մարսէյլ: Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Ժողովի վայր երթալու համար ,Փլասս՚էքսէն առնել 26 թիւ (26 գծուած պառէ) թրօլէն եւ իջնել վերջաւորութեան, ուր դիմաւորողներ պիտի գտնուին:

Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւն

ԽՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով :

Կարգ մը կարգադրութիւններ եղած են մօտակայ արուարձաններու համար:

Այսպէս, Իս իլէ Մուլինոյի բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն :

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին, Հոկտեմբերէն սկսած, պիտի ունենայ գիշերօթիկ բաժին, առ այժմ տասը տարեկանէն վեր մանչերու համար: Գիշերօթիկ բաժնի նպատակն է հնարաւորութիւն տալ նոր սերունդին, Պէյրութէն դուրս, ուրիշ վայրերէ ալ ուսում ստանալու ճեմարանին մէջ:

Ընդունելութեան պայմաններն են.—
Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար տարեկան 9 ամիս 1500 լիբ. ոսկի, ուրիշ երկիրներ 500 տոլար: Անոնք որ ամառը, երեք ամիս պիտի մնան ճեմարան, պիտի վճարենյաւելեալ 200 տոլար ամառանոցին համար:

Այս վճարով պիտի հոգացուի աշակերտի ուսման ծախքը, բնակարանը, սնունդը, առողջապահական ծախքը, գրօսը եւայլն:

Համազգայինի ճեմարանի նպատակն է ոչ միայն ընդհանուր երկրորդական կրթութեամբ օժտել մեր նոր սերունդը, այլ եւ հայ լեզուով եւ հայ ոգիով ուսում ու դաստիարակութիւն տալ, պատրաստել գիտակից ու գաղափարական մտաւորական ուժեր ազգային կեանքի եւ մշակոյթի համար: Գիշերօթիկ բաժինը, այս ուղղութեամբ, մասնաւոր դեր ունի կատարելիք:

Ճեմարանի հասցէն՝
Collège Arménien, 10, Rue Hussein Beyhum
Beyrouth - LIBAN

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՌՈՒԲԷՆԻ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

150 օրինակ միայն ամբողջ Եւրոպայի համար :

Եօթը հատորը միասին, կ՚արժէ վեց հազար Ֆր. թղթատարի ծախքով :

Ստանալու համար դիմել՝
Mme Anna Ter Minassian
La Résidence : 5, Rue Henri Regnault,
St. Cloud (S. et O.)
FRANCE

Բոլոր առաքումները
Contre remboursement

Կամ անձամբ դիմել Յառաջի վարչութեան :

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամի « Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան-Տուներուն »: Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, ռատիօ գործիք, երգապնակ (տիսք), գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.):

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մե ծղոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք :

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել ROQ.29-00 ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:
Հեռաձայն Ռէնսի 172

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի : Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ. 600 էջ: Տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ. 1953: Գին 3 տոլար:

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Պոլսեցի Հրանդ Կուրտիկեան եւ զաւակը՝ Ժան, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին: Հրանդի քոյրը վերջին անգամ 1939ին, նամակ ստացած է իր զինուորագրուած եղբօրմէն Քաղէրն Շանոյէն (Մէն է Լուառ): Տեղեկացնել «Յառաջ»ի :

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները :

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը:

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն., կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 ֆրանք :

Կ՚ընդունուին 9–14 տարեկան աշակերտներ: Նաեւ 15 տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն :

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար :

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres
Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամս. 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր. ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ • JEUDI 13 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7141 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2552

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՓՈՔՐԸ ՋՈՀԵԼՈՎ

•

Մալենկովի ճառը կը պարունակէ հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը եւս :

Խօսելով դրացի երկիրներու մասին եւ բարեացակամ տրամադրութիւններ յայտնելով, յատկապէս կը յիշէ Իրանը եւ Թուրքիան :

Իրանի մասին կ'ըսէր թէ բանակցութիւններ կը կատարուին, նախաձեռնութեամբ Խ. Միութեան, լուծելու համար կարգ մը սահմանային խնդիրներ, ինչպէս եւ ելմտական փոխադարձ պահանջներ : Եւ յոյս կը յայտնէր թէ բանակցութիւնները յաջող ելքի մը պիտի յանգին :

Այս առթիւ կը յիշեցնէր թէ իրանեան կառավարութենէն կախում ունի յարաբերութեանց զարգացումը :

Խ. Միութեան վարչապետը այս ճառը խօսեցաւ Օգոստ. 8ին :

Երկու օր վերջը, հեռագիրը կը ծանուցանէր թէ խառն յանձնաժողով մը կազմուած է, լուծելու համար երկու երկիրներուն միջեւ առկախ մնացած խնդիրները, «ելմտականէն մինչեւ սահմանային»ը :

Այս ձեռնարկը մեծ տպաւորութիւն գործեց քաղաքական շրջանակներու մէջ :

Փարիզի կիսապաշտօնական օրկանը, «Լը Մոնտ» իր երէկուան խմբագրականը նուիրած էր այս հարցին : Եւ կ'եզրակացնէր թէ Իրան հետզհետէ դէպի Խ. Միութիւնը կը հակի, անոր քաղաքականութեան յարմարցնելով իր ուղեգիծը :

Մինչեւ անգամ հաւանական կը գտնէր որ Ռուսերը ձեռնարկեն շահագործելու Ապատանի նաւթահորերը, մանաւանդ որ « քարիւղի պակասը Խ. Միութեան դըլխաւոր տկարութիւնը կը կազմէ » :

Թերթը այն կարծիքն ունի թէ Մոսկուա « պիտի ձգէ որ պտուղը հասուննայ », փոխանակ անմիջապէս «Ժողովրդական Հանրապետութիւն» հաստատելու Իրանի մէջ :

Աւելի կարճ, բայց նոյնքան խօսուն է Մալենկովի յայտարարութեան այն մասը որ կը վերաբերի Թուրքիոյ :

— « Ամէնքն ալ կը յիշեն այն յայտարարութիւնը որ խորհրդային կառավարութեան կողմէ եղաւ Թուրքիոյ կառավարութեան : Այդ յայտարարութիւնը էական նպաստաւոր պայմանները կը ստեղծէ բարի դրացնութեան յարաբերութեանց զարգացման համար, անշուշտ այն պարագային երբ թրքական կողմն ալ իր կարգին անհրաժեշտ նիգը ցուցնէ այդ ուղղութեամբ : Որեւէ տարակոյս չկայ թէ Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան յարաբերութեանց բարելաւումը օգտակար պիտի ըլլայ երկու կողմերուն համար եւ կարեւոր նպաստ մը պիտի կազմէ ապահովութեան ամրապնդման համար Սեւ Ծովու շրջանին մէջ» :

Այո, ամէնքդ ալ կը յիշէք այդ յայտարարութիւնը, որով Խ. Միութիւնը կ'ըսէր թէ «Հայաստանի եւ Վրաստանի կառավարութիւնները հնարաւոր համարեցին հրաժարիլ Թուրքիոյ նկատմամբ իրենց տերիտորիալ (հողային) պահանջներից » : Եւ ինքն ալ կը յայտարարէր թէ «Սով. Միութիւնը ոչ մի տերիտորիալ պահանջ չունի Թիւրքիայից » :

Այսօր իսկ պիտի կարդաք այս անփառունակ յայտարարութեան պաշտօնական բնագիրը, նոյնութեամբ արտատպուած՝ «Սովետական Հայաստան»էն :

Մալենկով իր ճառին մէջ յատկապէս ծանրանալով բարի դրացնութեան յարաբերութեանց սերտացման վրայ, կը յայտարարէ բարձրաձայն.

— « Խ. Միութիւնը հողային պահանջներ չունի ոեւէ պետութենէ, մանաւանդ ոեւէ դրացի պետութենէ : Մեր արտաքին քաղաքականութեան անյեղլի սկզբունքն է յարգել բոլոր երկիրներու ազգային ազատութիւնը եւ վեհապետութիւնը. (սուվրենիտատ?), մեծ ըլլան թէ փոքր» :

Փորձենք վերլուծել : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՍԱՍՏԿԱՑԱՒ

•

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ, ՄԵԹՐՈՅԻ, ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ, ԿԱԶԻ, ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԴԱԴՐԵՑՈՒՑԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

ՃԻՇԴ ՄԷԿ ՇԱԲԱԹ Է ՈՐ ԹՂԹԱՏԱՐԸ ՉԻ ԲԱՆԻՐ

Արհեստակցական Միութեանց ներկայացուցիչները Գչ. օր անընդհատ նիստ գումարելով, որոշեցին ոչ միայն շարունակել ընդհ. գործադուլը, այլեւ աւելի տարածել, մինչեւ որ գոհացում ստանան իրենց դրած պահանջներուն :

Այսպէս, երէկ, չորեքշաբթի, Փարիզի մեթրոյին եւ հանրակառքի աշխատաւորներն ալ դադրեցուցին աշխատանքը, անտանելի դժուարութեանց մատնելով ժողովուրդը : Երկաթուղին արդէն չի բանիր : Թղթատարական գործադուլը կը շարունակուի ճիշդ մէկ շաբթէ ի վեր : Կազի եւ ելեկտրականութեան աշխատաւորները գործադուլ յայտարարած են առանց տեւողութիւնը ճշդելու : Պետական պաշտօնեաները ժամէ ժամ նոր ազդանշանի մը կը սպասեն, գործադուլը վերսկսելու համար : Հանքերու գործադուլն ալ կը շարունակուի :

Մէկ խօսքով, ամբողջ երկիրը անսովոր վիճակ մը կը ներկայացնէ, երբեմն տեղի տալով անախորժութեանց : Իբրեւ թէ եղածը չէր բաւեր, հարաւ. նահանգներու այգեպաններն ալ վերջնագիր մը ուղղած են կառավարութեան, հետեւեալ բովանդակութեամբ (հեռագրով). —

«Եթէ մինչեւ Օգոստոս 13ի իրիկունը չընդունուի մեր առաջարկը գիներու մասին՝ բողոքի աւելի զօրաւոր միջոցներ ձեռք պիտի առնենք » :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, նախատեսուած միջոցներն են. — Օգոստոս 14ին փակել բոլոր ճամբաները եւ խափանել երթեւեկը լման 12 ժամ, առտուան 6էն մինչեւ 18 : Ամբողջական գործադուլ վարչական սպասարկութեանց մէջ,— Օգոստ. 16ին չորս նահանգներու բոլոր ներկայացուցիչները — երեսփոխան, քաղաքապետ եւն.— պիտի քալեն նահանգապետութեանց վրայ. — Հաւաքաբար պիտի հրաժարին բոլոր ներկայացուցիչները :

Կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, ըսելով թէ կը քննէ անհրաժեշտ միջոցները, գինիի հրապարակին տագնապը փարատելու համար :

ԻՆՉՈ՞Ւ ԾԱՆՐԱՑԱՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Ինչպէս կ'երեւայ, Ֆրանսայի երեք մեծ սենտիքաները վճռական պայքարի մը ձեռնարկած են, իրենց պահանջները արժեցնելու համար : Միեւնոյն ատեն հաւաքական ձեռնարկներ կը կատարեն ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութիւնները, պահանջելով արտակարգ նիստի հրաւիրել Ազգ. Ժողովը որ արձակուրդի մէջ է : Տեսակ մը մրցակցութիւն սկըսած է կուսակցութեանց եւ արհեստակցական միութեանց միջեւ, շարժումին գլուխը անցնելու համար. Թէեւ որոշ վերապահում կը ցուցնեն քրիստոնեայ աշխատաւորները եւ անկախները :

Այսպէս, երբ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որ համայնավարներու տիրապետութեան տակ է, ընդհ. գործադուլի կը հրաւիրէր պետական պաշտօնեաները, Բանուորական Ուժը (ընկերվարական) նոյն կոչը ուղղեց առեւտրական հաստատութեանց (դրամատուն, ապահովագրական ընկերութիւններ, առեւտրական տորմիղ, ընկերային ապահովութիւն, զանազան արհեստներ եւ մամուլը) : Նախապէս այդ սենտիքան ընդհ. գործադուլի հրաւիրած էր քաղաքապետական պաշտօնեաները, եւ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը անմիջապէս միացաւ : Միայն քրիստոնեայ աշխատաւորներն են (կաթոլիկ) որ որոշ չափաւորութիւն կը ցուցնեն. Թէեւ համաձայն են միւս երկուքին հետ, հրամանագիր – օրէնքներու ջնջումը պահանջելու համար :

Ինչպէս կը բացատրեն տեղական թերթերը, պայքարը ուղղուած է Լանիէլի դահլիճին դէմ, այն պատճառաբանութեամբ թէ չափազանց աջակողմեան է եւ շատ մը զոհողութիւններ կը պահանջէ աշխատաւորներէն : Նոյն աղբիւրին համաձայն, բանթողներուն գլխաւոր պահանջներն են.—

1. Ստիպել կառավարութիւնը որ ետ առնէ հրամանագիր – օրէնքները (տնտեսական եւ ելմտական) :

2. Արտակարգ նիստի հրաւիրել Ազգ. Ժողովը, Թերեւս դահլիճը տապալելու համար :

3. Աշխատավարձքի յաւելում եւ ուրիշ առաւելութիւններ շահիլ բողոքի ցոյցերով եւ գործադուլներով :

Մասնագէտներ դիտել կուտան թէ հրատարակուած հրամանագիրները այնքան կնճռոտ են որ շատ քիչեր բան կը հասկընան : Պաշտօնական աղբիւրներէ հաղորդուած հակասական լուսաբանութիւններն ալ չեն կրցած թեթեւցնել մթնոլորտը :

Կառավարութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ ընդհ. գործադուլին հետեւանքները մեղմացնելու համար : Արձակուրդ ստացած բոլոր ոստիկանները ետ կանչուած են : Առջի օր ամէն տեսակ ինքնաշարժներու եւ բեռնակառքերու սպասարկութիւն մը հաստատուեցաւ Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ, ինչպէս եւ քաղաքէն դուրս : Փարիզի մէջ զինուորական կառքեր տրամադրուած են : 300 ֆրանք վճարելով քսան տոմսակնոց տրցակներ պէտք է առնել ծխավաճառներէն : Քաղաքին մէջ երկու կամ չորս տոմսակ, համաձայն հեռաւորութեան : Այս միջոցներուն հետ, հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը կը խնդրէ մասնաւոր ինքնաշարժ ունեցողներէն դիւրացնել անճար քաղաքացիներու փոխադրութիւնը :

Թղթատարական վարչութիւնն ալ երէկ հաղորդեց թէ կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են, թղթատարական սպասարկութիւնը ապահովելու համար բեռնակառքերով, Փարիզէն մինչեւ 250 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ : Օդանաւերն ալ պիտի օգտագործուին, գլխաւոր քաղաքներու միջեւ :

Նոյն աղբիւրին համաձայն որոշ բարելոքումներ կատարուած են : Ռոնի նահանգապետը ձեռնարկած է վերաբանալու կարգ մը մասնաճիւղեր : Մարսէյլի մէջ երեք զինուորական կառքեր պարպեցին նամակատուփերը : Զինուորներ կը ջոկեն նամակները, ոժանդակներու օգնութեամբ :

Ի պատասխան մեր հարցումներուն, Թղթատարական վարչութիւնը նորէն կրկնեց թէ կարելի միջոցները կը փորձուին միայն սովորական նամակներ փոխադրելու համար, զանազան վայրերու մէջ, բայց չեն կրնար վերսկսիլ թերթերու եւ ուրիշ ծրարներու առաքումը, (ոչ ալ նախապէս կնքել) :

Փարիզի առեւտրական սենեակը միայն առեւտրական նամակներու փոխանակութիւն մը սարքած է Օգոստ. 12էն սկսեալ, տասը կրամը չանցնելու պայմանով :

× Պիարիցի մէջ յարձակում կատարուեցաւ նամակատան վրայ, երբ պաշտօնեաները կը մերժէին որեւէ նամակ յանձնել : Ոստիկանութիւնը միջամտեց :

× Գործադուլին հետեւանքով ազգ. վիճակահանութեան գործողութիւնն ալ, որ տեղի պիտի ունենար երէկ, յետաձգուեցաւ Օգոստ. 19ի :

× Սէնի նահանգապետը ազդարարեց բոլոր պաշտօնեաներուն թէ անմիջապէս պիտի կախակայուին, եթէ աշխատանքը դադրեցնեն կամովին, մերժելով կատարել անհրաժեշտ գործողութիւնները :

× Ինչպէս գրած էինք երէկ, Ազգ. Ժողովը արտակարգ նիստի հրաւիրելու համար անհրաժեշտ է մէկ երրորդի (ոչ թէ երկու երրորդի) մեծամասնութիւն մը, 209 ստորագրութիւն : Երեսփոխանները աջ – ձախ ցրուած ըլլալով, այս գործողութիւնն ալ կը յապաղի : Առջի օր միայն 68 ստորագրութիւններ հաւաքուած էին, որոնց 13ը նամակով ալ կը հաստատէին իրենց հաւանութիւնը : Համայնավարները

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Կիրակոս Պէրպէրեանէ (Քազապլանքա, Մարոք), իր այցելութեան առթիւ 1500 ֆրանք :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՕՐԵՐՈՒՆ

— Վաղը ի՞նչպէս պիտի հանենք թերթը : Ոչ երկաթուղի, ոչ մեթրօ, ոչ հանրակառք, ոչ թղթատար : Ոչ ալ կազ եւ ելեկտրականութիւն...

= Այսօր քնանանք, վաղը կը մտածենք : Առտուն կանուխ հեռաձայն մը .

— Տպարանը բա՞ց է : = Այո : — Արամը եկա՞ծ է : = Այո' : Եւ արդէն սկսած է շարել :

— Ի՞նչպէս եկար, Արամ : = «Թաքսի»ով :

Խմբագիրը կը բնակի քաղաքէն եօթը քիլոմեթր հեռու : Դժուար է կառք նարել : Անշուշտ բարեկամներ չեն պակսիր : Ո՛ղջ մնայ Նախապետը :

Բայց, անխղճութիւն չէ՞ առտուն ժամը 7 – 8ին արթնցնել բնտանիքի պատուական հայր մը որ չորս զաւկի հոգ ունի :

Եւ ահա բարի դրացի մը, ֆրանսացի, որ սիրով յանձն կ'առնէ իր ինքնաշարժով քաղաք փոխադրել խմբագիրն ու Արփիկը : Կէս ժամ շեղելով իր երթալիք պաշտօնատունէն :

Ակնարկ մը՝ կառքին պատուհանէն դուրս : Կատարեալ ողբերգութիւն, որ պատերազմի օրերը կը յիշեցնէ :

Փողոցները ,ճամբաները խճողուած են կառքերով ,— փարթամ ինքնաշարժէն մինչեւ զինուորական եւ սովորական «քամիոն»ները :

Հարիւրաւոր «պզտիկ թագուհիներ» — հեծելանիւ կամ հեծիկ — կը սուրան աջ ու ձախ :

Մեծ մասով աղջիկներ եւ կիներ են : Կամ այր եւ կին՝ միեւնոյն հեծիկին վրայ, օրուան ուտելիքն ալ միասին :

Աննկարագրելի է տեսարանը մայթերուն վրայ :

Բազմաթիւ այրեր եւ կիներ — աշուշտ աշխատաւորներ — անձկութեամբ կը դիտեն կառքերու աներդիատ երթեւեկը : Շատերը «օթօ – սթոփ»ի կը սպասեն :

— Սա փառաւոր ինքնաշարժը չի՞ կրնար մեզ ալ փոխադրել ....

Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է : Բայց, ո՞ր մէկուն հասնիլ : Միլիոններ են գործի գացողները :

Իսկ հաւատարիմ ընթերցողներ կը հարցնեն.

— Վաղն ալ թերթ պիտի ունենա՞նք...

ՎԱՀԷ

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ստալինի մահը նոր էջ մը բացաւ խորհրդային երկրի պատմութեան մէջ։ Աւելի քան քառորդ դար «Առաջնորդը» պարտադրեց բոլորին դիւահարութեան հասնող պաշտամունք իր անձին հանդէպ, մտածելու, խօսելու, գրելու, գործելու, ապրելու եւ մեռնելու միօրինակութիւն համաձայն «ուղեգծի»։

1928էն ի վեր, երբ «յեղափոխութեան երկաթեայ զինուորը» (Զարիա Վոստոկա, 21 Դեկտ. 1928 Թ., նուիրուած Ստալինի ծննդեան յիսնամեակին), քշեց կուսակցութիւնից վերջին ընդդիմադիրները եւ տրոցկիստականները եւ յետոյ սպաննել տուաւ — մինչեւ անցեալ Մարտի 8, նշանախեց անգամ չփոխուեցաւ իրաւակարգի մէջ։ Եւ ոչինչ կը փոխուէր, քանի կենդանի էր նրա ստեղծողն ու հսկիչը։ Տարիների ընթացքում, երբ ձեռք էիր առնում խորհրդային թերթերը, կարդում էիր անվերջ նոյն անունը հազարաղոյն փառաբանութիւններով, նրա կարծիքը, ցուցմունքը, ճառի մասնիկը, հատուածը զեկուցումի եւ այլն։ Ի՞նչ վիթխարի խնայողութիւն արած կը լինէին թերթերը, եթէ յօդուածների տեղ, ամէն օր, խոշոր տառերով դնէին խորհ. բանաստեղծ Տւարդովսկու երկտողը — Ես ձեզ ասում եմ Ստալին եւ այլ եւս ուրիշ ոչինչ չեմ ասում :

Մահուան հողմը անէացրեց սարսափելի մղձաւանջը ոչ միայն խորհրդային ժողովուրդների, այլ եւ համայն մարդկութեան վրայից։ Մթնոլորտն անգամ կարծես փոխուեց ու դարձաւ դիւրին շնչելի։ Այժմ միամտութիւն չէ յոյսի նշոյլ ունենալ, թէ երկաթեայ վարագոյրի այն կողմը կարող է սկսուել բնաշրջում՝ մերթ դանդաղ, մերթ արագ, խաղաղ կամ ցնցումներով լի։

Նոր մարդիկ եկան իշխանութեան ղեկը — անկասկած կարճ ժամանակի համար — որոնք իրենք էլ յոգնած էին գետնատարած երկրպագումներից։ Ստալին անունն արդէն աւելի հազուադէպ է կրկնւում օրինակ «Իզվեստիա» պաշտօնաթերթի ուեւէ համարում, քան այս իսկ յօդուածում։ Լենին վերադրաւել է պատուաւոր տեղն ու սեփականացրել «հանճարեղ» ածականը։ Մարքսն ու Էնգէլս արթնացել են յիշողութիւնների մէջ։ Մալենկովեան ղեկավարութիւնն իրեն պատուանդան է ընտրել համայնավար «կուսակցութիւնը»։

«Նա է ոգեւորող ու կազմակերպող կամքը խորհրդային հասարակութեան, վճռական պայմանաւորողը ընկերավարական կարգուսարքի ամրութեան եւ անխախտութեան։ Կառավարութեան բոլոր օղակներում աւելի եւս պիտի զօրացնել կուսակցութեան առաջնութիւնը եւ ապահովել տառացի գործադրումը Լենինեան սկզբունքների։ Բարձրագոյնն այդ սկզբունքներից՝ հաւաքական ղեկավարութիւնն է կուսակցութեան, որ կատարելապէս ներդաշնակւում է Մարքսի նշանաւոր ցուցմունքի հետ՝ անհատի պաշտամունքի վնասակարութեան մասին»։

«Տարիներից ի վեր մեր կուսակցութեան համայնավարական քարոզութիւնը վերածուել է անհատի պաշտամունքի քարոզչութեան։ Իբրեւ այդպիսին նա նսեմացրել է կուսակցութեան, նրա օրգանների, ինչպէս եւ զանգուածների արժէքը ստեղծագործական աշխատանքի մէջ»։

«Մարքս գրում էր — Ես Ինտերնացիոնալի (առաջին) գոյութեան ընթացքում երբեք չէի թողնում հրատարակութեան տալ զանազան երկիրներից հասնող այն բազմաթիւ ուղերձները, որոնց մէջ վեր էին հանում իմ արժանիքներս ու ձանձրոյթ պատճառում ինձ։ Յաճախ ես դժգոհութիւնս էի յայտնում դրանց ուղարկողներին։ Իմ եւ Էնգելսի մուտքն Ինտերնացիոնալ (Միջազգային) պայմանաւորուած էր մեր կողմից մէկ պահանջով — դուրս ձգել ծրագրից այն ամէնը, ինչ նպաստում է հեղինակութիւնների նախապաշարուած փառաբանութեան»։

«Միայն հաւաքական փորձը, հաւաքական իմաստութիւնը կենդրոնական կոմիտէի եւ ստորադաս մարմինների, յեցած Մարքս – Լենինի գիտական տեսութեան վրայ, ապահովւում է ճշմարիտ ուղեգիծը կուսակցութեան եւ պետութեան, միութիւնն ու խտացումը մեր շարքերի։ Հաւաքական ղեկավարութեան սկզբունքը պէտք է խստօրէն պահուի կուսակցական օրգանների գործունէութեան մէջ։ Հաւաքաբար նրանք պիտի հսկեն կուսակցականների աշխատանքի վրայ, առանց նկատի առնելու նրանց դիրքն ու պաշտօնը»։

Այս կանչը ասենք հրամանն արձակւում է Բերիայի դատապարտումի հետ զուգընթաց։ Բերիա – կանութիւնը հակադրւում է հաւաքականութեան։ Կը վերադրի՞ վերջինս մահապարտ ոստիկաննախարարին, թէ նրա հետ հողը կը մտնի։

Ապագան ցոյց կուտայ։ Բայց պարզ է, որ հաւաքականութեան սուր բարձրացնողը ինքն էլ նրանով կը զարնուի։ «Լենինեան սկզբունքը» մեռած տառ ու առժամեայ քարոզչական խաբերայութիւն կը մնայ, եթէ չլինի կարծիք յայտնելու եւ մեծամասնութեամբ որոշում տալու ազատութիւնը։

Կ'ունենա՞ն քաջութիւն կտրելու մէկ օղակը ստրկութեան շղթաների։ Այն ատեն ամբողջութիւնը կը սկսի քակուիլ։ Ստուերների կը վերածուին մէկը միւսին կոթնած անթիւ ստրապները, որոնք վերից վար բազմած են իշխանութեան ստրիճանների վրայ։

Եթէ երկու Վրացիների անհետացումով իրապէս բուժուել են մեծ մարդ, հայր, հանճար, ուսուցիչ, զօրավար, ճարտարապետ, տեսաբան, լեզուագէտ, մի խօսքով նոր Յովսէփ երկրպագելու ու նրա առջեւը սողալու ախտից, թող երկրի ղեկը յանձնեն միակ եւ ճշմարիտ հաւաքականութեան — ազատ ժողովրդին։

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՆՈՐԷՆ «ԻՄ ԱՆՈՒՇԻԿ ՎԱՆ»…

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ — «Յառաջ» վերջերս արտատպած էր «Վաթան»ի յօդուածաշարքին կարգ մը կէտերը՝ Վանի մասին։

Այս անգամ յօդուածագիրը Վանի կլիմային, ջուրին, սքանչելի տեսարաններու, շրջապատի լեռներու, գեղածիծաղ ծովակի, համայնապատկերին առջեւ իր հիացումը յայտնելով, երբեմնի բազմարնակ եւ շէն ոստանը կը բաղդատէր ներկայ խեղճութեան հետ։

Կ'օգտուիմ առիթէն, քանի մը իրողութիւններ յիշեցնելու համար։

Վանի մէջ իբրեւ Թուրք արհեստաւոր ես կը յիշեմ միայն 1–2 սոլկար, (եմէնի կարողներ) եւ կօշիկի հնակարկատներ (փինաչի), իսկ իբրեւ առեւտրական 2–3 Թուրքեր կային որոնց ապրանք հայթայթողները նորէն Հայերն էին։

Վանի կեդրոնական շուկային մէջ կային նաեւ արհեստաւորներ, ամէն մէկը իր առանձին բաժանմունքին մէջ, ինչպէս եւ ոսկերչանոցը ուր կ'աշխատէին, կը գործէին՝ բաց խանութներու մէջ, ոչ թէ «Հայ Թաղերու մէջ»…։

«Վաթան»ի յօդուածագիրը երբ քաղաք բերուելիք ջուրի մասին կը խօսի, չի յիշեր թէ հետքը չէ մնացած այն տասնեակ արհեստական աղբիւրներու որոնք առատօրէն կը հոսէին Վանի — Այգեստանի սաղարթախիտ ծառերու, փողոցներու մէջէն, բոլորը արդիւնք Ֆիզիքական աշխատանքի եւ նիւթական զոհողութեանց։ Վանի հանճարեղ ականափորները (քանքաններ) առուներ կը շինէին համալս. մասնագէտներու երկրաչափական ճշդութեամբ, 5–6 քիլոմեթր հեռուէն խորունկ գետնի տակէն ջրուղիներ բանալով ջուրը դուրս կը հոսեցնէին որոշուած կէտին վրայ։

Վանի այս արհեստական աղբիւրները Թուրքիոյ ոչ մէկ քաղաքին մէջ գոյութիւն ունէին։ Այս արհեստը գիտէին միայն Վանի «քանքաններ», (Խրիմեան Հայրիկը իր կաթողիկոսութեան շրջանին քանի մը Վանեցի քանքաններ Էջմիածին տարաւ եւ Վաղարշապատի մէջ Վանի պէս արհեստական աղբիւր շինել տուաւ)։

Վանի արհեստական միջոցներով շինուած աղբիւրներն էին որ տարիներով աստուածային օրհնութեան պէս կը հոսէին, զոհացնելով բնակչութեան պէտքերը, ոռոգելով այգիները, բանջարանոցները եւն.։

Իսկ «Ջանապատի» ջուրը Ս. Գրիգոր վանքին ցած ձորակին մէջ հոսող՝ քիչ մը ջո՞ւրն է որ վարէն վեր հանելով քաղաք պիտի բերեն… Թուրքերը լաւ խօսք մը ունին. — «Եթէ սուլէ լաւ սուլիչ է»։

Վանի կորսուած նրբահիւս ոստայնանկութեան մասին ալ կը ցաւի յօդուածագիրը, այն ալ դեռ վերջին տարիներուն։ Անցեալին տեղեակ չէ։

Միջանկեալ պատմեմ որ դեռ 80ական Թուականներէն սկսեալ Վանի մէջ կը գործէին յար եւ նման անգլիական բուրդէ կերպասներու՝ մէկ լայնքով եւ զանազան տեսակներով ընտիր դիմացկուն եւ ճաշակաւոր կերպասեղէններ՝ զգեստեղէնի համար։

Նոյն Թուականներուն հօրեղբայրս Մանչէսթրէն ոստայնանկութեան կարգ մը կազմածներու հետ զանազան գոյներով եւ հաստութեամբ մանածիթելեր կը ղրկէ Վան իր եղբայրներուն, թելադրելով որ ջանան Վանի տեղական կտաւ գործողներու ձեւով կերպասներ գործել։

Կը հաստատեն արհեստանոց, ճարտար վարպետ «ուսթա Քաթօ»ի հետ գործի կը ձեռնարկեն, կը հիւսեն ընտիր կերպասեղէն։ Միայն ողորկելու, արդուկելու գլանաւոր արդուկը կը պակսէր։ Ճարպիկ Վանեցի մը ճարը կը գտնէ ծանօթանալով, մտերմանալով Վանի բերդի պահապան սպային հետ, փոխան վճարումի գաղտնի բերդէն դուրս կը բերէ հին եւ անպէտ Թնդանօթներու երկու խողովակները եւ տեղին վրայ կը սղոցէ, կը կարճեցնէ ամիններով։

Վանեցի Թումաղեան Սահակը իր այս ճարպիկ հնարամտութեամբ մեծ փայլ կուտայ Վանի բրդեղէն ոստայնանկութեան, մանաւանդ Շատախի շալ-սոֆ գործուածներու ալիք ալիք փայլ կուտար, արդուկելէ վերջ։ Յատկապէս մեր արհեստանոցի ապրանքները արդուկելով մէկ լայնքի վրայ զգեստեղէնի կերպասներ կ'ունենայինք։ Հետզհետէ 20–25 «տէզկեահ»ի ապրանքը հազիւ կը բաւէր օրուան պահանջին։

1895ի հայկական կոտորածներէն քիչ առաջ Դ. զօրաբանակի (Երզնկա) հրամանատար Զէքի փաշան երբ շրջագայութեան ելած էր Համիտի հրամանով, հանդիպեցաւ նաեւ Վան։ Փաշան հիացաւ Վանի Հայերու ոսկերչական արտադրութեանց վրայ։ Բայց աւելի զարմացաւ տեսնելով Վանի մէջ գործուած անգլիական կերպասները։ Ուզեց անձամբ տեսնել գործարանատէրը։ Ոստիկանի մը առաջնորդութեամբ հայրս վախով դողով ներկայացաւ միւշիրին, որ գովասանքներ եւ խոստումներ շռայլելով, ըսաւ թէ պիտի գրէ Պոլիս եւ արհեստից շքանշան բերել պիտի տայ, թէ կ'ուզէ որ իր զինուորները Վանի մէջ գործուած բուրդ կերպասներ հագնին, թէ պատրաստ է դրամագլուխ ալ տրամադրելու։

Տարի մը վերջ տեղի կ'ունենար 1896 Յունիս 3ի կոտորածը որուն զոհ գացին Այգեստանի Թաղերու մաս մը բնակիչները, Թրքական Թաղերուն շատ մօտ ըլլա–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Եւ բազմաթիւ գործեր ու բազմաթիւ հեղինակներ կան Հայաստանի մէջ, որոնք երաժշտական ասպարէզին վրայ շատ մեծ դեր կը կատարեն։ Անոնք երաժշտութիւնը հասցուցին այնպիսի բարձունքներու, որ միջազգային բեմերու վրայ եւս հայկ. երաժշտութիւնը այլեւս դարձած է կատարելութեան հասած երաժշտական երեւոյթ։ Այնպիսի հեղինակներ, ինչպէս Արամ Խաչատուրեանը, որ պէտք է ըսել, հայ ազգային ոգիի գլխաւոր արտայայտիչն է այսօր երաժշտութեան մէջ, իր բոլոր ստեղծագործութիւնները, ըլլայ նշանաւոր «Քոնչէրթօ»ն, «Գայիանէ բալէթը», կամ առանձին հատուածները, «Թոքաթթա»ները, «Քանթաթ»ները եւն., այս բոլոր երաժշտական գործերը համակուած են ազգային ոճով եւ ազգային արտայայտութեամբ։

Անոր գործի շարունակողն է այսօր, նոր երիտասարդ երաժիշտ Յարութիւնեանը, որ արտասահմանի մէջ յայտնի եղած իր գործերէն եւ թէ մասնաւոր տեղեկութիւններէն դատելով, արժանաւոր յաջորդը պէտք է լինի Արամ Խաչատուրեանի։

Սպենդիարեանը, որ համառուսական չափանիշով երաժիշտ է, դարձաւ Հայաստանի երաժշտութեան գլխաւոր գործողներէն մէկը եւ այնպիսի ուժեր, ինչպէս Անուշաւան Տէր Ղեւոնդեանը, Զաքարեանը, Մելիքեանը, երկու Մելիքեաններ եւ ուրիշ բազմաթիւ երաժշտական ուժեր, Հայաստանի մէջ կը գործեն՝ շնորհիւ այն հանգամանքին, որ, թէ կուսակցութիւնը եւ թէ կառավարութիւնը նիւթական միջոցներ չեն խնայեր երաժշտական հիմնարկութիւններու եւ երաժշտական արտադրութիւններու քաջալերութեան համար։

Հայկ. երաժշտութիւնը այսօր, Հայաստանի ամէնէն զարգացած մշակոյթն է. որով հայ ժողովուրդը, դուրսը թէ ներսը, կարող է իրեն հպարտ զգալ։ Ամէնէն քիչ, կառավարութեան եւ կուսակցութեան հետապնդման ենթարկուած մարդիկ կան Հայոց երաժշտութեան ասպարէզին մէջ, եւ այսպէս ըսենք Հայաստանէն դուրս, ամէնէն մեծ հռչակ տուողը հայ երաժշտութիւնն է։

Հայաստանի Օփերան, որի շէնքը կառուցուած է Թամանեանի ծրագրով, անոր անմիջական հսկողութեան տակ եւ որ այսօր Եւրոպայի առաջնակարգ օփերայի շէնքերու հետ մրցող կառուցում է, ստեղծած է Հայկական Օպերա։ Ճիշդ է, այդ օփերայի մէջ կը ներկայացուին, մեծ մասամբ, օտար հեղինակներ, բովհետեւ, Հայոց օփերայի արուեստը դեռեւս օտար զարգացման շրջանի մէջ է, բայց, արդէն ունինք այնպիսի գործեր, ինչպէս Չուխաճեանի օփերաները, որոնք կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ, Սպենդիարեանի «Ալմաստ»ը, Տիգրանեանի «Անուշ»ը եւ 8 — 10 նոր օփերաներ, Հայաստանի երիտասարդ գրողներէն, հեղինակներէն, որոնք սակայն, իրենց երաժշտական արժէքով, ըստ երեւոյթին, այնքան բարձր վիճակ չեն ներկայացներ, որ, առհասարակ Հայաստանի մէջ սակաւ անգամներ կը բեմադրուին, իսկ արտասահման՝ որ եւ է տեղ դեռ եւս չեն հասած։

Գրեթէ, նոյնպիսի վիճակ ունի եւ ճարտարապետութիւնը։ Ճարտարապետութիւնը, ինչպէս գիտէք, մեռած երաժշտութիւն է, այսինքն, այն, ինչ որ երաժշտութեան այն զգացումները, ապրումները, գաղափարները կ'արտայայտուին ձայներով, ճարտարապետութեան մէջ կ'արտայայտուին քարային ձեւերով, քարին այս կամ այն ձեւը տալով. քանդակագործութեան եւ ճարտարապետութեան մէջ՝ ճարտարապետական կառուցումներով։

Այստեղ եւս, ոչ այնքան, ինչքան երաժշտութեան մէջ, բայց այնուամենայնիւ, կուսակցական կամ պետական հակակշիռը այնքան ազատութիւններ չունի գործելու, որքան գրականութեան մէջ։ Հայաստանը այսօր ճարտարապետական կառուցումներու լաւագոյն միջավայրերէն մէկն է։ Հայաստանի մէջ կան բազմաթիւ ճարտարապետներ, որոնք հռչակաւոր են իրենց ճարտարապետական կառուցումներով, ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ Հայաստանէն դուրս, Ռուսաստանի ուրիշ շրջաններուն մէջ։

Հայաստանի ճարտարապետութեան նահապետը դարձաւ, հռչակաւոր, ցարական Ռուսաստանի ժամանակ մեծ համբաւի տիրացած ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանեանը որի հայրենասիրական ջանքերու շնորհիւ հայ ճարտարապետութիւնը կազմակերպուեցաւ դեռ եւս Հայաստանի հանրապետութեան շրջանին եւ որ իր շուրջը հաւաքեց հայ ճարտարապետները թէ Ռուսաստանի եւ թէ Հայաստանի մէջէն։

Ինչպէս Արամ Խաչատուրեանը երաժշտութեան մէջ դարձաւ հռչակաւոր եւ Հայաստանէն տարուեցաւ Մոսկուա իբրեւ համամիութենական արժէք ներկայացնող երաժշտագէտ, ճարտարապետութեան մէջ եւս Կարօ Հալաբեանը, որ Հայաստանի լաւագոյն ճարտարապետներէն մէկն էր, տարուեցաւ Ռուսաստան իբրեւ համամիութենական չափանիշով ճարտարապետ։

լով: Մեր ոստայնանկութեան արհեստանոցը Արարուց Թաղի Թրքական մասին մօտիկն էր: Երբ կոտորածի հրամանը կը տրուէր Թուրք խուժանը կը լեցուէր արհեստանոցը, կը սպաննէ վարպետ Քաւէօն եւ կը վառէ գործարանը: Դեռ տարին չլրացած Ջէքի փաշայի խոստացած չքանչանին փոխարէն տարաբախտ վարպետը կը սպաննէին ...

1896ի կոտորածէն վերջ ոստայնանկութիւնը վերահաստատուեցաւ Նոր Թաղով: Բոլոր արհեստանոցներու տէրերը իրենց բամպակի թելերը կը գնէին: Վանեցի հայ վաճառականներու կողմէ Մանչէսթրէն եւ Միլանոյէն, ներածուած ապրանքներէն, ճարտարօրէն կը ներկէին պէտք եղած գոյներով եւ կը գործէին նրբահիւս պարսկական բուրդ շալերուն, գօտիներուն պէս, նաեւ «տոք»: Կիներուն համար ալ կը հինէին գոյնզգոյն զգեստներ, այնքան առատօրէն որ գաւառէն ալ մեծ քանակութեամբ կը գնէին:

Այս բոլորէն վերջ, «Վաթան»ի յօդուածագիրը Վանի արհեստներու կուսակալը՝ Ճէվտէթը, Ջարդարար Էնվէրի քեռայրը կը ներկայացնէ իբրեւ «ազնիւ նկարագրի տէր» մէկը ...

Այդ չարագործը պահեց ոխը եւ վրէժխնդիր եղաւ, 1915ին Վանի մէջ սարքած Թակարդով երբ քաղաքական բանտարկեալներ Ջարդել կուտար, բանտին պարիսպներուն տակ:

Վոսփորի շոգենաւերուն մէջ, յաճախ կը հանդիպէինք երեսփոխան - փիլիսոփայ Րիզա Թէվֆիք պէյի եւ իր չատախօս՝ չեմ գիտեր ինչ պաշտօնեայ ընկերոջը: Ուշադրութեամբ կը լսէինք իրենց քաղաքական կարծիքները: Պալքանեան պատերազմի յաջորդ օրերուն մէջ՝ իրիկուն մը նորէն յիշեալ պաշտօնեան կ'ըսէր.— «Ձեզ ցաւիր որ կորսնցուցինք «Րումէլիի քանի մը նահանգները, արդէն օգուտ մը չունէինք բացի գլխու ցաւէն: Միայն կը ցաւիմ որ ասկէ վերջ պիտի չկրնանք ստանալ եւ ուտել այն կողմերէն եկած իւղոտ «Գիւմիւրճինէ» ոչխարները եւ գառնուկները ...»: «Վաթան»ի յօդուածագիրը Թող գիտնայ թէ, ոչ Վանի ոսկերչութիւնը կորսուած է, ոչ ալ նրբարուեստ ոստայնագործութիւնը: Վանի նախկին արհեստաւորները իրենց հետ գաղթականութեան մէջ ալ աւելի զարգացուցին արհեստները: Եւ երբ հնչէ արդարութեան ժամը եւ վերադառնան «Անուշիկ Վանի» հարազատ բընակիչները՝ նորէն պիտի շինուի եւ ծաղկի, այդ «աւերակ գիւղի նմանող» ներկայ Վանը: Ցամքած եւ չորցած հին աւերակ աղբիւրները նորէն պիտի հոսին, եւ նորէն Վան պիտի դառնայ «աշխարհին մէջ Վան, անդենականին մէջ արքայութիւն»:

Այն ատեն վաթանի յօդուածագիրները ճէվտէթներու հետ գլուխ գլխի տուած պիտի կրկնեն.—

— « Արդէն Վանէն օգուտ չունէինք ...

ԱՐԱՄ ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ԱՆՊԱՏԻՒ ՆԱՀԱՆՋԸ

(Մոսկուայի ծանուցագրին պաշտօնական պատճէնը)

★

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստանի»ի 1953 Յուլիս 19 թիւէն կ'արտատպենք հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը, իրենց շարադրութեամբ, սակայն մեր ուղղագրութեամբ .

Ս. Թ. Մայիսի 30ին ՍՍՌՄ Արտաքին գործերի Մինիստր Վ. Մ. Մոլոթովը Թրքական ռեսպուբլիկայի դեսպան Պ. Խոզարին արեց յայտարարութիւն հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Սովետական կառավարութիւնը, վերջին ժամանակներս զբաղուելով հարեւան պետութիւնների հետ ՍՍՌՄ յարաբերութիւնների հարցերով, այլ հարցերի թւում ուշադրութիւն դարձրեց նաեւ սովետա-Թրքական յարաբերութիւնների դրութեան վրայ:

Ինչպէս յայտնի է, 1925 Թուականի սովետա-Թրքական պայմանագրի ժամկէտը լրանալու կապակցութեամբ, սովետա-Թիւրքական յարաբերութիւնների կարգաւորման հարցը շօշափուել է մի քանի տարի սրանից առաջ՝ երկու պետութիւնների ներկայացուցիչների պաշտօնական զրոյցներում: Այդ զրոյցներում շօշափւում էին Հայկական ՍՍՌ եւ Վրացական ՍՍՌ որոշ տերիտորիալ պահանջները Թիւրքիայի նկատմամբ, ինչպէս նաեւ Սովետական Կառավարութեան նկատառումները Սեւ ծովեան նեղուցների կողմից ՍՍՌՄ անվտանգութեանը հնարաւոր սպառնալիքի վերացման վերաբերեալ: Թուրքիայի կառավարական եւ հասարակական շրջանների կողմից այդ բանն ընդունուեց հիւանդագին կերպով, մի բան, որ չէր կարող որոշ չափով չանդրադառնալ սովետա-Թիւրքական յարաբերութիւնների վրայ:

Յանուն բարի-դրացիական յարաբերութիւնների պահպանման եւ խաղաղութեան եւ անվտանգութեան ամրապնդման, Հայաստանի եւ Վրաստանի կառավարութիւնները հնարաւոր համարեցին հրաժարուել Թիւրքիայի նկատմամբ իրենց տերիտորիալ պահանջներից: Իսկ ինչ վերաբերում է Նեղուցների հարցին, ապա Սովետական Կառավարութիւնը վերանայեց այդ հարցի վերաբերեալ իր նախկին կարծիքը եւ նեղուցների կողմից ՍՍՌՄ անվտանգութեան ապահովումը հնարաւոր է համարում ինչպէս ՍՍՌՄ, այնպէս էլ Թիւրքիայի համար միատեսակ ընդունելի պայմաններով:

Այդպիսով, սովետական կառավարութիւնը յայտարարում է, որ Սովետական Միութիւնը ոչ մի տերիտորիալ պահանջ չունի Թիւրքիայից »:

Ս. Թ. Յուլիսի 18ին Թիւրքական դեսպան Պ. Խոզարը այցելեց ՍՍՌՄ Արտաքին Գործերի Մինիստր Վ. Մ. Մոլոթովին եւ Թիւրքական կառավարութեան անունից նրան արեց հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

Թիւրքական Ռեսպուբլիկայի կառավարութիւնը ծանօթացաւ այն յայտարարութեան տեքստին, որ 1953 Թուականի մայիս 30ին Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկաների Միութեան, Արտաքին գործերի մինիստր նորին գերազանցութիւն Պ. Մոլոթովը կարդաց եւ Մոսկուայում Թիւրքիայի դեսպանին յանձնեց, որը ասում է հետեւեալը. (Այնուհետեւ լիովին վերարտադրւում է Սովետական կառավարութեան վերոյիշեալ յայտարարութիւնը): Ապա Թիւրքիայի կառավարութեան յայտարարութեան մէջ ասւում է.

— « Թիւրքական Ռեսպուբլիկայի Կառավարութիւնը գոհունակութեամբ ընդունում է գիտութեան այն յայտարարութիւնը, որով Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկաների Միութեան կառավարութիւնը յայտարարում է, որ ՍՍՌՄ ոչ մի տերիտորիալ պահանջ չունի Թիւրքիայի նկատմամբ:

Թիւրքական Ռեսպուբլիկայի կառավարութիւնը յայտարարում է, որ հոգատարութիւնը բարի դրացիական յարաբերութիւնների պահպանման եւ խաղաղութեան ու անվտանգութեան ամրապնդման մասին, որի նկատմամբ վկայակոչում է արւում այդ յայտարարութեան մէջ, ամբողջովին համապատասխանում է այն հոգատարութիւնը, որ միշտ ցուցաբերել է եւ կը ցուցաբերի Թիւրքիան:

Ռեսպուբլիկայի կառավարութիւնը անհրաժեշտ է համարում այդ կապակցութեամբ ընդգծել, որ Սեւծովեան նեղուցների հարցը, ինչպէս, ի դէպ, այդ յայտնի է, սովետական կառավարութիւնը, կարգաւորւում է Մոնդրէօյի Կոնվենցիայի դրոյթներով»:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԷՆ

★

Երջանիկ դիպուածով մը, այս տարի բախտը ունեցայ մօտէն ապրելու Կապ. Խաչի կայանի հայկական, վերանորոգիչ շունչովը: Հինգ շաբաթ վայելեցի այդ միջավայրին ջերմիկ գուրգուրանքը, եւ հպարտ՝ ազգային գիտակցութեամբ, կուգամ ձեզի թելադրելու, սիրելի հայ ծընողքներ, որ առանց վարանումի ձեր զաւակները յանձնէք այդ մեծ կազմակերպութեան, ուր, անոնք կ'ընդունուին խանդակաթ սիրով:

Մենք հոն ունինք, յանձին սիրելի Տիկ. Ի. Գարմէնի, սրտցաւ կառավարչուհի մը, որու մայրական աչալուրջ հսկողութիւնը, մաքրասիրութիւնը եւ բարեկիրթ յատկութիւնները վեր են ամէն գնահատանքէ: Նաեւ ամբողջ պաշտօնէութեան միակ մըտահոգութիւնն է որ մեր բալիկները լաւ ուտեն եւ լաւ խնամուին:

Խորապէս յուզիչ էր խոհարար Սիրվարդի գուրգուրանքը, երբ երկու դգալ աւելի կը լեցնէր որբի մը պնակը:

Այդ մեծ ընտանիքի գիրկի մէջ մեր բալիկները — ինչպէս մենք երիտասարդուհիներս ունինք ամէն տեսակ զբօսանքներ ու խաղեր: Առիթով մը մեր կայանի առաջին կառավարչուհի Օր. Անահիտ Գաւէզեանի կարգադրութեամբ ամբողջ խումբով Լուրտի սրբավայրը ուխտի գացինք: Անակնկալ ուրախութեամբ լեցուն օր մը անցուցինք եւ իրիկունը հայկական անուշ երգեր երգելով կայանը վերադարձանք:

Սրտանց երախտապարտ ենք Փ. Կ. Խաչին:

Սեդա Պագիկեան

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ կրթական յանձնախումբը կոչ մը հրատարակած է, ուսուցիչներ ճարելու համար: Այս առթիւ հետեւեալ հարցումները կ'ուղղուին թեկնածուներուն.—

1. Կը տրամադրուի՞ն Ամերիկահայ Կրթ. Յանձնախումբին ուսուցչութեամբ պարապելու համար յաջորդ տարիներու ընթացքին:

2. Կը տրամադրուին իրենց ամբո՞ղջ ժամանակով, թէ իրենց ժամանակի մէկ մասով միայն:

3. Նիւթական ի՞նչ վարձատրութիւն կը պահանջեն:

4. Ուսուցչական ի՞նչ փորձառութիւն կամ ի՞նչ դաստիարակութիւն ունին: Պատասխանել «Հայրենիք»ի հասցէով:

Հայկական դպրոցներ պիտի բացուին այս տարուան սկիզբը Ամերիկայի հայաշատ քաղաքներուն մէջ:

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԸՍԻ Հայ Կեդրոնի Նորաբաց Մեսրոպեան վարժարանը իր երրորդ տարին կը թեւակոխէ: Ուսուցչուհի Օր. Արաքսի Պապիկեանի տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ դպրոցի հիմնարկութեան առաջին տարին կազմուած է ծնողա-ուսուցչական մարմին եւ յետոյ Ուսուցչական Միութիւն: Այս տարի ուրիշ դպրոց մըն ալ բացուած է Իսթ Լոս Անճէլըսի մէջ: Կազմուած է Ամերիկահայ Կրթական յանձնախումբի մասնաճիւղ մը որ պիտի օժանդակէ դպրոցին Հայ Օգն. Միութեան հետ: Փասատենայի Սիթի քոլէճին մէջ հայերէնի դասաւանդութիւն մը ապահովուած ըլլալով Օր. Արաքսի Պապիկեան հրաւիրուած է դասաւանդելու:

ԱՆԳԼԻԵՒԵԳԻՊՏԱԿԱՆ բանակցութիւնները կը շարունակուին, առ այժմ կէս-պաշտօնապէս: Առաջին խորհրդակցական ժողովը տեղի ունեցաւ չէզոք տեղ մը, Փաքիստանի դեսպանատան մէջ: Երկրորդը՝ եգիպտական գետնի վրայ, Բուրդերու Ստորոտը: Երրորդը՝ բրիտանական հողի վրայ, զօր. Րապըրթսընի բնակարանին մէջ: Այս առթիւ բանավէճ մը ծագեցաւ: Կողմերը համաձայն են որ անգլիացի մասնագէտներ մնան Սուէզի շրջանին մէջ, երբ զօրքը քաշուի: Երկար վիճաբանութիւններէ ետք, ճշդուեցաւ մասնագէտ բառին իմաստը, ինչպէս եւ թիւը (հաւանաբար 3000 հոգի):

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

Ամէն պարագայի մէջ Հարտմանը, գնդապետ Արպէթնոթը, Ֆօսքարէլլին, կոմս Անտրէնցին եւ Հէկտոր Մաքքուինը չեն կրնար ըլլար ; քանի որ շատ բարձրահասակ են: Իսկ տիկին Հապըրտ, Հիլտէկարտ Շմիթ եւ Կրեթա Օլսօն գէր են. կը մնան անգլիացի սպասաւորը, Օր. Տեպենհամը, իշխանուհի Տրակոմիրովը եւ կոմսուհի Անտրէնյին: Միւս կողմէ Կրեթա Օլսօն կ'երդնու թէ Օր. Տեպենհամ բաժնեակէն դուրս չէ ելած ամբողջ գիշերը, իսկ Ֆօսքարէլլի կը վկայէ թէ Անգլիացին չէ բաժնուած իրմէ: Հիլտէկարտ Շմիթ կ'ըսէ թէ իշխանուհիին հետ էր, իսկ կոմսը ըսաւ թէ կինը քունի դեղ առած էր: Ուրեմն բոլորն ալ կասկածէ դուրս կը մնան, ինչ որ ծիծաղելի է անշուշտ :

— Այդ չորս հոգիէն մէկը պէտք է ըլլայ, ըսաւ Տոքթ. Կոնստանտին :

Պ. Պուք անցաւ յաջորդ հարցումին :

— Հինգերորդը. — Ինչո՞ւ ժամացոյցին սլաքները 1.15ը ցոյց կուտան: Երկու պատճառ կրնայ գոյութիւն ունենալ : Կամ այն է որ ոճրագործը այդ ժամուն գտնուած տեղը հաստատող վկայ մը ունէր, եւ կամ թէ ինչպէս խորհած էինք անգամ մը, ոճրագործները երկու հոգի են, առաջինը՝ պաշտօնեայի համազգեստ հագած է կը սպաննէ Րէչէթը եւ առանց ժամացոյցը խառնելու կը մեկնի, յետոյ կուգայ կարմիր սենեկազգեստով, ձախլիկ ոճրագործը եւ 1.15ի վրայ կը շտկէ սլաքները, որովհետեւ այդ ժամուն իր գտնուած տեղը հաստատող մէկը գոյութիւն ունի :

— Ապրիք, ըսաւ Տոքթ. Կոնստանտին, լաւ գտաք ատիկա:

— Այսինքն, ըսել կ'ուզէք թէ երկրորդ ոճրագործը մութին մէջ ներս կը մտնէ, չի հասկնար թէ մեռած է Րէչէթ, սակայն կը գուշակէ ... թէ ժամացոյց մը կայ գրպանը եւ սլաքները ըստ այնմ կը շտկէ ...

Պ . Պուք ցուրտ շեշտով մը ըսաւ .

— Կը ծաղրէք զիս, Պ. Փուարօ, սակայն արդեօք դուք աւելի տրամաբանական լուծում մը ունի՞ք :

— Առ այժմ ոչ, խոստովանեցաւ Փուարօ :Սակայն երկուքդ ալ ամէնէն կարեւոր կէտը չէք տեսներ ժամացոյցի խնդրին մէջ :

— Վեցերորդ հարցումը կապ ունի՞ այդ խնդրին հետ, հարցուց բժիշկը, այսինքն ոճիրը ժամը 1.15ի՞ն գործուած է. «ոչ» կը պատասխանեմ: Ոճիրը 1.15էն առաջ կամ վերջը կրնայ գործուած ըլլալ, այնպէս չէ՞ Տոքթօր :

Բժիշկը գլուխը օրօրեց.

— Առաջին ոճրագործը ժամը 1.15էն առաջ եկած է, իսկ երկրորդը 1.15էն վերջ:

— Ինչպէս կը յիշէք, ըսաւ Փուարօ, ճամբորդներէն խնդրեցի որ իրենց անունները եւ հասցէները գրեն, տեսնելու համար թէ ձախ ձեռքը գործածողներ կա՞ն, բոլորն ալ աջ ձեռքով գրեցին, բացի իշխանուհիէն որ մերժեց գրել :

— Բայց իշխանուհին չի կրնար իջեցուցած ըլլալ այդքան ուժով հարուած մը, ըսաւ Պ. Պուք:

— Գանք իններորդ եւ տասներորդ հարցումներուն, մէկէ աւելի՞ անձեր դաշունահարած են Րէչէթը. այո, ասով միայն կարելի է բացատրել վէրքերուն իրարմէ ունեցած տարբերութիւնները :

Չեմ կրնար երեւակայել թէ ոճրագործը նախ աջ ձեռքով եւ յետոյ ձախ ձեռքով դաշունահարած ըլլայ Րէչէթը, կամ հարուածներուն մէկ մասը ուժով իջեցնէ :

— Դուք չէ՞ք հաւատար թէ երկու ոճրագործներ գոյութիւն ունին:

— Դուք ալ լաւ գիտէք թէ ուրիշ կերպով կարելի չէ բացատրել: Ուրիշ լուծում մը կա՞յ:

— Ես ալ այդ հարցումը կ'ուղղեմ ինքս ինծի, ըսաւ Փուարօ: Բոլոր փաստերը մեր առջեւն են, այնպէս որ այսուհետեւ մեր խելքը միայն պիտի գործածենք: Հիմա նստինք երեքս ալ եւ մեր աչքերը փակենք եւ խորհինք. ո՞ր ճամբորդը սպաննեց Րէչէթը, ո՞վ է ոճրագործը ...

Գ.— ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԿԷՏԵՐ

•

Քառորդ մը լռութիւն տիրեց: Պ. Պուք եւ Տոքթ. Կոնստանտին կը ջանային իրենց միտքը ամփոփել եւ խորհիլ Փուարոյի նման: Պ. Պուք սապէս կը խորհէր .

— « Պէտք է որ Փուարոյի նման խորհիմ, ան կը կասկածի Անգլուհիէն, սակայն ես համակարծիք չեմ իրեն, Անգլիացիները վերջին ծայր պաղարիւն կ'ըլլան: Իտալացին ալ չի կրնար յանցաւոր ըլլալ, մեղք... Անգլիացի սպասաւորին վկայութիւնը բաւական զօրաւոր է, յետոյ ի՞նչ պէտք ունի իտալացիի մը համար ստելու: Կարելի չէ կաշառել Անգլիացիները, նոյնիսկ եթէ սպասաւոր ըլլան»:

Տոքթ. Կոնստանտին ալ այսպէս կը խորհէր .— « Այդ փոքրակազմ մարդը հանճա՞ր մըն է թէ յիմար մը: Պիտի կարենա՞յ գտնել ոճրագործը: Անկարելի է: Այնպէս կը կարծեմ թէ ամէն ոք կը ստէ: Զոհին վէրքերը կը շփոթեցնեն զիս»:

Էրքիւլ Փուարօ ուղիղ նստած էր, կարծէք կը քնանար: Յանկարծ յօնքերը սկսան շարժիլ, հառաչանք մը արձակեց եւ ինքնիրեն մրմնջեց .

— Բայց ինչո՞ւ չէ, եթէ այդպէս եղած է ամէն բան կրնամ բացատրել :

(Շար.)

եւ ընկերվարականները միասին 250 երեսփոխան ունին :

× Հինգ պաշտօնեաներ դատարան յանձնուեցան, մերժած ըլլալով պարտաւորիչ աշխատանքը : Հինգն ալ առարկեցին թէ ժողովի ընթացքին իրենց ըսեր էին թէ պարտաւորիչ աշխատանքը ապօրէն է :

× Ընկերվարական կուսակցութեան Տնօրէն խորհուրդը ժողով գումարելով որոշեց պահանջել որ արտակարգ նիստի հրաւիրուի Ազգ. ժողովը : Միեւնոյն ատեն կը պահանջէ ջնջել այն օրէնքները որոնք կը վնասեն պետական պաշտօնէութեան իրաւունքներուն :

× Արտասահմանի մամուլը մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի Ֆրանսական տագնապին, խմբագրականներ ալ հրատարակելով : Լոնտոնի թերթերը եւմտական յարաճուն տագնապին կը վերագրեն տագնապը : Թերթ մը «քաոսային» կը գտնէ Ֆրանսայի վիճակը : Ամերիկ. թերթ մը, «Շիքակօ Թրիպիւն» կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի դրամապէս օգնել՝ կը նշանակէ «քաջալերել անխնայողութիւնը» :

ՄԱՐՕՔԻ ՍՈՒԼԹԱՆԸ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԷ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ վրդովիչ լուրեր կը հասնին Մարոքէն : Սուլթանին հակառակորդներէն երկու ցեղապետներ քարոզչական պտոյտ մը կատարեցին երկրին մէջ : Կ'ըսուի թէ մինչեւ մէկ շաբաթ սուլթան պիտի հռչակեն Մուլայի Հաֆիտի մէկ ժառանգորդը : Զօր. Կիյոմ բացակայ ըլլալով, Սուլթանը ուղղակի կոչ մը ուղղած է Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին եւ օգնութիւն կը խնդրէ, անդորրութիւնը վերահաստատելու համար :

Կոչը դառնօրէն կը գանգատի հակառակորդներուն արարքներէն : Կ'ըսէ թէ ընդդիմադիրները յայտնապէս կը ձգտին կատարուած իրողութեան առջեւ դնել Ֆրանսական կառավարութիւնը, բռնաբարելով միջազգային յանձնառութիւններ եւ մասնաւորապէս 1912ի դաշինքը : Եւ կ'աւելցնէ.— «Կացութիւնը, որ կը ծանրանայ օրէ օր, կրնայ բուռն հակազդեցութիւն յարուցանել յանդելով արիւնալի խռովութեանց եւ վտանգելով խաղաղութիւնը աշխարհի այս մասին մէջ : Ահա թէ ինչու կը դիմենք Ֆրանսայի եւ կը խնդրենք վերջ տալ այս կացութեան» :

Տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ Հանրապետութեան նախագահը օրինական ճամբով ստացած չէ կոչը, հետեւաբար պաշտօնապէս ընդունած չըլլար : Գալով կառավարութեան, ժամանակը շատ կարճ է ազդու միջոցներ ձեռք առնելու համար :

Կը վախցուի որ քաղաքացիական կռիւներ ծագին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

250 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ ԵՆ յունական կղզիներու երկրաշարժէն : Ամէնէն աւելի վընասուած է Քեֆալոնիան : Շատ աւելի բազմաթիւ են վիրաւորները : Հազարաւոր բնակիչներ տուն – տեղ չունին : Վաթի քաղաքին 1200 տուներէն միայն 50ը կանգուն մնացած են : Երկրաշարժէն վերջ ողողումներ ալ տեղի ունեցան : Ծովուն ջուրերը ցամաք խուժեցին 300 մեթր խորութեամբ :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ալ զանգուածային գործադուլներ կը սարքուին, իբրեւ բողոք նոր դահլիճին դէմ որուն մէջ արտաքին նախարարն է նախորդ վարչապետը, Տէ Կասփերի :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր ծանուցագիր մը ուղղելով Մ. Նահանգներուն 7.445.800 րուբլի (744 միլիոն ֆրանք) հատուցում կը պահանջէ վերջերս խորտակուած օդանաւի մը համար :

ԱՒՍՏՐԻՈՅ խորհրդային շրջանին հրամանատարութիւնը որոշեց ջնջել հեռագիրներու եւ նամակներու վրայ հաստատուած գրաքննութիւնը :

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Շահը որոշած է հեռանալ երկրէն, չհանդուրժելով իր արքայական իրաւասութեանց կրճատման :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Պոլսեցի Հրանդ Կուրտիկեան եւ զաւակը՝ Ժան, որոնք Փարիզ ըլլալ կը կարծուին : Հրանդի քոյրը վերջին անգամ 1939ին, նամակ ստացած է իր գինուորագրուած եղբօրմէն Քաղէրն Շանոյէն (Մէն է Լուար) : Տեղեկացնել «Յառաջ»ի :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով :

Կարգ մը կարգադրութիւններ եղած են մօտակայ արուարձաններու համար :

Այսպէս, Իսի լէ Մուլինոյի բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ դիմելով ընկեր Բարթող Փափազեանի :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ այս կիրակի 16 Օգոստ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւն : Հայրապետական պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Գեր. Տ. Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ :

Երկուշաբթի օր Ս. Պատարագ Մեռելոցի : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը : Դիւան հոգաբարձութեան

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Լա Սիոթայի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ աւանդական սովորութեամբ յետ Ս. Պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի Օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ առտու : Սոյն հանդիսութեանց կը մասնակցին Մարսիլիոյ քահանաները, Պոմոնի եւ Լա Սիոթայի դպրաց – դասերը, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Լեւոն Ճերահեանի : Իսկ ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին Նախատօնակի արարողութիւն եւ «Մատաղ – ոչխարի Օրհնութիւն» պիտի կատարուի :

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին, Հոկտեմբերէն սկսած, պիտի ունենայ գիշերօթիկ բաժին, առ այժմ տասը տարեկանէն վեր մանչերու համար : Գիշերօթիկ բաժնի նպատակն է հնարաւորութիւն տալ նոր սերունդին, Պէյրութէն դուրս, ուրիշ վայրերէ ալ ուսում ստանալու ճեմարանին մէջ :

Ընդունելութեան պայմաններն են.— Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար տարեկան 9 ամիս 1500 լիբ. ոսկի, ուրիշ երկիրներ 500 տոլար : Անոնք որ ամառը, երեք ամիս պիտի մնան ճեմարան, պիտի վճարենյաւելեալ 200 տոլար ամառանոցին համար :

Այս վճարով պիտի հոգացուի աշակերտի ուսման ծախքը, բնակարանը, սնունդը, առողջապահական ծախքը, դրօշը եւայլն :

Համազգայինի ճեմարանի նպատակն է ոչ միայն ընդհանուր երկրորդական կրթութեամբ օժտել մեր նոր սերունդը, այլ եւ հայ լեզուով եւ հայ ոգիով ուսում ու դաստիարակութիւն տալ, պատրաստել գիտակից ու գաղափարական մտաւորական ուժեր ազգային կեանքի եւ մշակոյթի համար : Գիշերօթիկ բաժինը, այս ուղղութեամբ, մասնաւոր դեր ունի կատարելիք :

Ճեմարանի հասցէն՝
Collège Arménien, 10, Rue Hussein Beyhum
Beyrouth - LIBAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՏԱԼՈՎ ՈՒՇ – ԿԱՆՈՒԽ ԿԸ ՇԱՀԻՔ

« Յառաջ » բազմաթիւ բաժանորդներ ունի ոչ միայն Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու, այլ եւ Միջին Արեւելքի, Ալժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի մէջ եւ Աֆրիկէի խորքերը, (Քամերուն, Քոնկօ եւն.) :

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամի « Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան–Տուներուն » : Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, ռատիօ գործիք, երգապնակ (տիսք), գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.) :

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մեծ ծգոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք :

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել ROQ.29-00 ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12 :
Հեռաձայն Ռէնսի 172

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի : Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ. 600 էջ : Տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ. 1953 : Գին 3 տոլար :
Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 13րդ պատգ. ժողովը պիտի գումարուի Օգոստոս 15ին, Շաբաթ առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, Պառ տիւ Վիատիւքի սրահին մէջ, Վալօն տէ Թիւվ, Սէնթ Անթուան, Մարսէյլ : Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ : Ժողովի վայր երթալու համար, Փլաս'Էքսէն առնել 26 թիւ (26 գծուած պաւէ) թրօլէն եւ իջնել վերջաւորութեան, ուր դիմաւորողներ պիտի գտնուին :
Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. վարչութիւն

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ • VENDREDI 14 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7142 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2553

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՓՈՐՁՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

Վերջին աշխարհամարտէն ի վեր, շարք մը ներքին տագնապներ անցուց այս երկիրը, — ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական :

Այն ինչ որ կը տեսնենք մէկ շաբաթէ ի վեր, շարունակութիւնն է այդ պարբերական ալեկոծութեան: Եւ թերեւս ամէնէն ծանրը:

Երբեք այսքան ծաւալուն հանգամանք ստացած չէր որեւէ գործադուլ: Ոչ ալ այսքան վարպետօրէն կազմակերպուած :

Ուրիշ ատեն աշխատանքի դադարներ, ընդհանուր գործադուլներ կը սարքուէին այս կամ այն կազմակերպութեան միջոցաւ: Շարժումը կ'ունենար տեղական հանգամանք: Եւ կամ կը պայթէր այս եւ այն ճակատին վրայ :

Այս անգամ պայքարին գլուխը անցած են երեք մեծ Արհեստակցական Միութիւնները, — Բանուորական Ուժ, Աշխատանքի Դաշնակցութիւն եւ Քրիստոնեայ Աշխատաւորներ:

Ուրիշ ատեն բանուորական պահանջներուն խառնուած կ'ըլլային քաղաքական խնդիրներ :

Այս անգամ առաջին ազդանշանը արձակեց Բանուորական Ուժը, որ միշտ կը պայքարի Աշխատանքի Դաշնակցութեան համայնավարական ձգտումներուն դէմ :

Շարժման երեք թեւերն ալ գրեթէ նոյն բաները կը պահանջեն. հոգ չէ թէ տարբեր տեսակէտներ ունենան՝ այս կամ այն հարցի մասին :

Առանց [illegible] կազմուած է տեսակ մը միացեալ ճակատ, որուն իւրաքանչիւր թեւը կը գործէ համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը :

Մէկը գործադուլ մը կը սարքէ : Միւսները կը միանան :

Գործադուլը սարքուած կ'ըլլայ 24 կամ 48 ժամուան համար:

Պայմանաժամը հազիւ լրացած, միւս թեւը ուրիշ ազդանշան մը կու տայ: Եւ կամ կ'երկարաձգէ գործադուլը :

Այսպէս, երկաթուղիներու գործադուլը նախապէս կազմակերպուեցաւ 24 ժամուան համար, բայց վերսկսաւ եւ ահա կը տեւէ երկու օրէ ի վեր :

Նոյն պարագան՝ մեթրոյի եւ հանրակառքի սպասարկութեանց մէջ: Նախ 24 ժամ դադար: Վերսկսում: Եւ հիմա նորէն գործադուլ :

Այս ելեւէջներուն մէջ վճռական դեր կը կատարեն այն սենտիքաները որոնց անդամները մեծամասնութիւն կը կազմեն զանազան սպասարկութեանց մէջ :

Օրինակ, Թղթատարական պաշտօնեաներու գործադուլը, որ մէկ շաբաթէ ի վեր կը տեւէ, սարքուած էր Բանուորական Ուժին կողմէ :

Երկաթուղիներու պաշտօնէութեան մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն Աշխատանքի Դաշնակցութեան անդամները :

Այս համատարած եւ յարաճուն ալեկոծութեան դիմաց՝ ո՛րքան հրահանգիչ է բուն ժողովուրդին դիրքը :

Խորապէս յուզուելով, անտանելի նեղութիւններ կրելով հանդերձ, ամէնքն ալ կը պահեն իրենց պաղարիւնը: Եւ համբերութեամբ կը սպասեն ելքին:

Անշուշտ կրակին վրայ իւղ լեցնողներ ալ կան. ինչպէս եւ Թունդ աջակողմեան հոսանքներ, որոնք ի յառաջագունէ կը դատապարտեն որեւէ ընկերային խլրտում :

Եւ սակայն, մեծամասնութիւնը կ'ըմբռնէ կացութեան փափկութիւնը: Կը զգայ թէ որեւէ ծայրայեղ կամ ձախաւեր շարժում կրնայ փոթորիկի մը յանգիլ :

Խլրտումը այնպիսի կէտի մը հասած է որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Ֆրանսայի բոլոր բարեկամներուն :

Մաղթենք որ աւելի երկար չտեւէ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ՏՐԷՆ ԱԼ ՈՉ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՈՉ ՄԵԹՐՈ, ՈՉ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ ԿԱՄ ԹՂԹԱՏԱՐ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Ընդհանուր գործադուլը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ, հետզհետէ տարածուելով բոլոր ճակատներուն վրայ : Սենտիքաները ամէն օր ժողով կը գումարեն եւ նոր ազդանշաններ կ'արձակեն, իրենց պահանջները արժեցնելու համար :

Երէկ չորս միլիոն կը հաշուէին բանուորներուն թիւը: Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին վարչապետը ճայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ, բայց անօգուտ: Ցաջորդ օրը (Եշ.) ոչ երկաթուղի, ոչ մեթրօ, ոչ հանրակառք, ոչ ալ թղթատար: Հազարաւոր բնակիչներ կարգի կը սպասէին փողոցներուն անկիւնը, զինուորական բեռնակառքերուն մէջ տեղ գտնելու համար : Ուրիշներ ալ կը կեցնէին ինքնաշարժ ունեցողները, որոնք սիրայօժար տեղ կու տային մէկ – երկու բախտաւորներու, համաձայն իրենց երթալիք ճամբուն : «Թաքսի»ներն ալ օրն ի բուն կը բանէին: Իսկ հեծիկները կը սուրային անընդհատ, ինչպէս պատերազմի օրերուն :

Միջոցներ ձեռք առնուած են, նաեւ, շրջիկները ծովեզերքը փոխադրելու եւ մասնակի երթեւեկ մը հաստատելու համար դէպի գաւառ: Երկաթուղիներու բո- [illegible] կայարանները ամբողջապէս փակուած

Միեւնոյն ատեն կը գործադրուի պարտաւորիչ աշխատանքի օրէնքը եւ կամաւորներ կը հաւաքուին, մասնաւորապէս Թղթատարական վարչութեան կողմէ :

Պետական եւ քաղաքապետական պաշտօնեաներու գործադուլին հետեւանքով, աղբամաններն ալ կը մնան փողոցներու մէջ եւ դուռներու առջեւ: Որոշուած է բանտարկեալներ օգտագործել: Առջի օր չխուն բանտարկեալներ գրուեցան քաղաքապետութեան տրամադրութեանտակ:

Մեռելներն անգամ դժուար կը թաղուին Փարիզի մէջ: Ցուղարկաւորութեան պաշտօնեաները մեծ մասով դադրեցուցած են աշխատանքը: Ստիպողական պարագաներու մէջ Կարմիր Խաչն ալ կ'օգնէ:

Ջուրի, կազի եւ ելեկտրականութեան աշխատաւորներու գործադուլն ալ կը շարունակուի, առանց մեծապէս խանգարելու օրուան պահանջները :

Թղթատարական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ հետզհետէ կը բաժնուին դրասենեակներու մէջ դիզուած նամակները: «Շէք – փոստալ»ի ճիւղերն ալ կը բանին Փարիզի, Մարսէյլի, Թուլուզի, Սթրազպուրկի, Ռուանի, Նանսիի եւն. մէջ: Ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ այս ճիւղին վարչութիւնը պիտի վերակազմուի : Թղթատարական նախարարութիւնը իր զեկոյցին մէջ կ'ըսէ թէ յոգնութեան նշաններ կ'երեւան բանթողներուն մէջ եւ թէ շատեր կամովին կը վերադառնան, մասնաւորապէս Փարիզի մէջ :

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը ժողով մը սարքած է վաղը, շինութեանց բանուորներն ալ գործադուլի հրաւիրելու համար: Անուղղակի տուրքերու պաշտօնեաներու սենտիքան ալ գործադուլ յայտարարեց, առանց ճշդելու տեւողութիւնը : Աշխատանքը դադրեցուցած են, 48 ժամուան համար, ելմտական նախարարութեան, մաքսային վարչութեան, հանրօգուտ շինութեանց եւն. պաշտօնեաները, այսօրուընէ սկսեալ (ուրբաթ):

× Ազգ. Ժողովը արտակարգ նիստի հրաւիրելու համար 124 երեսփոխաններ իրենց հաւանութիւնը հեռագրած էին առջի օր: Անհրաժեշտ է մէկ երրորդի մեծամասնութիւն, — 209 ձայն: Ժողովրդական Շարժումը (կաթոլիկ) հակառակ է արտակարգ նիստի: Ընկերվարականները եւ համայնավարները կը պնդեն, հրապարակային կոչեր ուղղելով :

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ «ՈՉ» Կ'ԸՍԷ

Վարչապետը, Պ. Ժոզէֆ Լանիէլ, իր ճառը ուղղած էր ոչ միայն բանթողներուն, այլեւ ամբողջ ժողովուրդին: Բառերը յստակօրէն կ'արտասանէր եւ վճռական շեշտ մը ունէր: Ահաւասիկ հիմնական մասերը.

— «Գիտեմ թէ ի՛նչ դժուարութեանց մատնուած են այնքան համեստ ընտանիքներ: Յաջորդական բոլոր կառավարութեանց ջանքերը՝ յարմարցնելու համար աշխատավարձքը եւ գիները՝ ցարդ չկրցան հանդարտեցնել աշխատաւորներու պահանջները: Աշխատավարձքի յաւելումները չոգիացան ապրուստի սղութեան մէջ, եւ ի վերջոյ անոնք որ կը կարծէին օգտուիլ ոչինչ շահեցան : Ոչ ոք կրնայ անզգայ մնալ անոնց թշուառութեան հանդէպ :

Գիտեմ նաեւ որ նեղութեան մատնուած են պետութեան ամէնէն համեստ պաշտօնեաները: Կարգ մը Թոշակներու մակար- [illegible] Բանուորական ընտանիքներու մէջ, շատ լաւ գիտեմ որ աշխատանքի ժամերու կրճատումը, մասնակի գործադրկութիւնը հետզհետէ աւելի ծանրօրէն կը ճնշեն քանի մը ամիսէ ի վեր: Կը կարծէ՞ք թէ կառավարութիւնը չըմբռներ որ պէտք է բան մը ընել. կը կարծէ՞ք թէ նոյն իսկ մէկ նախարար խորապէս չի գիտակցիր այս անձկութեան եւ չուզեր թեթեւցնել զայն կարելի եղածին չափ շուտ :

Գործադուլը կրնայ արդարացուցիչ պատճառներ ունենալ, բայց գործնապէս անհեթեթ է: Վասն զի, վերջապէս անհրաժեշտ է վերջ տալ ներկայ անշարժութեան եւ լճացման: Եթէ կ'ուզենք բարուքել ամէնէն դժբախտներուն կեանքի մակարդակը, եթէ հարկ է զարկ տալ տնտեսական եւ ընկերային յառաջդիմութեան, գործադուլը չէ որ պիտի շտկէ ամէն բան: Ձեր շուրջը նայեցէք: Կայարանները փակուած, մայրեր մտահոգ իրենց արձակուրդի գացած զաւակներուն համար, կազը եւ ելեկտրականութիւնը կրնան դադրիլ, — այս փաստե՞րն են որ պիտի համոզեն կառավարութիւնը՝ բարենորոգումներ կատարելու: Երբ գործադուլներով զզուեցնենք օտար շրջիկները աղքատացուցած կ'ըլլանք Ֆրանսական առեւտուրը, կը տկարացնենք մեր Ֆրանքը եւ կ'ուշացնենք ընկերային բարեփոխումները: Գործադուլը ոչ մէկ բանի կը ծառայէ. բաց խօսինք, — կը ծառայէ միայն ծայրայեղներուն, որոնք ուրիշ բան չեն ուզեր եթէ ոչ խորտակել ներկայ կարգուսարքը:

... Ցարդ ձեզի խօսեցայ իբրեւ Ֆրանսացի մը որ կ'ուզէ բարեկամ ըլլալ իր բոլոր հայրենակիցներուն: Այժմ կը խօսիմ իբրեւ վարչապետ, առանց բարձրացնելու ձայնս, բայց այն վճռականութեամբ որ վայել է. վասնզի պետութիւնը, եւ միայն պետութիւնը պէտք է դառնայ իրաւարար՝ զանազան շահերու միջեւ: Գործադուլին հանդէպ, որ կը ձգտի կազմալուծել ամէն բան, ես կը պատասխանեմ վճռապէս.— Ո՛չ: Ես «ո՛չ» կ'ըսեմ գործադուլին, զանազան ռազմախաղերու, ուղղակի կամ անուղղակի ճնշումի զոր կ'ուզեն ի գործ դնել կառավարութեան վրայ: Հետեւաբար, երկու օրէ ի վեր ամէն միջոց ձեռք առած եմ սպասարկութեանց պակասները լրացնելու համար : Ուժի փորձ մը չէ որ կը կատարենք: Բայց հանրապետական պետութեան պարտականութիւն է «ոչ» ըսել գործադուլին»:

Վարչապետը յետոյ բացատրեց թէ կառավարութեան ձեռնարկած աշխատանքը փրկարար է, թէ իրենց նպատակն է զարկ տալ տնտեսական գործունէութեան եւ բարօրութեան: «Սպասեցէք մեր հրամանագիրներուն շարունակութեան : Անարդա՞ր են: Տեսա՞ծ էք բնագիրները: Մենք կը կարծենք թէ մեր պարտականութիւնն է շարունակել :Ոմանք կը պահանջեն անմիջապէս նիստի հրաւիրել խորհրդարանը: Ես չեմ վախնար Ազգ. Ժողովին վճիռէն: Բայց, ներկայ պարագաներուն մէջ, ես պիտի չստանձնեմ զայն ժողովի հրաւիրելու նախաձեռնութիւնը: Կառավարութիւնը խիստ բացորոշ պաշտօններ ստացած է խորհրդարանէն եւ սկսած է գործադրել: Որքան շուտ վերջանան այս գործադուլները, աւելի դիւրաւ պիտի կարգադրուին ձեզ զբաղեցնող ընկերային խնդիրները» :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Թիքեանէ (Մէց) 1000 ֆրանք:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԺՈՒՌՆԱԼ» ԵՒ «ԺՈՒՌՆԱԼՃԻ»

Չկայ մէկը որ Թուրքիա բնակած ըլլայ եւ չգիտնայ այս երկու բառերուն իմաստը :

Չկայ, մանաւանդ, մեր ժողովուրդին մէջ, որ տարիներով քաշած է «ժուռնալ»ներու եւ «ժուռնալճի»ներու քսութեանց հետեւանքները :

Յատկապէս մշակուած պետական «ժուռնալ» մը չէ՞ր, նաեւ, այն արիւնախանձ առասպելը որ յանգեցաւ Հայաջինջ Սարսափներուն:

Ի՛նչ հեգնութիւն: Այժմ Թուրքերը իրենք են որ կը բողոքեն կղերապետութեան, կրօնական մոլեռանդութեան, «շէրիաթ»ին եւ «ժուռնալ»ին դէմ:

Ծանօթ իթթիհատական մը, Պիւրհան Ֆելէք, դառնօրէն կը գանգատի թէ գաղտնի լրտեսութիւնը եւ «ժուռնալճի»ութիւնը այսօր ալ կը տիրապետեն Թուրքիոյ մէջ:

Եւ կը յիշէ շօշափելի փաստեր, կենդանի օրինակներ, ընդհանրական թէ անհատական :

— «Իսկական ամբաստանութեան քով կը տեսնէք տասնեակներով զրպարտութիւններ եւ վերագրումներ: Մինչեւ որ ճշմարտութիւնը ճամբայ գտնէ եւ երեւան համար դրկանքներով»:

«Ճիւմհուրիյէթ»ի աշխատակիցը կը վկայէ թէ «տակաւին չէ դարմանուած այս հիւանդութիւնը»:

Եւ կ'աւելցնէ.— «Ոստիկանութիւնը եւ ուրիշ վարչութիւններ տրցակներով «ժուռնալ» պիտի ստանան, որոնց ութսուն առ հարիւրը սուտ ու փուտ բաներ են »:

Ինչպէս կը տեսնէք, Իթթիհատի երկրպագուներն անգամ բաւական յառաջ գացած են:

Չար սատանայ մը կ'ըսէ թէ դիպուածի մը հետեւանք է Պիւրհան Ֆելէքի այս խոստովանութիւնը :

Որովհետեւ, իրեն ալ «ժուռնալ»ի մը զոհ գացած էր վերջերս:

«Սուտ ու փուտը» նո՞ր երեւան ելաւ, թէ Հայերուն դէմ «ժուռնալ»ներ սարքուած ատեն ալ կար…

ՎԱՀԷ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

•

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած ենք ժամանակին, անցեալ մարտին զանազան հանդէսներ եւ դասախօսութիւններ սարքուեցան Երեւանի մէջ, արեւելեան Հայաստանի գրաւման 125ամեակին առթիւ:

Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթը, «Էջմիածին», իր Մայիսի թիւը կէս առ կէս նուիրած է այս պատմական տարեդարձին, խմբագրականով, ուսումնասիրութիւններով եւ կարգ մը անտիպ վաւերագիրներով:

Ահաւասիկ յօդուած մը, որ կը պարզէ դէպքը եւ մասնաւորապէս Ներսէս Աշտարակեցիի մեծ դերը.—

Աբբաս Միրզան, ինչպէս յայտնի է 1826 թուականի Յուլիսի 25 – 26ին, 60 հազարնոց բանակով, առանց պատերազմ յայտարարելու յարձակւում է Ղարաբաղի վրայ եւ պաշարում Շուշին: Այդ նոյն ժամանակ Երեւանի Սարդարի զօրքերը մտնում են Փամբակ եւ Շորագեալ: Այսպիսով, սկսւում է ռուս – պարսկական պատերազմը: 1826 թուականի աշնանից ռուսական զօրքերը համախմբելով իրենց ուժերը, տեղական ժողովուրդների օգնութեամբ, մէկը միւսի ետեւից յաղթանակներ են տանում Պարսից հրոսակների դէմ:

Գուցէ ոչ ոք այնքան չէր ոգեւորուել պատերազմի սկսումով, որքան Ներսէս արքեպիսկոպոս Աշտարակեցին: Հայրենասէր հոգեւորականը այդ պատերազմի մէջ է տեսել հայ ժողովրդի վաղեմի երազանքի իրականացումը: 1826 – 1827 թուականի ձմրանը գրած իր նամակներում եւ գրութիւնների մէջ նա ամէնքին աւետել է պատերազմի լուրը, խրախուսել, յորդորել՝ ոչինչ չխնայել հայրենիքի ազատութեան համար:

« Հասաւ ժամը,— գրում է նա իր բարեկամներին,— երբ աչքով պիտի տեսնենք Արարատեան աշխարհի եւ Հայոց ազգի ազատութիւնը, հասաւ ժամը, երբ Հայոց Արարատ, թօթափեցէք Պարսից լուծը, ուրախացրէք ալեզարդ Մասիսին, մի անգամ արիւնով ներկեցէք հայրենի հողերը ու ապա ապրեցէք ազատ … ժամ է արդէն, օ՜ն անդր … հիմա — կամ երբեք …»:

Պատերազմն սկսելուն պէս, Ներսէսն անմիջապէս գործի է անցնում, նա հանդէս է գալիս ոգեշունչ մի կոչով՝ ուղղուած Անդրկովկասի հայութեան, որի մէջ նկարագրում է Հայերի անտէրունջ վիճակը, պետականութիւնից զրկուած լինելը եւայլն ու յորդորում հետեւել իրենց ազատասէր պապերի քաջագործութեան օրինակներին, անվախ դուրս գալ եւ կռուել թշնամու դէմ: »Յիշեցէք ձեր Հարց մեծամեծ սխրագործութիւնները,— գրում է նա.— եւ աննմանելի առաքինութիւնները: Դուք նոցա որդիքն էք, նոցա արիւնը եռ է գալիս ձեր երակներում …

«Մի վախէք Պարսից ձայնից եւ աղաղակներից: Նոցա բոլոր ուժը ճչի եւ սպառնալիքների մէջ է, եւ ոչ թէ ճշմարիտ զօրութեան եւ խելացիութեան … Արիացէք, մի վախէք: Նոցա յանկարծակի յարձակումը անզէնք եւ խաղաղ շինացւոց վրայ, չի կարող սասանեցնել Ռուսիոյ Օգոստափառ կայսեր անյաղթելի զօրաց»:

Հայրենասէր եւ իր հօտի անձնուէր հովիւը Մակարայեցու խօսքերով է ոգեւորում իր հօտին եւ յորդորում պայքարել մինչեւ վերջ. «Մեռցուք քաջութեամբ ի վերայ եղբարց մերոց, եւ ոչ խառնեսցուք զանուն վատութեան ընդ արութիւնս քաջութեան … Դիմադրեցէք թշնամուն եւ սորա արբանեակներին կամ Ռուսաց զօրքերի հետ միասին եւ կամ թէ մի ուրիշ կերպ, որ աւելի յարմար կը լինի ներկայ աւազակօրէն յարձակմանց միջոցին, իսկ թէ հարկ լինի, մի խնայէք ձեր արեան վերջին կաթիլը …»:

Այսպէսով, Աշտարակեցին իր հայրենասիրական կոչերով պատերազմի մարտահրաւէր չափորն է հնչեցնում ընդդէմ անագորոյն թշնամուն:

Հայոց աշխարհն ուրախութեամբ է ընդունում հեղինակաւոր հոգեւորականի կոչը եւ անում կարելին՝ ռուս զօրքերին օգնելու համար: Այդ բացայայտ տեսնում էր Ռուսաց արքունիքը եւ քաջալերելու համար կայսերական յատուկ հրովարտակ է ուղարկում Աշտարակեցուն՝ յայտնելու ժողովուրդին արքունիքին գոհունակութիւնը Հայերի ցոյց տուած հաւատարմութեան համար, յոյս ներշնչելով՝ որ շուտով նրանք կ՚ազատուեն թշնամու լծից: Ներսէս Աշտարակեցին հազարաւոր օրինակներով, հայերէն եւ ռուսերէն, տպել է տալիս հրովարտակը եւ ցրում կցելով դրան իր քաջալերական խօսքը, «քաջալերեցարուք միաբան առհասարակ հարք եւ որդիք, ծերք եւ տղայք, եւ զձայն ցնծութեան ուրախութիւն ձեր տարածեցէք յազգս ձեր՝ զի ձեր է յաղթանակն եւ զաւար կայսերական մշտնջենաւոր ողորմութեանս [illegible] ձերոց յազգս յաւիտենից …»:

Մեծ հայրենասէրը չի բաւարարւում կոչով եւ ճառերով, նա ձեռնարկում է հայ կամաւորական գնդի հաւաքագրման եւ կազմակերպման կարեւոր գործը: Նրա կոչերը նախապէս ոտքի էին հանել արդէն բազմաթիւ հայրենասէրներին: Թբիլիսիի գեներալ - նահանգապետ Սիպեագինի ղեկավարութեամբ գործող յանձնաժողովը հայկական կամաւորական գնդի համար շատ կարճ ժամանակամիջոցում հաւաքագրում է վեց հարիւր հոգի, յատուկ կանոններ են սահմանւում նրանց համար. նրանք պիտի կերակրուէին, հագնուէին եւ զինուէին, ինչպէս նաեւ վարձատրուէին կայսերական միջոցներով: Հայկական կամաւորական ջոկատների ստեղծումը մի աւելորդ անգամ ցոյց տուեց հայ ժողովրդի բուռն նուիրուածութիւնը Ռուսաստանին: Թբիլիսիի զինուորական նահանգապետ Սիպեագինը խօսելով Հայերի հաւատարմութեան մասին, իր 1827 թուականի Մայիսի 27ի մի կոչի մէջ գրում է. [illegible] մեր սահմանները ներխուժելու հէնց սկզբում, Հայերը աչքի ընկան իրենց անվախութեամբ թշնամու դէմ, դժբախտութիւններին դիմանալու իրենց անխախտելի կայունութեամբ եւ դէպի քրիստոնէական կրօնն ունեցած անսասան նուիրուածութեամբ ու Ռուսաստանի հանդէպ ունեցած օրինակելի հաւատարմութեամբ …»:

Ներսէս Աշտարակեցու ցանկութիւնն էր անձամբ առաջնորդել հայ կամաւորական խմբերը եւ Ռուսաց յառաջապահ զօրքերի հետ միասին արշաւել ուղղակի Երեւանի վրայ:

1827 թուականի մարտ ամսին հայ աշխարհազօրական ջոկատը, Ներսէսի ղեկավարութեամբ, զօրահանդէս է կատարում Թբիլիսիում: Ահագին խուռն բազմութեան ներկայութեամբ Ներսէսը ձի նստած ընդունում է զօրահանդէսը, նա մի սրտաշարժ ու ոգեւորիչ ճառ է ասում եւ խրախուսում զինուորներին:

Հայոց գունդը, չնայած այս բոլորին, դեռ բոլորովին պատրաստ չէր պատերազմի դուրս գալու համար: Ներսէսը ճանապարհ ընկաւ ապրիլ 2ին Թբիլիսիից (Թիֆլիս) Ջալալօղլի՝ Ռուսաց յառաջապահ զօրքին առաջնորդելու, իսկ Մայիսի 15ին Վանքի եկեղեցում մեծ հանդիսաւորութեամբ կատարուեցաւ հայ կամաւորական ջոկատների երդման արարողութիւնը եւ դրօշակի օրհնութիւնը: Ներսէսը ներկայ չէր. բայց այդ օրը բազմահազար ժողովրդի ներկայութեամբ ոգեւորիչ ճառով հանդէս եկաւ Հայրենասէր հոգեւորականը:

Յարութիւն քահանայ Ալամդարեանը:

Մօտ հազար հոգուց բաղկացած հայ կամաւորական գունդը ռազմաճակատ մեկնեցաւ 1827 Մայիսի կէսերին:

(1) *ՌՈՒԲԷՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ*

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՐԲ ՅՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԿՍԻ

•

ԽՄԲ.— Երիտասարդ բժիշկը, որ Պէյրութէն Հիւս. Ամերիկա գացած էր իր մասնագիտութիւնը կատարելագործելու համար, պարբերաբար պիտի աշխատակցի «*Յառաջ*»ի:

Այս քանի մը տողերով չեմ յաւակնիր լրիւ ծանօթութիւններ տալ այն միջոցներու մասին որոնք ի գործ կը դրուին Մ. Նահանգներու մէջ սահմանափակելու համար յղութեան շրջանի կարգ մը բարդութիւնները:

Միացեալ Նահանգներու մէջ ուր բժշկական գիտութիւնը նախանձելի բարձրութեան մը հասած է, մասնաւոր բուժարաններ հաստատուած են, վիժումներու եւ զանազան ուրիշ բարդութիւններու առաջքը առնելու համար: Այնտեղ պէտք եղած բացատրութիւնները կը տրուին ապագայ մայրերու: Այդ բուժարանները կը յաճախեն մանաւորաբար այն կիները որոնք փորձառութիւն չունին եւ իրենց առաջին զաւակը պիտի ունենան:

Առաջին առթիւ իրենց կը բացատրուի թէ յղութիւնը բնական վիճակ մըն է եւ 98 առ հարիւր որեւէ բարդութիւն չի ծագիր: Արդարեւ շատեր ջղային վիճակ մը կ՚ունենան, երբ զգան իրենց յղութիւնը:

Յղութիւնը կը վնասէ՞ կնոջ ներքին գործարաններուն:

Փոքր արկածները, յուզումը վիժումի պատճառ կը դառնա՞ն:

Երեխան բնական պիտի ծնի՞: Այսպիսի մտածումներ եւ տղաբերքի հեռանկարը վախ կը պատճառեն շատերուն: Անշուշտ չեն պակսիր «փորձառու» կիներ որոնք հեռանկարը աւելի սարսափելի կը դարձնեն իրենց խորհուրդներովը:

Երբ յղի կինը տեղեակ պահուի եւ համոզուի թէ վերոյիշեալ արկածները յաճախադէպ չեն, առաջին մեծ քայլը առնուած կ՚ըլլայ բնական յղութեան եւ ծննդաբերութեան ճամբուն վրայ:

Այս համոզումը ներշնչելէ վերջ, բացատրութիւններ կուտան ուտելիքներու եւ զանազան պատահարներու մասին: Բարդութեանց պարագային հիւանդը անմիջապէս պէտք է դիմէ գինքը խնամող մասնագէտին կամ դարմանատուն:

Յղի կին մը բնականօրէն ծանրութեամբ կ՚աւելնայ, մօտաւորապէս ամիսը մէկ քիլօ: Անշուշտ սկզբնական ամիսներուն ոչ այնքան որքան վերջին երեք ամիսներու ընթացքին: Առաջին վեց ամիսներուն 5 քիլօ եւ նոյնքան ալ վերջին երեք ամիսներուն: Եթէ ծանրութիւնը կ՚աւելնայ արագօրէն, պէտք է անմիջապէս բժշկին դիմել, մանաւանդ երբ ոտքերը, ձեռքերը կ՚ուռին եւ տեսողութեան դժուարութիւններ, ականջի խժլտուքներ կը ծագին: Այդ ախտանշանները կրնան բերել թունաւորում: Երբ սկզբնական շրջանին է, այս բարդութիւններուն առաջքը կ՚առնուի բժիշկին խորհուրդներով:

Երբեմն կրնայ հակառակը պատահիլ: Փոխանակ կշիռքը աւելնալու կը մնայ նոյնը կամ աւելի կը պակսի, մանաւանդ երբ հիւանդը անդադար կը փսխէ: Առաջին երեք ամիսներուն պարզ սիրտ խառնուիլը, նոյնիսկ երբեմն փսխելը բնական երեւոյթներ են: Խօսքս այն պարագաներուն է երբ հիւանդը անդադար կը փսխէ եւ կը նիհարնայ: Այսպիսի պարագաներու մէջ ալ անհրաժեշտ է դիմել բժշկին:

Չեմ ուզեր մանրամասնութեանց մէջ մտնել սնունդի մասին: Բնական պայմաններու տակ յղի կինը կրնայ ուտել ամէն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

•

Հայաստանի մէջ եղած են բազմաթիւ ճարտարապետական կառուցումներ, բազմաթիւ շէնքեր Թամանեանի գլխաւորութեամբ եւ ծրագիրներով. շինուած շէնքերը առանձնապէս արժէքաւոր են, որովհետեւ հայկական ոճը եւ կնիքը ունին իրենց վրայ, բայց ուրիշ ճարտարապետներ նոյնպէս ծրագրած եւ կառուցած են ճարտարապետական կարեւոր ձեռնարկներ:

Եղաւ շրջան մը երբ ճարտարապետութեան մէջ եւս կուսակցութիւնը ուզեց միջամտել եւ միջամտեց անշուշտ եւ որոշ մաքրագործման ենթարկեց հայ ճարտարապետական կազմակերպութիւնը, այն հիմունքով թէ հայ ճարտարապետները չափէն աւելի տարուած էին ազգային դասական ճարտարապետութեան ոճով, մինչդեռ սոցիալիզմի կառուցումը կը պահանջէր «մոտերն» շրջանի ճարտարապետական ձեւեր եւ արտայայտութիւններ: Զուտ գործնական գետնի վրայ եւ մէկէ աւելի ճարտարապետներ պատժուեցան, աքսորուեցան, նոյնիսկ կ՚ենթադրուի որ ոմանք գնդակահարուեցան, ինչպէս շատ տաղանդաւոր ճարտարապետ Մազմանեանը, Քոչարը եւ ուրիշներ. բայց իր ամբողջութեան մէջ Հայաստանի ճարտարապետութիւնը պահեց իր հաւասարակշռութիւնը հակառակ, ուրեմն, այդ միջամտութեանց եւ երաժշտութեան հետ զուգընթաց, հայկ. մշակոյթի ստեղծագործական առաջնակարգ արտայայտութիւնը կը կազմէ ան Հայաստանի մէջ:

Երկու խօսք ալ կարելի է ըսել նկարչութեան մասին: Նկարչութիւնը արդէն մշակոյթի քիչ մը աւելի խոցելի կողմն է. այսպէս, պետութիւնը կամ կուսակցութիւնը կրող է իր ազդեցութիւնը աւելի լայն չափով ունենալ, պահանջելով նկարչութիւնը ծառայեցնել պետական կամ կուսակցական գաղափարներուն եւ շահերուն:

Նկարչութեան տեսակէտով Հայաստանը աւելի բախտաւոր էր, որովհետեւ արդէն հանրապետական շրջանին, նկարչութեան կազմակերպութեան եւ զարգացման գործը սկսած էր: 1919 թուականին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ առաջին ցուցահանդէսը հայ նկարիչներու եւ քանդակագործներու: Մեծ թիւով նկարիչներ մասնակցեցան այդ ցուցահանդէսին եւ նկարչութեան կազմակերպութիւնը խորհրդային դարձաւ Հայաստանում եւ երբ արդէն որոշ չափով ուժերկային, դուրսէն եւս եկաննորանոր ուժերեւնկարչութիւնը նոյնպէս զարգացման աստիճանին հասաւ, ոչ այն չափով ի հարկէ, ինչ որ երաժշտութիւնը կամ ճարտարապետութիւնը:

Ինչպէս ճարտարապետութեան մէջ՝ Թամանեանը եղաւ հայ ճարտարապետութեան գլխաւորողը, ծրագրողը, ներշնչողը, կազմակերպողը, գործադրողը, նկարչութեան մէջ եւս մէկ ուրիշ Ռուսաստանէն եկած անհատ, Մարտիրոս Սարեանը, որ արդէն իսկ Ռուսաստանի մէջ նկարչական կերպարանք եւ համբաւ ստացած էր, կազմակերպեց սովետական շրջանին հայ նկարչութիւնը Հայաստանի մէջ. եւ հայ Նկարիչներու Միութիւնը, դարձաւ Հայաստանի նկարչական գործի զարգացման կեդրոնը:

Դժուար է ըսել թէ ինչպիսի ծաւալով կամ ի՞նչ արժէքով գործեր արտադրուած են: Այն, ինչ որ մենք տեսած ենք դուրսէն զանազան հրատարակութիւններու միջոցաւ չապացուցաներ թէ Հայաստանի նկարչութեան մէջ առանձնապէս մեծ գործեր կան: Բայց, քանակի տեսակէտով, եթէ նկատի ունենանք արտադրանքի այն թիւը որ կը ներկայացուի զանազան միջոցներով, խոշոր թիւ կը կազմեն նկարիչները: Պէտք է ըսել որ նկարչութիւնը, արուեստներու մէջ, ամէնէն աւելի խորհրդային պետական քաղաքականութեան ծառայող ճիւղն է:

Եւ վերջապէս, քանի մը խօսք ալ գիտութեան մասին: Խորհրդայնացումէն առաջ ալ հայ ժողովուրդի մէջ եղած են գիտնականներ, որոնք անհատաբար կը գործէին զանազան վայրերու մէջ, մեծ մասամբ Հայաստանէն դուրս: Հանրապետութեան շրջանին էր որ սկսան վերադառնալ Հայաստան:

Խորհրդային իշխանութեան երեսուն տարիներու ընթացքին Հայոց գիտութիւնը կազմակերպուեցաւ եւ բաւական յառաջ գնաց շնորհիւ այն գիտական հաստատութիւններուն եւ համալսարանին, բարձրագոյն վարժարաններուն որոնք գոյութիւն ունին Երեւանի մէջ:

Մասնաւորապէս Հայոց գիտական գործունէութիւնը այսպէս ըսենք զարգացուցաւ Հայաստանի գիտութեանց Ակադեմիայի ստեղծումէն ետք երբ հայ գիտնականները համախմբուեցան բարձրագոյն կաճառին մէջ եւ գիտահետազօտական հաստատութիւնները կապուեցան այդ Ակադեմիայի հետ: Պէտք է ըսել որ գիտութեան զանազան ճիւղերը Հայաստանի մէջ բաւական բարձր զարգացման աստիճանին հասած են, այնպիսի երեւոյթներ կան, ինչպէս օրինակի համար Ալիխանեան եղբայրներու տիեզերական ճառագայթներու ուսումնասիրութիւնը Արագածի վրայ, որի համար յատուկ կատարելագործուած աստեղադիտարան շինուած է եւ որոնց աշխատանքի արդիւնքին շատ կարեւոր կշիռ կը տրուի ոչ միայն Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ, այլեւ արտասահման:

(11)

բան: Անշուշտ յանձնարարելի է որ առատ կաթ խմէ, որովհետեւ կաթը մեծ չափով կիր կը պարունակէ որ այնքան անհրաժեշտ է երեխային, նաեւ բանջարեղէններ՝ պնդութեան առաջքը առնելու համար, որովհետեւ յղի կիներ հակամէտ են պնդութիւն ունենալու: Հակառակ պարագային կարելի է տալ թեթեւ լուծողականներ:

Երբեմն ուրիշ բարդութիւններ ալ կրնան ծագիլ:

Առաջինը արիւնահոսութիւնն է: Դժբախտաբար սակաւաթիւ չեն այն կիները որոնք կամովին կ'ուզեն կորսնցնել իրենց զաւակը եւ ուրեմն կը փորձեն վիժումի միջոցներ: Այսպիսի պարագաներու մէջ հիւանդը կ'ունենայ ծանր արիւնահոսութիւն եւ կրնայ նաեւ ենթարկուիլ միքրոպային վարակումներու: Շատեր այս ձեւով ոչ միայն պատճառ կ'ըլլան որ երախան կորսնցնեն, այլեւ կրնան ամուլ դառնալ կամ մահանալ:

Արիւնահոսութիւնը կրնայ պատահիլ նաեւ առանց պատճառի: Այդպիսի պարագաներու մէջ կը յանձնարարուի, նոյնիսկ եթէ միայն քանի մը կաթիլ արիւն կորսուի, դիմել ամենամօտ հիւանդանոցը ուր հիւանդը կը ստանայ բացարձակ հանգիստ եւ կարգ մը ուրիշ դարմանումներ: Երբ արիւնահոսութեան հետ ցաւեր ալ ունենան, վիժումի հաւանականութիւնը կ'աւելնայ:

Երիկամներու բորբոքումները, , փորի սուր ցաւերը նոյնպէս անմիջական դարմանումի կը կարօտին:

Ոտքի երակներու ընդլայնումը (վարիս) եւ նման բարդութիւններ պատահական են յղութեան շրջանին: Այսպիսի պարագաներու մէջ կը յանձնարարուին մասնաւոր գուլպաներ: Եթէ տագնապը սուր հանգամանք ստանայ, կը յանձնարարուի վիրաբուժական դարմանում:

Մ. Նահանգներու մէջ, յղի կիներուն կը տրուին գրքոյկներ , որոնց մէջ կը բացատրուին այս բոլորը: Առաջին այցելութեան ձրի կը կատարեն մէզի (շաքարի եւալբումինի համար), արիւնի (կարմիր գնդիկներ եւ սիֆիլիս) քննութիւններ: Նաեւ շատ մը նահանգներու մէջ պարտաւորիչ է կուրծքի լուսանկարը հանել Ք. ճառագայթներով, թոքախտի պարագաները դարմանելու համար: Յղի կինը դարմանատուն կ'այցելէ ամիսը մէկ անգամ, առաջին 7 ամիսներու ընթացքին: Այս այցելութիւններու միջոցին կը քննեն կշիռը, արեան ճնշումը եւն.:

Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին հիւանդը կ'այցելէ դարմանատուն ամիսը երկու անգամ:

Ահաւասիկ քանի մը գիտելիքներ այն միջոցներուն մասին որոնք ձեռք կ'առնուին Մ. Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ ուրիշ շատ մը քաղաքակրթուած երկիրներու մէջ, դիւրացնելու համար յղութեան շրջանը եւ ունենալու համար առողջ սերունդ մը:

ԲԺ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՍՐՏԻՆ ՍԻՐԱԾԸ

★

Կը թուի թէ Անգլիոյ մէջ, այս օրերս— մանաւանդ այս տարուն — սկսած են երկրորդական գծի վրայ դնել Քորէայի թնճուկը, Գերմանիոյ ընտրութեանց հանելուկը, Աւստրիոյ դաշնագրին ստորագրութիւնը, Սուէզի վէճը եւ Մալենկովի ճառը: Քիչ կը մնայ, պիտի մոռնան նաեւ «քրիքէթ»ը, եթէ օրուան մեծերը չվախնան որ յեղափոխութիւն մը կը պայթի...

Եւ օրակարգի վրայ դրած են աւելի հրատապ — կամ աւելի զուարճալից — պատմութիւն մը, որ, ահաւասիկ, այնքան տեղ կը գրաւէ միջազգային մամուլին մէջ:

Կարգ մը խմբագիրներու բերնին ջուրերը կը վազեն, երբ կընկարագրեն դէպքը՝ զանազան ու զարմանազան մանրամասնութիւններով յաւելեալ եւ ճոխացեալ:

Եղածն ալ մեծ բան մը չէ:

Թագուհիին կրտսեր քոյրը, իշխանուհի Մարկրիթ Րոզ, որ արդիական խառնուածքի տէր աղջիկ մըն է եւ բնաւ չի նմանիր ոչ իր մեծ մայրիկին, ոչ ալ մեծ հօրը մեծ մեծ մայրիկին, սիրահարած է հասարակ մահկանացուի մը հետ:

Այս վերջինը — իրմէ 17 տարի մեծ — արքունիքին թիկնապահ սպաներէն մէկն էր, մինչեւ վերջերս: Պատերազմի օրերուն, կը փայլէր իր քաջագործութիւններով՝ իբրեւ օդաչու: Սպան ոչ միայն արքայական արիւն չի կրեր իր երակներուն մէջ, որպէսզի արձակ - համարձակ խնդրէր իշխանուհիին ձեռքը, այլեւ ամուսնալուծուած է եւ հայրն է երկու մանչուկներու: Ապահարզանին մեղքն ալ իր նախկին կնոջը վզին փաթթուած է՝ դատական վճիռով:

Այս պատմութիւնը մեծ իրարանցումի մատնած է Անգլիան՝ հիւսիսէն հարաւ, արեւելքէն արեւմուտք: Լորտերն ու դուքսերը, երեսփոխաններն ու կառավարութեան անդամները, եկեղեցականներն ու խմբագիրները, խանութպաններն ու գիւղացիները իշխանուհիին սիրահարութեան խնդրով կը գրաղին չարաթներէ ի վեր:

— Իրաւունք ունի՞ սովորական մահկանացուի մը հետ ամուսնանալու, երբ այնքան մօտիկ է գահուն...

— Եթէ Թագուհիին եւ յաջորդ երկու գահաժառանգներուն բան մը պատահի ինքն է որ գահ պիտի բարձրանայ. ըլլալի՞ք բան է որ իրեն կողակից ունենայ ժողովուրդին խոնարհ մէկ զաւակը, որ ի լրումն դժբախտութեանց, ամուսնալուծուած ալ է...

Կաթոլիկ եկեղեցին կը բողոքէ, որովհետեւ ապահարզանի չի հաւատար: Անգլիքան եկեղեցին խանդավառուած չէ ամուսնութեան ծրագրով: Խորհրդարանին կէսը դէմ է: Մամուլին մէկ մասը «մեր խառնուելիք գործը չէ» կ'ըսէ, իսկ տանտիկիններէն շատերը իրենց վճիռը արձակած են.

— Ձգեցէք, թող իր սրտին սիրածը առնէ....

Նոյն փորձանքին չմատնուեցա՞ւ իշխանուհիին հօրեղբայրը — այժմ Ուինդըրի դուքսը — որ գահէն հրաժարեցաւ, որովհետեւ ուզեց «առնել իր սրտին սիրածը»:

Հանրապետական ազգերը կրնան քաշքշուքի նիւթ ընել այս պատմութիւնը: Բայց, կարծեմ իրաւունք չունին: Անգլիա կ'ուզէ անվթար պահել իր աւանդութիւնները, նոյնիսկ ի վնաս իշխանուհիի մը՝ սրտին եւ ազատութեան:

Այդ աւանդապետութեան շնորհիւ չէ՞ր որ այս բարձունքին հասաւ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՆՈՐ ԱՐԹՆՑԱՆ

Վերջերս «Ազգային փրկութեան» օրէնք մը քուէարկուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, պայքարելու համար յետադիմական շարժումին դէմ որ վտանգաւոր աստիճանի մը հասած է:

Թուրք թերթ մը, «Ենի Իսթանպուլ» կը գրէ այս առթիւ.

— Ազգ. Ժողովը փոթորկալից նիստէ մը վերջ ընդունեց Ազգ. Փրկութեան օրինագիծը, որ մասնաւոր կարեւորութիւն ունի:

Ի՞նչ նպատակ ունի այդ նոր օրէնքը: Վարչապետ Մենտէրէս ըսաւ բացէ ի բաց

— Ոչ ոք հայրենակիցներու խղճմտանքը գործիք պիտի ընէ անձնական շահախնդրութիւններու: Մեր ներքին քաղաքականութեան ամէնէն խախուտ կողմը այն է որ փոխանակ հիմնական ծրագիրներու կապուելու եւ ըստ այնմ գործելու, հետզհետէ ամբոխավարութեան մէջ կ'իյնանք եւ հայրենակիցներու անդորրութիւնը կը խռովենք: Եթէ կ'ուզենք հայրենասիրական մեծ դատերու նուիրուիլ, պէտք է բաժնուինք այս ամուլ ճամբէն: Ոչ մէկ ատեն քաղաքականութեան անունով կրնանք հայրենակից մը հայրենակցի մը դէմ լարել: Քաղաքական այսպիսի ըմբռնում մը բնաւ չի պատշաճիր հասուն ազգի մը:

Երբ բազմաթիւ կուսակցութիւններու կեանքը ողեւորուեցաւ երկրին մէջ, անմիջապէս հաստատեցինք թէ խղճի ազատութիւնը իբրեւ յետադիմութեան եւ մոլեռանդութեան դրօշ կը պարզուի եւ այս ոգին է որ կը տիրապետէ խօսուած ճառերուն եւ կատարուած քարոզութիւններուն մէջ:

Ամէն պետութիւն պարտաւոր է կտրուկ շարժիլ եւ միջոցներ ձեռք առնել այն կործանարար գործունէութեանց դէմ, որ կը ձգտին ներքին միաբանութիւնը քանդել: Այն պետութիւնը որ կ'անտեսէ այս անհրաժեշտութիւնը , անտեսած կ'ըլլայ իր պարտականութիւններուն ամէնէն գլխաւորը: Ահա թէ ինչու մենք կը զարմանանք , թէ ինչու մինչեւ հիմա ուշացաւ այսպիսի օրէնք մը:

Կրօնական պոլիտիկոսութիւնը ամէնէն վտանգաւորն է մեր ընկերային հիւանդութիւններուն: Այս պատճառով է որ դարերով չկրցանք հաւաքել մեր ուժերը, ուշ մնացինք ժամանակին յարմար ազգ մը ըլլալու: Օսմանեան կայսրութիւնը դարձեալ այս պատճառով է որ կորսնցուց իր ամբողջ վերելքի կարելիութիւնները եւ եղաւ վարչական ու կազմակերպչական ճշմարիտ քաոս մը:

Յանուն կրօնի Ենիչէրիները գլուխ ցցած են, «քապաքճի»ները խռովութիւններ յարուցած, հազարումէկ ըմբոստութիւններ յառաջ եկած են: Օսմանեան պատմութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ կրօնական «փոլիթիքաճի»ութեան մէկ ամբողջութիւնը:

Այդ զզուելի քաղաքականութեան հետեւանքով է որ անծայրածիր կայսրութիւն մը կործանեցաւ: Հիմա ինչպէ՞ս կրնանք աչք գոցել անոնց որ նոյն ճամբուն վերադառնալ կ'ուզեն:

Օսմանեան կայսրութիւնը իսկապէս կրօնապետութիւն մըն էր, ունէր իր Շէյխ իւլ Իսլամները , դատըները եւ մէտրէսէները: Արդարութիւնը հիմնուած էր ֆէթվաներու, կրօնական իրաւաբանութեան եւ շէրիաթի վրայ: Պէտք չէ մոռնալ այդ պոլիտիկոսներուն «շէրիաթ կ'ուզենք» աղաղակները, ըմբոստութիւնները: Կրօնքը հաւատքի հարց մըն է, ոչ թէ խռովութեան գրգիռ մը: Շէյխ Սայիտներ փճացան երիտասարդ հանրապետութեան լոյսին առջեւ: Ձենք ուզեր որ այսպիսի ահազդու մտայնութիւն մը բոյն դնէ դարձեալ մեր ներքին քաղաքական կեանքին մէջ: Աղէտ մըն է ան, որ թշնամիին գրաւումէն աւելի եղերական է:

Նոր օրէնքը հնարաւորութիւն կուտայ Թուրք ազգին պաշտպանուիլ այսպիսի վտանգներէ եւ մաքրել այն հիւանդութեան դէմ , որ դարերով կրծած է մեր ընկերային կեանքը:

Ա.— Այսօր եօթներորդ օրն է որ նոյն շարժանկարին կ'երթամ:

Բ.— Խե՞նթ ես, ի՞նչ ես:

Ա.— Բնաւ երբեք: Շարժանկարին մէջտեղ՝ գեղեցիկ օրիորդ մը կը սկսի հագուստները հանել, եւ բոլորովին չմերկացած՝ կով մը կուգայ եւ կը ծածկէ աչքերէս...

Բ.— Ուրեմն:

Ա.— Ամէն օր կ'երթայի այն յոյսով որ կովը չի գար, բայց չեղաւ...

★

Նէ.— Այդ որքան ուղղագրական սխալներ ըրած էիր ինծի գրած նամակիդ մէջ:

ՆԱ.— Սիրելիս՝ մութը կոխած էր, եւ շատ բան չէր տեսնուեր...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

Բացաւ աչքերը, որոնք կատուի մը աչքերուն նման կանաչ էին: Դանդաղօրէն ըսաւ.

— Ուրեմն, ես խորհեցայ. իսկ դո՞ւք:

Երկուքն ալ բացին իրենց աչքերը:

— Ես ալ խորհեցայ, ըսաւ Պ. Պուք, սակայն եզրակացութեան մը չյանգեցայ, ասիկա ձեր գործն է, սիրելի բարեկամս:

— Ես ալ խորհեցայ ըսաւ Տոքթ. Կոնստանտին, զանազան ուղղութիւններով բանեցուցի ուղեղս, սակայն անօգուտ:

Փուարօ ժպտաշուրթն մտիկ կ'ընէր: Երբ երկու մարդիկը աւարտեցին իրենց խօսքը, գաղտնի ոստիկանը պեխերը շտկեց եւ հանդիսաւոր շեշտով մը սկսաւ խօսիլ.

— Բարեկամներ, փաստերը օգտագործելով լուծում մը գտայ, տակաւին չեմ գիտեր որ ճի՞շդ է թէ ոչ: Վստահ ըլլալու համար կարգ մը փորձեր պիտի կատարեմ: Նախ կ'ուզեմ ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել կարգ մը կենսական կէտերու վրայ: Պ. Պուք, ինչպէս կը յիշէք, երբ առաջին անգամ դէմ դիմաց նստանք այս վակոնին մէջ, դիտել տուիք թէ ամէն ազգէ եւ ամէն դասակարգէ ուղեւորներ կը ճամբորդէին այս շոգեկառքով, ինչ որ սովորական չէ այս եղանակին համար: Օրինակի համար Աթէնք — Փարիզ եւ Պուքրէշ Փարիզ վակոնները գրեթէ պարապ են: Մի մոռնաք նաեւ թէ ճամբորդներէն մէկը երեւան չելաւ Պոլսոյ մէջ: Յատկանշական պարագայ մըն է այս: Հետաքրքրութիւնս կը շարժեն նաեւ զանազան կէտեր, օրինակ Տիկին Հապըրտի պայուսակը, Տիկին Արմսթրոնկի մօրը անունը, Պ. Հարտմանի դերը, իշխանուհի Տրակոմիրովի փոքր անունը եւ Հունգարացիին անցագրին վրայի իւղի արատը:

Պուք եւ Տոքթ. Կոնստանտին ապշահար մտիկ կ'ընէին:

— Ձեր ըսածներէն բան մըն ալ չեմ հասկնար, ըսաւ Պ. Պուք: Ինչո՞ւ լաւ մը չէք բացատրեր. օրինակ առնենք անցագիրը:

Վերցուց անցագիրը սեղանին վրայէն եւ բացաւ:

— Ա՞յս արատին համար է ձեր խօսքը, հարցուց:

— Այո, պատասխանեց Փուարօ, ուշադրութիւն ըրէք թէ ուր է արատը:

— Կոմսուհիին անունին սկիզբը. սակայն չեմ հասկնար թէ ինչ կարեւորութիւն ունի:

— Հիմա պիտի հասկնաք: Նախ վերադառնանք Բէչէթի բաժնեակին մէջ գտնուած թաշկինակին: Ինչպէս գիտէք Հ. սկզբնատառին հետ կապ ունեցող երեք հոգի կան շոգեկառքին մէջ,— Տիկ. Հապըրտ, Օր. Տեպենհամ եւ Հիլտէկարտ Շմիթ: Ինչպէս գիտէք, շատ նուրբ թաշկինակ մըն էր մեր գտածը, հաւանաբար Փարիզի ապրանք:

Տիկին Հապըրտ այդ տեսակ թաշկինակ չի գործածեր, ոչ ալ Օր. Տեպենհամ, իսկ գերման սպասուհին երբեք: Անոնցմէ զատ երկու հոգի կան, որոնք կրնան այդ թաշկինակին տէրը ըլլալ. իշխանուհին եւ երիտասարդ կոմսուհին:

— Իշխանուհիին անունը Նաթալիա է, ըսաւ Պ. Պուք:

Փուարօ առանց կարեւորութիւն տալու շարունակեց.

— Երբ կոմսուհիին մասին կը խորհիմ, անմիջապէս բան մը ուշադրութիւնս կը գրաւէ: Անցագրին մէջ ճիշդ իր փոքր անունին վրայ իւղի արատ մը կընշմարեմ: Ի՞նչ է կոմսուհիին անունը: Էլենա. հիմա ենթադրենք թէ իր անունը ոչ թէ Էլենա, այլ Հելէնա է: Գլխագիր Հն կարելի է Էի վերածել եւ յետոյ իւղի արատով մը ծածկել...

— Հելէնա, պոռաց Պ. Պուք, բայց գաղափար մըն է այդ:

— Անշուշտ, ըսաւ Փուարօ, ամենապզտիկ կէտերն անգամ պէտք չէ վրիպին մեր ուշադրութենէն:

— Բայց ինչպէս կ'ըլլայ որ կոմսուհին.

— Կ'աղաչեմ, մի ընդմիջէք: Հիմա ուրիշ կէտ մը նկատի առնենք: Ոճրագործը կամ ոճրագործները ի՞նչպէս կ'ուզէին ներկայացնել այդ ոճիրը: Մի մոռնաք թէ ձիւնամրրիկը տակնուվրայ ըրած է իրենց ծրագիրը: Ենթադրենք թէ ձիւնամրրիկ չկար. ի՞նչ պիտի պատահէր. շոգեկառքը իր ճամբան պիտի շարունակէր, ոճիրը այս առաւօտ երեւան պիտի ելլէր Իտալիոյ սահմանագլուխը, ճամբորդները նոյն վկայութիւնները պիտի տային, իսկ համազգեստը պիտի գտնուէր լուացարաններէն մէկուն մէջ:

— Այսի՞նքն:

— Այսինքն ոճրագործին նպատակը պիտի ըլլար այնպէս մը ցոյց տալ թէ ոճիրը դուրսէն եկած մէկու մը կողմէ գործուած է եւ շոգեկառքին ճամբորդներէն ոչ մէկը կապ ունի այս խնդրին հետ: Ոստիկանութիւնը պիտի ենթադրէր թէ ոճրագործը վար ցատկած եւ աներեւոյթ եղած է ուէէ կայարան մը: Սակայն ձիւնամրրիկը բացդութիւններ ստեղծեց: Ոճրագործը ստիպուեցաւ իր նախատեսածէն աւելի երկար մնալ Բէչէթի բաժնեակին մէջ: Սպասեց որ շոգեկառքը ճամբայ ելլէ, բայց ի զուր: Այն ատեն ստիպուեցաւ նոր ծրագիր մը պատրաստել:

— Լաւ, սակայն թաշկինակը ի՞նչ կապ ունի այս խնդրին հետ, հարցուց Պ. Պուք անհամբեր:

(Շար.)

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

400 ՄԵՌԱԾ, 3000 ԱՆՊԱՏՍՊԱՐ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ նոր եւ աւելի զօրաւոր շարժ մը աւերեց յոնիական կղզիները եւ Պելոպոնէսի արեւմտեան ափը։ Մեռեալներուն թիւը կը հաշուեն 400, վիրաւորները՝ 300։ Անպատսպար կը մնան երեք հազար հոգի։ Կացութիւնը եղերական է մասնաւորապէս Քեֆալոնիա, Իթակէ, Զանթա, Լեւքաս եւ Զաքինթոս կղզիներուն մէջ։ Ընկերային գործերու նախարարը, որ աղէտին վայրը գացած էր, կը հեռագրէ թէ «կացութիւնը եղերական է եւ թէ երբեք այսպիսի աղէտ չէր տեսնուած։ Օգնութեր ղրկեցէք որպէսզի կարենանք օգնութիւն հասցնել։ Երկու գիւղեր քարուքանդ եղած են։ Զանթայի մէջ ընդարձակ տարածութիւններ աւերուած են»։

Ալիքները սրբած են Իթակէի գլխաւոր քաղաքը, Վաթի։ Ամէն կողմ աւերակներ կը տեսնուին։ Միայն երկու գիւղեր կանգուն մնացած են։ Մեծապէս վնասուած է նաեւ Քեֆալոնիոյ գլխաւոր քաղաքը, Արկոսթոլիոն։ Բանտը փլած է։ Բանտարկեալները պարպուած էին քանի մը վայրկեան առաջ։

Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ 30 ցնցումներ զգացուեցան 48 ժամուան մէջ։ Մօտ 500 բնակիչներ Փաթրաս փոխադրուեցան, ուրիշ 500 հոգի ալ Պիրէոն։ Ասոնց մէջ կան օտար շրջիկներ ալ որոնցմէ Պելժ մը ինքզինքը ծովը նետելով խեղդուեցաւ։ Զինուորներ ղրկուած են աղէտեալներուն օգնելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՑ վարչապետը, Փիչչիոնի, հրաժարեցաւ, անկարելի գտնելով նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Իրեն դէմ դիրք բռնած են ընկերվարականները, մերժելով իբրեւ արտաքին նախարար ընդունիլ նախորդ վարչապետը, Տէ Կասփերի։

ՄԱՐՈՔԻ Սուլթանին դէմ սարքուած պայքարը կասեցնելու համար, ստիպողաբար Ռապաթ վերադարձաւ ֆրանսական մարզպանը, զօր. Կիյեոմ։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կացութիւնը փափուկ է եւ թէ Սուլթանին հակառակորդը, Մարաքէշի փաշան կրնայ դաւ մը սարքել 24 ժամուան մէջ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս չի հաւատար թէ Խ. Միութիւնը ջրածին ռումբ ունի, ինչպէս կը ծանուցանէր Պ. Մալենկով։ Այս առթիւ դիտել կու տան թէ ամերիկեան մասնաւոր հաստատութիւնները չեն արձանագրած ջրածին ռումբի պայթիւն, Մալենկովի ճառէն առաջ կամ վերջը։ Նախարարը ճառին միւս մասերն ալ շօշափելով, ըսաւ թէ Մալենկով կ՚ուզէ պառակտում սերմանել ազատ աշխարհին մէջ, խափանելու համար միացեալ Եւրոպայի կազմութիւնը։

ՉԸՐՉԻԼ իր հիւանդութենէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով Լոնտոնի վարչապետարանը այցելեց առջի օր։ Որոշած է կրկին ձեռք առնել մասնաւորապէս արտաքին գործերու ղեկավարութիւնը։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հողագործութեան դէմ խիստ խմբագրական մը հրատարակեց կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա», մատնանշելով շարք մը թերութիւններ։

1550 ՄԵԹՐ ԽՈՐՈՒԹԵԱՄԲ ծովուն յատակը իջան ֆրանսացի հրամանատար Հուօ եւ ճարտարագէտ Վիլմ, Թուլոնի բացերը, մասնաւորապէս շինուած զօրծիքով մը, «պաթիսքաֆ»։ Պելժ գիտնականը, Փիքար չէր կրցած այս խորութեան հասնիլ։ Երկու Ֆրանսացիները այժմ կ՚ուզեն մինչեւ երկու հազար մեթր իջնել։ Սուզումը տեւեց երկու ժամ քսան վայրկեան։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ այս կիրակի 16 Օգոստ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւն։ Հայրապետական պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Գեր. Տ. Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ։

Երկուշաբթի օր Ս. Պատարագ Մեռելոցի։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

Դիւան հոգաբարձութեան

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով։

Կարգ մը կարգադրութիւններ եղած են մօտակայ արուարձաններու համար։

Այսպէս, Իսի լէ Մուլինոյի բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդներն ալ կըրնան իրենց թերթերը ստանալ դիմելով ընկեր Բարթող Փափազեանի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՏԱԼՈՎ ՈՒՇ-ԿԱՆՈՒԽ ԿԸ ՇԱՀԻՔ

«Յառաջ» բազմաթիւ բաժանորդներ ունի ոչ միայն Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու, այլ եւ Միջին Արեւելքի, Ալժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի մէջ եւ Ափրիկէի խորերը, (Քամերուն, Քոնկօ եւն.)։

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամի «Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան-Տուներուն»։ Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, ռատիօ գործիք, երգապնակ (տիսք), գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.)։

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մեծ ծնոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք։

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել ROQ.29-00 ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Լա Սիոթայի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ աւանդական սովորութեամբ յետ Ս. Պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի Օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ առտու։ Սոյն հանդիսութեանց կը մասնակցին Մարսիլիոյ քահանաները, Պոմոնի եւ Լա Սիոթայի դպրաց-դասերը, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Լեւոն Ձերահեանի։ Իսկ ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին Նախատօնակի արարողութիւն եւ «Մատաղ-ոչխարի Օրհնութիւն» պիտի կատարուի։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12։

Հեռաձայն Ռէնսի 172

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ Տիկ. Ս. Յակոբեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանի, այրի տիկին ԵՐԱՆԵԱԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանը յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին, Հոկտեմբերէն սկսած, պիտի ունենայ գիշերօթիկ բաժին, առ այժմ տասը տարեկանէն վեր մանչերու համար։ Գիշերօթիկ բաժնի նպատակն է հնարաւորութիւն տալ նոր սերունդին, Պէյրութէն դուրս, ուրիշ վայրերէ ալ ուսում ստանալու ճեմարանին մէջ։

Ընդունելութեան պայմաններն են.— Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար տարեկան 9 ամիս 1500 լիբ. ոսկի, ուրիշ երկիրներ 500 տոլար։ Անոնք որ ամառը, երեք ամիս պիտի մնան ճեմարան, պիտի վճարենյաւելեալ 200 տոլար ամառանոցին համար։

Այս վճարով պիտի հոգացուի աշակերտի ուսման ծախքը, բնակարանը, սնունդը, առողջապահական ծախքը, գրօսը եւայլն։

Համազգայինի ճեմարանի նպատակն է ոչ միայն ընդհանուր երկրորդական կըրթութեամբ օժտել մեր նոր սերունդը, այլ եւ հայ լեզուով եւ հայ ոգիով ուսում ու դաստիարակութիւն տալ, պատրաստել գիտակից ու գաղափարական մտաւորական ուժեր ազգային կեանքի եւ մշակոյթի համար։ Գիշերօթիկ բաժինը, այս ուղղութեամբ, մասնաւոր դեր ունի կատարելիք։

Ճեմարանի հասցէն՝

Collège Arménien, 10, Rue Hussein Beyhum

Beyrouth - LIBAN

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները։

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը։

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն., կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 Ֆրանք։

Կ՚ընդունուին 9–14 տարեկան աշակերտներ։ Նաեւ 15 տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն։

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար։

26, Rue Troyon, Sèvres (S.etO.) — Métro Pont de Sèvres, Tél. OBS. 18 - 28

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախորհրդակցական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 13րդ պատգմ. Ժողովը պիտի գումարուի Օգոստոս 15ին, Շաբաթ առաւօտեան ժամը ճիշդ 9ին, Պառ տիւ Վիտտիւքի սրահին մէջ, Վալօն տէ Թիւվ, Սէնթ Անթուան, Մարսէյլ։ Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Ժողովի վայր երթալու համար, Փլասս՚ Էքսէն առնել 26 թիւ (26 գծուած պառէ) թրօլէն եւ իջնել վերջաւորութեան, ուր դիմաւորողներ պիտի գտնուին։

Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւն

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՇԱԲԱԹ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ • SAMEDI 15 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7143 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2554

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ յետադիմական շարժումը լայն եւ խոր արմատներ ձգած է Թուրքիոյ մէջ :

Ամենավերջին փաստ՝ «Միլլէթ» կուսակցութեան լուծումը եւ շարք մը դատեր, որոնց մանրամասնութիւնները չենք ստացած տակաւին, երբեւ հետեւանք Թղթատարական գործադուլին :

Թուրք մամուլը մեծ մասով կը հաստատէ խլրտումներու խորութիւնը:

«Միլլէթ»ի լուծման առթիւ հրատարակուեցաւ քննիչ մարմնի մը տեղեկագիրը, որ հետեւեալ յայտնութիւնները կը պարունակէ .—

1. Կուսակցութեան կարգ մը վարիչները կ'ուզէին վերահաստատել Սուլթանութիւնը եւ խալիֆայութիւնը : Այս ձգտումը կը տիրապետէր վերջին համագումարին մէջ:

2. Կուսակցութիւնը դրամ ստացած է օտար պետութենէ մը:

3. Հետապնդումներու ընթացքին վարչութիւնը այրած է կարգ մը վաւերաթուղթեր :

Այս տեղեկութիւնները եւ ուրիշ պարագաներ թեւ տուին օրուան կառավարութեան, սաստկացնելով հետապնդումը :

Վարչապետը, Ատնան Մենտէրէս, հրապարակաւ «Միլլէթ»ը ամբաստանեց իբրեւ «յետադիմական եւ խռովարար» կազմակերպութիւն մը, որ կ'ուզէր քանդել Մ. Քէմալի կատարած յեղաշրջումը, վերահաստատելով Սուլթանութիւնը :

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ, փոխադարձ մեղադրանքներէ վերջ, քուէարկուեցաւ «Ազգային փրկութեան օրէնքը», որ կ'ապացուցանէ տագնապին խորութիւնը :

Անկէ առաջ, կառավարութիւնը ուրիշ միջոց մըն ալ ձեռք առած էր, — Համալսարանի դասախօսներուն կ'արգիլէր քաղաքականութեամբ զբաղիլ :

Ցուցումնալից տեսարաններ պարզուեցան Անգարայի Ազգ. Ժողովին մէջ, այս օրէնքներուն քննութեան ատեն :

Անձոռնի կանչեր, բողոքներ եւ սպառնալիքներ իրար կը հրմշտկէին :

Այս առթիւ, յայտնապէս երկդիմի դերք մը բռնած էր Մ. Քէմալի կուսակցութիւնը, Հալք, որուն գլուխը կը գտնուի տխրահռչակ Ինէօնիւ :

Հիմա որ «Ազգ. փրկութեան օրէնքը» քուէարկուած է, ամէնքն ալ սոխակ դարձեր են եւ կը փառաբանեն նոր կարգուսարքին, հանրապետութեան եւ ժողովրդապետութեան բարիքները :

Եւ դեռ աւելի առաջ երթալով, խոստովանութիւններ ալ կը կատարեն: Բացէ ի բաց կը ձաղկեն դարաւոր մեղքեր որոնց մասին խօսիլ՝ առ նուազն դաւաճանութիւն էր :

Այսպէս, «Ենի Իսթանպուլ» առանց վերապահումի կը յայտարարէ թէ «անձնայրածի կայսրութիւն մը կործանեցաւ կրօնական մոլեռանդութեամբ» :

Եւ, «զզուելի» կոչելով այդ քաղաքականութիւնը, կ'աւելցնէ .

— «Օսմ. կայսրութիւնը խսկապէս կղերապետութիւն մըն էր. ունէր իր Շէյխ իւլ իսլամները, գատըները եւ մէտրէսէները: Արդարութիւնը հիմնուած էր փեթվաներու, կրօնական իրաւագիտութեան եւ Շէրիաթի վրայ :

Երանելիները եթէ դէթ իրենց պատմութիւնը կարդացած ըլլային, պիտի խոստովանէին թէ այս ժողովուրդը առ նուազն հարիւր յիսուն տարի առաջ յիշեցուցած էր այդ ճշմարտութիւնը :

Եւ ճիշդ ատոր համար ալ բնաջնջուեցան: Արմատախիլ եւ ցիրուցան ...

Այո, «Թշնամի գրաւումէն աւելի եղեռական է »շէրիաթի եւ «ժուռնալ»ի, կոտորածի եւ աւարի հոգեբանութիւնը :

Բայց, ո՛ւշ արթնցան :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԿԸ ՄԵՂՄԱՆԱՅ

•

ՄԵԹՐՕՆ ԵՒ ԿԱՌՔԵՐԸ ԲԱՆԻԼ ՍԿՍԱՆ

ԹՂԹԱՏԱՐՆ ԱԼ ԱՍՏԻՃԱՆԱԲԱՐ ԿԸ ԲԱՐԻՈՔԻ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ընդհ. գործադուլը կորսնցուցած է իր թափը: Աշխատանքը աստիճանաբար կը վերսկսի : Երէկ, ուրբաթ, մեթրոյի 14 գիծերէն ինը կը բանէին : Երեք սենտիքաներ որոշած են շարունակել գործադուլը, բայց ինքնավար եւ անկախ Միութիւնները բաժնուած են: Երկաթուղիներու երթեւեկը պատահական է: Սակաւաթիւ կառախումբեր կը բանին կարգ մը գիծերու վրայ :

Թղթատարն ալ հետզհետէ կ'աւելցնէ կարգ մը գործառնութիւններ : Առջի օրը աւելի քան մէկ միլիոն նամակներ ղըրկուած էին, ինչպէս կը հաղորդէ նախարարութիւնը :

Զինուորական բեռնակառքերը կը շարունակեն ապահովել բնակիչներու փոխադրութիւնը, քաղաքին եւ արուարձաններու մէջ: Նախապէս երեք հարիւր կառքեր տրամադրուած էին : Այժմ անոնց թիւը բարձրացած է հազարի :

Քաղաքապետական պաշտօնէութիւնն ալ երէկ մասամբ վերսկսած էր աշխատանքը: Կամաւորներ եւ օժանդակներ կ'աջակցին աւելածուներուն, աղբամանները պարպելու համար :

Սենտիքաները կոչեր ուղղած էին նաեւ առեւտրական պաշտօնեաներուն, բայց մեծ մասով անլսելի մնացին: Մրցակցութիւնը կը շարունակուի համայնավար եւ ոչ — համայնավար կազմակերպութեանց միջեւ: Կառավարութիւնը կ'օգտուի այս պարագայէն, կարգ մը սպասարկութիւններ վերահաստատելու համար :

Երեք արհեստակցական Միութիւնները կը պահանջեն ջնջել հրամանագիր օրէնքները: Աւելի քան 170 հեռագիրներ հասած են երեսփոխաններէ, Ազգ. Ժողովին գումարումը պահանջելու համար: Ուրեմն տակաւին չէ լրացած մէկ երրորդի մեծամասնութիւնը (209):

Նշանակելի պարագայ մըն է որ բանուորները բռնութեան չեն դիմեր, չեն փորձեր խանգարել ոստիկաններու եւ զինուորներու միջոցաւ կատարուած փոխադրութիւնները :

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ կառավարութիւնը վճռած է տեղի չտալ զանգուածային գործադուլներու ճնշումին տակ :

Թղթատարական սպասարկութիւնը ապահովելու համար կառավարութիւնը օդանաւեր եւ բեռնակառքեր կը գործածէ : Փարիզի գլխաւոր նամակատուներուն մէջ գործողութեանց կ'օգնեն 500 վճարովի, նոյնքան ալ ձրի կամաւորներ :

Առջի օր ութ կառախումբեր հասան Փարիզ եւ նոյնքան ալ մեկնեցան: Նոյն օրը 3000 ճամբորդներ տեղափոխուած էին հանրակառքերով: Քաղաքին պարենաւորումը ապահովուած է, թէեւ չարաշահութիւններ ալ պակաս չեն :

Մամուլի աշխատաւորներն ալ գործադուլի հրաւիրուած են 24 ժամուան համար: Սենտիքան հրահանգած է թերթ չհրատարակել Բշ. օր (17 Օգոստ.):

Փարիզի մէջ 120 բանտարկեալներ կ'օգնեն ադրահաւաքներուն: Մաքսային պաշտօնեաներն ալ գործադուլ յայտարարած ըլլալով, պայուսակները չեն բացուիր օդակայաններուն, Մարսէյլի եւ ուրիշ նաւահանգիստներու մէջ, ինչպէս եւ պելժիական եւ գերմանական սահմաններուն վրայ: Թերթերը կը գրեն թէ Հավրի մէջ 500 մաքսային պաշտօնեաներ առին քալեցին, ազատ ձգելով ճամբորդները :

Փարիզի սակարանը բաց մնաց հակառակ գործադուլի ազդանշանին: Հանրակառքերը կանգ առած են Մարսէյլի, Պորտոյի, Սթրազպուրկի, Լիլի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ: Ընկերային ապահովութեան սպասարկութիւնն ալ ջլատուած է: Առեւտրական նաւերու նաւաստիներուն ազդարարուած է թէ վճարումպիտի չստանան եթէ աշխատանքը դադրեցնեն: Աւելի ծանր պատիժներ պիտի կրեն պատասխանատու վարիչները :

Հարկային վարչութիւնը տասը օր պայմանաժամ տուաւ այն անհատներուն եւ ընկերութեանց որոնք պարտաւոր էին իրենց տուրքերը վճարել Օգոստ. 15ին: Ուրեմն, տասը առ հարիւր տուգանքը պիտի չպահանջուի մինչեւ Օգոստոս 25:

Անկախ սենտիքաները զեկոյց մը հրատարակեցին, պատուիրելով չհետեւիլ Աշխատանքի Դաշնակցութեան գործադուլի հրամանին : Այս առթիւ դիտել կուտան թէ վարչապետին յայտարարութիւնը բաց դուռ կը ձգէ, բանակցութիւններ կատարելու համար հանդարտօրէն :

Մետաղագործական մեծ հաստատութեանց բանուորներն ալ մեծ մասով դադրեցուցած են աշխատանքը, 24 կամ 48 ժամուան համար, համաձայն տրուած հրահանգին:

Սէնի նահանգապետութիւնը նորէն կը յիշեցնէ թէ գործադուլի օրականները պիտի չվճարուին, իսկ ղեկավարները կարգապահական պատիժներու պիտի ենթարկուին :

Թերթերը կը գրեն թէ Քաշանի (Փարիզ) քաղաքապետը ըմբոստանալով աւելածուներու գործադուլին դէմ որ կը վտանգէ առողջապահութիւնը, ուրբաթ առտու փողոց իջաւ խումբ մը անդամներու հետ, օգնելու համար աղբամաններու պարպումին:

Վերջին լուրերու համաձայն Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը փորձէ վերսկսիլ ընդհանուր գործադուլը:

ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՍՈՒԼԹԱՆ ՄԸ ՆՇԱՆԱԿԵՐ ԵՆ

Կը հաստատուի թէ Մարաքէշի փաշան՝ Կլաուի եւ ուրիշ խումբ մը ցեղապետներ արդէն իսկ նշանակեր են Նոր Սուլթանը, Մուլայ Մոհամմէտ, որուն պաշտօնական հռչակումը տեղի պիտի ունենար երէկ, ուրբաթ :

Այս անակնկալին առջեւ ներկայ Սուլթանը, Սիտի Մոհամմէտ, վերջին պահուն ստորագրեց բարենորոգումներու վերաբերեալ վաւերագիրները որոնք մէկդի դրուած էին երկար ատենէ ի վեր :

Տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ Սուլթանը շատ ուշ մնացած է :

Սուլթանին պաշտօնանկութիւնը որոշուած է մասնաւոր ժողովի մը մէջ որ տեւեց երկու ժամ եւ որուն կը մասնակցէին աւելի քան հարիւր երեւելիներ, մէջն ըլլալով Մարոքի իսլամ հաւատքականութեան պետը, Շէրիֆ էլ Քիթանի :

Ֆրանսական մարզպանը, զօր. Կիյոմ Ռապաթ հասաւ եւ անմիջապէս ազդարարութիւն մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէս զի չխանգարեն բարեկարգութիւնը : Սուլթանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ զօրավարին հետ, որ կարգ մը բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է: Սուլթանին պալատը պաշարուած է ստուարաթիւ զինուորներով :

Մարաքէշի փաշան եւ ուրիշ երեք հարիւր երեւելիներ վերջերս աղերսագիր մը ուղղած էին Ֆրանսայի, պահանջելով գահընկէց ընել Սուլթանը, այն ամբաստանութեամբ թէ միացեալ ճակատ կազմած է Իսթիքլալ կուսակցութեան հետ : Այդ կազմակերպութեան ներկայացուցիչ բողոքագիր մը ուղղեց Ազգ. Ժողովին, դանդատելով թէ Ֆրանսա «սուկալի ոճիր մը կը գործէ Մարոքի մէջ եւ թէ Սուլթանին գահընկէցութիւնը կը սպառնայ տեղի տալ անվերջ արիւնահեղութեանց »:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ԱՆԴՈՒՆԴԷ ԱՆԴՈՒՆԴ

Բարձունքներէն վերջ անդունդները :

Երկու քաջեր յաջողեցան «աշխարհի տանիք» հասնիլ, մագլցելով մինչեւ Էվերեստի բարձրագոյն կատարը, 8800 այսքան մեթր:

Ուրիշ երկու քաջեր անդունդ մը իջան այս շաբթու, 500 մեթր խորութեամբ (Փիէռ Սէն Մարթէն, ֆրանքեւսպանիական սահմանին վրայ):

Դեռ ուրիշներ ալ պիտի փորձեն, ֆրանսացի եւ սպանիացի:

Անցեալ տարի սկսաւ այս յանդուգն ձեռնարկը եւ երիտասարդ մը զոհ գնաց :

Երկու օր առաջ, երկու Ֆրանսացիներ ծովուն տակ սուզուեցան 1550 մեթր խորութեամբ, Թուլոնի բացերը: Եւ նոր փորձ մը պիտի կատարեն, մինչեւ երկու հազար մեթր իջնելու համար :

Միեւնոյն ծրագիրն ունի պելժիացի գիտնական մը, Փիքառ, որ տարիներէ ի վեր նուիրուած է այս նոր ծովամարտին:

Այս առթիւ հնարուած է մասնաւոր մեքենայ մը որ կը կոչուի «պաթիսքաֆ»:

Օտար բառարաններու մէջ ալ չկայ այս բառը: Ես առ այժմ կը թարգմանեմ «սուզագունդ»: Պատկերն ալ այդպէս կը ցուցնէ:

... կարդալով այս լուրերը, կը փորձուիմ հարցնել .—

Ինչո՞ւ այսպէս անդունդէ անդունդ կը թաւալին այս քաջ գիտնականներն ու երիտասարդները, մահը աչք առնելով :

Ի՞նչ կը փնտռեն ահաւոր քարանձաւներու եւ վիհերու մէջ եւ ծովերու, ովկիանոսներու խորը:

Անդո՞ւնդ կը պակսի ցամաքի վրայ : Աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ :

Եւ ի՛նչ անդունդներ, արժանի մանրակրկիտ քննութեան,— գիտական, տընտեսական, ընկերային :

Երկու ահագնադղորդ պատերազմներ սարսեցին աշխարհը, թնդանօթի միս դարձնելով միլիոնաւոր երիտասարդներ : Փլատակներու վերածելով ամբողջ երկիրներ :

Եւ ահա նորէն մարդկութիւնը գլխու պտոյտ կ'ունենայ, ահարեկ ակնարկներ նետելով մէկ անդունդէն միւսը :

Պիտի չգտնուի՞ն ափ մը քաջեր, այս ամենօրեայ անդունդներն ալ խուզարկելու համար ...

ՎԱՀԷ

ԿՂԶԻ ՄԸ ԾՈՎ Կ'ԻՅՆԱՅ ԿՏՈՐ ԿՏՈՐ

120.000 ԲՆԱԿԻՉՆԵՐ ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ շատ աւելի ահաւոր հանգամանք ունի յունական կղզիներուն մէջ պատահած երկրաշարժը, որ կը շարունակուի չորս օրէ ի վեր: Նախարար մը, որ աղէտին վայրը գացած է, «յուսահատական» կը գտնէ կացութիւնը: Մեռեալներուն թիւը հազարի կը հասնի: Աւելի քան երկու հազար ծանր վիրաւորներ կան:

Իսկ ամէնէն զարհուրելին՝ Քեֆալոնիա կղզին սկսած է դէպի ծով սուզիլ: Միւս կողմէ հրդեհներ մոխիրի կը վերածեն փլատակները :Կառավարութիւնը զերազոյն ճիգեր կը թափէ այլուր փոխադրելու համար Քեֆալոնիա, Իթաքէ եւ Զանթա կղզիներուն 120.000 բնակիչները : Բազմաթիւ յունական եւ օտար նաւեր հա—

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Ապրիլի 2ին Ռուսաց յառաջապահ զօրքը, գեներալ Բենկենտորֆի հրամանատարութեամբ, Բօրչալուից ճանապարհ ինկաւ Երեւան: Նրանց ուղեկցում էր քաջ Ներսէս Աշտարակեցին: Ռուսաց զօրքը նպատակ էր դրել իրեն գրաւել նախ Էջմիածինը եւ ապա պաշարել Երեւանը:

Ամբողջ ճանապարհին ժողովուրդը մեծ հրճուանքով եւ ուրախութեամբ էր դիմաւորում զօրքերին, բազմաթիւ հայ գիւղացիներ յօժարակամ միանալով ստուարացնում էին հայ կամաւորների թիւը:

Ապրիլի 13ին Ռուսաց զօրաբանակը Ներսէսի ուղեկցութեամբ մտաւ Էջմիածին: Զինուորները անչափ ուրախացել ու ոգեւորուել էին վանքի պարիսպների վրայ տեսնելով ծածանուող ռուսական դրօշակը: Միաբանութիւնը խաչով, խաչվառով եւ զանգակների ղօղանջով դիմաւորեց եկողներին: Զօրքը մեծ ջերմեռանդութեամբ մտաւ Տաճար եւ սկսեց աղօթել:

Ներսէսը նորից գաւազանը ձեռքին աւետեց միաբանութեանը, թէ հասաւ ազատութեան ժամը, պէտք է արիանալ:

Շուտով Բենկենտորֆը պաշարեց Երեւանը, իսկ Մայիսի 12ին Թիֆլիսից ճանապարհ ինկաւ ինքը Պասկեւիչը Ռուսաց գլխաւոր բանակի հետ:

Աշտարակեցին վանքում կազմակերպել էր ռուս հիւանդ զինուորների խնամքը, որոնք բաւականին շատ էին՝ տեղի կլիմային անսովոր լինելու պատճառով:

Պասկեւիչը Երեւանի պաշարման գործը յանձնեց գեներալ Կրասովսկուն, իսկ ինքը, հիմնական ուժերով, յառաջ շարժուեց դէպի Նախիջեւան եւ պաշարեց Աբբասաբադը: Երեւանի պաշարումը ձգձգւում էր, եւ ահա Կրասովսկին, զինուորներին հիւանդանալուց զերծ պահելու համար, զօրքը տեղափոխում է Բաշ-Աբարանի լեռները, թողնելով Էջմիածնում իր հիւանդ զինուորներին, որոնք հազար հոգուց աւելի էին:

Պարսկական մի խոշոր բանակ, Աբբաս Միրզայի գլխաւորութեամբ, օգտուելով այն հանգամանքից, որ Պասկեւիչը գլխաւոր բանակով գտնւում էր Նախիջեւանի կողմերը, իսկ Կրասովսկին՝ Բաշ-Աբարանում, Արաքսի միւս ափից անցնում է Ռուսաց զօրքի թիկունքը եւ Օգոստ.ի կիսուն պաշարում Էջմիածինը: Աբբաս Միրզան մտադիր էր Էջմիածինը գրաւելուց յետոյ արշաւել Թիֆլիս: Շահզադէն սպառնում էր Ներսէսին՝ վանքը հիմնայատակ կործանել, եթէ նա յօժարակամ չյանձնուի: Իսկ քաջարի եպիսկոպոսը պատասխանում է. «Վանքը հզօր է Աստուծոյ զօրութեամբ, առ, եթէ կարող ես» (Ա. Դ. Երիցեան, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը եւ Կովկասի Հայք, էջ 290):

Դղրդում էր ամբողջ Արարատեան դաշտը, ողջ գիշերը Պարսիկները ռմբակոծում էին վանքը: Օրհասական էր պաշարուածների դրութիւնը, օգնութիւնը ուշանում էր, բայց Էջմիածնում եղած փոքրաթիւ զօրքերը Ներսէս Աշտարակեցու ղեկավարութեամբ հերոսաբար դիմադրում էին եւ պաշտպանում վանքը, այնտեղ եղած ռազմամթերքը, սննդամթերքի պաշարներն ու հիւանդանոցը:

Մեզ է հասել մի հետաքրքիր վաւերագիր — Թիֆլիսից Սիմէոն եպիսկոպոս Բղնունու 1827 թուականի Օգոստոսի 27ին գրած նամակը Աշտարակեցուն, որի մէջ նամակի հեղինակը ռուսական նահանգապետի անունից շնորհակալութիւն է յայտնում Աշտարակեցուն եւ վանքի միաբանութեանը, որոնք Էջմիածնի պաշարման ժամանակ «կու պատերազմէին, մանաւանդ Ներսէս արհին, որ թօփի կրակ նա կուտար»: (Հայկական ՍՍՌ Պետական մատենադարան, Արխիվային բաժին, Կաթողիկոսական Դիւան, թղթապանակ թիւ 57, վաւերագիր թիւ 357):

Լսելով վանքի պաշարուած եւ նեղ դրութիւնը, գեներալ Կրասովսկին շտապում է շուտափոյթ օգնութեան հասնել: Նա իր հետ վերցնում է 2500 զինուոր եւ շարժւում Էջմիածին, մեծ դժուարութեամբ Կրասովսկուն յաջողւում է ճեղքել Պարսից օղակը եւ հասցնել օգնութիւն: Նրա բանակը առանձնապէս մեծ կորուստ է ունենում Էջմիածնի դաշտում: Դէպքերին ականատես Աշտարակեցին այսպէս է նկարագրում պատերազմի այդ պահը. «Զի հետեւազօրք Ռուսաց ժամ 12 ճանապարհորդեալք ընդ անջուր անապատ եւ յանդիման արեգակնակէզ օդոյվճարեալպատերազմն ութն ժամուց, ընդ ժամանելն ի ջուր այգեստանեայց Կաթուղիկէ Էջմիածնի, գունդն առաջին անցեալ յապահովի գայր ժամանէր յԱթոռն, եւ գունդն վերջին ընդ Նորին գերազանցութեան քաջամարտ գեներալ Աֆանասի Իւանիչ Կռասովսկւոյ կալեալ զառաջս թշնամեացն, գայր պատերազմաւ. գունդն, որ ի միջի որպէս ի տեղի ապահովի բացակայ առաջնոյն եւ ի վերջնոյն անկանի ի վերայ ջրոցըն, գալով յաղթահարել յուժգնութեանց ծարաւոյ, ուր ի վերայ հասեալ հեծելազօրաց թշնամեաց զարանակալաց մերձ առ նոսա, սրահար, նիզակահար սպանանեն զանկեալսն ի վերայ ջրոց զհարիւրաւորս քանիս, գերեվարեն եւ աւելի քան զերկերիւս, մինչեւ ցժամանելառ նոսա վերջին բանակին....»: (Հայկական ՍՍՌ պետական մատենադարան, արխիւային բաժին, կաթողիկոսական դիւան, թղթապանակ թիւ 58, վաւերագիր թիւ 133:

Իսկ ի՞նչ էր տեղի ունենում այդ ժամանակ վանքի պարիսպների ներսում, երբ դրսում շարունակւում էր Ռուսաց զօրաբանակի մահու եւ կենաց պայքարը: Ամբողջ միաբանութիւնը, Ներսէսի գլխաւորութեամբ, զգեստաւորուած, Ս. Իջման սեղանի առաջ, սրբութիւնները ձեռքերին, աղերսում էին բարձրեալին՝ Ռուսաց զէնքի յաղթութեան համար: Ներսէս Աշտարակեցին բարձրացրել էր Ս. Գեղարդը եւ արտասուալից աչքերով յաջողութիւն էր մաղթում Ռուսաց զօրքերին եւ ինքն իսկ գրում է իր շրջաբերականի մէջ: «Ցուցեալք յօգնականութիւն Տեառն Աստուծոյ, միաբան առ հասարակ, փութացաք ի սուրբ յեկեղեցին եւ մատուցեալ զջերմեռանդական աղօթս բազում արտասուօք, խնդրեցուք զօգնականութիւն յերկնից»: Հայ ժողովրդի մեծ հայրենասէրը այդ վեհ պահին յիշեցնում էր մի ուրիշ Ներսէսի, որը երբեմն Նպատ լերան նուիրական բարձրութիւնների վրայ աղօթում էր Հայոց քաջերի յաղթութեան համար:

Երբ պատերազմը վերջացաւ, կենդանի մնացած զինուորները հասան վանք: Դարպասները խնդոյն բացուեցին: Վանքում եղողները խաչ ու խաչվառով դիմաւորեցին իրենց փրկիչներին: Ցուցուած եռանդ ունեցաւ Աշտարակեցին, «Այս մի բուռն ռուս եղբայրները .... ճեղքեցին, անցան երեսուն հազար կատաղի զօրաց միջից: Այս սակաւաթիւ գունդը անմահ փառաց արժանացաւ եւ գեներալ Կրասովսկու անունը յաւիտենական անջնջելի կը մնայ Էջմիածնի տարեգրութեանց մէջ»:

Էջմիածնի համար մղուած այս հերոսամարտը կայսեր հրամանով անցաւ ռուսական զօրքերի մեծ յաղթութիւնների շարքը եւ Կրասովսկին էլ արժանացաւ բարձր պարգեւին:

Պասկեւիչը ստանալով Կրասովսկու հետ կատարուած տխուր դէպքերի լուրը, շտապեց Էջմիածին նրան օգնելու, իսկ Աբբաս Միրզան, լսելով Պասկեւիչի գալը, իր զօրքով նահանջում է Խոյ: Ռուսական բանակն այժմ նորից անցնում է յարձակման, սեպտեմբերի 13ին նրանք պաշարում են Սարդարաբատը: Պաշարման մասնակցում էին նաեւ հայ աշխարհազօրականները:

Սակայն ռուսական զօրքերը հացի պաշարների խիստ կարիք էին զգում: Այսօրինակ նեղ դրութիւնից նորից Աշտարակեցին է, որ փրկում է: Նա մի փոքր գնդով, իրեն օգնական ունենալով Կրասովսկուն իր զօրագնդով, անցնում է Կողբի կողմերը, ճարում է մեծ քանակութեամբ հացահատիկ եւ հասցնում զօրքին:

Սարդարաբատը պաշարող ռուս զօրքերը եւ հայ կամաւորական գունդը դիմում են վճռական գործողութիւնների: Աշտարակեցին ինքը մի կոչով դիմում է Սարդարաբատում գտնուող նոր բնակիչներին եւ յորդորում նրանց չհակառակուել «... ահաւոր զօրաց տիեզերատասան Կայսերութեան Ամենայն Ռուսաց...» եւ թընդանօթաձգութիւնից առաջ «բերդէցն ելանել յայտնի կամ անյայտ կերպիւ, եւ թողուլ զհակառակութիւնն եւզպատերազմըն անօգտակար անձանց իւրեանց» ենմ.: Կոչը ստորագրուած է՝ Արքեպիսկոպոս Հայոց Վրաստանու Ներսէս, 1827, Սեպտեմբերի 12, ի գիւղն Քեալակարխ»:

Ամսի 18ին, քան ռուսական հրանօթների ռմբակոծութեան եւ տեղի Հայերի սպառնալիքի տակ, բացւում են բերդի դռները: Ժողովուրդը խաչով ու խաչվառով դիմաւորում է Ռուսաց բանակին:

Սարսարաբատի գրաւումից յետոյ սկսւում է Երեւանի պաշարումը, որի գրաւումը ձգձգւում է:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Պասկեւիչին օգնութեան է հասնում Ներսէս Աշտարակեցին: Նա կոչեր է ուղարկում Էջմիածնի, Օշականի եւ Աշտարակի հայ գիւղացիներին՝ օգնութեան հասնելու ռուսական քաջարի զօրքերին: Բերենք այդ կոչերից մի օրինակ.

«Հասարակութիւն Հայոց Աշտարակւոյ եւ Օշականցւոյ.

Գրել բազում օրհնութեամբ, զի ընդ ժամանել գրոյս խկոյն առանց բոպէ անյուցանելոյ թողեալ զամենայն զհարկաւոր գործս ձեր պատկանեալս վասն տան եւ ընտանեաց ձերոց՝ ամենայն թուանք ունեցողքն եւ ի ձէնջ, եւ ի թուանք չունեցողացն եւս ոտնաւոր կորիճ տղայք շատ հաւաքեալ հասուաջիք առ մեզ աստ՝ մինչեւ ցմտանել արեգականն այսօր որ է չորեքշաբաթ եւ քսանեւութ սեպտեմբերի, եւ եթէ մինն ի ձէնջ ծուլասցէ եւ յամեսցէ, իմասցի այնպիսին որ է թէ իմ աչաց լոյս եւս, լինիցի, ոչ խնայեցից հանել եւ բաց ընկենուլ: Արքեպիսկոպոս Հայոց Ներսէս:

ՌՈՒԲԷՆ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՍՐՏՑԱՒ» ՄԱՐԴԻԿ

Սովորութիւն ունիմ երբեմն սուրճ մը առնելու բանուկ բայց անանուն փողոցի մը մէկ նոյնքան անանուն սրճարանին մէջ:

Կը նստիմ խորքի սրահը որ զով է եւ գրեթէ ամայի, եւ կրնայ պատահիլ որ փորձեմ աշխատիլ: Կ'ըսեմ փորձել, որովհետեւ գրեթէ անկարելի բան է իրագործել բարի դիտաւորութիւններս: Ու թուղթին վրայ ձգուած քանի մը տողերը կը մնան որբ ու ամուլ, միտքս կը լքէ զանոնք, եւ ականջներուս կը զընկայ սրահին աւելի խորքի բաժինէն եկող Փրանսախառն հայերէն մը: Գրիչը մէկդի կը դնեմ եւ մտիկ կ'ընեմ:

Տասէն տասներհինգ հոգի: Միշտ նոյն մարդիկն են, միշտ հոն հաւաքուած: Կը խաղան պըլօթ, թաւլու, ռամի, եւ ձեռքի տակէ քանի մը խեղճ ու կրակ հաբիբնոցներ կ'առնեն ու կուտան: Երբեմն ալ բուռն վիճաբանութիւններ, իրաւունք ունենալ — չունենալու խնդիր:

Բայց մանաւանդ կը խօսին, կը ճառեն: Ամէն նիւթի, ամէն բանի մասին, — Օրուան պիֆթէքը, Մարկոսին օթօն, Թորոսին ըրած շահը, քաղաքականութիւնը, Կիրակոսին պահանջկոտ քաբեկամուհին, Բարթողին ծախու ժամացոյցները: Ու մանաւանդ կը խօսին ազգի, ազգային

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Զարգացած է գիտութիւններու բնագիտական ճիւղը, ուրտեղ կան բարձրորակ գիտնական ուժեր, համալսարանի փրոֆէսէօրներ, որոնք կը մշակեն գիտութեան զանազան ճիւղերը եւ որ ամէնէն արժէքաւորն է:

Կը ստեղծուի եւ ստեղծուած է գիտական հայերէնի բառամթերք, գիտութեան ճիւղերը, գիտութեան արտայայտութեան միջոցները հայացուած են եւ հայերէնը դարձած է նաեւ գիտութեան մէջ գործածուող լեզու:

Ամէնէն շատ եւ ամէնէն ծաւալուն զարգացում ունեցողը, գիտութեան հայագիտական ճիւղն է, այս բնագաւառին մէջ կը տեսնենք բազմաթիւ խոշոր արժէքաւոր գործեր եւ խոշոր անուններ, որոնք ապացոյց են հայ գիտական մտքի զարգացման եւ կատարուած աշխատանքին, քանի մը անուն բաւական է գաղափար կազմելու համար այս ճիւղին վրայ: — Հրաչեայ Աճառեանը, հրաշք մը՝ գիտութեան մէջ, փոքրիկ հայ ժողովուրդը տուած է անհատ մը, որ արտադրած է գործեր որոնք տասնապատիկ աւելի մեղմէ մեծ ժողովուրդներ չունին իրենց մէջ: Աճառեանի արմատական բառարանը ուրիշ որ եւ է ժողովուրդի մէջ գոյութիւն չունի այդ ձեւով, այդ բովանդակութեամբ, այդ ծաւալով, իր ուսումնասիրութիւնները Հայոց լեզուի մասին իր տեսութիւնները Հայոց լեզուի զարգացման մասին, իր ամբողջ գրականութիւնը, գրական, լեզուագիտական հայ լեզուագիտութեան հայագիտութեան մեծագոյն գործերէն մէկը կը հանդիսանայ: Անոր կողքին Մ. Աբեղեանը, գրական-բանասիրական ասպարէզին մէջ, անոր կողքին Մանանդեանը, Հայոց պատմութեան մշակումով եւ պատմական նիւթերու ուսումնասիրութեամբ, անոր կողքին՝ Ղափանցեանը, դարձեալ Հայոց լեզուի եւ Հայոց Ուրարտական շրջանի պատմական երեւոյթներու ուսումնասիրութիւններով, անոր կողքին՝ Ստեփան Մալխասեանը, իր հռչակաւոր բառարանով եւ հայ մատենագրական ուսումնասիրութիւններով եւ ասոնց կողքին բազմաթիւ նոր երիտասարդ ուժեր, որոնք Հայաստանի գիտական հետազօտական հաստատութիւններու մէջ, խորասուզուած են հայ անցեալի, հայ մշակոյթի, Հայոց պատմութեան, Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեան մէջ:

Հայաստանի Ակադեմիան, Գիտութեանց Ակադեմիան իր տեղեկագիրներով տարուէ տարի հրատարակուած իր գիտական հետազօտութիւններով եւ ուսումնասիրութիւններով համադրող մէկ հաստատութիւն է որու մէջ հայկ. գիտութիւնը կը խտանայ ու կը զարգանայ. բայց այն երեւոյթը, ինչ որ մշակոյթի միւս ճիւղերուն մէջ տեսանք, կառավարական եւ կուսակցական սեղմումները, քաղաքականութեան քմահաճոյքները, միջամտութիւնները եւ ղեկավարելու ձգտումը զօրաւոր չափով կ'արտայայտուի հայագիտութեան ասպարէզին մէջ:

Այն անունները որոնց թիւը կատարեցի, այդ մարդիկ այս երեսուն տարուան ընթացքին, մինչեւ իրենց մահը, իսկ անոնք որ դեռ կ'ապրին, իրենց կեանքի տեւողութեան ընթացքին, բազմաթիւ անգամներ պատժուած են իրենց այս կամ այն թերքումին համար. բոնի նետուած են, պաշտօնէ զրկուած են, նորէն պաշտօնի բերուած են, հալածուած են այսինչ ուղղութեան պատկանելու համար, ապա հալածուած են այդ ինչ ուղղութեան չպատկանելու համար եւ ապրած են հոգեկան անհնարին պայմաններու մէջ, տանջանքներով եւ տառապանքներով կատարած են այն վիթխարի աշխատանքը որ իրենցն է եւ որ Հայոց մշակոյթի թանկագին գանձն է, որով հայ մարդը, Հայաստանի մէջ թէ Հայաստանէն դուրս՝ կարող է միայն հպարտանալ հայ ժողովուրդի այդ արտասովոր ստեղծագործական թափի, այդ արտասովոր կենսունակութեան համար:

Թոյլ տուէք, ուրեմն, իբրեւ ընդհանուր ամփոփում, ըսել թէ Հայոց մշակոյթը Հայաստանի մէջ ենթակայ է պետութեան եւ կուսակցութեան յարատեւ ճնշումներուն, միջամտութեանց, ղեկավարելու ճիգին եւ այդ պատճառով բազմաթիւ դժուարութեանց մատնուած է եւ բազմաթիւ զոհեր տուած է եւ կուտայ:

Միեւնոյն ժամանակ, կառավարութիւն-կուսակցութիւնը նիւթական տեսակէտով նպաստած է եւ կը նպաստէ հայկ. մշակոյթի զարգացման, այն յոյսով թէ այդ մշակոյթը պիտի ծառայէ իր քաղաքական եւ ընկերային նպատակներուն: Կուսակցութեան, կառավարութեան եւ հայ ժողովուրդի մշակութային գործիչներուն միջեւ յարատեւ պայքար կայ, պայքար՝ երբեմն բացայայտ, պայքար՝ միշտ խուլ, բայց յարատեւ պայքար կայ, որովհետեւ իշխանութիւնը մէկ կողմէ կ'ուզէ հայկ. մշակոյթը ենթարկել իր հակակշռին եւ ծառայեցնել իր նպատակներուն, հայկ. մշակոյթը զրկել իր ազգային նկարագրէն եւ դարձնել ընդհանուր, ինչպէս իրենք կ'ըսեն, սովետական մշակոյթ, այսինքն Ռուսաստանի բոլոր ժողովուրդներուն յատուկ, ինչ որ նոր մէկ մշակոյթ: Հայ ժողովուրդը եւ հայկ. մշակոյթի ղեկավարները կը դիմադրեն, կ'աշխատին պահել զանազան ձեւերով, զանազան հնարքներով, ազգային նկարագիրը, ազգային ոգին եւ ազգային ձեւը հայկ. մշակոյթի զանազան ճիւղերու արտայայտութեանց մէջ:

(12)

(Մնացեալը յաջորդով)

գործերու, ազգապահպանումի մասին։Ինչո՞ւ չէ· բոլորն ալ «քառասունէն վերեր» են· եւ պատասխանատուութեան զգացումի պէս բան մը կը խլրտայ իրենց մէջ։ Ձէ՞ որ կամուրջներ են դարաւոր հայութենէ մը դէպի հայութեան սեմին ներկայացող նոր սերունդները։ Եւ իբրեւ պատասխանատուութիւններ ունեցող մարդիկ՝ իրարու ձեռքէ կը խլեն հեղինակաւոր կարծիքներ ունենալու իրաւունքը։

— Վերջապէս պէտք է ընդունիլ այնտեղի պայծառ իրականութիւնը ...

— Պէտք է լուծել այդ կազմակերպութիւնը···

— Պէտք է հիմնել սանկ կուսակցութիւն մը ···

— Պէտք է ամէնը մէկ այնտեղ ղրկել···

— Է, դուն կ'երթա՞ս ։

— Իմ պարագաս տարբեր է։ Տունտեղ եղած եմ· ղարթըցած եմ, եթէ կ'ուզես։ Կրնա՞մ երթալ· բայց փրկուելու համար հոն պէտք է երթալ ։

— Պէտք է անանկ գաղութ մը հիմնել··

— Պէտք է դաւաճաններուն վիզը ոլորել ···

— Պէտք է նոր սերունդներուն համար··

— Մեր լեզուն, մեր մշակոյթը ···

— ··· Հարիւրնոցը հիմա տուր, վերջը կը մոռնաս։

— Պէտք է թերթ մը հրատարակել ուր··

Ներս կը մտնէ մէկը, թեւին տակ գրքեր ու թերթեր։ Կը ճանչնամ զինքը։ Օրապահիկը կը փորձէ ճարել, հայերէն գիր ու գիրք ծախելու հասութաբեր գործով։ Մարդիկ կը խնդան, ներքնապէս հայհոյելով մարդուկին անտեղի երեւումին դէմ։

— Ծօ ժամանակ չունիմ կարդալու ։

— Ծօ իրարու գլուխ կ'ուտեն, եթէ կարդամ սիրտս կ'արիւնի ։ Չեմ կրնար կարդալ։

— Կարդացած եմ արդէն· չատոնց ···

— Բայց նոր ելած է ։

— Կ'ըսեմ կարդացած եմ։ Ցետոյ Ֆրանսերէն այնքան բան կայ կարդալիք, ժամանակ չունինք, ծօ ինչո՞ւ խղճին տասնոցը նետեցիր։ Դուն բաւական գլուխ ուռեցուցիր, պոռճուր մը ըսէ, եւ կոնակդ տեսնենք ։

Մարդը գլխիկոր կը մեկնի։

Եւ մարդիկ Ֆրանսերէն կ'ուզեն կարդալ, երբեմն Ֆրանսերէն ալ կը խօսին· բացայայտ է թէ ինչ լաւ պիտի մարսեն իրենց կարդալիքը ···

— Մեր դարաւոր մշակոյթը, իրաւ որ սքանչելի բան է···

— Բայց պէտք է փրկել, փրկել ···

— Պէտք է չինել խոշոր տպարան մը ···

Պէտք է ժողովրդական գրադարան մը··

— Պէտք է երիտասարդութեան հասկցնել որ···

— Պէտք է Արարատի մշտնջենական ձիւներէն այս տաք օդերուն ···

— Հայկական դրամատուն ···

— Պէտք է դիմել···

— Սփիւռքաբար դիմել ···

— Այո, այո, պէտք է ···

Ու սրտցաւ « պէտք է»ներու շարանը իրարու կպած, ուղտերու կարաւանի մը պէս կ'երկարի ժամերն ի վեր, կ'երկըննայ պըլըթ-ին կողքին ։

Հոն են ամէն տեսակէ, ամէն երանգէ մարդիկ, առաւել կամ նուազ ներկած իրենց ազօտ դիմագիծը։ Հոն են միշտ, ու այդ կ'ուզեն փրկել ։

Անծանօթ մըն եմ իրենց համար, ու կ'ուզեմ մնալ անծանօթ։ Կամաց մը կը դիմեմ սպասաւորին։

— Ինչենի՞ են ասոնք ։

— Ես ալ չեմ գիտեր։ Ժամը տասին կը սկսին գալ, կը բացակային օրուան մէջ քանի մը անգամ կէս – կէս ժամ, ու կը մեկնին գիշերուան 12ին, երբ կը գոցենք։ Եւ այսպէս ամէն օր ։

×

Ու երեւոյթը կը բազմապատկուի փողոցէ փողոց, սրճարանէ սրճարան ։

Ի զուր կը փնտռէք թոներով խօսքերու, «պէտք է»ներու դիմաց մէկ կրամ ալ գործ։

Եւ մի համարձակիք «պէտք է» մըն ալ դուք ըսել ։

Օրինակի համար ·

— Պէտք է հարիւր Ֆրանք դպրոցի մը հիմնադրամին համար ···

Կը նային ձեզի, կարծէք աւրուած ձուկ մը ըլլայիք ։

Ա· Վ· ԱԶԱՏ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ԲԱՐԵՒ

★

— Շողոքորթութիւնը լաւ բան է, եթէ չկլլես, յայտարարեր է, Մ· Նահանգներու նախագահութեան պարտեալ թեկնածուն, Պ· Էտլէյ Սթիվընսըն, Լոնտոնի ձայնասփիւռին վրայ ։

Շողոքորթութեան լաւ բան ըլլալուն բնաւ խելքս չի հասնիր, բայց կը հաւատամ որ իրաւ շատ լաւ բան է եթէ մարդ արհեստով շողոքորթին մեղրածորան բառերը կուլ չտալու եւ մէկ ականջէն մըտածը միւս ականջէն դուրս հանելու իմաստութիւնը ունենայ ։ Դժբախտաբար, մեծ չէ այդ իմաստութիւնը ունեցողներուն համրանքը ։

Շողոքորթութեան առաջին զոհերն են, անշուշտ, Եւայի աղջիկները, ինչ ազգութեան ալ պատկանին, ինչ տարիք ալ ունենան։ Այնքան միամիտ են անոնք, երբեմն, որ մեղրի կաթիլի մը պէս կուլ կուտան Ադամի որդիներուն շրթունքէն դուրս թափող հէքեաթները ։

— Օհ, ինչ հրաշալի մազեր ունիք, օրիորդ Թուրֆանտա, ձեր բիբերուն տակ կը վառին զոյգ մը աստղեր, ձեր շրթունքները կեռասի գոյն ունին··· Եւ ինչ սիրուն տոտիկներ ···

Ու մեր օրիորդ Թուրֆանտան, որ ադեղութեան մրցանակ կրնայ շահիլ, կը հաւատայ ···

Շողոքորթութեան երկրորդ զոհերն են Հայոց ազգին կարգ մը գրողները։ Պարոն Դամիանոսը գրական յօդուած մը գրած է գրական շաբաթաթերթի մը մէջ։ Շողոքորթը, առտուն կանուխ դիմացը կ'ելլէ ու լուսավառ արտայայտութեամբ կը բարբառի ·

— Գրածդ հրաշալի էր, տասն անգամ կարդացի·

Ու մեր Դամիանոսը, որուն գրածը վերէն վար սրբագրուած է խմբագրին ձեռքով, կը հաւատայ եւ, ի մեծ դժբախտութիւն ազգին, կը շարունակէ գրել։ Աստուած համբերութիւն տայ իր ձեռագիրը ստացող խմբագրութեան ···

Շողոքորթութեան երրորդ զոհերն են մեր ազգին «ազգասէր»ները։ Պարոն Կոււնելիոս, որ տասը տարին անգամ մը հարիւր յիսուն Ֆրանք կը նուիրէ հայ ժողովուրդին, յանկարծ հինգհարիւրնոց մը կը նետէ եկեղեցիին գանձանակը։ Շողոքորթը, յաջորդ օրը, այցելութիւն մը կուտայ իրեն ·

— Պռաւօ, մեր ազգը քեզի պէս բարեբար հայրենասէրներու եւ եկեղեցասէրներու պէտք ունի ·

Եւ պարոն Կոււնելիոս կը հաւատայ թէ իրաւ բարերար ու ազգասէր մէկն է։ Ալ ձեռքէն չես կրնար ազատիլ ։

Շողոքորթութեան զոհերուն չորրորդ խումբը նստած է Երեւան։ Իր մունետիկները, ի սփիւռս աշխարհի, լորձնաշուրթն կը փառաբանեն զինքը ·

— Շատ ապրիք, ընկերներ, ինչ աղէկ եղաւ որ սա Դաշնակներուն խերը անիծեցիք եւ Մայիս 28ին տեղ, մեզի տուիք Նոյեմբեր 29։

Ու Երեւանի չինովնիկները, որոնց համար Հայ, Թուրք կամ Չինացի միեւնոյն բաներն են — ականջը խօսի Լենինին — կը հաւատան թէ իրենք իրաւ ազգին համար կ'աշխատին ···

Պարապ տեղը չէ որ Լաֆոնթէն ասկէ երեք հարիւր տարի առաջ կ'ըսէր թէ ամէն շողոքորթ կ'ապրի ի վնաս զինքը լսողին ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՀՐԱՉԵԱՑ ԱՃԱՌԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԽՄԲ.— Իրազեկ մը հետեւեալ դէպքերը կ'արձանագրէ Հայրենիք ամսագրին մէջ (Յուլիս), ողբացեալ Հրաչեայ Աճառեանի կեանքէն .—

1933 Թ· մի օր Պատմութեան Թանգարանի ազգագրական բաժնի գրասենեակում պրոֆ· Ստեփան Լիսիցեանի հետ ։ մեր օրուայ աշխատանքներն էինք կատարում, երբ յանկարծ, գրասենեակի դուռը բացուեց, եւ մուտքի վրայ երեւաց Ակ· Հր· Աճառեանը ։

— Ստեփան, — Դիմելով Լիսիցեանին, յուզուած բացականչեց նա ։

— Ի՞նչ է, Հրաչեայ ։

— Ստեփան, սոքա աւերում են։

— Ո՞վքեր են սոքա, եւ ի՞նչ են աւերում, — հարցրեց Լիսիցեանը ։

— Ստեփան ,սոքա աւերում են (բոլշեւիկները)։

Չգիտես ո՞րտեղից նա լուր էր ստացել, որ Դիլիջանի կոլխոզնիկները Ղոշավանքի քարերից գոմեր էին շինում։ Եւ երկար եւ յուզումնալից խօսեց այդ անտանելի վայրենութեան դէմ ։

Երբ հեռանում էր մեզնից, աչքերի մէջ արցունքներ կային···

Հրաչեայ Աճառեանը մինչեւ վերջ մնաց Մ· Աբեղեանի նոր ուղղագրութեան ոխերիմ թշնամի .—

— Այդ նոր կոչուածը այնպէս է կազմուած, որ հնով այլեւս ոչինչ չի կարելի անել։ Ինչի՞ համար է այս զարհուրելի ղոհաբերութիւնը ···

Իր ուսումնասիրութիւնները երկար ժամանակ լոյս էր ընծայում ապակետիպ, իսկ ուր իր ստորագրութիւնն էր պէտք, ստորագրում էր միմիայն Հր· Աճառ՝ նոր ուղղագրութեան տուրք չտալու համար ։

Աւելի ողբերգական էր, երբ մի խումբ անմիտ «բարեփոխիչների» առաջարկութեամբ փորձեր եղան, Մեսրոպեան տառերը Լատինական տառերով փոխարինելու ։

— Այս երեկոյ, լամպի լոյսի տակ, իմ տկար աչքերի առաջ, պարզեցի մի գիրք լատիներէն, մի գիրք ռուսերէն եւ մի գիրք էլ հայերէն։ Իմ տկար աչքերը հանգստացան երբ, վերջապէս հայերէն գիրքըն էի կարդում ···

1934ին Հայաստանի լուսաւորութեան նախարար Դր· Տէր Սիմոնեանի նախագահութեամբ քննւում էր հայկական հանրագիտարան հրատարակելու ու հարցը, ներկայ էին Երեւանի գիտական եւ գրական դէմքերը ։

Ընդհանուրի հաւանութեամբ, որոշուեց հրատարակել Հայկ· Հանրագիտարանը ։

Երբ ժողովը արդէն փակուելու վրայ էր, մինչեւ այդ լուռ նստած Հր· Աճառեանը յանկարծ ձայն խնդրեց եւ արեց հետեւեալ հարցումները —

— Ովքեր են լինելու Հանրագիտարանի աշխատակիցները։ Ո՞վքեր են խմբագրելու լեզուի եւ բանասիրութեան բաժինները ։

— Հանրագիտարանին մասնակցելու են մեր գիտական եւ գրական ուժերը ։

Լեզուի եւ բանասիրութեան բաժինները խմբագրելու են պրոֆ· Աճառեանը, Աբեղեանը, Ղափանցեանը, — պատասխանեց Դր· Տէր Սիմոնեանը։

— Է՛, Ղափանցեանը ծոյլ է, — բացագանչեց Աճառեանը ։

Ճիշդ այդ ժամանակ տեղից արագ վեր թռաւ Ղափանցեանը եւ խիստ բողոքեց Աճառեանի դէմ ···

— Է՛, ծոյլ մարդ, դու ընդամէնը հազար թերթ չես գրել, իսկ ես հազար թերթից վար գիրք չեմ ընդունում — կարճ եւ կտրուկ պատասխանեց Աճառեանը, եւ ժողովը փակուեցաւ ։

Սակայն, հանրագիտարանի միայն երեք հատորները լոյս տեսան։ Բայց ժողովուրդը այդ հատորների երեսն անգամ չտեսաւ երբեք։ Շուտով վրա՛յ հասան 1936 Թ· դէպքերը, եւ Աճառեանն ու Հանրագիտարանի միւս աշխատակիցները բանտ նետուեցին՝ իրենց անցեալ « մեղքերը » քաւելու համար։ Մինչեւ իր բանտարկուիլը, Հր· Աճառեան հեռացուած էր Պետական համալսարանից իր հակամարքսիստական վարքի համար ։

— «Ուր կը խօթէք, խօթեցէք, բայց իմ ատարկայի մէջ մարքսիզմ լենինիզմ մի խօթէք»,— անվախ կեցուածքով պատասխանել էր Հր ·Աճառեանը։

«Խորհրդային Հայաստան», օրաթերթի մէջ մի նորելուկ մարքսիստ «լեզուաբան» քննադատեց Հր· Աճառեան «բուրժուական» պատմահայեցողութիւնը ···

1934 Թ· Աճառեանը, դիմում կատարեց Էնկավէդէին, Ագուլիս գնալու եւ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար Ագուլիսի բարբառը։ Սակայն, Էնկավէտէն ինչ ինչ պատճառներով մերժեց ։ Տարաթներ յետոյ ,երբ թոյլտուութիւն ստացաւ Ագուլիս գնալու, այս անգամ էլ ինքը մերժեց ···

1935 Թ· խորհրդային Հայաստանի ողբացեալ վարչապետ Ա· Տէր Գաբրիէլեանը իր մօտ հրաւիրեց Աճառեանին եւ խոստացաւ դրամ, բնակարան եւ վաստակաւոր գիտնականի կոչում տալ նրան։ Բայց Աճառեանը իրեն յատուկ ձեւով մերժեց՝ ասելով·

— Ինձ համալսարանից հեռացրին, հիմա էլ ուզում են ինձ դրամ նուիրել։ Ես աղքա՞տ եմ, ի՞նչ է։ Ինձ ուզում են վաստակաւորի կոչում տալ, ես դերասա՞ն եմ, ի՞նչ է ····

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՐԸ (39)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Հիմա պիտի բացատրեմ։ Նախ պէտք է գիտնաք թէ սպառնական նամակները կեղծ էին եւ պիտի ծառայէին ոստիկանութիւնը սխալ ճամբու մէջ դնելու։ Իրականին մէջ Բեչէթ ստացաւ նամակ մը ուր խնդրոյ առարկայ կ'ըլլար Տէյզի Արմսթրոնկի անունը ,ահիկա այն նամակն է որուն մէկ մասը գտանք մոխրամանին մէջ։ Ոճրագործին առաջին գործը եղած է՝ ոչնչացնել այդ նամակը։ Ասիկա մէկ նշանակութիւն միայն կրնայ ունենալ ։ «Այս չոգեկառքով կը ճամբորդէ մէկը որ կապ ունեցած է Արմսթրոնկ ընտանիքին հետ եւ եթէ այդ նամակը գտնուի կասկածները, պիտի կեդրոնանան իր վրայ »։

— Հիմա գանք թաշկինակին· այդ թաշկինակը նպատակաւորկերպով չէ ձգուած հոն, այլ արկածի կամ աճապարանքի հետեւանքով, եւ մեր կասկածները կը հրաւիրէ այն անձին վրայ, որուն անունը Հ·ով կը սկսի։ Ենթադրեցէք թէ ոճիր մը գործած էք եւ կ'ուզէք ուրիշի մը վերագրել զայն։ Արմսթրոնկ ընտանիքին հետ կապ ունեցող մէկու մը թաշկինակը ձեր ձեռքը անցած է, ի՞նչ կ'ընէք· զոհին քո՞վը կը ձգէք զայն։ Ոստիկանութիւնը պիտի կասկածի թաշկինակի տիրոջմէ եւ պիտի հարցաքննէ զայն ։

— Բայց նման պարագայի մը եթէ յիշեալ անձը անմեղ է պիտի չփորձէ ինքնութիւնը ծածկել ։

— Ասիկա շատ սխալ գաղափար մըն է, ճանչցայ խելքը գլուխը մարդիկ որոնք յանցանքով մը, մանաւանդ ոճիր գործելով, ամբաստանուելու պարագային ամէնէն ծիծաղելի բաները կ'ընեն։ Հետեւաբար կոմսուհի Անտրէյի կրնայ ըլլալ որ անմեղ ըլլայ, սակայն թաշկինակի խնդիրը եւ անցագրին վրայի արատը ցոյց կուտան թէ ան որեւէ պատճառով կ'ուզէ ինքնութիւնը ծածկել ։

— Ի՞նչ կապ ունի ան Արմսթրոնկ ընտանիքին հետ։ Ան երբեք Ամերիկա գացած չէ ։

— Այնպէս կ'ըսէ ինքը։ Նախ շատ դէշ կը խօսի անգլիերէնը եւ միւս կողմէ իր Արեւելքցիի երեւոյթը կը չափազանցէ ։

Ամէն պարագայի մէջ ես պիտի կրնամ գտնել թէ որո՞ւ աղջիկն է։ Արմսթրոնկին մայրը կը կոչուէր Լինտա Արտէն, մեծ դերասանուհի մը··· Շէյքսփիրի գործերուն մէջ հիանալի դերակատար մը՝ կը յիշէ՞ք «Ինչպէս որ կ'ուզէք»ին մէջ Արտէնի եւ Ռոզալէնտրի անտառը։ Ատով շինեց իր թատերական անունը Լինտա Արտէն, որուն շնորհիւ ամէն տեղ փառք ու պատիւ շահեցաւ։

Իր բուն անունը կրնայ ըլլ ալ նաեւ Կոլտէնպէրկ ··· Իր ընտանիքը թերեւս կուգան կեդրոնական Եւրոպայէն եւ նշանաւոր արուեստագիտուհին իր երակներուն մէջ ունէր թերեւս քիչ մը հրէական արիւն։ Ամերիկացիք կը բաղկանան շատ մը զանազան ազգութիւններէ ։ —

Պարոններ, Տիկին Արմսթրոնկի երիտասարդ քոյրը ,որ ոճիրի պահուն դեռ անչափահաս էր, կը կոչուէր Հէլէն Կոլտէնպէրկ ։ —

Լինտա Անտէնի փոքր աղջիկը որ Ուաշինկթըն բնակած ատեն ամուսնացած էր դեսպանական կցորդ կոմսԱնտրէնիի հետ։

— Բայց իշխանուհին ըսաւ թէ այդ աղջիկը Անգլիացիի մը հետ ամուսնացած է, մինչդեռ կոմսը հունգար է ։

— Իշխանուհին ըսաւ նաեւ թէ չի յիշեր անգլիացի ամուսնին անունը· ասիկա կարելի՞ է։ Ոչ· իշխանուհին որ շատ կը սիրէր Լինտա Արտէնը եւ կնքամայրն էր անոր աղջիկներուն, ի՞նչպէս կը մոռնայ անոնց ամուսիններուն անունները։ Ոչ, բարեկամներ, իշխանուհին կը ստէ։ Ան գիտէր թէ Հելէնա այս չոգեկառքին մէջ կը գտնուի· եւ երբ լսեցի թէ ոչ էր Բեչէթ, իսկոյն կռահեց թէ իր բարեկամուհիին զաւակը կասկածի տակ պիտի մտնէ, այդ պատճառով ստեց մեզի ։

Նոյն պահուն պաշտօնեան ներս մտաւ եւ Պ· Պուքի մօտեցաւ ։

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՅԱՋՈՐԴ ՀԱՄԱՐԸ

Լոյս կը տեսնէ Երեքշաբթի օր, Օգոստ. 15ի արձակուրդին առթիւ :

ուած են : Յոնիաստանի Թագաւորը եւ Թագուհին ալ աղէտին վայրը դացին մարտանաւով մը : Ցնցումներ պատահած են նաեւ Քորֆուի եւ Փաթրասի մէջ :

Աղէտասրասփը աննկարագրելի է Քեֆալոնիոյ մէջ ուր Արկոսթոլի նաւահանգիստը, արդէն քարուքանդ, այժմ բացերու ճարակ դարձած է եւ յամրաբար դէպի ծով կը սողուի Եչ. գիշերէն ի վեր : Ամենաբարձր լեռը, Ենոս (1500 մեթր) երկուքի ճեղքուած է եւ ահագին ժայռեր կը թաւալին դէպի վար : Փոքր քաղաք մը, Լիքսուրի, ամբողջովին սրբուած է եւ մարդկային շունչը դադրած է փլատակներուն մէջ : Կործանած են նաեւ վեց գիւղեր : Կ՚ըսուի թէ երկուքը անհետացած են արդէն ահագին անդունդի մը մէջ : Անհամար ճեղքեր բացուած են ճամբաներուն վրայ :

Միայն Արկոսթոլին չէ որ դէպի ծով կը սողուի : Կարեւոր ճեղքեր բացուած են ամէն կողմ եւ ծովուն ալիքները անմիջապէս ներս կը խուժեն, ինչպէս կը հաստատէ պաշտօնական զեկոյցը :

Թղթակից մը կը հեռագրէ թէ հողը դէպի ծով կը սահի ամէն վայրկեան եւ թէ Քեֆալոնիա կղզին կը սողուի կտոր կտոր, խուճապի մատնելով ժողովուրդը : Արկոսթոլիի դատական պալատը, միակ շէնքը որ կանգուն մնացած էր, փլաւ երբ ընկերային գործերու նախարարը դուրս կ՚ելլէր : Բազմաթիւ անձեր մեռան : Զանթայի մէջ Զաքինտոս քաղաքը միշտ կը վառի, բոցեր արձակելով մինչեւ հարիւր մեթր բարձրութեամբ : Վաթի քաղաքին մէջ ողջ մնացողները մատուռ մը շինած են ծառի մը տակ եւ օգնութիւն կ՚աղերսեն Ս. Նիկողայոսի պատկերին առջեւ : Բազմաթիւ այրեր եւ կիներ ի զուր կը փորձեն ազատարար նաւերուն հասնիլ փրփրադէզ ալիքներուն մէջէն : Մէկ խօսքով աննկարագրելի արհաւիրքի մը մատնուած է ամբողջ ժողովուրդը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Բերիայի դատը պիտի սկսի մօտերս. — Ուկրայնայի փոխ-վարչապետը փոխուեցաւ : Ազրպէյճանի փոխ-վարչապետ նշանակուեցաւ Ամիրասլանով, իսկ ներքին գործերու նախարար՝ Ռուս մը, Անատոլի Կուչկով :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ոստիկանութիւնը նոր ձերբակալութիւններ կատարեց, համայնավարական ամբաստանութեամբ, Գահիրէի (69), Աղեքսանդրիոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ : Բռնուեցան վեց տպագրական մեքենաներ եւ բազմաթիւ թռուցիկներ :

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Պ. Փելլայի, որ նախապէս ելմտական նախարար էր :

ԱՅԳԵԳՈՐԾՆԵՐԸ յետաձգեցին իրենց նոր ցոյցը, որոշ գոհացում ստացած ըլլալով :

ԻՍՐԱՅԷԼ միօրինակ դպրոցներ հաստատեց, ջնջելով կուսակցական, դաւանական եւն. կրթարանները :

ԻՐԱՆԻ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ միջեւ կատարուած բանակցութիւնները վտանգաւոր կը գտնեն Ուաշինկթընի մէջ, դիտել տալով թէ Մոսկուա նոր ռազմախաղ մը կը փորձէ, վճռական դեր կատարելու համար Միջին Արեւելքի մէջ : — Բանակցութիւնները սկսան երէկ, Թեհրանի մէջ :

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, ինչպէս եւ բանուորական խլրտումները :

ՍԵՒ ԾՈՎԸ Պալթիկ ծովու պիտի կապուի մօտերս, Օտէր-Դանուբ ջրանցքին շնորհիւ :

ՍՈՒԷԶԻ շրջանին մէջ միջադէպ մը ծագեցաւ Անգլիացիներու եւ Եգիպտացիներու միջեւ : Բայց եւ այնպէս խօսակցութիւնները կը շարունակուին :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ուրբաթ օր, 14 Օգոստ. ծանօթ երաժշտագէտ Օննիկ Պէրպէրեան Մ. Նահանգները մեկնեցաւ շարք մը նուագահանդէսներ տալու համար հինգ գլխաւոր քաղաքներու մէջ : Առաջինը՝ Նոյեմբեր 9ին Նիւ Եորք, Քարնըկի Հոլ : Պիտի այցելէ նաեւ Քալիֆորնիա :

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր գաւառի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն շարունակել իրենց վճարումները չէք-փոսթալի միջոցաւ, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ որ թղթատարական գործադուլը մեծապէս վնասած է նաեւ մեր զանձումներուն :

Մեր բոլոր բաժանորդները պիտի ստանան իրենց թերթերը ամենիջապէս որ թղթատարը ընդունի : Ներողութիւն կը խնդրենք այս ակամայ յապաղումներուն առթիւ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով :

Կարգ մը կարգադրութիւններ եղած են մօտակայ արուարձաններու համար :

Այսպէս, Իսի լէ Մուլինոյի բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ դիմելով ընկեր Բարթող Փափազեանի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՏԱԼՈՎ ՈՒԾ-ԿԱՆՈՒԽ ԿԸ ՇԱՀԻՔ

« Յառաջ » բազմաթիւ բաժանորդներ ունի ոչ միայն Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու, այլ եւ Միջին Արեւելքի, Ալժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի մէջ եւ Ափրիկէի խորերը, (Քամերուն, Քոնկօ եւն.) :

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամի « Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան-Տուներուն» : Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, ռատիօ գործիք, երգապնակ (տիսք), գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.) :

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մեծ ծղոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք :

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել ROQ.29-00 ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Լա Սիոթայի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ աւանդական սովորութեամբ յետ Ս. Պատարագի Խաղողի եւ Մատաղի Օրհնութիւն տեղի պիտի ունենայ այս շաբաթ առտու : Սոյն հանդիսութեանց կը մասնակցին Մարսիլիոյ քահանաները, Պոմոնի եւ Լա Սիոթայի դպրաց-դասերը, ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Լեւոն Ճերահեանի : Իսկ ուրբաթ երեկոյ ժամը 7ին Նախատօնակի արարողութիւն եւ «Մատաղ-ոչխարի Օրհնութիւն» պիտի կատարուի :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ այս կիրակի 16 Օգոստ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւն : Հայրապետական պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Գեր. Տ. Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ :

Երկուշաբթի օր Ս. Պատարագ Մեռելոցի : Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Դիւան հոգաբարձութեան

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները :

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը :

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն., կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 ֆրանք :

Կ՚ընդունուին 9-14 տարեկան աշակերտներ : Նաեւ 15 տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն :

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար :

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres
Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ տօնին առթիւ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ արարողութեանց մասնակցելու հրաւիրուած է Տոքթ. Լ. Համբարձումեան որ պիտի նուագէ նաեւ երգեհոնը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12 :

Հեռաձայն Ռէնսի 172

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ — HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Fondé en 1925 — R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ • MERCREDI 19 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7144 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2555

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ ՀԱԿԱՌԱԿ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԿՈՉԻՆ

•

« ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՉՎԵՐՍԿՍԻ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԱՌՏՈՒ »

Ընդհ. գործադուլը կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ, հակառակ բոլոր բանակցութեանց եւ կարգ մը չափաւոր սենտիքաներու վերապահ դիրքին: Վարչապետը հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց Բշ. գիշեր, պահանջելով աշխատանքը վերսկսիլ Գշ. առտու: Այս կոչն ալ ապարդիւն մնաց: Պ. Լանիէլի ճառէն անմիջապէս վերջ, Բանուորական Ուժը եւ Քրիստոնեայ Աշխատաւորներու Սենտիքան առանձին զեկոյցներով հաղորդեցին թէ գործադուլը պիտի շարունակուի:

Ահաւասիկ վարչապետին սրտառուչ կոչը, որ ուղղուած էր բանթողներուն.

— « Չորեքշաբթի օրէն ի վեր կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան կառավարութեան զանազան անդամներուն եւ ազատ սենտիքաներու կեդր. վարչութեանց ներկայացուցիչներուն հետ: Ես որ եւ է արգելք չդրի այս շփումներուն, որոնք անհրաժեշտ էին կարելի եղածին չափ շուտ վերջ տալու համար ամէն տեսակ նեղութեանց եւ կորուստներու զոր գործադուլները կրել կուտան երկրին:

Կարծիքի այդ փոխանակութիւնները վերջացած են այժմ: Այդ ընդհանուր խորհրդակցութեանց ընթացքին կառավարութիւնը ուզեց որ ժողովուրդին բոլոր դասակարգերը մասնակցին վերակազմութեան աշխատանքին: Պէտք ունի՞մ յիշեցնելու հանրային փրկութեան սախտողական անհրաժեշտութիւնը: Մոռցա՞ծ էք որ երբ կառավարութիւնը կազմուեցաւ աննախընթաց տագնապէ մը ետք, պարապ գտաւ պետական գանձը: Ֆրանսան, գիտէք, այժմ կրնայ ապրիլ միայն արտաքին օգնութեամբ: Մեր դրամը շատոնց ինկած պիտի ըլլար եթէ այդ օգնութիւնը չստանայինք: Կ'ուզէ՞ք որ այս կացութիւնը շարունակուի անսահման ժամանակով: Այն օրը ուր գոհացում պիտի տամ ձեր պահանջներուն, կ'ուզեմ որ կարենամ տալ ուրիշ բանով եւ ոչ թէ կեղծ դրամով: Անիրա՞ւ եմ: Ձեր մէջ կա՞յ ռեւէ մէկը որ գրիչը ձեռք առնէ իմ ճառէս վերջ եւ գրէ ինծի.— «Այո, պարոն Լանիէլ այդպէս պէտք է ընել»: Ոչ. այնպէս չէ՞, եթէ լաւ մտածէք: Ուրե՞մն: Կը խնդրեմ բոլոր Ֆրանսացիներէն ըմբռնել իրենց երկրին ճակատագիրը: Կը խնդրեմ անձնապէս պատասխանատուութիւններ ստանձնել այդ ճակատագրին վերակազմութեան մէջ: Կը խնդրեմ բոլորէն գործադուլը վերջացնել վաղը, երեքշաբթի: Կ'ուզեմ յուսալ թէ սենտիքաներու կեդրոններուն պատասխանատուները այս իրիկուն իսկ հրաման պիտի տան աշխատանքը վերսկսիլ վաղ առտու:

« Կառավարութիւնը այսուհետեւ ճշդած է իր վերջնական ուղեգիծը: Այլեւս ոչ մէկ բանակցութիւն անոնց հետ որ իրենց աշխատանքը չեն վերսկսած վաղը: Այլեւս ուրիշ բան չի մնար եթէ ոչ համազգային լայն ճիգ մը՝ ամէն գնով ապահովելու համար երկրին էական ապասարկութիւնները: Ընկերային տագնապը միակ փորձութիւնը չէ զոր Ֆրանսան կը կրէ այս միջոցին: Մեր երկիրը պէտք ունի իր ամբողջ ուժին, իր ամբողջ վարկին աշխարհի մէջ: Այդ վարկը մեծ մասով կախում պիտի ունենայ այն դիրքէն զոր ձեզմէ ամէն մէկը պիտի բռնէ վաղը: Ձեր խիղճը պիտի պատասխանէ: Ես կ'ըսեմ, — գործերը այնպիսի վիճակի մը հասած են որ խնդրոյ առարկայ է հանրապետութեան պատիւը. այս կէտին վրայ որեւէ կառավարութիւն չի կրնար սակարկութիւն կատարել»:

ԱՐՀԵՍՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Այս վճռական կոչին նոյնքան վճռական պատասխան մը տուին արհեստակցական միութիւնները: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որ ամէն միջոց կը փորձէ գործադուլը տարածելու համար եւ որ արտօնուած չէր բանակցութեանց մասնակցելու, նոր կոչեր ուղղեց Բանուորական Ուժին (ընկերվարական) եւ Քրիստոնեայ աշխատաւորներուն որպէսզի միացեալ ճակատ կազմեն: Այս վերջինները կը նախընտրեն առանձին գործել. բայց անոնք ալ ժխտական դիրք բռնած են կառավարութեան դէմ: Բանուորական Ուժը վարչապետին ճայնասփիւռ ճառէն վերջ յայտարարեց թէ բանակցութիւնները «խզուած են առ այժմ»: Զեկոյցը կ'աւելցնէր. — « Դահլիճը անցեալ իրիկուն պատասխան պահանջած էր իր կարգ մը թելադրութեանց: Այդ պատասխանը կարելի չէր տալ առանց նոր քննութեան եւ խորհրդածութեան »:

Քրիստոնեայ աշխատաւորներու սենտիքան ալ պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտնէր թէ նախարարներուն հետ ունեցած խօսակցութեանց արդիւնքը «յայտնապէս անբաւական էր եւ թէ դահլիճին անդամները չափազանց անորոշ էին»: Հետեւաբար, կ'եզրակացնէր, գործադուլը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ կատարեալ գոհացում ստանան: Իր պահանջներն են.— Աշխատավարձքի յաւելում, ամբողջովին նոր քաղաքականութիւն մը, հարկային բարենորոգում, Ազգ. Ժողովի արտակարգ նիստ եւ ջնջում գործադուլի առթիւ տրուած պատիժներու:

Թղթատարական պաշտօնեաներու այն մասը որ անդամ է Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Միութեան, նոր զեկոյց մը հրատարակեց ուր կ'ըսէ.— «Ցաւալի գտնելով վարչապետին անհաշտ դիրքը, որ վերջ կուտայ բանակցութեանց, Թղթատարական պաշտօնէութեան քրիստոնեայ Սենտիքաներու Դաշնակցութիւնը ուրիշ բան չի կրնար ընել եթէ ոչ պահել գործադուլի հրահանգը»: Նոյն միութեան երկաթուղիներու պաշտօնեաներն ալ որոշեցին շարունակել գործադուլը:

× Հրատարակուած տեղեկութիւններէն կ'երեւայ որ կառավարութեան հետ բանակցութիւններ կատարուած են երեք օր, — շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի, առանց ելքի մը յանգելու:

× Ազգ. ժողովի գումարման համար հեռագրով հաւանութիւն յայտնած են 215 երեսփոխաններ, այսինքն օրինական թիւէն վեց աւելի, բայց միայն 133ը նամակներով ալ հաստատած են իրենց ստորագրութիւնը: Ժամէ ժամ կը սպասուի մնացեալ ստորագրութեանց:

× Մեթրօն կրճատեալ կը բանի: Հանրակառքերը սակաւաթիւ են: Զինուորական բեռնակառքեր կը շարունակեն ապահովել երթեւեկը: Թղթատարական վարչութիւնը կէս միլիոն նամակներ բաժնած էր առջի օր: Վարչութիւնը կը մերժէ ստանձնել թերթերու առաքումը: Մենք ալ կարգ մը նամակներ ստացանք (Փարիզ, Մարսէյլ եւն.):

× Լիոնէն կը հեռագրեն թէ Օգոստոս 17ին երկաթուղին խզուած էին Վալանս–Պրիվանսոն գծին վրայ, 30մեթր երկայնութեամբ եւ ժայռի կտորներ դրած էին: Վեց կառախումբեր անցած էին այս արարքէն առաջ: Քննութիւն բացուեցաւ:

ԱՅՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ որոնց անցագրի պայմանաժամը լրացած է կամ լրանալու վրայ է եւ որոնք չեն կրնար Ֆրանսայէն մեկնիլ, գործադուլին հետեւանքով, կը հրաւիրուին ոստիկանութեան վերատեսչութեան թիւ 5 գրասենեակը, բացի կիրակի եւ տօնական օրերէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴԱՒ ՄԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ
ՇԱՀԸ ՊԱՂՏԱՏ ՓԱԽԱՒ

Շաբաթ օր պետական դաւ մը տեղի ունեցաւ Թեհրանի մէջ, առանց արիւնահեղութեան յանգելու: Ծերունի վարչապետը, Տոքթ. Մոսատեղ, նորէն յաղթական հանդիսացաւ, իսկ Շահը, Ռըզա Փեհլեւի (Պահլաւունի), որ 33 տարեկան է, ստիպուեցաւ Պաղտատ ապաստանիլ իր անձնական օդանաւով:

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ դաւը սարքուած էր Կայս. անձնապահ գունդին կողմէ: Անոր հրամանատարը, գնդ. Նասիրի, երկու նախարարներ եւ բարձրաստիճան սպայ մը ձերբակալելէ ետք, հրասայլերով եւ զինուորներով ներկայացաւ Տոքթ. Մոսատեղի բնակարանը: Վարչապետը, որ նախապէս լուր առած էր դաւադրութեան մասին, օգնութեան կանչեց իր զինուորները որոնք տունը պաշարելով ձերբակալեցին գնդապետը:

Նոյն պահուն նախկին նախարար մը, զօր. Ֆէյզուլլահ Զահեդի, որ վարչապետ նշանակուած էր, լրագրական ասուլիս մը սարքեց իր թաքստոցին մէջ: Ըսաւ թէ նամակներ ունի Շահէն որ զինքը վարչապետ կը նշանակէ, պաշտօնանկ ընելով Տոքթ. Մոսատեղը:

Կառավարութիւնը անմիջապէս լուծեց Մեճլիսը (երեսփ. ժողով), գործողութիւն մը որուն հակառակ էր Շահը: Այս տնօրինութեամբ երեսփոխանները այլեւս անձեռնմխելի չեն: Եւ արդէն հրամայուեցաւ անմիջապէս ձերբակալել բոլոր այն երեսփոխանները որ կապ ունին այս դաւին հետ: Կալանաւորներուն մէջ կը գտնուին արքունի նախարարը, Ապուլղասըմ Ամինի, «Քէյհան» թերթին խմբագիրը՝ Տոքթ. Զատէ, որ նախկին երեսփոխան մըն է, եւն.: Կալանաւորներուն թիւը հարիւրը կ'անցնի:

Զինուորներ պաշարած են խորհրդարանը: Ուրիշներ ալ կը պաշտպանեն վարչապետին բնակարանը: Հրասայլերով եւ կառքերով լեցուն զինուորներ կը շրջին գլխաւոր պողոտաները:

ԶՕՐՔԸ ԳՐԱՒԵՑ ԲՈԼՈՐ ՊԱԼԱՏՆԵՐԸ

Նախարարական արտակարգ նիստէ մը ետք, վարչապետը հրամայեց զօրքին գրաւել Շահին բոլոր պալատները եւ զինաթափ ընել կայս. անձնապահ գունդը: Այս գործողութիւնը կատարուեցաւ առանց արիւնահեղութեան: Կառավարական զեկոյցին համաձայն, շաբաթ գիշեր ժամը 11.30ին սպաներ եւ զինուորներ գնդացիրներով եւ ուրիշ զէնքերով զինուած՝ ձերբակալեցին արտաքին նախարարը՝ Տոքթ. Ֆաթեմի եւ հաղորդակցութեանց նախարարը, Տոքթ. Շիւաս: Դաւադիրները փորձեցին ձերբակալել նաեւ սպարապետը՝ զօր. Ռիահի, տունը երթալով. բայց ան կ'աշխատէր իր պաշտօնատան մէջ. հետեւաբար ձախողեցան:

Կայս. անձնապահ գունդին հրամանատարը, գնդ. Նասիրի վարչապետին բնակարանը գնաց հրասայլերով եւ չորս կառք լեցուն զինուորներով, իբրեւ թէ նամակ մը յանձնելու համար, բայց Տոքթ. Մոսատեղի պահակները կասկածելով ձերբակալեցին զինքը: Կայս. անձնապահ գունդը կտրեց հեռաձայնի բոլոր գիծերը ընդհ. սպայակոյտին եւ զինուորական կեդրոններուն հետ եւ ձերբակալեց սպայակոյտի փոխ– նախագահը, զօր. Քիյանի: Յետոյ Տոքթ. Ֆաթեմի եւ միւսները Շահին բանտէն փոխադրուեցան Սպայակոյտի կեդրոնը: Բայց որովհետեւ այդ կեդրոնը գրաւուած չէին, նորէն Շահին բանտը վերադարձուեցին: Նոյն պահուն սպարապետի փոխանորդը բանտէն փախչելով օգնեց միւսներն ալ ազատելու եւ լուր տուաւ ապահովութեան ուժերուն որոնք ձերբակալեցին դաւադիրները, ար–

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 15ին նոր իմամ մը (կրօնապետ կամ խալիֆա) ընտրուեցաւ Մարոքի Մարաքէշ քաղաքին մէջ, ի հեճուկս ներկայ Սուլթանին: Այս առթիւ խռովութիւններ ծագեցան, 34 հոգի սպաննուեցան, շատեր վիրաւորուեցան եւ 150 կասկածելիներ ձերբակալուեցան:

« Հաւատացեալներու իմամ»ին անուանումը հաղորդուեցաւ Մարաքէշի փաշային՝ Էլ Կլավիի կողմէ որ ամիսներէ ի վեր պայքար կը մղէ Սուլթանին դէմ: Իրեն հետ էին 350 փաշաներու եւ ցեղապետներու 12 ներկայացուցիչները: Առաջին անգամ է որ փաշաներ եւ ցեղապետներ կրօնապետ մը կ'ընտրեն Սուլթանէն անջատ: Այս անուանումէն վերջ անոնք յայտարարեցին թէ կը մերժեն ճանչնալ Սուլթանին իշխանութիւնը եւ Ֆրանսայի կը ձգեն կարգադրել Մարոքի գահուն ապագան:

Այս ընտրութեան առթիւ կիրակի օր ցոյցեր տեղի ունեցան Ռապաթի եւ Քազալանքայի մէջ ի նպաստ Սուլթանին: Ոստիկան մը սպաննուեցաւ: Կրօնապետին անուանումէն առաջ զօր. Կիյոմ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մարաքէշի փաշային հետ, համոզելու համար որ ետ կենայ նոր իմամին ընտրութենէն: Սուլթանը, Սիտի Մոհամմէտ, որ 44 տարեկան է, յայտարարութիւն մը հրատարակեց ըսելով թէ կը մնայ Մարոքի միակ Սուլթանը եւ հոգեւոր պետը: Այս առթիւ կ'ըսէ թէ բոլոր Իսլամները կը դատապարտեն հերետիկոսներուն արարքը եւ թէ «Մարոքի ժողովուրդը իր պատմութեան ամենածանր օրերը կ'անցընէ ներկայիս »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ գրաքննութիւնը ջնջուեցաւ չորս պետութեանց կողմէ (Ֆրանսա, Մ. Նահանգներ, Անգլիա եւ Խ. Միութիւն): Օգոստոս 14ին չորս պետութեանց ներկայացուցիչները 200րդ նիստը գումարելով, միաձայնութեամբ քուէարկեցին անգլ. բանաձեւը: Այս առթիւ թերթերը գրել կուտան թէ դաշնակիցները վեց տարուան ընթացքին 38 անգամ առաջարկած էին ջնջել գրաքննութիւնը. բայց Ռուսերը միշտ կ'ընդդիմանային: Եւ սակայն Օգոստ. 12ին խորհրդային իշխանութիւնը գրաքննութիւնը ջնջեց իր գրաւման շրջանին մէջ: Միւս երեք դաշնակիցները շատոնց ջնջած էին. կը մնար միայն ջնջել Վիեննայի միջդաշնակցային գրաքննութիւնը: Ժողովը որոշեց նաեւ ջնջել տեղափոխութեանց առթիւ հաստատուած սեղմումները: — Արեւմտեան երեք պետութիւնները պաշտօնապէս հաղորդեցին Խ. Միութեան թէ ետ կ'առնեն հաշտութեան կրճատեալ ծրագիրը, եւ առաջարկեցին արտաքին չորս նախարարները ժողովի հրաւիրել Օգոստ. 31ին, քննելու համար վերջնական հաշտութեան ծրագիրը:

2100 ՄԵԹՐ ԾՈՎՈՒՆ ՏԱԿ.— Այն երկու Ֆրանսացիները, որոնք նախ 1550, յետոյ 2000 մեթր ծովուն տակ իջած էին Թուլոնի բացերը, ուրբաթ օր երրորդ փորձ մը կատարելով իջան մինչեւ 2100 մեթր, միեւնոյն սուզագունդով (պաթիսքաֆ): Այժմ կը պատրաստուին մինչեւ 3000 – 4000 մեթր իջնելու, կատարելագործելով մեքենան: Իրենց յայտարարութեան համաձայն, չափազանց մանր կենդանիներ կը բնակին այդ անդնդային խորութեանց մէջ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ հրահանգած էր որեւէ թերթ չհրատարակել երկուշաբթի օր, 17 Օգոստոս, իբրեւ համերաշխութեան ցոյց:

Այս պատճառով Յառաջն ալ չհրատարակուեցաւ երէկ:

ԻՐԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Քաղաքական եւ միջազգային ներկայ կարեւոր անցքերու մէջ, Իրան կամ Պարսկաստանը՝ ամենաջղային կէտերէն մէկն է: Եւ երեք տարիէ ի վեր, դիւանագէտներու եւ քաղաքական դիտողներու յատուկ ուշադրութիւնը կը գրաւէ: Պատճառները ՝բազմաթիւ են: Նախ՝ իր աշխարհագրական դիրքը եւ Խ. Միութեան հետ սահմանակցութիւնը մօտ երկու հազար քիլոմեթրի վրայ: Յետոյ, իր երկրի բնական հարստութիւնները: Մեծ պետութիւններու մրցակցութիւնը եւ վերջապէս իր ազգային զարթօնքը, իբրեւ յառաջապահ Միջին Արեւելքին: Թղթակիցներ եւ մասնագէտները, իւրաքանչիւրը իր անկիւնէն դիտելով, զանազան մեկնութիւններ կուտան այս երկրի մասին: Մենք ալ փորձենք, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն տալ ընդհանուր պատկերը Իրանի, այնպէս ինչպէս որ է: Ջանանք, ամփոփ կերպով ներկայացնել մեր կուսակցական, ազգային կեանքի եւ պետական – քաղաքական վիճակը:

Ա. ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐ

Այս գլուխին տակ, շատ բան չեմ կրնար գրել: Երբեմնի յեղափոխական եւ հանրային հնոցը, Ատրպատական, կիսովին ամայացած է ներկայիս: Հայ բնակչութիւնը հեռացած եւ կամ դէպի քաղաքներ իջած է: Ժամանակի մեր զինական փոխադրութեան եւ կապի հանգոյցը՝ Ս. Թադէոս Առաքեալի վանքը անտէր է եւ ամայի: Ղալասարի զինուորական արհեստանոցը որ Սամսոնիչունչին տակ, կոտրած եւ փճացած զէնքերը կը նորոգէր, վառօդ կամ փամփուշտ կը պատրաստէր, պատմութեան է անցած... Բոլոր այն հայկական գիւղերը, ուր մեր ֆետայական խումբերը կը շրջէին ազատ եւ համարձակ եւ կամ Խանասորի արշաւանքի համար կը պատրաստուէին, այսօր կամ անմարդաբնակ են եւ կամ Թաթարներով լեցուած...

Այնտեղ, ամէն քարն ու թուփը, ամէն լեռն ու ձորը իր պատմութիւնն ունի կապուած այս կամ այն ֆետայական կռուի հետ: Անցած են այս բոլորը... Սակայն այնտեղ անշէջ մնացած են Դաշնակցական ոգին եւ աւանդը: Եւ այս պատմական շրջանին վրայ կը սաւառնի Րաֆֆիի, Դումանի, Վարդանի, Քեռիի եւ ուրիշ յայտնի կամ անանուն հերոսներու ոգին: Ինչպէս Մամիկոնեանի ոգին Աւարայրի վրայ...

Այդ ժամանակներուն, Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէն կը գտնուէր Թաւրիզ: 1909ին, Թեհրանի մէջ կազմուած է երկրորդ Կեդր. Կոմիտէութիւնը: Թեհրանի մէջ, այդ օրերուն կ'ապրէին հազիւ 5 - 600 հայ ընտանիքներ: Մինչդեռ այժմ մօտ 40 հազար հոգի:

Ատրպատականի այդ օրերու յեղափոխական շարժման ալիքները կը տարածուէին աւելի հեռուն: Մասնաւորաբար Վասպուրականին սահմանակից ըլլալով, այդ շրջանը մեծ բաժին բերած է անոր ազատագրական պայքարին: «Պարսկաստանի խորքից եկել է նամակ»...

Հայկական կեանքէն դուրս, Հ. Յ. Դ.ը իր մեծ բաժինը բերած է նաեւ Իրանի սահմանադրական կռիւներուն: Պարսիկները, մինչեւ այսօր ակնածանքով կը յիշեն Եփրեմի անունը եւ անոր խիզախ արշաւանքները: Ու քանի քանի Դաշնակցական զինուորներ, ինկան պատուոյ դաշտին վրայ, որոնց շարքին նաեւ յանդուգն եւ աննման Հայդուկ, եւ զինուորականի ամենամեծ փառքին հասած Եփրեմը...

Վերջին աշխարհամարտի ընթացքին, ինչպէս ամենուրեք, Իրանի մէջ եւս լուծուած էր կազմակերպութիւնը, հետագային վերակազմուելու համար:

Դարձեալ պատերազմի ընթացքին, հակառակ մեր ընկերներու օրինապահ եւ կարգապահ ընթացքին, անհաւոր հալածանքի ենթարկուած են մերոնք, ռուսական գրաւման իշխանութիւններու կողմէ: Հակառակ մեր ընկերներու բարեացակամ վերաբերմունքին եւ մատուցած բազմաթիւ ծառայութեանց, խորհրդային իշխանութիւնները վաղօրէն առեւանգեցին եւ անհետ կորսնցուցին մեր երեք թանկագին ընկերները — Վարոս, Բաղտիկ եւ Նիկոլ:

Ներգաղթի գինովութեան օրերուն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր անկեղծ եւ կարեւոր մասնակցութիւնը բերաւ: Բայց միշտ ալ, Դաշնակցականները հալածուեցան եւ ամենազզուելի ստորնացումներ պահանջուեցան որպէսզի կարենային Հայաստան երթալ: Ինչ մխոսումներ եւ անարդարութիւններ չկատարուեցան այս գետնին վրայ...

Այսօր ալ, զանազան պիտակներու տակ ծածկուած հակառակորդներ, կատաղի պայքար կը մղեն մեզի դէմ — Անգլիոյ, Ամերիկայի, Թուրքիոյ գործակալներ անուանելով մեզ, մոռնալով բոլշեւիկներու բազմաթիւ խաբէութիւնները հանդէպ հայ ժողովուրդին, որոնց ամենավերջինը կը յիշէք բոլորդ ալ, Թուրքիոյ տրուած այն յայտարարութիւնը որով կ'ըսեն թէ «Վրաստանի եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնները կը հրաժարին իրենց հողային պահանջներէն»... Թող լսէ ով որ ականջ ունի:

Իրանի մէջ, կը տիրապետէ Դաշնակցութեան աւանդը: «Ալիք» օրաթերթը կուսակցութեան բերանն է: Թերթը տեղաւորուած է ներկայանալի շէնքի մը մէջ: Առաջին յարկին վրայ կը գտնուին խմբագրական եւ հրատարակչական բաժինները եւ մէկ երկու առանձին գրասենեակներ: Գետնայարկը տեղաւորուած են տպարանը, գրաշարանոցը եւ առաքման բաժինը: Ունի փոքր եւ գեղեցիկ պարտէզ մը՝ իր աւազանով: «Ալիք»ի տպաքանակը, ներկայիս 2500ի կը հասնի: Մօտ երկու հազար ըԹեհրանի մէ(կը սպառի, իսկ մնացած գաւառը: Հրատարակչական բաժինը քանի մը տարիէ ի վեր, կը հրատարակէ ազգային դպրոցներու դասագրքերը, որոնք ամբողջութեամբ կը սպառին Թեհրանի եւ գաւառի մէջ:

Դասագրքերը յօրինած են պաշտօնավարող մեր խումբ մը ընկեր ուսուցիչները:

«Ալիք»ի շէնքը կատարեալ մեղուանոց մըն է եւ միշտ լեցուն, մեր ընկերներով, համակիրներով, պատանիներով, ծերերով եւ երիտասարդներով: Ունինք զանազան Միութիւններ, պատանեկան, մարզական, մշակութային, թատերական եւայլն:

«Ալիք»էն զատ Թեհրանի մէջ կը հրատարակուին, «Լուսաբեր» մանկա – պատենական հանդէսը հազարէ աւելի տպագրութեամբ: «Արմենուհի», պատմագիտական եւ գրական հանդէսը, «Արփի» ամսագիրը եւ «յառաջդիմական» ճակատին «Վերածնունդ» եւ «Նոր Այգ» թերթերը:

Թեհրանի համայնքը այս տարի ունեցաւ ցաւալի կորուստներ — Բժ. Ստեփանեան, Յովակ Ստեփանեան եւ Յակոբ Տէր Յակոբեան:

Պարսկական կեանքի մէջ, քաղաքական կազմակերպութիւններ չկան այնպէս, ինչպէս կ'ըմբռնենք Արեւմուտքի մէջ: Կայ «Ազգ. ճակատ» (որ վերջերս «Ազգ. Շարժում» կը կոչուի): Կառավարական կուսակցութիւնն է: Կայ աշխատաւորական կուսակցութիւն, Բաղայիի գլխաւորութեամբ: Սա, Մոսատեղի ամենակարող գործակիցներէն մէկն էր, այժմ բաժնուած: Կան զանազան անուններով, ուրիշ խմբակցութիւններ եւս:

Ամէնէն կարեւորը, «Թուտէ» կուսակցութիւնն է, որ կազմակերպուեցաւ պատերազմի ընթացքին: Յետագային հիմնուեցաւ նաեւ «Հայկ. հատուածը»: Առնոց առաջին ղեկավարներն էին Արտաշէս Յովհաննէսեան, Ղազար Սիմոնեան եւ այլն: Պատերազմի ընթացքին, անոնք իրենց ձեռքը կեդրոնացուցած էին, ազգ. գործերը եւ էջմիածնի պատուիրակներու հետ միասին, ամբողջապէս քայքայեցին Թեհրանի մշակութ. կեանքը, ինչպէս պիտի տեսնէք յաջորդ գլխուն մէջ: 1948ի փետրուարէն ի վեր, երբ մահափորձ կատարուեցաւ Շահնշահի դէմ, Թուտէհ ապօրինի յայտարարուեցաւ եւ անցաւ ստորերկրեայ գործունէութեան: Վերջերս նորէն օրինականացաւ: Ներկայիս առանձին «Հայկ. հատուած» չկայ: Անոնք լուծուած են պարսկական Թուտէհ խումբերու մէջ:

Անկասկած, Թուտէհ Իրանի ամէնէն զօրեղ եւ կարգապահ, կուսակցութիւնն է: Ունին իրենց գաղտնի տպարանները եւ մամուլը: Ընդհանուր կարծիքը այն է որ լաւ ալ զինուած են: Բնականաբար կը վայելեն խորհրդային դեսպանատան բարոյական օժանդակութիւնը եւ նիւթական անսահման միջոցները:

Թուտէհական շարժումը տարածուած է դպրոցներու եւ համալսարաններու մէջ: Մասնաւորապէս ուժեղ են բժշկական համալսարանին մէջ: Հետզհետէ տարածուեցան գիւղացիներու, արհեստաւորներու եւ բանուորներու մէջ: Մեծ ծաւալ ստացաւ մասնաւորաբար քարիւղի ազգայնացումէն ի վեր, հայ Թուտէհականներ կը մասնակցին անոնց բոլոր ցոյցերուն, ձեռնարկներուն եւ ամէն տեսակ աշխատանքներուն: Եւ շատ անգամ իրենց պարսիկ ընկերներու միջոցաւ, բազմաթիւ ծանր դժուարութիւններ կը ստեղծեն մեզի դէմ:

ԽԱՆ

ՌՈՒՍՆԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ներսէս Աշտարակեցու կոչերը ոտքի էին հանում հայ գիւղացութեան եւ նրանք խմբերով դիմում էին Երեւանի բերդը պաշարած ռուս եւ հայ գնդերին օգնութեան: Սեպտեմբերի 30ի գիշերը 40 ռուսական պաշարողական թնդանօթներ, մինչեւ լոյս ռմբակոծում էին քաղաքի կրկնակի հաստ ու բարձր պարիսպները:

Բերդի բնակչութիւնը այլեւս չէր դիմանում, կանայք եւ երախաները լացով եւ հառաչանքով դիմում էին անդութ խանին, որպէսզի անձնատուր լինի: Խանը սպառնում էր նրանց:

Ծագեց վերջապէս հոկտեմբեր մէկի աւետաբեր առաւօտը: Յուսահատուած ժողովուրդը բարձրանալով պարիսպների վրայ, թաշկինակներով նշան էին անում ռուսերին որ գան, բերդը անձնատուր է լինում. շատերը վտանգը հաշուի չառնելով վազում էին բերդի պատերից ներքեւ եւ շնչասպառ հասնում իրենց ազատարարներին: Բացւում են դարպասի դռները եւ ռուսական զւարթխական քաջարի գնդերը եւ հայ աշխարհազօրական զօրամասերը մտնում են քաղաք:

Հասան Խանը, ուրիշ եօթը խաների եւ չորս հազար պարսիկ զինուորների հետ գերի են ընկնում: Ռուսները գրաւում են 49 մեծ եւ 50 փոքր թնդանօթ, չորս դրօշակ եւ ուրիշ ռազմաւար:

Հայերը ծեր թէ մանուկ, վազում էին ընդառաջ իրենց փրկիչներին, լալիս ու փարւում զինուորներին:

«Սալդաթի տուաը հէնց բերդը մտաւ թէ չէ, հազար տեղից, հազար փանջարից լացն ու արտասուքը էլ չէին թողնում, որ մարդի բերանը բաց ըլլի: Բայց ով սիրտ ունէր, լաւ էր տեսնում, որ էն ձեռներն, էն աչքերը որ քարացել, սառել երկնքին էին մտիկ տալիս, առանց խօսքի էլ՝ ասում էին, որ դժոխքի քանդուիլը մեղաւորների համար էս գինը չէր ունենալ, ինչպէս Երեւանու բերդի առնելը Հայերի համար:

Ականատեսներից մէկ ուրիշը՝ յայտնի Դեկաբրիստ Ե. Ե. Լաչինովը, իր «Խոստովանութիւններ»ի մէջ պատմում է Հայերի Ռուսներին հանդիպման սրտաշարժ եղելութիւնների մասին:

«Հայերը, — նկարագրում է Լաչինովը, — ծեր թէ մանուկ, Պարսիկների վայրագութիւններից սարսափած, խուճապահար փախչում էին դէպի Ռուսաց զօրքը, աղաղակելով «Ռուս, Ռուս, բարեւ, բարեւ» այս երկու բառով արտայայտելով իրենց սրտի սարսափը, սէրն ու խնդրանքը, իսկ դրան ի պատասխան լսւում էր ռուս զինուորների հուժկու ու փրկարար «մի վախենաք, մի վախենաք». անգամ փոքրիկ երախաները, — պատմում է Լաչինովը, — իրենց մանկական կանչով թոթովում էին «բարեւ բարեւ»:

Ռուսական զօրքերի մէջ կարգ պահպանել չէր լինում, ամէն ոք նետւում էր առաջ փրկելու տառապեալներին: Ժողովուրդը ինքը ընդառաջ էր գնում իր ազատիչներին:

Երեւանի գրաւումից յետոյ, միւս օրը, պարիսպի առաջ տեղի է ունենում զօրահանդէս: Աշտարակեցին ռուսական յաղթական զօրքերի առաջ գոհաբանական մաղթանք է կատարում: Մաղթանքից յետոյ ռուսական բոլոր հրանօթները միասին համազարկ են տալիս՝ աւետելով աշխարհին՝ Հայոց ազատագրման՝ նոր դարագլուխը:

1827 թուականի հոկտեմբերի 3ին, Ներսէս Աշտարակեցին Սարդարաբատի եւ Երեւանի յաղթական գրաւման առթիւ գրում է Եփրեմ կաթողիկոսին:

«Ողորմութիւն Աստուծոյ բարձրացաւ ի վերայ Հայաստան աշխարհի եւ Սրբոյ Տաճարի իւրում Էջմիածնի եւ ամենայն որդւոց Սրբոյ Լուսաւորչին: Որով եւ ի 19 Սեպտեմբերի ընդ լուսածագն 20, առաւ Սարդարապատն, եւ ի 24 նորին պաշարեալ զԵրեւան: Ի 1 Հոկտեմբերի ընդ առաւօտն առաւ անառիկ կոչեցեալն Երեւան, ի վերայ առաջնումն մեռեալ ոչ աւելի քան չորս սալդադ եւ երկրորդին եւ ոչ մի վասն առմանն, զոր աւետարանեալ ձեզ, Սուրբ Աջոյ Ջերում եմ եւ մնում խակական վերապատուութեամբ:

Զոր մոռացայ յիշումն կարգի յաւելում աստէն, զի Հասան խան եւ Սմրհան Ղուլի խան հանդերձ բազում խանիւք սարպազաց եւ 2500 զօրք գան առ քեզ այդր ի Թիֆլիս կալանաւորեալ, յորժամ Կարեն սաղմոսել բերանք ձեր ամենեցուն, Յամենայն Նեղութենէ իմմէ փրկեցեր զիս եւ ի թշնամիս իմ ետես ակն իմ»

1827 թ. Դեկտեմբերի 6 ազատագրուած Երեւանում կազմւում է ժամանակաւոր վարչութիւն, որի ղեկավար կազմի մէջ մտնում է նաեւ Ներսէս Աշտարակեցին:

Մեր յօղուածից դուրս է նկարագրել ռուսական բանակի յաղթանակները Մարանդում, զօրքերի յաղթական մուտքը Թաւրիզ եւայլն, ընդհուպ մինչեւ Թուրքմէնչայի 1828 թ. Փետրուարի 10ի (հին տոմարով) յայտնի հաշտութեան պայմանագիրը, մինչեւ պատերազմի աւարտը, Հայերի գաղթը Պարսկաստանից եւն.: Միայն կ'ասենք, որ ուրիշ ոչ մի դաշնագիր կամ պայմանագիր Հայերի համար չունէր այն կենսական ու խոշոր նշանա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Այսքան պայքարի ուղիներով է որ կ'ընթանայ Հայոց մշակոյթի կեանքը տարուէ տարի տալով բազմաթիւ զոհեր, տարուէ տարի, սակայն, ունենալով, միեւնոյն ժամանակ, գրական նուաճումներ: Այն, ինչ որ ազգային տարերքի համապատասխան է, այն ինչ որ հարազատ է հայ ժողովուրդի հոգեկան եւ մտաւոր նկարագրին, ան կը մնայ Հայոց մշակոյթի, ազգային մշակոյթի գանձանակին մէջ իբրեւ յաւիտենական արժէք, այն ինչ որ օտարամուտ է, ինչ որ դուրսէն կու գայ, ինչ որ հայ ժողովուրդի էութենէն չի բխիր, ինչ որ համապատասխան չէ հայ ժողովուրդի ձգտումներուն, իր պատմական ուղիներուն, ան ժամանակի ընթացքին մէկ կողմ կը նետուի, եւ կը մնայ մէջտեղը այն՝ ինչ որ հայ ժողովուրդը իր տառապանքի գնով մշակած եւ զարգացուցած է մշակոյթը: Եւ թոյլ տուէք, իմ այս քիչ մը շատ երկարացած եւ յոգնեցուցիչ դասախօսութիւնը վերջացնել մէկ փոքրիկ բանաստեղծութեամբ՝ Հայաստանի երիտասարդ բանաստեղծներէն մէկուն կողմէ յօրինուած (Խաչիկ Դաշտենց):

Նստած էի ես մի օր մեր կամին,
Քեռիս ցորեն էր էրնում մեր կալում,
Սարից փչում էր աշունքուայ քամին,
Քամին ճչում էր եւ յարդը տանում:
— Քեռի՛, ասացի, այդ ի՞նչ ես անում,
Դու ամբողջ յարդը տուեցիր քամուն:
— Բան չկայ, բալիկ, ասաց ինձ քեռիս,
Յարդը գնում է, ցորենն է մնում:
Ամէն բանում էլ էդպէս է, բալի՛կ
Ինչ որ էրնում ենք, տալիս ենք քամուն,
Մեզ էլ էրնում է աշխարհի քամին,
Յարդը գնում է, ցորենն է մնում...
Մենք ողջ աշխարհը էրնում ենք հիմի,
Յարդն ու ցորենը տալիս ենք քամուն.
Ու ես յիշում եմ քեռուս խօսքերը
— Յարդը գնում է, ցորենն է մնում...
. . . .
Ես էլ նստել եմ երգերիս կամին.
Յարդն ու ցորենը տալիս եմ քամուն.
Ինչ որ չի մնայ՝ կը տանի քամին
— Յարդը գնում է, ցորենն է մնում...

Տիկիննե՛ր եւ պարոննե՛ր, Հայոց աշխարհն էլ այսօր էրնում է. աշխարհի քամին կ'երնէ եւ Հայոց մշակոյթը եւ այն, ինչ որ անարժէք է այդ մշակոյթին մէջ, ինչ որ անարժէք է, ինչ որ չի բխիր եւ Հայոց հոգիէն չի բխեր, կը տանի քամին. ինչ որ արժէքաւոր է, հայ ժողովուրդի հոգեկան յատկութիւնները կը կազմէ, կը մնայ հայ կեանքի մէջ եւ նոյնպէս միշտ եղած է, այսօր ալ Հայ ժողովուրդը, [illegible] մէջ, եւ Հայաստանի մէջ, կը շարունակէ ստեղծագործել եւ իր [illegible] կը ձեռնեցնէ Հայոց ազգային եւ համամարդկային մշակոյթին: Այն, ինչ որ արժէքաւոր է, կը մնայ, [illegible] կ'երթայ, որովհետեւ «յարդը գնում է, ցորենն է մնում» [illegible] աշխարհի բոլոր հովերուն առաջ:

(13 եւ վերջ)

Մ. ՎՐԱՑԵԱՆ

կութիւնը, ինչ Թիւրքմէնչայի պայմանագիրն էր· այն եղաւ մի դարձակէտ Հայերի համար:

Երեւանի գրաւումը համաժողովրդական ցնծութիւն եւ ուրախութիւն էր առաջ բերել ամենուրեք Հայերի մէջ: Հեռաւոր Հնդկաստանից, Թիւրքիայից, Ռուսաստանից ու Պարսկաստանից շնորհաւորանքի սրտառուչ նամակներ էր ստանում Հայոց ազատագրման գործին այնքան սրբութեամբ նուիրուած Ներսէս Աշտարակեցին :

Մեծ գոհունակութիւն է առաջ բերում նաեւ հայութեան լայն խաւերի մէջ Թիւրքմէնչայի պայմանագրի կնքման բարեյաջող լուրը, ամենուրեք այդ առթիւ եկեղեցիներում մաղթանքներ են կատարւում, ցնծութեան տօներ են տեղի ունենում եւայլն:

Այսպիսով, Արեւելեան Հայաստանը ազատագրելու եւ Ռուսաստանին միացնելու դժուարին ու մեծ գործում իր խոշոր մասնակցութիւնն ու անգնահատելի աշխատանքն է կատարել հայ ժողովրդի շահերի լաւագոյն պաշտպան, եռանդուն Հայրենասէր Ներսէս Աշտարակեցին :

Աշտարակեցին փայլում է իր կազմակերպչական տաղանդով: Ռուս-պարսկական պատերազմի ողջ ընթացքում չկայ մի պահ, որ Աշտարակեցին քաշուած լինէր գործից: Եւ ի զուր չէր, որ 1828 թուականի յունուարի 26ին, ռուս-պարսկական պատերազմի ժամանակ աչքի ընկնող ծառայութիւնների համար նա պարգեւատրւում է Ալեքսանդր Նեւսկու շքանշանով: Այս չարժուն, տոկուն կամքով մարդը, ամենայուսահատական րոպէներին անգամ ընճուել չգիտէր: Նա ամէն տեղ էր, մէկ տեսնում ենք նրան կամաւորական գնդեր կազմելիս, մէկ Ռուսաց առաջապահ զօրքն առաջնորդելիս, պաշար է հայթայթում Ռուսաց բանակին, պաշտպանում է Էջմիածնի վանքը, կոչեր է գրում եւայլն:

Ներսէս Աշտարակեցին աննման Հայրենասէր է, նրա Հայրենասիրութիւնը այնպիսիներից չէ, որ մի վայրկեան առկայծում են ու մարում, նա մինչեւ վերջն էլ մնաց բուռն ու կրակոտ Հայրենասէր եւ պատահական չէր, որ ժողովուրդը նրան անուանում էր «Պաշտպան Հայրենեաց» :

125 տարի է անցել Արեւելեան Հայաստանի Ռուսաստանին միացուելու պատմական օրից : Այսքան տարիներ յետոյ, երբ մենք այժմ, մեր օրերում, թերթում ենք մեր անցեալի պատմութեան տժգոյն էջերը, ապա մեր առջեւ խոյանում է իր կերպարի ողջ հոյակապութեամբ անվեհեր Հայրենասէր Ներսէս Աշտարակեցին:

ՌՈՒԲԷՆ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

Ներսէս Աշտարակեցին թաղուած է էջմիածնի մէջ եւ մարմարեայ տապանաքարի վրայ արձանագրուած է.—

«Պաշտպան Հայրենեաց Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Ներսէս Ե. Աշտարակեցի, ծնեալ ի 13 Փետրուար 1761 վախճանեալ ի 13 Փետրուար 1857) :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԷՆ

*

Օդանաւորդ մը Հնդկաչինի ճամբուն վրայ, ձայնասփիւռէն կ՚իմանայ Ֆրանսայի անցուդարձը: Ու ձեռքերը կը ծալէ, իբրեւ միանականութեան ցոյց: Անշուշտ օդանաւն ալ կը հետեւի իր օրինակին ու կը դադրի բանելէ: Դժբախտաբար երկրին ձգողականութեան օրէնքները կը մերժեն մասնակցիլ գործադուլին :

Եւ կը պատահի, ինչ որ կրնար պատահիլ :

× Այս անգամ մաքսատան պաշտօնեաներն ալ... Թերեւս ասոնց գործադուլը ճամբորդներու մեծամասնութեան քիչ մը աւելի հանգիստ շնորհէր, եւ մէկ մասին ալ հացին իւղ քսէր, բայց ոչ: Անոնք ունին շատ ինքնատիպ ձեւ մը, «գործադուլ ծայրայեղ աշխատաքով» անունին տակ, որ համարժէք է եռանդուն խաղարկութիւններու :

Եւ ըստ վերջին լուրերուն, իւրաքանչիւր ճամբորդ սահմանէն աւելի, մանրադէտ մը կ՚անցնի եղեր: Բայց կը վստահացնեն թէ մեծ դժգոհութիւններ չկան ,եւ թէ շատեր, ընդհակառակն, խուզարկութեան ժամանակ ուրախ-զուարթ կը խնդան, խաղտալով :

× Մեռելաթաղներն ալ իրենց կարգին որոշած են թաղուիլ իրենց աթոռներուն մէջ ,եւ երբեք չշարժիլ: Մարդասիրական մեծ գործ մը պիտի ըլլար այս, եթէ իրենց այդ որոշումը առնելէ առաջ, քանի մը օր ժողովի նստէին հրեշտակապետ Գաբոյին հետ, եւ համաձայնութեան գային որ ան ալ գործադուլ հռչակէր : Չըրին: Եւ ուրեմն ...

× Նոյն բանը հիւանդանոցներուն մէջ, ուր ինչպէս կ՚երեւի Գաբօն առանց անցագիրի ազատ երթեւեկ ունի այս օրերս :

× Շատ ուրախ են նամակադրութեան հակառակորդները: Ինչ սքանչելի պատրուակ, տաղտուկներէ ազատելու համար : Իսկ միւսները ... համբերութիւնը կեանք է :

× Շատերու տան մէջ արդէն ջուր չկայ: Փոքրիկ անպատեհութիւն՝ եթէ մտածենք որ ջուրը ծարաւի համար չի գործածուիր, գոնէ մեծամասնութեան կողմէ. կայ սրբազան գինին: Իսկ մաքրութեան հա՞րցը... Անշուշտ նմանողութեամբ Մարի Անթուանէթի կարելի է թելադրել որ կաթ գործածեն. աւելի կը փայլին փափուկ մորթեր: Բայց գինի չինողները ունին իրենց կարծիքը. ինչպէս կ՚երեւի գինիի բերքը շատ առատ է այս տարի, եւ մեծ քանակութեամբ աւելցուք կայ: Ուրեմն, կեցցէ Բագոսեան լոգանքը: Դրախտին մէջ ալ ոմանք այդպիսի բաներ կը խոստանան: Թէեւ մինչ այդ, յարկաբաժիններու կարգ մը մասերուն շատ մօտենալու չէ ներկայիս, առանց քիթ բըռնելու :

× Աւելի կնճռոտ խնդիր է ելեկտրականութեան սպառնալիքը: Խօլական կացութիւններ պիտի ստեղծուին, երբ «Լոյս քաղաքը» մութին մէջ մխրճուի :

× Շատեր կը գանգատին թէ փոխադրութեան դժուարութիւնները անտանելի դարձած են: Աւելորդ խօսքեր: Նախ քալելը լաւագոյն մարզանքներէն մէկն է: Յետոյ հրապարակ ելած «քամիոն»ները որոնց մէջ կը լեցուի ժողովուրդը, նպաստաւոր գետին մըն են եղբայրութեան համար: Շատ շուտ եւ շատ մօտիկ բարեկամութիւններ կը հաստատուին անկասկած: Վերջապէս անոնք որ կը փափաքին բացակայիլ իրենց գործէն, ունին սքանչելի չքմեղանք մը: Իսկ թէ հարցը կը բարդանայ քաղաքէն դուրս ճամբորդութիւններու համար, այդ ոչինչ, որովհետեւ ծայրը կայ պարտադրուած խնայողութիւն մը :

× Կա՞յ չկայ: Աւելի լաւ, օրական քանի մը անձնասպանութիւն պակաս: Թէեւ մեծամասնութիւնը սկսած է արդէն մորթի քերուըտուք ունենալ, չեփած կերակուր կամ սոխսօն ուտելով :

× Եւ այս բոլորը ի յայտ կը բերեն մէկ ճշմարտութիւն: Թէ այս գործադուլը որքան ալ խորքին մէջ արդար պահանջներէ բխի, իր ներկայ ձեւին մէջ նախ փորձանք է ժողովուրդին գլխուն, յետոյ անշուշտ երկրին ելեւմուտքին համար:

Սակայն, նոյնիսկ եթէ կարգ մը չար լեզուներ պնդեն թէ այս բոլորին ետեւ կան այլազան ուժեր, կարելի չէ ուրանալ որ շարժումը ժողովրդական է :Արտառոց կացութիւն, ուր ժողովուրդը կը դառնայ փորձանք, ինքն իր գլխուն ... Ուրեմն ի՞նչ եզրակացնել ,— կատարեալ անել:

× Բայց այս տարի վարժուեցանք արդէն «գործադուլներու», քիչ մը ամէն մարզի մէջ:

· Մամոնան գործադուլ կ՚ընէ, ու կը դառնայ փորձանք աշխատաւորութեան գլխուն :

· Արեւը գործադուլ կ՚ընէ, ու կը դառնայ պատուհաս արեւատենչ Փարիզցիներուն գլխուն:

· Եւ դեռ աւելի տեւական գործադուլ մը՝ մարդոց ներքին խաղաղութեան գործադուլը, թնճուկապատ եւ երեւութական խաղաղութեան մը գիրկը: Ասոր ալ ըսեր են ջիղերու պատերազմ :

× Ցամենայն դէպս փառք տանք Աստուծոյ, որ շնչուելիք օդը չանցնիր չափող ժամացոյցներէ, ոչ ալ կը գտնուի ընկերութեան մը ձեռքը: Այլապէս, մէկ վայրկեանի դադար ... եւ արդէն մնաք բարով հոյաքանդակ աշխարհ :

× Բայց եւ այնպէս այս բոլորը կը փաստեն որ Ֆրանսան ամէնէն պրոլետարական երկիրն է: Կը տեսնենք որ դեկը մասնաւորաբար բանուոր. կազմակերպութիւններու ձեռքն է: Եւ այս բանը հաստատած են մանաւանդ 17 Յունիսին արեւելեան Պերլինի մէջ գնդակահարուած քանիերեք համայնավար գործաւորները :

× Միայն ափսոս որ գործադուլի այս ընդհանուր շարժումին չեն մասնակցիր պոլիտիկոսները եւ կարգ մը մարդիկ իրենց այլազան ախորժակներով, աշխարհի ամէն կողմ:

Թերեւս այն ատեն շունչ քաշէինք :

Ա. Վ - Ա.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Ամերիկացի լրագրող մը, Տօն Քուք կը գրէ.

— Վերջերս, Թուրքիոյ հանդէպ Սովետներու «խաղաղասիրական արշաւը» գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ Անգարայի մէջ, իբրեւ արդիւնք՝ հաստատ եւ վճռական քաղաքականութեան մը եւ ըստեղծեց այն համոզումը թէ այդ արշաւը երկար ժամանակէ ի վեր շարունակուող պաղ պատերազմին մէկ դրուագն է պարզապէս:

Թուրքերուն համար նորութիւն չէ այս: Ռուսական այս գործելակերպը կը շարունակուի Մեծն Պետրոսի ժամանակէն ի վեր. այդ իսկ պատճառով Թուրքիոյ յարաբերութիւնները Խ.Միութեան հետ, եղած են միշտ վերապահ եւ պաղ: Ատլանտեան Ուխտի բոլոր անդամներէն աւելի Թուրքիա լաւագոյնս ճանչցած է ռուսական աշխարհակալութեան ձգտումները եւ երեք դարերու շփումները իրեն թելադրած են քաղաքական որոշ ուղղութիւն մը:

Խորհրդային երկու առաջարկներէն մէկը աւելի մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց Թուրքիոյ մէջ, իսկ միւսը լայնօրէն զբաղեցուց մամուլը: Առաջինը համաձայնութիւն մըն էր, որ անսպասելիօրէն գոյացած էր Ռուսերուն հետ, Կովկասի սահմանին վրայ ջրաբաշխական ծրագրի մը շուրջ: Խ. Միութեան սահմանակից արեւելեան Թուրքիոյ շրջանը, որ առատ բամպակ կ՚արտադրէ, ջրաբաշխական նոր աշխատանքներով կը ստանայ այժմ երկրագործական մեծ նշանակութիւն: Ստալինի մահուան օրերուն բոլորովին անսպասելիօրէն, Ռուսերը, յուղարկաւորութեան մասնակցող Թուրք պատուիրակութեան առաջարկեցին լուծում մը, որուն հիման վրայ Թուրքերը պիտի կարենային օգտուիլ Արաքս գետի երկայնքին ռուսական ջրաբաշխական ցանցէն, 400 հազար տոլարի փոխարէն: Թուրքերը ընդունեցին առաջարկը :

Ասիկա տնտեսական նոր շրջան մը կը բանայ Թուրքիոյ առջեւ եւ գործնական շատ աւելի մեծ նշանակութիւն ունի երկրին համար, քան խորհրդային երկրորդ առաջարկը, այսինքն այն յայտարարութիւնը թէ Ռուսիա կը հրաժարի հողային այլ պահանջներէ, ուզելով հասկցնել թէ հասած է Նեղուցներու համաձայնութեան վերաքննութեան պահը:

Ամէն պարագայի մէջ դեռ բաւական

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

*

— Ճաշը պատրաստ է, պարոն, ըսաւ:

— Շատ լաւ, ճամբորդներուն հաղորդեցէք :

ԳԼՈՒԽ Դ.— ԱՆՅԱԳՐԻՆ ՎՐԱՅԻ ԻՒՂԻ ԱՐԱՏԸ

Փուարօ, Պ. Պուք եւ բժիշկը նոյն սեղանը կը գրաւէին: Ճամբորդները սակաւախօս դարձած էին: Նոյնիսկ Տիկին Հապըրտ ըսաւ երբ սեղանին առջեւ կը նստէր:

— Ոչ խօսելու ոչ ալ ուտելու ախորժակ ունիմ :

Ճաշը առանց միջադէպի անցաւ: Յետոյ Փուարօ կանչեց սպասեակը եւ քանի մը նախադասութիւն փսփսաց անոր ականջին: Սպասեակը այնուհետեւ սկսաւ ամէնէն վերջ հանդիպիլ կոմս Անտրէնյիի սեղանը, այնպէս որ բոլոր ճամբորդները մեկնելէ ետք, անոնք դեռ ճաշարան վակոնն էին :

Երբ վերջապէս ոտքի ելան մեկնելու համար Փուարօ ոտքի ցատկեց եւ.

— Ներողութիւն տիկին. ըսաւ. ձեր թաշկինակը վար ձգեր էք :

Եւ նուրբ թաշկինակը երկարեց :

Կոմսուհին առաւ զայն, աչք մը նետեց վրան, յետոյ վերադարձուց.

— Կը սխալիք պարոն, իմս չէ այս թաշկինակը :

— Վստա՞հ էք:

— Այո, պարոն :

— Բայց վրան ձեր անուան սկզբնատառը կայ Տիկին, Հ. գիրը :

Կոմսը շարժում մը ըրաւ, բայց Փուարօ աչքերը սեւեռած էր կոմսուհիին դէմքին :

— Չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ՚ուզէք, պարոն, ըսաւ կոմսուհին, իմ անուանս սկզբնատառերը Է. Ա. են:

— Չեմ կարծեր, որովհետեւ ձեր անունը Հելէնա է եւ ոչ Էլէնա: Դուք Հելէնա Կօլտէնպէրկն էք, Լինտա Արտէնի կրտսեր աղջիկը, Հելէնա Կօլտէնպէրկ, Տիկին Արմսթրոնկի քոյրը :

Լռութիւն տիրեց. կոմսն ու կոմսուհին տժգունած էին: Փուարօ շարունակեց աւելի մեղմ շեշտով մը.

— Անօգուտ է ուրանալ, այդ է իրականութիւնը, այնպէս չէ՞:

Կոմսը բարկացաւ :

— Պարոն, ի՞նչ իրաւունքով ...

Կոմսուհին ձեռքը դրաւ ամուսնին բազուկին վրայ եւ ընդմիջեց .

— Ոչ, Ռուտոլֆ ,թոյլ տուր որ խօսիմ: Ինչպէս որ պարոնը կ՚ըսէ՝ ուրանալը անօգուտ է. աւելի լաւ է որ նստինք եւ բացատրութիւն տանք :

Ձայնը փոխուած էր եւ աւելի ազատ կը խօսէր :

Կոմսը առանց ձայն հանելու նստաւ :

— Ձեր ըսածները ճիշդ են, ըսաւ կոմսուհին, Հելէնա Կօլտէնպէրկն եմ ես, տիկին Արմսթրոնկի կրտսեր քոյրը :

— Բայց այս առաւօտ այդ մասին բան մը չըսիք ինծի, տիկին: Ասոր փոխարէն ձեր ամուսնին ալ մասնակցութեամբ սուտեր գիրեցինք :

— Պարոն, գոչեց կոմսը զայրացած :

— Մի բարկանար Ռուտոլֆ, թէեւ Պ. Փուարօ խիստ բառեր կը գործածէ, սակայն իր ըսածները ճիշդ են :

— Շնորհակալ եմ ձեր անկեղծութեան համար, տիկին, հիմա կը հաճի՞ք բացատրել թէ ինչո՞ւ փոխեցիք ձեր անունը անցագրին մէջ:

— Ես ըրի այդ գործը ,ըսաւ կոմսը :

— Անշուշտ պատճառը կրնաք գուշակել, Պ. Փուարօ, ըսաւ կոմսուհին : Սպաննուած մարդը քրոջս եւ անոր զաւկին ոճրագործն էր եւ քեռայրիս դժբախտութեան պատճառ դարձած էր: Ես այս շոգեկառքին մէջ միակ անձն եմ որ կապ ունեցած է Արմսթրոնկի խնդրին հետ, կրնայիք խորհիլ թէ Րէչէթը ես սպաննած եմ :

— Ուրեմն դուք չէ՞ք սպաննած, տիկին: Հարցուց Փուարօ, կատարեալ պաղարիւնութեամբ :

— Կ՚երդնում որ ձեռքս անգամ չվերցուցի անոր դէմ, հակառակ անոր որ մեծ փափաք ունէի:

— Ես ալ պատւոյս վրայ կ՚երդնում թէ Հելէնա բաժնեակէն դուրս չելաւ երէկ գիշեր: Քունի դեղ առած էր եւ մինչեւ լոյս քնացաւ: Ան անմեղ է:

— Ուրեմն ի՞նչ պէտք կար անցագրին վրայի անունը փոխելու :

— Դիրքս նկատի ունեցէք, պարոն, ըսաւ կոմսը: Կը կարծէք թէ պիտի ուզէի՞ որ կնոջս անունը խառնուէր ոճրի մը քննութեան: Անմեղ էր, սակայն ոստիկանութիւնը պիտի կասկածէր: Այո, ստեցի, սակայն միակ իրականութիւն մը կայ, կինս բաժնեակէն դուրս չելաւ երէկ գիշեր :

— Չեմ կրնար ըսել թէ չեմ հաւատար ձեզի, պարոն, ըսաւ Փուարօ, բայց ինչպէ՞ս պիտի բացատրէք այն պարագան որով ձեր կնոջ թաշկինակը կը գտնուէր Րէչէթի քով:

— Այդ թաշկինակը իմս չէ, ըսաւ կոմսուհին :

— Հակառակ անոր որ Հ. սկզբնատառը կը կրէ :

(Շար.)

ժամանակ կայ Մոնթրէոյի համաձայնութեան հարցը քննելու համար, մանաւանդ որ արդէն կան չատ մը խնդիրներ, որոնք առ այժմ կը զբաղեցնեն Թուրք կառավարութիւնը ,ինչպէս ըսաւ արտաքին նախարարը :

Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան մօտէն ծանօթները կրնան հասկնալ թէ Թուրքերը ի՛նչ դիրք պիտի բռնեն Ռուսերուն հանդէպ, այս հարցին մէջ» :

Անգարայի դիւանագիտական չրջանակներուն մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ հելլէն — Թուրք — եուկոսլաւ բալկանեան դաչինքին ստորագրութիւնը առիթ տուաւ ռուսական այս քայլին :

Կ'ըսուի թէ այս դաչնագիրը բուռն ընդդիմութիւն ստեղծած է Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ, իսկ միւս կողմէ, դաչնագիրը կողմերուն ապահոված է զինուորական, դիւանագիտական եւ քաղաքական արդիւնքներ, աւելի՝ քան կ'ակնկալուէր :

— « Երեք տարի առաջ, այս չրջանը ամենատկար կէտն էր խորհրդային զօտիին մէջ, իսկ այսօր ամենազօրաւորն է », ըսած է դիւանագէտ մը : Ասիկա արդիւնքն է առաւելապէս Պալքաններու հանդէպ Սովետներու հետեւած սպառնական քաղաքականութեան, եւ այս պարագան էր որ հարկադրեց Մոսկուան դիջումներ ընելու :

ձակելով Տոքթ. Ֆաթեմին եւ միւսները:

× Այն արքայական օդանաւը որ Իրաք փոխադրեց Շահը եւ Սորայա Թագուհին, ճամբայ ելած էր Ռամսարէն (Կասպից ծով) : Շահին մեկնումէն առաջ Տոքթ. Ֆաթեմի յօդուած մը հրատարակելով « Պախտար » թերթին մէջ, « Գեղեցիկ պսակներով օձ մը» կը կոչէր զայն: Եւ կ'ըսէր թէ ան է պատասխանատուն կառավարութեան եւ ազգին դէմ սարքուած բոլոր դաւերուն, նաեւ « Անգլիացիներուն անարգ ծառան», ինչպէս նախկին Թագաւոր Ֆարուքը: Այս առթիւ ան զրկեց Շահին նուիրած չքանչանը :

× Զօր. Զահետի, որ իր թաքստոցը հաստատած էր Թեհրանի մօտակայ բլուրի մը մէջ, մամուլին զրկած է պատճէնը այն կայս. հրամանագրին որով իրեն կը յանձնուի վարչապետութիւնը: Հրամանագիրը Եշ. օրուան թուականը կը կրէ, հետեւեալ բովանդակութեամբ. — « Կացութիւնը կը պահանջէ անուանել բանիմաց եւ փորձառու անձ մը՝ ձեռք առնելու համար երկրին ղեկը: Հետեւաբար, գիտնալով ձեր կարողութիւնը եւ արժանիքը, այս նամակով ձեզ կը նչանակենք վարչապետ եւ կը պարտականութիւն կը դնենք ձեր վրայ բարելաւել երկրին վիճակը, դարմանել ներկայ տագնապը եւ բարձրացնել ժողովուրդին մակարդակը :

Զօր. Զահետի առանձին յայտարարութիւն մըն ալ հրատարակելով կ'ըսէ .— « Կ'ուզենք կառավարութիւն մը որ հնազանդի օրէնքին եւ սահմանադրութեան եւ յարգէ ամբողջ ժողովուրդը » :

«ՊԷՏՔ Է ԿԱԽԵԼ ՇԱՀԸ »

Արտաքին նախարար Ֆաթեմի, որ դաւադիրներուն կողմէ ձերբակալուած եւ յետոյ ազատ արձակուած էր, կը գրէ կառավարութեան կիսապաշտօնական օրկանին մէջ.

— « Օ՛ստոր դաւաճան, որուն հայրը Խուզիստանի քարիւղաբեր նահանգը ծախեց Անգլիացիներուն եւ որ կեդրոնն էր բոլոր հակազգային դաւերուն իր քոյրերուն, եղբօրը եւ մօրը հետ. ազգը կ'ուզէ որ դատուիս մասնաւոր ատեանի մը առջեւ եւ կախուիս կառափնատէ մը՝ քու դաւաճանութիւններուդ համար » :

× Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Բշ. օր ամբոխը վար առաւ փախստական Շահին պատկերները եւ արձանները, քաչկռտելով եւ կոխոտելով փողոցներուն մէջ : Ոստիկանութիւնը միջամտեց, բայց խուժանը կը մոնչէր մահապատիժ պահանջելով եւ լլիրչ խօսքեր արտասանելով Շահին դէմ : Վեհապետին եւ իր հօրը արձանները վար առնուեցան, ագարտուեցան եւ կառքերու կապուելով քաչկռտուեցան փողոցէ փողոց: Աւելի մոլեռանդներ Շահին հօրը դամբարանն ալ քանդեցին :

....

ԴԷՊԻ ԱՆԴՈՒՆԴ իջնելու նոր փորձ մը կատարուեցաւ փիէռ Սէն Մարթէնի քարայրին մէջ (Ֆրանքեւսպանիական սահմանագլուխ): Սպանիացի գիտնական մը, Եօղէ Կարսիա, երբ անդունդը կ'իջնէր Ֆրանսացի Քազնաւի հետ, ինկաւ 15 մեթրը խորութենէ մը եւ կախուած մնաց անդունդին վրայ: Անկումի պղումին վրայ, ընկերը աճապանդ հնչեցուց, վեր բարձրանալով եւ հասած օգնութեանց չնորհիւ նորէն վար իջնելով յաջողեցաւ փրկել արկածեալը, չորս ժամուան տաժանելի աշխատանքէ մը վերջ: Կարսիա վիրաւորուած էր դէմքէն եւ գլուխէն եւ ուշաթափ վիճակ մը ունէր:

ՅՈՆԻԱԿԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐԷՆ հասած վերջին լուրերը զարհուրելի մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն երկրաշարժի աւերներու մասին: Զանթայի երեք հազար չէնքերէն մնացած են միայն երկու տուներ եւ եկեղեցի մը: Աշխարհի բոլոր մասերէն օգնութիւն կը հասնի: Քեֆալոնիա, Իթակէ եւ Զանթա կղզիները աւերակներու կոյտեր են այլեւս: Անգլ. եւ Ամերիկ. օդանաւեր օրական 30.000 պարէն կը բաժնեն մինչեւ հեռաւոր գիւղերու մէջ : Կառավարութիւնը կ'աշխատի համաճարակներու առաջքը առնել եւ պատսպարան ճարել ողջ մնացողներուն, դաչնակիցներուն օգնութեամբ: Բժիշկները գերմարդկային ճիգեր կը թափեն դարմանելու համար բազմաթիւ հիւանդներ որոնց ջիղերը քայքայուած են արհաւիրքէն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ երթուղարձի տոմսակները, որոնց պայմանաժամը լրացած է գործադուլի ընթացքին, պիտի կրնան օգտագործուիլ առանց նոր ձեւակերպութեան, երբ երկաթուղիներու երթեւեկը վերսկսի :

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր գաւառի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն շարունակել իրենց վճարումները չէք-փոստալի միջոցաւ, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ որ թղթատարական գործադուլը մեծապէս վնասած է նաեւ մեր գանձումներուն:

Մեր բոլոր բաժանորդները պիտի ստանան իրենց թերթերը ամենչապէս որ թղթատարը ընդունի: Ներողութիւն կը խնդրենք այս ակամայ յապաղումներուն առթիւ: ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով :

Կարգ մը կարգադրութիւններ եղած են մօտակայ արուարձաններու համար:

Այսպէս, Իսի լէ Մուլինոյի բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ դիմելով ընկեր Բարթող փափազեանի:

×

ԳԼԱՄԱՐԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ ընկեր Հրանտ Սամուէլէն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգչաբթի եւ չաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:

Հեռաձայն Ռէնսի 172

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Մարիամ Մինասեանի եւ զաւակին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՅԱԿՈԲ ՄԻՆԱՍԵԱՆի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 2000 Ֆր. կը նուիրէ Պրեւանի ապաքինարանի հայ հիւանդներուն :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամսեայ 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՕԳՈՍՏՈՍ • JEUDI 20 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7145 | խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2556

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ԾԱԼՔԵՐԸ

•

Թիւրիմացութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ ընդհ. գործադուլը հետեւանք է մի՛այն արհեստակցական պահանջներու :

Հիմքը տնտեսական է, բայց քաղաքական ծալքեր ալ կը պարունակէ :

Այդ է պատճառը որ այսքան երկար տեւեց, անսովորութեան հեռանկար մը պարզելով :

Շարժումը սկսաւ Օգոստ. 5ին, Թղթատարական պաշտօնեաներու գործադուլով, եւ ծաւալեցաւ ամէն ուղղութեամբ :

Օրեր եղան որ չորս միլիոն աշխատաւորներ անշարժութեան դատապարտեցին երկրին կենսական երակները :

Թղթատարական հաղորդակցութիւնները դադրեցան: Երթեւեկը ջլատուեցաւ: Աւելածուներն անգամ անհետացան եւ մեռելները օրերով մնացին իրենց դագաղներուն մէջ:

Սահմանափակուեցաւ ջուրի, կազի եւ ելեկտրականութեան հայթայթումը :

Թերթերը լոյս կը տեսնեն, բայց բաժանորդը չստանար իր թերթը: Կամ կը ստանայ պատահաբար: Եւ շատ ուշ :

Մարսէյլի մէջ Օգոստոս 5ին ձգուած նամակը ճամբայ կը հանուի Օգոստոս 12ին, Փարիզ կը հասնի 17ին:

Արձակուրդի եղանակ էր, եւ հարիւր հազարաւոր աշխատաւորներ անելի մատնուեցան, իրենց վճարովի արձակուրդը վայելելու համար :

Բիւրաւոր օտար շրջիկներ ալ նախընտրեցին ուրիշ երկիրներ երթալ: Եւ կամ, եթէ Ֆրանսա կը գտնուէին, աճապարեցին վերադառնալ ժամանակէն առաջ :

Փարիզէն սկսելով, բոլոր մեծ քաղաքները մատնուեցան անտանելի կացութեան մը որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր :

Կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ տրամադրած է, ամենօրեայ երթեւեկը ապահովելու համար:

Եւ սակայն, դեռ միլիոնաւոր մարդիկ այլազան հնարքներ կը մտածեն, որպէսզի կարենան առտուն գործի երթալ եւ իրիկունը տուն վերադառնալ :

« Օթօ – սթոփ »ը, որ տեսակ մը քմայք էր եւ ընդհանրապէս աղջիկներու յատուկ, ամենօրեայ կենաքին անբաժան մասը կը կազմէ գործադուլին սկիզբէն ի վեր :

Առտու – իրիկուն կը տեսնէք պատկառելի բազմութիւններ, այր եւ կին, որոնք փափկութեամբ կը կեցնեն սուրացող անհատական ինքնաշարժները, եւ կ՚առաջարկեն մինչեւ այսինչ տեղը փոխադրել :

Յաճախ կառքերու տէրերը իրենք ճամբուն վրայ կանգ առնելով, կը յայտնեն թէ տեղ ունին մէկ – երկու անցորդի համար :

Եւ դեռ ի՛նչ սրտառուչ, եղերական կամ զաւեշտական տեսարաններ, որոնք հատորներ կրնան լեցնել :

Մի կարծէք թէ բանթողները իրենք անտարբերութեամբ կը դիտեն այս ողբերգութիւնը:

Իրենց պահանջներուն վրայ պնդելով հանդերձ, անոնք ալ կը տառապին այս համատարած, աննախընթաց գործադուլին հետեւանքներէն:

Արդ, ինչո՞ւ չեն վերսկսիր աշխատանքը: Եւ կամ կը վերսկսին եւ նորէն կը դադրեցնեն, նոյն ճակատին վրայ կամ այլուր :

Ինչո՞ւ կ՚անտեսեն կառավարութեան կոչերը եւ ազդարարութիւնները :

Անհրաժեշտ է ընդհանուր ակնարկ մը նետել Ֆրանսայի վերջին անցքերուն վրայ, գտնելու համար այս հարցումներուն պատասխանը :

Մէկ բառով ըսենք թէ տագնապը կապ ունի նաեւ օրուան կարգուսարքին հետ : Ելեւէջ՝ դէպի աջ կամ դէպի ձախ : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԿՈՂՄԵՐՆ ԱԼ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՏԵՂԻ ՏԱԼ

★

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԳՈՒՄԱՐՈՒՄԸ ՄՕՏԱԼՈՒՏ

Վարչապետին վերջին ազդարարութենէն ի վեր աւելի անորոշ կ՚երեւայ գործադուլին ելքը: Երկու կողմերն ալ չեն ուզեր տեղի տալ :

Ինչպէս գրած էինք, Պ. Լանիէլ կը ծանուցանէր թէ որեւէ բանակցութիւն պիտի չկատարուի մինչեւ որ բանթողները չվերսկսին աշխատանքը: Այս ազդարարութիւնը « պատերազմի յայտարարութիւն մը» կը նկատեն ընկերվարականները. իսկ քրիստոնեայ աշխատաւորներն ալ «մարտակոչ մը՝ ուժերը փորձելու համար » :

Ամէն պարագայի մէջ, գործադուլները կը շարունակուին նոյն միօրինակութեամբ, երբեմն մեղմանալով, երբեմն սաստկանալով եւ տարածուելով: Կարգ մը հանրային սպասարկութեանց մէջ կացութիւնը աւելի ծանրացած է (երկաթուղի, հանրակառք, թղթատար եւն.): Ածխահանքերուն մէջ եւս խլրտումները կը ծաւալին: Շարժումը վարակած է նաեւ շինութեանց, հիւսուածեղէնի եւ մետաղագործութեանց աշխատաւորները: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը փորձէ ոտքի հանել Ռընոյի եւ ուրիշ մեծ հաստատութեանց 35 – 50.000 բանուորները, որոնք նոր վերադարձան տարեկան արձակուրդէն: Թերթերը կը գրեն թէ Թուուցիկներ ցրուած է, թելադրելով 8000 ֆր. պահանջել իբրեւ վերադարձի ծախք :

Ոչ – համայնավար սենտիքաները պատուիրած են իրենց անդամներուն գործադուլը շարունակել, «աւելի քան երբեք վճռական դիրք մը բռնելով»: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը ջանայ շարժումը տարածել նաեւ անհատական գործերու մէջ:

Երեք մեծ սենտիքաները այժմ կը սպասեն խորհրդարանին գումարման, որ կրնայ տեղի ունենալ Օգոստ. 25ին: Ազգ. ժողովին նախագահը, Պ. Էրիօ արտակարգ նիստի հրաւիրեց դիւանը ուրբաթ օրուան համար: Գրեթէ բոլոր ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխանները եւ կեդրոնի կուսակցութիւններէն ալ սակաւաթիւ անդամներ հեռագրով պահանջած են արտակարգ նիստի հրաւիրել Ազգ. ժողովը: Դիւանը պիտի քննէ թէ սահմանադրական բոլոր կանոնները յարգուա՞ծ են եւ յետոյ պիտի որոշէ գումարման թուականը :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՆՍՏՈՒԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՋՂԱԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆ

Արհեստակցական Միութիւնները կը կարծեն թէ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի պիտի ունենան գործադուլներու նիւթական եւ բարոյական հետեւանքներու մասին, տկարացնելով կառավարութեան դիրքը: Մինչ այս մինչ այն, կառավարութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ ապահովելու համար անհրաժեշտ սպասարկութիւնները: Միեւնոյնատեն հետապնդումներ կը կատարուին անոնց դէմ որ կը մերժեն պարտաւորիչ աշխատանքը կամ կը խանգարեն աշխատողները : Ներքին գործերու նախարարութիւնը խորհրդակցելով դատական եւ պատերազմական նախարարութեանց հետ՝ շրջաբերական մը ուղղեց նահանգապետներուն, որպէսզի ոստիկանական քննութիւններ կատարեն անոնց դէմ որ գրգռութիւններ կը կատարեն, կը խափանեն աշխատանքի ազատութիւնը կամ բռնութիւններ կը կատարեն մասնաւորապէս երկաթուղիներու եւ ուրիշ սպասարկութեանց մէջ: Յանցաւորները անմիջապէս դատարան պիտի յանձնուին: Թերթերը ամէն օր պատժական

տնօրինութիւններ կը հաղորդեն : Ֆրէնի բանտը փոխադրուեցան շոգեկառքի երեք պաշտօնեաներ որոնք չէին հնազանդած պարտաւորիչ աշխատանքի անհատական կոչնագրին: Ութական օր բանտարկութեան դատապարտուեցան հինգ թղթատարական պաշտօնեաներ, նոյն ամբաստանութեամբ :

Գաւառի մէջ ալ պատիժները յաճախադէպ են: Լիմոժի պատժական ատեանը 15 օր բանտարկութեան եւ 15.000 ֆր. տուգանքի դատապարտեց նամակատան գանձային պաշտօնեան որ իր պարտաւորիչ աշխատանքի կոչնագիրը գործադուլի կոմիտէին յանձնած էր: Բանտարկութեան պատիժը յետաձգուած ըլլալով պաշտօնեան վերսկսաւ աշխատանքը: Նոյն ատեանը 12.000 ֆր. տուգանքի դատապարտեց «չէք – փոստալ»ներու ճիւղէն օրիորդ մը որ մերժած էր աշխատիլ: Լիոնի մէջ հինգական օր բանտարկութեան դատապարտուեցան երկու գլխաւոր ցրուիչներ, իսկ Փերփինեանի մէջ դատարան յանձնուեցան 23 ըմբոստ պաշտօնեաներ: Մէօզի նահանգապետն ալ դատի յանձնեց թղթատարական վեց քննիչներ եւ երկաթուղիներու 50 պաշտօնեաներ :

× Հանրակառքերու երթեւեկը չափազանց կրճատուած է : Մեթրօն ալ անկանոն կը բանէր երէկ :

× Ընկերվարական երեսփոխաններու կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ վարչապետին, կացութեան մասին խորհրդակցելու համար : Տեսակցութենէն վերջ պատուիրակութեան նախագահը յայտարարեց թէ ընկերվարականները ամբողջովին համաձայն են աշխատաւորներու պահանջներուն: Իրենք բացատրեր են վարչապետին թէ «անպատեհ, ապարդիւն եւ նոյնիսկ վտանգաւոր» կը գտնեն բանակցութեանց խզումը: Խօսեր են նաեւ Մարոքի կացութեան եւ ուրիշ ներքին խնդիրներու մասին: Կուսակցութեան երեսփոխանները նիստի հրաւիրուած են ուրբաթ օր :

Ժողովրդական Շարժումի վարիչները կ՚ուզեն միջնորդի դեր կատարել, որպէսզի բանակցութիւնները վերսկսին կառավարութեան եւ բանթողներուն միջեւ :

× Վերջին լուրերու համաձայն, հացագործներն ալ կը սպառնան գործադուլ յայտարարել:

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

★

ՄԱՐԱՔԷՇԻ ՓԱՇԱՆ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կացութիւնը աւելի ծանրացած է Մարոքի մէջ, իբրեւ հետեւանք նոր Իմամի (խալիֆա) ընտրութեան եւ արիւնալի դէպքերու :

Նախարարական խորհուրդը երէկ յատկապէս զբաղեցաւ այս հարցով: Խորհրդակցութեանց կը մասնակցէր նաեւ Մարոքի Ֆրանսական մարզպանը, զօր. Կիյոմ, որ Փարիզ վերադարձած էր սակաւօրեայ արձակուրդէ: Արդէն իսկ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են եւ գրաքննութիւնը վերահաստատուած է :

Քազապլանքայի եւ Ուժտայի արիւնալի դէպքերէն վերջ, որոնց զոհ գացին 39 հոգի (Ֆրանսացիներ ալ), Սուլթանը կոչ մը ուղղեց ժողովուրդը հանդարտեցնելու համար: Այս առթիւ ալ կը յիշեցնէ թէ ինքն է միակ վեհապետը եւ կրօնապետը եւ կը խնդրէ Ֆրանսական կառավարութենէն ամէն միջոց ձեռք առնել միտքերը հանդարտեցնելու եւ յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար :

Մարաքէշի փաշան, էլ Կլաուի, որ Իմամ (կրօնապետ) հռչակած էր Սուլթանին ազգականներէն մէկը, յայտարարութիւն մը հրատարակեց, հետեւեալ բովանդակութեամբ .—

Եօթը միլիոն Մարոքցիներ «Հաւատացեալներու իմամը» ընտրեցին փրկելու համար իսլամական հաւատքը: Մարոքի ժողովուրդը յայտնեց իր [illegible] *եւս չի ճանչնար Սուլթանը: Ան իր վեհապետը անարժան կը նկատէ կատարելու իր կրօնական դերը: Եւ յաջորդ մը նշանակեց: Եթէ հոգեւոր գործը մեր իրաւասութեան մէջ կ՚իյնայ, աշխարհականը կը պատկանի հովանաւոր պետութեան: Մարոքի ժողովուրդը կը սպասէ հովանաւոր պետութեան որոշումներուն: Ափսո՛ս, Ֆրանսական արիւն հոսեցաւ, ինչպէս եւ մարոքեան: Վաղը հրամաններ կրնան արձակուիլ կայս. պալատէն, «Իսթիքլալ»ի*

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ԱՐՋԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

« Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ » ամսագիրը շարք մը առակներ հրատարակած է Յունիսի թիւին մէջ :

Ամէնքն ալ ոտանաւոր են: Մէկը միւսէն անարուեստ, բայց «իմաստալից»:

Հեղինակը՝ նոր առակագիր մը, Արշաւիր Դարբնի, որ վերջերս գիրք մըն ալ հրատարակեց:

Ահաւասիկ նմոյշ մը.— «Արջի ծառայութիւնը »:

— *Եղնիկը գրել էր մի երգ — Սիրոյ եւ ծաղկի մասին.— Նա վառ գոյներով պատկերել էր — Ե՛ւ սաղեր, ե՛ւ լուսին»:*

Բանաստեղծը իր երգը կ՚առնէ կը տանի արջին, եւ կ՚ըսէ խորին երկիւղածութեամբ,— «Բերել եմ լիրիկական մի երգ»:

Արջը ակնոցը քթին, հեգնական ակնարկ մը նետելով, կը կարդայ երգին վերնագիրը, եւ կը յայտարարէ խորին տհաճութեամբ.

— « *Օ՜հ, օ՜հ, օ՜հ — Ինչ վատ է հընչում* — Երգ սիրոյ մասին,—*Անցեալի մասին, ռոմանտիկ ու սին*»:

Եւ կ՚առաջարկէ ուրիշ վերնագիր, ուրիշ նիւթ: Օրինակ՝ «Երգ տանձի մասին»:

Յետոյ, խօսքէն գործի անցնելով, տող առ տող կը մշակէ, կը խմբագրէ երգը :

Այս նոր խմբագրութեամբ, եղնիկը սիրահարած կ՚ըլլայ.... «մեղրահամ տանձին»:

Արջը, չափազանց գոհ իր այս գիւտէն, կը բացագանչէ .

— « *Օ՛, այս երգի մէջ իմաստ կայ շատ խոր ...* »:

Եւ կը պատուիրէ որ քննարերգութիւնը [illegible] այս ուղղութեան:— «Այս վարիանտը շատ է ակտուալ »:

Եղնիկը չի համոզուիր, եւ կը հեռանայ կարկտան պատասխան մը տալով:

Իսկապէս արջի ծառայութիւն, որուն առաջին զոհերն են բուն իսկ խորհրդային բանաստեղծները :

Ի՜նչ տաղանդներ այլափոխուեցան, տրորուեցան, կոխկրտուեցան եւ լխկած տանձի վերածուեցան իրենց ստեղծագործութիւններով, արջերու թելադրութեամբ : Անոնց ամենակալ թաթին տակ..

ՎԱՀԷ

•••

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ քաղաք. յանձնաժողովը մերժեց Պ. Վիշինսկիի մէկ բանաձեւը որ կ՚առաջարկէր ժողովին հրաւիրել Հիւս. Քորէայի եւ Չինաստանի կառավարութիւնները:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը, զօր. Նեկիպ, Մէքքէ գնաց երեք նախարարներու հետ : Այս առթիւ հագած էր աւանդական վերարկուն (կանտուրա): Պաշտօնապէս պիտի տեսակցի Արաբիոյ Թագաւորին հետ:

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ վարչապետ նշանակուեցաւ Ղուլիյեւ, յաջորդելով ամենազօր Բաղիրովի:

ԻՐԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

●

Բ. ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԴՊՐՈՑՆԵՐ

Իրանի հայ ժողովուրդը բաժնուած է երեք թեմերու՝ Ատրպատականի, Թեհրանի եւ Ջուղայի (Իրանա – Հնդկաստանի թեմը)։ Ժամանակին այս երեք թեմերէն, ամենաբազմամարդ եւ գործունեան եղած է Ատրպատականի թեմը, իր կորովի եւ արժանաւոր առաջնորդ Մելիք Թանգեանով։

Առաջին եւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմները մեծ փոփոխութիւններ յառաջ բերած եւ մեծ տեղաշարժ սեղծած են հայկ. գաղութներու բնակավայրերուն մէջ։ Ներգաղթի ժամանակ, Ատրպատականէն մեկնած են 5000 Հայեր եւ կարգ մը շրջաններ ամայացած են։ Օրինակ, Մակու եւ շրջակայքը, մինչեւ 1918ը կ՚ապրէին հազարէ աւելի Հայեր։ Իսկ այսօր հազիւ 4 – 5 տուն արհեստաւորներ մնացած են Մակու։ Ղարատաղի կարգ մը գիւղերը ամայի են, իսկ եւ ոմանք ալ Թուրքերով լեցուած։ Այդ շրջանին մէջ ներկայիս կ՚ապրին հազիւ 1200 հոգի։

ՇԱՀՓՈՒՐԻ — Նախկին Սալմաստ — շրջանի մէջ, մինչեւ ներգաղթը (1946–47) կ՚ապրէին մօտ երեք հազար Հայեր, իսկ այժմ կը մնան միայն 8 – 900 հոգի։ Սալմաստ գաւառի ազգ. եկեղեցական գործերը կը վարէ գործակալական խորհուրդը, որ կ՚ընտրուի գիւղական ներկայացուցիչներէն, չորս տարուան ժամանակով։ Շրջանի հովիւն է Մեսրոբ քահանան։ Հաֆթուան եւ Մահլամ գիւղերու ազգ. դպրոցները պետականացուած են։ Բայց կան մէկ – մէկ հայ ուսուցիչներ, որոնք հայերէն լեզուն կը դասաւանդեն։ Սալմաստի շրջանի Խոսրովա գիւղի մէջ կ՚ապրին 500 Ասորիներ։

ՌԸԶԱՅԻԷԻ — Նախկին Ուրմիա — շրջանին երկու գիւղերը՝ Գեարտապատ եւ Նախիջեւան – Թափա, զուտ հայաբնակ են, մօտ 800 հոգի։ Իսկ միւս բոլոր գիւղերուն մէջ, Հայերը կ՚ապրին խառն Թուրքերու եւ Ասորիներու հետ։ Ուրմիայէ քաղաքին մէջ կ՚ապրին 500 Հայեր։ Ունին մէկ եկեղեցի եւ մէկ քահանայ — Տէր Լեւոն, [illegible] Ազգ. դպրոց չկայ։ Մեծ գիւղերու մէջ կան, պետական տարրական դպրոցներ, մէկ – մէկ հայ ուսուցիչներով։ Այս շրջանէն, ներգաղթի ժամանակ, Հայաստան մեկնեցան մօտ 800 հոգի։ Ուրմիոյ շրջանի բոլոր գիւղերը կը պատկանին Թուրք կալուածատէրերու։ Գիւղացիներու գլխաւոր զբաղումն է այգեգործութիւնը։ Կալուածատէրերը այս մասին մէջ բաժին չունին։ Իսկ մնացած աշխատանքի եւ հասոյթի մէկ երրորդը կալուածատէրերուն կը պատկանի։

ԹԱՒՐԻԶԸ Ատրպատականի կեդրոնն է։ Այստեղ կ՚ապրին մօտ 5000 Հայեր, տեղաւորուած երկու թաղերու մէջ — Ղալա եւ Լիլաւա։ Իւրաքանչիւր թաղ ունի իր եկեղեցին, Ս. Աստուածածին եւ Ս. Սարգիս։ Շուրջ մէկ դար առաջ, Ատրպատականի թեմի կեդրոնը Ս. Թադէոս Առաքեալի վանքն էր, իսկ անկէ ի վեր փոխադրուած է Թաւրիզ։

Ներկայիս Ազգ. Առաջնորդարանը տեղաւորուած է կեդր. դպրոցի շէնքին մէջ։ Առաջնորդական տեղապահն է Կարապետ աւագ քահանայ Մանուկեան։ Նախկին ազգ. մեծագոյն դպրոցը — Հայկազեան – Թամարեան — պետականացուած է։ Հայերէն դասեր չկան։ Արամեան դպրոցի շէնքին մէջ հաստատուած է ՀՕՄի դպրոցը, մօտ 150 աշակերտներով։ Մեր ընկերներու ջանքով կարգի դրուած է նաեւ «Ռոստոմ» գրադարանը։ Իսկ մինչեւ 1936 Թաւրիզ ունէր երկու տարրական եւ երկու միջնակարգ դպրոցներ, շուրջ 2000 աշակերտներով։ Ունէր նաեւ Աղամեան ազգ. թատրոնը։ Դպրոցները փակուեցան Րըզա Շահի վարչակարգի օրով։

Ատրպատականի Հայոց ազգ. եկեղեցական գործերը կը վարէ Թեմական Խորհուրդը, որ կ՚ընտրուի ամբողջ թեմին պատգամաւորներու ժողովէն։ Մայիս ամսուն պատգամաւորներու ընտրութիւնը կատարուեցաւ, նոր Թեմականը ընտրելու համար։ Գաւառի մէջ անցան մեր թեկնածուները։ Կը մնար ընտրութիւնը աւարտել Թաւրիզ քաղաքի մէջ։ Զինուորական կացութեան պատճառով, մերոնք կը հարկադրուին յետաձգել որոշ ժամանակ։ Բայց այս գետնի վրայ ինչ կեղտոտ պայքար սկսան մեր հակառակորդները։ «Վերելք» անունով քուրջի կտոր մը կը հրատարակուի հայ թուռքականներու կողմէ։ Մեղք այս գեղեցիկ բառին, որ նահատակութեան կ՚ենթարկուի իր զզուելի բովանդակութեան բերումով։ Անոնք, փոխանակ Թաւրիզի հայ ժողովուրդի իրական վերելքին ծառայելու, հանդանակութիւն կը կատարեն Ռումանիոյ «Ֆեսթիվալ»ին իրենց հայ եւ թուրք պատգամաւորները ուղարկելու համար։ Կ՚ուզեն մնացած հայկ. փոքրիկ ածուն ալ քանդել, տրորել իրենց պազանի մամուլով, թուրքիկներով, թուռքական սարսափով եւ փէշակալարեան «դեմոկրատիզմ» խաղալով... Հակառակ այս բոլորին, մեր հաւատաւոր ընկերներն ու համակիրները ոչ [illegible] աստուածպաշտական եւ մշակոյթի վերելքի համար։

Թաւրիզ քաղաքին հայ ազգաբնակութեան դիմագիծն ալ փոխուած է ներկայիս։ Քաղաքէն աստիճանաբար կը հեռանան դէպի Թեհրան կամ այլուր։ Իսկ մեկնողներու տեղը, գաւառէն նորեկներ կուգան կը լեցնեն։ Եւ զարմանալի չէ որ մեր մշակոյթի երբեմնի այս չէն ոստանը, Թաւրիզը, այսօր, նուազ բնակչութիւն ունի, քան նոր ստեղծուած Ապատանի գաղութը։

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ եւ շուրջը, այժմ կ՚ապրին մօտ 40 հազար Հայեր։ Իբրեւ պետութեան մայրաքաղաք, բնական է որ իր մէջ պիտի կեդրոնանան հայկ. կեանքի գլխաւոր ազդակները եւ ընդհ. ղեկավարութիւնը։ Թեհրան նոյնպէս պատգամաւորներու միջոցաւ կ՚ընտրէ իր Թեմական Խորհուրդը չորս տարուան համար։ Թեհրանի թեմին մէջ կը մտնեն Ղազուին, Գիլան, Համատան, Մալայեր, Քիրմանշահ քաղաքներու համայնքները։ Թեհրանի եւ Թեհրանին ենթակայ գաւառներու հայկ. գործերու բարձրագոյն օրկանը՝ Թեմական Խորհուրդն է։ Կան նաեւ հոգաբարձութիւն, ծնողական խորհուրդ, ծխական տուրքի յանձնաժողով եւն.։ Ներկայ Թեմ. Խորհուրդը ընտրուած է 1948ի վերջը, համաձայնական ցուցակով մը եւ վաւերացուած եւ օրհնուած Դրամբեան եպիսկոպոսի կողմէ, իբրեւ ժառանգութիւն ստանալով նախորդ «յառաջդիմական» Թեմականէն խոշոր պարտք մը եւ մշակութային կազմալոյծ վիճակ մը։

Անցեալ տարի, Թեմ. Խորհուրդը, Պարսկաստանի երեք թեմերու համագումար հրաւիրեց։ Քանի մը օր տեւող այս պատկառելի ժողովը խղճմտօրէն զբաղեցաւ այս երկրի հայ համայնքի եկեղեցական, կալուածական, մշակութային եւ ուրիշ կարեւոր խնդիրներով, նպատակ ունենալով համագործակցութիւն եւ ներդաշնակութիւն ստեղծել երեք թեմերու ազգային գործերու մէջ։ Այս համագումարէն ընտրուած զանազան յանձնախումբեր մինչեւ այժմ, բարեխղճօրէն կը կատարեն իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները։ Բայց այս գեղեցիկ քայլըն իսկ պատճառ դարձաւ, որ մեր հակառակորդները վայնասուն բարձրացնեն, ընտրութիւն պահանջեն եւ մինչեւ կաթող. միջամտութիւն հրաւիրեն։ Կաթողիկոսը սկսաւ հեռագիրներու հեղեղ մը, «ապօրինի» յայտարարելով Թեհրանի Թեմակ. խորհուրդը եւ անոր հրաւիրած համագումարը։ Թաւրիզի առաջն. փոխանորդ Կարապետ քահանայէն պահանջեց իսկոյն Թեհրան մեկնիլ, լուծել Թեմ. Խորհուրդը, նոր ընտրութիւն կատարել եւ այժմասին տեղեկացնել ներքին գործերու նախարարութեան... Առաջն. տեղապահը արդար պատճառաբանութիւններով, խմաստութիւն ունեցաւ չգործադրելու կաթողիկոսական այս «ֆերմանը»... Բայց որպէսզի մեր ընթերցողները աւելի յստակ տեսնեն խրականութիւնը, այսինքն տեսնեն թէ ինչ աւերներ գործած է նախորդ Թեմականը եւ ինչ վերելք արձանագրած է ներկայ Թեմականը, տանք, կարգ մը թիւեր։

1936ին, պետական հրամանով փակուեցան Հայոց դպրոցները։ 1942ին միայն կրթական նախարարը թոյլատրեց հայ համայնքին ունենալ վեցդասեան տարրական դպրոց։ Մեծ խանդավառութեամբ, առաջին տարին իսկ, «Դաւթեան» դպրոցը ունեցաւ 700 աշակերտ։ Տեսուչ կը նշանակուի տոքթ. Վ. Հախնազարեանը։ Աստիճանաբար աշակերտներու թիւը կ՚աւելնայ։ Եւ կը սկսին նոր դպրոցներ բացուիլ քաղաքի ծայրամասերուն մէջ։ Հիւսիսային արուարձանին մէջ կը բացուի «Դանայի» դպրոցը որ 1943ին կը հաշուէր 120 աշակերտ, իսկ այսօր ունի 600 հոգի։ 1949ին, Հէշմաթիի թաղամասի մէջ կը բացուի «Շահազիզ» անունով դպրոց մը։ Բեջատապատի եւ Ֆիշերապատի շուրջ հիմնուեցաւ «Աբովեան» դպրոցը։ Այս դպրոցը քանի քանի անգամներ յարձակման ենթարկուեցաւ Բէջատապատի հայ թուռքականներու կողմէ։ Շատ անգամ 2 – 300 հոգիով կին, տղայ, երիտասարդ թուռքականներ ուզեցին խուժել դպրոցը եւ գրաւել, բայց, պատիւ մեր ուսուցիչներուն եւ մեր ընկերներուն։ Դիմադրեցին, յամառեցան եւ դպրոցը այսօր կը հաշուէ 300 աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ։ Եւ պետական արտօնութիւն ստացած է։

Բողոքականներն ու կաթոլիկներ նոյնպէս ունին իրենց դպրոցները, որոնք կը կառավարուին ազգ. դպրոցներու ծրագրով եւ կը գործածեն միեւնոյն դասագիրքերը։ Վերջերս Բարեգործականը բացաւ «Նուպար» անունով դպրոց մը։ Միայն մեր 8 ազգ. դպրոցներու մէջ կ՚ուսանին երեք հազար աշակերտներ, եւ աշակերտուհիներ 80 ուսուցիչներով եւ ուսուցչուհիներով։ Հայկ. դպրոցներու կրթ. ծրագիրը կը համապատասխանէ պետական դպրոցներու ծրագրին։ Շնորհիւ վերոյիշեալ ազգ. մարմիններու յարատեւ ճիգին, կարելի եղաւ 1951 – 52 տարեշրջանին բանալ միջնակարգ զոյգ դպրոցներու (մանչ եւ աղջիկ) առաջին դասարանները։ Բացի Ղազուինի, Համատանի, Ապատանի հայկ. դպրոցներէն, գրեթէ բոլոր քաղաքներու եւ համայնքներու հայկ. կրթարանները փակուած են, դպրոցական շէնքերը գրաւուած– Մինչեւ իսկ վարձքերը չեն վճարուիր։

1941 Շահրիվարեան դէպքերէն մինչեւ 1948ը, ամբողջ եօթը տարի, ժամանակաւոր եւ իրենք իրենց նշանակովի մարմիններ էջմիածնի պատուիրակներու հետ, ոչ միայն մէկ թիզ նոր հող, նոր դասարան մը չաւելցուցին եղածին վրայ, ընդհակառակն փճացուցին կամ իւրացուցին ահագին շինանիւթեր, գոյքեր, հեռախօս, ժամացոյց, բնագիտական աշխատանոցը։ Նոյնիսկ ուզեցին դպրոցի շէնքը գրաւի դնել, ուսուցիչներու թոշակները վճարելու համար։ Եւ այսպէս վատնեցին աւելի քան մէկ միլիոն րիալ, այսինքն հինգ միլիոն ֆրանք (Ֆրանսայի մէջ ալ օրինակներ ունինք)։ Բայց աւելի լաւ է ներկայացնենք հաշուեքննիչ յանձնախումբերէն ստուգուած թիւերը։

ԽԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա Գ Ա Հ Ը

★

Հին ժամանակ մի հարուստ, շատ հարուստ մարդ է լինում։ Ունենում է ընդարձակ հողեր, մեծ անտառներ, պալատի նման գեղեցիկ տներ, տաւարի ու ոչխարի բազմաթիւ հօտեր եւ ուղտերի կարաւաններ։ Ունենում է անթիւ – անհամար ծառաներ ու սպասաւորներ, որ օրն իբուն աշխատում են նրա համար եւ նրա տները լցնում ամէն բարիքով։

Բայց հարուստը դարձեալ գոհ չի լինում. նա ցանկանում է աւելի հարստանալ, ունեցածը կրկնապատկել, տասնապատկել. մանաւանդ սիրում է ոսկի, դեղին ոսկի հաւաքել, լցնել իր սնտուկները եւ նայել ու զմայլել նրանց փայլով։ Ու շարունակ մի միտք է անում, թէ ի՞նչպէս անի, որ այդ նպատակին հասնի։

Եւ մի օր էլ ահա լսում է, որ տարուայ մէջ կայ մի գիշեր, երբ Լէյլի եւ Մէջնուն սիրահարների աստղերը արեւելքից եւ արեւմուտքից գալիս հանդիպում են մի ակնթարթ, համբուրւում մի անգամ եւ նորից բաժանւում։ Ու եթէ, ասում են, այդ գիշեր, այդ պահին մարդ սրտի ցանկութիւնը յայտնի երկնքին, կը ստանայ ինչ ուզում է։

Նրան ասում են, որ այդ գիշեր կոչւում է Համբարձման գիշեր։

Եւ ահա այն օրը, որին պիտի հետեւէր Համբարձման գիշերը, հարուստը պատրաստում է աղբիւրի ջրով լիքը մի թաս ու մի հայելի եւ սպասում գիշերուան։

Երբ օրը մթնում է եւ ժողովուրդը, օրուայ աշխատանքից յոգնած, քուն է մտնում, եւ երբ լուսինը բարձրանում է բոլորակ ու պայծառ եւ ամէն կողմ լռութիւն է իջնում ու անդորր, հարուստը դուրս է գալիս իր տնից եւ մեն – մենակ գնում է դէպի դաշտը։

Ջրով լի թասը եւ հայելին ձեռին՝ նա բարձրանում է մօտիկ բլուրի գագաթը, որտեղից երեւում է ամբողջ երկնակամարը՝ հորիզոնից հորիզոն աստղերով զարդարուած։

Նայում է հարուստը այդ պատկերին ու զմայլում։

— Բոլոր այս աստղերը ոսկի դառնային ու իմը լինէին, մտածում է նա։ Ապա ընտրում է յարմար մի տեղ եւ ջրով լի թասը դնում այնպէս, որ լուսինը երեւայ մէջը, իսկ հայելին էլ աջ ձեռքով բռնում այնպէս, որ լուսնի արտացոլումը թասից երեւայ հայելում, որպէսզի, իր կարծիքով, տեսնի ամէնը ինչ կատարուելու է երկնքում այդ խորհրդաւոր գիշերը։

Ու այս բոլորն անելուց յետոյ՝ նա անթարթ աչքերով նայում է հայելուն եւ հետեւում լուսնի ընթացքին։ Նրան ասել էին, եթէ այս բաները ճշդութեամբ չկատարի, փորձը, այսինքն իր սրտի խնդիրքը յայտնելը, չի յաջողուի։ Եւ նա աշխատում է ամէն բան անել այնպէս, ինչպէս ասել էին։

Ու նայում է այդպէս մինչեւ խոր գիշեր, երբ ամէն ձայն ու շշուկ լռում է աշխարհում։ Նրան թւում է, որ գետերն անգամ կանգ են առել ու չեն հոսում։

Եւ յանկարծ այդ լռութեան մէջ երկնակամարը լուսաւորւում է մի պայծառ լոյսով, աւելի պայծառ քան լուսինն ու աստղերը, եւ բնութիւնը զարթնում է ու սկսում է խօսել, լեռներ, բլուրներ, անտառներ եւ ծառեր կարծես լեզու առած՝ ողջունում են միմեանց ու ժպտում այդ պայծառ լոյսի տակ։ Մէկ էլ երկնքի հակառակ ծայրերից երկու աստղ — սիրահարներ Լէյլու եւ Մէջնունի աստղերը — կայծակի արագութեամբ գալիս են իրարու դէմ եւ համբուրւում աստղային կարօտի գրկնդոցով։

Հարուստը, զարմանքից ու վախից, թէ կարող է յանկարծ կորցնել սրտի ցանկութիւնը յայտնելու վայրկեանը, հայելին գցում է ձեռքից եւ բացականչում.

— Աստուած, ինչի ձեռ տամ, թող ոսկի դառնայ, ոսկի....

Աստուած, ի հարկէ, կատարում է նրա խնդիրքը, որովհետեւ ճիշդ ժամանակին է ասում։

— Թող այնպէս լինի, — լսւում է մի ձայն։

Ու հարուստն ուրախ – ուրախ շտապում է տուն, որ կնոջը յայտնի իր բախտաւորութիւնը։

Բայց նրա ուրախութիւնը այնքան մեծ է լինում, որ նախ քան մի բան ասելը, գրկում է կնոջն ու համբուրում։ Համբուրում է եւ յանկարծ վախեցած ետ ցատկում, ինչպէս օձից խայթուած. կնոջ փոխարէն առջեւը կանգնում է մի ոսկէ արձան։ Այսինքն կինը ոսկէ արձան է կտրում։

Հարուստը վշտից ուզում է մազերը պոկել, բայց մազերը ոսկու են փոխւում եւ խոզի մազերի պէս ցցւում գլխին։

Այդ տեսնելով՝ հարուստը տխրում, դարտ է անում մի քանի օր, մինչեւ անգամ հրաժարւում է ուտելիքից, կերակուրից։ Բայց ի հարկէ երկար չէր կարող սոված մնալ։ Մի օր էլ ցանկութիւն է յայտնում, որ մի բան տան ուտելու։

Ծառաներն անմիջապէս տեսակ – տեսակ ուտելիք եւ խմիչք են բերում, դնում են առաջին։

Նա ագահութեամբ վրայ է պրծում նախ հացին։

Բայց հացը ձեռն է առնում թէ չէ, տեսնում է հացը դարձաւ ոսկի։

Ձեռ է տալիս միւս ուտելիքներին, նոյնն է կատարւում։ Թէ ամանները, թէ նրանց մէջի ուտելիքը դառնում են ոսկի։ Ինչի էլ ձեռը դպչում է, բոլորը ոսկու են փոխւում։

Եւ ոչինչ չի կարողանում ուտել։

Ու այդպէս էլ, ամէն կողմից ոսկով շրջապատուած, մեռնում է քաղցից։

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ԽԱԼԻՖԱ ԱՊՏԻՒԼ ՄԷՃԻՏԻ ՀԵՏ

★

Հայաջինջ Սարսափներուն, տեղահանութեանց եւ ջարդերուն պատասխանատուութեան մասին Իթթիհատի ընդհ. քարտուղար Միտհատ Շիւքրիի յայտարարութիւնը արտատպելով, «Յառաջ» իր 17 Յուլիսի եւ յաջորդ թիւերուն մէջ, պարտ ու պատշաճ պատասխանը տուած էր :

Մ. Շիւքրիի այդ յայտարարութենէն առաջ, «Յուշեր Արհաւիրքի Օրերէն» յօդուածաշարքին մէջ («Յառաջ», 11 Հոկտ. 1930) մատնանշած էի արդէն Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիրի ուղղակի պատասխանատուութիւնը Մեծ Եղեռնին մէջ :

Այդ հրէշը, Դաշնակցական գնդակով մը՝ իր արժանի պատիժը գտաւ Պերլինի մէջ: Զարժեր նորէն թուղթ մրոտել իր մասին :

Սակայն Միտհատ Շիւքրի, Իթթիհատի նախկին ընդհ. քարտուղարը, որ տակաւին ողջ է, իր վերջին յայտարարութեամբը «Բէսիմլի Թարիհ»ին մէջ, չատ ճախաւեր կերպով եւ ի զուր կը ջանայ Թուրքերու կողմէ գործուած հայաջինջ զարհուրելի ոճիրը մէկ անձի վզին փաթթել: Իր նպատակը՝ Իթթիհատի ձեռքերը ու ճակատը սրբել է, ինչպէս եւ կերպով մը արդարացնել աւելի քան մէկ միլիոն անմեղ հայորդիներու սպանդը :

Ո՞ւր էր Միտհատ Շիւքրի, ինչո՞ւ այն ատեն չարդարացուց Իթթիհատը, երբ՝ անգլիացի լորտ Պրայս, ամերիկացի Մօրկընթօ, գերմանացի Տօքթ. Լեփսիուս, զուիցերիացի Քրաֆթ Պոնար, չուէտացի Տիկին Ինկա... եւ դեռ տասնեակ եւրոպացի անկողմնակալ գրիչներ, վաւերաթուղթերու վրայ հիմնուելով, հազարաւոր ականատեսներու վկայութեամբ, կը փաստէին թէ Իթթիհատի կուսակցութիւնն էր այդ զարհուրելի ոճիրին պատասխանատուն, իր ձեռքն ունենալով կառավարութիւնը, քաղաքական եւ զինուորական իշխանութիւնը, եւ նոյն իսկ ամբողջ Թուրք ազգը:

Բայց խնդիրն այն չէ թէ ո՞վ էր պատասխանատուն, ո՞վ էր ոճրապարտը Թուրքիոյ հայութեան բնաջնջման: Խընդիրն այն է որ՝ այդ Թուականէն մինչեւ այսօր, մօտ քառասուն տարի, մէկ Թուրք հրապարակ չելաւ, այդ ահռելի ոճիրը դատապարտող: Այո, չքմեղանքի տարտամ փորձեր եղան մէկ – երկու Թուրք գրողներու եւ պաշտօնական անձերու կողմէ: Բայց այդ չքմեղանքի փորձերն իսկ, իրենց ներկայացուցած ձեւով, կ'ապացուցանեն համամտութիւն եւ հաւանութիւն գործուած ոճիրին:

Նոյնը կ'ապացուցանէ նաեւ Միտհատ Շիւքրիի վերջին յայտարարութիւնը :

Այս առթիւ անձնական յուշ մը:

1946ին Նիսի մօտ՝ Վիլֆրանշ գիւղաքաղաքը փոխադրուած էի: Հոն՝ ողբացեալ Տիկին Քէօլէեանի մօտ կը գըտնուէի յաճախ: Այդ տարիներուն Նիս բընակութիւն հաստատած էին Պոլսէն արտաքսուած կամ փախուստ տուած Թուրք կայս. ընտանիքին չատ մը անդամները, իրենց գլուխն ունենալով վերջին խալիֆան՝ Ապտիւլ – Մէճիտ էֆէնտին :

Տիկին Քէօլէեան իր տունը բացած էր անոնց, ցոյց տալու համար իրենց — կ'ըսէր — հայ կնոջ քրիստոնէական գթասրտութիւնը եւ վեհանձնութիւնը, նոյն իսկ իր ցեղային թշնամիներուն հանդէպ: Եւ չատ անգամ նիւթական օգնութիւններ ալ կ'ընէր անոնց:

Հոն մօտէն ու մտերմօրէն ճանչցայ չատ մը այր թէ կին իշխանազուններ, որոնց մէկ մասին ծանօթ էի Պոլսէն: Հոն տեսայ ի միջի այլոց՝ մեծ եղեռնագործ կարմիր Սուլթան Համիտի երկու աղջիկները եւ երկու փեսաները՝ Ճէլալ եւ Նուրէտտին փաշաները, ինչպէս նաեւ տխրահռչակ Ենվէր փաշային կինը Նաճիյէ սուլթանը եւ զաւակները: Հանդիպեցայ նաեւ Խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտի քեռայրին՝ Տամատ Շէրիֆ փաշայի :

Այս վերջինը վաղուց ծանօթ էր ինծի : Գուզկունճուքի բարձունքը, Ֆրէնկին լեռան դէմ, ճերմակ խոշոր որմափակ ապարանք մը կը բնակէր: Ներքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատարներէն էր, այդ հանգամանքով ալ հօրս ծանօթ եւ մտերիմ: Մեր Գուզկունճուք բնակած տարիներուն՝ գրեթէ ամէն օր իրարու կը հանդիպէինք, որովհետեւ Գուզկունճուքի նաւամատոյցէն շոգենաւ կը նստէր Պոլիս անցնելու եւ վերադառնալու համար :

Միջանկեալ ըսեմ որ՝ հայրս մասնաւորաբար մտերմութիւն ունէր Տամատ Շէրիֆ փաշայի հետ, որովհետեւ ամէն Պայրամի այցելութեան կ'երթար անոր իննսունամեայ հօրը, որ ատենին Սուլթան Ազիզի մօրը — Վալիտէ Սուլթանին գործակատարը եղած էր:

Մօրենական մեծ հայրս ալ, Բէսիմճիպաշը Պետրոս Գալֆա Թէլլալեան, նոյն Վալիտէ Սուլթանին անձնական ճարտարապետը եղած էր 1860 – 1880 տարիներուն, եւ այդ առթիւ միշտ կապ ունենալով ծերունի գործակատարին հետ, ցմերջ չարունակուած էին մեր յարաբերութիւնը իրեն հետ :

Ինչպէս յայտնի է, Սուլթան Ազիզ հայասէր էր, նոյնպէս մայրը ,Վալիտէ Սուլթան: Այն ատենի արքունիքի սպասարկութեան մէջ արդէն չատ Հայեր կային : Բոլորն ալ վստահութիւն կը վայելէին եւ հաւատարիմ էին իրենց տէրերուն :

Ինչպէս Սուլթան Ազիզ շինարար կայսր մը եղած է, մայրն ալ, Վալիտէ Սուլթան, կը սիրէր շէնք եւ կալուած շինել տալ: Ընդհանրապէս հայ աշխատաւորներ կը գործածէր, գնահատելով անոնց ճարտարութիւնը, ճաշակն ու ջանքը:

Մեծ հայրս Ակնցի ճարտարապետներու դասակարգին կը պատկանէր ,իսկ բանուորները մեծ մասով Բալուցի Հայեր էին: Այդ տարիներու ընթացքին, Մեծ հօրըս, Վալիտէ Սուլթանի հաշւոյն շինած գլխաւոր շէնքերէն, հետեւեալները կը յիշեմ .—

1. Զամլըճայի՝ Վալիտէ Սուլթանի անձնական ամառանոց մեծ «քէօշքը»:

2. Տիվան Եօլուէն Օդ – Մէյտան իջնող զառիվայրին վրայ բարձրացող՝ ծովահայեաց համբաւաւոր Վալիտէ Սուլթան կոչուած մզկիթը, որ գլուխ գործոց մըն է վերածնութեան շրջանի եւ արաբական ոճի խառնուրդ զարդակերտերու, միակը տեսակին մէջ :

3. Կամուրջին Պոլսոյ կողմը էմին էօնիւ հրապարակին վրայի քառակիր մեծ Վալիտէ խանը, որ Ոսկեղջիւրի եզերքէն մինչեւ Պալըք Փազարի պողոտան կը գրաւէ:

4. Սկիւտարէն Գուզկունճուք երթալու ճամբուն կիսուն՝ Փաշա Լիմանըի ծովեզրին վրայ կառուցուած խոշոր մթերանոցներն եւ աղօրիքը, որ ծանօթ է Վալիտէ Սուլթան Տէյիրմէնի անունով :

Եւ դեռ չատ մը հասութաբեր կալուածներ եւ իշխանական բնակավայրեր, Պոլսոյ զանազան թաղերու մէջ:

Տամատ Շէրիֆ փաշա իր տղայութեան տարիները անցուցած էր իր հօրը Քէհիային մօտ, Մայր – Կայսրուհիին՝ շրջանակին մէջ: Այդ առթիւ է որ կայս. փեսայ եղած էր վերջին Խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտ էֆէնտիի քոյրը կնութեան առնելով :

Տասնեակ տարիներ վերջ Շէրիֆ փաշայի կը հանդիպէի Նիսի մէջ: Հինէն նորէն վերյիշումներով, ան իր հօրմէն իմացածները, ես իմ մեծ հօրմէս իմացածներս իրարու պատմելով, եւ մեր մենաւորի եւ երկրէն հեռու գտնուողի մաղձը Թափելով, մտերմացած ու բարեկամացած էինք :

Խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտ էֆէնտի, Նիսի Գարապասէլ թաղը, պարտէզներով շրջապատուած խոշոր վիլլայի մը մէջ քաշուած կեանք մը կը վարէր, իր երեք կիներուն եւ երեք Սէն Պէռնարի հիանալի շուներուն ընկերութեամբ: Իր ընտանիքի անդամներէն զատ՝ ոչ ոքի հետ կը տեսնուէր:

(Մնացեալը յաջորդով) ՀՐԱՉԵԱՅ Տ...

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Համախմբական Թեմուլ կուսակցութիւնը [illegible] պաշտերուն վրայ, պահանջելով որ Ամերիկացիները հեռանան:

Խմանականութեան խորհուրդ մը կազմուած է, արքունիքին գործերը վարելու համար: Ոչ մէկ անգամ արքայական գերդաստանէն: Առ այժմ չեն ուզեր հանրապետութիւն հռչակել: Փախստական վարչապետին՝ զօր. Զահետիի համար կ'ըսեն թէ պահուած է Գա[illegible] շրջանին մէջ, ուր կը բնակին Շահին ամէնէն հաւատարիմ հետեւորդներէն երկու միլիոն լեռնականներ, մէջն ըլլալով Սարոյա Թագուհիին հայրը:

Արտաքին [illegible] Ամինի, խոստովանեցաւ թէ Շահը [illegible] էր դաւը եւ պթութիւն խնդրեց իրեն համար:

× Կառավարութիւնը խորհրդակցութիւններ [illegible] Շահին ձգած շարժուն եւ անշարժ հարստութեանց մասին: Շահը եւ Թագուհին փախած ատեն միայն հագուստներ եւ ուրիշ անմիջական պէտքեր առած էին:

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԷՆ

★

ՀԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԳԱՆՁԵՐ գտնուած են Խանլուի շրջանին մէջ, աւելի քան հազար երկու հարիւր արծաթէ հին դրամներ: Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար շրջան Վանքլու գիւղի մօտ կոլտնտեսականները գտած են ոսկեդրամներու գանձեր: Նոյն կարգի գանձեր գտնուած են նաեւ Լենքորանի շրջանի Ստորին Վէլի գիւղին մէջ: Ազրբէջանի պատմութեան Թանգարանի գիտական աշխատակիցները, ուսումնասիրելով դրամները, գտած են որ ԺԶ. – ԺԸ. դարերուն կը պատկանին եւ դրամահատուած են Ատրպատականի եւ Իրանի քաղաքներուն մէջ: Ոսկեդրամները դրամահատուած են ԺԱ. դարու կէսերուն Բիւզանդիոյ մէջ եւ ցոյց կուտան հին Ազրբէջանի առեւտրական լայն կապերը :

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ.— Լոյս տեսաւ Գիտութեանց Ակադեմիայի 4րդ տեղեկագիրը, հետեւեալ բովանդակութեամբ . — Գ. Բրուտեան՝ Սեմանտիկեան իտէալիզմի ռէակցիոն էութիւնը. — Ա. Ասատուրեան Հայ պրոլետարական պոէզիայի սկզբնաւորման պատմութիւնից. — Կ. Ղափադարեան Սովետական հնագիտութեան անելիքները Ի. Վ. Ստալինի «Մարքսիզմը եւ լեզուաբանութեան հարցերը » աշխատաէակցիոն էութիւնը. — Ա. Ասատուրեան Սովետական Հայաստանի Քրտերի նոր կենցաղը.— Հ. Հ. Աճառեան . — Գր. Գրիգորեան «Սասնոյ ծռեր էպոսի երկրորդ հատորի հրատարակութեան առթիւ. — Գ. Յարութիւնեան, Ա. Կծոյեան Քրնադատական մի քանի դիտողութիւններ « Հայ Ժողովրդի պատմութեան» առաջին մասի.— Ակադեմիայի ընդհ. ժողովը:

× Լոյս տեսաւ Սպիրիդոն Մելիքեանի « Հայ ժողովրդական երգեր եւ պարեր » ժողովածուի Բ. հատորը, որ կը պարունակէ 1927 – 1932ի ընթացքին երաժշտագէտին գրի առած ժողովրդական երգերը: Ժողովածուն խմբագրած է Մ. Աղայեան: Այս հատորով կը վերջանայ Սպ. Մելիքեանի ձայնագրած ժողովրդական երգերու հրատարակումը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Գիտեմ թէ պիտի չհաւատաք ինծի, սակայն այդ Թաշկինակը իմս չէ:

— Թերեւս ձեզ ամբաստանելու համար ուրիշի մը կողմէ Բէչէթի բաժնեակը ձգուած է:

— Կը փորձէք ինծի ընդունիլ տալ թէ իմս է Թաշկինակը, Պ. Փուարօ, սակայն վստահ եղէք որ ինծի չի պատկանիր ան :

— Ուրեմն քանի որ ձեր Թաշկինակը չէ, ինչո՞ւ փոխեցիք ձեր անունը անցագրին մէջ:

— Լսեցինք թէ Հ. սկզբնատառով Թաշկինակ մը գտնուած է: Երկար խորհեցանք այդ մասին եւ այն եզրակացութեան յանգեցանք թէ եթէ կնոջս անցագիրը քըննուէր, կասկածները իր վրայ պիտի կեդրոնանային: Այդ պատճառով Հելէնան Էլենայի վերածեցինք :

— Լաւ կեղծարար մը կրնաք ըլլալ, ըսաւ Փուարօ, արդարութիւնը մոլորեցնելու յատկութիւն ունիք:

— Ոչ, ոչ, զոչեց կոմսուհին յուզուած: Շատ կը վախնայի, Պ. Փուարօ, երբ լսեցի թէ Բէչէթ Քասէթթին էր, շատ յուզուեցայ, վախցայ որ գլխս կը ձերբակալեն ...

— Եթէ ձեզի հաւատամ, Տիկին, ըսաւ Փուարօ, — եւ չեմ ըսեր թէ չեմ հաւատար — ուրեմն պէտք է ինծի օգնէք :

— Ի՞նչպէս :

— Այս ոճրին պատճառը անցեալին մէջ Թաղուած է: Հոն փոխադրեցէք զիս որպէսզի կարենամ գտնել փաստեր որոնք պիտի լուսաբանեն այս դէպքը :

— Ի՞նչ կրնամ ըսել ձեզի, ամէնքն ալ մեռած են: Ռոպըրթը, Սօնիան, անուշիկ Տէյզին: Այնքան սիրուն էր որ, բոլորս ալ կը խենդենայինք իր վրայ :

— Ուրիշ զոհ մըն ալ կար կարծեմ, տիկին, օտարական մը:

— Ահ, այո, խեղճ Սիւզանը, ոստիկանները իրմէ կը կասկածէին, ան կրնայ ըլլալ որ Տէյզիի պատյուտի ժամերուն մասին տեղեկութիւններ տուած ըլլայ մէկու մը, բայց անմեղօրէն գործած է այդ անխոհեմութիւնը: Ի վերջոյ խեղճը ինքզինքը պատուհանէն վար նետեց ...:

— Ֆրանսացի էր, այնպէս չէ՞ :

— Այո :

— Ի՞նչ էր իր մականունը:

— Չեմ յիշեր, բոլորս Սիւզան կը կոչէինք զայն, շատ բարի աղջիկ մըն էր:

— Կարծեմ մանկատածի օգնականն էր, այնպէս չէ՞ :

— Այո :

— Ո՞վ էր բուն մանկատածը:

— Վկայեալ մանկատած մըն էր Սթէնկէլպէրկ անունով: Ան ալ շատ կը սիրէր Տէյզին:

— Հիմա ,Տիկին , ուշադրութեամբ պատասխանեցէք հարցումիս. այս շողեկառքին մէջ ձեզի ծանօթ ուեւէ մէկը կա՞յ :

— Ոչ:

— Իշխանուհի Տրակոմիրովը չէ՞ք ճանչնար :

— Կը ճանչնամ , սակայն կարծեցի թէ դուք Տէյզիի շրջանէն մէկու մը մասին հարցուցիք :

— Այո ,այդ էր նպատակս , լաւ խորհեցէք ,տարիներ անցած են, ձեր ճանչցած անձը կրնայ փոխուած ըլլալ :

Հելէնա մտածեց պահ մը:

— Ոչ: Ըսաւ , ծանօթ մէկը չկայ :

— Դուք այդ շրջանին փոքր աղջիկ մըն էիք անշուշտ եւ հաւանաբար վարժուհի մըն ալ ունէիք :

— Այո , սարսափելի կին մըն էր , կարմիր մազերով Սկովտացի մը:

— Ի՞նչ էր անունը :

— Օր. Ֆրիպօտի:

— Երիտասա՞րդ էր թէ ծեր :

— Քառասուն տարեկան կար :

— Սպասաւորներ ալ ունէիք անշուշտ :

— Այո :

— Ուրեմն վստա՞հ էք թէ ոչ մէկ ծանօթի հանդիպեցաք այս շողեկառքին մէջ :

— Այո, պարոն, բացարձակապէս վստահ եմ :

★

ԳԼՈՒԽ Ե. — ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՏՐԱԿՈՄԻՐՈՎԻ ՓՈՔՐ ԱՆՈՒՆԸ

Կոմս եւ Կոմսուհի Անտրէնյիի մեկնումէն վերջ, Փուարօ խօսքը իր ընկերներուն ուղղելով ըսաւ.

— Ինչպէս կը տեսնէք , կը յառաջդիմենք :

— Շնորհաւորելի էք, ըսաւ Պ. Պուք, անձնապէս բնաւ մտքէս պիտի չանցընէի Անտրէնյիներէն կասկածիլ: Բայց որոշ է թէ Կոմսուհին սպաննած է Բէչէթը: Մեղք: Այսուհանդերձ չեմ կարծեր որ մահուան դատապարտեն զինքը:

— Ուրեմն ձեր կարծիքը այն է թէ Կոմսուհին սպաննած է Բէչէթը, ըսաւ Փուարօ ժպտելով :

— Բնաւ նկատի չէ՞ք առներ Կոմսին ըլլալը մնայ :

— Բնաւ նկատի չէք առներ Կոմսին ըսածները: Ան պատույն վրայ երդում ըրաւ որ կինը անմեղ է:

— Բայց, սիրելիս, ուրիշ ի՞նչ կրնար ընել: Կը պաշտէ կինը ,կ'ուզէ փրկել զայն եւ նոյնիսկ կը ստէ անոր համար: Ցետոյ մի մոռնաք Թաշկինակը :

— Թաշկինակին մասին դեռ վստահ չեմ, ձեզի ըսած էի թէ երկու հոգիի կրնայ պատկանիլ ան ...

(Շար.)

կեդրոնէն, արեան հեղեղներ հոսեցնելով: Մենք կը գլուխցնենք Ֆրանսական կառավարութիւնը. մենք որ այս երկրին աւանդութիւնները, հաւատարմութիւնները եւ ազգային կը ներկայացնենք: Աշխատք պատասխանատուութիւն մը կ'իյնայ Ֆրանսական կառավարութեան վրայ: Եթէ ան անմիջապէս վճռականութեամբ չպաշտպանէ Մարոքի ժողովուրդին բաղձանքները, Ֆրանսան այլեւս տեղ պիտի չունենայ Մարոքի մէջ: Մանր, չատ ծանր կշիռ բան մըն է որ կ'ընենք: Կ'ըմբռնենք մեր խօսքերուն իմաստը եւ ծանրութիւնը: Մեր բարեկամները վաղը կրնան Ֆրանսայի թշնամիներ դառնալ: Անոնք վստահութիւն ունին տակաւին: Աստուած տայ որ յուսախաբ չըլլան: Եթէ չէք ուզեր որ անկէ ծանրանայ կացութիւնը, այլեւս մէկ վայրկեան պէտք չէ կորսնցնել: Քառասուն տարիէ ի վեր ես Ֆրանսայի բարեկամն եմ, քանի որ Մարոքի կը ծառայեմ: Այսօր ես կ'ուզեմ անիշխանութենէ եւ անձուխենէ փրկել Մարոքը: Չեմ կրնար ընդունիլ որ Ֆրանսան իր ուղածին պէս չշարժի: Բայց ես ամէն գնով պիտի փրկեմ Մարոքը, նոյնիսկ եթէ հարկ ըլլայ ուրանալով այնքան արտաքին պաշտպանութիւն մը որուն գոհած եմ առողջութիւնս, կեանքս եւ զաւակս: Տայր Աստուած որ չլլին զիս նոր դեռ ուշ չէ:

Ուրիշ լուրեր ալ կը հաստատեն թէ կացութիւնը «շատ աւելի ծանր» է: Զօր. Կիյոմ երէկ Մարոք վերադարձաւ նախարարի մը հետ:

ՇԱՀԸ ՀՌՈՄ ԵԿԱՒ
ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Իրանի Շահը, որ Պաղտատ ապաստանած էր, կերակի օր Հռոմ եկաւ օդանաւով, իր քսան տարեկան թագուհիին հետ: Այս առթիւ յայտարարեց.

– «Ես երկրէն փախած չեմ: Ոչ ալ գահէն հրաժարած»:

Երբ թղթակիցներ հարցուցին թէ ինչ ծրագիրներ ունի ապագային մասին, մերժեց պատասխանել: Պարզապէս ըսաւ թէ Իտալիա եկած է արձակուրդը անցնելու:

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ կացութիւնը չափազանց լարուած է, երբեւ հետեւանք վերջին դաւադրութեան եւ Շահին փախուստին: Ամենազօր վարչապետ, Տոքթ. Մոսատեղ հարիւր հազար րիալ (3000 տոլար) պարգեւ խոստացաւ անոր որ կը յայտնէ զօր. Զահեդիի թաքստոցը: Այս վերջինը նոր նամակ մը ուղղելով մամուլին, կը կրկնէ թէ ինքն է օրինաւոր վարչապետը եւ թէ Տոքթ. Մոսատեղ պետք է պաշտօնէ ելլէ։

Կառավարութիւնը ձերբակալեց նաեւ Տոքթ. Մաքքին, Ազատանի քաղաքի հիբառ որ Տոքթ. Մոսատեղի ալ բարեկամն էր երբեմն: Ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ կատարուեցան:

Համայնավար կուսակցութիւնը, Թուտէ, կոչ մը ուղղեց Տոքթ. Մոսատեղի, պահանջելով Հանրապետութիւն հռչակել: Վարչապետը համաձայն չէ: Արտաքին նախարարը, Ֆաթեմի, յայտարարեց թէ թոյլ պիտի չտան որ քաղաքական կուսակցութիւն մը խանգարէ իրենց գործունէութիւնը:

Բոլոր ցոյցերը արգիլուած են:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Խ. Միութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղեց արեւմտեան երեք պետութեանց, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1. Ցատ քանի վեց ամիսներու ընթացքին խորհրդաժողով մը հրաւիրել, ուսումնասիրելու համար Գերմանիոյ հաշտութեան խնդիրը: Ժողովին պէտք է մասնակցին բոլոր շահագրգիռ պետութիւնները եւ Գերմանիան ինք:

2. Ստեղծել կառավարութիւն մը համայն միացեալ Գերմանիոյ համար եւ ազատ ընտրութիւններ կատարել: Ամբողջ կառավարութիւնը պիտի կազմուի արեւմտեան եւ արեւելեան Գերմանիոյ խորհրդարաններուն կողմէ, «շատ տեղ ժողովրդավար կազմակերպութեանց» եթէ մեծ դժուարութիւններ արգելք չըլլան այդպիսի կառավարութեան մը հաստատման, Գերմանիան կրնայ առժամեայ կառավարութիւն մը ստեղծել արեւմտեան եւ արեւելեան կառավարութեանց կողմէ, սահմանափակ իրաւասութեամբ եւ դերով:

3. Առժամեայ կառավարութիւնը պէտք է արգիլէ Գերմանիոյ մասնակցութիւնը

այն զինուորական խմբակցութեանց եւ զինակցութեանց մէջ որոնք կնքուած են հիթլէրական Գերմանիոյ նախկին թշնամիի մը հետ: Պիտի արգիլէ նաեւ ֆաշական կամ զինուորական կազմակերպութեանց ստեղծումը: Իր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ ազատ ընտրութիւններ կատարել:

4. Գերմանիա պէտք է ազատի հատուցումներու եւ յետպատերազմեան պարտքերու վճարումէն, 1954 Յունուար 1էն սկսեալ: Հարկ է կրճատել նաեւ զինուորական գրաւման ծախքերը, որոնք պէտք չէ անցնին գերմանական երկու Հանրապետութեանց եկամուտին հինգ առ հարիւրը:

5. Ձէզոքացնել Գերմանիան, դործադրել Փոցտամի պայմանագիրը եւն.:

× Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, յայտարարեց թէ Խ. Միութեան առաջարկներն ընդունիլ՝ կը նշանակէ դէպի անձնասպանութիւն առաջնորդել Գերմանիան:

Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ Խ. Միութեան ծանուցագիրը անվերջ պիտի ձգձգէ Զօրսերու ժողովը:

....

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր դահլիճը կազմեց Ապտուլլահ Եաֆի:

ԵԿՐԱՇԱՐԺԸ կը շարունակուի յոնիական կղզիներուն մէջ: Մեռեալներուն ընդհ. թիւը կը հաշուեն երկու հազար:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր գաւառի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն շարունակել իրենց վճարումները *չէք–փոստալի* միջոցաւ, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ որ թղթատարական գործադուլը մեծապէս վնասած է նաեւ մեր գանձումներուն:

Մեր բոլոր բաժանորդները պիտի ստանան իրենց թերթերը ամենիջապէս որ թղթատարը ընդունի: Ներողութիւն կը խնդրենք այս ակամայ յապաղումներուն առթիւ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով:

Կարգ մը կարգադրութիւններ եղած են մօտակայ արուարձաններու համար:

Այսպէս, Իսի լէ Մուլինոյի բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ դիմելով ընկեր Բարթող փափազեանի:

×

ԳԼԱՄԱՐԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ ընկեր Հրանտ Սամուէլէն:

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՌՈՒԲԷՆԻ
ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

150 *օրինակ միայն ամբողջ Եւրոպայի համար:*

Եօթը հատորը միասին, կ'արժէ վեց հազար ֆր. թղթատարի ծախքով:

Ստանալու համար դիմել՝

Mme Anna Ter Minassian
La Résidence : 5, Rue Henri Regnault,
St. Cloud (S. et O.)
FRANCE

Բոլոր առաքումները
Contre remboursement

Կամ անձամբ դիմել Յառաջի վարչութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի: *Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ.* 600 *էջ: Տպ.* «Յուսաբեր», *Գահիրէ.* 1953: *Գին* 3 *տոլար:*

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Լիոնի Ազգ. վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ նախկին անձնուէր ուսուցչուհի Տիկին Մառի Շահինեանին իր ամուսնոյն Պ. Մովսէս Շահինեանի *դառն մահուան առթիւ:*

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:

Հեռաձայն Ռէնսի 172

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները:

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը:

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն., կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 *ֆրանք:*

Կ'ընդունուին 9–14 *տարեկան աշակերտներ: Նաեւ* 15 *տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն:*

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար:

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres
Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925. R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32,Rue de Trévise,Paris 9
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ • VENDREDI 21 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7146 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ: 9ՐԴ ՏԱՐԻ: ԹԻՒ 2557

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՀՈԳԻՆ ՉԱՏ

•

Ըսինք թէ տնտեսական է ընդհ. գործադուլներուն հիմնական շարժառիթը :

Այս առթիւ հրատարակուած վիճակագրական տեղեկութիւնները հակասական պատկեր մը կը ներկայացնեն :

Ամէնէն աւելի կը գանգատին պետական վարչութեանց եւ ազգայնացուած հաստատութեանց պաշտօնեաները : Մինչդեռ ուրիշներ բախտաւոր կը նկատեն զանոնք, հաշուելով զանազան առաւելութիւններ :

Երբ, Օգոստ. 5էն սկսեալ, գործադուլ յայտարարեցին Թղթատարական 220 հազար պաշտօնեաները, գիտել տրուեցաւ թէ անոնց 25 առ հարիւրը ամսական հազիւ 25.000 փրանք կը շահի :

Այս առթիւ իրագեկներ կ'ըսէին թէ Պելժիոյ մէջ Թղթատարական ցրուիչ մը տարեկան կը ստանայ 360.000 փրանք, Զուիցերիոյ մէջ 500.000էն աւելի, իսկ Ֆրանսայի մէջ 202.000 փրանք:

Ասոր դիմաց, ուրիշներ կը պարզեն միւս պետական պաշտօնեաներուն վայելած առաւելութիւնները, տարեթոշակէն մինչեւ հանգստեան թոշակը :

Այս վերջին պարագան, հանգստեան թոշակի խնդիրը, քար գայթակղութեան դարձած է :

Այդ խնդիրն էր որ պայթեցուց գործադուլը, երբ սենտիքաները իմացան ծրագրուած փոփոխութիւնները, կառավարութեան անդամներէն ալ առաջ ...

Կառավարութիւնը փութաց լուսաբանութիւններ տալ. բայց անօգուտ :

Արհեստակցական Միութիւնները եւ պաշտօնեաները ուրիշ գաղտնիքներ ալ իմացած էին, — ծախքերու կրճատում, աւելորդ պաշտօններու ջնջում, հազարաւորներու արձակում եւն.:

Այնպէս որ, շարժումը արագօրէն ծաւալեցաւ եւ առաջին շաբթուն մօտ չորս միլիոն կը հաշուէին բանուորներուն թիւը:

Եթէ Արհեստակցական Միութիւնները չեն ուզեր տեղի տալ, պատճառը այն է որ շարժումը վարակիչ հանգամանք ստացած է : Այսքան յառաջ երթալէ ետք, չեն կրնար նահանջել, առանց գործնական երաշխիքներ ստանալու:

Ամէնէն չափաւոր հոսանքներն ալ կը գանգատին թէ յաջորդական կառավարութիւնները չյարգեցին իրենց խոստումները: Ոչ գիները կրցան իջեցնել, ոչ ալ վայելուչ ապրուստ մը ապահովել :

Այս մեղադրանքին դէմ, կառավարութիւնները ունին մէկ հիմնական պատճառաբանութիւն :

— Աշխատավարձքի յաւելումը պիտի կոտրէ Ֆրանքին գինը, առանց բարձրացնելու ապրուստի մակարդակը:

Անոնց համար զօրաւոր զէնք մըն է, նաեւ, պետութեան ելեւմուտքին յարաճուն բացը, 800 – 1000 միլիառ Ֆրանք : Մեծ մասով հետեւանք՝ պաշտօնէութեան թոշակներու եւ վերազինման ծախքերու : (Այս առթիւ շատեր կը մատնանշեն 1200 երեսփոխաններու եւ ծերակուտականներու թոշակներուն պատկառելի գումարը, 25.000 Ֆր.ի նոր յաւելումով մը...):

Երկար պիտի ըլլար ուրիշ մանրամասնութեանց մէջ խրիլ :

Ինչպէս գիտել կուտայինք երէկ, խնդիրը միայն տնտեսական չէ :

Ընդհ. գործադուլներուն կազմակերպիչները եւ անոնց հովանաւոր հոսանքները քաղաքական նպատակներ ալ կը հետապնդեն: Ուղղակի կամ անուղղակի :

Անոնք անձկութեամբ կը դիտեն յաջորդական դահլիճներուն դէպի աջ հակումը:

Համայնավարները շատոնց դուրս ձգուած են բոլոր դահլիճներէն: Ընկերվարականները առնէ մը ի վեր կը մերժեն մասնակցիլ, կարգ մը պայմաններ դնելով: Ազգ. Ժողովը ամուլ: Եւայլն:

Քանի մը խօսք ալ այդ մասին :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄ ԵՒ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

•

ՇԱՀԻՆ ԿՈՒՍԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ՝ ԶՕՐ. ԶԱՀԵՏԻ. — ՏՈՔԹ. ՄՈՍԱՏԵՂ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԲԶԻԿ ԲԶԻԿ. — ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՇԷՆՔԵՐ ԿՐԱԿԻ ՏՐՈՒԱԾ.— ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Ծանրակշիռ դէպքեր իրարու կը յաջորդեն Իրանի մէջ, չանթահարիչ արագութեամբ :

Շաբաթ գիշերուան ձեռնարկին ձախողումէն եւ Շահին փախուստէն քանի մը օր վերջ, փախստական վարչապետը, զօր. Ֆէյզուլլահ Զահետի, որուն ձերբակալութեան համար պարգեւ խոստացած էր Տոքթ. Մոսատեղ, տապալեց իր հակառակորդը եւ ձեռք առաւ իշխանութիւնը : Այս առթիւ ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ որ տեւեց ինը ժամ: Սպաննուեցան աւելի քան երեք հարիւր քաղաքացիներ, իսկ հարիւրաւորներ վիրաւորուեցան : Տոքթ. Մոսատեղ անհետացած է իր թաքստոցէն որ կը պաշտպանուէր գնդացիրներով եւ զոր շատեր Հիթլէրի թաքստոցին կը նմանցնեն: Ամբոխը աւարի տուաւ իր բնակարանը, եւ աժան գիներով ծախեց կարասիներն ու անձնական իրեր, իբրեւ յիշատակ մը անցեալէն :

Տոքթ. Մոսատեղի աջ բազուկը, Հուսէյն Ֆաթեմի, որ արտաքին գործերու նախարարութիւնը կը վարէր եւ որ կախաղանի արժանի հռչակած էր Շահը, կտոր կտոր եղած է, բառին տառական իմաստով : Գնդ. Էզաթոլլահ Մոմթազ, Մոսատեղի թիկնապահներէն մէկը, նոյնպէս սպաննուած է ամբոխին կողմէ: Երբ իրանեան զօրքը վերջնապէս գրաւեց անկեալ վարչապետին բնակարանը, ուրիշ դիակ մը եւս գտաւ, Տոքթ. Մոսատեղի անձնապահ զօրքին հրամանատարը՝ գնդ. Տաֆթարի:

Դէպքը տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի, 19 Օգոստոս, խոր տպաւորութիւն գործելով Իրանի եւ արտասահմանի մէջ :

Զօր. Զահետի, որ Շահին կողմէ վարչապետ նշանակուած էր անցեալ Եշ. օր եւ որ դաւին ձախողումէն վերջ Ատրպատական ապաստանած էր, անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ, իր յաղթանակը ամրապնդելու համար: Հրամայեց փակել բոլոր խանութները, բացի նպարավաճառի եւ մսավաճառի խանութներէն եւ փուռերէն :Յետոյ արձակել տուաւ Տոքթ. Մոսատեղի կառավարութեան կողմէ բանտարկուած քաղաքացիները :

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ նոր վարչապետին կ'աջակցին բանակը եւ ոստիկանութիւնը: Անոնց միջամտութեան շնորհիւ էր որ կարելի եղաւ սահմանափակել արիւնահեղութիւնները Թեհրանի թէ գաւառի մէջ:

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ մեռեալներու եւ վիրաւորներու թիւը բազմապատկուեցաւ իբրեւ հետեւանք Տոքթ. Մոսատեղի պահակներուն յուսահատական դիմադրութեան: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, առ նուազն երկու հարիւր հոգի մեռած են այս դիմադրութեան ընթացքին, թնդանօթներու եւ գնդացիրներու կրակէն :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍԿՍԱՒ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԸ

Թեհրանէն կը հեռագրեն. — Շարժումը սկսաւ չորեքշաբթի առտու ժամը 9ին: Բիրերով եւ քարերով զինուած բազմութիւններ խուժած էին Թեհրանի հարաւակողմը: Շուտով իրենց միացան զինուորներ եւ ոստիկաններ: Կէս օրին ամբոխը համախմբուեցաւ քաղաքին կեդրոնը: Կրակի տրուեցան ութ շէնքեր, որոնց մին Ֆաթեմիի թերթին խմբագրատունը : Հինգ հրասայլեր եւ քսան զինուորական կառքեր կ'օգնէին ցուցարարներուն : Կէս օրէն վերջ ըմբոստներուն ձեռքն անցաւ ընդծովեայ հեռագրաթելի կեդրոնը: Ժամը 4ին զօր. Զահետիի զօրքը գրաւած էր արտաքին գործերու նախարարութիւնը եւ ուրիշ կառավարական շէնքեր :

Դիմադրութիւնը շարունակուեցաւ ոստիկանութեան կեդրոնական պահականոցին մէջ, բայց շուտ խորտակուեցաւ :

Բազմութիւնը յետոյ գրաւեց Թեհրանի անթելի կայանը եւ զօր. Զահետի սկսաւ խօսիլ փոքր սենեակէ մը, տանիքին տակ: Նորէն յայտարարեց թէ վարչապետ նշանակուած է եւ ընկերային բարենորոգման ծրագիր մը պարզեց որ կը բաղկանայ եօթը կէտերէ: Այս առթիւ ըսաւ. — «Անցեալ կառավարութիւնները շատ մը խոստումներ տուին, բայց քիչ բան կատարեցին: Ազգը պէտք է գիտնայ թէ ես եմ Իրանի օրինաւոր վարչապետը՝ Շահին հրամանով »:

Յետոյ պարզեց իր ծրագրին գլխաւոր կէտերը. —

1. Տիրապետութիւն օրէնքի:— 2. Բարձրացում կենցաղի մակարդակի: — 3. Առողջապահական սպասարկում ամէնուն համար: — 4. Մեքենայացում հողագործութեան:— 5. Ճամբաներու նորոգում եւ շինութիւն: — 6. Հանրային ապահովութիւն: Պաշտպանութիւն անհատական եւ ընկերային ազատութեան:— 7. Հաստատում գործակցական ընկերութեանց :

Զօրավարը ճառը վերջացուց գոչելով.— «Կեցցէ՛ Շահն Շահ Մոհամմէտ Ռզա» :

Զօր. Զահետի ներքին գործերու նախարար էր 1951ին, Տոքթ. Մոսատեղի դահլիճին մէջ, բայց հրաժարեցաւ երեք ամիս վերջը, ամբաստանուած ըլլալով թէ խռովութիւններ սարքած էր Թեհրանի մէջ եւ կ'ուզէր տապալել կառավարութիւնը: Ձերբակալուեցաւ 1953 Փետրուարին, բայց ազատ արձակուեցաւ Մարտին: Յետոյ նորէն ամբաստանուեցաւ իբրեւ մեղսակից զօր. Աւշարտուսի սպանութեան եւ խորհրդարան ապաստանեցաւ :

ԲՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՒԵՐՈՒՄՆԵՐ

Պաշտօնական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ երբ Իրանի զօրքը Տոքթ. Մոսատեղի բնակարանը մտաւ, խորտակելով դուռները, վարչապետը անհետացած էր դրացի տուներէ անցնելով: Ամբոխը խորտակեց եւ աւարի տուաւ բնակարանը, «կեցցէ Շահը, կեցցէ Զահետի» աղաղակներով :

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, արքայականները արտակարգ արագութեամբ եւ բաղդատաբար դիւրաւ գրաւեցին իշխանութիւնը: Առտուն քանի մը 100 երիտասարդներ կը շրջէին փողոցները, յարձակելով կարգ մը վարչութեանց եւ կառավարական թերթերու վրայ: Ոչ ոստիկանութիւնը, ոչ ալ զինուորները կը միջամտէին: Շատ չանցած բազմութիւնը միացաւ ցուցարարներուն: Ամբողջ դիմադրութիւնը սահմանափակուած էր Տոքթ. Մոսատեղի բնակարանին պաշտպանութեամբ : Այդ առթիւ էր որ բռնութիւններ կատարուեցան:Թեհրանի անթելը կը ծանուցանէ թէ «դաւաճան կառավարութեան բոլոր անդամները կայս. բանակին ձեռքն են եւ իրենց արժանի պատիժը պիտի կրեն: Անոնք բռնաբարեցին օրէնքը ի վնաս մեզի. բայց մենք իրենց պէս պիտի չընենք »:

Անկեալ վարչապետին պահակները օրուան մեծ մասը կատաղօրէն կռուեցան, ետ մղելով յարձակողները եւ ծանր կորուստներ պատճառելով: Ի վերջոյ զօր. Զահետիի զինուորները խորտակեցին երկաթեայ ցանկապատը, մինչ ամբոխը ներս կը խուժէր մռնչելով եւ աւարի տալով ամէն բան: Կարասիներ եւ գորգեր կտոր կտոր եղան, դուռներ եւ պատուհաններ խորտակուեցան: Գնդ. Մոմթազ, որ կը վարէր պաշտպանութիւնը, իր հրասայլէն վար առնուելով ջարդուեցաւ տեղն ու տեղը: Ամբոխը յետոյ յարձակեցաւ Տոքթ. Մոսատեղի անկողնին վրայ, սպաննեց անոր թիկնապահը, բայց չկրցաւ գտնել ծերունի վարչապետը: Կ'ըսուի թէ զօր. Զահետի հրահանգած էր առեւանգել Տոքթ. Մոսատեղը, որպէսզի ամբոխին ձեռքը չանցնի եւ չբզկտուի :

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ ամբոխը աւարի տուաւ նաեւ ամերիկեան Դ. կէտի գրասենեակը, խոշտանգեց կարգ մը Ամերիկացիներ, ինչպէս եւ աւարի տուաւ խորհրդային տեղեկատու գրասենեակը, վար առնելով Խ. Միութեան վարիչներուն լուսանկարները :

ՇԱՀԸ Կ'ՈՒԶԷ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ

Յեղաշրջումին լուրը Շահին հաղորդուած էր ժամը ժամին: Վեհապետը, որ Հռոմ կը գտնուի, կը սպասէ զօր. Զահետիի հեռագրին, վերադառնալու համար : Լրագրողները անմիջապէս պաշարեցին այն պանդոկը ուր կը բնակին Շահը եւ Թագուհին: Երիտասարդ վեհապետը ուրախութեամբ կարդաց հեռագիրները, իսկ Թագուհին սկսաւ հեծկլտալ: Ունկնդրութեան ընդունելով խումբ մը լրագրողներ, Շահը յայտարարեց թէ հեռագրած է Թեհրան եւ պիտի վերադառնայ անմիջապէս որ ստանայ պատասխանը: Այս առթիւ հաստատեց թէ ինք նշանակած էր նոր վարչապետը :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Բագրատ Հայրապետեանէ (Նիւ Եորք) 10 տոլար, իր այցելութեան առթիւ :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

•

ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՉՎԵՐՍԿՍԻ

Նախարարական խորհուրդը երէկ ալ բացառիկ նիստ մը գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ: Նախորդ օրուան նիստին մէջ, կառավարութիւնը անգամ մը եւս հաստատեց թէ ոչ մէկ բանակցութիւն պիտի կատարուի սենտիքաներու հետ, մինչեւ որ աշխատանքը չվերսկսի :

Ներքին նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց երկրին ապահովութեան եւ աշխատանքի ազատութեան մասին: Վարչապետը վճռած է քննել այն պահանջները զորս օրինաւոր կը նկատէ եւ հաւաքական պայմանագիրներու յանձնաժողովը նիստի հրաւիրել համաձայն օրինական տրամադրութեանց, բայց միշտ այն պայմանով որ գործադուլները դադրին: Ժողովը վաւերացուց նաեւ ներքին նախարարութեան ձեռք առած միջոցները, աշխատանքի ազատութեան մասին: Այս առթիւ անգամ մը եւս կը յիշեցնէ թէ գործադուլի օրականները պիտի չվճարուին: Իսկ անոնք որ կը մերժեն պարտաւորիչ աշխատանքը՝ պիտի պատժուին: Թերթերը ամէն օր ցանկեր կը հրատարակեն դատապարտեալներու մասին:

Կառավարութեան վճռական դիրքին առջեւ, Ժողովրդական Շարժումի պատուիրակութիւնը չկրցաւ կատարել իր միջնորդի դերը, վերսկսելու համար բանակցութիւնները: Բայց եւ այնպէս ձեռնարկ-

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԻՐԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

•

Գ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԸ

ԽՄԲ.— Պարսկաստանի վերջին դէպքերուն առթիւ, այս յօդուածաշարքին կարգը փոխելով,ստորեւ կը հրատարակենք անոր պետական – քաղաքական մասը, իբրեւ լուսաբանութիւն օրուան անցուդարձին.—

Պարսկաստանի իրաւակարգը սահմանադրական միապետութիւն է: Անկախ կամ յետամնաց երկիր է դեռ: Բայց օտար միջամտութիւնները մշտական են եղած, երկար տասնամեակներէ ի վեր:

Այդ միջամտութիւնները եղած են ոչ միայն քաղաքական, այլեւ երկրի ներքին եւ վարչական գործերուն մէջ: Իր աշխարհագրական դիրքին բերումով, մասնաւորապէս երկու մեծ երկիրներ — Ռուսաստան եւ Բրիտ. կայսրութիւնը — անմիջականօրէն մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած եւ մեծ մրցակիցներ են եղած: Իսկ վերջին աշխարհամարտէն ետք, ասպարէզ նետուած է նաեւ երրորդ հսկայ ուժ մը, Միացեալ Նահանգներ: Բայց պարսիկ քաղաքական եւ մտաւորական ընտրանին, հետեւելով դարաւոր ըմբռնումներուն, անողոք պայքար սկսած է օտար միջամտութեան եւ ազդեցութեան դէմ: Քանի մը տարի առաջ, Ղավամ Սուլթանէն մինչեւ Մոսկուա գնաց, սիրաբանութիւն ըրաւ իր հիւսիսային հարեւանին հետ, բայց վերադարձին նախ Ատրպատականը ազատագրեց, եւ ապա խորհրդարանական ճարպիկ մէկ ռազմախաղով Ռուսաստանը վանեց երկրի հիւս. նաւթահորերէն: Իսկ այսօր ալ, Մոսատեղն է որ երկու տարի առաջ Անգլիացիները քշեց երկրի հարաւային նաւթահորերէն:

Պէտք է ընդունիլ թէ Պարսկաստանի մէջ բան մը փոխուած է: Այս երկիրը, ներկայիս իր ազգ. զարթօնքը կ'ապրի, որ դեռ բիւրեղացած չէ, բայց այդ ճամբու վրայ, մեծ տարածութիւններ կտրած է: Նաւթի ազգայնացումը այդ զարթօնքի ամենացայտուն արտայայտութիւնը եղաւ: Եւ Մոսատեղը դարձաւ այդ շարժման խորհրդանշանը: Գինովութեան շըրջանի մը ականատես եղանք: Ժողովրդական հսկայ ցոյցերէն եւ մամուլի կատաղի պայքարէն վերջ, խնդիրը հասաւ հոն, որ անգլիական հիւպատոսարանները փակուեցան, ապա դեսպանատունը եւ այդպէս դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուեցան երկու երկիրներու միջեւ: Այսօր, իրանեան հողի վրայ, մէկ Անգլիացի չէք կրնար գտնել: Ապահովութեան Խորհուրդի եւ Լա Հէյի մէջ, ուրիշ դիւանագիտական բանակցութիւններու ընթացքին, Մոսատեղի հմայքը աւելի եւս բարձրացաւ: Բայց դուրսի աշխարհի մէջ վարկ շահելով մէկտեղ, երկրին մէջ, ներքնապէս, « Ազգ. ճակատ »ը ճեղքեր ունեցաւ եւ հակամարտութիւնը ծայր տուաւ Մոսատեղի եւ իր գլխաւոր գործակիցներու միջեւ, ինչպիսին են — Քաշանի, Բաղայի, Մաքքի եւայլն: Վերջինս կը համարուի քարիւղի ազգայնացման հերոս: Իբրեւ ամբոխավար, Ապաստան գնաց եւ Անգլիացիները վռնտեց ղանդուածային ցոյցերով: Հակամարտութիւնը սկսաւ խստանալ նաեւ վարչապետին, կրօնապետին եւ վեհապետին միջեւ: Ասոր ճանաբար ընդդիմադիրներու խմբակ մը գոյացաւ, որ վերջին ամիսներուն սկսաւ ուժեղ քննադատութեան ենթարկել օրուան կառավարութիւնը, մատնանշելով երկրի տնտեսական քայքայումը ...

Մոսատեղի կառավարութիւնը գլխաւորաբար, երկու անգամ տկարացաւ, սակայն ընդդիմադիրները, պէտք եղած կորովը չունեցան իշխանութիւնը գրաւելու: Անցեալ տարի, Յուլիս 21ին, Թեհրանի փողոցներուն մէջ եւ խորհրդարանի առջեւ պատահեցան արիւնահեղ ցոյցեր: Երկու օր առաջ, իշխանութեան գլուխ եկած էր Ղաւամ Սալթանէն: Ան կը մտածէր «կարգի հրաւիրել» Ազգ. ճակատը» եւ թերեւս լեզու գտնել Անգլիացիներու հետ: Ան իր ետին ունէր վեհապետը եւ բանակը, որ չքաշուեցաւ կրակ բանալ ցուցարարներու վրայ, եւ հարիւրաւորներ սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան: Սակայն վեհապետին ջիղերը չկրցան դիմանալ այս տագնապին եւ նորէն Մոսատեղը կանչեց իշխանութեան գլուխը եւ անոր յանձնեց Ազգ. պաշտպանութեան Նախա-

բարութիւնն ալ, մինչդեռ մերժած էր երեք օր առաջ: Այդ օրը, փողոց իջաւ Թուտէի ամբողջ կազմակերպութիւնը: Քաղաքացիական կռուի սարսափի տակ, վեհապետն ու Ղաւամը տեղի տուին:

Մոսատեղի կառավարութիւնը, երկրորդ տկար պահը ապրեցաւ այս տարի, Փետրուար 28ին: Մոսատեղ կազմակերպած էր վեհապետին երկրէն մեկնումը: Քաշանիի եւ ընդդիմադիրներու թելադրանքով, ժողովրդական հսկայ զանգուածներ համակրանքի ցոյցեր կատարեցին կայս. պալատի առջեւ եւ հարկադրեցին արքան դուրս գալ եւ յայտարարել պաշտօնապէս թէ ինք չի հեռանար երկրէն: Ամբոխի մէկ մասը, յառաջացաւ դէպի Մոսատեղի բնակարանը: Դուռները խորտակեցին եւ ներս մտան: Մինչ այդ, ծերունի վարչապետը կը յաջողի փիժամայով *սանդուխէ մը վար իջնել եւ ապաստանիլ մօտակայ Թրումընի 4րդ կէտի շէնքը, այնտեղէն հասնիլ սպայակոյտի կեդրոնը եւ ապա, ապաստանիլ խորհրդարանը՝ միշտ «փիժամայ»ով: Այստեղ, կծու թթու արտայայտութիւններէ վերջ, ընդդիմադիր պատգամաւորները, մասնաւորաբար Մաքքին, իրենց պաշտպանութեան եւ երաշխաւորութեան տակ Մոսատեղը կը տանին իր բնակարանը ... (Քանի մը ամիս առաջ խորհրդարան ապաստանած էր նաեւ ընդդիմադիրներուն վարչապետական թեկնածուն, զոր. Զահեդի, որ սարքեց վերջին դաւը):*

Այս աննպաստ պայմաններուն մէջ, ընդդիմադիրները դարձեալ անհրաժեշտ քաջութիւնն ու համերաշխութիւնը չունեցան իշխանութիւնը գրաւելու: Այնուհետեւ կը սկսի խորհրդարանային քաշքշուքը ... Կ'ընտրուի ութ հոգինոց յանձնախումբ մը, որպէսզի կարելի ըլլայ հաշտութեան եզր մը գտնել նախ վարչապետին եւ արքունիքին եւ ապա խորհրդարանի միջեւ: Ութի յանձնախումբին կազմած տեղեկագիրը կը պարունակէր սահմանադրութիւնը խախտող կարգ մը կէտեր, ինչ որ քար գայթակղութեան դարձաւ: Ընդդիմադիրները ոչ միայն մերժեցին քուէարկել, այլեւ խափանարար կերպով Թեհրանէն հեռացան Ղոմ եւ խորհրդարանը կատարեալ ամլութեան դատապարտուեցաւ, մեծամասնութիւն չգոյանալով:

Մինչ այդ, տեղի կ'ունենար ընդհ. ոստիկանապետ զօր. Աւշարտուսի առեւանգումն եւ սպանութիւնը, զոր կառավարութիւնը չարժանկարի ձեւով ներկայացուց մամուլի եւ ձայնասփիւռի մէջ, պատասխանատուութիւնը բարդելով ընդդիմադիրներուն վրայ: Ու նաեւ, այդ օրերուն, անձնատուր եղաւ եւ Թեհրան առաջնորդուեցաւ Բախթիարի ապստամբ ցեղապետներէն Ապուլ Կասեմ: Այս երկու դէպքերը, նորէն նոր բարձրացուցին Մոսատեղի կառավարութեան հեղինակութիւնը: Եւ այսպէս, աւելի սրուեցաւ ներքին պայքարը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ԽԱԼԻՖԱ ԱՊՏԻՒԼ ՄԷՃԻՏԻ ՀԵՏ

★

(Բ .եւ վերջին մաս)

Մուսթաֆա Քէմալ սուլթանութիւնը ջնջած էր: Ապտիւլ Մէճիտ նախորդ Սուլթան Վահիտէտինի յաջորդելով Սուլթանի տիտղոսէն զրկուած եւ միայն խալիֆայի անուն ստացած էր: Բայց եւ այնպէս վտարուած էր Թուրքիայէն 24 *ժամուան մէջ, առանց արքունական հարստութենէն բան մը միասին առնելու:*

Առաջին տարիները կ'ապրէր՝ Եգիպտոսի, Սուրիոյ Հնդկաստանի հարուստ Իսլամներուն օգնութեամբ: Քիչ վերջ իր միակ աղջիկը կնութեան տուաւ Հայտարապատի Նիզամին զաւկին, որ այդ խնամութեան առթիւ խալիֆային հազար սթերլինի ամսաթոշակ մը կապեց: Ապտիւլ Մէճիտ այս թոշակով ապրեցաւ մինչեւ իր մահը:

Շէրիֆ փաշա, իբրեւ իր քեռայրը ազատ մուտք ունէր խալիֆային մօտ: Իրմէ խնդրեցի որ ներկայացնէ զիս եւ տեսակցութիւն մը սարքէ:

Օր մըն ալ խալիֆան սուրճի հրաւիրեց զիս: Դէմքով ծանօթ էր: Պոլսէն գիտէի համբաւը: Թուրք արքայազուններուն ամէնէն եւրոպականացեալը կը նկատուէր: Ֆրանսերէն գիտէր, դաշնակ կ'ածէր, կը նկարէր: Բաղդատմամբ միւս կայսերազուններուն, գեղադէմ էր, բարձրահասակ եւ բարեձեւ, քիչ մը թոթով: Սպիտակ փառաւոր խալիֆայական մօրուք մը ձգած էր: Կարմիր Փէսը գլխէն չէր հաներ երբեք:

Առաջին անգամն էր որ վեհապետի մը կը ներկայանայի, հոգ չէ թէ գահազուրկ: Շէրիֆ փաշա նախապէս դաս տուաւ ինծի, պէտք էր երիցս «թէմէննահ» ընել եւ «էֆէնտիմիզ» պատուանունը գործածել:

Երբ ներս մտանք դահլիճէն, թաւշապատ բազմոցի մը վրայ նստած էր: Հագիւ յարգանքի արտայայտութիւնս ըրի, հրամայեց որ դէմը դրուած աթոռին վրայ նստիմ եւ խօսք առաւ:

— Մեր մեծ-մօր ճարտարապետին թոռն ես եղեր: Փեսաս քու մասիդ համակրանքով խօսեցաւ: Գոհ եմ քեզ տեսնելուս: Ի՞նչ կ'ընես հոս Նիսի մէջ:

Պատասխանեցի թէ ինչպէս հազարաւոր Հայեր եւ կարգ մը Թուրքեր, ես ալ զոհն էի Մուսթաֆա Քէմալի, եւ Թուրքիա վերադարձս անկարելի է առ այժմ: Որով եկած Ֆրանսա հաստատուած եմ եւ ներկայիս կը բնակիմ Վիլֆրանշ: Հոն՝ Տիկին Քէօլէեանին մօտյաճախ կը տեսնեմ արքայազունները եւ փափաքեցայ անձամբ ճանչնալ իրենց վեհափառ պետը, որուն համբաւը իմացած էի Պոլսոյ մէջ: Այդ պատւոյն արժանանալու համար խորին շնորհակալութիւնս յայտնեցի եւ որքան «ալա թուրքա» քաղաքավարական բանաձեւեր որ գիտէի՝ շռայլեցի:

— Շատ կ'իմանամ Մատամ Քէօլէեանին անունը, ըսաւ: Ազնիւ կին մըն է, մերինները շատ կը գովեն: Ես արդէն Հայերը կը սիրեմ ու կը գնահատեմ: Իմ անձնական բժիշկս, Սկիւտարէն, Տոքթ. Սեղբոսեանն էր: Հօրս, մեծ-հօրս մօտ եւ բոլոր նախահայրերուս եւ մեր արքունիքին մէջ միշտ Հայեր ունեցած ենք, որոնք հաւատարմօրէն ծառայած են մեզի եւ մեզմէ գնահատուած եւ սիրուած են:

— Դուք ի՞նչ գործ կ'ընէիք Պոլիս:

— Լրագրող էի, Փարիզ ալ տպարան ունէի եւ թերթ կը հրատարակէի:

Յօնքերը պռստեց: «Լրագրողները չեմ սիրեր, իրենցմէ չեմ ախորժիր», ըսաւ: Հայկական խլրտումներու եւ անոնց հետեւող դէպքերուն առթիւ, հայերէն թերթերը կարդ մը խօսքեր դրին բերանս: Իբրեւ թէ ըսած ըլլամ որ՝ եթէ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ նախահայրս, Պոլիսը գրաւելէ վերջ, երկրին քրիստոնեաները ջարդէր կամ բռնութեամբ իսլամացնէր, Թուրք ազգը շատ մը փորձանքներէ ազատ մնացած կ'ըլլար: Սուտ է, չինծու է, ես երբեք այդպիսի յայտարարութիւն մը չեմ ըրած:

« Սակայն ճիշդը խօսելով, մեր քրիստոնեայ հպատակները վերջին 150 *տարիներու ընթացքին շատ մը դժուարութիւններ պատճառեցին մեզի, միջամտութիւններ յարուցին եւ մեր մեծ կայսրութիւնը ոչինչ սահմաններու վերածուեցաւ: Ձեր հայ «քոմիթաճի»ներն ալ նոյն ճամբուն եւ նոյն նպատակին հետեւեցան:*

« Քապահաթ քիմտէ՞», (ո՞վ է յանցաւորը) հարցականով եզրակացուց:

— Կը թոյլատրէ՞ք որ ազատօրէն խօսիմ:

= Հա՛յ, հա՛յ, (հարկաւ), գոչեց: Ես ազատ խօսողը կը սիրեմ:

— Ես ոչ հին պատմութիւնները, եւ ոչ ալ քաղաքական անցեալ դէպքերը քրքրելու եկած եմ հոս: Սակայն քանի որ Ձեր Վեհափառութիւնը կ'ակնարկէ քրիստոնեայ հպատակներուն խլրտումներուն, խոնարհաբար դիտել կուտամ թէ Թուրքիոյ իսլամ հպատակներն ալ, Առնաւուտներն եւ Եէմէնի արաբ ժողովուրդներն ալ, շատ անգամներ խլրտած են: Ասոր պատճառը պետական պաշտօնեաներու քմահաճ եւ անիրաւ վերաբերումն էր այդ ժողովուրդներուն հանդէպ: Ցետոյ, տիրապետեալ ժողովուրդներ՝ ազատատութեան եւ ինքնավարութեան բաղձանքն ու տենչն ունին բնականօրէն: Բայց այդ բաղձանքը ու փորձը, վեհապետներու եւ իրենց կառավարութեան կողմէ՝ անմեղ ու անզօր այրերու, կիներու եւ երախաներու ջարդով եւ իրենց տունն ու տեղը բնաջնջելով պատժելը՝ ոչ միայն արդարանալի չէ, այլեւ ոճիր է մարդկութեան ու պատմութեան առջեւ:

— Այդ բնաջնջումներուն մէջ Թուրք վեհապետները եւ արքունիքը ուղղակի պատասխանատու չէին եւ ոչ ալ համամիտ եղած են: Իսլամ ժողովուրդն է որ քրիստոնեաներու յեղափոխութեան դէմ ինքնապաշտպանութեան դիմած է, եւ տեղ-տեղ ցաւալի չափազանցութիւններ գործուած են երկու կողմէն ալ, ըսաւ սրտնեղած:

= Կ'ուզեմ հաւատալ թէ Սուլթանները եւ Արքունիքը համամիտ չէին սպանդներուն: Բայց ինչո՞ւ, ոչ մէկատեն, ոչ մէկ անգամ, ոեւէ մէկը, հրապարակաւ ձայն չբարձրացուց այդ ոճիրներուն դէմ: Այդ լռութիւնը համամտութեան թարգմանութիւն հայ ժողովուրդին կողմէ եւ այդ դառն զգացումով լեցուած է ան՝ դժբախտաբար:

Այս ելոյթիս չպատասխանեց Խալիֆան, եւ խօսակցութիւնը ընդմիջելով՝ հրաման ըրաւ որ Թրքական սուրճ եւ շաքարեղէն բերեն:

Ես ալ խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար, հարցուցի թէ յոյս ունի՞ օր մը կրկին Թուրքիա վերադառնալու:

— Անկարելի բան չկայ, ինշալլահ, ըսաւ: Եթէ այդ օրին հասնիմ, ահա հոս սեղանիս վրայ տետրակ մը կը տեսնես: Անոր մէջ 120 *յօդուածէ կազմուած սահմանադրական նոր կանոնագիր մը պատրաստած եմ: Այս տետրակը թեւիս տակ, նախահայրերուս հողը պիտի վերադառնամ: Հոն Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն (ֆրանսերէն բառերով) պիտի տիրէ, ամէն մարդու համար արդարութիւնը պիտի ըլլայ, բոլոր երկրէն հեռացողները պիտի վերադառնան, իսլամ-քրիստոնեայ եղբայր պիտի ըլլան:*

« Ինչպէս բսի, ես Հայերը կը սիրեմ, կը գնահատեմ: Անոնք գործունեայ եւ օգտակար տարրն են Թուրք հայրենիքին:

Մատամ Քէօլէեանին բարեւ ըրէ: Ան հիմա մեր «մուհաճիր» ընտանիքին շատ բարեկամութիւն ցոյց կուտայ: Օր մը իրեն պիտի այցելեմ եւ շնորհակալ ըլլամ: Դուն ալ մեր տունին ճամբան սորվեցար հիմա, դուռը բաց պիտի գտնես միշտ քեզի համար»:

Երիցս «թէմէննահով» հրաժեշտ առի եւ մեկնեցայ Թուրքիոյ վերջին վեհապետ – խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտ էֆէնտիի ապարանքէն:

Բայց այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ ինչպէս բոլոր մեծ ու պզտիկ, պաշտօնական ու անպաշտօն Թուրքերը, իրենց վերջին վեհապետն ալ, իր աքսորական կեանքին մէջ իսկ, երբեք խղճի խայթ չունէր որ ամբողջ հայութիւն մը ջարդուած, բնաջնջուած էր իր ցեղակիցներուն արիւնոտ ձեռքերով:

ՀՐԱՉԵԱՅ Տ. Ն.

ՕԳՈՍՏՈՍԵԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

★

Մեկնի՛լ, փախչի՛լ, ապրած քաղաքէդ, թօթափել պահիկ մը քեզ սնուցանող բայց եւ տանջող աշխատանքը,— ահա արձակուրդի իմաստը, նոր օրերու ըմբռնումով: Լեռ ու ծովափ, սիրով կը դառնան քեզի մտերիմ, երբ քսակդ առոյգ, քեզի կ'ըլլայ օգնական: Բայց երբ դրամապանակդ վարակուած է... հիւծախտէ, այն ատեն, մեկնիլը քեզի համար չէ եւ կը մնաս հոն ուր որ ես ...

Հակառակ տնտեսական յարաճուն տագնապին, վիճակագրութիւնը հաւանաբար մեզի աւետէ թէ այս տարուան մեկնողներուն թիւը աւելի է քան անցեալ տարիներուն: Կրնաք վստահ ըլլալ թէ յառաջիկայ տարի անոնց թիւը աւելի շատ ըլլայ:

Այս ընկալեալ սովորութեան — թէ որքան ճշմարիտ է, գաղտնիք Փարիզու եւ գաղտնիք քաներորդ դարու — մենք վարժուած ենք արդէն ուրիշ մարդերու մէջ եւս: Այսպէս, երբ յանկարծ, սովորական է դուրս տաք մը կամ պաղ մը ընէ, կը գրեն,— այսպիսի տաք կամ ցուրտ չէր պատահած 1853էն կամ 1753էն ի վեր: Մինչդեռ, ապահովաբար, նոյնքան տաք կամ ցուրտ ըրած կ'ըլլար իրականին մէջ, հինգ կամ տասը տարի առաջ... Բայց ինչո՞ւ զարմանալ միթէ խարէութիւնը յատուկ է միայն դիւանագիտական կամ առեւտրական աշխարհին: Չէ՞ որ աստղագէտներն ալ մարդ էակներ են ի վերջոյ:

... Մայրաքաղաքին անտառներն ու ղալարազարդ պարտէզները, գեղջկական հանդարտութիւն մը կ'ընծայեն մնացող Փարիզցիներուն: Իմ կարգին, քայլերս կ'ուղղեմ Պիւթ Շոմոնի բարձրահայեաց

Համարակաց պարտէզը, որուն դարձդարձիկ բլուրներու կողքին պարզուած հրապուրիչ տեսարանը, չուտով քեզ կը մխրճէ երազանքի եւ խորհրդածութեան մէջ : Իբրեւ մանիկը արմատախիլ ժողովուրդի մը, կը հիանամ պատկանած ցեղիս սապետականութեանը, որ ամբողջական բընաջնջումի մը աղէտէն հրաշքով ճողոպրած տառապանքի բաժակը ցմրուր քամելէ վերջ, ոտքի կը մնայ դարձեալ, ամուր ու հաւատաւոր խորթ ճամբաներուն վրայ: Կը գմայլիմ հայկաշունչ բազմութեան վրայ որ հողեկան հայրենիք կը ստեղծեն օտարութեան մէջ: Հրճուանք եւ տրտմութիւն հոգիս կը սփոփեն ու կը խռովեն երբ կը մտածեմ թէ այս այն ժողովուրդն է, որ, թափառականութեան մէջ անգամ, առաքինութիւնը կ՚ունենայ արձան բարձրացնելու իր հերոսներու յիշատակին: Այո, կ՚ալեկոծի հոգիս երբ կը խորհիմ նաեւ որ իր հայրենի հողերուն ազատագրութեան եւ ազատութեան սիրոյն առեւծնման խիզախութեաբ մարտնչող դիւցազնը դատապարտուած է ինալու Փէռ Լա Շէզի օտար հողի տակ....: Կը սքանչանամ վտարանդի հայ բանաստեղծին, որ, հեռու հայրենի բնութեան հարազատ ծոցէն, սիրտ ու եռանդ ունի գարձեալ, երգելու, գեղեցկահիւսելու, մինչ, երբ աչքերը կարենային յառիլ դէպի մայրենի հորիզոնը, ստեղծագործութեան աղբիւրը անտարակոյս բխէր աւելի յորդահոսան եւ յօրինուած տաղերը աւելի խօսէին մեր սրտին ու դառնային աւելի ալ թանկարժէք : Եթէ անմահն Զարենց չնչած չըլլար Մասիսի ստորոտը, ապահովաբար մեզի չպարգեւէր հոյակապ «Հայաստանին»ը:

Պարզ սէրը, սրտին սէրը երգելու համար իսկ, բանաստեղծը պէտք ունի իր հայրենիքին մէջ ապրելու: Մեծարենց եւ Պետրոս Դուրեան, եթէ չէին տեսած կամ ապրած հովուերգութիւն մը Այրարատեան դաշտերուն կամ պարտէզներուն մէջ, սակայն անոնք սէրը երգեցին պապենական ծննդավայրի՝ Սկիւտարի գեղածիծղուն ափերէն, որ եթէ չէր բուն հայրենիքը, հայրենի լման բոյն մըն էր սակայն, ինչպէս բոլոր մեր միւս նահապետական ծննդավայրերը: Հայ բանաստեղծ եղիր եւ քաջութիւնը ունեցիր սէր երգելու Էյֆէլի կատարէն կամ Սէնի ջուրերու եղերքէն ...

Բայց ի՜նչ կը տեսնեմ. սեւ ամպեր մըթագնեցին դեռ քիչ առաջուան անբիծ կապոյտով երկնակամարը, ո՛հ փոփոխական երկինք Փարիզի, աղջիկներուդ նման, Պիւթ Շոմոնի ուրախ մթնոլորտը հիմա դարձաւ տխուր, մելամաղձոտ եւ բարակ անձրեւ կը սկսի մայլօրէն չաղալ եւ քովիս աթոռին վրայ հանգչող տարէց Ֆրանսուհին կը տրտնջայ, արդարօրէն,— պարոն, ինչ գէշ օդ, դարձեալ կ՚անձրեւէ: Օ լալա : Ինչ պատկերալից բացադանչութիւն սա Ֆրանսացիներուն «օ լա՛ լա՛»ն, կ՚ըսեմ Քանի՞ տարիներ պէտք էին որպէսզի կարենայինք սորվիլ, իմանալ այդ բառը մեր վարժարաններու դրասեղաններուն վրայ: Առաջին անգամ երբ ոտք կը կոխէինք այս երկիրը, հացէն ու ջուրէն վերջ, մեր առաջին լսած բառը այդ «օ լալա»ն էր, մանաւանդ կիներու, ծեր կիներու շրթներէն: Ողբ մըն է « լա լա»ն, արտայայտութիւն մը, ցասումի, վրդովումի, վհատութիւն, նաեւ բարկութեան, զարմանքի եւայլն, որ մեր լեզուին մէջ, քանի մը իմաստներու մէջ միայն կը համապատասխանէ,—կարծեմ «վայ ինձ»ին: Սրտանց կը պատասխանեմ կնոջ.— Երանի ձեզի որ կը տեսնէք անձրեւը որ կը տեղայ ձեր երկրի հարազատ երկինքէն եւ վաղը պիտի խայտաք նորէն արեւովը՝ նոյն հարազատ երկնքին: Իսկ ես.... խըղեակ վտարանդի, ե՞րբ պիտի տեսնեմ ձեզ, արեւ հայրենի, ձիւն ու անձրեւ հայրենի, ե՞րբ: Ու անձրեւ մըն ալ կը սկսի կաթկըթիլ իմ հոգւոյս, պանդուխտ հոգւոյս մէջ, Օ լա՛ լա՛ :

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԽՆՋՈՅՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ : 5 Օգոստ. (ստացուած Օգոստոս 17ին) .— Վարդավառի եւ Աստուածածնի տօնակատարութիւնները մեծ խանդավառութեամբ կը տօնուէին Հայաստանի մէջ: Վասպուրականի, Տարօնի, Բարձր Հայքի եւ նաեւ բոլոր հայաշատ կեդրոնները անձկութեամբ կը պատրաստուէին վանքերը ուխտի երթալու, մատաղ մորթելու եւ խրախճանքներ սարքելու համար: Սրբավայրերու չուքին տակ, կարկաչահոս եւ անմահական ջուրերու ափը, հայութիւնը կը փառաբանէր իր քաջութեան աստուածը, եւ իր աշխատանքին արդար վաստակը, որմէ բաժին պիտի հանէր թէ աղքատին եւ թէ վանքին :

Երանելի՛ օրեր, կարօտալի օրեր ...

Այս օրուան մեր դաշտահանդէսները մասամբ կը յիշեցնեն այդ օրերը: Տարագիր հայրենակիցներ քով – քովի կուգան եւ կ՚ուրախանան, պահ մը մոռնալով իրենց հոգերը: Միեւնոյն ատեն կը փառաբանեն իր հերոսներու յիշատակը, լաւագոյն օրերու ակնկալութեամբ:

Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէին դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ « Կանանչ դղեակ» պարտէզին մէջ: Մարմինի ընկերները պատրաստութիւնները կատարած էին: Առտուն ժամը 10ին «Ալքազ» բարձրախօսը եւ հայկական նուագախումբը մթնոլորտը կ՚ոգեւորէին երգերով եւ արտասանութիւններով: Հանդէսին բացումը կատարեց կէս օրէն ետք Նոր Սերունդէն ընկեր Լ. Գըլըճեան: Օրուան նախագահը ընկ. Հ. Պասմաճեան ոգեկոչելով մեր անհամար հերոսները, հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել անոնց յիշատակը : Յետոյ բացատրեց թէ Դաշնակցութիւնը, որ երէկ իր արիւնը թափեց ազատութեան համար, կը մնայ միշտ հաւատարիմ իր դաւանանքին եւ այսօր ալ կ՚աշխատի մշակոյթի ճակատին վրայ : « Ձեզմէ իւրաքանչիւրը պարտաւոր է իր զաւակը դաստիարակէ հայու ոգիով : Տարիքս առած եմ, բայց չեմ յուսահատած: Դուք ալ մի վհատիք: Պանդխտութեան այս օրերն ալ կ՚անցնին»: Եւ այս ճառէն վերջ Տիկին Ա. Տէր Վարդանեան երգեց « Սայաթ Նովայ»էն «Հայրենիք, հայրենիք եւ «Մարտիկին», ջերմ ծափերու մէջ :Ընկեր Տ. Թադոյեան խօսելով յանուն Շրջ. կոմիտէի, պարզեց Դաշնակցութեան անցեալ գործունէութիւնը եւ ներկայ աշխատանքը, որ ի վերջոյ պիտի յանգի վերջնական յաղթանակին :

Հայկական պարերուն փայլ կուտար Պ. Հ. Փանոսեան եւ Զըթընողեան եղբայրներու նուագախումբը: Եւրոպական պարերուն ալ թափ կուտար բարձրախօսը :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ.— Զաւարեան ենթակոմիտէն մեծարանքի գինեձօն մը սարքած էր Օգոստոս 3ին, ի պատիւ Կ. Կ.ի եւ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին ընկերներուն, ինչպէս նաեւ վաստակաւոր տարեց ընկերներ, Տիկին Քիպրիթճեանի, Հ. Պասմաճեանի եւ Ն. Կակոսեանի: «Զաւարեան»ի բոլոր ընկերները հաւաքուած էին Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահը: Հրաւիրուած էին Կ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի վարչութիւնները: Մեծարանքի այս ձեռնարկը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած էր: Ընկեր Գ. Պօյաճեան Զաւարեան ենթակոմիտէին կողմէ բացաւ ծաղկազարդ սեղանը որ բեռնաւորուած էր խմելիքներով եւ ուտելիքներով: Քանի մը խօսքով պարզեց մեծարանքի արժանացած ընկերներուն անձնուէր աշխատանքը, յետոյ առաջարկեց խմել անոնց կենացը: Բոլոր ներկաներն ալ բաժակաճառ արտասանեցին: Միջանկեալ՝ երգեր եւ խմբերգներ: Հիւրերը շընորհակալութիւն յայտնեցին Զաւարեան ենթակոմիտէին եւ մաղթեցին որ ընկերները աւելի եռանդով աշխատին: Այնքան ուրախ ու զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր որ ընկերները չէին ուզեր բաժնուիլ: Գինեձօնը վերջացաւ «Մշակ բանուոր» երգով:

Վ. Տէր Վարդանեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

•

Անցեալ կիրակի (16 Օգոստ.) Կուպէնվիլի քաղաքապետական մարզարանին մէջ տարեկան հանդէսին մաս կը կազմէր գօտեմարտ մը: Հայազգի Յակոբ Այվազեան, միջազգային ախոյեան, պիտի մարտնչէր Ֆրանսացի առաջնակարգ ըմբիշի մը հետ: Մրցումին սկիզբը, Այվազեան շատ հանդարտ եւ պաղարիւն խաղարկութեամբ մը յոգնեցուց իր հակառակորդը, որ նեղը մնալով սկսաւ աջ – ձախ հարուածել դէմքին: Հայ ըմբիշը բողոքեց դատաւորին, բայց հակառակորդը նոյն ձեւով շարունակեց: Այվազեան վերջ մը տալու համար այս անկարգութեան, վըճռական հարուածով մը գետնեց մրցակիցը եւ յաղթանակը շահեցաւ բուռն ծափերու մէջ:

Ներկայ մը

ՇԱՀԸ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՓԱԽԱՒ

•

Գնդապետ Խաթամի, որ Շահին անձնական օդաչուն է հինգ տարիէ ի վեր եւ որ Պաղտատէն Հռոմ փոխադրեց վեհապետը, հետեւեալ ձեւով կը պատմէ իրենց փախուստը .—

Կը տեսնէք որ տակաւին հագած եմ կիրակի օրուան համազգեստը: Նախաճաշ կ՚ընէի Ռամսարի (Կասպից ծով) ամառանոցին մէջ երբ Շահին առջեւ կանչուեցայ: Հեռագիր մը ստացած էր ճիշտ այդ պահուն եւ բոլորովին հանդարտ չէր, ինչ որ քիչ անգամ կը պատահէր: Պատուիրեց որ պատրաստուիմ: Ըսաւ թէ քանի մը վայրկեանէն պէտք է ճամբայ ելլենք այն օդանաւով որով եկած էինք: Ժամանակ չունեցայ ծրարներս պատրաստելու: Նոյն իսկ չկրցայ հեռաձայնել կնոջս որ Թեհրան կը գտնուէր: Օդանաւ նստելէ վերջն էր որ Շահը ինծի ըսաւ թէ սահմանը պիտի անցնինք Իրաք երթալու համար: Որ եւ է օդանաւի չհանդիպեցանք ճամբան: Պաղտատ հասնելով իջանք «Հուայթ Հաուզ» եւ երբեք դուրս չելանք. մանաւանդ որ շատ մօտ է Իրանի: Ստիպուած էինք նկատի առնել որեւէ փորձ (գնդապետը ճշդեց թէ ինչ տեսակ փորձի կ՚ակնարկէր):

««Պաղտատէն Հռոմ մեկնումն ալ յանկարծական եղաւ: Առտուն կանուխ ճամբայ ելանք: Շահը եւ Թագուհին մրափեցին. խեղճ Աթապէյը (Թագաւորին թիկնապահը եւ Կայս. արքունիքին գլխաւոր որսորդը) ստիպուած էր միշտ անքուն մնալ»:

Օդաչուին պատմութեան համաձայն, օդանաւը կրնան վերադարձնել, նոյնիսկ ծախել: Շահը տակաւին չէ որոշած իր վերջնական ընելիքը: Թերեւս Հռոմէն ալ հեռանայ: Իրանի կառավարութիւնը հրահանգած է բոլոր դեսպանութեանց որեւէ յարաբերութիւն չունենալ Շահին հետ :

Թագուհին յաջողած է միասին առնել իր գոհարեղէնները եւ երեք պայուսակ հագուստ – կապուստ :

Երբ օդանաւը Հռոմի օդակայանը հասաւ, Շահը եւ Թագուհին կէս ժամ սպասեցին ամայի սրահի մը մէջ, որպէսզի ինքնաշարժ մը բերեն: Հռոմի իրանեան դեսպանատունը գիտէր որ պիտի գան, բայց չուզեց որ եւ է բան ընել առանց հրահանգ ստանալու Թեհրանէն: Իտալական կառավարութիւնն ալ պաշտօնական չի նկատեր Շահին այցելութիւնը, այլ պարզապէս արձակուրդ :

× Այս միջոցին Իտալիա կը գտնուին Եգիպտոսի գահընկէց արքան, Ֆարուք, որ կը զուարճանայ Քափրիի մէջ, 19 ամսուան զաւկին հետ, Ռումանիոյ Միհալ թագաւորը իր մօրը հետ, որոնք Ֆիրենցա կը գտնուին, Աֆղանիստանի Ամանուլլահ թագաւորը որ աքսորուած է 30 տարիէ ի վեր եւ Հռոմ կը բնակի: Ոչ մէկը կայարան գացած էր Շահը եւ Թագուհին դիմաւորելու համար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

Նոյն պահուն ճաշարան – վակոնին դուռը բացուեցաւ եւ Իշխանուհի Հրակոմի – րով ներս մտաւ մօտեցաւ Փուարոյի, որ ոտքի ելաւ :

— Պարոն, ըսաւ Իշխանուհին, կարծեմ իմ թաշկինակներէս մէկը ձեր քով կը գտնուի :

Փուարօ յաղթական ակնարկ մը նետեց իր ընկերներուն, յետոյ նշանաւոր թաշկինակը կնոջ երկարեց :

— Ա՞յս է, Տիկին :

Այո, պարոն, անհաւասիկ, ծայրն ալ անուանս սկզբնատառը կայ :

— Բայց, ըսաւ Պ. Պուք, այդ տառը Հ. է, մինչդեռ դուք ըսիք թէ ձեր անունը Նաթալիա է:

— Ճիշդ է, պարոն, պատասխանեց Իշխանուհին արհամարհանքով, սակայն ձեր տեսած Հ. (H.) տառը ռուսերէնի մէջ կը համապատասխանէ Ն.ի (N):

Պ. Պուք պատասխան չունէր :

— Բայց այս առաւօտ չըսիք թէ ձեզի կը պատկանի այս թաշկինակը, ըսաւ Փուարօ:

—Չհարցուցիք որ ըսէի :

— Խնդրեմ, նստեցէք, Տիկին :

— Լաւ. սակայն կը խնդրեմ որ առանց սարէն ձորէն ջուր բերելու սկսիք ձեր հարցումները: Անշուշտ պիտի ուզէք գիտնալ թէ իմ թաշկինակս ինչ գործ ունէր սպաննուած մարդու մը քով: Պատասխանս այն է թէ չեմ գիտեր :

— Կը ներէք, Տիկին, սակայն ձեր ըսածներուն որքա՞նը իրականութեան կը համապատասխանէ արդեօք :

Իշխանուհին պահ մը մտածեց: Յետոյ ըսաւ.

— Իրաւունք ունիք այդպէս ըսելու, քանի որ առաւօտուն ձեզի չըսի թէ Հելէնա Անտրէնյի Տիկին Արմսթրոնկի քոյրն էր :

— Կը խոստովանիք թէ սուտ խօսեցաք:

— Անշուշտ եւ եթէ պէտք ըլլայ, դարձեալ կը ստեմ: Մայրը լաւագոյն բարեկամուհիս էր: Ես հաւատարմութեան հաւատացող մըն եմ, պարոն:

— Կը տեսնէք թէ որքան դժուարին դիրքի մէջ եմ, Տիկին: Թաշկինակին խնդրին մէջ պէ՞տք է որ ձեզի հաւատամ : Ինչէ՞ն գիտնամ թէ դարձեալ չէք պաշտպաներ ձեր բարեկամուհիին զաւակը :

— Կը հասկնամ թէ ինչ ըսել կ՚ուզէք, լաւ պարոններ, կրնամ ապացուցանել այս պարագան, ձեզի տալով այն վաճառատան հասցէն, որ կը պատրաստէ իմ թաշկինակներս: Ուրիշ հարցում ունի՞ք :

— Ձեր սպասուհին կը ճանչնա՞ր այս թաշկինակը:

— Անշուշտ, կը տեսնէք թէ ան ալ հաւատարիմ է: Այժմ արտօնեցէք որ բաժնեակս վերադառնամ :

Գլխու թեթեւ շարժումով մը բարեւեց ներկաները եւ դուրս ելաւ :

— Սարսափելի կին մըն է ըսաւ Պ. Պուք :

— Կարո՞ղ է մարդ մը սպաննել հարցուց Փուարօ բժիշկին դառնալով :

— Անկարելի է որ այդքան ուժ ունենայ, պատասխանեց Տօքթ. Կոնստանտին:

— Թեթեւ հարուածները կրնա՞ն իր կողմէ տրուած ըլլալ :

— Այո :

Կը յիշէք այս առաւօտ իր ներկայութեան ըսի թէ իր ուժը ոչ թէ բազուկներուն այլ՝ ուղեղին մէջն էր: Այդ խօսքէս յետոյ իր ա՞ջ թեւին թէ ձախին պիտի նայէր: Սակայն ան ոչ մէկ շարժում ըրաւ եւ պատասխանեց. «Ոչ թեւերուս մէջ ուժ չունիմ, չեմ գիտեր թէ ասոր համար գոհ ըլլալու եմ թէ դժգոհ»: Տարօրինակ պատասխան մըն էր ասիկա. որ կ՚ապացուցանէ թէ... Ինչ որ է ձգենք այս խնդիրը ... Հիմա ինծի կը մնայ երեւան հանել թէ ով ինչ կէտերու մէջ ստած է: Կարգը գնդապետ Արպըթնոթինն է :

●

ԳԼՈՒԽ Զ.— ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԳՆԴԱՊԵՏԻՆ ՀԵՏ

Գնդապետ Արպըթնոթ յայտնապէս ջըղայնացած կ՚երեւէր երբ գինքը ճաշարան – վակոն հրաւիրեցին երկրորդ տեսակցութեան մը համար:

— Կը ներէք որ ձեզ անհանգիստ կ՚ընենք, ըսաւ Փուարօ, բայց կը կարծեմ թէ դուք տեղեկութիւններ ունիք զորս մեզի պիտի հաղորդէք :

— Ձեզի համակարծիք չեմ :

— Նախ եւ առաջ, կը տեսնէ՞ք ծխամորճ մաքրելու յատուկ այս գործիքը :

— Այո :

— Ձե՞րն է :

— Չեմ գիտեր :

— Գիտէ՞ք թէ այս շոգեկառքին մէջ ձեզմէ զատ ծխամորճ գործածող չկայ :

— Ուրեմն այդ գործիքը իմս է:

— Գիտէ՞ք թէ ուրկէ գտանք զայն :

— Ոչ :

— Ռեչէթի դիակին քովն էր :

Գնդապետը յօնքերը պռստեց :

— Կրնա՞ք բացատրել թէ այս գործիքը ինչ գործ ունէր հոն, հարցուց Փուարօ :

— Եթէ կ՚ուզէք գիտնալ թէ ես ձգեցի զայն հոն, պատասխանս ոչ է:

— Ռեչէթի բաժնեակը մտա՞ք որ եւ է ատեն:

— Հետը չէի խօսած անգամ :

(Շար.)

ները կը չարունակուին, միջին ճամբայ մը գտնելու համար :

Ընկերվարական կուսակցութիւնը նամակ մը ուղղեց վարչապետին, «զարմանք» յայտնելով կառավարութեան բռնած դիրքին հանդէպ: Պատուիրակութիւնը անգամ մը եւս կը յիշեցնէ թէ համաձայն է բանթողներու պահանջներուն եւ կը յուսայ թէ կառավարութիւնը պիտի լսէ իրենց թելադրութիւնները :

Կուսակցութիւնը կը պահանջէ անմիջապէս նիստի հրաւիրել Ազգ. Ժողովը եւ հաւաքական պայմանագիրներու յանձնաժողովը :

Ցարդ արտակարգ Ազգային Ժողովի գումարումը պահանջած են 228 երեսփոխաններ, իսկ նամակներով հաստատած են՝ 196 հոգի: (Օրինական մեծամասնութիւնն է 209) :

× Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, երկաթուղիներու սպասարկութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ հեռաւոր գիծերու վրայ: Փարիզի արուարձաններուն երկաթուղիները դեռ չեն բանիր : Մեթրօն դեռ ամբողջովին չի գոհացներ ժողովուրդին պահանջները: Թղթատարական վարչութիւնը հետզհետէ կը կանոնաւորէ նամակներու առաքումը եւ բաշխումը : Նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ 220.000 պաշտօնեաներուն 73 հազարը կը շարունակեն գործադուլը, 30 հազարը արձակուրդի գացած են: «Շէք փոստալ»ի սպասարկութիւնը վերահաստատուած է 50 առ հարիւր: Փարիզի հանրակառքի պաշտօնեաները 24 ժամ եւս երկարաձգեցին գործադուլը: Գործատէրերու Միութիւնը յայտարարեց թէ ժամանակը չէ քննելու աշխատավարձքի ընդհ. յաւելման խնդիրը :

Մետաղագործական բանուորները որոշեցին աշխատանքը դադրեցնել 48 ժամ, սկսելով Ուրբաթէն (այսօր եւ վաղը), իսկ շինութեանց բանուորները գործադուլ սարքած են 24 ժամուան համար: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը գործադուլներ կը սարքէ նաւահանգիստներու մէջ :

× Գործադուլին հետեւանքով ոսկին կը բարձրանայ քանի մը օրէ ի վեր: Գչ. օր ձոյլ ոսկին կը ծախուէր 486.000 Ֆր.ի : Դչ. օր բարձրացած էր 501.000ի: Գործադուլէն առաջ գինը 473.000 Ֆր. էր : Օտար դրամներն ալ բարձրացած են: Տոլարը, որ 391 Ֆր. էր, առջի օր բարձրացաւ 414ի (ազատ շուկայ), սթերլինը՝ 1090ի, զուից. Ֆրանքը՝ 98.50ի եւն. :

ՄԱՐՈՔԻ ՍՈՒԼԹԱՆԸ ԳԱՀԸՆԿԷՑ

Կացութիւնը միշտ ծանր է Մարոքի մէջ: Նոր կրօնապետին (իմամ) կուսակից փաշաները եւ ցեղապետները անոր անուանումէն առաջ հանդիսաւորապէս գահընկէց հռչակած են ներկայ Սուլթանը : Իրազեկներու կարծիքով, Մարոքի ժողովուրդին 2/3ին համար այլեւս գոյութիւն չունի Սուլթանը :

« Ֆրանս – Սուար » 8 միլիոն կը հաշուէ Մարոքի բնակիչները, որոնց մէջ կան 400.000 Ֆրանսացիներ, 200.000 Հրեաներ եւ հարիւր հազարի չափ ուրիշ Եւրոպացիներ: Մնացեալ 7.200.000 Իսլամներէն հինգ միլիոնը կուսակից են նոր կրօնապետին՝ Ալիտ Մուհամմէտ Արաֆայի: Եւ կը սպասեն որ Ֆրանսա անյապաղ ճշդէ իր դիրքը, եթէ չուզեր անելի մը մատնուիլ Մարոքի մէջ: Կը վախցուի որ ծանր դէպքեր պատահին իսլամական մեծ տօնին առթիւ :

Նախարարական խորհուրդը միշտ նիստ կը գումարէ, ելք մը գտնելու համար : Կը վախցուի որ ափրիկեան միւս գաղթավայրերն ալ խլրտին: Ահաբեկումները հետզհետէ աւելի յաճախադէպ կը դառնան Թունուզի մէջ: Առջի օր ութ հոգի եւս սպաննուեցան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղեց Խ. Միութեան, խնդրելով փութացնել հաշտութեան կնքումը, քանի որ արեւմտեան երեք պետութիւնները եւս աւլին կրճատել ծրագիրը :

ՋՐԱԾԻՆ ՌՈՒՄԲԻ փորձ մը կատարուած է Խ. Միութեան մէջ, ինչպէս կը ծանուցանէ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա» : Ուաշինկթընի մէջ ալ կը խոստովանին թէ ուժգին պայթիւն մը արձանագրած էին Օգոստ. 12ին :

ԻՏԱԼԻՈՅ դահլիճը վերջնապէս կազմուեցաւ վարչապետութեամբ Փելլայի : Միապետականները խոստացան աջակցիլ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը, զօր. Նէկիպ

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր գաւառի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն շարունակել իրենց վճարումները չէք–փոստալի միջոցաւ, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ որ թղթատարական գործադուլը մեծապէս վնասած է նաեւ մեր գանձումներուն :

Մեր բոլոր բաժանորդները պիտի ստանան իրենց թերթերը ամենիջապէս որ թղթատարը ընդունի: Ներողութիւն կը խնդրենք այս ակամայ յապաղումներուն առթիւ : ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չեղաւ ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով :

Կարգ մը կարգադրութիւններ եղած են մօտակայ արուարձաններու համար:

Այսպէս , Իսի լէ Մուլինոյի բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ դիմելով ընկեր Բարթող Փափազեանի:

×

ԳԼԱՄԱՐԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ ընկեր Հրանտ Սամուէլէն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՏԱԼՈՎ ՈՒՇ – ԿԱՆՈՒԽ ԿԸ ՇԱՀԻՔ

« Յառաջ » բազմաթիւ բաժանորդներ ունի ոչ միայն Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու, այլ եւ Միջին Արեւելքի, Ալժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի մէջ եւ Ափրիկէի խորերը, (Քամերուն, Քոնկօ եւն.) :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի : Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ. 600 էջ: Տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ. 1953: Գին 3 տոլար :

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ:

Մէքքէ հասնելով իր ուխտը կատարեց հանդիսաւորապէս:

ԴԷՊԻ ԱՆԴՈՒՆԴԸ կատարուած փորձը յաջողութեամբ վերջացաւ Փիէռ Սէն Մարթէնի մէջ: Ֆրանսացիները կորեցին մրցանիշը, մինչեւ 730 մեթր իջնելով :

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՌՈՒԲԷՆԻ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

150 օրինակ միայն ամբողջ Եւրոպայի համար :

Եօթը հատորը միասին, կ'արժէ վեց հազար Ֆր. Թղթատարի ծախքով :

Ստանալու համար դիմել՝

Mme Anna Ter Minassian
La Résidence : 5, Rue Henri Regnault,
St. Cloud (S. et O.)
FRANCE

Բոլոր առաքումները
Contre remboursement

կամ անձամբ դիմել Յառաջի վարչութեան :

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամի « Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան–Տուներուն »: Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, աստիօ գործիք, երգապնակ (տիսք) ,գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.) :

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մեծ ծզոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք :

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել ROQ.29-00 ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ
ՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ
ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32,Rue de Trévise,Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամսեայ 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՇԱԲԱԹ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ • SAMEDI 22 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7147 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2558

ՋՐԱԾԻՆ ՌՈՒՄԲԻ ՓՈՐՁ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

•

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵՆ ՊԱՅԹԻՒՆԸ

Ուրեմն, պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ Ռուսերն ալ գտած են ջրածին ռումբին գաղտնիքը: Եւ փորձ մըն ալ կատարած:

Առաջին անգամ այս գաղտնիքը յայտնեց Խ. Միութեան վարչապետը, Մալենկով, Հեռեւեալ յայտարարութիւնն ընելով Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ (8 Օգոստոս).

— « Մ. Նահանգները կը կարծէին թէ ջրածին ռումբը իրենց մենաշնորհն է: Բայց այլեւս չեն կրնար պարծենալ: Մենք ալ ունինք: Այս իրողութիւնը վերջ կու տայ այն շաղակրատութեանց որ կը շրջին Խ. Միութեան տկարութեան մասին»:

Օգոստոս 20ին Մոսկուայի երկու պաշտօնաթերթերը, Փրաւտա *եւ* Իզվեստիա *պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեցին որ կ'ըսէր թէ խորհրդային մասնագէտներ ջրածին ռումբի փորձ մը կատարած են քանի մը օր առաջ: Զեկոյցը կ'աւելցնէր.*

— « Փորձը հաստատեց թէ ջրածին ռումբին ուժը կը գերազանցէ հիւլէական ռումբերուն ուժը: Յայտնի է թէ Խ. Միութիւնը հիւլէական զէնքը ունի քանի մը տարիէ ի վեր եւ բազմաթիւ փորձեր կատարած է: Ինչպէս Օգոստոս 8ին յայտարարեց ընկեր Մալենկով, Խ. Միութիւնը գիտէ նաեւ ջրածին ռումբի շինութեան գաղտնիքը»:

Այս յայտարարութենէն վերջ, զեկոյցը անդրադառնալով արդիւնքին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէր.

— « Խորհրդային կառավարութեան այս տեղեկութիւնը խոր անդրադարձումներ ունեցաւ արտասահմանի մէջ: Կարգ մը օտար շրջանակներ, որոնք մեծ յոյսեր դրած էին հիւլէական եւ ապա ջրածին ռումբի ամերիկեան մենաշնորհին վրայ, կը փորձեն աճարեկել ժողովուրդները այն իրողութեամբ թէ Խ. Միութիւնը գիտէ ջրածին զէնքի արտադրութեան գաղտնիքը, եւ այսպէս խուճապ ստեղծել, սատկացնելու համար զինարշաւը:

« Խորհրդային կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ յայտարարել թէ անհիմն էին եւ են այդ երկիւղները: Համաձայն Խ. Միութեան տեւական քաղաքականութեան, որ կը ձգտի ամրապնդել ժողովուրդներու խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը, խորհրդային կառավարութիւնը քանիցս առաջարկեց միւս երկիրներու կառավարութեանց սպառազինութեանց շօշափելի կրճատումներ կատարել եւ արգիլել հիւլէական զէնքը, ինչպէս եւ միւս քանդիչ զէնքերը, միջազգային խիստ հսկողութիւն մը հաստատելով Ազգաժողովին միջոցաւ: Խորհրդային կառավարութիւնը կը մնայ նոյն տեսակէտին վրայ »:

Այս պաշտօնական զեկոյցէն վերջն էր որ Ուաշինկթընի հիւլէական ռումբի յանձնաժողովը հաստատեց թէ խորհրդային պայթիւնը արձանագրած էին Օգոստ. 12ին: Յանձնաժողովին նախագահը հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակեց այս առթիւ.

— « Խ. Միութիւնը հիւլէական փորձ մը կատարեց Օգոստոս 12ի առտուն: Այդ մասին կարգ մը տեղեկութիւններ մեր ձեռքը հասան նոյն գիշերը: Աւելի վերջը ստացուած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ ջրածին ռումբի պայթիւն մըն էր եղածը:

Աւելի քան երեք տարի առաջ, Մ. Նահանգները որոշած էին փութացնել հիւլէական զէնքերու բոլոր ձեւերուն փորձը: Թէ 1951ին եւ թէ 1952ին շարք մը փորձեր կատարուեցան այս ուղղութեամբ:

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Մ. Նահանգները ռուսական փորձի մասին իրենց լուրերը քաղած էին մասնաւոր գործիքներու շնորհիւ: Իսկ իրենք ջրածին ռումբի կարեւոր փորձ մը կատարած էին 1952 Նոյ. 1ին: Առաջին փորձը չէր այս, բայց կրցան աւելի որոշ եզրակացութեան մը յանգիլ:

Տեսականօրէն ջրածին ռումբը հազար անգամ աւելի զօրաւոր է քան հիւլէականը որ Ճափոնի դէմ գործածուեցաւ 1945 Օգոստոսին:

Գիտական շրջանակները մեծապէս կը հետաքրքրուին ռուսական փորձով: Պայթիւնի մասին ստացուած լուրերը անմիջապէս հաղորդուեցան Նախագահ Այզընհաուըրի որ շատ կը հետաքրքրուի հոգեբանական պատերազմով: Նախագահը մերժեց որ եւ է կարծիք յայտնել:

Անգլիոյ արտաքին Նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ կառավարութիւնը գիտէր որ «մեծ պայթիւն մը» տեղի ունեցած է վերջերս Ռուսիոյ մէջ: Թուականի մասին ալ համաձայն են Ամերիկացիներուն հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱՆ

★

ԹՂԹԱՏԱՐԸ ՍԿՍԱՒ ԲԱՆԻԼ

Առջի օր խօսակցութիւններ տեղի ունեցան կառավարութեան եւ սենտիքաներու միջեւ, բարեխօսութեամբ Ժողովրդական Շարժումի պատուիրակներուն, բարեյաջող ելք մը յանգելով: Գլխաւոր բանագնացը, Պ. Լըքուր, խօսակցութիւնները շարունակեց մինչեւ առտուան ժամը 2, վարչապետութեան խորհրդականին հետ:

Երկու օր առաջ, խօսակցութիւններ տեղի ունեցած էին Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Սենտիքային եւ Բանուորական Ուժի ներկայացուցիչներուն միջեւ: Չորեքշաբթի օր որոշ լաւատեսութիւն կը տիրէր: Հինգշաբթի օր գետինը բաւական հարթուած էր եւ համաձայնութիւնը մօտալուտ կը համարուէր: Բանագնացները կը սպասէին որ բանթողները իրենք ալ արտայայտուին:

Արդ, երէկ, ուրբաթ առտու պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ թղթատարական պաշտօնեաներու միութիւնները որոշած են վերսկսիլ աշխատանքը:

Այժմ կը սպասուի երկաթուղիներու, ելեկտրականութեան եւ կազի պաշտօնեաներու պատասխանին, որ նոյնպէս դրական կը համարուի:

Բանակցութեանց գլխաւոր կէտերն են. — պարգեւ մը վճարել թղթատարական պաշտօնեաներուն. — Սեպտ. 30էն առաջ նիստի հրաւիրել հաւաքական պայմանագիրներու յանձնաժողովը. — Սենտիքաներու կարծիքը առնել հանգստեան թոշակի օրէնքին փոփոխութեան մասին. — Վերաքննել պետական պաշտօնեաներու թոշակները եւն.:

Թղթատարական վարչութիւնը թերթերու առաքումը պիտի սկսի երկուշաբթի օր, ինչպէս հաղորդեցին մեզի:

ՄԻՇՏ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ

Այս բարենշան լուրերուն հետ, աննպաստ երեւոյթներ ալ պակաս չեն: Բազմաթիւ գործադուլներ կը շարունակուին տակաւին: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ նոր գործադուլներ սարքել: Երէկ 48 ժամուան գործադուլ մը որոշուեցաւ մետաղագործութեան աշխատաւորներուն համար: Մէկ խօսքով, մինչ ճամբան կը հարթուի հանրային սպասարկութիւնները վերահաստատելու համար, անհատական, առեւտրական գործերն են որ կը խանգարուին, համաձայն մասնաւոր ազդանշանի մը: Բայց եւ այնպէս, լաւատեսութիւն կը տիրէ այժմ, քանի որ չափաւոր սենտիքաները տրամադիր են լեգու գտնելու: Անոնք միշտ կը մերժեն միացեալ ճակատ կազմել Աշխատանքի Դաշնակցութեան հետ, որպէսզի չատիպուին պայքարը փոխադրել քաղաքական գետնի վրայ:

× Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ թղթատարական պաշտօնեաները աշխատանքը վերսկսան ուրբաթ առտու ժամը 3.30ին: Առաջին համաձայնութիւնը իրենք ստորագրած էին: Երէկ պիտի վերահաստատուէին նաեւ երկաթուղիներու, մեթրոյի, հանրակառքերու, կազի եւ ելեկտրականութեան սովորական սպասարկութիւնները:

Կառավարութիւնը յանձն առած է. — Սեպտ. 30էն առաջ նիստի հրաւիրել հաւաքական պայմանագիրներու գերագոյն յանձնաժողովը. — Ոչ պատիժ տնօրինել, ոչ ալ աշխատավարձը վար դնել գործադուլի պատճառով. — Խորհրդակցիլ Սենտիքաներուն հետ, հրամանագիր օրէնքներու գործադրութեան մասին (հանգստեան թոշակ եւն.). — Քննել անբաւական թոշակներու խնդիրը. — Միջամտել, որպէսզի գործատէրերը փութացնեն մասնաւոր պայմանագիրներու կնքումը:

ՄՈՍԱՏԵՂ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ ԵՂԱՒ ՓԻԺԱՄԱՅՈՎ

★

Պարսկաստանի ամենազօր վարչապետը, Մոսատեղ, որ անհետացած էր վերջին յեղաշրջումէն ի վեր, Եչ. օր անձնատուր եղաւ իր յաջորդին, զօր. Զահետիի: Այս վերջինը 48 ժամ պայմանաժամ տուած էր, բայց ինք անձնատուր եղաւ 12 ժամէն: Նախապէս ալ ինք 24 ժամ պայմանաժամ տուած էր զօր. Զահետիի որպէսզի անձնատուր ըլլայ, երբ ձախողեցաւ անոր սարքած դաւը:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ հիւանդկախ վարչապետը իր յաջորդին ներկայացաւ փիժամայով: Ընկճուած էր եւ դունատ եւ հազիւ կրնար քալել: Տրուած որոշման համաձայն, Թեհրանի Սպաներու Ակումբը ներկայացաւ ընկերակցութեամբ նախկին նախարարներ Հուսէյն Սատըղի եւ Մօազզամի, եւ իր քաղաքական խորհրդականին: Ալի Շայեկանի: Առտուն հեռաձայնով հաղորդած էր զօր. Զահետիի որ ակումբը կը գտնուէր, թէ պատրաստ է անձնատուր ըլլալու, պայմանաւ որ պաշտպանեն իր կեանքը, ինչպէս խոստացած էր զօրավարը: Զինուորներ դիրք բռնած էին ակումբին շուրջը, հրասայլերով եւ թնդանօթներով: Ժամը 7ին Մոսատեղ ակումբ հասնելով, դիմաւորուեցաւ զինուորներուն կողմէ եւ մեծ յարգանքով առաջնորդուեցաւ վարչապետին մօտ: Կը քալէր գաւազանին կռթնած եւ այդպէս ալ վերելակ մտաւ: Դահլիճին դուռը բացուեցաւ: Զօր. Զահետի պարտեալը դիմաւորելով ձեռքը երկարեց եւ «Սելամ Ալէյքում» ըսաւ: Տոքթ. Մոսատեղ ժպտեցաւ թաղծոտ ակնարկով մը եւ ամուր կռթնած գաւազանին՝ հազիւ կրցաւ ըսել, — «Ալէյքում Սելամ»: Աչքերը թրջած էին:

Զորս սենեակներ տրամադրուած են կալանաւորներուն, նոյն ակումբին մէջ:

× Վերջին լուրերու համաձայն, մեռեալներուն թիւը 73 է: Շահը Թեհրան վերադարձաւ երէկ, հոլանտական օդանաւով մը:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ *արտաքին գործերու Նախարարութեան քարտուղարուհիներէն Օր. Պ., այն ամբաստանութեամբ թէ գաղտնի վաւերագիրներ յանձնած է օտար պետութեան մը, փոխան 500.000 ֆրանքի: Օրիորդը կապեր ունէր Նուկոսլաւիոյ դեսպանատան մէկ քարտուղարին հետ որ անհետացած է:*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ԵՐԲ ԿԸ ԹԽԵՆ ՈՒ ԿԸ ԹԽԵՆ

Ուկրայնայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրաւտա Ուկրայնի», դառնօրէն կը գանգատի նորանշան գերարտադրութեան մը դէմ:

Կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը քարոզիչներու բանակ մը կը պահէ գործարաններու, կոլխոզներու եւ ուրիշ կազմակերպութեանց մէջ, քաղաքական եւ «կուլտուրական» դաստիարակութիւն տալու համար:

Իր վկայութեամբ, ութսուն հազար քարոզիչներ կը վխտան միայն Քիեւի մէջ:

Պաշտօնաթերթը աւելի վրդովիչ պարագայ մը եւս կը յիշէ, ահազանգ հնչեցնելով.

— « Հաստատեցինք թէ այս քարոզիչներուն մտաւոր մակարդակը աւելի ցած է քան իրենց յանձնուած աշխատաւորներուն մտաւոր մակարդակը »:

Նոյն իրողութիւնը կը մատնանշէ ուրիշ արբանեակ երկրի մը՝ Լաթուիոյ պաշտօնաթերթը, «Սովետինսկայա Լատւիա»:

Ինչպէս կ'երեւայ, այնտեղ ալ կը վխտան ածեմ-չածեմ քարոզիչներ:

Այն աստիճան որ, կառավարութիւնը վերջերս հարկադրուեր է եռ առնել հարիւրին եօթանասունին վկայականները...

Ի՞նչ «զգայացունց» իրողութիւններ պիտի պարզուէին, եթէ քննադատութեան եւ ինքնաքննադատութեան այսպիսի փորձ մըն ալ կատարուէր Հայկական Արտասահմանի մէջ:

Անոնք որ «պրոգրեսիւ» մարգարէներ կը կատարեն ազատ ափերու վրայ, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա եւ Միջերկրականի ափերէն մինչեւ Իրան, վկայական ունի՞ն:

Եւ եթէ ունին, քաղաքական եւ «կուլտուրական» գիտութեանց ո՞ր դասարանէն առած են:

Ամէն պարագայի մէջ, կրնաք վստահ ըլլալ թէ մեծագոյն մասին «յառաջդիմական» գիտելիքը պանիր-հացէն անդին չանցնիր:

Այդ պատճառով ալ, հում-հում կ'ըկլկնեն իրենց լսած կամ կարդացած բառերը, խօսքերը եւ նշանաբանները:

Իսկ եթէ գրել գիտեն, ուղղագրութիւնն ալ կ'ընդօրինակեն, վանդակէն վար չիյնալու համար...

ՎԱՀԷ

ՄԱՐՈՔԻ ՍՈՒԼԹԱՆԸ ՔՈՐՍԻՔԱ ԱՔՍՈՐՈՒԵՑԱՒ

•

ԻՐԵՆ ՅԱՋՈՐԴԵՑ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԿՐՕՆԱՊԵՏԸ

Ֆրանսական կառավարութիւնը ծանրակշիռ որոշում մը տուաւ Օգոստոս 20ին, երկար խորհրդակցութիւններէ եւ բանակցութիւններէ ետք, — Հաստատել Մարոքի Սուլթանին գահընկէցութիւնը, որ վճռուած էր Մարաքէշի մէջ, երբ 350 ներկայացուցիչներ կրօնապետ կ'ընտրէին անոր մօրեղբայրը, Մոհամմէտ Արաֆա, 72 տարեկան: Գահընկէց Սուլթանը նոյն օրն իսկ Քորսիքա աքսորուեցաւ իր երկու որդիներուն հետ:

Այս ամբողջ անցուդարձը տեղի ունեցաւ արտակարգ արագութեամբ: Ահաւասիկ ամփոփումը, համաձայն տեղական թերթերու. —

Չորեքշաբթիէն հինգշաբթի լուսնալու գիշերը զօր. Կիյոմ Մարոք վերադարձաւ մասնաւոր հրահանգներով: Առաջին առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մարաքէշի փաշային՝ Էլ Կլաուիի հետ, որ հաստատ կը մնար իր տեսակէտին վրայ: Մինչ այս մինչ այն, հազարաւոր լեռնականներ դաշտ իջած էին եւ Ռապաթի վրայ կը

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՋԱՐԴԱՐԱՐԻ ՅՈՒՇԵՐ

●

Իթթիհատի ընդհանուր քարտուղարը՝ Միտհատ Շիւքրիւ Ջարդարարի իր յուշերը պատմելով, կ'աւելցնէ դեռ, թէ Արեւելքի կարգ մը կուսակալները Իթթիհատի կեդրոնը կանչեր են եւ անոնց տեղը դրկուողներուն պատուիրեր են «կտրուկ միջոց»ները ձեռք առնել, «դանդաղներ»ուն առաջքը առնելու համար:

Խոստովանութիւն մը, որ ցոյց կուտայ թէ Իթթիհատը ինչ աչքով նայած է Հայերու աքսորին, ջարդին ու թալանին վրայ. արիւնոտ իրողութիւններ բոլորն ալ, որոնք «դանդաղ»ի մը աստիճանին կ'իջեցուին:

Իթթիհատի ընդհանուր քարտուղարը կը յայտարարէ թէ կեդրոն կանչուած կուսակալներուն տեղ դրկուածներուն հրահանգներ են «կտրուկ միջոցներ» ձեռք առնել, երբ արդէն նախորդ հրահանգները՝ խրական ու դժոխային, գործադրուած էին կէտ առ կէտ, եւ կառավարիչներն ու կուսակալները գաղանօրէն կատարելէ ետք իրենց «պարտականութիւնը», վար դրուեր էին ...

Պատժուե՞ր են այդ «վար դրուած» կուսակալները, պաշտօնազրկուե՞ր են, բանտարկուե՞ր են, ոչ մէկ խօսք այդ մասին: Որովհետեւ այդ ուղղութեամբ ոչ մէկ քայլ առնուած է. անոնք իրենց գործը վերջացնելէ ետք, պարզապէս փոխադրուած են ուրիշ վայրեր: Թուրքիոյ մէջ, «դանդաղ»ներու համար մա՞րդ կը պատժուի ...

Իթթիհատի քարտուղարը եթէ յիշէր թէ պատժուած կամ պաշտօնազրկուած են ջարդարար կուսակալները, թերեւս կերպով մը, մեղմացուցած ըլլար գործուած չարիքներու տարողութիւնը: Ոչ մէկ խօսք այդ մտքով. ոչ իսկ այսօր, 38 տարի ետք, ոչ մէկ վրդովում իր կողմէ՝ ջարդարարներու եւ ջարդերու վերյիշումով:

Ջարդ ու կոտորած, թալան ու հրդեհ ամբողջ ժողովուրդի մը. աւերածութիւն հազարամեայ հայրենիքի մը եւ այս բոլորին դէմ՝ «կշտամբանք» ու «դանդաղ», — ահա Թուրք ժողովուրդին հոգեկան ու իմացական նողկալի, տմարդի կերպարանքը:

Բայց կայ աւելին դեռ:

Իր արիւնոտ յուշերուն մէջ, արնոտէր քարտուղարը կը խօսի իր հանդիպումի մասին Տիարպէքիրի արիւնկզակ կուսակալ՝ Տոքթ. Րէշիտ պէյի հետ, որ ետ կանչուողներէն մէկն էր:

Կը հարցնէ Թուրք բժիշկ կուսակալին.

— Դուք բժիշկ էք եւ իբրեւ բժիշկ ձեր պարտականութիւնն է մարդ փրկել: Ի՞նչպէս եղաւ որ այսքան անմեղներուն գունդ առ գունդ ձերբակալուելով, մահուան գիրկը նետուելուն պատճառ եղաք:

Ու բժիշկ – կուսակալը կը պատասխանէ.

— Բժիշկ ըլլալս չէր կրնար մոռցնել տալ ազգութիւնս: Րէշիտ բժիշկ մըն է, բայց իբրեւ Թուրք մը աշխարհ եկած է:

Ձի՞ բաւեր միայն այս երկու տողը, վկայելու համար աւելորդ անգամ մըն ալ թէ, Թուրքը ինչ կ'ուզէ ըլլայ, բժիշկ թէ փաստաբան, գրագէտ թէ փիլիսոփայ, հրապարակագիր թէ բանաստեղծ, չի կրնար ուրիշ կերպ չարժիլ: Արիւն լակելու ցեղային բնազդէն տարուած է, արիւնի հոտը իր երակներուն մէջ: Գայլ մը կրնա՞յ ընտելանալ. Թուրք մը կրնա՞յ քաղաքակրթուիլ: Թուրքը Թուրք է, ինչպէս որ գայլը գայլ է: Այդպէս եղած է Թուրքը դարերէ ի վեր եւ այս վկայութիւնը ունի պատմութիւնը իր մասին:

Աւելի քան հարիւր տարի առաջ, Ֆրանսացի մեծանուն բանաստեղծ Վիքթոր Հիւկօ չէ՞ր որ քերթուածի մը մէջ, աւերակներու մասին խօսելով, կը գրէր.

— «Թուրքերը անցած են ասկէ» ...

Ժամանակները փոխուած են, բայց Թուրքը մնացած է նոյնը:

Եւ Տոքթ. Րէշիտ, շատերէն մէկը, իբրեւ գլուխ ու ջարդարար, արդարացնելու համար ինքզինք եւ Թրքական բոլոր բարբարոսութիւնները, կը պատճառաբանէ թէ Հայերը զէնք ունին եղեր եւ «ահարկու կազմակերպութիւն մը», հետեւաբար եկեր է հետեւեալ եզրակացութեան.

— Կամ Հայերը Թուրքը պիտի մաքրեն կամ Թուրքերուն կողմէ պիտի մաքրագործուին:

Ու «Թրքութիւնը յաղթելով բժշկութեան ...», բնաջնջած է հայութիւնը ...

Ճիշդ նոյն ոճրաբոյր փիլիսոփայութեամբ շարժած է գնչու Թալէաթը, երբ կը հեռագրէր «բնաջինջ ըրէք Արեւելեան նահանգներու Հայերը», ինչպէս նաեւ շանսատակ եղած Պէհաէտտին Շաքիրը, ոճրագործներու ողջ դարձած Իթթիհատի կեդրոնը եւ բոլորը, որոնք հայ «յելուզակ»ները կամ հոս հոն բռնուած քանի մը զէնքերը պատրուակ բռնելով, ժողովուրդի մը բնաջնջումը կազմակերպեցին, դիւային հանճարով:

Իթթիհատի քարտուղարը կը լսէ Տոքթ. Րէշիտին յայտարարութիւնը «հայ յելուզակ»ներու մասին, բայց չի հարցներ թէ ինչ էր մեղքը հայ հարիւր հազարաւոր մանուկներուն, կիներուն եւ ծերունիներուն եւ այլ խաղաղ քաղաքացիներուն, որոնք «յելուզակ»ներ չէին:

Չի յիշեր այն բազմահազար հայ երիտասարդները, որոնք Թուրք բանակին ծառայեցին հաւատարմօրէն, իրենց ուժովն ու արիւնովը: Ինչ էր անոնց մեղքը, որոնք «յելուզակ»ներուն հետ բնաջնջուեցան վայրագօրէն:

Նոյն մտայնութիւնը ունի Իթթիհատի քարտուղարը այսօր իսկ, 38 տարի ետք, որովհետեւ իր յայտարարութեանց վերջաւորութեան, կը յայտնէ թէ «կոմիտաճի»ի մտայնութեամբ Հայերը «մեծագոյն չարիք»ը գործեցին Հայերուն:

Անխիղճ ու անիրաւ Թուրքն է կը խօսի իր բերնով, որովհետեւ «կոմիտաճի»ներու մեղքով կարելի չէ արդարացնել ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը: Տոքթ. Րէշիտ մըն ալ ինքը, այն տարբերութեամբ որ առաջինը անձնասպան եղած է, իր բնազդական վախէն, մինչ ինքը կ'ապրի դեռ, դժբախտաբար ...

— «Սպաննո՞ղն է յանցաւորը, թէ ըսպաննուողը. — Սպաննուողը, անշուշտ»..

Թուրք ցեղի այս զարշելի փիլիսոփայութիւնն է որ կը պանծացնէ Իթթիհատի քարտուղարը, հայկական սպանդին մեղքն ու պատասխանատուութիւնը ձգելով ջարդուած հայութեան վրայ:

Երեսուն ութ տարուան մէջ մէկ հատիկ Թուրք միայն խոստովանեցաւ հայկական ջարդերը, ան ալ ոչ թէ ցաւով ու վրդովումով, այլ դատապարտելով զոհերը:

Ու այս մարդն է որ գազանի մը նման լզելով իր երախէն թափող արիւնը, սառնասրտութեամբ կ'առաջարկէ դեռ մոռնալ անցեալը եւ «սիրել զիրար»...

Յաւիտենական, անփոփոխելի Թուրքն է, որ քաղաքակրթութիւն կը ծախէ այսօր, եւ, դժբախտաբար, գնորդներ ալ կը գտնէ ...

Ինչ ողբերգութիւն ժամանակակից մարդկութեան համար:

... Ինչ կը վերաբերի «յելուզակ»ներուն, անոնց շարքերուն մէջն էին Զօհրապն ու Վարդգէսը, որոնք Օսմ. խորհրդարանին զարդն էին, Թուրքերուն իսկ վկայութեամբ: Տոքթ. Տաղաւարեանը՝ որ իր գիտութեամբ ու վկայականներու թիւով՝ Թուրքիոյ պարծանքներէն էր. Տիրան Քէլէկեանը՝ որ Թուրք հրապարակագրութեան առաջնորդող դէմքերէն էր. Ակնունին՝ որ Սուլթան Համիտի դէմ պայքարող այսպէս կոչուած Թուրք «ազատական» տարրերուն ղեկավարներէն եղած էր, նախ քան Սահմանադրութիւնը. Համբարձում Պոյաճեանը՝ որ Օսմ. Պետութեան բոլոր տարրերուն եղբայրացման ջերմ կողմնակիցներէն էր:

Այդ «յելուզակ»ներուն մէջ էր բովանդակ հայ մտաւորականութիւնը, գրագէտ, բանաստեղծ, արուեստագէտ, որոնք խաղաղ զարգացում միայն կ'ուզէին:

Հայ գիւղացին, որ ապահովութիւն միայն կը պահանջէր, իր ճակտին քրտինքին արդիւնքը ունենալու համար:

Հայ արհեստաւորութիւնն ու վաճառականութիւնը, որոնք Թուրքիոյ տնտեսութիւնը կանգուն ու բարգաւաճ կը պահէին:

Այս տարրե՞րն էին հայ «յելուզակ»ները ...

Հայը դարերով ծառայած է Թուրք պետութեան. անոր գանձին ու քաղաքական ամրացման ու յաջողութեան: Քանի մեծանուն դէմքեր ծառայած են Թուրք երկրին, մէկէ աւելի անգամներ փրկելով սնանկութենէ պետութիւնը. օրէնք ու դատարան տուած են, դպրոց ու դրականութիւն մշակած. Թուրք թատրոն հիմնած. արհեստ ու ճարտարապետութիւն կիրարկած, երկիրն ու մայրաքաղաքը հասցնելով բարգաւաճութեան ու արժանավայել աստիճաններու:

Ա՞յս տարրն է որ «մանրէ» կը համարուէր, բնաջնջուելու համար Թուրք գիտութեան մարդոց կողմէ:

Բացէք ընդհանուր պատերազմի նախօրեակին, «Իքտամ»ի նշանաւոր խմբագիր՝ Ահմէտ Ճէվտէթի Լօզանէն ղրկուած թղթակցութիւնները, որոնք կը պանծացնէին Հայոց յառաջդիմութիւնը, դրական, գիտական, տնտեսական նուաճումները, անոնց ծառայութիւնները՝ Թուրք հայրենիքին:

Արտասովոր դրուատականներ՝ այս յօդուածները, որոնք սակայն նախերգանքը կը կազմէին հայկական ջարդերուն, որովհետեւ Հայերու պանծացման մէջ Թրքական յետամնացութիւնը, թըշուառութիւնը կը խոստովանէին...

Ի՞նչ իրաւունք ունէին Հայերը այնքան յառաջդիմելու, երբ Թուրքը այնքան յետադէմ էր:

Ի՞նչ իրաւունքով այնքան վերերէն սաւառնում, երբ Թուրքը թեւ չունէր թըռչելու իսկ...

Չկան Հայերը շուրջ 40 տարիէ ի վեր. Թուրքը յաջողեցա՞ւ լեցնել Արեւելեան Նահանգները, վերաշինուեցա՞ն աւերակները, հակառակ միլիոններու հեղեղին, դուրսէն թափուած:

Պիտի չըլլա՞ն Թուրքեր, որոնք այս հարցերը տան եւ խորհրդածեն պահ մը, մէկ կողմ նետելով Տոքթ. Րէշիտներն ու Իթթիհատի արիւնարբու քարտուղարները:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԻՐԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

●

Գ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեր հասկցած ձեւով, կուսակցութիւնները չկան Իրանի մէջ: Երեսփ. ժողովը բազմաթիւ խմբակցութիւններ ունէր: Նախապէս մեծամասնութիւն կազմող «Ազգ. ճակատ»ը հետզհետէ կը նօսրանար: Ընդդիմադիրներն ալ չէին կրնար մեծամասնութիւն կազմել, որովհետեւ զոյնզգոյն խմբակցութիւններէ կը բաղկանան, որոնց մէջ ներդաշնակութիւնը կը պակսի: Այնուամենայնիւ, անոնք պարբերաբար ամլութեան դատապարտեցին երեսփ. ժողովը, մինչեւ որ Մոսատեղ մտածեց լուծել տալ ...

Այսպէս ուրեմն Մոսատեղ կը մնար անպարտելի: Բայց ինչ բանի մէջ էր իր ուժը: Ամէնէն առաջ, իր ուժին աղբիւրը իր գաղափարախօսութեան մէջ է.— Անողոք պայքար օտար տիրակալութեան դէմ եւ ազգային լրիւ գերիշխանութիւն: Երկրորդ, Մոսատեղ իշխանութեան գլուխն է եւ իրեն ենթակայ են երկրի ապահովութեան եւ կարգապահական ուժերը, ոստիկանութիւնը, եւ բանակը: Եւ երրորդ վերջապէս, Թուտէ կազմակերպութիւնը, որ իր ձեռքին մեծագոյն զէնք եւ խաղաթուղթն է Արեւմուտքի դէմ: Պէտք չէ եզրակացնել թէ ինք ձախակողմեան ըմբռնումներ ունի: Ընդհակառակն երբեմն կը հալածէ, կը բանտարկէ Թուտէի վարիչները: Կը փակէ անոնց թերթերը եւ հիմնարկները: Բայց, ի հարկին, Մոսատեղ ի վիճակի է անոնց զանգուածը փողոց քաշելու... Անկասկած, Պարսկաստանի մէջ ամէնէն լաւ կազմակերպուած, կարգապահ եւ զոհողութեան պատրաստ կուսակցութիւնը՝ Թուտէն է: Անոնք ալ իրենց հաշիւներն ունին, — իշխանութեան գլուխ գալ: Մանաւանդ որ կը ղեկավարուին դուրսէն ...

Մոսատեղ, երկար ժամանակ վայելած է Ամերիկայի բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը, բայց ոչ վերջին ամիսները, ինչպէս կ'երեւայ:

Այսպէս ուրեմն, Մոսատեղ դէմ էր արքունիքին: Եւ կը պահանջէր որ վեհապետը թագաւորէ միայն եւ ոչ թէ կառավարէ: Այդ կապակցութեամբ, քանի մը ամիս առաջ փոխել տուաւ պալատական նախարար Ալայը: Յետոյ, վեհապետին ձեռքէն առաւ արքունի հողերու բաշխման իրաւունքը եւ կառավարութեան յանձնեց: Թագաւորին շրջապատէն շատերը, հեռացնել տուաւ երկրէն: Եւ որոշեց իր ձեռքն առնել բոլոր զինեալ ուժերու վերին հրամանատարութիւնը, որ վեհապետին կը պատկանի ըստ սահմանադրութեան:

Այսպէս, արդէն շուք մը մնացած էր Շահն Շահէն եւ զարմանալի չէ որ ան երկրէն կը հեռանայ, անյաջող ձեռնարկի մը վերջ:

Մոսատեղը հակառակ է նաեւ կրօնապետ Քաշանիին եւ վտանգաւոր մրցակից կը նկատէ զայն: Եւ անոր առաջին հարուածը տուաւ չձգելով որ վերընտրուի նախագահ երեսփ. ժողովին (Մէճլիս):

Մոսատեղը հակառակ է Անգլիային եւ Մ. Նահանգներուն: Իսկ Խ. Միութեա՞ն.. Դժուար է թափանցել աւելի հեռուն: Պիտի չզարմանանք եթէ օր մը ճամբու դըրուին նաեւ Ամերիկացիները իրենց 4րդ կէտով եւ զինուորական առաքելութիւնով:

Ի՞նչ կ'ուզէ Մոսատեղ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ կ'ուզէ Պարսկաստանը տանիլ դէպի հանրապետութեան եւ ինքն ալ դառնալ անոր առաջին նախագահը: Սակաւաթիւ են անոնք որ կը կարծեն թէ Մոսատեղ Ռուսերուն գիրկը կ'իյնայ: Բայց տարակոյս չկայ թէ անոնց բարեկամութիւնը կը փնտռէ, իբրեւ անմիջական եւ հզօրագոյն դրացին:

Պիտի յաջողի՞: Դժուար է ճշգրիտ պատասխանել: Բայց փաստ է որ ցարդ յաջողեցաւ ամէն բանի մէջ:

Երկրին մէջ, Թուտէական ազդակէն զատ, կայ նաեւ ուրիշ կարեւոր ազդակ մը,— բանակը: Պէտք է նշել որ վերջին տարուան ընթացքին վհատած է նաեւ բանակը եւ իր ուղղութիւնը որոշ չափով կորսնցուցած: Մեծ փոփոխութիւններ կատարուեցան բանակի կազմին մէջ: Բաւական կորովի եւ արժէքաւոր բարձր ըսպաներ հանգստեան կոչուեցան եւ մեկուսացուեցան: Դիրքերու եւ պաշտօններու շարք մը փոփոխութիւններ եղան: Այսկերպով, մասամբ չէզոքացուած էր բանակի կողմէ գալիք վտանգը: Կը մնայ որ Մոսատեղը հասնի իր փառքի գագաթնակէտին, ապաւինելով իր գաղափարներուն, «Ազգ. ճակատ»ին եւ «Թուտէ» կազմակերպութեան:

Պարսկաստանի մէջ անհաւանական չեն մեծ անակնկալները ...

Կ'ուզէի որ մեր ընթերցողները անդրադառնան թէ ներքին եւ քաղաքական ինչ ծանր պայմաններու մէջ կը գտնուի իրանահայ գաղութը: Ինչպէս տեսանք, երկիրը անստուգութեան մատնուած է: Ամենօրեայ ցոյցեր եւ արիւնահեղութիւններ ալ պակաս չեն: Դուրսէն խորհրդային դրացնութիւնը, երկու հազար քիլոմեթրի վրայ թառած, իր բազուկը կ'երկարէ ամէնուրեք մղձաւանջի տակ պահելով ամբողջ երկիրը: Ներսէն անընդհատ կը գործէ իրենց հրամանին ենթակայ Թուտէ կազմակերպութիւնը, որու մէջ դժբախտաբար Հայեր ալ չեն պակսիր եւ միշտ առաջին գծի վրայ կ'ուզեն երեւալ: Անոնք ամէն միջոց կը փորձեն կազմալուծելու համար հայ համայնքի խաղաղ կեանքը եւ ամէն անգամ իրենց պարսիկ ընկերները յառաջ քշելով յաճախ կը պըղտորեն ազգամիջեան յարաբերութիւնները:

Հակառակ բոլոր այս ներքին եւ արտաքին աննպաստ պայմաններուն, իրանահայ գաղութը անարդել կը շարունակէ իր ճամբան: Թէեւ թիւով ալ նուազած է, ներգաղթին տուրք տալով քսան հազար հոգի, բայց յամառօրէն կապուած է իր լեզուին, դպրոցին, եկեղեցիին եւ մշակոյթին: Մենք տեսանք թէ ինչ վերելք ունեցած է վերջին տարիներս կրթական ասպարէզին մէջ: Այդպէս է նաեւ Միջին Արեւելքի միւս հայ գաղութներուն մէջ: Եւ երբ հաշուելու ըլլանք այս երկիրներու տասնեակ հազարաւոր աշակերտներու թիւը, անոնց ուսուցման համար սահմանուած տասնեակ մլն. ֆր.ի վարկը, ակամայ հարց կուտանք,— Հայկ. արտասահմանը պակա՞ս ազդակ է ինքնապաշտպանութեան համար, քան մեր կարմիր հայրենիքը իր պետական միջոցներով եւ հնարաւորութիւններով ...

Մեզի կը մնայ յաջողութիւն մաղթել եւ մեր գնահատանքի խօսքը ուղղել իրանահայ գաղութին, որ մեծ բաժին ունի այդ վաստակին մէջ:

ԽԱՆ

ԽՄԲ.— Աւելորդ է յիշեցնել թէ այս տեսութիւնը գրուած է վերջին յեղաշրջումէն առաջ: Ազգ. կեանքի մնացեալ մասը՝ յաջորդով:

Ա.— Ես դրամը Պ. Ա.էն առի, եւ Պ. Բ.ին քուէարկեցի:

Բ.— Ես երկուքէն ալ առի, եւ մէկուն ալ չքուէարկեցի ...

×

Ա.— Երեք ամիսէ ի վեր ձեռագիրս ձեր քովն է, եւ դեռ չտպեցիք:

Խմբագրապետը.— Հոմերոս 2500 տարի սպասեց՝ մինչեւ որ իր գործերը արժանի եղան տպագրութեան ....

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ
Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Անցեալ Յուլիսին մեծ հանդիսութիւններ կատարուեցան Խ. Միութեան մէջ, համայնավար կուսակցութեան յիսնամեակին առթիւ: Միտինկներով յօդուածներ եւ բազմալեզու գիրքեր հրատարակուեցան, փառաբանելու համար այս տարեդարձը :

Միջազգային մամուլն ալ մանրամասնօրէն արձանագրեց այս դէպքը, պատմական տեղեկութիւններով :

1903 Յուլիս 30ին էր որ Լոնտոնի մէջ կը հաւաքուէր «Ռուսիոյ Սոցիալ – Դեմոկրատ բանուորական կուսակցութեան» Բ. համագումարը, որ մարքսեան կազմակերպութիւն մը պիտի ստեղծէր նոր դրութեամբ, բոլորովին տարբեր «բարենորոգչական» կոչուած հոսանքէն :

Այդ նոր կազմակերպութեան ոգին էր «մեծ եւ հանճարեղ» Լենինը, ինչպէս կը կոչեն այժմ, երկրորդական գծի վրայ դնելով Սթալինը :

Կուսակցութեան հաստատումէն վերջ, երկու հոսանքներ յառաջ եկան, փոքրամասնական (մենշեւիկ) եւ մեծամասնական (բոլշեւիկ): **Այս վերջին թեւն էր որ** յաղթական հանդիսացաւ :

Ի՞նչ ուժ կը ներկայացնէ կազմակերպութիւնը, Խ. Միութեան մէջ:

«Լը Մոնտ»ի ռուսագէտ աշխատակիցը, Անտրէ Փիէռ, փաստացի տեղեկութիւններ կը հրատարակէ այս առթիւ :

Կուսակցութիւնը հազիւ 80·000 անդամ ունէր 1917ին: Այժմ իր թիւը կը հաշուէ մօտ եօթը միլիոն:

Գ. Մալենքով երբ իր տեղեկագիրը ներկայացուց ԺԹ. համագումարին (1952 Հոկտեմբեր 5), անդամներու թիւը կը ցուցնէր 6·882·145, որոնց 6·013·259ը գործօն, 868·886ը թեկնածու : Կը նշանակէ թէ Խ. Միութիւնը իր 200–210 միլիոն բնակիչներով ենթակայ է աննշան փոքրամասնութեան մը որ ամբողջ բնակչութեան երեք առ հարիւրը կը ներկայացնէ :

Յօդուածագիրը դիտել կուտայ թէ ահագին է այս համեմատութիւնը, եթէ նկատի առնենք պատմականօրէն:

Երբ Լենին Զուիցերիայէն Ռուսիա վերադարձաւ 1917ին, կայսրութիւնը 130 միլիոն բնակիչ ունէր, իսկ իր կուսակցութիւնը հազիւ 80·000 անդամ: Ճիշդ է, քանի մը ամիսէն այս թիւը կրկնապատկուեցաւ, բայց 240·000 հաւատարիմներով էր որ Լենին իշխանութիւնը գրաւեց բռնօրէն եւ ասպարէզէն քշեց միւս կուսակցութիւնները, (մասնաւորապէս սոց. յեղ. կուսակցութիւնը), որոնք շատ աւելի խոր արմատներ ունէին երկրին մէջ քան իր կազմակերպութիւնը :

1918 Մարտին, երբ 7րդ. համագումարը տեղի կ'ունենար եւ Պրեստ – Լիթովսքի դաշնագիրը կը կնքուէր, կուսակցութեան անդամներուն թիւն էր 270·000: Այս թիւը բազմապատկուեցաւ քաղաքացիական պատերազմի ընթացքին, 732·000ի հասնելով 1921ին, երբ տեղի կ'ունենար տասներորդ համագումարը: Այն ատեն կը բաղկանար հետեւեալ դասակարգերէն. — 41 առ հարիւր բանուոր, 28·2 առ հարիւր գիւղացի եւ 30·8 առ հարիւր պաշտօնեայ: Լենին մեռաւ 1924ին, երբ կուսակցութիւնը դեռ չէր հասած առաջին միլիոնին :

Իր անհետացումէն երեք տարի վերջն էր որ անդամներուն թիւը հասաւ 1·47·000ի, համաձայն 1927 Յունուար 10ի վիճակագրութեան: Այն ատեն Խ. Միութիւնը ունէր 147 միլիոն բնակիչ, այնպէս որ կուսակցութեան անդամներուն թիւը հազիւ բնակչութեան մէկ հարիւրերորդը կը կազմէր:

Անդամներու աճումը դանդաղ կ'ընթանար մինչեւ 1930: ԺԶ. համագումարին 1·677·910 անդամ կը հաշուէին, իսկ բանուորներուն համեմատութիւնը 68·2 առ հարիւր էր: Երեք տարի վերջ, 1933 Յունուար 1ին, անդամներուն թիւը հասած էր 3·555·000ի:

Այն ատեն էր որ ներքին խլրտումներու շրջան մը սկսաւ: Դէպի աջ եւ դէպի ձախ թեքումներ, Կիրովի սպանութիւնը (1934 Դեկտ. 1) եւ ուրիշ դէպքեր տեղի տուին ծանր տագնապի մը որ տեւեց մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտը: Սթալինեան ղեկավարութիւնը ձեռնարկեց զանգուածային մաքրագործումներու: Անդամներու նուազումը շարունակուեցաւ մինչեւ 1938: Այսպէս, 1935ին անդամներու թիւն էր 3·358·000, 1936ին 2·076·642, 1937ին 1·981·697, 1938ին 1·920·000:

ԺԸ. համագումարին (1939 Մարտ) թիւը բարձրացած էր 2·477·666ի, որոնց 1·588·852ը գործօն: Սթալին իր տեղեկագրին մէջ կ'ըսէր թէ 1933 – 36ի մաքրագործումները անխուսափելի էին, թէ կուսակցութիւնը զօրացած է թափթփուքները թօթուելով եւ թէ զանգուածային մաքրագործումներու շրջանը փակուած է: 1940ին անդամներու թիւը կը հաշուէին 3·400·000, այսինքն իբր մէկ միլիոն աւելի մէկ տարուան մէջ:

Պատերազմի տարիներուն անդամներու թիւը բազմապատկուելով, 1945 Յունուար 1ին հասած էր 5·760·369ի, որոնց 3·965·530ը գործօն, 1·794·839ը թեկնածու: Այս վերջին համեմատութիւնը կը ցուցնէ թէ որքան պակաս էր շարքերուն կուսակցական դաստիարակութիւնը: Բայց եւ այնպէս աճումը շարունակուեցաւ եւ 1947 Յունուար 1ին անդամներուն թիւը մեծապէս կ'անցնէր վեց միլիոնը: Այնուհետեւ անդամակցութիւնը զգալապէս թուլցաւ, ինչպէս կ'ապացուցանէ Մալենքովի տրուած թիւը: Վեց տարուան ընթացքին յաւելումը եղած է միայն 700·000 :

Միջանկեալ ըսենք թէ Եուկոսլաւիան, որ 17 միլիոն բնակիչ ունի, 779·000 համայնավար անդամ կը հաշուէ :

ԲԱՐՁՐԱՑԻՐ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օգոստոս 4ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործօն անդամներէն Գ. Եկքովանեանի ինքնաշարժով Մարսէյլէն ճամբայ կ'ելլենք դէպի Կափ: Հաճելի ճամբորդութենէ մը վերջ, քաղաքէն երեք քիլոմեթր մնացած կը հանդիպիմ բարեկամներու եւ ծանօթներու որոնք եկած են իրենց ամառնային արձակուրդը անցընելու :

Մէկ գիշեր հիւր մնալէ վերջ, յաջորդ օրը կ'ուղղուինք հայ արիներու եւ արենոյշներու բանակավայրը, որ կը գտնուի Մարսէյլէն երկու հարիւր քիլոմեթր, Կափ քաղաքէն ալ հինգ քիլոմեթր դէպի հիւսիս արեւելք, ծովէն 1200 մեթր բարձր, ընդարձակ ագարակի մը մէջ, օժտուած ամէն յարմարութիւններով եւ գեղեցիկ տեսարաններով :

Հազիւ հասած կայանը կը շրջապատուինք արեւէն խանձած առոյգ, եւ սեւ ու անուշիկ աչքերով հայ ձագուկներու : Մեզ կը դիմաւորէ խմբապետուհին Տիկին Շամիրեան, միշտ աշխոյժ : Հակառակ իր ընտանեկան ծանր հոգերուն, ան քանի տարիէ ի վեր կը տանի այս ազգօգուտ Միութեան գործունէութեան մեծ բաժինը, իբրեւ նուիրական պարտականութիւն մը: Քիչ վերջ խումբ մը պատանիներ անմեղ կատակներով զիս կը ներկայացնեն կայանի հոգածու հօր, Պ. Գեղամ Շամիրեանի: Ահաւասիկ Միութեան սիրտը, խմբապետուհի Քրիստինէ Շաքարեանը, հեզահամբոյր, եւ սակաւախօս : Եւ ահա Խօժէնի Թէլեանը, երբեմն խոժոռ, երբեմն մեղմ: Հապա սա Ա. Շամիրեա՞նը, կարծես գեղարուեստական բաժնի ուսուցչուհի մը՝ իր շուրջ հաւաքած խմբակները կը վարժեցնէ: Ձի խօսիր այլ կը գործէ: Նոյնպէս Մելինէն, Սոնիան : Ո՞ր մէկը յիշել այս համեստ մշակներուն :

Այս տարի ունին նաեւ արիներու խումբը խոստմնալից պատանիներով, որոնց խմբապետն է Յ. Պառաւեան, իր օրինակելի շարժուձեւերով, փոխ – խմբապետներ Կ. Պէրպէրեանը, Հ. Պառաւեանը, Կ. Թաշճեանը, Մ. Շամիրեանը, որոնք ապագայ կը խոստանան «Բարձրացիր բարձրացուր»ի նշանաբանին տակ :

Կայանը ունի 80 արիներ, արենոյշներ, գայլիկներ եւ թեւիկներ չորս խումբերու բաժնուած: Ամէն ոք իր պարտականութեան գիտակից սիրով կը կատարէ իր աշխատանքի բաժինը: Տարիներու փորձառութիւնը մեքենայի մը վերածած է զիրենք: Մէկը միւսէն վար մնալ չուզեր : Եղած թերութիւնները կը սրբագրուին իրենց առօրեայ աշխատանքներէն վերջ, ի ներկայութեան քոյրիկին :

Կը հետեւիմ իրենց ուտելիքին, մաքրութեան, ամէն մէկ շարժ ու ձեւին ու կը յանգիմ այն եզրակացութեան թէ այս Միութիւնը եղբայրութեան դարբնոցն է: Միակ թերութիւնը. — հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն՝ ֆրանսերէնը չեչտուած կերպով աչքի կը զարնէ:

Միշտ իրենց հետ է նաեւ մեր տարագիր եռագոյնը: Ամէն առաւօտ պարզումը կը կատարուի ազգային եւ սկաուտական երգերով: Կարելի չէ տեսարանը դիտել առանց ազդուելու: Մանկական բերաններէ դուրս կը թռչին «Հայը բարձր, Հայը վեր», «Յառաջ նահատակ» եւ ուրիշ երգեր, որոնք կը խռովեն հոգիդ: Կը բարձրանայ եռագոյնը ու անոր հետ, դիտողի սիրտը կ'ուռի, պայթելու աստիճան : Մտածումներ, անցքեր ժապաւէնի նման իրարու կը յաջորդեն: Հողը օտար, միջավայրը խորթ, արդեօ՞ք պիտի կրնանք դիմանալ, տոկալ, այո, սիրելի Նարդունի: Պէտք է տոկալ, արհամարհել բոլոր խոչընդոտները Մեսրոպեան տառերը մէկ մէկ սուր ըրած տանք մեր նոր սերունդին ձեռքը, համայնակուլ եօթը գլխանի վիշապին դիմադրելու համար: Հայուն գոյութեան սպառնացող այս ճգնաժամուն ով որ կը մտածէ հարստութեան մասին, ով որ կ'աշխատի միայն իր անձին համար կամ չէզոք դիրք մը կը բռնէ ի տես սպիտակ ջարդին՝ Հայ չէ :

Միութեան բազմակողմանի աշխատանքներուն պատկերը կարելի չէ տալ քանի մը տողով: Կրնամ ըսել թէ Ֆրանսայի մէջ իբրեւ սկաուտական միութիւն իր նմանը չունի, շնորհիւ մօտ երկու տասնեակ խմբապետներու եւ խմբապետուհիներու տքնաջան աշխատանքին :

Վերջերս իրաւասութեան խնդիր մը ծագած էր հովանաւոր մարմնին շուրջ: Կը մաղթեմ որ թիւրիմացութիւնները հարթուին եւ անարգել շարունակուի այս փրկարար ձեռնարկը :

Անշուշտ Մարսէյլի հայութիւնն ալ պիտի չխնայէ իր կարելին, աջակցելով այս և նման միութիւններու, որոնք սրտանց կ'աշխատին Հայը Հայ պահելու համար:

Գ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ

ՄԱՐՈՔ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Քանի մը պատմական տեղեկութիւններ՝ Մարոքի ներքին խլրտումներուն առթիւ. —

1911 Նոյեմբերի Ֆրանքեւգերման համաձայնութեամբ Ֆրանսա իրաւունք ստացաւ ազատօրէն գործելու Մարոքի մէջ: Նոյն տարուան Մայիսին Ֆրանսական զօրքը օգնութեան հասաւ Սուլթան Մուլայ Հաֆիտի որ պաշարուած էր Ֆէսի մէջ, իր իսկ զօրքին կողմէ:

Ֆրանքեւմարոքեան դաշնագիրը կնքուեցաւ 1912 Մարտ 30ին: Նոյն տարուան ապրիլ 28ին զօր. Լիոթէյի կը յանձնուէր գաղթավայրին զին. իշխանութիւնը, իսկ Սուլթանը հրաժարելով իրեն կը յաջորդէր Մուլայ Եուսէֆ:

✕ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, բոլոր գլխաւոր քաղաքները համախմբուած են նոր Իմամին շուրջը: Հինգ հազար ռազմիկներ Մարաքէշ իջած են լեռներէն, Այտ էլ Քէպիրի տօնին առթիւ որ սկսաւ ուրբաթ օր: Բոլորն ալ զինուած են: Տակաւին 10–12·000 հոգի եւս կը սպասուին: Այս պատկառելի ուժը ենթակայ է Մարաքէշի փաշային որ գլուխ հանեց Սուլթանին դահընկէցութիւնը եւ որ կը սպասէ Ֆրանսայի վճռական միջամտութեան :

Սուլթանին կուսակիցները թռուցիկներ ցրուած են, պահանջելով սուգի օր հռչակել Այտ էլ Քէպիրի տօնը:

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Ուրեմն ոչ հետը խօսեցաք եւ ոչ ալ սպաննեցիք զայն :

— Նոյնիսկ եթէ սպաննած ըլլայի, չէք խորհիր թէ պարզօրէն պիտի հաղորդէի ձեզի այդ պարագան: Սակայն քանի որ գիտնալ կ'ուզէք, ըսեմ ձեզի թէ ես չեմ սպաննած զայն :

— Լաւ ուրեմն, կարեւորութիւն չունի:

— Ի՞նչը կարեւորութիւն չունի :

— Ծխամորճ մաքրելու յատուկ գործիքին հոն գտնուիլը: Ձեզ տեսնել ուզելուս պատճառը ուրիշ է: Թերեւս Օր. Տեպենհամ ձեզի հաղորդած է թէ ես ականջալուր եղած եմ ձեր երկուքին միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութեան մը, Գոնեայի կայարանը :

Գնդապետը չպատասխանեց, եւ Փուարո շարունակեց .

— Օր. Տեպենհամ կ'ըսէր. «Ոչ հիմա, երբ որ վերջանայ այս գործը, երբ որ մեր ետեւը ձգենք զայն»: Ի՞նչ է այս խօսքերուն նշանակութիւնը :

— Կը ցաւիմ, Պ. Փուարօ, բայց պիտի չկարենամ պատասխանել ձեր հարցումին:

— Ինչո՞ւ:

— Ինչո՞ւ Օր. Տեպենհամի չէք հարցներ :

— Հարցուցի:

— Եւ մերժե՞ց:

— Այո:

— Ուրեմն ես ալ պարտաւոր եմ լռել :

— Այդ ձեւով կրնաք մեկնիլ:

— Օր. Տեպենհամ ըսաւ թէ անձնական խնդրի մը համար կը խօսէր :

— Ինչո՞ւ չէք հաւատար ուրեմն :

— Որովհետեւ Օր. Տեպենհամէ կը կասկածիմ քիչ մը :

— Անոր դէմ ոչ մէկ փաստ ունիք:

— Կը սխալիք, գիտեմ օրինակի համար թէ Օր. Տեպենհամ Տէյզի Արմսթրոնկի մանկատածն էր :

Լռութիւն տիրեց:

Փուարօ գլուխը մէկ կողմ ծռած գնդապետը կը դիտէր:

— Կը տեսնէք որ, շարունակեց, ձեր կարծածէն աւելի շատ բան գիտեմ: Եթէ Օր. Տեպենհամ անմեղ էր ուրեմն ինչո՞ւ ծածկեց իրականութիւնը: Ինչո՞ւ ինծի ըսաւ թէ Ամերիկա չէ գացած: Ինչո՞ւ ստեց ինծի:

— Պէտք է իրեն ուղղէք այս հարցումը:

Փուարօ պաշտօնեան կանչեց եւ հրամայեց որ իր մօտ առաջնորդէ Օր. Տեպենհամը:

Երկու վայրկեան վերջ Մէրի Տեպենհամ ճաշարան վակոնը մտաւ :

ԳԼՈՒԽ Է.— Ո՞Վ Է ՄԷՐԻ ՏԵՊԵՆՀԱՄ

★

Ներս մտած պահուն շատ գեղեցիկ էր Մէրի Տեպենհամ: Ակնարկ մը նետեց գնդապետին, յետոյ Փուարոյի դարձաւ :

— Զիս տեսնել փափաքեր էք, պարոն :

— Այո, օրիորդ, ձեզի պիտի հարցնէի թէ ինչո՞ւ ստեցիք այս առաւօտ :

— Ստե՞լ: Չեմ հասկնար թէ ինչ ըսել կ'ուզէք :

— Մեզմէ ծածկեցիք թէ Տէյզի Արմսթրոնկի առեւանգուած շրջանին Արմսթրոնկներու բնակարանը կը գտնուէիք. յետոյ ըսիք թէ երբեք Ամերիկա գացած չէք :

— Ճիշդ է, ըսաւ Անգլուհին:

— Ոչ: Օրիորդ, ճիշդ չէ :

— Սխալ կը հասկնաք ըսածս, ըսել կ'ուզեմ թէ ճիշդ է թէ ստեցի:

— Ուրեմն կը խոստովանիք:

Մէրի Տեպենհամ ժպտեցաւ :

— Անշուշտ, քանի որ երեւան հանեցիք սուտս :

— Ուրախ ըլլալու ենք որ գոնէ անկեղծ էք, Օրիորդ :

— Ուրիշ բան մը ընել կարելի չէ այս պայմաններուն տակ :

— Ճիշդ է: Իսկ հիմա, Օրիորդ, կրնա՞մ հարցնել այդ սուտին պատճառը :

— Հասկնալի է սակայն, չէ՞ :

— Ես այդքան շուտ հասկնալու կարողութիւն չունիմ. լաւ կ'ըլլայ որ դուք բացատրէք :

— Թերեւս ձեզի ծանօթ չէ թէ երիտասարդ աղջիկ մը ինչ դժուարութիւններու կը հանդիպի կեանքի մէջ, Պ. Փուարօ: Կը կարծէք թէ դիւրաւ գործ պիտի գտնէի իբրեւ մանկատած, երբ ամբողջ աշխարհ լսէր թէ Արմսթրոնկներու բնակարանը գտնուած եմ: Ցարդ յաջողած եմ կեանքի մէջ: Միշտ լաւ տուներու մէջ աշխատած եմ: Չուզեցի որ անունս խառնուի այս ոճրին :

— Կրնայի՞ք ինծի վստահիլ ձեր այդ գաղտնիքը, Օրիորդ: Հիմա գանք ձեր ուրիշ մէկ սուտին: Կարելի՞ բան է որ ճանչցած չըլլաք Տիկին Արմսթրոնկի քոյրը որ կոմսուհի Անտրէնյի կը կոչուի ներկայիս:

— Կոմսուհի՞ն, բայց ան շատ փոքր էր այդ թուականին. հիմա մեծցած է, ինքնիրենս կ'ըսէի թէ մէկու մը կը նմանցնեմ զայն, բայց դէմքէն աւելի հագուստներուն ուշադրութիւն դարձուցի :

— Իսկ սա ծանօթ խնդրին մասին պիտի չյուսաբանէ՞ք մեզ, Օրիորդ:

— Չեմ կրնար, չեմ կրնար, ըսաւ Մէրի Տեպենհամ ցած ձայնով :

Յետոյ յանկարծ դէմքը ծածկեց ձեռքերով եւ սկսաւ արտասուել: Գնդապետը ոտքի ցատկեց եւ անոր մօտեցաւ :

— Ինծի նայէ, Մէրի ...

(Շար.)

քալէին: Զօր. Կիյոմ կացութիւնը հաղորդեց Փարիզ, ուր Նախարարական խորհուրդը անընդհատ նիստ կը գումարէր: Կառավարութիւնը անմիջապէս հրամաններ հաղորդեց եւ զօրավարը Սուլթանին ներկայացաւ: Սուլթանը մերժեց հրաժարիլ: Ասոր վրայ զօրավարը յայտնեց թէ կառավարութիւնը որոշած է հեռացնել զինքը: Մէկ ժամ վերջ Սուլթանը եւ իր զաւակները կը հեռանային Ռապաթէն (մայրաքաղաք), ուր ստուարաթիւ զինուորներ եւ ոստիկաններ դիրք բռնած էին: Միեւնոյն ատեն պաշարման վիճակ կը հաստատուէր ամբողջ երկրին մէջ:

Աքսորականները Քորսիքա ղրկուած էին զօր. Կիյոմի օդանաւով, ժամը 15ին: Պալատը պաշարուած էր ոչ միայն զինուորներով, այլեւ հրասայլերով, թնդանօթներով եւ գնդացիրներով:

Ինչպէս կ'երեւայ, կառավարութիւնը նախապէս որոշած էր միջին ճամբայ մը գտնել, առաջարկելով որ Սուլթանը հրաժարի եւ իրեն յաջորդէ երկրորդ զաւակը: Բայց Սուլթանը կը մերժէր, իսկ անհամար լեռնականներ քաղաք իջնելով սպառնալից դիրք մը բռնած էին: Ուրեմն անխուսափելի կը համարուէին խռովութիւնները: Այս հեռանկարին առջեւ, փոքրադոյն չարիք նկատած են հեռացնել Սուլթանը:

Այս առթիւ հետեւեալ զեկոյցը հաղորդուեցաւ վարչապետութեան դրասենեակէն, —

« Պ. Ժոռժ Պիտօ Նախարարական խորհուրդին առջեւ պարզեց այս առտու ստացուած տեղեկութիւնները: Կը հաստատուէր թէ մարզպանին հաշտարար ձեռնարկները այնպիսի դժուարութեանց հանդիպած են որ միայն զինեալ ուժով կարելի է հարթել: Այս պարագան ծայր աստիճան ծանրակշիռ տնօրինութիւն մը պիտի ըլլար խալամական մեծ տօնի նախօրեակին եւ Ֆրանսայի հաւատարիմներուն դէմ: Մարզպանը հրահանգ ստացաւ բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու, որպէսզի ընդհանուր ապահովութեան հետ փրկուի գահուն ապագան անվիճելի պայմաններու մէջ, համաձայն աւանդութեան եւ հովանաւոր պետութեան իրաւունքներուն եւ պարտականութեանց »:

Կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ զօր. Կիյոմ գործած է իր հայեցողութեամբ, աւելի մեծ չարիքներ խափանելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, նոր կացութիւն մը ստեղծուած է Մարոքի մէջ եւ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Ի հարկին ձերբակալութիւններ պիտի կատարուին եւ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին որպէսզի Պէրպէրները իրենց լեռները քաշուին:

Երէկ նոր զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ որ «քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային բարենորոգումներու նոր շրջան մը բացուի Մարոքի մէջ, վարչական վերակազմութեամբ եւ աւելի սերտ գործակցութեամբ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ տարեդարձին առթիւ մեծ հանդիսութիւններ տեղի պիտի ունենան այսօր եւ վաղը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ մասնաւոր պատուիրակութիւն մը գնաց Մոսկուա, խորհրդակցելու եւ հրահանգներ ստանալու համար:

ՔՈՐԷԱՅԻ հաշտութեան խորհրդաժողովը պիտի գումարուի Ժընեւի մէջ, համաձայն վերջին տեղեկութեանց: Վիշինսկի չափաւոր ճառ մը խօսեցաւ, ժպտելով ամերիկեան պատուիրակին, ինչ որ բարենշան երեւոյթ մը մը կը համարուի բանդէտներու կողմէ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը, Պ. Էտկառ Ֆոռ, մանրամասնօրէն պարզելով իր ծրագիրը, յայտարարեց թէ կարգ մը միջոցներ ձեռք պիտի առնէն, գիները իջեցնելու համար:

ԱՏՐՊԷՋԱՆԻ մէջ վարչական փոփոխութիւնները կը շարունակուին: Մէկ ամսուան միջոցին պաշտօնանկ եղած են երեք ականաւոր դէմքեր:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ փոխ–վարչապետը, գնդ. Կամալ Նասըր, որ փաստօրէն կը վարէ նախագահութիւնը, կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին որպէսզի «պատրաստ ըլլան կռուելու որեւէ ատեն եւ որեւէ տեղի մէջ, անգլիական գրաւման դէմ»:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր գաւառի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն շարունակել իրենց վճարումները *չէք–փոսթալի* միջոցաւ, դիւրացնելու համար վարչութեանս գործը, մանաւանդ որ բդթատարական գործադուլը մեծապէս վնասած է նաեւ մեր գանձումներուն:

Մեր բոլոր բաժանորդները պիտի ստանան իրենց թերթերը ամենիջապէս որ բդթատարը ընդունի: Ներողութիւն կը խնդրենք այս ակամայ յապաղումներուն առթիւ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, բդթատարական գործադուլին հետեւանքով:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ բոլոր բաժանորդները կրնան իրենց թերթերը ստանալ դիմելով խմբագրատուն:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդները դիմեն ընկեր Բարթող Փափազեանի:

×

ԳԼԱՄԱՐԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ ընկեր Հրանտ Սամուէլէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՏԱԼՈՎ ՈՒՇ – ԿԱՆՈՒԽ ԿԸ ՇԱՀԻՔ

« Յառաջ » բազմաթիւ բաժանորդներ ունի ոչ միայն Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու, այլ եւ Միջին Արեւելքի, Ալժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի մէջ եւ Ափրիկէի խորերը, (Քամերուն, Քոնկօ, Եթովպիա եւն.):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի: *Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ.* 600 էջ: Տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ. 1953: Գին 3 տոլար:

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ:

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՈՒՐԱԽԱՅՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամի « Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան–Տուներուն »: Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, ռատիօ գործիք, երգապնակ (տիսք), գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.):

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մեծ ծղոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք:

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ *Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել* ROQ.29-00 *ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները:*

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամսեայ 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ • DIMANCHE 23 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7148 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2559

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄ

Ամառ մըն ալ սահեցաւ ...

Ամառ մը, որ կորսնցուցած էր իր բնական շնորհները, բացառիկ նեւեւէջներով:

Օր մը արեւ, օր մը անձրեւ: Ցետոյ սառնաշունչ քամիներ եւ փոթորիկ:

Եւ վերջապէս ընդհանուր գործադուլ, որ կը տեւէ տակաւին, բոլորելով երրորդ շաբաթը: Նոյնիսկ նոր ճեղքեր բանալով, հակառակ բոլոր միջամտութեանց եւ բանակցութեանց:

Այսպէս, ամառը սահեցաւ անհաճոյ, յաճախ անտանելի անակնկալներով:

Իրար խառնուեցան բնութեան քմայքը եւ մարդկութեան խռովքը:

Եւ խորացաւ, սաստկացաւ անստուգութեան մղձաւանջը, քանի որ քաղաքական գետնի վրայ եւս լեռնակուտակ ամպեր կը խափանեն լոյսը:

Պատասխանատու բերանները կ՚աղղաբարեն, փոխն ի փոխը.

— Նոր փոթորիկի մը վտանգը մեղմացած, բայց անհետացած չէ: Զգլլայ որ Թուլցնէք արթնութեան եւ վերագինման ճիգը:

Եւ յարաճուն, խելագար մրցակցութիւն մը՝ մէկը միւսէն մահացու, քանդիչ զէնքեր հնարելու:

— Զրածին ռո՞մբ: Մի՛ պարծենաք: Մենք ալ ունինք...

Անշուշտ այս բոլորը վերջ մը պիտի գտնեն, ինչպէս բնութեան բացառիկ անակնկալները:

Ամէն պարագայի մէջ, կեանքը իր պահանջներն ունի: Որ եւ է շարժում կանգ չի կրնար առնել:

Ամրան պիտի յաջորդէ աշունը: Ցետոյ պիտի ունենանք ձմեռ եւ նորէն գարուն:

Տարուան ո՞ր եղանակին դադար առած է մարդկային գործունէութիւնը, որեւէ միջավայրի մէջ:

Մենք ալ, իբրեւ մէկ մասնիկը նոյն մարդկութեան, պիտի շարունակենք մշակել մեր փոքր ածուն: Հակառակ բոլոր ամպերուն եւ փոթորիկներուն:

Վա՛յ այն օրուան, երբ գործադուլի հոգեբանութիւն մը վարակէ մեր հանրային կեանքը:

Փոխարերաբար գոռ ծածելով այդ բառը, տեսակ մը գործադուլ պիտի համարէինք, եթէ, մէկ տարիէն միւսը, ամայանար հանրային գործունէութեան ասպարէզը:

Իսկապէս, գործադուլէ մը տարբերութիւն պիտի չունենար, եթէ պիտանի եւ տրամադրելի տարրերը խմբովին խուսափէին աշխատանքէ: Ոչ թէ օրավարձի յաւելում պահանջելով, այլ կորսնցնելով ամէն հաւատք եւ խանդավառութիւն:

Մենք պետական միջոցներ չունինք, խափանելու համար այսպիսի դասալքութիւն մը:

Բայց ունինք մեր գիտակցութիւնը, որ միշտ ալ ցոյց տուած է փրկութեան ճամբան, ամէնէն մռայլ օրերուն: Եւ ամէնէն դժոխային շրջապատին մէջ:

Հետեւանքը անդարմանելի պիտի ըլլար, եթէ յանկարծ այդ հրաշագործ ուժն ալ կորսնցնէինք:

Այդ գիտակցութիւնը կը թելադրէ ոչ միայն կանգ չառնել որեւէ ճակատի վրայ, այլեւ բազմապատկել ճիգերը: Նորոգուիլ: Ժամանակին հետ քալել:

Շատ բան մաշեցաւ վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին:

Անհրաժեշտ է նոր աւիշ: Վերանորոգում: Մեր բնակած երկրէն մինչեւ հաբեւան գաղութները: Ամուր կազմակերպութիւն եւ շինարար շարժում:

Ինչ որ կը յիշեցնենք պարբերաբար, մեր ուժերէն վեր չէ:

Միանգամ ընդ միշտ համոզուինք թէ մինակ ենք: Ոչ հեռաւոր սուրբ, ոչ ալ ուրիշ խնամակալութիւն:

Մենք պիտի տնօրինենք մեր ճակատագիրը: Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ ԿԱՄԱՑ ԿԱՄԱՑ

★

ՇԱՐՔ ՄԸ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ ոչ – համայնավար սենտիքաները հրահանգած են իրենց անդամներուն վերսկսիլ աշխատանքը, քանի որ մասամբ գոհացում ստացան: Բայց Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը հակառակ է տեղի տալու, եւ միշտ նոր գործադուլներ կը սարքէ: Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», երէկ խոշոր խորագիրներով կը ծանուցանէր թէ թղթատարական վարչութեան եւ երկաթուղիներու պաշտօնեաները կը շարունակեն իրենց գործադուլը: Այս առթիւ «դաւաճանութիւն» կը կոչէր Քրիստոնեայ աշխատաւորներու եւ Բանուորական Ուժի վարիչներուն ընթացքը: (Այս երկու սենտիքաները հրահանգած են վերսկսիլ աշխատանքը): Հանրակառքի, մեթրոյի, շինութեանց, ածխահանքերու, կազի եւ ելեկտրականութեան եւ մետաղագործութեան աշխատաւորներէն անոնք որ անդամ են Աշխատանքի Դաշնակցութեան, նոյնպէս կը շարունակեն գործադուլը:

Այսպէս նաեւ գաւառի մէջ: Շատ բան կախում ունի այս կամ այն հաստատութեան պաշտօնեաներու անդամակցութենէն: Եթէ մեծ մասը անդամ է չափաւոր սենտիքայի մը, կը բանի: Եթէ Աշխատանքի Դաշնակցութեան կը պատկանի, կը հետեւի անոր հրահանգին:

Այսօր ճիշդ 18 օր է որ կը շարունակուի ընդհ. գործադուլը, ջլատելով երկրին կեանքը եւ ահագին դժուարութիւններ պատճառելով ժողովուրդին:

Երէկ նոր գործադուլ մըն ալ սարքուեցաւ, — Հացթուխ բանուորները որոշեցին աշխատանքը դադրեցնել երեք օր, Օգոստոս 21էն մինչեւ Բշ. ժամը 24, համաձայն Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Բանուորական Ուժի որոշման:

Լաւատեսներ կը կարծեն թէ կացութիւնը յամրաբար պիտի վերահաստատուի, քանի որ կառավարութիւնը կարգ մը զիջումներ կատարեց:

Մինչ այս մինչ այն, ձախակողմեան հոսանքները կը շարունակեն պահանջել որ Ազգ. Ժողովը արտակարգ նիստ գումարէ:

Ուրբաթ օր Ազգ. Ժողովին դիւանը նիստ գումարեց, որոշում տալու՛ համար խորհրդարանի գումարման մասին: Մինչեւ այդ օրը հասած եւ նամակներով հաստատուած հեռագիրները չէին լրացներ 209ի օրինական թիւը: Երկուշաբթի օր նորէն պիտի հաւաքուին, վերջնական որոշում տալու համար: Ընկերվարականները եւ համայնավարները կը պնդէին թէ հեռագիրները բաւական են, բայց մեծամասնութիւնը մերժեց այս տեսակէտը: Չափաւոր հոսանքները համաձայն չեն արտակարգ նիստի, նկատի առնելով քաղաքական եւ ընկերային յուզումնալից մթնոլորտը: Գործադուլներուն չափ մտահոգութիւն կը պատճառէ Մարոքի կացութիւնը, իբրեւ հետեւանք վերջին փոփոխութեանց:

Ամէնքն ալ անհամբեր կը սպասեն որ աշխատանքը վերսկսի բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Թերթերը կը գրեն թէ թղթատարական գործառնութիւնները աւելի բանուկ են գաւառի մէջ, անշուշտ իբրեւ հետեւանք չափաւոր սենտիքաներու տըւած հրահանգին:

Փարիզի մէջ, հետզհետէ կ՚աւելնան հանրակառքի եւ մեթրոյի երթեւեկները: Հեռաւոր գիծերու երկաթուղիներն ալ բաւական կանոնաւորուած են, բայց արուարձաններու կառախումբերը չէին բա–

ներ մինչեւ երէկ:

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալել անոնք որ կը փորձեն խանգարել աշխատանքի ազատութիւնը:

Կացութիւնը անորոշ է շատ մը սպասարկութեանց մէջ, իբրեւ հետեւանք հակասական հրահանգներու:

ՄԱՐՈՔԻ ՆՈՐ ՍՈՒԼԹԱՆԸ ԳՈՐԾԻ ՁԵՌՆԱՐԿԵՑ

★

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ԽԶԵԼ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ

Սիտի Մոհամմէտ Պէն Արաֆա, որ նախ կրօնապետ, յետոյ Սուլթան հռչակուած էր Ֆէսի Իւլէմաներուն կողմէ, գործի ձեռնարկած է արդէն: Անդին, գահընկէց Սուլթանը, Սիտի Մոհամմէտ Պէն Եուսէֆ, առժամապէս կը տեղաւորուի Քորսիքայի մէջ, ապագային հեռաւոր գաղթավայր մը փոխադրուելու համար:

Նոր Սուլթանին գահակալութիւնը հանդիսաւորապէս հռչակուեցաւ Ռապաթի մէջ (մայրաքաղաք): Նախապէս 350 միւֆթիներ եւ դատաւորներ աւանդական արարողութիւնը կատարած էին Ֆէսի մէջ (նախկին մայրաքաղաք): Գահակալութեան յայտարարութիւնը, զոր կարդաց մեծ – եպարքոսը (վարչապետ), կ՚ըսէ. — «Նախկին Սուլթանը հեռացած է եւ մեր նոր սուլթանն է Սիտի Մոհամմէտ Պէն Արաֆա էլ Ալաուի»: Ցետոյ եպարքոսը երեք անգամ խոնարհութիւն ընելով, գոչեց. — «Կեցցէ Սուլթանը»: Թնդանօթի 21 հարուածներ ողջունեցին գահակալութիւնը, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր Մարոքի քայլերգը եւ «Մարսէյեզ»ը:

Նոր Սուլթանը Ռապաթ հասած պիտի ըլլայ երէկ, շաբաթ: Մինչ այս արարողութիւնները կը կատարուէին պաշտօնապէս, Մարոքի եւ ուրիշ արաբական երկիրներու ազգայնական կազմակերպութիւնները տենդագին կ՚աշխատէին, բողոքի ցոյցեր եւ խլրտումներ սարքելու համար: «Իսթիքլալ», Մարոքի Անկախութեան կուսակցութիւնը, որուն նախագահը Գահիրէ կը գտնուի, նամակ մը ուղղելով արաբական եւ ասիական 15 պետութեանց, կը պահանջէ խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ: Այս առթիւ կը հրաւիրէ զանոնք սակրողաբար միջոցներ ձեռք առնել, բողոքելու համար Ֆրանսայի կատարած փոփոխութեան դէմ: Նախագահը միեւնոյն ատեն բողոքի հեռագիրներ ուղղած է Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին եւ Ազգաժողովին:

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Ազգաժողովին արաբական եւ ասիական 15 պետութեանց պատուիրակները Ապահովութեան Խորհուրդին դիմելով, պահանջեցին նիստ գումարել սակրողաբար, քննելու համար Մարոքի կացութիւնը «որ վտանգաւոր է միջազգային խաղաղութեան համար»: Այս առթիւ գրուած նամակը «ապօրէն» կը հռչակէ Մարոքի ֆրանսական իշխանութեանց միջամտութիւնը եւ «օրինաւոր վեհապետին գահընկէցութիւնը»:

Թերթերը դիտել կուտան թէ Ազգաժողովին ֆրանսական պատուիրակութիւնը մասնաւոր կարեւորութիւն չընծայեր այս դիմումին: Անցեալ տարի Ապահովութեան Խորհուրդը մերժեց նկատի առնել Մարոքի եւ Թունուզի խնդիրները, բայց ընդհ. ժողովը օրակարգ անցուց զանոնք: Ասոր վրայ ֆրանսական պատուիրակութիւնը առաւ քալեց եւ վերադարձաւ միայն այն ատեն երբ ընդհ. ժողովը աւելի մեղմ բանաձեւ մը քուէարկեց, յոյս յայտնելով թէ Ֆրանսա եւ Մարոքի եւ Թունուզի ներկայացուցիչները վէճը պիտի լուծեն խաղաղ բանակցութիւններով:

Որ եւ է խնդիր Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ քննուելու համար անհրաժեշտ է առնուազն եօթը անդամներու քուէն՝ 11ի վրայ: Ժողովին նախագահը, որ Չինացի մըն է, պիտի խորհրդակցի անդամներուն հետ, եւ եթէ հաւանութիւն յայտնեն, ժողովի պիտի հրաւիրէ Ապահովութեան Խորհուրդը:

× Ֆրանսայի մարոքցի ուսանողները բանաձեւ մը քուէարկեցին, բողոքելով Սուլթանին գահընկէցութեան դէմ եւ «այդ ծանրակշիռ տնօրինութեան պատասխանատու հռչակելով ֆրանսական կառավարութիւնը»:

Արաբական Դաշնակցութիւնը բացառիկ նիստի հրաւիրած է իր անդամները: Գահիրէի իսլամական համալսարանը եւ Իսլամ Եղբայրներու Միութիւնը բողոքի ցոյցեր կը պատրաստեն: Դամասկոսի անթենը յայտարարեց թէ «Ֆրանսա խզած է դաշինքը եւ չի յարգեր բովանդակ աշխարհի արաբ եւ իսլամ ժողովուրդներուն զգացումները»: Հեռագրի մը համաձայն, զօր. Նեկիպ աղօթած է Մէքքէի մէջ որ Աստուած ուժ տայ Մարոքցիներուն վրէժը:

Վերջին լուրերու համաձայն, բարեկարգութիւնը չէ խանգարուած Մարոքի մէջ:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ԲԱՆՈՒՈՐԸ ԵՒ ՁԻՆՈՒՈՐԸ

Փարիզի կեանքը կենդանի շարժանկարի մը վերածուած է ընդհ. գործադուլէն ի վեր:

Շարժանկար մը որ անընդհատ կը բանի օրուան բոլոր ժամերուն: Անշուշտ նա՛եւ գաւառի մէջ:

Այսպէս, «օթօ – սթոփ»ը, որ երբեմն մասնագիտութիւն կը համարուէր, այլեւս մատչելի է ամէնէն անճարակին համար ալ: Կը բաւէ որ դիտել եւ... խօսիլ գիտնաս:

Բնականաբար այս ճակատին վրայ եւս գերակշռութիւն կը վայելեն տիկիններն ու օրիորդները:

Փարիզը ինչ շնորհի ալ կորսնցուցած ըլլայ, հաւատարմութեամբ կը պահէ «կալանթըրի»ն, իբրեւ անձեռնմխելի մենաշնորհ:

Շարժանկարի ցուցադրութիւն մըն ալ՝ զինուորական «քամիոն»ները կը ներկայացնեն:

Ամէն օր կը տեսնէք այդ շարժուն շտեմարանները, ղեկավարութեամբ նորագիր զինուորներու:

Համբաւէքով նստարաններ ունին այս կառքերը: Ձեղուններն ալ՝ չափի վրայ շինուած են: Այնպէս որ, ոտքի մնացողները ստիպուած են ծռիլ, եթէ կարճահասակ չեն:

Ո՛րքան բարեկիրթ են այս զինուորները եւ անձնուէր: Նա՛եւ փորձութեան աղբիւր՝ աղջիկներու համար...

Խեղճերը բանտողներուն մեղքն է որ կը քաշեն, առտուն ժամը 5ին արթննալով եւ մինչեւ իրիկուն տքնելով:

Եթէ իրենց միւս պարտականութիւններն ալ հաշուենք, պիտի տեսնէք որ հազիւ 4-5 ժամ կը քնանան:

Ո՛րքան «զգայացունց» տեսարաններ՝ այս «քամիոն»ներուն մէջ:

Առջի օր բանտող մը կը մտնէ կառքին մէջ: Երբ կարգը կուգայ վճարելու — 30 ֆրանք — մարդը կ՚առարկէ թէ գործադուլ սարքած է:

— Ճիշդ ատոր համար ալ պարտաւոր էք վճարել:

Մարդը յամառօրէն կ՚ընդդիմանայ: Վէճը կը սաստկանայ: Ուղեւորներն ալ զինուորին կողմը կը բռնեն: Եւ ի վերջոյ ամէնը միասին վար կ՚իջեցնեն բանտող բանուորը...

Դեռ ի՛նչ շարժանկարներ, սկսելով «Յառաջ»ի բաշխումէն: ՎԱՀԷ

« ՀԱՅ ԱՊՐԻՆՔ, ԵՂԲԱ՛ՐՔ » ...

Բացի զոյգ խմբագրականներէ, մեր թերթին մէջ հրատարակութեան տուինք ինչ որ գրուեցաւ Ամերիկահայ Կրթական Յանձնախումբի կոչին առիթով: Եւ պիտի հրատարակենք նաեւ ինչ որ գրուի ասկէ ետք այս խիստ կարեւոր խնդրին առընչութեամբ:

« Փրկութեան գործ » մըն է մեր առջեւ դրուածը: Մասնաւորաբար ամերիկահայ գաղութը, անկէ անմիջապէս ետք նաեւ ֆրանսահայ, առհասարակ եւրոպահայ գաղութը կորսնցնելու վրայ են հայ լեզուի պայքարը, ուստի հայ ոգիի պայքարը:

Աննիբալը դեռ հասած չէ մեր կողմերը, բայց կրնայ հասնիլ օր մը: Այժմէն իսկ անհրաժեշտ է զօրաշարժ յայտարարել, ոչ միայն փրկելու համար անմիջական վտանգի ենթակայ մեր գաղութները, այլ եւ անոնք, որոնց դրան առջեւ եկած կանգնած չէ դեռ կարքեդոնացի զօրավարը իր ահարկու զօրութեամբ:

Մենք դեռ այն համոզումին ենք, թէ ամերիկահայ գաղութը, կատարեալ զինարան մը մեր մղած ու մղելիք « պատերազմ»ներուն համար, մարմնով կ'ապրի Ամերիկայի մէջ, բայց հոգիով կ'ապրի Հայաստանի մէջ: Իր ինքնութեան թուղթով ամերիկեան քաղաքացի է, բայց իր ծնունդով Հայ է եւ Հայաստանի քաղաքացի:

Երէկ, երբ հայ ժողովուրդը կը կռուէր իր գոյութեան համար, ամերիկահայ քաղաքացին իր տունն ու ինքնաշարժը Ամերիկա ձգեց, գնաց Հայաստան եւ հոն, տրեխ հագած, կէս կուշտ, կէս անօթի, ամէնէն դաժան պատերազմը պատերազմեցաւ յանուն իր երկրին ու ժողովուրդին գոյատեւման: Վստահօրէն նոյն բանը պիտի ընէ վաղը, այս անգամ ոչ թէ կռուելու, այլ շէնցնելու համար իր հայրենի երկիրը:

Ամերիկահայը առաջին քաղաքացին պիտի ըլլայ ազատ եւ անկախ Հայաստանի:

Մինչ այդ, սակայն պիտի դիմանայ եւ պիտի կարենայ պահել իր ցեղային դրոշմը:

« Ցեղային դրոշմ » ըսելով մենք կը հասկնանք բոլոր այն յատկանիշները, որոնք ժողովուրդ մը կը զանազանեն ուրիշ ժողովուրդէ մը:

Ահա այս յատկանիշները պահելու պահպանելու կոչ մըն է Ամերիկահայ Կրթական Յանձնախումբին ըրածը:

Յանձնախումբը ճշդած է արդէն իր հիմնական նպատակը.— Հայ լեզուի տարածումը եւ լեզուի միջոցով հայ ոգիի զօրացումը ամերիկահայ նոր սերունդին մէջ:

Այս նպատակը իրագործելու համար, Յանձնախումբը ապաւինած չէ Սուրբ Հոգիին. փնտռած գտած է միջոցներ եւ գործի լծած աշխատունակ, եռանդուն, կենսունակ տարրեր:

Լեզուի պայքարը, ապա նաեւ ոգիի պայքարը շահելու համար ընտրուած « զէնք »երը ոչ միայն սուր եւ հատու են, այլ եւ գործնական եւ նպատակայարմար: Մենք գրեթէ բան մը չունինք աւելցնելիք բոլոր այն միջոցներուն վրայ, որոնք ձեռք առնուած են Յանձնախումբին կողմէ՝ «ամերիկանացում»ի դէմ կռուելու համար եւ որոնք « ամերիկախօս »ը հայախօս դարձնելու չափ ուժ ունին:

Կը մնայ ճամբայ ելլել եւ գործի ձեռնարկել ոչ թէ գաղջ հաւատքով, յաղթելու կամ պարտուելու թէութեամբ, այլ միայն յաղթելու աննահանջ կամքով:

Չենք կարծեր, որ ցեղին ձայնը լռած է ամերիկահայ նոր թէ նորագոյն սերունդին մէջ: Այդ ձայնը մէկ օրէն միւսը չի ծնիր եւ մէկ օրէն միւսը չի մեռնիր: Քանի մը հազարամեակներու պատմութիւն ունի իր ետին եւ, կը յուսանք, մեզմէ անդին պիտի երկարաձգուի, եթէ ճակատագրուած է, որ օր մը մենք ալ անէութեան սահմանէն ներս մտնենք ...

Ազգ ըլլալու համար դարեր պէտք են. ազգ ըլլալէ դադրելու համար նոյնպէս դարեր պէտք են:

Հայ ազգը ամէն օր «կը հատնի», բայց եւ ամէն օր կ'աճի: Ժամանակը մեզմէ առած տարած է տասնեակ հազարաւորներ, որոնք կրնային միլիոն ըլլալ այսօր: Այս միլիոնը կորսնցնելով հանդերձ ազգը մընաց անկորուստ: Որքան պզտիկցաւ թիւով, այնքան մեծցաւ հոգիով:

Ցեղին ձայնը կը շարունակէ խօսիլ մեր մէջ: Տկար արձագանգ մը չէ ան, այլ զօրաւոր կանչ մը:

Մելքոն Կիւրճեան, կարճ նշմարի մը մէջ, հետեւեալ յատկանշական մանրավէպը կը պատմէ Գրիգոր Օտեանի կեանքէն.

— « Օր մը, Նիսի մէջ, քանի մը բարեկամներով նստած ատեն, հարցում կ'ըլլայ, թէ իրենցմէ իւրաքանչիւրը ո՞ր ազգէն եղած ըլլալ պիտի ուզէր, եթէ ծնելէ առաջ իրեն խորհուրդ հարցուէր: Մէկը կ'ըսէ անգլիացի, ուրիշ մը՝ ֆրանսացի, երրորդ մը՝ գերմանացի եւայլն: Կարգը եկած է Օտեանի, անհամբեր են գիտնալու, թէ ի՛նչ պիտի ըսէր: Ան, մեղմ ժպիտ մը շրթունքին վրայ, կը յարէ.

— « Ո՛չ Ֆրանսացի, ո՛չ Գերմանացի, ո՛չ Իտալացի, ո՛չ Անգլիացի, այլ պիտի ուզէի Հայ ծնած ըլլալ, որպէսզի աւելի աշխատանք տանիմ »:

Նոյն Օտեանը,— որուն անունն իսկ հաւանաբար լսած չեն նոր սերունդի տղաքը,— Պարտիզպանեանի մահուան առիթով իր խօսած դամբանականին մէջ, կ'ըսէր, ի միջի այլոց. «Եւ լաւ ուշ դրէք, հայրենիք մը՝ որ կայ, հայրենիք մը՝ որ իր փառքին մէջ կը փայլի, դիւրին է սիրելը »:

Ըսել կ'ուզէր անշուշտ, թէ դժուար է սիրել հայրենիքը, երբ ան տկար է ու անփառունակ:

Մեր հայրենիքը տկար է, այո՛, բայց ոչ անփայլ է, ոչ ալ անփառունակ:

Կրնանք ըսել անվարան.— Եւրոպայի գրեթէ բոլոր ազգերը նոյն այրուբենը ունին. Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բոլոր ազգերուն մէջ միայն Հայն է, որ իր սեփական այրուբենը ունի:

Արեւելքի մէջ առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդը մենք եղած ենք:

Յոյներէն ետք մենք ունեցած ենք Ոսկեդար, երբ այսօրուան քաղաքակիրթ աշխարհը թիթեղի դարուն մէջ կ'ապրէր դեռ:

Բիւզանդիոնի գահուն ամէնէն աւելի մեր «փոքր ածու»ն էր, որ տուաւ կայսրեր, կայսրուհիներ եւ մեծահամբաւ զօրավարներ:

Մեր ճարտարապետութիւնը կը մրցէր բիւզանդական ճարտարապետութեան հետ:

Եթէ ուսուցիչ չեղանք, աշակերտ ալ չեղանք:

Ինքնագովութիւն չէ, որ կ'ընենք: Ոչ ալ կ'ուզենք ուռեցնել մեր առաքինութիւնները: Ոչ: Կ'ուզենք սակայն, որ իր ճիշդ արժէքով ըմբռնուի աշխարհէն մեր առածը եւ աշխարհին մեր տուածը: Կ'ուզենք նաեւ, որ մեր ունեցած քիչը աւելի եւս չմանրենք, չպզտիկցնենք:

Հեռաւոր ընկեր մը, ասկէ շուրջ երկու տարի առաջ, անձնական նամակի մը մէջ կը գրէր մեզի.— « Հայ թերթը մեր մեծագոյն մխիթարութիւնն է, մեր կապը՝ դուրսի աշխարհին հետ եւ մեզի անդադար յիշեցնողը, թէ Հա՛յ ենք, Հա՛յ ենք, Հա՛յ ենք ...»:

Հայ թերթը եկեղեցիի զանգակի պէս առտու իրիկուն պիտի հնչեցնէ այս կանչը հեռուի եւ մօտի մեր բոլոր ազգակիցներուն. « Հա՛յ ենք, Հա՛յ ենք, Հա՛յ ենք »...

«Հա՛յ ենք» ըսել հիմա մօտաւորապէս կը նշանակէ.— « Կը կռուինք ժամանակի եւ տարածութեան դէմ: Կը կռուինք օտարութեան դէմ: Կը կռուինք ուծացման դէմ, նահանջականութեան դէմ, գաղթականի հոգեբանութեան դէմ: Կը կռուինք Արեւելքի եւ Արեւմուտքի դէմ: Մէկ խօսքով՝ կը կռուինք ամբողջ աշխարհի դէմ»:

Կը կռուինք ոչ թէ որովհետեւ կռուազան ժողովուրդ ենք, այլ որովհետեւ ստիպուած ենք կռուիլ մեր ինքնութիւնը, մեր հոգին պահել կարենալու համար:

Կը կռուինք պահել պահպանելու համար մեր անդրոշ ազգութիւնը

« Հա՛յ եմ» ըսելը մեզի համար նոյն իմաստը ունի այսօր, ինչ իմաստ որ ունէր « կենդանի՛ եմ» ըսելը Սասունցի Դաւիթին համար:

Հիմա եկած է ատենը կռուելու ո՛չ թէ թշնամիին դէմ, այլ մենք մեզի դէմ:

Եկած է ատենը կռուելու ոչ թէ բռնութեան եւ հարստահարութեան դէմ, բանտին, աքսորին եւ կախաղանի չուանին դէմ, այլ քաղաքակրթութեան դէմ:

Եկած է ատենը կռուելու ոչ թէ մարմնաւոր ստրկութեան դէմ, այլ հոգեւոր ստրկութեան դէմ:

Հին թշնամին մեր մարմինը կը սպաննէր, բայց անզօր էր սպաննելու մեր հոգին:

Նոր թշնամին մեր մարմինին չի դպչիր, բայց հետամուտ է իշխելու մեր հոգիին վրայ:

Մեր թշնամին մեզմէ կ'առնէ մեր ունեցածը եւ անոր տեղ մեզի կուտար ի՛ր ունեցածը:

Այդ կը նշանակէ, որ մենք կը կորսնցնենք մեր դրոշմը:

Դրոշմը կորսնցնել ամէն բան կորսնցնել է:

Մեր հայրերը շահեցան արիւնոտ յեղափոխութիւնը, հիմա մեր պարտքն է, մեր զաւակներուն պարտքն է շահիլ անարիւն յեղափոխութիւնը:

Առաջինը շահիլ՝ մեծ յաղթանակ մըն էր:

Երկրորդը շահիլ՝ մեծագոյն յաղթանակն է:

Մենք պէտք է շահինք ամէնէն առաջ լեզուի պայքարը Ամերիկայի մէջ, Եւրոպայի մէջ, աշխարհի մէջ ամէն տեղ:

1950ին, Մարտ, 24 – 26, Հալէպի մէջ, մասնակցութեամբ 2300 մարզիկներու եւ ի ներկայութեան աւելի քան քսան հազար հանդիսականներու, տեղի ունեցան Հ.Մ.Ը.Մ.ի 25րդ միջմասնաճիւղային մրցումները:

Մարզիկներու չքերթին, երբ կարգը կը հասնի Տէր Զօրի, ուր մեր անհամար նահատակներու աճիւնները կը մնան անթաղ ու անշիրիմ եւ ուր հայ մանուկը ամէն լեզուն գիտէր սակայն չէր գիտէր իր մայրենի լեզուն, խօսնակը, յուզումով ու հանդիսաւորապէս, հատիկ հատիկ բառերով, կը յայտարարէր.

— « ՏԷՐ ԶՕ՛ՐՆ Է...

« ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԵՐ ՏՂԱՔԸ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՉԵՆ ԳԻՏԵՐ »...

Պիտի գայ օրը, երբ մեր խօսնակները, համազգային հանդիսութեանց ժամանակ, Գաղթաշխարհի բոլոր հայաշատ երկիրներուն մէջ, բարձրաձայն, հպարտ ու յաղթական, պիտի յայտարարեն ի լուր բոլորին.— « ՄԵՐ ԲՈԼՈՐ ՏՂԱՔԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՏԵՆ »:

Այսպէս պիտի յայտարարեն վաղը Ամերիկայի մէջ, Եւրոպայի մէջ, աշխարհի բոլոր անկիւններուն մէջ, ուր Հայեր կ'ապրին:

Խորէն Նար Պէյ, բանաստեղծ Սրբազանը, « Հայ ապրինք» խորագրով քերթուածի մը մէջ, կը գրէր.

«Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան մէջը,
Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը,
Հայ անուամբ զմեզ կ'ողջունեն երկինք,—
Եղբա՛րք, Հա՛յ ապրինք»:

Հայ ապրիլ եւ հայերէն խօսիլ, այս կը նշանակէ Հայկ. Դատ շահիլ:

Մենք այս դատը պէտք է, որ շահինք:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՁԱՅՆԸ

Թ.

Կ'ընդունիմ որ այս յօդուածաշարքիս ընթացքին ջուր բերի քառասուն աղբիւրներէ: Իրականութեան մէջ նիւթիս տարողութիւնը եղաւ պատճառ, քանի որ կարելի չէր ներկայի վտանգները ճշդել՝ մոռնալով անցեալը: Իսկ երբ հինը լաւ կ'ուսումնասիրենք, լայն չափով կրնանք խուսափիլ գալիքին չարիքներէն:

Ներկայիս համար մասամբ առաւելութիւն մըն է որ ունեցած ենք մեր հին գաղթականութեանց պատմութիւնը, որմէ կրնանք քաղել լայն դասեր:

Հոսկէ իմ թափառումներս՝ երբ նկատողութիւններս կ'առնեմ մեր այսօրուան իրականութենէն, զանոնք բաղդատութեան դնելով մեր նախնիքներու ապրածին հետ: Ի զուր կը կարծենք թէ հինը կրնայ պատկանիլ միայն հինին: Մեզի նման, մեծ թռիչքներէ զուրկ ժողովուրդներու մօտ, կեանքը կը քալէ համեմատաբար նոյն դանդաղութեամբ: Ապացոյց՝ ցարդ առած քայլերս մեր հին գաղթականութեանց շուրջ կատարուած նկարագրութիւններէն: Դարձեալ ապացոյց մը ամերիկահայ ներկայ գաղութին եւ երբեմնի Լեհաստանի հայութեան միջեւ եղած պայքարներու նմանութիւնը: Եթէ մեր օրերուն զատուեր են եկեղեցիները, կիսուեր գաղութը, նոյնը պատահեր է հին օրերուն: Միայն պզտիկ տարբերութեամբ: Այդ օրերուն Թորոսովիչները դաւաճանութեան հրաւիրողներ, զանոնք պատժողներ չկային, ու այդ պատճառաւ ալ կորսուեցան Միջին Եւրոպայի մեր գաղութները: Իսկ այսօր տարբեր է: Այսօր հերոսականը ունինք: Անձնազոհներ՝ որոնք բարձր կը պահեն գաղութի մը ընդհ. բարոյականը: Հին օրերուն ալ պայքարը հայկականին եւ օտարամուտին մէջ եղած է ուժգին, բայց ափսոս որ հերոսականը չէ եկած մէջտեղ:

Խօսինք պատմական տուեալներով:

Ուրեմն երբ Մելքիսեդ Լեհաստանի առաջնորդ պիտի ընտրէր Թորոսովիչը, գաղութը ըմբոստացաւ ու բողոքեց: Ասոր դէմ, 1627 Թ. Յունուարին, գիշեր ատեն, երբեմնի մեր կաթողիկոսը, գաղտնի կատարեց Թորոսովիչի ձեռնադրութեան արարողութիւնը, Լվով քաղաքէն դուրս վանքի մը մէջ: Իր այս կամայական ընտրութիւնը պարտադրեց գաղութին ու կիրքերը սկսան բռնկիլ:

Կեանքը իր զարմանալի խաղերը ունի: Այս ընտրութենէն ճիշդ երեք ամիս վերջ, այսինքն 1627 Մարտ 18ին, Կամենեց քաղաքին մէջ իր բնական մահովը կը մեռնէր Մելքիսեդը: Այս պատահարը եթէ կանխուած ըլլար երեք ամիսով, տարբեր պիտի ըլլար լեհահայ գաղութին ճակատագիրը:

Թորոսովիչ կռթնած մութ ուժերու, ըսկաւ իր սանձարձակ գործունէութիւնը: Հոս տեղը չէ պատմութիւնը քրքրել իր ամբողջ մանրամասնութեանը մէջ: Միայն սաչափը ըսենք թէ, հայութիւնը լուլեայն իր պժգանքը յայտնելու համար, ընկաւ ոտք չկոխել հայկական եկեղեցիներէն ներս: Թորոսովիչ հրաւիրեց կառավարութեան միջամտութիւնը: Վէճերը սկսան լայն համեմատութիւններու հասնիլ: Միջամտեց ոստիկանական եւ նոյնիսկ զինուորական ուժը: Գաղութը հընկճուեցաւ: Ընդհակառակն: Լքեց բոլոր քարոզէն տաճարները եւ փայտաշէն տուն մը վարձելով շինեց շարժուն խորան: Գեղջուկ քահանայի մը միջոցաւ սկսան հոգ կատարել իրենց հարսանեկան, թաղման ծէսերը: Թորոսովիչի թափը հոգ եւս երկարեցաւ: Պետական ուժով գրաւեց այդ փայտաշէն հաւաքավայրն ալ: Ա՛լ աւելի զարհուրելին: 1630 Հոկտեմբեր 24ին ալ, առաջնորդը ներկայանալով Կարմելեաններու վանքը, հանդիսաւորապէս արտասանեց կաթոլիկներու հաւատոյ հանգանակը, ու անցաւ Պապականութեան կողմը: Լեհահայ գաղութը մնաց անտէր, առանց եկեղեցիի, առանց հովուի: Այլեւս Հայ. եկեղեցին տեղ չունէր պարզ յուղարկաւորութեան մը համար: Սկսան մեռելներու դագաղները ձիւթով ծեփել, ու զանոնք ամիսներով պահել վերջ նկուղներու մէջ, 30–40ով կը փոխադրէին տարբեր քաղաքներ, հայկական ծէսով հողին յանձնելու համար ննջեցեալները:

Բազմաթիւ էին Թորոսովիչի նեցուկները: Իրեն կ'օգնէին նախ լեհ աշխարհիկ ու քաղաքական իշխանութիւնները, լատին հոգեւորականութիւնն ու մանաւանդ Սիգիզմունդ Գ. Թագաւորը (1537–1639): Իսկ երբ Հայ. եկեղեցւոյ զաւակներուն դէմ հրատարակուեցան պետական օրէնքներ ալ, սպառնալով գրաւել կաթոլիկութիւն չընդունող Հայերուն ինչքերը եւ աքսորել, հայութիւնը շուարած՝ տեղի տուաւ բռնութեանց եւ յուսահատելով ըսկաւ խառն ամուսնութիւններ, անուանափոխութիւններ կատարել: Ու այսպէս աստիճանաբար նօսրացաւ:

Անշուշտ ընդդիմադիր ուժ կար: Առաքելական Հայերը դիմումներ կը կատարէին լեհ Թագաւորին, Էջմիածնի կաթողիկոսին եւ նոյնիսկ Հռոմի Պապին մօտ, բայց մտաւորականութիւն չկար: Այս պայքարներէն վերջ ահագանգը սկսաւ հնչել բոլոր գաղութներու գլխուն:

Յաջորդով՝ եզրակացութիւնը:

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԲԺԻՇԿԸ.— Կրնամ հաստատել թէ ամենահին արուեստը բժշկութիւնն է: Աստուած երբ Ադամի կողէն Եւան ստեղծեց, ասիկա վիրաբուժական գործողութիւն մըն էր:

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԸ.— Բայց մի մոռնար որ Ադամ եւ Եւայէն առաջ Աստուած ստեղծեց երկնից հաստատութիւնը. եւ ասիկա՝ ճարտարապետական գործ մըն էր:

ՔԱՂԱՔԱԳԷՏԸ.— Դուք երկուքդ ալ կը մոռնաք որ ամէն բանէ առաջ կար քաոսը, որուն կերտիչները մենք՝ քաղաքագէտներս ենք ...

ՏՈՄՍԵՐ

« ԲՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ »

★

Առտուն կանուխ, ծանօթ ընկեր մը, երկու անգլերէն բառեր ներս բերաւ խմբագրատունէն եւ յաղթական զօրավարի մը պէս հարցուց.

— Այս բառերուն հայերէն համարժէքները ունի՞նք …

Իր հարցումին չեշտին մէջ կար իր ժխտական պատասխանը.

Երկու հոգի փորձեցինք բացատրել թէ «ունինք»: Ընկերը չհաւնեցաւ մեր յիշած բառերուն եւ պնդեց թէ «ատոնք բուն իմաստը չեն տար»:

Կարծեմ մեր յարգելի ընկերը կ՚ուզէր ապացուցանել թէ մեր լեզուն, տակաւին, շատ հայցուպանիրի պէտք ունի անգլերէնին, ֆրանսերէնին, կամ սպաներէնին հետ մրցումի ելլելու համար :

Է՜հ, առտուն կանուխ խմբագրատունը ոչ սրճարան է, ոչ ալ բիւզանդական բանավէճերու կրկէս: Խմբագիրը ժամը վեցէն մինչեւ տասը՝ գլուխ քերելու ժամանակ չունի, որովհետեւ գրաշարները «ձեռագիր հասցուցէք» կը պոռան :

Զանազան առիթներով յիշած ենք որ մեր սքանչելի լեզուն կ՚անճրկի, կը մնայ միայն գիտական, մասնագիտական բառերու իր փնտռտուքին մէջ:

Դժբախտաբար չունինք համարժէքները հազարաւոր բառերու եւ բացատրութեանց, որոնք այնքան ընթացիկ են, օրինակ, անգլերէնի կամ ֆրանսերէնի մէջ :

Եթէ ճարտարագէտ մը անգլերէնով պատրաստուած գրութիւն մը ներկայացնէր ու նկարագրէր կամուրջի մը, կամ երկնասլացի մը յատակագիծը, մեր ամէնէն մասնագէտ թարգմանիչն ալ պիտի չկրնար հայացնել բազմաթիւ բառեր: Եթէ փաստաբան մը ամուսնական դատի մը պատմութիւնը բերէր, չեմ կածրեր որ պիտի կրնայինք տալ անոր հարազատ թարգմանութիւնը :

Մինչեւ հոս, մեր ընկերը եւ իրեն պէս մտածողներ, իրաւունք ունին կրկնելու «չունինք, չունինք» :

Բայց, մենք ալ, մեր կարգին իրաւունք ունինք պնդելու թէ մեր լեզուին մէջ ալ կան հազարաւոր բառեր եւ յատկաբանութիւններ, որոնց թարգմանութեան ընթացքին Անգլիացիին ալ չունչը պիտի կտրէր, Ֆրանսացիին ալ :

Օտար լեզուներու հայազգի մասնագէտները թող բարեհաճին թարգմանել հետեւեալ դարձուածները.

— Աչքդ լոյս, բարով վայլես, անունովդ ապրիս, մէկ բարձ խվրայ ծերանաք, շատ տարիներու, բերանս մաղ բուսաւ, ոտքի վրայ հանդիպեցանք, օրերը քեզի, լոյս իջնէ գերեզմանին վրայ, քիթէս բերնէս բերաւ, հոգիս բերանս եկաւ, ականջը խօսի, քիթէն բռնես ,հոգին կ՚ելլէ, աչք աչքի չեմ դրած, աչքով կերան, ձուքէս բան չի գար, մատը մոխիրը չի թաթխեր, երեսդ ճերմակ, աղուոր մը լուացի, երես առած է, ականները համբեց տուած է, բերանս վրայ չերթար որ ըսեմ. լեզուդ քեզի քաշէ, դուք ալ մեզի հրամեցէք, քիթը վեր բան մըն է, ոտքը այստեղէն կտրեցի, կարօտ, խօսքկապ, տաղըր, աներ, քենի, տալ, ներ, քեռայր եւ ուրիշ հազարաւորներ, որոնց «բուն իմաստը» կարելի չէ տալ կարգ մը օտար լեզուներով:

Այո, գիտական բառերու մէջ «ետ մընացած ենք» — որովհետեւ պետական կեանք չունինք — բայց «գեղեցիկ դըպրութեանց» մէջ, շատ քիչ ազգեր կրնան մեզի հետ մրցիլ: Թերահաւատները թող թղթատեն մեր բառարանը :

՝ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՆԾԱՆՕԹ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ

★

Մարդկութիւնը՝ շատ բան չի գիտեր գանձերուն մասին որոնք պահուած են հողերու եւ ծովերու տակ : Նոյնը կարելի է մտածել այն հանճարներուն մասին, որոնք ուէէ կերպով անծանօթ մնացած են, եւ կամ կորսուած են իրենց ստեղծագործութեանց հետ :

Հելլենական եւ լատինական գրականութեան մէջ կը յիշուին անուններ եւ թանկագին գործեր, որոնք մասամբ կամ ամբողջութեամբ կորսուած են: Ուրիշներ, աւելորդ կամ անօգուտ սեպած են գրել եւ իրենց երկասիրութիւնը փոխանցել ապագայ սերունդներու, ինչպէս Սոկրատ, որուն յաջորդները, (մանաւանդ Պղատոն) արձանագրած եւ անմահացուցած են վարպետին գաղափարները :

Տանթէ (ԺԴ. դար), Թորքուաթօ Թասսօ Քամօէնս, Սէրվանթէս (ԺԶ. եւ ԺԷ. դարեր) եւ բազմաթիւ հեղինակներու գիրքերը հրաշքով ազատուած են : Շատեր մեռած են թշուառութեան մէջ : Մինչդեռ անոնք՝ այսօր կը կազմեն իրենց ազգերու պատիւը եւ կը մեծարուին իբրեւ կիսաստուածներ :

Իրականութիւնը կը պահէ նոյն համեմատութիւնը, հայութեան մէջ ալ: Անտեսուած եւ թշուառութեան մատնուած հայ հեղինակներ, այսօր դարձած են պաշտամունքի առարկայ: Տեղն է յիշել Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի խօսքը.— «Տես, գիարդ գեղեցկացուց զիս մահ եւ արար տարփելի» :

Հայկական գիրերու կերտումէն եւ տպագրութեան գիւտէն առաջ, կորուստներ եւ մոռացումներ յաճախադէպ էին: Կ՚անգիտանանք հայկական հանճարին լրիւ ստեղծագործութիւնը, Գր. Լուսաւորիչէն առաջ:

Հայկ. այբուբենէն վերջ եւ տպագրութենէն առաջ, նոյն աւերները կը շարունակէին, սակայն, բարեբախտաբար, հայ լուսամիտ թագաւոր մը, Լեւոն Բ. (ԺԳ. դար), պետական հրովարտակի ուժով՝ ընդօրինակել տուաւ գոյութիւն ունեցող բոլոր հայկ. ձեռագիրները :

Եւ այսօր հայութեան ձեռքին մէջ եղած շատ մը հին գրական երկասիրութիւններուն պահպանումը կը պարտինք, սոյն անզուգական արքային հոգածութեան :

Պ. Դուրեան, Ե. Տէմիրճիպաշեան, Մ. Մեծարենց եւ ուրիշներ տառապանքի մէջ մահացան, սակայն կրցան մաս մը արտադրութիւն ձգել: Դ. Վարուժան, Ա. Սիամանթօ, Ե. Զարենց եւ նմաններ կորսուեցան արիւնռուշտ դահիճներու ձեռքով, երբ դեռ մեծարժէք ստեղծագործութիւններ կրնային տալ :

Եւ ի՞նչ մտածել եւ ըսել այն հայ միտքերուն մասին, որոնք մանուկ հասակին մէջ, իբրեւ անբողբոջ կոկոններ, խորտակուեցաւ նոյն վայրագ միջոցներով, գլտորելով անծանօթութեան եւ մոռացանքի ովկէանոսին մէջ:

Սակայն, անմահական միտքը կը շարունակէ իր լուսապարգեւ ճանապարհը, եւ ժամանակին անդիմադրելի արշաւը կը լուսաւորէ մութ հորիզոնները :

Մեծարանք եւ համբոյր՝ անծանօթ հանճարներուն :

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱԶԷԼ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ

★

Մուժը ցնդեց… ահա իմ դէմ դաշտից յառած Մասիսը պերճ,
Ճերմակ գլուխն ամպերից վեր հպարտ բռնած Մասիսը պերճ:
Նայում եմ այդ չքնաղ լերան եւ ըզմայլում նրա տեսքով,
Հոգիս առնում, տանում է վե՜ր երկնասլաց Մասիսը պերճ:
Եթէ ձեռքիս վրձին լինէր՝ ես կտայի մի վեհ պատկեր,
Ո՜նց կը ցոլար իմ կտաւին շողքը զարկած Մասիսը պերճ :
Բայց քանի որ պոէտ եմ ես, քնարս առած երգում եմ այն,
Պոէտ լինես ու չի երգե՜ս երկինք հասած Մասիսը պերճ:
Օ՜, տարագիր իմ եղբայրներ, վերադարձէ՜ք օճախը ձեր
Եւ կը տեսնէք՝ տարիներով ձեր երազած Մասիսը պերճ:
Ինչքա՜ն խալիփ, շահ ու սուլթան հողմերի պէս եկան, անցան.
Որպէս կոթող մեր կուռ ոգու՝ կանգուն մնաց Մասիսը պերճ:
Հին դարերի խորքից եկած գնում ենք մենք դէպի դարե՜ր
Ու տանում ենք մեր դրօշին խորհուրդ դարձած Մասիսը պերճ:
Եւ կը կանգնենք ողջ աշխարհի ազգերի մեծ ընտանիքում,
Ինչպէս շարքում սէգ լեռների՝ մեր փառապանծ Մասիսը պերճ:

ԱՇՈՏ ԼՈՒՍԵՆՑ

ՅՈՆԻԱԿԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐԸ

Երկրաշարժի ցնցումները կը շարունակուին Յոնիական կղզիներուն մէջ, որոնց գլխաւորները քարուքանդ եղան, ինչպէս գրած ենք օրը օրին :

Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ այս անգամուան աղէտը կը գերազանցէ 1928ի շարժը որ կործանեց Կորնթոսը: Ցնցումներուն հետ, ջուրերուն խուժումն ալ ահագին կորուստներ պատճառեց: Միեւնոյն ատեն հրդեհներ ծագեցան, մոխիրի վերածելով անհամար շէնքեր :

Աղէտեալ կղզիները կը գտնուին Յոնիական ծովուն մէջ, Օթրանթի ջրանցքին հարաւակողմը: Այդ կղզիներէն Իթակէն Ոդեսեւսի հայրենիքն է եւ օրրանը հերոսական քաջագործութեանց : Պատմական է նաեւ Քեֆալոնիան :

Բիւզանդիոն, եւ աւելի վերջը Թուրքերը չէին շահագործուե ըՅոնիական կղզիներով: Բայց Վենետիկցիները որոնք աւելի մօտ էին Արեւելքի քան Հռոմը հաստատուեցան անոնց նաւահանգիստներուն մէջ եւ մնացին մինչեւ ԺԸ. դար : Այդ օրերէն Քորֆու եւ Զանթա քաղաքները մինչեւ այսօր ունին գեղեցիկ փողոցներ, բարձր եւ սպիտակ տուներ եւ բանուկ ճամբաներ :

1797ին կղզիները դարձան Ֆրանսական սեփականութիւն: Երկու տարի ետք դարձեր էին « Եօթը Կղզիներու Հանրապետութիւն», ռուսական եւ օսմանեան հովանաւորութեան տակ: Թիլսիթի դաշնագրով նորէն յանձնուեցան Ֆրանսայի : Բայց 1809ին Անգլիա գրաւեց զանոնք, իսկ 1815ին վերածեց Հանրապետութեան, «Յոնիական կղզիներու Միացեալ Նահանգներ» անունով: Եւ վերջապէս, 1863ին կղզիները յանձնուեցան յունական նորահաստատ պետութեան :

Այդ օրէն ի վեր բոլորովին կերպարանափոխուած է կղզիներուն կեանքը: Եղեմային օդ մը ունին այս կղզիները եւ շրջիկներ կ՚ընդունին աշխարհի բոլոր մասերէն: Բնակիչներուն թիւը կը հասնէր 250 հազարի: Զանթայի դաշտին մէջ բնակչութեան խտութիւնը կը հասնէր 400ի՝ մէկ քիլոմեթրի վրայ, իսկ 700ը կ՚անցնէր Քեֆալոնիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ: Տնտեսապէս ալ շատ չէն էին իրենց այգիներով, պտղատու ծառերով, ձէթով եւ չամիչով :

Ա.— Ինչո՞ւ թաշկինակիդ ծայրը հանգոյց մը չինեցիր :

Բ.— Վերջին երգահանդէսին եղանակը շատ սիրեցի: Հանգոյց մը չինեցի՝ որ չմոռնամ …

•

Ա.— Պարոն Ամբակումին կնիկը մեռաւ: Խեղճին՝ միակ ապրուստի միջոցն էր: Ի՞նչպէս իմացնել իրեն այս սարսափելի լուրը:

Բ. Շատ պարզ է. նախ կ՚ըսենք որ՝ գոքանչը մեռաւ …

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

Կեցաւ եւ բարկացայտ Փուարոյի դարձաւ.

— Ոսկորներդ պիտի կոտրեմ հիմա :

Ցետոյ դարձեալ աղջկան մօտեցաւ.

— Մէրի… Աստուծոյ սիրոյն …

Մէրի ոտքի ելաւ.

— Բան մը չկայ, ըսաւ, շատ լաւ եմ, այլեւս ինծի պէտք չունիք, այնպէս չէ՞ Պ. Փուարօ: Եթէ պէտք ունենաք կուգաք եւ կը գտնէք զիս, ախ, որքան անխելք եմ…

Եւ վակոնէն դուրս ելաւ:

Գնդապետը անոր հետեւելէ առաջ ըսաւ.

— Օր. Տեպենհամ այս գործին մէջ ոչ մէկ դեր ունի, կը հասկնա՞ք: Իսկ եթէ դարձեալ զինքը անհանգիստ ընէք, զիս ձեր դիմացը պիտի գտնէք:

Եւ մեկնեցաւ :

— Կը սիրեմ դիտել Անգլիացիները երբ բարկացած են, ըսաւ Փուարօ, շատ զուարճալի են այդ տեսակ պարագաներու:

— Զարմանալին այն է թէ ի՞նչպէս կը գուշակէք այս բոլորը, ըսաւ Տոքթ. Կոնստանտին հիացած :

— Իրաւ ինչէ՞ն գիտցաք թէ Օր. Տեպենհամ Թէյլի Արմսթրոնկի մանկատածն էր :

— Կոմսուհին ըսաւ, եւ թէ ձեր ներկայութեան :

— Բայց չեմ հասկնար, ըսաւ Պ. Պուք:

— Լաւ, մտիկ ըրէք: Ինչպէս կը յիշէք, ես կոմսուհիին հարցուցի թէ ինչ տեսակ մէկն էր մանկատածը:

— Այո, բայց կոմսուհին բոլորովին տարբեր կին մը նկարագրեց :

— Անշուշտ, այդպէս պիտի ընէր : Ան ըսաւ, մանկատածը բարձրահասակ, միջին տարիքով, եւ կարմիր մազերով կին մըն էր, այսինքն Օր. Տեպենհամի հակապատկերը: Ցետոյ անունը հարցուցի, այն ատեն կոմսուհին ստիպուեցաւ անուն մը յարամրցնել եւ «Օր. Ֆրիպոտի» պատասխանեց: Ձեզի ալ ծանօթ է թէ Լոնտոնի ամէնէն մեծ վաճառատան անունը «Տեպենհամ եւ Ֆրիպոտի» կը կոչուի: Կոմսուհին Տեպենհամ անունը չէր ուզեր տալ, միտքը եկաւ «Ֆրիպոտի»ն, հիմա հասկցա՞ք:

— Բայց ինչո՞ւ դարձեալ ստեց:

— Հաւատարմութիւն …

— Այս շոգեկառքին մէջ ամէն ոք կը ստէ՞, հարցուց Պ. Պուք :

— Ատիկա պիտի ստուգենք, պատասխանեց Փուարօ:

★

ԳԼՈՒԽ Ը.— ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

★

— Այսուհետեւ եւ ոչ մէկ բան զարմանք պիտի պատճառէ ինծի, ըսաւ Պ. Պուք, նոյնիսկ եթէ լսեմ թէ բոլոր ճամբորդները Արմսթրոնկ ընտանիքին անդամներն են, պիտի չզարմանամ :

— Շատ յատկանշական խօսք մըն է ձեր ըսածը, ըսաւ Փուարօ: Կ՚ուզէ՞ք լսել թէ ձեր յարգելի բարեկամը ինչեր պիտի պատմէ մեզի:

— Նոր յայտնութիւններու դիմա՞ց պիտի գտնուինք:

— Այո :

— Այս խնդիրը շատ տարօրինակ ձեւ մը առաւ, ըսաւ Տոքթ. Կոնստանտին:

— Ընդհակառակն, ամէն ինչ շատ պարզ է, ըսաւ Փուարօ :

Պ. Պուք թեւերը օդին մէջ բարձրացուց.

— Եթէ ասիկա պարզ կոչէք …

— Նոյն պահուն ներս մտաւ Անթոնիօ Ֆոսքարէլլին:

— Ի՞նչ կ՚ուզէք ինծմէ, հարցուց, ես ձեզի ըսելիք չունիմ, կը լսէ՞ք :

— Դեռ ըսելիք ունիք եւ այս անգամ իրականութիւնը, ըսաւ Փուարօ :

— Իրականութի՞ւնը :

— Այո, կրնայ ըլլալ որ ես գիտեմ արդէն ամէն բան, սակայն ձեզի համար աւելի լաւ կ՚ըլլայ եթէ դուք անձամբ խոստովանիք:

— Ճիշդ ամերիկացի ոստիկաններուն պէս կը խօսիք:

— Ուրեմն գործ ունեցած էք ոստիկաններուն հետ:

— Ոչ ոք կրցած է զիս ամբաստանել ցարդ :

— Արմսթրոնկ ոճրին ատեն ալ այդպէս եղաւ չէ՞: Դուք Արմսթրոնկներու շարժավարն էիք, այնպէս չէ՞:

Իտալացին թակարդը ինկած գազանի մը նման կը փչար :

— Քանի որ գիտէք ինչո՞ւ կը հարցնէք, ըսաւ:

— Ինչո՞ւ ստեցիք այս առաւօտ, հարցուց Փուարօ:

— Որովհետեւ եւրոպացի ոստիկաններուն չեմ վստահիր, անոնք չեն սիրեր Իտալացիները եւ անպայման զիս պիտի ամբաստանէին :

— Հիմա ի՞նչ պիտի ըսէք մեզի :

— Կ՚երդնում որ երէկ գիշեր բաժնեակէս դուրս չելայ, անգլիացի ընկերս կրնայ հաստատել ըսածս, ես չեմ սպաննած Րէչէթը :

Փուարօ հանդարտօրէն քանի մը տող գրեց թուղթի մը վրայ, յետոյ ըսաւ.

— Շատ լաւ, կրնաք մեկնիլ :

— Չէք խորհի՞ր թէ ես սպաննած եմ զայն, այնպէս չէ՞:

— Ըսի ձեզի թէ կրնաք մեկնիլ:

(Շար.)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՇԱՀԸ ԹԵՀՐԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Պարսկաստանի Շահը Հռոմէն Պաղտատ հասաւ ուրբաթ օր, քան թղթակիցներու հետ զորս միասին առած էր, իբրեւ իր հիւրերը: Յետոյ զինուորական օդանաւով մը գնաց Քերպելա, աղօթելու համար. իսկ երէկ ճամբայ ելաւ դէպի Թեհրան, իր մասնաւոր օդանաւով:

Հռոմէն մեկնած առեն, հոլանտական օդանաւին վարչութիւնը գանգատեցաւ թէ քան թղթակիցները անցագիր չունին ի-րաք մտնելու համար. բայց Շահը նկատի չառաւ այս պարագան, յայտարարելով թէ ինք պատասխանատու է բոլորին համար:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ փառապանծ ըն-դունելութիւն մը սարքուած էր Թեհրանի մէջ: Պատասխանելով զանազան հարցում-ներու, Շահը յայտարարեց թէ Մոսատեղ «ծանր ոճիրներ գործեց եւ թէ իր ամենա-մեծ ոճիրն է զինեալ դիմադրութիւն կառավարութեան: Եթէ զինուոր մը գոր-ծէր այդպիսի ոճիր մը, անմիջապէս կը գնդակահարուէր: Մոսատեղ չար ոգի մըն է որ միայն մէկ բան կ'ուզէր — իշխանու-թիւն ամէն գնով: Այդ նպատակին հաս-նելու համար ան պատրաստ էր զոհելու իրանեան ժողովուրդը»:

Նոր վարչապետը, զօր. Զահետի, կազ-մեց իր դահլիճը, առժամապէս ստանձնե-լով ներքին եւ պատերազմական նախարա-րութիւնները:

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Տօքթ. Մո-սատեղ, որ արգելափակուած է Սպաներու Ակումբին մէջ, նուաղեցաւ առջի օր եւ ծանրապէս հիւանդ է: Կառավարութիւնը արգիլած է այցելուներ ընդունիլ: Ամ-բաստանեալը պիտի դատուի մասնաւոր ատեանի մը առջեւ եւ կրնայ մահուան դատապարտուիլ:

Թեհրանի անթելը կը ծանուցանէ թէ ձերբակալուած են երեսփ. ժողովի նա-խորդ ատենապետը՝ Ապտուլլահ Մօազա-մի, Սպահանի կուսակալը՝ զօր. Քիշա-ւարզ, նախկին երեսփոխան Փարսա եւ ու-րիշներ: Նախկին արտաքին նախարարին՝ Ֆաթեմիի համար կ'ըսէին թէ կտոր կտոր եղած է ամբոխին կողմէ: Ուրիշներ կը կարծեն թէ փախած է:

Կառավարութիւնը հրամայեց մաքրել մայրաքաղաքին պատերը, որոնք երեք տարիէ ի վեր ծածկուած են քաղաքական յայտարարութիւններով: Ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէ հետեւեալ ագդը. — «Մո-սատեղ յաղթական»:

× Համայնավար կուսակցութիւնը, Թուտէ, կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, որպէս զի ապստամբի նոր կառավարու-թեան դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅԹՈՒԽՆԵՐՈՒ գործադուլին առթիւ, որ երեք օր պիտի տեւէ, ձեռնհաս իշխա-նութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզը հա-ցի նեղութիւն պիտի չկրէ, մանաւանդ որ անհամար քաղաքացիներ օգափոխութեան գացած են: Սէնի նահանգը ունի 4200 փուռեր եւ 6000 հացթուխ բանուորներ: Ալիւրի օրական սպառումն է 10–11.000 կենդինար, այժմ հազիւ 7000: Անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ մէջ կազմուած մասնաւոր ատեան մը, որ կը բաղկանար ինը կիներէ եւ երեք այրերէ, ծանր պա-տիժներու դատապարտեց հինգ ականաւոր համայնավարներ, այն ամբաստանու-թեամբ թէ կ'ուզէին բռնի տապալել հան-րապետութիւնը: Դատաւորներուն խոր-հրդակցութիւնը տեւեց 31 ժամ: Վճիռը կը տրուէր վեց ամիս վերջը:

ԶՈՐՍԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ ՄԸ գումարելու խնդիրը կը քննուի արեւմտեան պետու-թեանց կողմէ: Վերջին լուրերու համա-ձայն, պիտի առաջարկեն ժողովը գումա-րել յառաջիկայ հոկտեմբերին, Ժընեւի մէջ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ խորհրդային հրամանատա-րութիւնը պարպեց կարգ մը կարեւոր դիր-քեր զոր գրաւած կը պահէր պատերազմի դադարումէն ի վեր:

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ դաշինքը վերաքննելու առաջարկ մը ներկայացուց հոլանտական կառավարութիւնը:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը եւ արտա-քին նախարարը փառաւոր ընդունելութիւն մը սարքեցին ի պատիւ արեւելեան Գեր-մանիոյ կառավարական պատուիրակու-թեան որուն գլուխը կը գտնուի վարչա-պետը: Շատ կարեւոր բանակցութիւններ կը կատարուին Գերմանիոյ մասին: Խ. Միութեան բանագնացներէն մէկն է Պ. Ա. Միկոյեան:

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր գաւառի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն շա-բունակել իրենց վճարումները չէք-փոս-թալի միջոցաւ, դիւրացնելու համար վար-չութեան գործը, մանաւանդ որ թղթա-տարական գործադուլը մեծապէս վնասած է նաեւ մեր գանձումներուն:

Մեր բոլոր բաժանորդները պիտի ստա-նան իրենց թերթերը ամնիջապէս որ թղ-թատարը ընդունին: Ներողութիւն կը խնդ-րենք այս ակամայ յապաղումներուն առ-թիւ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բա-ժանորդներուն թերթերը, թղթատարա-կան գործադուլին հետեւանքով:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ բոլոր բաժանորդները կրնան իրենց թեր-թերը ստանալ դիմելով խմբագրատուն:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ բաժանորդ-ները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զա-տիկեան սրճարանէն:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդները դիմեն ըն-կեր Բարթող Փափազեանի:

×

ԳԼԱՄԱՐԻ բաժանորդներն ալ կրնան ի-րենց թերթերը ստանալ ընկեր Հրանտ Սամուէլէն:

×

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ բաժանորդները դի-մեն ընկեր Ե. Թեւանեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՏԱԼՈՎ ՈՒԾ – ԿԱՆՈՒԽ ԿԸ ՇԱՀԻՔ

« Յառաջ » բազմաթիւ բաժանորդներ ունի ոչ միայն Ֆրանսայի եւ հարեւան եր-կիրներու, այլ եւ Միջին Արեւելքի, Ալ-ժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի մէջ եւ Աֆ-րիկէի խորքերը, (Քամերուն, Քոնկօ, Ե-թովպիա եւն.):

ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑԸ

Համազգայինի Նշան Փալան-ճեան ճեմարանը յաջորդ ուսումնական տարեշրջանին, հոկտեմբերէն սկսած, պի-տի ունենայ գիշերօթիկ բաժին, առ այժմ տասը տարեկանէն վեր մանչերու համար: Գիշերօթիկ բաժնի նպատակն է հնարաւո-րութիւն տալ նոր սերունդին, Պէյրութէն դուրս, ուրիշ վայրերէ ալ ուսում ստա-նալու ճեմարանին մէջ:

Ընդունելութեան պայմաններն են.— Լիբանանի եւ Սուրիոյ համար տարեկան 9 ամիս 1500 լիբ. ոսկի, ուրիշ երկիրներ 500 տոլար: Անոնք որ ամառը, երեք ամիս պիտի մնան ճեմարան, պիտի վճարենյա-ւելեալ 200 տոլար ամառանոցին համար:

Այս վճարով պիտի հոգացուի աշակեր-տի ուսման ծախքը, բնակարանը, սնուն-դը, առողջապահական ծախքը, գրօսը եւայլն:

Համազգայինի ճեմարանի նպատակն է ոչ միայն ընդհանուր երկրորդական կըր-թութեամբ օժտել մեր նոր սերունդը, այլ եւ հայ լեզուով եւ հայ ոգիով ուսում ու դաստիարակութիւն տալ, պատրաստել գիտակից ու գաղափարական մտաւորա-կան ուժեր ազգային կեանքի եւ մշակոյթի համար: Գիշերօթիկ բաժինը, այս ուղ-ղութեամբ, մասնաւոր դեր ունի կատա-րելիք:

Ճեմարանի հասցէն՝

Collège Arménien, 10, Rue Hussein Beyhum

Beyrouth - LIBAN

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՌՈՒԲԷՆԻ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

150 օրինակ միայն ամբողջ Եւրոպայի համար:

Եօթը հատորը միասին, կ'արժէ վեց հազար ֆր. թղթատարի ծախքով:

Ստանալու համար դիմել՝

Mme Anna Ter Minassian

La Résidence : 5, Rue Henri Regnault,
St. Cloud (S. et O.)
FRANCE

Բոլոր առաքումները

Contre remboursement

կամ անձամբ դիմել Յառաջի վարչու-թեան:

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Ազքատախնամի « Հանգստ-եան Տուն»երու գործադիր յանձնախում-բը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շըր-ջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցնե-րուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերու-նիները զբաղեցնող եւ զուարճացնող ա-մէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան–Տուներուն»: Նախընտրա-բար, կը փափաքինք ընդունիլ, ռատիօ գործիք, երգապնակ (տիսք), գիրք, ամ-սաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.):

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնա-խումբը մե ծդոհունակութեամբ ու երախ-տագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալու-թիւնները կը յայտնենք:

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել ROQ.29-00 ուղղակի նուիրատուներու տունէն վեր-ցնելու համար նուէրները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրու-թեան համար դիմել վարժարան հինգ-շաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:

Հեռաձայն Ռէնսի 172

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին հա-մար լաւ խոհարարուհի մը (կամ խոհա-րար) որ լաւ կերակուր եփել գիտնայ: Գոհացուցիչ պայմաններ:

Դիմել վարժարանը, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32,Rue de Trévise,Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
25
ՕԳՈՍՏՈՍ

MARDI
25 AOUT
1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7149 | խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9Ր ԴՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2560

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՆ ՈՒ ԱՆԱԶԱՏԸ

Փարիզի ազատագրութեան 9րդ տարեդարձն է այսօր, 25 Օգոստոս :

Քանի մը շաբաթ առաջ ալ տօնուեցաւ Գերմանիոյ անձնատուութեան տարեդարձը (8 Օգոստոս) :

Օգոստոս ամիսը պատմական շրջան մը կը կազմէ արեւմտեան Դաշնակիցներուն համար :

Այս ամսուն էր որ դադրեցան գերմանաչունչ թերթերը (18 Օգոստ.), եւ գործադուլ յայտարարեցին երկաթուղիներու աշխատաւորները: Ճիշդ այս օրուան պէս:

Դարձեալ, այս ամսու պայթեցաւ առաջին հիւլէական ռումբը Ճափոնի Հիրոշիմա քաղաքին վրայ, փոշիացնելով 250 հազար բնակիչներ: Ցետոյ ուրիշ ճափոնական քաղաքի մը՝ Նակազաքիի վրայ :

Այդ առթիւ ազահանդէսներ կատարուեցան եւ թերթերը գրեցին թէ տակաւին հազարաւոր վիրաւորներ կան որոնք չեն դարմանուած :

Դժբախտաբար, երկրորդ աշխարհամարտի վախճանէն ութ տարի ետքն ալ, աւելի եւ համաճարակ վէրքեր կան որոնք դարմանի կը սպասեն: Վէրքեր որոնք ի վերջոյ կրնան հիւլէականի յանգիլ, ինչպէս կը սպառնան երկու կողմերն ալ...

Ո՞ր մէկը հանգոյցը քակուեցաւ : Ո՞ր կնճիռը լուծուեցաւ, ութ տարուան ընթացքին :

Անոնք որ անախընթաց յաղթանակ մը շահեցան, միացնելով իրենց հսկայական ուժերը, այժմ երկուքի բաժնուած, սառելութեան պայքար մը կը մղեն, փոխադարձաբար :

Երէկ միացեալ, այսօր դէմ դիմաց իբար կը հետապնդեն նոյն կասկածամտութեամբ, զարկ տալով յարաճուն սպառազինութեանց :

Եւ, ո՜վ հեգնութիւն, երկու ճակատներն ալ իրարու հետ կը մրցին, սիրաշահելու համար «հասարակաց թշնամին», Գերմանիան, որ նոյնպէս երկուքի բաժնուած է, իբրեւ հետեւանք երկու ճակատներուն հակամարտութեան :

Առաջին աշխարհամարտին, կայսրութիւններ փլան, ճամբայ բանալով շարք մը ժողովուրդներու ազատագրման :

Կործանեցան բազմազգի Աւստրիա-Հունգարիան, ցարական Ռուսաստանը եւ Օսմանեան Թուրքիան: Եւ նոր չունչ մը սկսաւ փչել Եւրոպայի վրայ :

Շատ չանցած, աշխարհ իր դիմացը գտաւ նոր Ռուսաստան մը եւ նոր Թուրքիա մը: Մէկը միւսին թիկնապահ :

Երկրորդ աշխարհամարտին, ամբողջ Եւրոպան էր որ կը դալարուէր ահազնադղորդ ցնցումներով :

Ֆրանսան անձնատուր հարեւան երկիրներուն հետ: Անգլիան պաշարուած եւ ենթակայ ամենօրեայ օդարշաւներու :

Հիթլէրական դիկտատուրան, որ մասնաւոր դաշնագիր մը կնքած էր Խ. Միութեան հետ եւ առաջին առթիւ գրաւած՝ Լեհաստանը, մէկ տարի վերջ զէնքը կ'ուղղէր իր զինակցին դէմ (1941 Յունիս 22) :

Աննկարագրելի քաոս մը, ուր երկիրներ եւ ժողովուրդներ կը տրորուէին, իրար կը խառնուէին արեան գետերու եւ լեռնակուտակ աւերակներու մէջ:

Արեւմուտքէն արեւելք, հակամարտ, հակոտնեայ ուժեր յաջողեր էին միացեալ ճակատ կազմել: Եւ յաղթանակը տարին:

Բայց, — ահա կը տեսնէք: Ճակատը շուտ ճեղքուեցաւ եւ այս անգամ ալ ուրիշ ժողովուրդներ եւ երկիրներ ինկան լուծի տակ: Ամբողջ արեւելեան Եւրոպան դարձաւ աւրբանեակ հսկայական, արընթաց աշխարհակալութեան մը որ կը կոչուի Խ. Միութիւն :

Ստեղծուած է այնպիսի կացութիւն մը ուր ազատ ազգերն անգամ կը դողան իրենց ճակատագրին վրայ ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆ

★

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՅՑԱԾ ՉԷ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՎԵՐՍԿՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Դժուար է ճշդիւ պատկերացնել բուն ուորական կացութիւնը: Պաշտօնական զեկոյցները եւ տեղական թերթերն ալ հակասական լուրեր կը հաղորդեն :

Ճիշդ է, աշխատանքը վերսկսած է կարգ մը ճակատներու վրայ, սկսելով թղթատարականէն: Բայց տակաւին վերահաստատուած չէ սովորական կացութիւնը: Գործադուլները կը կատարուին ասաիճանաբար: Իւրաքանչիւր թաղամասի թղթատարական մասնաճիւղ որոշ գործեր կը ստանձնէ: Նամակներու յանձնումը հետզհետէ կը կանոնաւորուի, բայց թերթերը չեն ընդունիր: Պատասխանն է կապը՝ զաւառի հետ :

Երկաթուղիներու երթեւեկը չէ վերսկսած տակաւին Փարիզի արուարձաններուն մէջ, եւ զին. «քամիոն»ները կը բանին, մասամբ գոհացում տալով օրուան պահանջներուն: Հեռաւոր գիծերու երկաթուղիներն ալ համրանքով կը բանին : Կառախումբերը չափազանց խճողուած են եւ դանդաղութեամբ կը շարժին, ի նախատեսութիւն խափանարար ձեռնարկներու :

Այդ կարգի երկու ձեռնարկներ երեւան հանուեցան քան իմը օր առաջ: Առաջինը Օգոստ. 20էն 21 լուսնալու գիշերը, Թուլուզի մօտ, ուր Նարպոն – Թուլուզ կառախումբին աւագ մեքենավարը վիրաւորուեցաւ քարի կտորով մը: Երկրորդը՝ շաբաթ իրիկուն, Պերլեմոնի կայարանին մէջ, ուր գիծէն դուրս ելաւ Քալէ – Պալ կառախումբը, գիծերը եւ ձողերը հանուած ըլլալով : Բարեբախտաբար ճեպընթացը դանդաղ կը յառաջանար: (Ժամը 40 քիլոմեթր): Ջեռնհաս իշխանութիւնը անմիջապէս քննութեան ձեռնարկեց, պատասխանատուները երեւան հանելու համար: Երկաթուղիներու վարչութիւնն ալ միջոցներ ձեռք առած է :

Քալէ – Պալ կառախումբին միայն մեքենավարը թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ : Մասնագէտներ դիտել կուտայ թէ եթէ սովորական արագութեամբ ընթանար, կառախումբը անդունդէ մը վար պիտի գլորէր :

Երկրորդ կառախումբը, որ կը բաղկանար 18 վակոններէ եւ հազարի չափ ճամբորդներ կը փոխադրէր, կը սուրար ժամը հարիւր քիլոմեթր արագութեամբ : Անծանօթներ երեք քիլօ ծանրութեամբ քար մը կապեր էին Մատրոնի կամուրջին վրայ. այնպիսի ձեւով մը պիտի զարնուէր մեքենավարի խցիկին ապակիներուն : Այդպէս ալ եղաւ եւ մեքենավարը, որ կը բանէր պարտաւորիչ աշխատանքի օրէնքով, ծանրապէս վիրաւորուեցաւ: Բայց, հակառակ իր ստացած վէրքերուն, կրցաւ կեցնել կառախումբը իր օգնականին հետ: Եթէ մեռած ըլլար, կարելի է երեւակայել հետեւանքը :

✕ Կազի եւ ելեկտրականութեան քրիստոնեայ աշխատաւորները գոհ չմնալով եղած զիջումներէն, որոշեցին 24 ժամ եւս երկարաձգել գործադուլը: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը մերժէ սկսիլ երկաթուղիներու երթեւեկը: Այս առթիւ պայքար մը բացուած է թեր ու դէմ հոսանքներուն միջեւ եւ ելքը անորոշ կը մնայ : Ջախաւոր սենտիքաները աշխատանքը վերսկսելու համար կը պահանջեն ջնջել պատժական անօրինութիւնները :

Փարիզի հանրակառքի եւ մեթրոյի աշխատաւորներուն մէջ գործադուլը կը շարունակեն միայն Աշխատանքի Դաշնակցութեան անդամները :

Կառավարութիւնը քանիցս յայտարարած էր թէ գործադուլի օրականները պիտի չվճարուին: Եղած գանգատներուն վրայ, որոշուեցաւ կրճատումները բաժնել քանի մը ամիսներու վրայ եւ ամէն դիւրութիւն տալ որպէսզի կորուստը լեցուի յաւելուածական աշխատանքով :

✕ Համայնավար կուսակցութիւնը կը շարունակէ նոր կոչեր ուղղել, գործադուլները շարունակելու, միացեալ ճակատ ստեղծելու եւ Ազգ. Ժողովը արտակարգ նիստի հրաւիրելու համար :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

★

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԴԺԳՈ՞Հ Է

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգները տհաճութիւն յայտնած են Ֆրանսայի, Մարոքի Սուլթանին գահընկէցութեան առթիւ: Անոնք մտահոգ են ոչ միայն Մարոքի համար, ուր ծովային եւ օդանաւային խարիսխներ ունին, այլեւ ամբողջ Հիւս. Ափրիկէի եւ մասնաւորապէս Թունուզի համար:

Այդ պատճառով, Ազգաժողովին ամերիկեան պատուիրակութիւնը անելի մը պիտի մատնուի այս շաբթու, երբ քննուի արաբեւասիական պետութեանց խնդրագիրը՝ Մարոքի մասին: Սուլթանին գահընկէցութենէն դժգոհ մնալով հանդերձ, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը կը վարանի պաշտօնապէս բողոքագիր մը ուղղել Ֆրանսայի :

✕ Նոր Սուլթանին գահակալութեան առթիւ, շքեղ արարողութիւններ կատարուեցան Մարաքէշի մէջ: Երբ Սուլթանը, որ առանձինն էր իր կառքին մէջ, դուրս ելաւ կայս. պալատին պարիսպէն, հազարաւոր հաւատացեալներ գետնամած կ'աղօթէին, իսկ Պէրպէրի ձիաւորները, որոնք վճռական դեր կատարած էին նոր Սուլթանը գահ բարձրացնելու համար, դէպի երկինք ուղղած էին իրենց զէնքերը եւ դրօշները: Բազմութիւնը կ'աղաղակէր, — «Աստուած պահէ քեզ եւ երկար կեանք պարգեւէ»:

Թափօրը հանդիսաւորապէս յառաջացաւ դէպի նշանակուած վայրը, ուր ոչխարներ պիտի մորթուէին ի պատիւ պատմական յաղթանակին: Սուլթանին հետ կ'աղօթէին Մարաքէշի փաշան՝ Էլ Կլաւի եւ կրօնապետը՝ Քիթանի: Բազմութիւնը արարողութեանց կը հետեւէր երկիւղած լռութեամբ: Այդ պահուն քանի մը կաթիլ անձրեւ տեղաց: Այն ատեն Սուլթանը դանակը առնելով յամրաբար խրեց խոյին կոկորդը: Արիւնաթաթախ անասունը, որ ողջ էր տակաւին, զինուորական կառքի մը մէջ դրուելով պալատ ղրկուեցաւ ըստ աւանդութեան: Նախապէս ոչխարը մորթողը իր ձիուն վրայ կը նետէր զայն եւ կը քշէր դէպի պալատ :

✕ Սուլթանը իր գահակալութեան առթիւ յայտարարութիւն մը ուղղեց որ կ'ըսէ. — «Պիտի ջանանք օգտուիլ Արեւմուտքի մեթոտներէն, հաւատարիմ մնալով Իսլամի աւանդութեանց. Պիտի ջանանք հաւասարակշռութիւն հաստատել քաղաքներու, գիւղերու եւ լեռներու բնակչութեանց միջեւ, որպէսզի արդարութիւնը տիրէ աղքատին եւ հարուստին միջեւ, որպէսզի ժողովուրդը կարենայ հանդարտօրէն յայտնել իր բաղձանքները կատարեալ ազատութեամբ ընտրուած ներկայացուցիչներու միջոցաւ: Մեր կամքն է որ անյապաղ հաստատուին հիմնական բարենորոգումները, որպէսզի կարենանք գլուխ հանել այս գործը »:

✕ Լիբանանի ներքին նախարարը արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ, հակաֆրանսական ցոյցերը արգիլելու եւ Պէյրութի ֆրանսական դեսպանատունը պաշտպանելու համար :

✕ Եգիպտոսի թերթերը կը գրեն թէ զօր. Նէկիպ, որ Մէքքէ գացած էր աղօթելու, պիտի խորհրդակցի Իպնը Սէուտ թագաւորին հետ, Մարոքի դէպքերու եւ առհասարակ իսլամական խնդիրներուն մասին: Գահիրէի մէջ մասնաւոր աղօթքներ կատարուեցան «Մարոքի նահատակ Սուլթանին, Իսլամի հերոսին համար»: Ներկայ էր զօր. Նէկիպի փոխանորդը՝ Կեմալ Նասըր: Էլ Ազհար համալսարանին վերատեսչն ալ յայտարարութիւն մը հրատարակեց ուր կ'ըսէ. — « Արեւմտեան պետութիւնները կը շարունակեն իրենց խաչակրութիւնը Իսլամի դէմ: Իսլամները պէտք է միանան, թօթափելու համար աշխարհակալութիւնը »:

ՄՈՍԿՈՒԱ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՄԸ ԿՆՔԵՑ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ

●

ՊԱՐՏՔԵՐԸ ԵՒ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՋՆՋՈՒԻՆ ԵՒԱՅԼՆ

Արեւելեան Գերմանիոյ պատուիրակութիւնը, որ Մոսկուա գացած էր վարչապետին նախագահութեամբ, Օգոստոս 23-ին եօթը կէտերէ բաղկացած դաշնագիր կնքեց Խ. Միութեան հետ, հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

Ա.— 1954 Յունուար 1էն սկսեալ, արեւելեան Գերմանիա որեւէ հատուցում պիտի չվճարէ Խ. Միութեան :

Բ.— Արեւելեան Գերմանիոյ խորհրդային ձեռնարկները պիտի վերադարձուին առանց փոխարինութեան իբրեւ օրինաւոր սեփականութիւնը ժողովրդական հանրապետութեան :

Գ.— Գրաւման զօրքի ծախքին Գերմանիոյ բաժինը պիտի չանցնի պետական եկամուտին հինգ առ հարիւրը :

Դ.— Արեւելեան Գերմանիա պիտի ազատի 1945էն ի վեր չվճարուած պարտքերէն եւ ուրիշ յետպատերազմեան միւս պարտքերէն :

Ե.— Համաձայնութիւն մը կնքուած է որով Խ. Միութիւնը 590 միլիոն ռուբլի արժողութեամբ յաւելուածական ապրանք պիտի հայթայթէ արեւելեան Գերմանիոյ: Միեւնոյն ատեն անոր տրամադրութեան տակ պիտի դնէ 485 միլիոն ռուբլի, 135 միլիոնը օտար դրամ, վճարելի՝ երկու տարիէն, 1955էն սկսեալ :

Զ.— Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին «իրենց մնացեալ պատիժէն ազատելու համար այն բոլոր գերման ռազմագերիները որոնք դատապարտուած են զանազան ոճիրներու համար, բացի անոնցմէ որ մասնաւորապէս ծանր ոճիրներ գործած են խաղաղութեան եւ մարդկութեան դէմ »:

Է.— Պերլինի խորհրդային եւ Մոսկուայի գերման դիւանագիտական առաքելութիւնները առաջին կարգի դեսպանութեան վերածուած են :

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կը կրկնէ խորհրդ. վերջին ծանուցագրին առաջարկները, — Համագերման առժամեայ կառավարութիւն մը կազմել արեւելեան եւ արեւմտեան Գերմանիոյ հետ համաձայնութեամբ, կառավարութիւն մը որուն գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ ազատ ընտրութիւններ կատարել :

Ինչպէս դիտել կուտան իրազեկներ, Մոսկուայի կատարած կարգ մը զիջումները, օրինակ՝ հատուցումներու ջնջումը երեւութական են, քանի որ Խ. Միութիւնը շատոնց պարպած է արեւելեան Գերմանիան :

Այս համաձայնութիւնը մեծ տպաւորութիւն չգործեց Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ: Ամէնքն ալ այն կարծիքն ունին թէ Մոսկուա կ'ուզէ ազդել արեւմտեան Գերմանիոյ յառաջիկայ ընտրութեանց վրայ եւ ի հարկին մշտնջենաւորել Գերմանիոյ բաժանումը, ամբողջովին իր թաթին տակ առնելով արեւելեան շրջանը :

(Լուրերու շար. ը կարդալ Դ. էջ)

ԻՐԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

●

Դ.— ԹԵՀՐԱՆ ԵՒ ՄԻՒՍ ԹԵՄԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս խիստ շահեկան յօդուածաշարքին առաջին մասերը տես *Յառաջ* Օգոստ. 19, 20, 21 եւ 22:

Թեհրանի մէջ կան բազմաթիւ ընկերակցութիւններ եւ միութիւններ: Հայ Կանանց Բարեգործ. Միութիւն, Հայ Կին, Հայ Համալս. Միութիւն, Զհարմահալի Ուսումն. Միութիւն, Փերիայի հիւանդանոցի Միութիւն, Հայ Մշակութային Արարատ Միութիւն եւայլն: Վերջինս, ամենազարգացած եւ ծաւալուն միութիւնն է: Ունի 400է աւելի անդամներ, տեղաւորուած ընդարձակ շէնքի մը մէջ: Ունի զանազան բաժիններ, գրական, մարզական, թատերական, երաժշտական եւն.: Ամէն շաբաթ դասախօսութիւն, համերգ, ներկայացում եւ այլ հանդիպումներ անպակաս են: Մարզական բաժինը հարիւրէ աւելի սկաուտներ կը հաշուէ, որոնք արքայական հանդէսներուն մէջ առաջին տեղը կը բռնեն: Ամէն տարի, «Արարատ» Միութեան նախաձեռնութեամբ կը տօնուի «Ապրիլեան Սգատօնը, Հայ Մշակոյթի Օրը» մեծ շուքով: «Արարատ» Միութիւնը սքանչելի եւ խանդավառ երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու համախմբում մըն է, որ իր գոյութեամբ պատիւ կը բերէ Թեհրանի հայ համայնքին:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ (Սպահան — Իրանահնդկական) թեմը, կորսնցուցած է իր երբեմնի ծաղկեալ վիճակը: Վերջին մարդահամարին համաձայն, Նոր Ջուղայի մէջ կ'ապրին 4675 Հայեր եւ 25 հոգի ալ քաղաքի մէջ (Սպահան): Քաղաքն ու Նոր Ջուղան իրարմէ կը բաժնուին պատմական հոյակապ կամուրջով մը: Սպահանին կապուած են Զհարմահալի եւ Փերիայի գաւառակները: Սպահանէն 150 քիլմ. տարածութեան վրայ՝ Զհարմահալի 9 գիւղերէն վեցը Հայաստան գացին: Մնացած երեք գիւղերուն մէջ կ'ապրին մօտ 700 Հայեր: Ապատանի մէջ ունին իրենց «Ուս. Միութեան» կեդրոնը: Զհարմահալցիները թէեւ անձուկ վիճակի մէջ են, բայց կապուած են իրենց ծննդավայրին: Կորովի են եւ ունին գոհարերութեան ոգի:

Սպահանի հայկ. գիւղախումբի միւս գաւառը Փերիան է, մօտ 15 գիւղերէ բաղկացած, թիւով 12 հազար հոգի: Կը գտնուի Սպահանէն 150 քիլմ. հեռու: Զհարմալի հետ բաղդատելով Փերիան տնտեսապէս աւելի բարգաւաճ վիճակ ունի: Փերիայի գլխաւոր գիւղին՝ Նամակերտի մէջ կայ հիւանդանոց, միակը ամբողջ շրջանին համար: Հիւանդանոցի վարիչն է երիտասարդ բժիշկ Խաչիկ Նահապետեան, որ անսահման կորովով եւ բարեխղճութեամբ կը տանի իր ծանր աշխատանքը:

Նոր Ջուղայի հայկ. դպրոցները նոյնպէս փակուեցան 1936ին: Պետական դըպրոցներու մէջ — տարրական եւ միջնակարգ — Պարսիկներու հետ խառն կ'ուսանին մօտ 700 աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ: Հայոց լեզուին եւ կրօնին յատկացուած ժամերուն, կը պարապին վեց հայ ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ, որոնց թոշակները կը վճարուին հայ համայնքի կողմէ: Մանկապարտէզը հայկական է եւ ունի երեք հարիւր աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ: Այստեղ կը պաշտօնավարեն 11 ուսուցչուհիներ, վճարուած նոյնպէս հայ համայնքին կողմէ: Ազգապատկան դպրոցական շէնքերը, կեդրոնականը, (տղայոց դպրոցը) Կատարինեանը (աղջիկներուն) եւ Քանանեանը (մանկանց), գրաւուած են: Պետութիւնը ոչ միայն վարձք չի վճարեր, այլեւ անհրաժեշտ նորոգութիւնները կը կատարուին հոգաբարձութեան կողմէ: Աշխատանք կը տարուի, յառաջիկայ ուսումն. տարեշրջանին բանալ Թեհրանի օրինակով ազգ. տարրական դպրոց, տարեկան տասը հազար թուման ելեւմուտքով, այսօրուան գիներով մօտ կէս միլիոն Ֆրանք: Նոր Ջուղայի վանքը կը մնայ մաքուր վիճակի մէջ: Ունի մատենադարան եւ սքանչելի թանգարան մը: Հայերը ունին նաեւ իրենց ակումբը:

Յունիսի մէջ, համայնական խորհուրդի ընտրութիւն կատարուեցաւ: Մեր հակառակորդները իրենց ընկերացնելով պարսիկ թուտէականներ, ամէն ջանք թափեցին խանգարելու, բայց չյաջողեցան եւ մեր ցուցակը անցաւ մեծամասնութեամբ:

ԱՊԱՏԱՆԸ՝ Իրանի նաւթարդիւնաբերական շրջանի կեդրոնն է: 25—30 տարուան նոր գաղութ մը, մօտ 7000 Հայերով: Առաջին եկուորներէն կը հաշուեն Վասպուրականցիներ, որոնք 1918ին Պարսկաստանի ճամբով նահանջեցին եւ հասան մինչեւ Պաղտատ, Պասրա եւ Ապատան: Դժուարին օրեր անցուցած են անոնք կիզիչ արեւուն տակ, մինչեւ որ այսօրուան բնակարանային լաւագոյն յարմարութիւնները ստեղծուած են բանուորներուն համար: Գաղութը բարեկեցիկ է: Ունի իր եկեղեցին եւ ազգ. դպրոցը: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, տարրական դպրոցին կից հիմնուած է նաեւ աղջկանց միջնակարգ դպրոցը: Հայերը նախ հաստատուած են Ապատան, Մասչիտ Սուլէյման եւ Ահւազ, ապա տարածուած այլ շրջաններ:

Ապատանէն վերջ, հայկ. երկրորդ մեծ գաղութը Մէսչիտ Սուլէյմանն է, շուրջ 1500 բնակչութեամբ: Երկու տարիէ ի վեր, համայնքին արտօնուած է ունենալ իր ազգ. դպրոցը: Երրորդ տեղը կը բռնէ Ահւազ, որ Խուզիստանի նահանգին կեդրոնն է: Այստեղ կան մօտ հազար Հայեր: Այստեղ նոյնպէս, երեք տարիներէ ի վեր, վերաբացուած է ազգ. դպրոցը: Ունին իրենց եկեղեցին: Հայեր եկան նաեւ Աղաջարի, Բանտար Մաշուր եւայլն: Ապատանը իր շրջակայքով կը մտնէ Իրանա - Հնդկաստանի թեմին մէջ:

Յունիսի մէջ, այստեղ ալ կատարուեցան համայնականի ընտրութիւնը: Մեր ընկերները յաղթանակը տարին ջախջախիչ կերպով:

Նաւթի ազգայնացումէն ի վեր, արտադրութիւնը կանգ առած է: Հակառակ ատոր, հազարաւոր բանուորներ իրենց դիրքին եւ պաշտօնին վրայ կը մնան: Եւ հակառակ երկրին ելմտական անձուկ վիճակին, նաւթային ընկերութեան բոլոր բանուորներն ու պաշտօնէութիւնը կանոնաւորապէս կը ստանան իրենց ռոճիկները:

ԽԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՌՈՒՍԻԱ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

●

Պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Ռուսիա հրաժարելով Նեղուցներու վրայ ունեցած իր յաւակնութիւններէն ու հողային իր պահանջներէն, բարեկամական դաշնագիր առաջարկած է Թուրքիոյ:

«Խաղաղասիրական» առաջարկով մը աշխարհի մէջ իր վարկը բարձրացնել նկրտող Ռուսիան, կուզայ հաստատել, թէ կը հետեւի պատեհապաշտ քաղաքականութեան մը, ուր նկատի առնուածը իր կենսական շահերն են միայն:

Այսպէս աւելի քան մէկ դար Նեղուցներու մասին յաւակնութիւններ սնուցանող Ռուսիան 1917էն վերջ յանկարծ կը լքէր առաջին աշխարհամարտի ընթացքին Թուրքիայէն գրաւած Վասպուրականի, Կարինի եւ Տրապիզոնի նահանգները ու կը բռնէր կամաւոր նահանջի ճամբան: Ամիսներ վերջ իր իսկ զէնքովն ու դրամովը ան երէկի իր թշնամին կը զինէր ու կը մղէր Կարսի եւ Արտահանի վրայ:

Իր այս կեցուածքով ան կը մտածէր բարեկամ դարձնել իրեն Քէմալական Թուրքիան, որ կրնար Արեւմտեան յաղթական պետութեանց մէջ փնտռել իր պաշտպանները:

Ինչ որ տեղի ունեցաւ հետագային, ծանօթ է բոլորին:

Երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ Ռուսիա յանկարծ փոխեց իր դիրքը Թուրքիոյ հանդէպ, ու փորձեց հակակշռի իրաւունք մը Նեղուցներու վրայ: Զուգահեռաբար այս պահանջին, հրապարակ դրաւ Կարսը եւ Արտահանը Հայաստանի վերադարձնելու հարցը:

Եւ որովհետեւ Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ իր կատարած ընդարձակ նուաճումներով դժգոհանք պատճառած էր իր գինակիցներուն, անոնք թոյլ չտուին որ գոհացում գտնեն իր ակնկալութիւնները Թուրքիոյ հաշուոյն:

Ուղիղ վեց տարիէ ի վեր գրեթէ ձըգտուած վիճակի մէջ են դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ:

Պաղ պատերազմը փաստ է ընդմէջ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ, ինչպէս ընդմէջ Ռուսիոյ եւ իր Դաշնակիցներուն:

Շնորհիւ հակասովետ ճակատին, մէկ միլիոն Թուրք զինուորներ զէնքի տակ են այսօր ու արդիական պատերազմական սպառազինում ունի թրքական բանակը:

Եթէ 1917էն վերջ Կարմիր Ռուսաստանը եղաւ Թուրքիոյ նոր բանակի վերազինման ուժ տուողը, 1946էն այս կողմ, դարձեալ Ռուսիոյ անհեռատես սպառնալիքներուն իբրեւ հետեւանք, այս անգամ, Անգլիա եւ Ամերիկա եղան Թուրքիան հզօր բանակի մը տէր դարձնողը:

Մոսկուայի նոր տէրերը համոզուած են այլեւս, որ Թուրքիոյ դէմ իրենց կատարելիք առաջին արշաւանքին, իրենք դիրենք պիտի գտնեն Դաշնակից զինուորներու առջեւ:

Ուստի հրաժարելով կռուելու մտքէն, կը դիմեն, յետադարձով, հին քաղաքականութեան:

Կ'ուզեն իրենք եւս բարեկամ դառնալ Թուրքիոյ:

Ու այդ բարեկամութեան սիրոյն, կը հրաժարին Նեղուցներու վրայ հակակշիռ բանեցնելու իրենց յաւակնութիւններէն:

Կը հրաժարին նոյնպէս, Կարսէն ու Արտահանէն, որ իրենց համար, բաղդատմամբ Նեղուցներու, ունեցած է միշտ երկրորդական նշանակութիւն:

Միամիտ չենք խորհելու համար, թէ ապագային վերապահած ախորժակներ չունի Ռուսիա՝ Թուրքիոյ հանդէպ:

Անշուշտ:

Բայց ո՞ր պետութիւնը կամ ազգն է որ չունի նկատումներ եւ ակնկալութիւններ, այս կամ այն խնդրի առնչութեամբ, ապագայի հետ կապուած:

Ատոր համար չենք զարմանար մենք:

Բայց շատ կը զարմանանք ու մեր վրդովումը կ'ըլլայ անսահման, երբ այնքան չարիքներէ եւ այնքան պատրանքներէ վերջ, կը տեսնենք մարդիկ, որոնք դեռ յոյսեր կը կապեն Քրեմլինի տէրերուն:

Աւելի քան երեսուն տարի աղաղակեցինք, թէ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին դէմ առաջին դաւադիր թշնամին եղաւ խորհրդային Ռուսիա:

Առանց անոր կամքին Քեազըմ Գարաբէքիր փաշայի ուժերը չէին կրնար քալել Հայաստանի վրայ: Առանց Մոսկուայի համամտութիւնը ունենալու, անկարելի էր որ Թուրքը համարձակէր գնդակ արձակել մեզի դէմ:

Արդ համարձակութիւնը ունեցաւ այն ատեն, երբ դաշնակից զինուորներ հեռացած էին Սեւ Ծովու եզերքէն ու Թուրքը սիրուըտուք կը փորձէր Ռուսին հետ:

Երեսուն տարի շարունակ իր կառքին լծելէ վերջ մոլորուածներու բազմութիւն մը մեր քանակէն, Քրեմլին այսօր աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ, բարեկամական դաշինք կ'առաջարկէ Անգարայի:

Ասիկա կը նշանակէ, թէ ան կը հրաժարի այլեւս Հայաստանի սահմանները

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՆՈՐ ԶԳԵՍՏԸ

★

— Զըսեմ ըսի ամա, պիտի չըլլայ, գոչեց Էլպիս հանըմը իր ամուսնին: Ինծի նայէ, Յակոբճան աղա, սա ըսէ մեր Սեդրակին, երկու օրէ ի վեր դպրոց գացած չունի: Տունէն դուրս ելլալուդ պէս, նայիս մեր խատիկեարը ԹԲԲԸս ԹԲԲԸս *տուն կուգայ,* մէյէր *դպրոց կ'երթամ* տէյի *մեզի կը խաբէ կոր եղեր, վերի փողոցին քեզի* կէոզէթլէմիշ *կ'ընէ եղեր: Ալ անկէ ետքը կրնաս նէ դպրոց խրկէ, պոռալուն կանչուըռտելուն* սօնը *չիգար: Ալ չեմ դիմանար կոր դպրոց գնա ըսելով պերանս մաշ բուսաւ: Դուն խօսք հասկցուր սա* խայլազին:

— Հոս եկու նայիմ, ծօ, ըսաւ Յակոբճան աղան՝ տասը — տասներկու տարեկան տղու մը, որ բազմոցին մէկ անկիւնը կծըկըտեր նստեր էր սարսափահար:

Տղան տեղէն չերերաց:

— Ծօ, հոս չիգա՞ս, չան զաւակ, պոռաց այս անգամ Յակոբճան աղան այնչափ ուժով, որ տղան ընդոստ տեղէն ցատկեց եւ, իր նիհար ու բարակ սրունքներուն վրայ գինովի պէս տատանելով եկաւ հօրմէն երկու երեք քայլ անդին կանգնեցաւ:

— Չէ, չէ, հոս մօտս էկուր, ըսաւ Յակոբճան աղան անոր թեւէն բռնելով եւ առջին քաշելով: Սա ըսէ նայիմ, ինչո՞ւ դպրոց չես երթար կոր:

Տղան չպատասխանեց. գլուխը կախած եւ աչուըները գետին խոնարհեցուց:

— Զըսե՞ս, ծօ: Աս մենք քեզի համար պօշ *տեղը* վիրայ *փարա՞ պիտի տանք դպրոցին: Ամէն չարթու կլօխ՝ տուն ծառ — քովդ վարժապետիդ կը տանիս կոր քառսուն փարան: Քառսուն փարա վաստկած ունի՞ս* Էօմրիւդ *մէջը:* Հայտէ՛, *ըսէ նայինք, ինչո՞ւ դպրոց չես երթար կոր: Զի պիտի ըսես, հա՞:*

Եւ իր երկաթագործի լայն ու կոշտ ձեռքը այնպիսի ապտակ մը իջեցուց տըղուն երեսին, որ Սեդրակ բարձրաձայն լացի ու հեծեծանքի մէջտեղ, գետինը գլորեցաւ:

Էլպիս հանըմը տեղէն ցատկեց, զաւկին քովը գնաց, եւ իր գիրկն առնելով զայն՝ բազմոցին անկիւնը տարաւ թաշկինակով մը անոր արցունքները սրբելով. յետոյ էրկանը դառնալով.

— Էյ, դուն ալ փէէ խայիճ *էս, մարդ:* վուր տէտիէ իսէ էօլտիւր տէմէտիէ *ա՛:*

— Քա սէօյլէսին, ճէյէ՞ սէօյլէմիյօր:

Էլպիս հանըմը գիրկն առած էր զաւակը, եւ զայն փայփայելով.

— Էյ, դուն ալ չըսե՞ս, ի՞նչ կ'ըլլայ, քեզի չպիտի ուտենք ա:

— Ի՞նչ զուըցեմ, մայրիկ, ըսաւ վերջապէս Սեդրակ արցունքներուն մէջէն. սա պատռուած լաթերովս ինտո՞ր դպրոց էրթամ. աժմնքը վրաս կը խնդան կոր. անցած օր վարժապետը ըսաւ որ վրադ գլուխդ քիչ մը շտկել չի տա՞ս: Ամէնքը նոր նոր հագուեր են, ես մինակ սասնկ ծուիկ ծուիկ լաթերով դպրոց կ'երթամ կոր:

Յակոբճան աղան, որ ալ հանդարտած էր, կնոջը նայեցաւ յուսահատութեամբ: Զաւկին խօսքերը սրտին դպեր էին: Ինքն ալ, իր աղքատութեանը մէջ, հպարտ եղած էր միշտ, եւ իր զաւկին այդ զգացումը հաճոյ կուգար իրեն: Կնոջը ձեռքէն առաւ Սեդրակը, եւ քովը նստեցնելով.

— Մի լար, տղաս, մի լար. դուն վաղը դպրոց գնա նորէն, քեզի աղուոր ձեռք մը լաթ կ'առնեմ, աղուոր աղուոր կը հագնիս:

Եւ սիրտն այնչափ լեցած էր, որ աչուըները թրջեցան:

Ըսելը դիւրին էր, բայց գործադրելն ինչքան դժուար: Գործերուն վիճակը յայտնի է, եւ երկաթագործը, արիւն քրտինք մտնելով, հազիւ կրնար իր ընտանիքին օրուան ապրուստը հոգալ: Ո՞ւր տեղէն պիտի կրնար քով քովի բերել չորս հինգ մէճիտ, զաւկին ձեռք մը զգեստ առնելու համար: Եւ սակայն պէտք էր. առնելէն զատ ուրիշ ճար չկար:

Էրիկ կնիկ գլուխ գլխի տուին, եւ որոշեցին հայթայթել այդ գումարը: Յակոբճան աղան քիչ մը աւելի աշխատելով եւ Էլպիս հանըմը քիչ մը աւելի խնայողութիւն ընելով: Պակսած մէկ երկու մէճիտն ալ երկաթագործը տեղէ մը փոխ պիտի առնէր եւ ալ պզտիկ Սեդրակը պիտի չամչնար իր ընկերներուն եւ դասատուներուն քով:

Եւ իրիկուն մը, Յակոբճան աղան տուն կը դառնար խնդումերես, թեւին տակ մեծկակ կապոց մը, զոր բոլոր հոգւովը կը սեղմէր: Երբ որ դրան առջեւ հասաւ, կը մտածէր վայրկեան մը վերջ տեղի ունենալիք տեսարանին վրայ: Սեդրակ դուռը պիտի բանար, կապոցը ձեռքէն առնել պիտի ուզէր. բայց ինք չպիտի տար. ինչ ըլլալը պիտի հարցնէր: բայց ինք պիտի պատասխանէր թէ իրեն կէօրէ *բան չէ: Յետոյ սենեակը պիտի երթային, եւ հոն անտարբերութեամբ, տղուն պիտի ըսէր որ առնէ բանայ կապոցը, եւ այն ատեն…*

Դուռը զարկաւ տիրաբար: Կը սպասէր որ, ամէն իրիկուան պէս, Սեդրակը անմիջապէս դուռը բանար եւ իր ձեռքին նայէր: Քիչ մը ատեն անցաւ, եւ որովհետեւ բացող չի կար, նորէն զարկաւ, այս անգամ ուժգնակի…. Էհ, եթէ ներսէն գիտնային որ հետը ինչ կը բերէր:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԵՐՈՍ ՏՕՆԻԿ

Հերոս Տօնիկ Իզմիրի Օվաճըգէն, 20 տարեկան գիւղացի երիտասարդ մըն էր: Երբ Նիկոմիդիոյ գիւղերը աքսորեցին ան, երեք երիտասարդներ՝ Օվաճըգէն, երկու Արսլանպէկէն, երկուք ալ Պարտիզակէն առնելով բոլորը միասին լեռ բարձրացան զինեալ:

Ես զինուոր էի բանուորական վաշտին մէջ և Իզմիրի մօտիկ կերպասի գործարանը կ'աշխատէի: Մեզի հետ 400 հոգի կային Հայ, Յոյն, Թուրք:

Տօնիկի խումբը սարսափ կը տարածէր այդ միջոցին: Ամբողջ չորս տարի Իզմիրի շրջանի Թուրքերը իրար անցած էին: Ոստիկանութիւնը աջ – ձախ կը հետապնդէր, բայց անօգուտ: Զինադադարին Անգլիացիները գրաւեցին Իզմիրը: Անոնց Թարգմանն էր Արամ Գըմպըլեան, եթէ չեմ սխալիր, Պարտիզակցի հայրենասէր երիտասարդ մը: Իսկոյն Տօնիկի լուր ղրկեցին եւ ան իր խումբին հետ ներկայացան անգլիական հրամանատարին: Անգլիացիները բրաւասութիւն տուին Տօնիկի որ այդ շրջանը ինք կառավարէ:

Քէմալական շարժում: Երկու եղբայրներս զինուորութեան մէջ կորսուեցան, իսկ ես, մայրս ու եղբայրս՝ Մինաս, ծխախոտի գործով կը զբաղինք, կը ցանենք, կը քաղենք:

Քէմալականները Արսլանպէկի շրջանն են, մայրս ու եղբայրս մեկնեցան Իզմիտ, իսկ ես, 18 տարեկան Պարտիզակցի աշակերտիս հետ մնացինք, կարգադրելու համար ծխախոտի պահեստը: Ես մաուզէր մը ունէի եւ տասնոց զէնք մը, աշակերտս ալ վեցհարուածնոց մը:

Տօնիկի խումբը որ կը բաղկանար Արսլանպէկի 35 ընկերներէ, քանի մը քայլ անդին կը գտնուէր: Տօնիկի պահակը, վազելով եկաւ իմացնել թէ թշնամին պաշարած էր: Աշակերտիս Գէորգին հետ վազեցինք ու լուր տանք յոյն զինուորներուն, որպէսզի օգնութեան հասնին Տօնիկին խումբին: Ճամբան «Միլլիճի»ները վրաս կրակ բացին, ես ալ փոխադարձեցի: Ծուրջս նայեցայ որ աշակերտս չկար: Յոյն պահակը զիս հրամանատարին քով տարաւ: Տեսայ որ Արսլանպէկ գիւղը կ'այրէր: Յիսուն յոյն զինուորներով եւ տասի չափ Հայեր օգնութեան գացինք Տօնիկի խումբին:

Հազիւ թէ կը մօտենայինք անոնց երբ զինուոր մը սպային նամակ մը յանձնեց, որ կարդալով զայրոյթէն դեփ դեղին եղաւ: Նամակին մէջ գրուած էր թէ Անգլիացիները հրամայեցին չմիջամտել: Զինուորները ետ դարձան: «Միլլիճի»ները կարծելով թէ յոյն զինուոր ենք նահանջեցին: Մենք կռուեցանք եւ Հերոս Տօնիկ սպաննուեցաւ: Սպաննուեցաւ նաեւ աշակերտս եւ ուրիշ տասը հոգի վիրաւորուեցան Տօնիկի խումբէն: Այս կռուին մէջ քսան «Միլլիճի»ներ եւ 8 Հայեր մեռան:

Իզմիրի առաջնորդարանը լուր տուինք, եւ իսկոյն մարդ ղրկեցին, եւ տարին Տօնիկի եւ ընկերներու մարմինները: Փառաւոր թաղում մը կատարեցին:

Ես մեկնեցայ Իզմիտ եղբօրս մօտ, ամերիկեան հիւանդանոցը: Այս հաստատութեան տնօրէնուհին էր Միս Փրիս, բժիշկները Տօքթ. Գեղամ Սերոբեան, Տօքթ. Տէր Ստեփանեան, թարգմաններն եւ հիւանդապահուհիներն էին Տիկին Զապէլ Սերոբեան (բժ. Գեղամ Սերոբեանի կինը) եւ Տիկին Կատար Աղամեան (եղբօրս կինը):

Տիկին Զապէլի օժանդակութեամբ եւ առաջարկութեամբ դռնապանը եղայ հիւանդանոցին, ինչպէս եւ պատուէրներ կը կատարէի:

Արմաշի շրջանը Ֆետայիներու խումբ մը կազմուած էր, որուն մէջ էին Պալքանեան պատերազմի զինուոր ընկերս Միհրան Մանուէլեան եւ ռուսահայ երիտասարդ մը: Այս վերջինը վիրաւորուած էր եւ մեր հիւանդանոցին մէջ ալ մեռաւ: Զարմանալի խորհրդաւորութիւն մը կար այս անձին շուրջ: Երբ ուզեցինք մարմինը տանիլ եւ լուալ այրերուն մասին մէջ, ոչ, լսին հիւանդապահուհիները: Իմացանք որ աղջիկ մըն էր: Իր ընկերներէն Մկրտիչ Գարապէտեան եկաւ մարմինը տեսնելու եւ զարմացաւ իմանալով որ աղջիկ մըն էր:

Թաղման կարգադրութեան համար գացի Իզմիտ, Ստեփաննոս արք.ի: Ես անձամբ ներկայ պիտի ըլլամ ըսաւ եւ ինքն էր որ դամբանականը խօսեցաւ, խորապէս յուզուելով:

Ազգ մը որ այսպիսի հերոսներ ունի, չի մեռնիր:

ՅԱԿՈԲ ԱԴԱՄԵԱՆ

Ո՞Վ Է ԻՐԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Զօր. Զահետի, Պարսկաստանի նոր վարչապետը, յուզումնալից կեանք մը ունեցած է, քաղաքական թէ զինուորական տեսակէտով:

Տակաւին երիտասարդ սպայ, 1920ին կը կռուի բոլշեւիկներուն դէմ Հիւս. Իրանի մէջ: Երկու տարի վերջ Քիւրտերուն դէմ կը ճակատէր Գ. կարգի զօրավարի աստիճանով: 1925ին արշաւանք մը կազմակերպեց Հարաւ. Իրանի արաբ ցեղապետներէն շէյխ Ղազալի դէմ: Յաջորդ տարին, երբ երեսուն տարեկան էր, նշանակուեցաւ զինուորական կառավարիչ Խուզիստանի, մասնաւորապէս տիրապետելով Ապատանի վրայ:

Զօրավարը Անգլիացիներուն հետ ալ խնդիր ունեցաւ Բ. աշխարհամարտի ընթացքին: Այն ատեն կ'ամբաստանուէր թէ կապեր ունի լեռներու մէջ պահուած գերման գործակալներու հե տեւ անոնց միջոցաւ՝ Կովկասի գերման հրամանատարութեան հետ: Գաղտնի տեղեկագիրներու համաձայն, ապստամբութիւն մը կը պատրաստէր դաշնակից ուժերուն դէմ: Այդ ապստամբութեան միջոցին, օդանաւերով ղրկուած գերման զինուորներ պիտի յարձակէին Ժ. բանակին վրայ, յետոյ ընդհանուր արշաւանք մը պիտի կատարէին Կովկասի ճակատին վրայ, ինչպէս կը պատմէ Մոսկուայի անգլ. դեսպանատան նախկին կցորդը, Ֆիցրոյ Մըքլին, որ միեւնոյն ատեն վարպետ ռազմիկ մըն էր:

Այս դիւանագէտ եւ ռազմագէտ սպան ի վերջոյ դաւ մը սարքեց Զահետիի դէմ: Անգլիացի զօրավարի մը հետ անոր պաշտօնատունը մտնելով, իբրեւ պարզ այցելու, յանկարծ ատրճանակը քաշեց եւ ձերբակալեց, զինուորական կառքի մը մէջ դրաւ եւ Սպահանէն դուրս հանեց, ընկերակցութեամբ ծպտեալ անգլիացի սպաներու: Յետոյ զօրավարը օդանաւ մը դրուելով Պաղեստին աքսորուեցաւ:

Այս անախորժ միջադէպն ալ չկրցաւ նսեմացնել պարսիկ զօրավարին ասպարէզը: Պատերազմէն վերջ Իրան վերադառնալով նշանակուեցաւ, հրամանատար Ֆարսի նահանգին զինուորներուն: 1949 Մայիսին քաշուեցաւ, բայց երկար չտեւեց իր հանգիստը: Նոյն տարուան Նոյեմբերին նշանակուեցաւ զինուորական կառավարիչ Թեհրանի: Յետոյ դարձաւ ծերակուտական, իսկ 1951ին ներքին գործերու նախարար: Այդ պաշտօնը պահեց երբ Հուսէյն Ալայի յաջորդեց Տօքթ. Մոսատեղ: Բայց շատ չանցած հրաժարեցաւ, քննադատելով Մոսատեղի արտաքին քաղաքականութիւնը:

Այնուհետեւ դարձաւ ընդդիմադիրներու պետը եւ կատաղի հակառակորդը իր նախկին բարեկամին: Այն ատենէն որ, 1952 Հոկտ.ին ամբաստանուեցաւ իբրեւ դաւադիր: Զահետի ուժգնօրէն պաշտպանեց ինքզինք ծերակոյտին առջեւ, ըսելով թէ երբեք չէ ուզած վարչապետ ըլլալ: Բայց անընդհատ սպառնալիքներ կը տեղային, ստիպուեցաւ խորհրդարան ապաստանիլ 1953 Մայիսին և շարունակեց իր պայքարը վարչապետին դէմ, հովանաւորութեամբ կրօնապետ Քաշանիի որ այն ատեն երեսփ. ժողովի նախագահն էր:

Կրօնապետը այդ պաշտօնը կորսնցուց Յուլիս 20ին, իսկ Զահետի խոհեմութիւն սեպեց հեռանալ Թեհրանէն: Տօքթ. Մոսատեղի դէմ առաջին դաւը սարքուեցաւ Օգոստոս 16ին, ձախողելով: Տօքթ. Մոսատեղ հարիւր հազար րիալ պարգեւ խոստացած էր գտնելու համար զօրավարը, որ լեռ բարձրացած էր, Շահին Ֆերմանը գրպանը:

Մնացեալը գիտէք: Այն անգլիացի սպան որ պատերազմին ատեն ձերբակալած էր զինքը եւ որ փարկաբեկիչ բառեր կը գործածէ իր գրքին մէջ, այժմ պահպանողական երեսփոխան մըն է: Առջի օր, նոր յեղաշրջումին առթիւ, ջերմապէս շնորհաւորեց Զահետին, Լոնտոնի անթելին վրայ եւ ուրախութիւն յայտնեց որ դիմադրած չէր ձերբակալութեան ատեն: «Եթէ դիմադրէր, պիտի ստիպուէի սպաննել եւ այն ատեն պիտի չկարենար դլուխ հանել նոր յեղաշրջումը»:

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԼԻԲԻԱ

Յուլիս 29ին Լիբիոյ վարչապետը եւ անգլ. դեսպանը կարգ մը զինուորական եւ ելմտական դաշնագիրներ կնքեցին, որոնց շնորհիւ Մեծն Բրիտանիա ծովային եւ օդանաւային խարիսխներ կ'ունենայ Ափրիկէ այդ նորակազմ պետութեան մէջ:

Անգլ. կառավարութիւնը տարեկան 3.750.000 սթերլին պիտի վճարէ (մօտ երեք միլիառ 500.000 ֆրանք) Լիբիոյ: Այս գումարէն մէկ միլիոն պիտի յատկացուի հանրօգուտ շինութեանց, իսկ մնացեալը պիտի հաշուեն վարձք տրամադրուած խարիսխներուն:

Լիբիոյ խորհրդարանը Օգոստ. 19ին վաւերացուց կնքուած համաձայնութիւնները: Բայց 55 երեսփոխաններէն 16ը դէմ քուէարկեցին, չորս հոգի ալ ձեռնպահ մնացին: Պատճառը այն է որ բուռն պայքար մը կը մղուի այս դաշնագիրներուն դէմ ոչ միայն եգիպտական դեսպանին կողմէ, այլ եւ Գահիրէի մէջ իսկ, զօր. Նեկիպի եւ իր կառավարութեան կողմէ: Էլ Ահզարի համալսարանն ալ սպառնալիքներ կը տեղայ: Մէկ խօսքով, արաբական աշխարհը գրգռուած է, իսկ Ամերիկացիները լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին անցուդարձին: Անգլիոյ համար կենսական է Լիբիոյ զինակցութիւնը, քանի որ յարաբերութիւնները լարուած են Եգիպտոսի հետ:

ընդարձակելու տեսակէտ մը:

Ան զուցէ ի վնաս մեզի ընէ ուրիշ խոստումներ ալ հարաւի իր հարեւանին, դարձեալ զայն սիրաշահելու նենգամտութեամբ:

Ու յետոյ իր կամքով չէ՞ որ Ատրպէյճանի ձգուեցաւ հայկական Նախիջեւանը, Ղարաբաղը, ու Վրաստանի ընծայուեցաւ Ջաւախքը:

Եւ վերջապէս ,չէ՞ որ ցարերու քաղաքականութիւնը եղաւ՝ Հայաստանը առանց Հայու տեսնելու բարբարոս մտածումը:

Ինչո՞ւ չըլլայ տոիկա նպատակը նոյնպէս ցարերու քաղաքականութիւնը շարունակող կարմիր իշխանաւորներուն:

Սխալած չէր տարաբախտ Եղիշէ Չարենց, երբ տարիներ առաջ, կը յորդորէր մեզ մեր յոյսը դնել սեփական ուժին կամ բազուկներուն վրայ:

Ընդունինք ,որ աշխարհի խղճմտանքը վաղուց դերեզմանուած է:

Ինչ որ կը կատարուի ամէն օր ձախակողմին եւ աջակողմին ձեռքով, կ'ապացուցանէ թէ աշխարհ դեռ հեռու է դաղափարական ապրումներէ:

Իրենց երկրին շահերուն համար դեռ շատ զիջումներ կրնան ընել Թուրքիոյ, Քրեմլինի նոր տէրերը:

Ի՞նչ պիտի ընենք մենք, որ անոնց դաւերը կը տեսնենք:

Պիտի փոխե՞նք մեր ուղեգիծը, թէ պիտի շարունակենք սողոսկիլ՝ մեր դիակներուն վրայէն թշնամիին հետ համաձայնութիւն փորձող դաւադիրներու առջեւ:

Այս հարցին պէտք է պատասխանեն իրենք, Հայութեան ծոցին մէջ որջացող կարմիր գործակալները:

ԱՐՄԵՆԻԱ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ՌԺԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Դաւադրութիւն մըն է ասիկա, պոռաց Ֆոսքարէլլի, զիս չէք կրնար ամբաստանել: Ինչո՞ւ կ'ուզէք կասկածի տակ դնել զիս, արդէն Բեչէթ ելեկտրական աթոռին արժանի էր... այսուհանդերձ ես յանցաւոր չեմ:

— Գիտեմ որ դուք փոքրիկ Տէյզիի առեւանգումին մէջ դեր մը չէք ունեցած:

— Ախ, այնինչ անուշիկ պզտիկ էր, Թօնիօ կը կոչէր զիս, քովս կը նստէր ինքնաշարժին մէջ, ամէնքս կը պաշտէինք զայն: Ախ, անուշիկ Տէյզի...

Ֆոսքարէլլիի աչքերը թրջեցան, յետոյ դանդաղ քայլերով դուրս ելաւ:

Փուարօ պաշտօնեան կանչեց եւ հրամայեց որ շուէտացի կինը իր մօտ բերէ:

— Միշտ նոր յայտնութիւններ, ըսաւ Պ. Պուք:

— Սիրելիս, ամէն բան պէտք է գիտնանք:

— Գլուխս դառնալ սկսաւ, այս ինչ կնճռոտ խնդիր է եղեր, ըսաւ բժիշկը:

Կրեթա Օլսօն յուզուած էր երբ ներս մտաւ:

— Հանգստացէք, Օրիորդ, ըսաւ Փուարօ, կ'ուզեմ որ իրականութիւնը ըսէք այս անգամ: Դուք Տէյզի Արմսթրոնկի մանկատածն էիք, այնպէս չէ՞:

— Այո, հեկեկաց կինը, հրեշտակ մըն էր ան, չարութեան ինչ ըլլալը չէր գիտեր եւ այդ չար մարդը սպաննեց զայն: Խեղճ մայրը.. .գիտեմ թէ պէտք է իրականութիւնը ըսէի ձեզի, բայց վախցայ, շատ վախցայ: Շատ ուրախացայ երբ լսեցի թէ սպաննուած է: բայց չէի ուզեր ձեզի ըսել իրականութիւնը, որովհետեւ կը կարծէի թէ պիտի կասկածիք ինձմէ...

Կինը սկսաւ բարձրաձայն լալ .Փուարօ մխիթարեց.

— Մի յուզուիք, շատ կ'աղաչեմ, կը հասկնամ ձեր հոգեվիճակը, ուրիշ բան պիտի չհարցնեմ ձեզի:

Կրեթա Օլսօն ոտքի ելաւ եւ առանց ետին նայելու դէպի դուռը ուղղուեցաւ: Կը պատրաստուէր դուրս ելլել, երբ դէմ առ դէմ եկաւ անգլիացի սպասաւորին հետ, որ կ'ուզէր ներս մտնել:

Այս վերջինը ճամբայ տուաւ կնոջ. յետոյ ներս մտնելով Փուարոյի մօտեցաւ:

— Կը ներէք որ ձեզ անհանգիստ կ'ընեմ, ըսաւ, բայց խորհեցայ որ պէտք է իրականութիւնը ըսեմ ձեզի եւ ճիշդ չէ ձեզ խաբել: Գնդապետ Արմսթրոնկի ծառայութեան մէջ կը գտնուէի պատերազմի ընթացքին, իսկ պատերազմէն վերջ զիս Նիւ Եորքի իր բնակարանը տարաւ: Այս առաւօտ ծածկեցի ձեզմէ այս պարագան, որովհետեւ չէի ուզեր որ անունս խառնուի այդ ոճրին: Բայց կը խնդրեմ ձեզմէ Պարոն, մի կասկածիք նաեւ Թօնիոյէն, ան շատ բարի մարդ մըն է, մրջիւն մը անգամ չի կրնար սպաննել: Կ'երդնում թէ երէկ գիշեր բաժնեակէն դուրս չելաւ, ան չի կրնար սպաննած ըլլար Բեչէթը:

— Այդքա՞ն է ձեր ըսելիքը, հարցուց վերջապէս:

— Այո, Պարոն:

— Կրնաք մեկնիլ ուրեմն:

Սպասաւորը խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ դուրս ելաւ:

— Ասիկա ամէնէն անհաւատալի ոստիկանական վէպէն ալ տարօրինակ է, ըսաւ Տօքթ. Կոնստանտին:

— Տասներկու ճամբորդներէն ինը կապ ունեցած են Արմսթրոնկներուն հետ, ըսաւ Պ. Պուք, եւ այլեւս պիտի չզարմանամ եթէ ամէնէն անհաւատալի յայտնութիւնն ալ լսեմ:

— Պատրաստուեցէք ուրեմն, ըսաւՓուարօ ժպտելով, որովհետեւ մարդ մը եւս կը մօտենայ մեզի, ահաւասիկ Պ. Հարտմանը:

— Արդեօ՞ք ան ալ խոստովանութիւն պիտի ընէ:

Արդարեւ Հարտման ներս մտաւ եւ խօսքը Փուարոյի ուղղելով, ըսաւ.

— Ըսէք ինծի, խնդրեմ, ի՞նչ է այս շոգեկառքին վիճակը, յիմարանոցի վերածուեցաւ:

Փուարօ ժպտելով պատասխանեց.

— Արդեօք հոս չէ՞ք եկած խոստովանելու թէ Արմսթրոնկներու պարտիզպանն էիք:

— Արմսթրոնկները պարտէզ չունէին, պատասխանեց Հարտման:

— Ուրեմն սպասաւո՞րն էիք:

— Ոչ, ես ոչ մէկ կապ ունեցած եմ Արմսթրոնկներու հետ:

— Տարօրինակ է ձեր այս յայտարարութիւնը, ըսաւ Փուարօ: Լաւ, ի՞նչ է ձեր կարծիքը այս ոճրին մասին Պ. Հարտման:

— Ոչ մէկ կարծիք ունիմ, իմ ուժերէս վեր է այս գործը: Լսեցի թէ բոլոր ճամբորդները կապ ունին եղեր Արմսթրոնկներուն հետ: Բայց դուք ի՞նչպէս գիտցաք ասիկա:

— Գուշակեցի:

— Ուրեմն մարգարէ էք: Ձեր երեւոյթէն դատելով չէտակը այս յաջողութեան չէի սպասեր:

— Շնորհակալ եմ, Պ. Հարտման, սակայն տակաւին երեւան չէ ելած թէ ով է սպաննած Բեչէթը:

— Ամէն պարագայի մէջ ես չեմ, չեմ կարծեր որ Տիկին Հապըրտ եւ գերման սպասուհին ալ դեր ունեցած ըլլան, կարծեմ ամէնէն անմնասը անոնք են:

— Իսկ եթէ կարենանք Արմսթրոնկներու հետ ասոնց ալ ունեցած կապը գտնել...

Այն ատեն կատարեալ յիմարանոցի կը վերածենք այս շոգեկառքը:

(Շար.)

Այս առթիւ տրուած հարցազրոյցին մէջ ճառ մը խօսելով, Գ. Մալենկով յայտարարեց.

— Գերմանիան այժմ կը գտնուի իր պատմութեան կարեւոր մէկ հանգրուանին մէջ: Միջազգային յետադիմական ուժերը, մեղսակցութեամբ արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան, յամառօրէն կը հետեւին քաղաքականութեան մը որ կը վտանգէ Գերմանիոյ ապագայ գոյութիւնը՝ իբրեւ անկախ եւ միացեալ պետութիւն: Այս ուժերը կ'ուզեն վերջնական դարձնել Գերմանիոյ անդամատումը, արեւմտեան Գերմանիան վերածել կալուածի մը անգլօ-ամերիկեան մենատէրերու եւ վերակենդանացնել գերման զինապաշտութիւնը, համաձայն իրենց յարձակողական ծրագիրներուն: Նախայարձակներուն դաւադրութիւնը ուղղուած է թէ գերման ժողովուրդին եւ թէ Եւրոպայի խաղաղութեան դէմ: Գերմաններուն համար կենսական է վերջնական դիրք մը բռնել այս պայքարին մէջ եւ ըսել իրենց խօսքը.— կա՛մ Գերմանիան պիտի կրնայ դառնալ խաղաղութեան եւ ապահովութեան ամէնէն կարեւոր ազդակներէն մին Եւրոպայի մէջ, եւ կամ դատապարտուած է դառնալու գլխաւոր բոյնը նոր նախայարձակումի մը»: (Մնացեալը յաջորդով):

ՇԱՀԸ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԽՆԴՐԷ

Իրանի Շահը ճառ մը խօսելով Սաատապատի ամառնային պալատին մէջ, ըսաւ թէ «անմիջական օգնութեան կը կարօտին: Գանձը պարապ է: Պէտք է օգնութիւն ստանանք յաջորդ քանի մը օրերու ընթացքին: Որ եւ է մասնաւոր ազդի չենք դիմեր: Մենք մուրացկաններ չենք: Բայց եւ այնպէս, պէտք ունինք անմիջական օգնութեան, եթէ կ'ուզենք փրկել երկիրը»:

Թղթակիցներ հարցուցին թէ Ռուսաստանի օգնութիւնն ալ կ'ընդունի՞: Շահը պատասխանեց.— «Պատրաստ ենք օգնութիւն ստանալու ոեւէ մէկէն»: Յետոյ չեշտակի ամբաստանեց Տոքթ. Մոսատեղի վարչութիւնը իբրեւ պատասխանատու Իրանի աղետալի կացութեան: Ըսաւ թէ շուտով պիտի հրատարակէն այդ կառավարութեան չարագործութիւնները, թէ վաղն իսկ ձեռք պիտի առնէ իր հողային բարենորոգման ծրագիրը, աղքատ գիւղացիներու բաշխելով արքունի հողերը: Եւ նորէն յիշեցուց.— «Եթէ անմիջական օգնութիւն չստանանք, ծանր մղձաւանջի մը պիտի մատնուինք ներկայ կացութեան հետեւանքով»:

Կառավարութիւնը որոշած է Տոքթ. Մոսատեղը դատել խորհրդարանին առջեւ, յետոյ յանձնել Գերագոյն Ատեանի մը, որպէսզի քննէ իր հակասահմանադրական արարքները եւ ուրիշ ծանր յանցանքներ: Մոսատեղ մերժեց լուսանկարուիլ: Նոր վարչապետը, Զօր. Զահետի, յայտարարեց թէ կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ կարգադրել ներքին խնդիրները:

× Շահը Թեհրան հասած ատեն դիմաւորուեցաւ վարչապետ Զահետիի եւ կառավարութեան անդամներուն կողմէ: Զափազանց յոգնած էր, աչքերը կարմրած եւ խորապէս յուզուած: Զօր. Զահետի մօտենալով համբուրեց ձեռքը, զոր երիտասարդ արքան նոյն առտուն իսկ մերժած էր նախորդ կառավարութեան Պաղտատի դեսպանին: Յետոյ Շահին ներկայացաւ կրօնապետ Քաշանիի պատուիրակութիւնը, որուն նախագահը խզելով զինեալ պահակախումբի շղթան, ծաղկեփունջ մը դրաւ կայսեր ոտքերուն առջեւ եւ համբուրեց կօշիկները:

Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած էին օդակայանէն մինչեւ կայս. պալատը: Կայս. Թափօրին կը հետեւէին 150 պաշտօնական կառքեր: Անթելով օժտուած ոստիկանական կառք մը կը կենար իւրաքանչիւր 50 մեթրին, ուղղակի կապուած՝ ապահովութեան տեսչութեան հետ: Ոչխարներ մորթուած էին ճամբուն վրայ, ի պատիւ կայսեր վերադարձին: Պալատ հասնելով, Շահը մտաւ իր յարկաբաժինը, մինչ անձնական պաշտօնեաները երկրպագելով կը համբուրէին գետինը: Հագիւ հանգստացած, հարցուց վարչապետին թէ ի՛նչ վիճակի մէջ է Տոքթ. Մոսատեղը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ համաձայնութիւնը զօրացնելու համար խորհրդակցութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Մ. Նահանգներուն, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ զինուորական մասնագէտներու միջեւ:

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր գաւառի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն շարունակել իրենց վճարումները *չէք-փոս-թալի* միջոցաւ, դիւրացնելու համար վարչութեան գործը, մանաւանդ որ թղթատարական գործադուլը մեծապէս վնասած է նաեւ մեր գանձումներուն:

Մեր բոլոր բաժանորդները պիտի ստանան իրենց թերթերը ամենիջապէս որ թղթատարը ընդունի: Ներողութիւն կը խնդրենք այս ակամայ յապաղումներուն առթիւ: ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով:

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ բոլոր բաժանորդները կրնան իրենց թերթերը ստանալ դիմելով խմբագրատուն:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդները դիմեն ընկեր Բարթող Փափազեանի:

×

ԳԼԱՄԱՐԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ ընկեր Հրանտ Սամուէլէն:

×

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ բաժանորդները դիմեն ընկեր Ե. Թեւանեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՏԱԼՈՎ ՈՒՇ-ԿԱՆՈՒԽ ԿԸ ՇԱՀԻՔ

«Յառաջ» բազմաթիւ բաժանորդներ ունի ոչ միայն Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու, այլ եւ Միջին Արեւելքի, Ալժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի մէջ եւ Աֆրիկէի խորերը, (Քամերուն, Քոնկօ, Եթովպիա եւն.):

Եուկոսլաւիայէն զինուորական մարմին մը գացած է Ուաշինկթըն: Ժողովը նոր միջոցներ պիտի մտածէ, Եուկոսլաւիոյ օգնելու համար: Մառեշալ Թիթօ առաջարկած է Յունաստանի եւ Թուրքիոյ, մնայուն քարտուղարութիւն մը հաստատել երեք երկիրներուն միջեւ, ամրապնդելու համար անոնց քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային գործակցութիւնը:

ՍՈՒՐԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը, զօր. Շիշաքլի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Լիբանանի նոր վարչապետին՝ Ապտուլլահ Եաֆիի հետ, տնտեսական եւ քաղաքական խնդիրներու մասին:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետը երկրին «ազատագրութեան» 9րդ տարեդարձին առթիւ ճառ մը խօսելով, խոստովանեցաւ թէ «բազմաթիւ ծանր սխալներ գործուած են տնտեսական ճակատին վրայ, ի վնաս հողագործութեան»: Որոշուած է միջոցներ ձեռք առնել, զարկ տալու համար հողագործութեան, մանր ճարտարագործութեան եւ սննդեղէնի արտադրութեան:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ բանտէն փախան 45 քաղաքական կալանաւորներ, ծակեր բանալով պատերուն վրայ: Առջի օր փոխ-քաղաքապետ մը եւս սպաննուեցաւ: Ահաբեկիչը փախած է:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հիւլէական մասնագէտները կը պնդեն թէ Խ. Միութիւնը ջրածին ռումբ չունի:

ԳՆԵԼ ԵՒ ԿԱՐԴԱԼ

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ

(Դիմելով հայ գրավաճառներուն)

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ (1890 – 1950) *Հրատ. Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի: 636 էջ: Ընտիր տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ: Տպ. «Հայրենիք»:*

Հ. Յ. Դ. ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ (1890 – 1950), *կազմեց՝ Ս. Վրացեան:* 265 *էջ: Տպ. «Հայրենիք»: Պատկերազարդ:*

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ, Վահան Փափազեան: Ա. եւ Բ. հատոր: Երկու ստուար հատորներ, պատկերազարդ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ *ՄԷՋ, Հրատ. Կեդր. Կոմիտէի, Փարիզ:*

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՌՈՒԲԷՆԻ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

150 *օրինակ միայն ամբողջ Եւրոպայի համար:*

Եօթը հատորը միասին, կ'արժէ վեց հազար ֆր. թղթատարի ծախքով:

Ստանալու համար դիմել՝

Mme Anna Ter Minassian

La Résidence : 5, Rue Henri Regnault,
St. Cloud (S. et O.)
FRANCE

Բոլոր առաքումները

Contre remboursement

Կամ անձամբ դիմել Յառաջի վարչութեան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:

Հեռաձայն Ռէնսի 172

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար լաւ խոհարարուհի մը (կամ խոհարար) որ լաւ կերակուր եփել գիտնայ: Գոհացուցիչ պայմաններ:

Դիմել վարժարանը, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

ՈՒՐԱԽԱՑՈՒՑԷՔ ՊԱՏՍՊԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամի «Հանգստեան Տուն»երու գործադիր յանձնախումբը, ջերմապէս կը խնդրէ Փարիզի եւ շրջանի հայրենակիցներէն իրենց միջոցներուն ներած չափով, մեր սիրելի ծերունիները գրաւեցնող եւ զուարճացնող ամէն տեսակ առարկաներ նուիրել մեր զոյգ «Հանգստեան-Տուներուն»: Նախընտրաբար, կը փափաքինք ընդունիլ, ռատիօ գործիք, երգապնակ (տիսք), գիրք, ամսաթերթ, զանազան խաղեր (թղթախաղ, տամա, տոմինօ, ճատրակ եւն.):

Ինչ ալ ըլլան նուէրները, յանձնախումբը մեծ ծգոհունակութեամբ ու երախտագիտութեամբ պիտի ընդունի զանոնք եւ այժմէն մեր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք:

Նուիրատուները կրնան դիմել՝ 15 ռիւ *Ժան Կուժօն կամ հեռաձայնել* ROQ.29-00 *ուղղակի նուիրատուներու տունէն վերցնելու համար նուէրները:*

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32,Rue de Trévise,Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ․

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր․ վեցամս․ 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր․։ ՀԱՏԸ 10 ՖՐ․

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ • MERCREDI 26 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7150 | խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2561

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՍԱՅՐԻ ՍՈՒՐ ՄԸ

•

Չար լեզուներ կ՚ըսեն թէ Մոսկուա նոր փորձանք մը կը պատրաստէ արեւմտեան պետութեանց գլխուն, արեւելեան Գերմանիոյ հետ կնքուած դաշնագրով ։

Ճիշդ ինչպէս 1939 Օգոստոս 23ին, երբ Մոլոթով եւ Ռիպպընթրոփ կը ստորա-գրէին ոչ-յարձակման դաշինքը եւ ուրիշ համաձայնութիւններ ։

Տասնըչորս տարի ետք, դարձեալ Օգոստոս 23ին, նոյն Մոլոթովը ուրիշ դաշնագիր մը եւ զանազան համաձայնութիւններ կը ստորագրէ արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ ։

Ամբողջ տարբերութիւնը այն է որ, առաջին գործակցութիւնը կը հաստատուէր հիթլէրական իշխանութեան հետ, իսկ երկրորդը կը ստորագրուի Մոսկուայի ենթակայ կառավարութեան մը հետ ։

Այն ատեն, Սթալինն էր որ գինի կամ վոտկա կը խմէր ի պատիւ Հիթլէրի ։

Այս անգամ՝ իր յաջորդը, Մալենկովն է որ արեւշատութիւն կը մաղթէ չինծու իշխանաւորի մը՝ Կրոթվոլի ։

1939 Օգոստոս 23ի «ոչ-յարձակման դաշինքը» յանգեցաւ երկրորդ աշխարհամարտին ։

Առանց այդ գործակցութեան, դժուար թէ Հիթլէր համարձակէր կրակը նետուիլ, կրակի տալով ամբողջ Եւրոպան ։

Ի՞նչ հետեւանք պիտի ունենայ 1953 Օգոստոս 23ի համաձայնութիւնը, որ առայժմ «տնտեսական եւ ելմտական» կը կոչուի ։

Կրնաք որոշ եզրակացութեան յանգիլ, ուշադրութեամբ կարդալով Պ. Մալենկովի բաժակաճառը ։

Կը թուի թէ Խ. Միութեան նոր վարչապետը աւելի վարպետ ճարտասան է քան Սթալին ։

Ի՜նչ սրտառուչ գուրգուրանք՝ պարտեալ ժողովուրդի մը հանդէպ ։ Եւ ի՜նչ սէր՝ խաղաղութեան, ազատութեան, մարդկային բարօրութեան ...

Եւ յետոյ ի՜նչ ատելութիւն Արեւմուտքի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարիչներուն հանդէպ ։ Ճիշդ այն պահուն երբ երկու կողմէն ալ տրամադրութիւնները կը շօշափեն, Չորս Մեծերը ժողովի հրաւիրելու եւ գերմանական հարցը լուծելու համար ։

Մալենկովի բաժակաճառը երկսայրի սուր մըն է, որ կրնայ գործածուիլ հակամաձայն պարագաներուն ։

Խ. Միութեան ամբողջ պայքարը ուղղուած է Ատլանտեանի դաշինքին եւ արեւմտեան պետութեանց միւս քաղաքական ծրագիրներուն դէմ ։

Այս հիմնական ուղեգծէն մղուելով, Մոսկուա կրնայ ոչ միայն խափանել Գերմանիոյ միացումը, այլեւ վերջնապէս անջատել արեւելեան Գերմանիան, զոր շատոնց անդամատած է ։

Բաժակաճառին մէջ խօսքեր, ակնարկներ կան որոնք մեկնութիւն չեն կարօտիր ։

Սթալինի յաջորդը պարզապէս կ՚ըսէ ․

— Կա՛մ կը բաժնուիք արեւմտեան ճակատէն, հրաժարելով ձեր բոլոր իրաւունքներէն եւ բողոքներէն ։ Եւ կամ նորէն կը դառնաք Թնդանօթի կեր ։

Յետին տիրացուն ալ գիտէ թէ ինչո՛ւ անվերջ կը ձգձգուի Գերմանիոյ հաշտութեան դաշնագրին կնքումը ։ Մինչեւ անգամ քննութիւնը ։

Կը բաւէ յիշել անճար Աւստրիան, որ կը քամուի տարիներէ ի վեր ։

Դիւանագիտական խաղեր են վերջին մեղմացումները, ինչպէս արեւելեան Գերմանիոյ եղած «զիջումները» ։

Ամբողջ արեւելեան Գերմանիան աւարի տրուած չէ՞ արդէն ։

Մնաց որ, դեռ ամբողջովին պարզուած չեն 1953 Օգոստ. 23ի դաշինքին ծալքերը ։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՎԵՐՍԿՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

•

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԴԻՒԱՆԸ ՄԵՐԺԵՑ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ․— ԿԱՐԳ ՄԸ ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ․— ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԴԵՌ ԿԸ ԿԱՂԱՅ, ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Միշտ միեւնոյն անորոշութիւնը՝ գործադուլի շարժումներուն մէջ ։ Ազատ սենտիքաները անհրաժեշտ հրահանգները տուած են, աշխատանքը վերսկսելու համար, բայց ամէն բան իրենց կամքէն կախուած չէ ։ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ հրահրել շարժումը, եւ երէկ ալ «Թաքսի»ներու շարժավարներուն պատուիրեց գործադուլ յայտարարել 24 ժամուան համար ։ Շատ մը վայրերու եւ կարգ մը ասպարէզներու մէջ ուրիշ սենտիքաներ ալ կը հետեւին այս օրինակին ։ Բանուորական Ուժը (ընկերվարական) եւ Քրիստոնեայ աշխատաւորները կը ջանան վերջացնել երկաթուղիներու, թղթատարի, հեռաձայնի, հեռագրի եւ քաղաքապետական սպասարկութեանց գործադուլները․ բայց ընդդիմութեան կը բախին, իսկ շատ մը ասպարէզներու մէջ իրենք ալ կը ձգձգեն աշխատանքի վերսկսումը ։

Այս ձգձգումներուն պատճառներէն մէկն ալ պատիժներու խնդիրն է ։ Կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ վարչական պատիժներ պիտի չտրուին այն բանթողներուն որոնք աշխատանքը կը վերսկսին Գշ. օր (երէկ), բացի անոնցմէ որոնք ծանր յանցանքներ գործած են ։ Առաջին առթիւ դատի պիտի յանձնուին այն պատասխանատու պաշտօնեաները որոնք չեն հնազանդիր պարտաւորիչ աշխատանքի կոչերուն ։ Պաշտօնական զեկոյցը նորէն կը յիշեցնէ թէ պիտի չվճարուին գործադուլի օրականները ։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ աշխատանքը վերսկսած է թղթատարական վարչութեան մէջ, բացի կարգ մը շրջաններէ ։ Սպասարկութիւնը կը կաղայ մասնաւորապէս Փարիզի մէջ, ուր 3000 կամաւորներ եւս հրաւիրուած են, հազարը՝ նամակները ջոկելու, իսկ երկու հազարը՝ ցրուելու համար ։ Այս կամաւոր աշխատանքին շնորհիւ կարելի եղած է 1.160.000 նամակներ ցրուել երկուշաբթի օր, մինչ անցեալ շաբթու միջինը 500.000 էր. (սովորական պայմաններու մէջ՝ երկու միլիոն) ։ Թղթատարական կայաններէն շատ քիչ բան կը ղրկուի երկաթուղիներով ։ Մեծագոյն մասը կը փոխադրուի բեռնակառքերով եւ օդանաւերով ։ Շատ մը պաշտօնեաներ դժկամակութեամբ կ՚աշխատին, անմիջական գոհացում պահանջելով ։

Գործադուլներու երկարաձգման պատճառներէն մէկն ալ Ազգ. Ժողովի գումարման խնդիրն է ։ Դիւանը Բշ. օր երկրորդ անգամ նիստ գումարեց նախագահութեամբ Պ. Էռիոյի, եւ 8ի դէմ 10 ձայնով մերժեց արտակարգ նիստի հրաւիրել Ազգ. Ժողովը ։ Այդ օրը 211 նամակներ ստացուած էին, բայց, ինչպէս կ՚ըսէ պաշտօնական զեկոյցը, ուշադիր քննութենէ մը ետք հաստատուեցաւ թէ չորսը կեղծ էին (չորսն ալ համայնավար երեսփոխաններէ) ։ Քուէարկութիւն կատարուելով, միայն համայնավարները թեր քուէարկեցին ։ Հինգերորդ նամակ մը կասկածելի համարուեցաւ, առանց մէկդի

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՇՈՅԷ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

•

« ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԿՈՏՈՐԱԾ ՄԸ ԿԸ ՍԱՐՔԷ »

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Օգոստ. 23ին դաշնագիր մը կնքուեցաւ Մոսկուայի մէջ, արեւելեան Գերմանիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ ։ Այս առթիւ ամփոփած էինք Պ. Մալենկովի ճառին առաջին մասը ։ Ահաւասիկ հատուած մը եւս ․

— « Ժողովուրդները պարտաւոր են դասեր քաղել իրենց սեփական պատմութենէն ։ Այս ճշմարտութիւնը ամբողջովին կը պատշաճի գերման ժողովուրդին որ տաժանելի փորձութիւններ կրեց ։ Ի՞նչ է այն գլխաւոր դասը զոր գերման ժողովուրդը կրնայ քաղել Գերմանիոյ շրջափոխութենէն՝ քսաներորդ դարու առաջին կիսուն ։ Դասը այս է — զինապաշտութեան, նախայարձակման եւ պատերազմի ճամբան ազգային անձնասպանութեան ճամբան է Գերմանիոյ համար ։ Եթէ առնենք 1900էն 1945ի ժամանակաշրջանը, պիտի հաստատենք որ 45 տարուան վրայ Գերմանիա առ նուազն քսան տարին նուիրած է երկու մեծ պատերազմներու տենդագին պատրաստութեան, իսկ տասն ալ այդ պատերազմները մղելու ։ Ուրեմն պատերազմը Գերմանիոյ ամէնէն բացորոշ գործունէութիւնը եղած է այս դարու կիսուն ։

Եւ ի՞նչ եղած է արդիւնքը ։ 1918ի աղէտին յաջորդեց 1945ի անհամեմատ աւելի մեծ աղէտը ։ Մօտ ութ միլիոն Գերմաններ իրենց կեանքով հատուցին այն ռազմատենչ ծրագիրները զորս զինապաշտները պարտադրած էին գերման ժողովուրդին ։ Գալով անկարներուն եւ վիրաւորներուն, անհամար են անոնք ։ Գերման պատերազմի հաշմանդամներու Միութեան վիճակագրութիւնները կը ցուցնեն թէ 1924ին ծնած հարիւր Գերմանացիներէ 25ը մեռած կամ անհետացած են, 31ը ծանրապէս անդամահատուած, հինգը վիրաւոր, իսկ երկուքը աշխատանքի անկարող դարձած ։ Գերման երիտասարդութեան սերունդները իրարու ետեւէ ոչնչացած են ռազմական ձեռնարկներու մէջ ։ Ուրեմն պատմութիւնը կը ցուցնէ թէ խանգարելով Եւրոպայի խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը՝ գերման զինապաշտութիւնը կը դառնար գերեզմանափորը բուն իսկ գերման ազգին ։»

Որ եւ է քողարկում չի կրնար պարտկել Ատլանտեանի խմբակին իրական տենչերը ։ Այդ խմբակը կը կազմէ սպայակոյտ մը ռազմապաշտութեան եւ փոխվրէժի եւ դէպի նոր պատերազմ կը մղէ Գերմանիան ։ Գերման ռազմապաշտներուն ոճրապարտ նպատակները կը շեշտեն Գերմանիոյ բաժանումը եւ եղբայրասպանութեան դարշելի ատելութիւն մը կը յարուցանեն Գերմաններու միջեւ ։ Այս նպատակով, անոնք արեւմտեան Գերմանիան կը դարձնեն գործիք մը Ատլանտեան ճակատի յարձակողական քաղաքականութեան ։ Միեւնոյն առաջադրութեամբ անոնք շղթայած են արեւմտեան Գերմանիոյ ձեռքերն ու ոտքերը, անոր պարտադրելով Պոնի դաշնագիրը որ գերման ժողովուրդին համար շատ աւելի դաժան է եւ նուաստացուցիչ քան Վերսայլի դաշնագիրը ։ Վասնզի, ինչպէս գիտէք, Վերսայլի դաշնագիրը անդամատում չէր պարտադրեր Գերմանիոյ, այլ միայն գրաւում տասնըհինգ տարուան համար ։ Մինչդեռ Պոնի համաձայնութիւնը կ՚անդամատէ Գերմանիան եւ արեւմտեան Գերմանիան կը դարձնէ հարկատու նահանգ մը օտար պետութեան մը եւ ամբողջ Գերմանիոյ գրաւումը կ՚օրինականացնէ յիսուն տարուան համար ։ Ատլանտեանի կառավարութիւնն է պատասխանատուն, եթէ Գերմանիա հաշտութեան դաշնագիր չունի տակաւին ։ Այդ կառավարութիւնը չուզեր որ խաղաղօրէն կարգադրուի գերմանական խնդիրը ։ Պոնի վարիչները դէպի պատերազմ կ՚ըղեն Գերմանիան ։ Անոնք նորէն Գերմանները կը գրգռեն Արեւմուտքի եւ Արեւելքի ժողովուրդներուն դէմ ։ Գերմանները պիտի հետեւի՞ն Ատլանտեանի եւ իր համհարզներուն ճամբուն ։ Գերման մայրերը լո՞ւռ պիտի մնան տեսնելով որ ռազմապաշտները աննախընթաց կոտորած մը կը պատրաստեն իրենց զաւակներուն համար ։ Գերման երիտասարդութիւնը պիտի համակերպի՞ դառնալ վարձկան եւ Թնդանօթի միս Մ. Նահանգներու պատերազմի մեքենային համար» ։

Եզրակացնելով, Խ. Միութեան վարչապետը յիշեցուց թէ Գերմանիոյ ճակատագիրը գերման ժողովուրդին ձեռքն է, եւ բաժակը պարպեց ի պատիւ ժողովրդական հանրապետութեան եւ անոր վարչապետին՝ Օթթօ Կրոթվոլի ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

★

ԿԱՐԴԱԼ - ԳՐԵԼ ԳԻՏԵ՞Ս, ՀՐԱՄԷ

Թերթերը կը գրեն թէ Եգիպտոսի մէջ ծանր մտահոգութեան մատնուած 350.000 « գրագէտ » երիտասարդներ ։ Այսինքն անոնք որ գրել կարդալ գիտեն ։

Կառավարութիւնը ծրագիր մը մշակած է, որուն համաձայն այդպիսիները պարտաւոր են օրական մէկ ժամ յատկացնել, կարդալ - գրել սորվեցնելու համար 12–35 տարեկան «անգրագէտներու» ։

Ամէն մէկուն պիտի յատկացուի երեսուն աշակերտ ։

Արտասահմանի մէջ մենք պետական իշխանութիւն չունինք, որպէս զի այսպիսի ձեռնարկներ կատարենք ։

Բայց, ունինք բազմազան կազմակերպութիւններ, միութիւններ եւ ընկերութիւններ ։ Ըսէք՝ «նախարարութիւններ», բառին պատմական իմաստով ։

Արդ, այդ նախարարութեանց «տանուտէրները» չէ՞ն կրնար պարտաւորիչ աշխատանքի հրաւիրել իրենց անդամները, հետեւեալ ձեռնարկները կատարելու համար․ —

1. Շաբաթը երեք անգամ գրոց - բրոց մը յատկացնել, կարգով, որպէսզի հայերէնի եւ պատմութեան դաս տայ 12 – 15 տարեկաններու ։ (Իրենց զաւակներուն կամ Միութեան անդամներուն) ։

2. Շաբաթը մէկ անգամ մէկդի դնել «պլոթ»ի, «պրիճ»ի կամ «փոքէր»ի սեղանը, եւ հայերէն գիրք մը կարդալ սովորական խաղընկերներով,— հինգէն մինչեւ տասը հոգի ։ Տեսակ մը ընտանեկան ասուլիս ։

3. Ամէն ամիս հայերէն գիրք մը գնել ։ Ոչ թէ «ազգասիրաբար» անկիւն մը դնելու, այլ կարդալու եւ օգտուելու համար ։

4. Տուգանքի դատապարտել անոնք որ օտար լեզուով կը խօսին իրենց զաւակներուն հետ ։

5. Տուգանքը կրկնապատկել, եթէ թուրքերէն խօսին ։ Գանձուած գումարները յատկացնել հայերէնի դասընթացքի մը ։

Կրնաք նոխացնել ցանկը ։ Վ.Ա.Հ.

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ

Ցաւով կ՚իմանանք թէ գողեր մտնելով Շ. Նարդունիի բնակարանը, կողոպտած են հագուստ - կապուստ, ճերմակեղէն, կերպաս, սեղանի զարդեր եւ ծածկոցներ, սաւան, գուլպայ, կօշիկ եւ ուրիշ արժէքաւոր առարկաներ ։ Ամբողջ դարակներ խորտակած եւ պարպած են ։ Թաշկինակ մը անգամ չեն ձգած ։

Միայն մատենադարանին չեն դպած ։

Նարդունի մէկ ամիսէ ի վեր օդափոխութեան գացած է հարաւ. Ֆրանսա, իր զարմուհիին հետ ։ Այնպէս որ տունը մարդ չկար ։

ԻՐԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

●

Ե.— ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

ԱՐԱՔ (Սուլթանապատ) կը գտնուի Թեհրանէն հարաւ – արեւմուտք 280 քիլմ. հեռու: Ժամանակին, ամենահայաշատ գիւղական շրջաններէն մէկը եղած է իր չորս գաւառակներով: Արաք նախապէս կը մտնէր Նոր Ջուղայի թեմին մէջ: Բայց վերջին տարիներուն կապուած է Թեհրանի թեմին: Ունի երկու դպրոցական շէնքեր, որոնք պետականացուած են: Մինչեւ վերջին ներգաղթը, այս շրջանին մէջ տեղաւորուած էին քսան հազար Հայեր որոնց կէսը արմատախիլ եղաւ: Բայց բոլորը չկրցան Հայաստան երթալ ներգաղթի կոմիտէին խարդախութեանց հետեւանքով: Եւ տեղաւորուեցան Թեհրանի հիւսիսային մասի փոքր հիւղակներու եւ տնակներու մէջ: Ինչ զրկանքներ եւ դժուարութիւններ չքաշեցին այդ խեղճ բեկորները:

Ցիրուցան համայնքներ ունինք նաեւ Համատանի, Քիրմանշահի, Ղարախանի, Ղազւինի, Գիլանի, Մազանտարայի եւ Մէշէտի շրջաններուն մէջ:

Կարեւոր կը համարինք սորրեւ տալ վիճակագրական տախտակ մը, ընդհ. գաղափար կազմելու համար Պարսկաստանի հայ բնակչութեան մասին. —

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ.— Դարաշահ 100, Ղարատաղ 1160, Շահփուր (Սալմաստ) 900, Ռըզայիէ (Ուրմիա) 3210, Թաւրիզ 5000, Մարաղա 800, Միանտապ եւ շրջ. 270, գումար 11.440:

ԳԻԼԱՆԻ ՇՐՋԱՆ.— Փեհլեւի 250, Ռեշտ 750, Մազանտարան 500, Մէշէտ 450, գումար 1950:

ԹԵՀՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆ.— Ղազւին 750, Ղարաղան 1800, Թեհրան եւ շրջ. 35000, Արաք (Սուլթանապատ) 7500, Համատան 700, Քիրմանշահ 400, գումար 46.150:

ՍՊԱՀԱՆ.— Նոր Ջուղա 4700, Փերիա 11979, Չհարմահալ 688, գումար 17.367:

ԽՈՒԶԻՍՏԱՆ.— Ապատան 7000, Մէսջիտ Սոլէյման 1500, Րիւազ 1000, միւս վայրեր 500, գումար 10.000:

Ընդհանուր գումար՝ 86.907:

ԵՐԵՔ ՊՏԱԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԾԱԽՔԵՐԸ.— Երկրորդ յօդուածով (20 Օգոստ.) յիշեր էի «յառաջդիմականներու» եւ իրենց հովանաւորներուն գործած աւերները: Ահաւասիկ թիւեր որոնք շատ աւելի պերճախօս են քան ոչ եւ է խորհրդածութիւն.

Ա.— 1944ին Թեհրանի թեմի կազմակերպման նախապատր. աշխատանքներու համար ծախսուած՝ 7054 րիալ 85:

Բ.— Էջմիածնի պատուիրակ պրոֆ. Աշոտ Աբրահամեանի եւ իր քարտուղարի ծախքերը՝ 74091 րիալ:

Գ.— Իրանա – Հնդկաստանի եւ Թեհրանի թեմերու առաջնորդ Վահան եպիս. Կոստանեանի գոյապրուստ (1945 Յունվ. 29 – 1946 Յուլիս 1) 339.414 րիալ 90:

Դ.— Թեհրանի թեմի առաջնորդ հանգուցեալ Ռուբէն եպիսկ. Դրամբեանի գոյապրուստ, առաջնորդարանի վարձք եւն. ծախսեր 1945 Յունիս 20 – մինչեւ 1948 Դեկտեմբեր 31 628.541 րիալ 5:

Ընդհ. գումար 1.049.102 րիալ 30:

Ահա կը տեսնէք, թէ ինչպէս հայ գանգուածներէն կաթիլ կաթիլ հաւաքուած գումարները, փոխանակ իրենց բուն նըպատակին ծառայելու, անխնայ մսխուեր են էջմիածնի պատուիրակներու եւ իրենց մանկլաւիկ նշանակովի մարմիններու կողմէ ....

Մինչդեռ, 1948էն ասդին, ընտրովի ներկայ թեմ. խորհուրդի եւ բոլոր միւս ազգ. մարմիններու օրով, Հայոց ազգ. գործերը զգալի վերելք արձանագրած են: Փակած են նախորդ մարմնի պարտքերը, աւելցուցած են աշակերտներու եւ դասարաններու թիւը: Ամէն բան նոր առած եւ կամ նորոգած են: Կառուցուած է խմելու ջրամբար, բուժարան, գրադարան, աւելի քան երկու հազար գրքերով: Գնուած է մէկ դաշնամուր: Կանոնաւորուած է դպրոցի արխիւը: Շտկուած են տեսչանոցն ու լուսուցչանոցը: Նորոգուած է դպրոցի սրահը, ուր կը տրուին զանազան հանդէսներ եւ ներկայացումներ: «Դաւթեան» դպրոցին կից շէնք մը գնուեցաւ 35 հազար թումանի, մօտ երկու միլիոն ֆրանք: Հիմնուած է «ծխական տուրք» որ կ'պահովէ դպրոցներու տարեկան ելեւմուտքին մեծագոյն մասը: Անցնող վեց տարիներու ընթացքին, ներկայ ազգ. իշխանութիւնները ոչ թէ պարապ են մնացած, այլ ամէն ինչ կարգաւորելով հանդերձ, ունեցած են շօշափելի խնայողութիւն:

«Յառաջդիմական» դիմակաւորներու խմբակը նոր ընտրութիւն կը պահանջէ, առարկելով թէ Թեմականի տարեշրջանը վերջացած է, մոռնալով որ իրենց նախորդ մարմինը ամբողջ եօթը տարի իշխանութեան գլուխ մնաց: Իրենք ալ գիտեն, որ Պարսկաստանի ներկայ քաղաքական կացութեան մէջ, անկարելի է նոր ընտրութիւն կատարել: Բայց ուրիշ է իրենց նպատակը: Անոնք ամէն գնով կ'աշխատին կազմալուծել եւ խորտակել հայկ. կեանքի ներկայ շինարար ընթացքը: Բարեբախտաբար, պահակները արթուն են: Մեր ընկերները, մեր համակիրները, եւ բարեմիտ հասարակութեան զանգուածը յարատեւօրէն արդէլք կը հանդիսանան բոլոր այն ոտնձգութիւններուն, որոնք կու գան անպայման օտար աղբիւրներէ ...

(Վերջ) ԽԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԼՊԱՆԻԱՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

●

Ալպանական գործերու մասնագէտ մը, Անտոն Լոկորեչի, որ այժմ Նիւ Եորք կը գտնուի, շահեկան տեղեկութիւնները կը հաղորդէ այդ երկրի կացութեան մասին, ամերիկեան թերթի մը մէջ:

Այս փոքր երկիրը կարմիրներուն ձեռքը անցաւ 1944ի վերջերը: Իրականին մէջ Թիթոյի հետեւորդներն էին որ կըվարէին զայն մինչեւ 1948, երբ Կոմինֆորմը վըտարեց Եուկոսլաւիոյ համայնավարները: Այդ օրէն ի վեր կարմիր Ալպանիան խախուտ գոյութիւն մը կը քաշքշէր երկաթեայ վարագոյրէն աւելի քան հարիւր մղոն դէպի արեւմուտք, չունենալով սահմանակցելու ուրիշ խորհրդային երկրի հետ, հիւսիսէն եւ արեւելքէն շրջապատուած՝ Եուկոսլաւիայէն, հարաւէն՝ Յունաստանէն:

Երկու երկիրներն ալ բարեկամական տրամադրութիւններ չունին Ալպանիոյ հանդէպ: Եւ սակայն, հակառակ իրենց մեկուսացման, Ալպանիոյ համայնավարները ոչ միայն ծայր աստիճան հաւատարիմ սթալինականներ հանդիսացան, այլեւ մոլեռանդ արտայայտիչները եւ ծառաները Մոսկուայի քաղաքականութեան: Ութ տարուան կարճ ժամանակաշրջանի մը մէջ, անոնք վեր ի վայր շրջեցին 25 տարուան անկախութեան գործերը (1912–39): Բոլորովին ոչնչացուցին անոր միջին դասակարգը իր արհեստաւորներով եւ մասնագէտներով, խորտակեցին անոր կրթական դրութիւնը, անխնայ հալածեցին բոլոր կրօնական յարանուանութիւնները, իսկ վերջին երկու տարիներու ընթացքին իրենց ամբողջ կատաղութիւնը թափեցին գիւղացիներուն վրայ որոնք ժողովուրդին 80 առ հարիւրը կը կազմեն: Ամէն միջոց փորձեցին զանոնք հաւաքական հողագործութեան (կոլխոզ) կամ ճարտարագործական եւ հանքային բանուորներու վերածելու համար: Արտադրութիւնն ալ տեղական պէտքերէն աւելի կը ծառայէ խորհրդային կայսրութեան պահանջները գոհացնելու:

Պատերազմին վախճանէն ի վեր 5–6000 փախստականներ հասած են Յունաստան: Ասոնց իրական վիճակն ալ փայլուն չէ. վասնզի Յունաստան հողային պահանջներ ունի հարաւային Ալպանիայէն: Տարիներէ ի վեր Յունաստան կը պնդէ թէ այդ շրջանները իրեն կը պատկանին, քանի որ բնակիչները մեծ մասով օրթոտոքսներ են:

Գալով մահմետական եւ կաթոլիկ փախստականներուն, անոնք արտօնուած են Սելանիկի եւ Լաւրիոնի գաղթակայանները երթալու: Ասոնք նպաստ կը ստանան Մ. Նահանգներէն եւ զանազան ընկերութիւններէ: Օրթոտոքս փախստականները կը փոխադրուին Եպիրոս (հիւս. Յունաստան), եւ կը տեղաւորուին մասնաւոր կայաններու մէջ:

Համայնավարները յաջողած են կարգ մը պետական եւ հաւաքական ագարակներ հաստատել, մասնաւորապէս կեդրոնական Ալպանիոյ մէջ, բայց իրենց հաւաքական հողագործութեան գլխաւոր ձեռնարկը ձախողած է: Իրենք ալ խոստովանեցան այս պարագան 1951ին, երբ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն որոշեց դադրեցնել ձեռնարկը: Այնուհետեւ ուրիշ ազդանշան մը տրուեցաւ, — պայքար կուլակներու կամ ունեւոր գիւղացիներու դէմ: Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ «կուլակ» բառը թերեւս կը յարմարի միւս արբանեակ երկիրներու, բայց երբեք՝ Ալպանիոյ, քանի որ անոր գիւղացիները մեծ մասով մանր հողագործներ են եւ ընդհանրապէս աղքատ:

Եւ սակայն հարկ էր տառապէս գործադրել Մոսկուայի հրամանները, եւ համայնավարները ահագին քանս մը եւ տառապանք սաեղծեցին իրենց մոլեռանդութեամբ, անելի մատնելով գիւղացիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը: Հետեւանքը եղաւ պարենաւորման դժուարութիւն եւ թշուառութիւն, աւելի ծանր քան ուեւէ արբանեակ երկրի մէջ:

Տեսականօրէն պարենատոմսի դրութիւն մը կայ որ կը ճշդէ բնակչութեան իւրաքանչիւր դասակարգին բաժինը. բայց իրականին մէջ ամէն բան խառնակ է:

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Ալպանիա մասնաւոր հրահանգներ ըստացած է Մոսկուայէն, օգնելու համար խորհրդային տնտեսութեան: Ան ստիպուած է ամէն գնով աւելցնել իր հանքային արտադրութիւնները, — քարիւղ, պղինձ, քրոմ եւ ասֆալտ, ինչպէս եւ հողագործական բերքերը — ձէթ, ծխախոտ, նարինջ, լեմոն եւ տաղձ: Այս արտադրութեանց մեծագոյն մասը կը ղըրկուի արբանեակ երկիրներ, գործածուած ապրանք եւ ուտելիք ճարելու համար: Ալպանիոյ ամբողջ առեւտուրը տեղի կ'ունենայ այդ երկիրներուն հետ: Ան ուրիշ առեւտրական յարաբերութիւններ չունի խորհրդային շրջագիծէն դուրս:

Աշխարհագրութեան, տնտեսութեան եւ քաղաքական հաւասարակշռութեան բոլոր օրէնքներով, Ալպանիոյ համայնավարական կարգուսարքը շատոնց փլած պիտի ըլլար, ինչպէս դիտել կուտայ յօդուածագիրը: Բայց եւ այնպէս կանգուն կը մնայ գլխաւորաբար այն պատճառով որ Ալպանիոյ դրացիները կը վախնան, — կը կարծեն թէ իրենց միջամտութիւնը կրնայ վերիվայր շրջել Պալքաններու փափուկ վիճակը:

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Թիրանայի կառավարութիւնը կ'օգտագործէ Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ սպառնալիքը, պնդելով թէ կրցաւ խափանել երկրին բաժանման ծրագիրները, շնորհիւ Խ. Միութեան աջակցութեան: Իրողութիւն է որ Յունաստան երբեք չէ հրաժարած հարաւային Ալպանիոյ մասին ունեցած հողային պահանջներէն: Զօր. Փափագոս, վարչապետը, վերջերս կ'ըսէր թէ իր կառավարութիւնը հակառակ է բռնութեամբ լուծելու այս խնդիրը, բայց երբեք հրաժարած չէ իր պահանջէն: Իսկ Մարէշալ Թիթօ միշտ կը յայտարարէ թէ կ'ուզէն ազատ եւ անկախ Ալպանիա մը:

Իտալիոյ նախորդ վարչապետը, Տէ Կասփերի, կը քննադատէր Մուսոլինին, որ գրաւեց Ալպանիան, բայց այս չի նշանակեր թէ Հռոմ բոլորովին անտարբեր է Ալպանիոյ հանդէպ, երկիր մը որ ճիշդ իր դիմացը կը գտնուի: Իտալիան ալ կ'ուզէ բարեկամ եւ անկախ դրացի մը:

Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած վերջին համաձայնութիւնները նորէն այժմէական կը դարձնեն Ալպանիոյ խնդիրը: Կարծողներ կան թէ անոնք ի հարկին կրնան օգնել Ալպանիոյ համայնավարական իշխանութիւնը տապալելու, պայմանով որ համաձայնին Իտալիոյ եւ արեւմտեան պետութիւններուն հետ, երաշխաւորելով այդ երկրին հողային ամբողջութիւնը եւ անկախութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՆՈՐ ԶԳԵՍՏԸ

★

(Բ. եւ վերջին մաս)

Էհ, եթէ ներսէն գիտնային որ հետը ինչ կը բերէր: Վերջապէս Էլպիս հանըմը դուռը բացաւ: Երկաթագործը անմիջապէս նշմարեց որ կոտրածութիւն մը կար դէմքին վրայ, երեսը կախ, չարժուածքը դանդաղ: Էլպիս հանըմ մեքենաբար ամուսնին ձեռքէն առնել ուզեց կապոցը, մինչ երկաթագործը սիրտն արդէն անձկութեամբ պաշարուած, հարցուց մտատանջութեամբ.

— Ո՞ւր է Սեդրակը, տե՞ղ դըկեր էս:

— Չէ, ներսն է, պատասխանեց կինը կցկտուր կերպով. ցորեկին քիչ մը քիթը կախ եկաւ դպրոցէն. հիմակ կրակներուն մէջն է. պան մը չէ, դող մ'ելլար, բէնկին ճէվազին ըլլալու է:

Երկաթագործը կապոցը ձեռքը, հապճեպով սենեակը մտաւ: Բազմոցին վրայ, Սեդրակ պառկած էր, վերմակ մը վրան: Դրանը բացուածքէն արթնցաւ, յոգնած աչքերը հօրը վրայ պտըտցուց եւ նորէն փակեց:

— Օղլում, ի՞նչ ունիս, հիւա՞նդ էս, մէկ տե՞ղդ կը ցաւի կոր:

Եւ որովհետեւ տղան չէր պատասխաներ.

— Հա'յտէ, էլիր նատէ նայիմ, իմին քաջ զաւակս, իմին ասլան զաւակս: Նայէ, քեզի ի՞նչ բերի:

Եւ արտորանքով կապոցը քակելով, վերարկուի մը, բաճկոնի մը եւ տաբատի մը ծայրերէն բռնած՝ օդին մէջ երերցուց ուրախութեամբ:

Սեդրակ աչուըները բացած էր արդէն: Իր մարած նայուածքին մէջ անսահման հրճուանքի նշոյլ մը ցոլաց, այլ քիչ յետոյ աչուըները նորէն փակեց:

Այն ատեն երկաթագործը հագուստները բազմոցին մէկ անկիւնը նետեց, տղուն մօտեցաւ, ձեռքն անոր ճակտին վրայ դըրաւ, եւ մարմնին հրատապ տաքութենէն վախցած, դարձաւ իր կնոջը, որ սենեակէն ներս մտած էր:

— Էլպիս, ըսաւ, ասիկա անանկ ճէվազիի պան չէ: Աճապա էրթամ էզաճըն կանչե՞մ:

— Կեցիր նայինք մինչեւ վաղն առտու ինտոր կ'ըլլայ, անկէ ետքը պան մը կ'ընենք:

Հետեւեալ առտու, պզտիկը աւելի ծանր վիճակի մէջ էր: Դեղագործը եւ իրմէ յետոյ բժիշկը եկան հաստատել թէ տղան կարմրուկէ բռնուած էր: Համաճարակի ատենն էր այս:

Երկաթագործին եւ իր կնոջ համար ամէն բան իրենց զաւկին վրայ կեդրոնացած էր: Խեղճ պզտիկը կը տառապէր, կոկորդէն մանաւանդ եւ յամառաբար կը մերժէր դեղ առնել: Հայրն ու մայրը ուրիշ միջոց չէին գտած, այլ անոր հագուստները դիմացը կ'երերցնէին, հազար գգուական խօսքերով, կամ իր վերմակին վրայ կը փռէին՝ որ անոնց հետ խաղայ, եւ Սեդրակ՝ իր նողկանքը զսպելով՝ բերանը կը բանար դեղի դգալին:

Հիւանդութիւնը մահացու էր սակայն: Ութ օր չանցած, խեղճ պզտիկը կը մեռնէր:

Անշուք յուղարկաւորութիւն մը ունեցաւ: Երկաթագործը տղու մը պէս կուլար իր մէկ հատիկ զաւկին դագաղին ետեւէն:

Երբ որ տուն դարձաւ եւ բոլոր բարեկամները ճամբեց, կնոջը քովն եկաւ, որ վերի սենեակը քաշուած էր միայնակ: Իրիկուն եղած էր արդէն: Ուղղակի կնոջը քով գնաց, որ բազմոցին անկիւնը նստած էր լուռ եւ անձայն: Էլպիս հանըմը ծունկերուն վրայ տարածած էր հէգ Սեդրակին նոր հագուստները, եւ զանոնք կը դիտէր թաց աչուըներով:

Երկաթագործը ինքն ալ ձայն չհանեց: Կնոջը քովը նստաւ, հագուստներուն մէկ մասն ալ իր ծունկին վրայ քաշեց եւ ինքն ալ սկսաւ լուռ լուռ արտասուել:

Իրենց անհուն վշտին մէջ, բան մը չէին գտներ իրարու ըսելու: Վերջապէս Էլպիս հանըմը, հեկեկանքի մը մէջ պոռթկալով.

— Ախ, ըսաւ, խըսմէթ չեղաւ որ հագնի:

Եւ երկաթագործը, կուրծք հեւալով իր զօրաւոր հեծկլտուքին տակ.

— Ախ, ըսաւ, թող մէյ մը հագնէր, անկէ ետքը մեռնէր, պաշխա պան չէի ուզեր: Մուրատըս մնաց խեղճ զաւկիս:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

ԵՐԲ ԽՈՒՄԲ ԿԸ ԿԱԶՄԷԻՆ 50 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

★

ԽՄԲ.— Քալիֆորնիոյ մեր պաշտօնակիցը, «Ասպարէզ» վերջերս բացառիկ թիւ մը նուիրած էր Ֆրեզնոյի կոմիտէին 52-ամեակին առթիւ:

Ո՛րքան հրահանգիչ է հետեւեալ գրութիւնը, որ գաղափար մը կուտայ հեռաւոր շրջանի մը գործունէութեան մասին.—

1900 Հոկտեմբերին եկայ Ֆրեզնօ: Այդ ատեն Ֆրեզնոյի բնակչութեան թիւը կը հաշուէին մօտաւորապէս 7000: Կային 300ի մօտ հայ ազգակիցներ, որոնց մէջ ոչ մէկ ծանօթ ունէի: Կային հինգ Տարօնցի հայրենակիցներ, որոնք իմ գալէն երեք ամիս առաջ եկած էին եւ տուն մըվարձած՝ 242 թիւ էֆ փողոցը: Ինծի ալ հետերնին տալին միասին բնակելու համար:

Երկու շաբաթ անցած էր, երբ հայրենակից Պօղոս Ղազարեանի հետ միասին կը քալէինք Այ փողոցէն (այժմ Պրոատուէյ), դիմացէն երկու մարդ կուգար. ընկերս ինծ ըսաւ՝ «այս եկողները, երկուքն ալ հայ են, քեզի կը ծանօթացնեմ»: Երբ իրարու մօտեցանք, բարեւեցինք, Պօղոս իմ անունը տալով, ըսաւ՝ «Հայրենիքէն նոր է եկեր»: Երկու հայրենակիցներէն մին Ասլան Ասլանեանն էր, Ալաշկերտցի, Փրավիտէնսէն էր եկեր, երկրորդն ալ՝ Աւետիս Թիւֆէնքճեան Խարբերդցի, Նիւ Եորքէն էր եկեր: Մեր խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ: Առաջին հանդիպումն էր, բայց գաղափարներու տեսակէտով միեւնոյն տան զաւակներն էինք եղեր: Մեզի ըսին՝ «այս իրիկուն Ֆրեզնոյի Կոմիտէն անդամական ժողով ունի, դուք ալ ներկայ եղէք»: Մենք ալ ուզեցինք գիտնալ թէ ուր պիտի ըլլար ժողովը: Ատոր վրայ, մենք առաջարկեցինք մեր բնակած տունը: «Եթէ յարմար է մենք տեղ ունինք»: Անոնք համաձայնեցան:

Այն իրիկուն Պօղոս եւ ես կը սպասէինք եկողներուն: Ես կը մտածէի թէ, անշուշտ կոմիտէն 20 կամ 25 անդամներ ունենալու էր: Ուրեմն այդչափ բարեկամներ ու գաղափարի ընկերներու պիտի հանդիպէի, ինչ բախտաւորութիւն:

Որոշուած ժամանակին եկան Ասլանեան ու Թիւֆէնքճեանը: Հայրենիքի մասին հարցումներ ըրին, ես ալ գիտցածս կը պատասխանէի: Թիւֆէնքճեան մէկ-մէկ դուրս կը նայէր ու ինքնիրեն կը խօսէր՝ թէ ինչո՞ւ ընկերներ ուշացան. «կ'երեւի հեռու տեղեր կը գործեն, գալու միջոց չունին», քանի մը անգամ կրկնեց: Ասլանեանն ալ չհամբերեց, դարձաւ Թիւֆէնքճեանին ու ըսաւ՝ «Տօ Աւետիս, որո՞նց է կը սպասես, որո՞նք են որ պիտի գան: Տղաք, շիտակը ամէնն այս է, ոչ եկող կայ, ոչ ալ կոմիտէ կայ: Մենք կ'ուզենք նոր կոմիտէ մը կազմել. բայց չորս անդամով ալ չըլլար. պէտք է հինգերորդ մըն ալ գտնուի որ կարողանանք կոմիտէն կազմել»:

Ես քիչ մը դէշ զգացի ինքզինքս. բայց եղածն այդ էր, ուստի եւ սկսայ մտածել հինգերորդի մը վրայ: Մեր հայրենակից Անթուան Կոլոտի, որ հետս միասին կը բնակէր, ինծի պատմած էր որ ինք Կովկաս եղած ատեն դաշնակցական է եղեր: Ես վստահ էի, որ երբ իրեն ըսեմ՝ պիտի չմերժեր: Ընկերներուն ըսի՝ «Եթէ կը խոստանաք վաղն այս ատեն հոս ներկայ ըլլաք, ես հինգերորդը կը բերեմ»: Ընդունեցին եւ խոստացան յաջորդ իրիկուն կրկին գալ:

Անթուանին պատմեցի եղածը, ան ալ ուրախութեամբ ընդունեց: Երկրորդ իրիկուն, հինգ թիւը լման էր, բոլորս ալ ուրախ էինք, որ նպատակնիս կատարուած էր: Առանց ժամանակ կորսնցնելու, սեղանի շուրջը հաւաքուեցանք՝ կոմիտէի հիմնադրութեան արարողութիւնը կատարելու համար: Բոլորս ոտքի կանգնեցանք, մեր ձեռքը վեր, որ մեր ուխտը ընենք: Ես ձեռքս վեր չվերցուցի, ինծի համար շատ տարօրինակ երեւցաւ: Միւսները ըսին ինծի՝ «Դուն ալ քու ձեռքդ վեր վերցուր, մեզի պէս»: Պատասխանս եղաւ.

— «Ես իմ ուխտը արդէն ըրած եմ մէկ անգամ, եւ ուխտիս վրայ հաստատ պիտի մնամ մինչեւ կեանքիս վերջը եւ ոչ թէ այսպէս պարզ մէկ ձեռք վերցնելով: Այս ի՞նչ ձեւ ուխտ է եղեր ձեր ուխտը»:

Եւ ես պատմեցի անոնց.— Երկու երիտասարդներ էինք, քահանան մեզի տարաւ եկեղեցին, սուրբ խորանին առջեւ, ուր դրուած էր սուրբ Մաշտոց, անոր վրան ատրճանակ մը, դաշոյն մը եւ գրիչ մը: Վառեց երկու մոմ, մեզի ըսաւ «ծունկի եկէք»: Եւ քահանան ըսաւ. «Դուք եկած էք եւ սուրբ Խորանին առջեւ կը խոստանաք որ հարազատօրէն պիտի ծառայէք սուրբ գործին եւ հայրենիքին ազատագրութեան: Եթէ երբէք դաւաճանէք սուրբ գործին, այս գրիչը ձեր վճիռը պիտի տայ եւ այս ատրճանակը կամ դաշոյնը ձեր կեանքին վերջ պիտի տայ: Հիմա դուք ըսէք ինծի հետ միասին, որ սուրբ Խորանին առջեւ կ'ուխտէք հարազատօրէն ծառայել սուրբ գործին ու հայրենիքին, եւ եթէ պէտք ըլլայ ձեր կեանքն ալ կուտաք»:

Գրկախառնուեցանք բոլորս: Ընկերներս խոստացան որ միեւնոյն ուխտը իրենք ալ կ'ընեն: Իմ չորս զինակից ընկերները իրենց խոստումին վրան հաստատ մնացին մինչեւ առ յաւէտ մեզմէ բաժնուեցան:

Մայր տոմարը արդէն սեղանին պատրաստ էր, եւ ամէն մէկս իր ձեռքով արձանագրուեցաւ Ֆրէզնոյի Կոմիտէին անդամ: Ընտրեցինք վարչութիւն մը.— ընկեր Ասլան Ասլանեան՝ Ատենապետ, ընկեր Անթուան Կոլոտ՝ քարտուղար եւ տողերս ստորագրողը՝ գանձապահ: Նամակով մը դիմում ըրինք Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին որ վաւերացնէ Ֆրեզնոյի անդրանիկ Կոմիտէն: 1901ին արդէն վաւերացում մը հասաւ: Պաշտօնապէս հրապարակ եկանք Փետրուարի մէջ:

Հ. Յ. Դ. Ֆրէզնոյի Կոմիտէի հրապարակային ժողովը տեղի ունեցաւ Հայոց Հօլի մէջ՝ էֆ փողոցը: Ժողովին ատենապետեց ընկ. Ասլան Ասլանեան. ատենախօսներն էին՝ Ցարէթ Նշիկեան եւ Ա. Կ. Սէքլէմեան: 1902ին Կոմիտէն իր պաշտօնական ժողովին մէջ որոշեց որ հրապարակային հանգանակութեան ժողով մը ունենայ: Միայն 9 անդամ ունէինք: Այն ատենուան օրավարձը մէկ տոլար էր՝ օրական տասնըմէկ ժամ աշխատանքին համար: Եթէ 300 տոլար կրնային հանգանակել, ատիկա մեծ յաջողութիւն պիտի ըլլար:

Ժողովը տեղի ունեցաւ «Այնստայն» սրահի մէջ, կ'ատենապետէր Ցարէթ Նշիկեան: Առաջին խօսողն էր յայտնի հայասէր Տօքթ. Բառւլ, երկրորդը՝ Ա. Կ. Սէքլէմեան եւ երրորդը՝ Տօքթ. Սեդրակ Թիւֆէնքճեան, որ կոկիկ գումարով մը հանգանակութիւնը բացուած յայտարարեց եւ ինք վարեց հանգանակութիւնը: Կէս ժամուան մէջ 800 տոլար սեղանին վրայ դրուեցաւ:

1901-10 Կոմիտէն գործած է Սէքլէմեանի ու Նշիկեանի ցուցմունքներով: Առաջին գործիչը որ եկաւ Ֆրեզնօ 1910ին Ակնունին էր: 1901էն մինչեւ 1953 Կոմիտէի անդամներէն, առ յաւէտ բաժնուած են երեք հարիւրէ աւելի ընկերներ: Յարգանք անոնց յիշատակին:

ԱԻԱԳ ԱԻԱԳԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՋԱՓԱԶԱՆՑ...ԱՊԱՏՈՒՄ

★

Զրոյց Ամերիկացի «նետող»ի մը եւ Սկովտիացի «նետող»ի մը միջեւ.

— Քեզի բան մը ըսեմ, չես հաւատար. մեր Սկովտիոյ լեռներուն մէջ, երբ ձայնդ ձգես, գիտե՞ս արձագանգը քանի վայր-կեանէն ետ կուգայ, չորս վայրկեանէն:

— Ա տալ չհաւատալիք բան ըլլար. ես աւելի փառաւորը ըսեմ քեզի: Ես Ամերիկա, լեռնային շրջան մը կ'ապրիմ, ամէն գիշեր, անկողին չմտած, պատուհանը կ'ելլեմ եւ ձայնս ձգած կը պոռամ—«Ատու եղաւ. ելիր...»: Արձագանգը, ութ ժամ վերջը, պատուհանէս ներս կուգայ եւ զիս կ'արթնցնէ...

×

— Ձեմ կարծեր որ Անգլիոյ մէջ այսքան ցուրտ կ'ընէ... Ամերիկայի ցուրտը սարսափելի է... Անգամ մը, կը յիշեմ որ Նիւ Եորքի Էմփայր Սթէյթ Պիլտինկին 100րդ յարկէն կատու մը վար ցատկեց ու ճամբան սառելով, օդին մէջ մնաց...

— Ցիմար բաներ մի ըսեր: Ծանրութեան օրէնքը ատիկա թոյլ չի տար...

— Շատ ալ աղէկ թոյլ կուտայ, որովհետեւ Ամերիկա անանկ ցուրտ կ'ըլլայ որ ծանրութեան օրէնքն ալ կը սառի...

×

Մեր նահանգին մէջ բաւական ընդարձակ արտեր կան. ըսել կ'ուզեմ, այնքան ընդարձակ են որ հողագործը գարնան սկիզբները ճամբայ կ'ելլէ ցանելու ու մինչեւ որ արտին միւս ծայրը հասնի, ամառ եղած կ'ըլլայ ու հնձելով, հնձելով ետ կուգայ: Բայց ատիկա ալ բան մը չէ, շիտակը, յաճախ կը պատահի որ նոր պսակուած զոյգ մը կովերը կթելու կ'երթան: Վերադարձին՝ կաթին հետ ետ կը բերեն նորածինը...

×

— Սառուցեալ գօտին անանկ ցուրտ է որ վառած մոմը կը սառի եւ փչելով չես կրնար մարել...

— Հաւանական է, բայց ես քեզի ուրիշ բան մը ըսեմ: Իմ եկած տեղս անանկ ցուրտ է, անանկ ցուրտ է որ երբ մէկուն հետ նստած կը խօսիս, բառերը, բերնէդ, սառի կտորուանքներու պէս դուրս կը թափին: Ստիպուած ես տապակին մէջ տապկել, որպէսզի գիտնաս թէ դիմացինիդ հետ ինչ նիւթի մասին կը խօսէիր...

×

— Հնդկաստան էի. օր մը, գետին եզերքը նստած կը դիտէի խումբ մը կիներ, որոնք լաթ կը լուային: Յանկարծ վագր մը մօտեցաւ իրենց, սարսափելի գազան մը: Կիներէն մէկը, քանի մը ափ ջուր նետեց վագրին քթին, բերնին ու վագրը գլուխը առաւ գնաց...

— Տղաք, մեր բարեկամին պատմութիւնը կը հաստատեմ, որովհետեւ այդ դէպքէն քանի մը վայրկեան վերջ, ես ալ այդ կողմերէն կ'անցնէի, երբ տեսայ որ վագրը կը մօտենայ: Քովը գացի եւ գլուխը շոյեցի, իրաւ է, մազերը թաց էին...

×

Այս «մարդավարլ»ները այս սխնակը փոխադրելու» պէտք չէր ըլլար, եթէ օրաթերթի մը մէջ կարդացած չըլլայի թէ այսինչ դաշտահանդէսը պիտի ըլլայ եդեր... «փառապա՛նծ»...

Նետեցէք, փչեցէք, չափազանցեցէք կարգադիր էֆէնտիներ... Տեսնենք ո՞ր յիմարանոցը կը հասնիք կամ ո՞ր յիմարանոցը կը հասցնէք ձեր յաջախորդները:

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՊԱՐՈՆ ԱՄԲԱԿՈՒՄ Երուսաղէմ ուխտի կ'երթայ եւ կը վերադառնայ: Հետըբերած է քիչ մը հող եւ ջուր, զորս կինը անգիտակցաբար կը թափէ:

ԱՄԲԱԿՈՒՄ.— Ի՞նչ ըրիր, կնիկ, այդ ջուրը Երուսաղէմէն բերուած օրհնուած ջուր էր. իսկ հողն ալ Քրիստոսի գերեզմանին վրայէն վերցուած օրհնուած հող էր:

ՏԻԿԻՆԸ.— Առաջուընէ չըսէի՞ր, որ պահէի: Հազուստիդ վրայէն մի քանի լու եւ մի քանի ոջիլ ալ գտայ. հաւանաբար անոնք ալ Երուսաղէմէն բերիր, անոնք ալ կը պահէինք, եթէ առաջուց լուր ունենայի...

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Բայց ամէնքն ալ չեն կրնար կապ ունենալ այս ոճրին հետ, ըսաւ Պ. Պուք, այս տեսակ հանդիպում չըլլար:

— Քիչ վերջ պիտի բացատրեմ ամէն ինչ, ըսաւ Փուարօ հանդարտօրէն:

— Գիտէ՞ք թէ ով սպաննած է Բէչէթը, հարցուց Պ. Պուք:

— Այո, բաւական ատենէ ի վեր գիտեմ, տարօրինակը այն է որ դուք չէք հասկցած: Ինչ որ է, խնդրեմ Պ. Հարտման, բոլոր ճամբորդները հոս հաւաքեցէք: Այս խնդիրը երկու լուծում ունի, կ'ուզեմ զանոնք ներկայացնել ձեզ բոլորիդ:

ԳԼՈՒԽ Թ.— ՓՈՒԱՐՕ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԵՐԿՈՒ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ

Ճամբորդները իրարու ետեւէ ճաշարանվակոն մտան եւ նստան սեղաններուն առջեւ: Բոլորին դէմքին վրայ կը կարդացուէր անձկութեան արտայայտութիւն մը: Շուէտացի կինը դեռ կը շարունակէր արտասուել եւ Տիկին Հարպըրտ կը ջանար մխիթարել զայն:

— Մի յուզուիք, սիրելիս, կ'ըսէր, պիտի տեսնէք թէ ամէն ինչ պիտի կարգադրուի: Ամէնքս ալ գիտենք թէ ոճրագործ չէք դուք: Մարդ խենդ ըլլալու է այդ տեսակ բան մը խորհելու համար: Քովս նստեցէք եւ մի մտահոգուիք:

Փուարօ ոտքի ելաւ: Պաշտօնեան որ դրան մօտ կեցած էր, ըսաւ.

— Կ'արտօնէ՞ք որ ես ալ մնամ, պարոն:

— Անշուշտ, Միշէլ, պատասխանեց Փուարօ, յետոյ ներկաներուն դառնալով սկսաւ.

— Տիկիններ եւ Պարոններ, անգլիերէն պիտի խօսիմ, քանի որ բոլորդ ալ քիչ թէ շատ ծանօթ էք այդ լեզուին: Հոս հաւաքուած ենք Սէմուըլ Էտուըրտ Բէչէթի ոճրին քննութիւնը կատարելու համար: Ինչպէս գիտէք Բէչէթի բուն անունն էր Քասէթթի: Ես երկու լուծում գտած եմ այս ոճրին: Երկուքն ալ պիտի ներկայացնեմ ձեզի եւ յետոյ պիտի առաջարկեմ Տոքթ. Կոնստանտինի եւ Պ. Պուքի, որպէսզի զատեն թէ որն է իրական լուծումը:

«Բոլորդ ալ ծանօթ են մանրամասնութիւնները: Պ. Բէչէթ այս առաւօտ մեռած գտնուեցաւ իր բաժնեակին մէջ: Ժամը 12.37ին: Երէկ գիշեր, խօսեցաւ ննջարան-վակոնի պաշտօնեային հետ, առանց դուռը բանալու: Իր գրպանէն գտնուեցաւ ժամացոյց մը որ կանգ առած էր եւ սլաքները մէկը քառորդ անցած ցոյց կուտային: Տոքթ. Կոնստանտին, որ քննած է մարմինը, կ'ըսէ թէ մահը պատահած է ժամը տասներկուքի եւ երկուքի միջեւ: Ինչպէս ծանօթ է, կէս գիշերէն կէս ժամ վերջ ձիւնամրրիկի բռնուեցանք եւ շոգեկառքը կանգ առաւ: Հետեւաբար այդ ժամէն վերջ ոեւէ մէկուն համար անկարելի էր շոգեկառքէն իջնել:

«Պ. Հարտման, որ Նիւ Եորքի գաղտնի ոստիկանութեան անդամներէն է, վկայեց թէ (բազմաթիւ գլուխներ դարձան Պ. Հարտմանի կողմը) ոչ ոք կրնար անցած ըլլալ իր բաժնեակին առջեւէն, առանց տեսնուելու իր կողմէ: Հետեւաբար վըստահ էինք թէ ոճրագործը կը գտնուէր Պոլիս — Քալէ վակոնին մէջ: Ասիկա մեր տեսութիւնն էր:

— Ի՞նչպէս, գոչեց Պ. Պուք:

— Այո եւ հիմա ձեզի ուրիշ տեսութիւն մը պիտի ներկայացնեմ: Շատ պարզ է ան. Պ. Բէչէթ թշնամի մը ունէր, որմէ շատ կը վախնար: Ան Պ. Հարտմանի նկարագրեր է զայն եւ ըսեր է թէ իր վրայ յարձակում պիտի գործուի ճամբորդութեան երկրորդ գիշերը: Ուրեմն կը հետեւի թէ ոճրագործը Պելկրատէն շոգեկառք մտած կրնայ ըլլալ: Ինչպէս գիտենք այդ կայարանին մէջ գնդապետ Արպիթնոթ եւ Պ. Մաքքուին վար իջած էին, դուռը բաց ձգելով: Ոճրագործը ներս կը մտնէ, իր հագուստներուն վրայէն կը հագնի պաշտօնեայի համազգեստ մը եւ կը մտնէ Պ. Բէչէթի բաժնեակը, կը դաշունահարէ զայն վայրագօրէն եւ յետոյ շնորհիւ իր բանալիին կը բանայ Տիկին Հապըրտի բաժնեակին դուռը...

— Այո, այդպէս եղած է, ընդմիջեց Տիկին Հապըրտ:

— Յետոյ դաշոյնը կը սահեցնէ Տիկինին պայուսակին մէջ, որ դրան վրայ կախուած է, այդ պահուն կը փրթի իր բաճկոնին կոճակներէն մին: Դուրս կ'ելլէ բաժնեակէն եւ համազգեստը կը դնէ ճամբորդներէն մէկուն պայուսակին մէջ եւ շոգեկառքը ճամբայ չելած կը փախչի:

Ներկաները լուռ մունջ կ'ընէին:

— Հապա ժամացո՞յցը, հարցուց Հարտման:

— Այդ ալ կրնամ բացատրել: Պ. Բէչէթ մոռցած չէր ժամացոյցը ժամ մը ետ տանիլ: Այս գործը պէտք է ըրած ըլլար Ցարիպրոտի մէջ, հետեւաբար Բէչէթ ոչ թէ մէկը քառորդ անցած, այլ՝ տասներկուքը քառորդ անցած սպաննուած է:

— Բայց անկարելի է, ըսաւ Պ. Պուք, Բէչէթ այդ ժամէն վերջ խօսած է պաշտօնեային հետ:

— Պայման չէ որ ան խօսած ըլլայ, թերեւս ոճրագործն էր եւ կամ երրորդ անձ մը, որ Բէչէթի մօտ գացած եւ զայն մեռած գտած էր. նախ վախցած եւ զանգակը հնչեցուցած էր, յետոյ սակայն խորհելով թէ կրնային զինքը ամբաստանել, չէ ուզած պաշտօնեան ներս առնել եւ Բէչէթի տեղ ինքպատասխանած էր:

(Շար.)

դրուելու : Մէջտեղը կը մնային 207 գրաւոր առաջարկներ, մինչդեռ օրինական մեծամասնութիւնը կը տրամադրէ 209 : Այս արդիւնքին վրայ էր որ քուէարկութիւն կատարուեցաւ : Դիւանին անդամներէն ութը (համայնավար եւ ընկերվարական) թեր քուէարկեցին, տասը դէմ, իսկ երեք հոգի ձեռնպահ մնացին (մէկը էռիօ) : Մէկ հոգի ալ բացակայ էր : Այսպէս փակուեցաւ խնդիրը, մեծ դժգոհութիւն պատճառելով ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն, որոնք յամառօրէն կը շարունակեն պայքարը :

Համայնավար կեդր. կոմիտէն երէկ յայտարարութիւն մը հրատարակեց տրուած որոշման դէմ, ուժգնօրէն բողոքելով եւ պատուիրելով իր 96 երեսփոխաններուն որ անմիջապէս նոր նամակներ ուղղեն Ազգ. Ժողովի նախագահին, ժողովին գումարումը պահանջելով : Ընկերվարականներն ալ նոյն պահանջը դրած են :

Բացառիկ նիստ պահանջողները կ'ուզեն փոխել տալ կառավարութեան ամբողջ ելմտական, տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութիւնը, ի հարկին տապալելով Լանիէլի դահլիճը :

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ ՄԱՐՈՔԻ ՄԷՋ

Մարոքի Ֆրանսական մարզպանը, զօր. Կիյոմ, տեսակցութեան մը առթիւ յոյս յայտնեց թէ բարենորոգումները պիտի գործադրուին մինչեւ երեք ամիս : Այդ մասին դաշնակցութեան հետ խօսուած էր 18 ամիս առաջ : Այժմ նոր բանակցութիւններ պիտի կատարուին նոր Սուլթանին հետ : Բարենորոգումներուն նպատակը պիտի ըլլայ աստիճանաբար հասնիլ ինքնավարութեան : Ներկայիս միայն Քազապլանքան ունի ընտրովի քաղաքապետական խորհուրդ : Ուրեմն նոր իշխանութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ ընտրովի քաղաքապետական խորհուրդներ հաստատել ամբողջ երկրին մէջ :

Յետոյ ապակեդրոնացում պիտի հաստատուի դատական վարչութեան մէջ որ այժմ ամբողջովին կը ծանրանայ Ռապաթի վերաքննիչ ատեանին վրայ : Շրջանային վերաքննիչ ատեաններ պիտի ընտրուին : Իսկ յառաջիկային պիտի կըրճատուին Սուլթանին, փաշաներուն եւ ցեղապետներուն իրաւասութիւնները, թէեւ այս մասին լռութիւն կը պահեն առայժմ :

× Բշ. օր Մարոք – Ալժերիա ճեպընթացը դիծէն դուրս ելաւ Փոռ Լիոթէի նաւահանգիստէն հինգ քիլոմեթր հեռու : Երկու հոգի մեռան, 12 հոգի վիրաւորուեցան : Կառախումբը, որ Քազապլանքայէն ճամբայ ելած էր, կը սուրար ժամը հարիւր քիլոմեթր արագութեամբ : Արկածը կը վերագրուի չարագործութեան :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

«ԿՏՈՐ ԿՏՈՐ ԸՆԵԼ ԱԿՌԱՆԵՐՈՎ»

Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ Սպաներու Ակումբէն անծանօթ բանտ մը փոխադրուած է կառավարութեան հրամանով : Թերթերը կը գրեն թէ ամբոխը կտոր կտոր պիտի ընէ նախորդ վարչապետը, եթէ ձեռք անցնի : Աստուան թերթ մը, «Դատ», Օգոստոս 24ին առաջին էջին վրայ հրատարակած էր նամակ մը որ կ'ըսէ .

— « Եթէ Մոսատեղ դաւաճան մըն է, պէտք է փոխադրուի այն բանտը զոր ինք շինած էր անմեղ քաղաքացիներու համար եւ անմիջապէս պատժուի .եւ կամ պէտք է յանձնուի ժողովուրդին, որպէսզի կտոր կտոր ընէ զայն իր ակռաներով, ինչպէս կ'ուզէին ընել ցոյցին օրը» : Նամակը ստորագրուած է :

Զօր. Զահետի, վարչապետը, յայտարարեց թէ Մոսատեղ պէտք է դատուի թէ ծերակոյտին եւ թէ Ազգ. Ժողովին առջեւ, յետոյ յանձնուի Գերագոյն Ատեանին :

Թեհրանի զինուորական կառավարիչը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, յանձնարարեց ժողովուրդին գործակցիլ ոստիկանութեան, վերջ տալու համար Թուտէ կուսակցութեան գործունէութեան (համայնավար) : Այս առթիւ ըսաւ թէ խուղարկութեանց ընթացքին բազմաթիւ թռուցիկներ եւ գրքոյկներ բռնուած են, ինչպէս եւ Ստալինի լուսանկարները : Երկու խմբապետներ ձերբակալուած են : Զինուորական կառավարիչը ամբաստանեց Թուտէն թէ իր նշանախօսքերը օտարէն կ'առնէ եւ սուտ լուրեր կը տարածէ բարեկարգութիւնը խանգարելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԵՂԱԿԱՆ թերթերէն կ'իմանանք թէ Օգոստ. 20ին մեռած է իշխան Միշէլ Արղութինսկի Դոլկորուքով (Երկայնաբազուկ), նախկին գնդապետ ցարական անձնապահ գունդին : 69 տարեկան էր : Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փարիզի Հայոց եկեղեցին : Մարմինը պիտի փոխադրուի Նիս, ընտանեկան դամբարանը :

ՄԻՍԻՆ ԳԻՆԸ իջեցնելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին մսավաճառներուն հետ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆ ալ յայտարարեց թէ 1954 Յունուարէն սկսեալ այլեւս պիտի չպահանջէ իր առնելիքները արեւելեան Գերմանիայէն, հետեւողութեամբ Խ. Միութեան :

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր գաւառի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն շարունակել իրենց վճարումները չէք-փոսթալի միջոցաւ, դիւրացնելու համար վարչութեանս գործը, մանաւանդ որ թղթատարական գործադուլը մեծապէս վնասած է նաեւ մեր գանձումներուն :

Մեր բոլոր բաժանորդները պիտի ստանան իրենց թերթերը ամենիջապէս որ թղթատարը ընդունի : Ներողութիւն կը խնդրենք այս ակամայ յապաղումներուն առթիւ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով :

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ բոլոր բաժանորդները կրնան իրենց թերթերը ստանալ դիմելով խմբագրատուն :

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդները դիմեն ընկեր Բաբթող Փափազեանի :

×

ԳԼԱՄԱՐԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ ընկեր Հրանտ Սամուէլէն :

×

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ բաժանորդները դիմեն ընկեր Ն. Թեւանեանի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ՏԱԼՈՎ ՈՒՇ – ԿԱՆՈՒԽ ԿԸ ՇԱՀԻՔ

« Յառաջ » բազմաթիւ բաժանորդներ ունի ոչ միայն Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու, այլ եւ Միջին Արեւելքի, Ալժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի մէջ եւ Ափրիկէի խորերը, (Քամերուն, Քոնկօ, Եթովպիա եւն.) :

ԳՆԵԼ ԵՒ ԿԱՐԴԱԼ

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ

(Դիմելով հայ գրավաճառներուն)

ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ (1890 – 1950) Հրատ. Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի : 636 էջ : Ընտիր տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ : Տպ. «Հայրենիք» :

Հ .Յ. Դ. ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ (1890 – 1950), կազմեց՝ Ս. Վրացեան : 265 էջ : Տպ. «Հայրենիք» : Պատկերազարդ :

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ, Վահան Փափազեան :Ա. եւ Բ. հատոր : Երկու ստուար հատորներ, պատկերազարդ :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ, հրատ. Կեդր. Կոմիտէի, Փարիզ :

ԴԻՊՔԵՐ ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԷՆ. Գ. Լազեան : 400 մեծադիր էջ : Պատկերազարդ : Տպ. «Յուսաբեր» :

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐ միջնադարեան աշխարհաբար գրականութեան եւ ժողովրդական բանահիւսութեան : Կազմեց՝ Կ. Սասունի : 524 մեծադիր էջ : Հրատ. Համազգային ընկերութեան : Տպ. Պէյրութ :

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, կուռ ուսումնասիրութիւն մը՝ վաւերական փաստերով եւ վկայութիւններով : 675 էջ : Գրեց՝ Վ. Նաւասարդեան : Տպ. «Յուսաբեր» :

ՓՆՏՌԵՑԷՔ

ՌՈՒԲԷՆԻ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

150 օրինակ միայն ամբողջ Եւրոպայի համար :

Եօթը հատորը միասին, կ'արժէ վեց հազար Ֆր. թղթատարի ծախքով :

Ստանալու համար դիմել՝

Mme Anna Ter Minassian
La Résidence : 5, Rue Henri Regnault,
St. Cloud (S. et O.)
FRANCE

Բոլոր առաքումները
Contre remboursement

Կամ անձամբ դիմել Յառաջի վարչութեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ .— Պոլէնէն Պ. Ա. Առաքելեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ մօր՝ Տիկին Շահինիկ Առաքելեանի մահուան առթիւ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12 :

Հեռաձայն Ռէնսի 172

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար լաւ խոհարարուհի մը (կամ խոհարար) որ լաւ կերակուր եփել գիտնայ : Գոհացուցիչ պայմաններ :

Դիմել վարժարանը, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի : Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ. 600 էջ : Տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ. 1953 : Գին 3 տոլար :

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. Վեցամս. 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ

JEUDI 27 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7151

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2562

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒԺԻ ՓՈՐՁ ՄԸ

Ընդհ. գործադուլը վերջացաւ :

Աշխատանքը պիտի վերսկսի աստիճա – նաբար : Համաձայն տրուած հրահանգնե– րուն :

Կրնայ նորէն դադրիլ, յառաջիկայ Սեպ– տեմբերի վերջերը, երբ նիստի հրաւիր – ուած է հաւաքական պայմանագիրներու Գերագոյն Յանձնաժողովը :

Բայց աւելորդ է գուշակութիւններ կա – տարել : Մանաւանդ որ, տագնապին եր – կարաձգումը բաւական բան սորվեցուց երկու կողմերուն ալ :

Թերեւս շատեր չեն գիտեր թէ գործա – դուլի առաջին ազդանշանը տրուեցաւ Պորտոյէն, Օգոստոս 4ին :

Այդ քաղաքին Թղթատարական պաշտօն– եաներն էին որ յանկարծ դադրեցուցին աշխատանքը :

Փարիզի կեդրոնը կրնա՞ր ժխտել իր ար– հեստակիցներուն պահանջները :

Եւ շարժումը ծաւալեցաւ աննախընթաց արագութեամբ :

Օգոստոս 5ին ընդհ. գործադուլ կը յայ– տարարէին 220.000 Թղթատարական պաշ– տօնեաներ, որոնց 40 առ հարիւրը անդամ են Աշխատանքի Դաշնակցութենէն բաժ – նուած թեւին, Բանուորական Ուժի (ըն – կերվարական) :

Ուրիշ ասպարէզներ ալ վարակուեցան , եւ, քանի մը օրուան մէջ, մօտ չորս մի– լիոն բանուորներ եւ պաշտօնեաներ իրենց թեւերը ծալլած էին :

Ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթը այն էր որ բանթողներուն մէջ ջախջախիչ մեծամաս– նութիւն կը կազմէին պետական եւ քաղա– քապետական պաշտօնեաները :

Ջլատուած, կազմալուծուած էին ամե – նօրեայ սպասարկութիւնները, երկաթու – ղիներու երթեւեկէն մինչեւ յուղարկաւո– րութիւն : Կազի, ելեկտրականութեան վարչութենէն մինչեւ աւելածուներու կազ– մակերպութիւնը :

Մնացեալը դեռ երէկուան պատմութիւն է եւ աւելորդ պիտի ըլլար կրկնել :

Ինչպէս ուրիշ տագնապներու առեն , այս յուզումնալից օրերուն ալ շարք մը նշանակելի երեւոյթներ պարզուեցան :

Ուժի փորձ մըն էր որ կը կատարուէր, արտակարգ խորութեամբ եւ ուժգնու – թեամբ :

Դէմ դիմաց կանգնած էին պետութիւնը եւ իր պաշտօնէութիւնը : «Պետութիւն – փաթրոն»ը եւ իր աշխատաւորութիւնը :

Աւելի վերջն էր որ վարակուեցան միւս հաստատութիւնները, անհատականն ու առեւտրականը : Այն ալ առանց մեծ հա – մեմատութիւններ ստանալու :

Անշուշտ այս խաղաղ ճակատամարտին կամ պաղ պատերազմին անմիջական հե – տեւանքները կը կրէր ժողովուրդը :

Ի վերջոյ հաճելի չէր զրկուիլ Թղթա – տարէն, երկաթուղիէն, հանրակառքէն եւ գործի երթալ քալելով : Բեռնակառքերու եւ զինուորական «քամիոն»ներու մէջ թխ– ուելով : Անցորդներու բարեացակամու – թեան դիմելով :

Եւ դեռ՝ գիշերներ լուսցնելով կայարան– ներու եւ փողոցներու մէջ : Կամ կէս ճամ– բան մնալով՝ արձակուրդի գացած կամ վերադարձած ատեն :

Այս ժողովուրդը կրեց այդ բոլոր նե – ղութիւնները, առանց արտակարգ իրա – րանցումի : Առանց խուճապի մատնուելու եւ փոթորիկ յարուցանելու :

Անշուշտ անպակաս էին տրտունջները եւ բողոքները, աւելի կամ նուազ բուռն շարժուձեւերով :

Եւ սակայն, ի վերջոյ կը յաղթէր պա – ղարիւն տրամաբանութիւնը :

Օրերը իրիկուն կ'ըլլային մեղմաձայն , եւ ամէնէն կրքոտն ալ տագնապի ելքին կը սպասէր համբերութեամբ :

Ուժի փորձ, միշտ խուսափելով անդար– մանելիէն :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐԸ ԿԸ ԲԱՆԻՆ

ԹՂԹԱՏԱՐՆ ԱԼ ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԿԸ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐՈՒԻ

Ընդհանուր գործադուլները վերջացան երէկ, նոր ազդանշանի մը վրայ :

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը, որ հը– րահանգած էր շարունակել Թղթատարի , երկաթուղիներու, հանրակառքերու եւ ու– րիշ սպասարկութեանց գործադուլը, Գչ. օր եւ առաւ իր հրահանգը : Եւ նոյն իրի – կուան իսկ սկսան բանիլ Փարիզի արուար– ձաններուն երկաթուղիները : Երէկ արդէն վերսկսած էր ամենօրեայ երթեւեկը, մեծ ուրախութիւն պատճառելով ժողովուր – դին : Կարգ մը մասնակի գործադուլներ ալ հետզհետէ պիտի դադրին, քանի որ երեք Արհեստակցական Միութիւնները համա – ձայնած են, աշխատանքը վերսկսելու հա– մար :

Տեղական թերթերը պարզելով դէպքե – րու ընթացքը, դիտել կու տան թէ ոչ յաղ– թական կայ, ոչ ալ պարտեալ : Համայնա– վար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը , «Իւմանիթէ», որ մինչեւ երեքշաբթի ան– դադար կը հրահրէր գործադուլները, ե – րէկ անոնց դադարումը կը ծանուցանէր հետեւեալ խորագիրներով. —

« Երկաթուղիներու, Թղթատարական վարչութեան, մեթրօյի եւ հանրակառքե– րու աշխատաւորները որոշած ըլլալով պահել իրենց գործակցութիւնը եւ շարու– նակել պայքարը՝ հրամանագիր – օրէնք – ներու ջնջման, աշխատավարձքի եւ թո – շակներու յաւելման, ամէն տեսակ պա – տիժներու բարձման համար ,եւ նկատի առնելով ստացուած առաջին արդիւնքնե– րը, խմբովին կը վերսկսին աշխատանքը» : Եւ կ'աւելցնէր թէ գործադուլի կոմիտէ – ները վերածուած են գործակցութեան մարմիններու :

Միւս թերթերը տարբեր ձեւով կը մեկ– նին գործադուլներու դադարումը : Կ'ըսեն թէ բազմաթիւ արհեստակցական Միու – թիւններ կը պահանջէին կարճ կապել, եւ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը հարկա – դրուեցաւ տեղի տալ : Արդէն երկուշաբ– թի օր շատ մը սպասարկութիւններ վե – րահաստատուած էին, Փարիզի թէ գա – ւառի մէջ :

Գործադուլներու դադարումով երկիրը կը մտնէ բնականոն ճամբու մէջ : Թղթա– տարական վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ ուշ մնացած սուրհանդակները պիտի զրկուին 48 ժամէն : Երեք շաբթուան դա– դարէ ետք, երէկ առաջին թերթերը ստա– ցանք — Յուսաբեր (Օգոստ. 3–12, օդա – նաւով), Արեւելք Յուլիս 18–24, սովորա– կան Թղթատարով) եւն.:

Վերջին պահուն կառավարութիւնը կարգ մը զիջումներ եւս կատարած էր : Թղթա – տարական պաշտօնեաներու սենտիքան կը սպասէ կառավարութեան խոստումներուն գործադրութեան :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ գոր – ծադուլին հետեւանքով Թղթատարական վարչութիւնը կորսնցուցած է օրական 400 միլիոն Ֆրանք (600 միլիոնի վրայ) : Այս կորուստին վրայ պէտք է աւելցնել այն յաւելուածական վճարումները որ պիտի կատարուին, դիզուած սուրհանդակները զրկելու համար : Երկաթուղիներու վար – չութեան կորուստը կը հաշուեն 15 միլիառ ֆրանք :

Ածխահանքերու բանուորներուն գործա– դուլն ալ իր թափը կորսնցուցած է :

× Առջի գիշեր դաւադրութիւն մը եւս երեւան հանուեցաւ Տիժոն – Շալոն գծին վրայ, կառախումբը կը սուրար ժամական հարիւր քիլոմեթր արագութեամբ, երբ զարնուեցաւ երկու ձողերու : Բարեբախ – տաբար կառախումբը գիծէն դուրս չելաւ : Մարդկային կորուստ չկայ :

× Գործադուլի ընթացքին Փարիզէն 305.000 ճամբորդներ փոխադրուած են 4500 « օթօ – քար»երով : Զինուորական «քամիոն»ները փոխադրած են տասնապա– տիկ աւելի :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԱԿԻ ԿՈՒՏԱՑ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թեհրանի թերթերը կը գրեն թէ կառա– նութիւնը կրակի տուաւ հազարաւոր բոլ – շեւիկեան հրատարակութիւններ, ոչնչա – ցնելու համար Թուտէ կուսակցութեան ազդեցութիւնը : Դէզերով գիրքեր, թեր – թեր եւ թռուցիկներ բռնուած էին խու – զարկութեան մը միջոցին, ինչպէս եւ մեծ քանակութեամբ ձեռնառումբեր, ատրճա– նակներ եւ ռազմանիւթ :

Թեհրանի թերթերը կը գրեն թէ կառա– վարութիւնը վճռած է ընդլայնել հակա – բոլշեւիկեան պայքարը, միեւնոյն ատեն պաշտօնանկ ընելով այն կարմիրները որ սողոսկած են կրթական, ելմտական, Թղ– թատարական եւ առողջապահական նա – խարարութեանց մէջ, Տոքթ. Մոսատեղի օրով :

Ձերբակալութիւնները կը շարունակ – ուին : Ցարդ բանտարկուած են 300 կաս – կածելիներ :

Կարմիրներուն դէմ պայքարելով հան – դերձ, զօր. Զահետի յայտարարեց թէ պիտի վերսկսին բանակցութիւնները Ա. Միութեան հետ : «Կառավարութիւնը պի– տի շարունակէ իր նախորդին քաղաքա – կանութիւնը այս ճակատին վրայ» : Մոս – կուայի հետ բանակցութիւնները սկսած էին Օգոստոս 13ին : Գլխաւոր նպատակն

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՐՈՔԻ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ՞Ն

Ուաշինկթընի ֆրանսական դեսպանը կը հեռագրէ թէ Մ. Նահանգները պիտի չըն– դունին որ Ապահովութեան Խորհուրդը քննէ Մարոքի խնդիրը, ինչպէս պահան – ջած են արաբեւասիական 15 պետութիւն– ներ : Ամերիկեան պատուիրակութիւնը դէմ պիտի քուէարկէ, այն համոզումով թէ Մարոքի խնդիրը վտանգ մը չի կազ – մեր միջազգային խաղաղութեան եւ ա – պահովութեան համար :

Այս որոշումէն կը հետեւի թէ կարելի պիտի չըլլայ ապահովել եօթը ձայներ, խնդիրը օրակարգ անցընելու համար : Ու– րեմն 15 արաբեւասիական պետութիւննե – րը պիտի չկրնան Ֆրանսան ամբաստանել Ազգաժողովին առջեւ :

Մ. Նահանգներուն մէջ մեծ տպաւորու– թիւն գործած է սա պարագան թէ Մարո– քի սուլթանին գահընկէցութիւնը տեղի ունեցաւ առանց խռովութեանց : Ֆը – րանսական դեսպանը մանրամասն լուսա – բանութիւններ հաղորդած է այս մասին :

Վերջին լուրերու համաձայն, Ազգաժո – ղովին արաբական պատուիրակութիւննե – րը պիտի չմասնակցին Ազգաժողովին կարգ մը նիստերուն եւ պիտի խստացնեն իրենց դիրքը արեւմտեան պետութեանց հանդէպ, եթէ Ապահովութեան խորհուր– դը մերժէ նկատի առնել Մարոքի խնդիրը : Կ'ըսուի թէ նոյնիսկ որոշուած է ի հարկին քաշուիլ Ազգաժողովէն :

× Եգիպտոսի հանրապետութեան փոխ– նախագահը, գնդ. Կամալ Նասըր, ճառ մը խօսելով արաբական պետութեանց սպա – րապետներու ժողովին առջեւ , թելադրեց զօրաւոր բանակ մը կազմել, «ճակատելու համար մեր թշնամիներուն դէմ» : Ժողո – վին ներկայ էին Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Իրաքի, Եմէնի, Յորդանանի եւ Սէուտի Արաբիոյ սպարապետները , ինչպէս եւ ուրիշ պաշտօնատարներ եւ հիւրեր : Արաբական Դաշնակցութեան տե– ղեկութեանց համաձայն, Եգիպտոս պիտի առաջարկէ 152.000 հոգինոց բանակ մը կազմել, Սուէզի շրջանին համար : Գնդ. Նասըր յայտարարեց թէ «եգիպտացի եւ արաբ ժողովուրդները կը սիրեն խաղա – ղութիւնը. բայց այժմ կ'ըմբռնեն թէ սի– րոյ եւ խաղաղութեան կոչերը բաւական չեն, եւ մղելու համար չարին յարձակու– մը : Հետեւաբար պարտաւոր ենք զօրաւոր ըլլալ որպէսզի կարենանք պահպանել խա – ղաղութիւնը» : Ժողովին որոշումները գաղտնի կը պահուին :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Մնա– ցականեանէ (Լա Սիոթա) հազար ֆրանք :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՄԻԱՅՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՉԵՆ ԴՊԱԾ»

Դիտեցի՞ք : Յառաջ երէկ շեղագիր շա– բել տուած էր այս խօսքը, երբ կը ծանու– ցանէր Շ. Նարդունիի բնակարանին կողո– պուտը :

— «Ամբողջ դարակներ խորտակած , ա– մէն բան տարած են : Թաշկինակ մը ան – գամ չեն ձգած :

Միայն Մատենադարանին չեն դպած» :

Պզտիկ սփոփանք մը չէ այս, նոր եւ ա– նակնկալ փորձանքին մէջ :

Կրնա՞ք երեւակայել Նարդունին առանց իր մատենադարանին, որ կրնայ ասպարէզ կարդալ շատ մը պաշտօնական հաստա – տութեանց :

Ոչ միայն քանակով եւ որակով, այլ եւ գիտական դասաւորումով :

Մնաց որ, Շ. Նարդունիի մատենադա – րանը միայն գիրքեր չի պարունակեր, գրաւելով երբեք սենեակ եւ նրբանցքները :

Այնտեղ կան դէզերով հում նիւթեր եւ ձեռագիրներ : Ուսումնասիրութիւններ եւ ստեղծագործութիւններ : Լրիւ, ծրագրը – ուած կամ կէս մնացած գործեր :

Այդ բոլորին վրայ Նարդունին կը գուր– գուրայ, կը դողա՛յ ինչպէս իր աչքերուն լոյսին վրայ :

Հագուստն ու վերարկուն, շապիկն ու գուլպան, կօշիկը եւ մնացեալը կարելի է նարել : Կորսուած առարկաները կարելի է նորէն գնել, կարճ ժամանակի մէջ :

Իսկ մատենադարա՞նը ...

Նարդունին աւերակներու վրայ թառած պիտի ըլլար, եթէ գողերը այդ ալ աւարի տուած ըլլային :

Այն ատեն պիտի դառնար իսկապէս որբ :

Եւ կամ թեւաբեկ թռչուն մը, ողբեր հիւսելու համար այն պատուհանէն ուրկէ ներս մտան գողերը ...

Անցած ըլլայ, սիրելի Նարդունի :

Ո՛ղջ մնայ Մատենադարանդ : Վ.Ա.Հ.Է

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ օգնախմբութեան կա– յանէն երէկուան թուականով կը հեռա – գրեն թէ բոլոր տղաքը ողջ առողջ եւ հան– գիստ են :

ՄԻՍԻՆ ԳԻՆԸ 5 – 10 ֆրանք իջեցնելու համար վճռական միջոցներ կը խորհի տն– տեսական գործերու փոխ նախարարը, Պ. Պերնար Լաֆէ :

ՀԱԼԷՊԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԶԱՐԵՀ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

ՀԱԼԷՊ.— Յայտնի է թէ, երբ Սուրիոյ պետական չորրորդ յեղաշրջումէն ետք, երկրին ղեկը ձեռք առին այժմու Հանրապետութեան նախագահ զօր. Էտիպ Շիշաքլի եւ իր գործակիցները, անխուսափելի կարգ մը դանդաղումները եւ դժուարութիւններու մատնուեցան նաեւ համայնքներու ներքին գործերը: Կ'ըսենք «անխուսափելի», որովհետեւ, պետական յեղաշրջումներէ ետք, լուծելի ընդհանուր հարցերու քննութիւնն ու կարգաւորումը՝ կը կարօտին ժամանակ եւ նորաստեղծ պայմաններու խոր քննութեան: Չորրորդ յեղաշրջումի ղեկավարները, սուրիական համազգային միութեան մը հիմնական առաջադրութեամբ լծուեցան գործի,— սակայն երբեք համայնքները կապտելու կամ զանոնք իրենց ներքին գործերուն մէջ կաշկանդելու նպատակով, ինչպէս ուզեցին ցոյց տալ կարգ մը դըրչակներ, միտքերու մէջ շփոթ ստեղծելով ու թունաւորելով հանրային կարծիքը:

Դէպքերը եկան հաստատել, թէ հիմնովին կը սխալէին բոլոր անոնք, որոնք մտահոգութեանպատճառներ կ'ուզէին գտնել Սուրիոյ ներքին քաղաքականութեան մէջ:

Այսօր, երբ Սուրիա իր սահմանադրական կարգերու ամբողջական վերահաստատումի ճամբուն մէջ է, արդէն իսկ բնականոն ընթացք առած են պատկան նախարարութեանց հետ կապուած նաեւ մեր գործերը: Այն հիմնական դժուարութիւնները, որոնք ստեղծուած էին մեզի համար՝ կրթական ճակատի վրայ, կը բխէին,— ինչպէս անդրադարձած ենք սակէ առաջ,— թիւ 175 հրամանագիր-օրէնքէն, որուն կարգ մը տրամադրութեանց դէմ Հալէպի ազգային իշխանութեանց եւ անձնապէս Զարեհ եպիսկոպոսի միջամտութիւններն ու լուսաբանութիւնները ունեցան իրենց անմիջական արդիւնքը: Օրէնքին իբրեւ յաւելուած հրատարակուած նոր հրամանագրով մը, մեր վարժարանները ազատ ձգուեցան, ըստ իրենց կրթական մարմիններուն հայեցողութեան, մշակել ու գործադրել իրենց կրթական ծրագիրները, այն միակ պայմանաւ, որ թիւ 175 հրամանագիր-օրէնքի արաբերէնի վերաբերեալ տրամադրութիւնները յարգուէին լիովին:

Ուրախ ենք հաղորդելու, որ, Սուրիոյ նախագահական ընտրութենէն եւ նոր դահլիճի կազմութենէն ետք, պետական իշխանութիւնը շատ աւելի անվերապահ բարեացակամութեամբ եւ հասկացողութեամբ կը մօտենայ մեր կրթական եւ ազգային գործերուն, ու ցոյց կուտայ անկեղծ շահագրգռութիւն մը, լուծելի բոլոր հարցերուն հանդէպ:

Հալէպի Առաջնորդ Զարեհ եպիսկոպոս, Օգոստ. 16ի կիրակի օրը, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Հանրապետութեան նախագահ զօր. Շիշաքլիի հետ, իսկ 12–15 Օգոստոսին՝ ներքին, կրթական եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարներուն հետ, որոնց պարզեց հայ համայնքը շահագրգռող կարգ մը խնդիրներ: Այս առթիւ իր տպաւորութիւններն ու բացատրութիւնները լսելու մտօք, տեսակցութիւն մը ունեցանք իրեն հետ: Ստորեւ կը ներկայացնենք այդ տեսակցութեան մանրամասնութիւնները.—

Հարցում.— Որքան գիտենք, զօր. Էտիպ Շիշաքլիի նախագահ ընտրութենէն ետք, առաջին հոգեւորականն էք, որ մասնաւոր ու անձնական տեսակցութիւն մը կ'ունենայ իրեն հետ: Կ'ուզէ՞ք ձեր տպաւորութիւնները ներկայացնել:

Պատասխան.— Նախապէս ճշդուած ժամադրութեան մը հիման վրայ, 16 Օգոստոսի կիրակին, ժամը 12.45ին, ներկայացանք Ն. Վսեմութիւն Հանր. Նախագահ զօր. Էտիպ Շիշաքլիի: Մեր տեսակցութիւնը պարզեց փոխադարձ սիրոյ, յարգանքի եւ հասկացողութեան մթնոլորտ մը: Նորին Վսեմութեան ներկայացուցինք մեր համայնքին ու, անձնապէս, մեր շնորհաւորութիւններն ու մաղթանքները, իր նախագահ ընտրութեան առիթով: Ի պատասխանի մեր շնորհաւորութեանց ու մաղթանքներուն, նախագահը իր անվերապահ սէրն ու յարգանքը յայտնեց, հայ համայնքի հանդէպ իր համակրանքը ընդգծելով, եւ ընծայելով ամէն երաշխիք, թէ, կարելիութեան սահմաններու մէջ, պիտի դիւրացնէ լուծումն ու կարգադրութիւնը հայ համայնքը շահագրգռող բոլոր խնդիրներուն: Ն. Վսեմութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեցինք, առանձնապէս, Թէլ-Պրաքի հողային կնճռոտ հարցին վրայ, եւ, առ այս, ներկայացուցինք յուշագիր մը, որ պատմականը կ'ընէ Թէլ-Պրաքի հաստատումէն մինչեւ այսօր մեր ունեցած դժուարութիւններուն: Ն. Վըսեմութիւնը ապահովութիւն ընծայեց, թէ ամենայն ուշադրութեամբ եւ բարեացակամութեամբ պիտի քննէ հարցը, եւ պիտի թելադրէ ընել համապատասխան կարգադրութիւնը, հայ համայնքի իրաւունքները ապահովելու երաշխիքով:

Հ.— Ո՞ր նախարարութեանց հետ, եւ ի՞նչ խնդիրներու շուրջ տեսակցութիւններ ունեցաք:

Պ.— Նախագահական ընտրութենէն եւ նոր դահլիճի կազմութենէն ետք, յարմար նկատեցինք համայնքի կարգ մը խնդիրներու շուրջ տեսակցիլ պատկան նախարարութեանց հետ: Հոս եւս, նոյն նախագահական համակրանքը գտանք, ու անկեղծ եւ ամբողջական շահագրգռութիւն մեր համայնքի գործերուն հանդէպ: Ի պաշտօնէ, շփում հաստատեցինք կրթական նախարար Տոքթ. Անուար Իպրահիմ փաշայի, ներքին նախարար Նուրի Իպէշի եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարար Ֆաթալլա Ասիունի հետ:

Ն. Վսեմութիւն կրթական նախարարին պարզեցինք այն պայմաններն ու իրադարձութիւնները, որոնց իբրեւ հետեւութիւն՝ անցեալ տարի կարգ մը դժուարութիւններու մատնուեցանք կրթական ճակատի վրայ, եւ որոնք հարթուեցան մեծ մասամբ, կրօնական համայնքներու եւ կրթական նախարարութեան դիւանապետ Պ. Ֆթեհիէի միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ: Ն. Վ. կրթական նախարարը յայտնեց մեզի, թէ իր կրթական քաղաքականութիւնը կը ձգտի զարկ տալ մասնաւոր վարժարաններու առաւել եւս զարգացման, պայմանաւ որ 175րդ հրամանագիր-օրէնքի հիմնական տրամադրութիւնները, արաբերէնի ուսուցման եւ յարակից ճիւղերու մասին, յարգուին: Իսկ յաւելեալ դասապահերն ու ճիւղերը կարգաւորուին ըստ հայեցողութեան համայնքի կրթական մարմիններուն:

Նոյն հասկացողութիւնն ու բարեացակամութիւնը գտանք նաեւ ներքին նախարար Ն. Վ. Նուրի Իպէշի մօտ, որուն պարզեցինք հայերէն հանդէսներ կամ ներկայացումներ կազմակերպելու մասին մեր դժուարութիւնները: Ն. Վսեմութիւն նախարարը յայտնեց, թէ հայ համայնքը իր մայրենի լեզուով հանդէսներ ու ներկայացումներ տալու ազատ պիտի ըլլայ,— եւ աւելցուց արաբերէնի ուսուցման թէ խօսակցութեան կարեւորութիւնը: Պարզեցինք Ն. Վսեմութեան, որ այդ կարեւորութիւնը միշտ բարձր գնահատուած է հայութեան կողմէ, ու պիտի գնահատուի մանաւանդ այսուհետեւ:

Հանդէսներու եւ հրապարակային ձեռնարկներու այս հարցին շուրջ, խոստացանք մանրամասն յուշագիր մը ներկայացնել ներքին նախարարութեան:

Կը տեսնուի, որ սուրիական իշխանութիւններու մօտ որեւէ անբարեացակամութիւն կամ սեղմումի տրամադրութիւն գոյութիւն չունի: Հիմնական ձգտումն այն է, որ Սուրիոյ համայնքներուն մէջ արաբերէնը գտնէ իր արժանաւոր տեղը, ու այս ձգտումը՝ նաեւ մեր օգտին համար,— անկախ այդ ձգտումին պարտականութիւն մը ըլլալու հանգամանքէն: Եթէ մինչեւ այսօր անհրաժեշտ տիրականութիւնն ու խորացումը ձեռք բերուած չէ արաբերէնի, ասիկա պէտք է վերագրել երկրի նախ քան ամբողջական ազատագրութիւն ներքին պայմաններուն, ու, չափով մը, արաբերէնի բացառիկ դժուարութեան:

Վերջին հինգ տարիներու փորձը ցոյց տուաւ, սակայն, որ մեր սերունդները նաեւ այդ ճիւղին մէջ գերազանց ընդունակութիւն ցոյց կուտան: Պետական քննութեանց մէջ սուրիահայ աշակերտներու յաջողութիւնները տուին ատոր փաստը:

Մ.

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՀՄԱՅԵԱԿ ՋԱՆՓՈԼԱԴԵԱՆ

●

1904 թուականների սկզբներում մի օր Ալեքսանդրապոլի կենտրոնական կոմիտէի առաջ երեւում է դպրոցական նստարանը նոր թողած մի թուխ պատանի: «Ես եկել եմ ծառայելու Հ. Յ. Դաշնակցութեանը», վստահ շեշտով յայտնում է նա, «ես խնդրում եմ ձեզ, որ գործ տաք ինծի, տեռոր կամ Հայաստան գնալ, ես ուզում եմ մեռնել հայրենիքի համար»:

Այդ պատանին Հմայեակ Ջանփոլադեանն էր, «Համօ»ն, բնիկ Վայոց Ձորցի, Կովկասում բաւական յայտնի մի ընտանիքի զաւակ: Լայնաթիկունք, աշխոյժ, կըրակոտ շարժուձեւերով, մանկութիւնից ձիու վրայ եւ հրացանը ձեռքին մեծացած: Իր լմբոստ բնաւորութեան պատճառով, կիսատ թողնելով դպրոցի դասընթացքը, գժտուելով հօր հետ — իրեն ամբողջ հոգով ու մարմնով նուիրաբերում է յեղափոխական շարժմանը՝ այնտեղ գտնելով իր ուժերի եւ զգացումների համապատասխան միջավայր:

Սակայն Ալեքսանդրապոլի կոմիտէն նըկատի առնելով նրա տարիքը, յեղափոխական ասպարէզում անփորձ լինելը, մերժում է նրան յանձնել մարտական գործեր, այլ որպէս շրջիկ-քարոզիչ՝ փորձուած շրջիկների ձեռքի տակ, ուղարկում է Շիրակի գիւղերը: Նա շրջում է գիւղերը, խօսում-քարոզում գիւղական ենթակոմիտէների հաշիւները քննում, զէնքի տեղափոխութեան մասնակցում, բայց այս ամէնը նրա սրտով չէ. Նրա անզուսպ հոգին կռիւ, հերոսական գործեր է տենչում:

Այդ օրերուն Ալեքսանդրապոլը եւ Կարսը Տաճկահայաստան ֆետայական խմբեր ուղարկելու համար պատրաստութիւններ էին տեսնում. անցնում էր Կայծակ Վաղարշակի խումբը, եւ մի քիչ վերջ անցնելու էր Թումանի խումբը: Համօն խնդրում է կոմիտէին, որ իրեն էլ վերցնեն խմբերից մէկ մէջ, սակայն նորից նոյն առարկութիւններով մերժւում է:

Յայտնի է Թումանի խմբի ողբերգական վախճանը: Գուցէ ոչ մի անգամ ռուսական պաշտօնէութիւնը այնպէս ոտաց տակ չէր տուել մարդկային խիղճն ու պատիւը, քան այս դէպքում, երբ մի բուռն, սրբազան ոգեւորութեամբ վառուած հայ երիտասարդներ գնում էին Թուրք զօրքի սուինների վրայով իրենց դարերով տառապած եղբայրներին օգնութեան. ռուս իշխանութիւնը լոյս ցերեկով Օլթիի սահմանագծի վրայ, միացած Թուրք զինուորների հետ, հրացանազարկ արեց հայութեան ամենաընտիր զաւակներին: Ազգերի ազատագրութեան պատմութեան մէջ այս եղակի, տմարդ, յաւէտ անմոռանալի եղեռնին,— ուր երկու արիւնոտ բանակա-

«ԿԻԿԵՐՈՆ»Ի ԳԱՂՏՆԻՔԸ

★

ԽՄԲ.— Ընթերցողները կը յիշեն այս թերթօնը, որ մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացուեցաւ Յառաջի մէջ եւ որ շարժանկարի ալ վերածուած է:

Ֆոն Փափէն, որ պատերազմի օրերուն գերմանական դեսպան էր Անգարայի մէջ, հետեւեալ ձեւով կը պատմէ անցուդարձը.

Լրտեսական այս զարմանալի գաղտնիքին մանրամասնութիւնները պատահեցան Անգարայի մէջ, ուր Հիթլէրական կառավարութեան ներկայացուցիչն էի: Հետեւաբար, խնդրոյն բոլոր մանրամասնութիւնները ծանօթ են ինծի:

Լրտեսը ծանօթ էր Տիէլլօ, Փիէռ, Իլիաս կամ Էլիազա Պազա անուններով: «Կիկերոն» ծածկանունը ես տուի:

Այս խնդրին մասին լռութիւն պիտի պահէի, եթէ պատմութեան մէկ մասը գրքի ձեւին տակ հրատարակուած չըլլար եւ Հոլիուտի մէջ «Հինգ Մարդեր» անունով ժապաւէնի չվերածուէր:

Կ'ուզէի լռութիւն պահել չվշտացնելու համար նախկին պաշտօնակիցս՝ Անգարայի Անգլիական դեսպան Սըր Հիւկ Հիւկէսէնը, որուն դրամատունէն գողցուեցաւ պատերազմական թանկարժէք գաղտնիքը, այսինքն՝ Դաշնակիցներու ծրագիրը Եւրոպայի վրայ զօրք հանելու մասին:

... Պատմութիւնը սկսաւ զարմանալի ձեւով, 27 Հոկտեմբեր 1943ի առտուն, երբ ինծի այցելեց գործակատարներէս Ալպէրթ Յէնքէ, բարձրահասակ, նիհար եւ ճաղատ մարդ մը: Արտաքին գործոց նախարար Ռիպէնթրոփի ազգականն էր, ուշիմ եւ խելացի:

— Նախկին սպասաւորներէս մին քիչ առաջ հեռաձայնեց թէ ծախու գաղտնի տեղեկութիւններ ունի, ըսաւ ինծի:

— Կ'ուզէք ըսել թէ լրտե՞ս է, հարցուցի:

Յէնքէ որոշապէս ով ըլլալը չէր գիտեր:

— Միակ բանը որ գիտեմ, այն է թէ զինք ճանչցայ Իլիա անունով, իսկ հիմակ կ'ըսէ թէ Տիէլլօ կը կոչուի:

— Լրտես մը՝ որ ծառայութիւնները հեռաձայնով կը ներկայացնէ, չի կրնար վստահութիւն ներշնչել, ըսի:

Յէնքէ համամիտ եղաւ: Նոյն օրը դարձեալ եկաւ զիս տեսնելու եւ ըսաւ թէ նախկին սպասաւորը կը պնդէ խիստ գաղտնի վաւերաթուղթեր ծախելու առաջարկին վրայ:

Ստիպուեցայ ոստիկանութեան յանձնել խնդիրը: Դեսպանատան մէջ Կեսթափօն Մոյցիս անունով գործակալ մը ունէր, շատ կարող եւ ճկուն:

Յաջորդ օրն իսկ սկսաւ լուր տալ ինծի:

— Երէկ գիշեր, ըսաւ, շատ հետաքրքրական խօսակցութիւն մը ունեցայ անգլ. դեսպանատան սպասաւորին հետ:

Ըսուածներուն չէի հաւատար: Ուրեմն, Յէնքէի նախկին սպասաւորը կ'աշխատէր անգլիական դեսպանատան մէջ:

Մոյցիս աւելցուց.

— Մօտ յիսուն տարեկան է, շատ ջղային: Շատ դէշ Ֆրանսերէն կը խօսի: Առաջարկեց ծախել գաղտնի վաւերաթուղթեր, զորս գողցած պէտք է ըլլայ դեսպանին դրամարկղէն:

— Ի՞նչ կը պահանջէ, հարցուցի:

— Անմիջապէս յանձնելի քսան հազար անգլիական թղթադրամ ոսկի:

Գումարը մեծ թուեցաւ ինծի, բայց խորհեցայ թէ խիստ կարեւոր վաւերաթուղթ պէտք է ըլլար, այդքան մեծ գումար պահանջելու համար:

— Ի՞նչ ընենք, հարցուց Մոյցիս:

— Ծածկագիր քանի մը տող գրէ Պերլինի համար:

Մոյցիս մեկնեցաւ եւ քիչ վերջ վերադարձաւ: Գրածը կարդացի եւ քանի մը թեթեւ սրբագրութենէ ետք ստորագրեցի: Ահա պատճէնը.—

Արտաքին գործոց նախարարին: Անձնական – խիստ գաղտնի:

«Բրիտանական դեսպանատան պաշտօնեայ մը կ'առաջարկէ ծախել խիստ գաղտնի վաւերագրեր: Յանձնումը պիտի ըլլայ Հոկտեմբեր 30ին, ու կը պահանջէ քսան հազար անգլիական ոսկի: Կը խնդրեմ հրահանգել՝ թէ պէ՞տք է առաջարկը ընդունիլ: Եթէ այո, պահանջուած գումարը ղրկեցէք յատուկ թղթաբերով, որ առ առաւելն մինչեւ 30 Հոկտեմբեր պէտք է հոս ըլլայ: Պաշտօնեան տարիներ առաջ ծառայած է գործակատարներէս մէկուն քով»:

Կէսօրէն վերջ, ծածկագիրը կը գտնուէր Ռիպէնթրոփի սեղանին վրայ: Նախարարը ուս կը թօթուէ, երբ ծածկագրին տակ ստորագրութիւնս կը տեսնէ: Մեր յարաբերութիւնները այնքան լաւ չէին:

Հոկտեմբեր 29ին, երբ դրասենեակ գացի, այն տպաւորութիւնն ունէի թէ խնդրին ընթացք պիտի չտրուէր:

Նոյն օրուան իրիկունը պաշտօնական պարտաւորութիւն ունէի ներկայ ըլլալու Թուրք բանակի զօրահանդէսին, Անգարայի ձիարշաւարանին մէջ, որ կազմակերպուած էր Թուրքիոյ Ազգային Տօնին առթիւ: Զարմանալի զուգադիպութիւն, նոյն օրը ծննդեանս տարեդարձն էր:

Դիւանագիտական օթեակս քանի մը մեթր հեռու էր Անգլիոյ դեսպանին օթեակէն: Պատերազմական վիճակի մէջ ըլլալով, մեծ ջանք կ'ընէինք իրարու չնայելու:

ՖՐԱՆՑ ՖՈՆ ՓԱՓԷՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

չութիւններ իրար ձեռքն են տալիս մի մարտիրոսուող ժողովրդի դէմ — զոհ գնացին Նուիրական Թումանը, Շիրակեցի Տէրտէրը, Ալեքսանդրապոլցի սքանչելի Վազօն ու Մարտին Ստեփանեանը, Հուչակաւոր Որսորդ–Գէորգը եւ միւս լուսահոգի նահատակները: Ամբողջ Հայութեան վրայ սուգ ու սարսափ տարածուեց, եւ միեւնոյն ժամանակ վրէժի եւ ցասման հուժկու ձայներ՝ յեղափոխական լայնածաւալ խաւերում... Շատերը բուռն փափաք յայտնեցին վրէժխնդիր լինելու այդ եղեռնը կատարող Բըկով կոչուած բորենուց, որ Օլթիի կազակների վաշտի պետն էր, սակայն այդ պատիւը վիճակուեց պատանի Համոյին:

Համօն խնդրում, պահանջում է Ալեքսանդրապոլի կոմիտէից, որ իրեն յանձնուի այդ տերորը, համոզելով, որ ինքը յաջող կը կատարէ, քանի որ լաւ ծանօթ է Օլթիին, իրենք այնտեղ աղի հանքեր ունին, Բըկովի հետ անձամբ ծանօթ է, նա կարող է այդ գազանին հէնց իր բնակարանում սպաննել, մերժման դէպքում, ինքը իր սեփական նախաձեռնութեամբ, ինքնագլուխ կը գնա եւ կը կատարէ: Կոմիտէի ընկերներից մի քանիսը գիտել եւ ուսումնասիրել էին Համոյի ուժեղ բնաւորութիւնը, համոզմունք էին գոյացրել նրա անյողդողդ կամքի եւ յանդգնութեան վերաբերմամբ: Վերջապէս որոշւում է եւ նա գնում է Օլթի: Մի քանի օրից յետոյ վերադառնում է նա, գործը յաջող կատարած: Բըկովը Համոյի վրիժառու ձեռքից գնդակահար ընկնում է հէնց իր թիկնապահ կազակի աչքերի առաջ: Այդ կատարւում է 1904 թուին Օգոստոսի առաջին օրերին:

Համօն տեղափոխւում է Թիֆլիս: Նոյնպիսի յաջողութեամբ նա գլուխ է բերում մի պրիստաւի տերորը Թիֆլիսի ամենաբանուկ փողոցներից մէկի վրայ: Այդ պրիստաւը մեծ եռանդ էր ցոյց տալիս Դաշնակցականներին հետեւելու, խուզարկելու, զէնքեր գրաւելու մէջ:

1905 թուի Փետրուարին, Բագւում բռնկւում է նոյն ռուսական պաշտօնէութեան սարքած այն մեծ արիւնոտ խաղը, որ յայտնի է հայ – թաթարական ընդհարում անունով: Թաթարական խուժանը յարձակւում է Հայերի վրայ. յանկարծակիի եկած Հայերի մէջ հանդէս են գալիս միայն մի քանի տասնեակ Դաշնակցական զինուած երիտասարդներ, որոնց քաջագործութիւնների մասին շատ է գրուած իր ժամանակին: Համօն այդ անձնուէր քաջերից մէկն է լինում, որ ականատեսների վկայութեամբ ամենայն անվեհերութեամբ կռւում է, փողոցից փողոց անցնելով եւ մաքրելով հայ թաղերը գազանացած թաթար խուժանից:

Ապացուցւում է, որ Բագուի թաթարական յարձակումը ներշնչուած եւ կազմակերպուած է եղել նահանգապետ Նակաշիձէի ձեռքով, որ յայտնի էր իր հայատեցութեամբ, առաջ էլ իբրեւ Երեւանի նահանգապետ: (Փակագծի մէջ ասենք, նա էր, որ գրոհ տուեց Էջմիածնի հինաւուրց սրբավայրը եւ ծերունազարդ Հայրապետի աչքին առջեւ կազակներով խորտակեց մայր աթոռի գանձարանի դռները՝ կողոպտելու համար վանքի երեւակայեալ հարստութիւնները):

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը չյապաղեց իր մահավճիռը այդ դաւադիր բիւրօկրատի նկատմամբ եւ գործը յանձնեց Համոյին եւ նրա նման անձնուրաց հերոսներին. սակայն այս անգամ բախտը դաւաճանեց անվեհեր Համոյին:

Երբ նրանք ընկերներով Բագուի քաղաքային պարտիզում սպասում էին Նակաշիձէի դուրս գալուն, յանկարծ շրջապատւում են լրտեսներով ու ոստիկաններով եւ դէպի ոստիկանատուն տարւում: Համօն փախչում է ոստիկանատնից. ոստիկանները հետապնդում են եւ գնդակների տարափի տակ գետին ձգում այդ աննկուն, անվախ պատանի հերոսին:

Այդպէս վերջանում է այս մատաղ, վառվռուն եւ ուժեղ կեանքը, որ մեր անմոռաց, սիրելի ընկերը հերոսական վճռականութեամբ դրել էր հայրենիքի սեղանի առաջ: Կարճ ապրեց նա, սակայն այդ կարճ կեանքը մի մրրիկ էր, որ գիտէր թռչել կռուից կռիւ, յաղթանակից յաղթանակ:

ՀԱՅ - ԳՈՒՍԱՆ
(Աւ. Իսահակեան)

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԲԱՐՔԵՐ

★

Անցեալ տարի, Հնդկաստանի երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, տարօրինակ բարքեր եւ ցեղեր երեւան ելան:

Ո՞ւր է քուէ տուփը, կը հարցնէր Պհիլ ցեղախումբէն մէկը, կանգնած թիթեղէ քուէտուփերու շարքին առջեւ: «Ինծի ըսուեցաւ որ անոր տամ այս պզտիկ թուղթը, անոր համար բերած եմ նաեւ ծաղկեայ մանեակ մը»:

Համոզուած էր թէ թուղթը պէտք է ձգէր տուփերէն մէկուն մէջ: Ծաղիկները հոն դրաւ եւ մրմնջելով ուսը զարկաւ նետն ու աղեղը եւ անհետացաւ անտառին մէջ:

Հնդկաստանի 30 միլիոն բնիկներուն բոլորն ալ բոլորովին պարզամիտ չեն: Անոնց աւելի քան քսան միլիոնը շփման մէջ են քաղաքակրթութեան հետ եւ հետզհետէ կը կորսնցնեն իրենց զուտ ցեղային յատկանիշը եւ մաս կը կազմեն Հինտու Հընդիկներու մեծ զանգուածին: Տակաւին վեց միլիոն բնիկներ կ'ապրին հեռաւոր լեռներուն մէջ: Անոնք կը շարունակեն ապրիլ տեսակ մը կեանքով որ ծնունդ առած էր շատ աւելի առաջ քան հնդկականութիւնը:

Այդպէս են օրինակ, Թօդաները, բնիկ ցեղախումբ մը որ կը զբաղի գոմէշներու հովուութեամբ կամ կաթնեղէնով: Անոնք կը բնակին Նիլկիրի բլուրներուն վրայ, Հնդկաստանի հարաւը: Թոդաները կը պաշտեն տասնըչորս բաբելոնական աստուածներ եւ անոնց կրօնական ծէսերը: Կը պաշտեն նաեւ գոմէշները, եւ մէկու մը հարստութիւնը կը չափեն իր ունեցած գոմէշներու քանակութեամբ: Մինչեւ վերջերս մեղք կը համարէին ծախել կաթը եւ կը ծախէին միմիայն զտուած կարագը:

Թօդա ժողովուրդը հատնելու վրայ է: Անոնց թիւը 1901ին 805 էր, ներկայիս 474 է: Կը դաւանին բազմամայրութիւն: Եթէ մէկը ամուրի մեռնի, դիակիզումէն առաջ կ'ամուսնացնեն, ապագայ բարօրութեան համար:

Ցեղեր կան որ սրածայր գաւազանէն զատ ուրիշ գործիք չեն գիտեր, իսկ համբելու տեսակէտով իրենց ոտքի եւ ձեռքի մատներու համրանքէն անդին չեն անցնիր, ինչպէս Թրավանքօրի Մալա – Պանտարամ ցեղը: Հարաւային Հնդկաստանի Ուրալիները ծառէ տուներ կը շինեն, գետնէն 50 ոտք վեր, ուր կը մեկուսացնեն աշխատող կին մը եւ գետնին տակէն կը պոռան հրահանգները:

Ասամի Միքիր ցեղը կը հաւատայ վերստին մարմնացումի, բայց անոնցմէ որ սպաննուած են վագրերէ: Իբրեւ բարեբարութեան արարողութիւն, Կարոսները կը զոհեն ձին: Արեւելեան կեդրոնական Հնդկաստանի Ճիւտնկները տերեւէ կիսազգեստներ կը գործածեն եւ շատ յաճախ եղեգնուտները կը վերադառնան, որովհետեւ տերեւները կը չորնան տաքէն:

Բնիկները մեծ որսորդներ են: Պալնի բլուրներու Մութավանի ցեղերը կը գործածեն փչող հրացաններ, իսկ մեծ մասը նետ եւ աղեղ: Մէկ երկու տարի առաջ Սանթալ խումբ մը յարձակեցաւ քաղաքի ոստիկանական պահականոցի մը վրայ նետերով եւ աղեղներով եւ շատ զարմացան որ իրենց ունեցածէն աւելի զօրաւոր զէնքեր կան:

Կեդրոնական Հնդկաստանի մէջ մեծ ցեղ մը, Կոնտերը «թէնճի» անուն թեթեւ կացին մը կը կրեն, որու միջոցով կ'ըսուի թէ, մինչեւ իսկ վագր մը կրնան ըսպաննել միակ կռուի մը մէջ: Ամէնէն աւելի կ'որսան իրենց անտառներուն վայրի եզները որոնց կոտոշները իբրեւ գլխազարդ կը կրեն: Կոնտ ցեղի կիները կոտած (հաճի) կը բանան իրենց ոտքերուն վրայ: Պանտակնու ցեղը նշանաւոր է կրակով շրջագայութեան արարողութեան համար:

Մարդաբանները կը հաշուեն որ 110 ցեղեր կան տակաւին որոնք կը պահեն մէկ մասը իրենց հին սովորութիւններէն: Ընդհանրապէս բնիկները չունին դասակարգային կարգուսարք եւ հաւասարութիւն կը տիրէ մարդոց եւ կիներու միջեւ: Կը սիրեն հրապարակային պարը, ծաղիկները եւ փետուրները մազերուն մէջ, մերկութիւն եւայլն: Բնիկներու մեծագոյն մասին մէջ անկախութեան եւ հըպարտութեան զօրաւոր զգացում մը կը տիրէ:

Տնտեսապէս բնիկը միշտ շահագործուած է լումայափոխներու եւ հողատէրերու կողմէ: Մշակոյթի եւ ընկերային տեսակէտով՝ օրէնքը անհպելի կը նկատէ երբ շփման մէջ մտնէ տիրող հնդկական մշակոյթին հետ: Այն ատեն կը զրկուի պարէն, ծաղիկներէն, զօրաւոր խմիչքէն, եւ առողջ մերկութենէն, ինչպէս եւ տեսնելով որ կիները ստորադաս են, կը մտածէ թէ «քաղաքակրթութեան օգուտները» բանի չեն ծառայեր:

Կառավարութեան քաղաքականութիւնն է դանդաղօրէն բայց ուշադրութեամբ ձուլել բնիկները: Եւ կեդրոնական խորհրդարանին մէջ մասնաւոր աթոռներ վերապահուած են Հնդկաստանի բոլոր ցեղային ներկայացուցիչներուն համար:

Թեկնածուները որոնք այս ցեղային շրջանները գացած էին զարմանքով տեսած են թէ ինչ մեծ բազմութեամբ ներկայ կ'ըլլան անոնք ընտրական ժողովներուն: Միայն 300 հազար Ասամի մերկերը եւ գլխու որսորդները հեռու մնացած են, որովհետեւ կը պնդեն իրենց առանձին թագաւորութեան վրայ:

Հայտարապատի մէջ, ուր տեղի ունեցան ընտրութիւնները քանի մը շաբաթ առաջ, 30 հազար բնիկներ եղէգնուտներէն գացին մասնակցելու: Ռաճասթանի մէջ հազարաւոր բնիկներ «տավուլ – զուռնա» հնչեցնելով եւ սրինգներով գացինք քուէ տալու: Նիլկիրի մէջ Թօդաները ձգեցին իրենց բաբելոնական աստուածները մէկ օրուան համար, երթալ պաշտելու համար «քուէ» աստուածը:

ՄԵՐ ԱՐՇԱՒՈՒՐԴԸ

•

Այս տարի Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդը որոշած էր արձակուրդին մեծ պտոյտ մը կատարել, Փարիզէն Մարսէյլ, Մոնթէ Քարլօ եւ Կրընոպլ:

Վեց հոգի էինք եւ իրիկուան ժամը 6·30 էր երբ հասանք Հօթ Ժառի, ուր արձակուրդ կ'անցընեն Ֆրանսայի Նոր Սերունդի անդամները: Երբ հասանք մարդ չկար անոնց ընտրած դղեակին մէջ, բոլորը պտոյտի գացած էին օթօքարով մինչեւ Անըսի: Մինչեւ ժամը 9 սպասեցինք եւ վերջապէս վերադարձան: Ողջագուրուեցանք եղբայրական խանդավառութեամբ:

Այնտեղ էին ընկերներ Վարդգէս Պարոնվարդեան, Գրիգոր Ամիրայեան, Վազգէն Սերէնկիւլեան եւ անդամներ, ընդամէնը 40 – 45 հոգի: Այդ պտոյտէն վերջ, բոլորը յոգնած էին, բայց միշտ խանդավառ: Մինչեւ կէս գիշեր անդադար երգեցինք, պարեցինք եւ ոտանաւորներ արտասանեցինք:

Յետոյ գացինք պառկելու: Երկու մեծ սրահներ կան, մէկը աղջիկներուն (15 հոգի), միւսը մանչերուն համար: Անմիջապէս յարմար անկողիններ պատրաստեցին մեզի համար:

Միւս օրը առտուն պիտի մեկնէինք: Մեր ամբողջ արձակուրդին ամէնէն դժուար գործը այդ եղաւ: Անոնք բռնացան, նոյնիսկ սպառնալով քանդել մեր ինքնաշարժը... Տխրութեամբ բաժնուեցանք:

Կիրակի, 15 Օգոստոս, դաշտահանդէս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

— Անհաւանական չէ, ըսաւ Պ. Պուք.

— Արդեօք ե՞ս ալ մոռցեր եմ ժամացոյցս շտկել, ըսաւ Տիկին Հապըրտ:

— Ոչ, Տիկին, դուք ձեր քունին մէջ լսեցիք մարդուն ոտնաձայնը, այն ատեն չարթնցաք, այլ աւելի վերջ երբ դէպքը երազի պէս անցաւ ձեր աչքերուն առջեւէն, վախցաք եւ պաշտօնեան կանչեցիք:

— Այո, այդպէս եղած ըլլալու:

Իշխանուհի Տրակոմիրով աչքերը սեւեռած էր Փուարոյի դէմքին:

— Ի՞նչպէս կը բացատրէք սպասուհիիս վկայութիւնը, պարոն, հարցուց:

— Շատ պարզ է տիկին, ձեր սպասուհին ճանչցաւ ձեր թաշկինակը երբ զայն ցոյց տուի իրեն եւ անճարակօրէն ուզեց ծածկել իրականութիւնը, ձեզ պաշտպանելու համար: Ան հանդիպած էր ոճրագործին, բայց աւելի կանուխ, պարզապէս կարենալ պաշտպանելու համար ըսաւ թէ աւելի ուշ տեսած է զայն:

Իշխանուհին գլուխը խոնարհեցուց:

— Ամէն կէտի մասին ալ խորհեր էք, պարոն, կը հիանամ ձեզի:

Լռութիւն մը տիրեց:

Յետոյ յանկարծ ամէն ոք ցնցուեցաւ երբ Տօքթ. Կոնստանտինին բռունցքը սեղանին զարկաւ եւ գոչեց.

— Բայց ոչ, ոչ, հազար անգամ ոչ: Այս տեսակ ծիծաղելի բացատրութիւն երբեք լսած չեմ: Ոճիրը չի կրնար այդպէս գործուած ըլլալ եւ Պ. Փուարօն ալ շատ լաւ պէտք է գիտնայ այս պարագան:

Փուարօ բժիշկին դարձաւ.

— Կը տեսնեմ թէ, ըսաւ, երկրորդ լուծումը ներկայացնելու ատենը հասած է: Բայց մէկ կողմ մի նետէք այս առաջին լուծումը, թերեւս քիչ վերջ պէտք կը զգաք անոր հաւատալու:

Յետոյ միւսներուն դարձաւ:

— Հիմա գանք երկրորդ լուծումին: Ձեզի պիտի բացատրեմ թէ ինչպէս գտայ զայն: Երբ լսեցի ձեր բոլորին վկայութիւնները, աթոռիս վրայ նստայ, փակեցի աչքերս եւ սկսայ խորհիլ: Զանազան կէտեր ուշադրութիւնս գրաւեցին: Այս կէտերը Պ. Պուքին եւ Տօքթ. Կոնստանտինի ալ ուշադրութեան յանձնեցի:

Այս կէտերէն կրնամ յիշել օրինակ ձեզմէ մէկուն անցագրին վրայի իւղի արատը: Ասկէ զատ, բարեկամս, Պ. Պուք ճամբորդութեան առաջին օրը յատկանշական խօսք մը ըսաւ ինծի. ըսաւ թէ այս եղանակին համար արտասովոր էր այսքան շատ ճամբորդ ունենալ. մանաւանդ ձեզի պէս զանազան ազգերու պատկանող անձեր: Այն ատեն ես ինծի հարցուցի թէ ո՞ր երկրի մէջ կարելի է հանդիպիլ, զանազան ազգերու պատկանող մարդոց: Այդ երկիրը Ամերիկան է: Ամերիկայի մէջ ընտանիք մը կրնայ ունենալ իտալացի շարժավար մը, անգլիացի մանկատած մը, շուէտացի մանկատածիօղնական մը, ֆրանսացի սպասուհի մը եւն.:

Այս ուղղութեամբ մտածելով սկսայ «գուշակութիւն»ներ ընել: Ձեզմէ իւրաքանչիւրին դեր մը տուի Արմսթրոնկներու կեանքին մէջ: Բեմադրիչ մը եղած էի եւ թատերերգութիւն մը կը բեմադրէի: Եւ այս կերպով յանգեցայ հետաքրքրական լուծումի մը: Ձեր վկայութիւններն ալ մեծ օգտակարութիւն ունեցան: Օրինակ առնենք Պ. Մաքքուինը. իմ առաջին տեսակցութիւնս անոր հետ գոհացուցիչ էր, բայց երկրորդ տեսակցութեան ատեն տարօրինակ բան մը ըսաւ: Ես իրեն ըսած էի Րեչէթի բաժնեակին մէջ երկտող մը գըտած էի, ուր կ'անցնէր Արմսթրոնկ ընտանիքին անունը: Այն ատեն Պ. Մաքքուին ըսաւ. «Բայց անիկա...», յետոյ կանգ առաւ պահ մը եւ շարունակեց. «Անիկա մեծ անուշադրութիւն էր»: Սակայն ես զգացի թէ Մաքքուին ուրիշ բան պիտի ըսէր. իմ կարծիքով այդ նախադասութիւնը սապէս պիտի վերաջնէր. «Բայց անիկա այրած էր»: Այդ պարագային յայտնի է թէ Մաքքուին տեղեակ էր այդ երկտողին գոյութենէն, ուրիշ խօսքով կամ ոճրագործ էր եւ կամ ոճրագործին մեղսակիցը:

«Յետոյ անցնինք սպասաւորին: Ան ըսաւ թէ իր տէրը քունի դեղ առնելու սովորութիւն ունէր: Կրնայ ըլլալ, սակայն խնդիրը այն է թէ Պ. Րեչէթ երէկ գիշեր դեղ առա՞ծ էր: Բարձին տակէն ատրճանակ մը գտանք ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ Րեչէթ երէկ գիշեր քնանալու մտադիր չէր, քանի որ կը սպասէր յարձակումի մը: Եթէ Րեչէթ թմրեցուցիչի մը ազդեցութեան տակ կը գտնուէր, կը նշանակէ թէ կամ սպասաւորը եւ կամ թէ Պ. Մաքքուին տուած էին թմրեցուցիչը:

«Գալով Պ. Հարտմանի, ըսեմ թէ նախ հաւատացի իր վկայութեան եւ ինքնութեան: Սակայն երբ ինծի խօսեցաւ այն միջոցներուն մասին զորս ձեռք առած էր Րեչէթը պաշտպանելու համար, տեսայ թէ իր պատմութիւնը ծիծաղելի էր: Րեչէթը պաշտպանելու լաւագոյն միջոցը պիտի ըլլար գիշերը անոր բաժնեակին մէջ անցնել կամ այնպիսի տեղ մը սպասել, ուրկէ կարելի ըլլար տեսնել ամերիկացիին բաժնեակին դուռը: Մինչդեռ Պ. Հարտման իր վկայութեան մէջ միայն մէկ կէտի վրայ ծանրացաւ. ըսաւ թէ ոճիրը գործողը անպայման այս բաժնեակին ճամբորդներէն մէկն է, քանի որ ուրիշ ոչ ոք անցած է իր դրան առջեւէն:

(Տար.)

մը տեղի ունեցաւ մեծ բազմութեամբ, ի ներկայութեան Կըընոպլի քաղաքապետին :

Հանդէսը մեծ խանդավառութիւն պատճառեց : Յաջորդ կիրակին ուրիշ դաշտահանդէս մը սարքուած էր Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ : Բոլորն ալ քաջառողջ են : Ուտելիքներն ալ ընտիր եւ առատ :

(Գործադուլներուն պատճառով Պոռտոյի ընկերները եւ Մարսէյլի ընկերներուն մէկ մասը չէին կրցած գալ :

Պաննէօ — Քաշանի խումբ

էր կարգադրել սահմանային, ելմտական, տնտեսական եւ ուրիշ առկախ հարցեր :

Իրանի ամենազօր կրօնապետը, Քաշանի, յայտարարեց թէ երեսփ. ժողովը կրնայ վերադառնել իր օրինական մեծամասնութիւնը 57 նոր երեսփոխաններ ընտրելով հինգ նահանգներու մէջ — Խուզիստան, Ֆարս, Խորասան, Պելուճիստան եւ Մազանտարան : Տոքթ. Մոսատեղ 1952ին արգիլած էր ընտրութիւններ կատարել այս հինգ նահանգներուն մէջ, այն առարկութեամբ թէ անկարգութիւն կը տիրէ : Մնացեալ հինգ նահանգները 79 երեսփոխաններ ընտրած էին, բոլորն ալ ենթակայ անկեալ վարչապետին : Ասոնց 57ը հրաժարեցան վերջերս, եւ մնացին միայն 22 երեսփոխաններ :

× Վարչապետը հարցումի մը պատասխանելով ըսաւ թէ «անգլեւիրանեան յարաբերութեանց վերահաստատումը մասնաւոր ուսումնասիրութեան կը կարօտի : Որ եւ է որոշում պիտի չտրուի այդ քննութենէն առաջ» : Յետոյ իր կարգին հաստատեց թէ «ծայր աստիճան տագնապալի է երկրին ելմտական կացութիւնը : Ազգը գրեթէ սնակացած է եւ պէտք ունի օգնութեան, ո՛ր կողմէն ալ գայ : Նախորդ կառավարութենէն ժառանգեցինք այս սնանկութիւնը եւ քաոսը» :

× Վերջին լուրերու համաձայն, Թաւրիզի մէջ ձերբակալուած են 50 կասկածելիներ, Ապատանի մէջ 80, Թեհրանի մէջ տասը,— բոլորն ալ իբրեւ անդամ Թուտէի : Կառավարութիւնը երկու ցանկեր կազմած է, հազար հոգի : Շահը յանձնախումբ մը կազմեց, բանակէն հեռացնելու համար Մոսատեղի եւ Թուտէի կուսակից սպաները եւ զինուորները :

Կրօնապետ Քաշանի յայտարարեց. — « Համայնավարութիւնը եւ իսլամութիւնը անհաշտելի են : Անկարելի է միեւնոյն ատեն համայնավար եւ իսլամ ըլլալ, քանի որ համայնավարը ոչ կրօն ունի, ոչ ալ Աստուծոյ կը հաւատայ» :

× Զինուորական կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ 22 կախաղաններ դրուած են Թեհրանի ոստիկանական կեդրոնին մէջ : Այս կախաղանները յատկացուած են ձիեր զօր. Զահետիի առաջին ձեռնարկին հեղինակներուն :

× Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ բրինձին գինը բարձրացած է : Տոքթ. Մոսատեղի կառավարութեան վերջին օրերը տոլարը կ'արժէր 120 րիալ, այժմ իջած է 85ի, իբրեւ հետեւանք այն լուրերուն թէ Ամերիկա վարկ պիտի բանայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ ազատ արձակուեցան, Ամբաստանիչ Ատեանին կողմէ, այն հինգ համայնավար կալանաւորները որոնք բանտարկուած էին իբրեւ դաւադիր : Մէկը՝ « Իւմանիթէ»ի խմբագրապետն է, Անտրէ Սթիլ, Բ.ը՝ Աշխատանքի Դաշնակցութեան քարտուղարը՝ Լէաի, միւսները՝ ղեկավարներ երիտ. միութեանց որոնք ձերբակալուած էին 1952 Հոկտ. 9–ին : Ամիսներէ ի վեր պայքար կը մղուէր անոնց ազատման համար :

ՍԷՆ ԳԵՏԸ նետուելով անձնասպան եղաւ Պարսիկ մը, Հասան Գարակէօզօղլու, որ Տոքթ. Մոսատեղի հիացողներէն էր եւ անոր գործակալը կը համարուէր Ֆրանսայի մէջ : Գրպանը 30 ֆրանք ունէր :

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կրօնապետ Քաշանի որոշած է սրբազան պատերազմ յայտարարել Ֆրանսայի դէմ, եթէ ան չփոխէ իր ընթացքը Մարոքի հանդէպ :

ՔՈՐԷԱՅԻ հաշտութեան ժողովի մասին ճառ մը խօսելով ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ, Պ. Վիշինսկի 15 երկիրներու ցանկ մը յանձնեց, որպէսզի հրաւիրուին : Իր կարծիքով, ժողովը, պիտի ձախողի, եթէ սահմանափակուի մասնակցող պետութեանց թիւը :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ շարք մը սկսած է Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ : Անգլիոյ ելեկտրական ճարտարուեստը հետ–

ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԱԶԴ

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր գաւառի գործակալներէն եւ բաժանորդներէն շարունակել իրենց վճարումները չէք–փոստ–թալի միջոցաւ, դիւրացնելու համար վարչութեանս գործը, մանաւանդ որ թղթատարական գործադուլը մեծապէս վնասած է նաեւ մեր գանձումներուն :

Մեր բոլոր բաժանորդները պիտի ստանան իրենց թերթերը ամենիջապէս որ թղթատարը ընդունի : Ներողութիւն կը խնդրենք այս ակամայ յապաղումներուն առթիւ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Աճէմեան եւ իրենց աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Արամ Աճէմեան եւ զաւակները (Երեւան),, Պ. Յովհաննէս Աճէմեան (Պոսթըն), Տէր եւ Տիկին Արամ Մարտիրոսեան եւ զաւակը (Ֆրէզնօ), Այրի Տիկին Պատասխան Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մանոյեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Աճէմեան եւ զաւակները (Հայաստան), ինչպէս նաեւ Աճէմեան, Կուտուզեան, Յակոբեան եւ Գալայճեան ընտանիքները, դառն կսկիծով կը յայտնեն իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

Պ. ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 24ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանին մէջ 202 ռիւ տիւֆօպ. Սէնմարթէն, Փարիզ (10) :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր հինգշաբթի, ժամը 14.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 ռիւ ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը :

Հաւաքուիլ եկեղեցիին դուռը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ԽՄԲ.— Մեր խորին ցաւակցութիւնները ընկեր Բիւզանդ Աճէմեանի եւ պարագաներուն՝ այս դառն կորուստին առթիւ :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը ցաւինք որ կարելի չըլլար ղրկել բաժանորդներուն թերթերը, թղթատարական գործադուլին հետեւանքով :

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ բոլոր բաժանորդները կրնան իրենց թերթերը ստանալ դիմելով խմբագրատուն :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ բաժանորդները իրենց թերթերը կրնան ստանալ Զատիկեան սրճարանէն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ բաժանորդները դիմեն ընկեր Բարթող Փափազեանի :

ԳԼԱՄԱՐԻ բաժանորդներն ալ կրնան իրենց թերթերը ստանալ ընկեր Հրանտ Սամուէլէն :

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆԻ բաժանորդները դիմեն ընկեր Ե. Թեւանեանի :

Շաւիլ եւ Վիրոֆլէ՝ դիմել Գ. ԿԻՒԼԵԱՆԻ :

Առնուվիլ՝ ընկեր Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ :

դհետէ կը ջլատուի, մնասելով նաեւ սպառողինութեանց :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, ազդարարութիւն մը ստացաւ դատարանէն, որ կը սպառնայ «ամենածանր տուգանքի եւ նոյնիսկ բանտարկութեան դատապարտել զինքը, եթէ կրկնէ այն յայտարարութիւնը թէ ընկերավարականները ընտրական պայքարին ծախքերը համայնավարները կը վճարեն Ռուրի շրջանին մէջ» :

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

որ յետաձգուած էր անձրեւին եւ գործադուլին պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, Վալապրի անտառին մէջ, տեւելով ամբողջ օրը, նոյն յայտագրով :

Մանրամասնութիւնները տես «Յառաջ» 8 Օգոստոս :

ԳՆԵԼ ԵՒ ԿԱՐԴԱԼ

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ

(Դիմելով հայ գրավաճառներուն)

ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ (1890 – 1950) Հրատ. Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի : 636 էջ : Ընտիր տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ : Տպ. «Հայրենիք» :

Հ. Յ. Դ. ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ (1890 – 1950), կազմեց՝ Ս. Վրացեան : 265 էջ : Տպ. «Հայրենիք» : Պատկերազարդ :

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ, Վահան Փափազեան : Ա. եւ Բ. հատոր : Երկու ստուար հատորներ, պատկերազարդ :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ, հրատ. Կեդր. Կոմիտէի, Փարիզ :

ԴԷՊՔԵՐ ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԷՆ. Գ. Լազեան : 400 մեծադիր էջ : Պատկերազարդ : Տպ. «Յուսաբեր» :

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐ միջնադարեան աշխարհաբար գրականութեան եւ ժողովրդական բանահիւսութեան : Կազմեց՝ Կ. Սասունի : 524 մեծադիր էջ : Հրատ. Համազգային ընկերութեան : Տպ. Պէյրութ :

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, կուռ ուսումնասիրութիւն մը՝ վաւերական փաստերով եւ վկայութիւններով : 675 էջ : Գրեց՝ Վ. Նաւասարդեան : Տպ. «Յուսաբեր» :

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Ա. մաս : (Նախնական շրջանէն մինչեւ քրիստոնէութիւն) : Գրեց Գ. Գիւզալեան, 372 էջ : Հրատ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, Ա. հատոր : Հնագոյն շրջաններէն մինչեւ Տիգրան Մեծի կայսրութեան անկումը : Գրեց՝ Գ. Գիւզալեան, 615 էջ : Տպ. Համազգային ընկ., Պէյրութ :

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ (պատկերներ, դատումներ եւ ուսումնասիրութիւններ) : Գալուստ Անտրէասեանի : Յառաջաբան Կ. Սասունի : Տպ. Պէյրութ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12 :

Հեռաձայն Ռէնսի 172

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար լաւ խոհարարուհի մը (կամ խոհարար) որ լաւ կերակուր եփել գիտնայ : Գոհացուցիչ պայմաններ :

Դիմել վարժարանը, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի :

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները :

Այն ծնողները որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, թող փութան հաղորդել տեսչութեան, որպէսզի կանխաւ ապահովուին տեղերը :

Արձանագրութեան, ապահովագրութեան, եւն., կանխիկ վճարելիք գումարն է 5000 ֆրանք :

Կ'ընդունուին 9–14 տարեկան աշակերտներ : Նաեւ 15 տարեկան տղաքներ՝ եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն :

Դիմել Տեսչութեան մանրամասնութիւններու համար :

26, Rue Troyon, Métro Pont de Sèvres

Sèvres (S.etO.) Tél. OBS. 18 - 28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ.

Թարգմանութիւն, ներածութիւն եւ ծանօթութիւններ դոկտոր Ստ. Մալխասեանի : Ընտիր թուղթի վրայ եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ, լաթակազմ. 600 էջ : Տպ. «Յուսաբեր», Գահիրէ. 1953 : Գին 3 տոլար :

Փնտռել հայ գրավաճառներու մօտ :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամս. 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 28 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7152 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2563

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

●

Աշխատակից մը մանրամասն եւ փաստացի տեղեկութիւններով պարզեց Իրանի հայ գաղութին ընդհանուր վիճակը :

Ցօղուածաչարքը, որ կը բաղկանար եօթը մասերէ, միեւնոյն ատեն կը նկարագրէր այդ երկրին պետական եւ քաղաքական կեանքը, որ այժմ նոր շրջան մը կը բոլորէ :

Ինչպէս տեսան ընթերցողները, իրանահայ գաղութը կը ներկայացնէ պատկառելի թիւ մը, 86.900 հոգի:

Քանի մը ամիս առաջ ալ, ամբողջութեամբ հրատարակեցինք ընկերոջ մը դասախօսութիւնը, որ կը պատկերացնէր գաղութին անցեալը, եւ մասնաւորապէս մշակութային գործունէութիւնը :

Բազմաթիւ տեղափոխութիւններ տեղի ունեցած են վերջին տարիներու ընթացքին :

Այսպէս, երբեմնի չէն Ատրպատականը, որ տարիներով գաղութին ամէնէն կենդանի մասը, վարիչ գլուխը կը կազմէր, նօսրացած է եւ նսեմացած :

Շրջանին մայրաքաղաքը, Թաւրիզ, հազիւ 5000 Հայեր կը հաշուէ այժմ: Ազգ. մեծագոյն դպրոցը, Հայկազեան – Թամարեան, պետականացուած է եւ հայերէնի դասեր չկան: (Մինչեւ 1936 քաղաքը ունէր երկու տարրական եւ երկու միջնակարգ վարժարաններ, մօտ 2000 աշակերտներով:

Հայաշատ շրջանի մը՝ Նոր Ջուղայի մէջ եւս պետութիւնը գրաւած է մանչերու եւ աղջիկներու դպրոցները :

Պետական դպրոցներու մէջ, Պարսիկներու հետ խառն կ'ուսանին 700 հայ աշակերտներ եւ աշակերտուհիներ : Բարեբախտաբար կարելի եղած է հայերէնի եւ կրօնի դասեր հաստատել :

Այժմ կ'աշխատին տարրական դպրոց մը բանալ յառաջիկայ վերամուտին, հետեւողութեամբ Թեհրանի :

Դպրոցներու փակում, ազգ. շէնքերու գրաւում եւն. նախորդ Շահին օրէն մնացած անիրաւութիւններ են (1936) :

Տարիներու ընթացքին, պետութիւնը մասամբ վերահաստատեց Հայոց իրաւունքները եւ նոր արտօնութիւններ շնորհեց :Անշուշտ մնացեալ պահանջներուն ալ գոհացում պիտի տրուի, աստիճանաբար:

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, ամէնէն կազդուրիչ պարագան այն է որ, գաղութը երբեք անճրկած չէ ելք մը գտնելու համար, տագնապալի պարագաներու մէջ:

Դուռ մը փակուած ատեն պարտք սեպած են ուրիշ մը բանալ, որպէսզի նոր սերունդը չզրկուի մայրենի լեզուէն եւ պատմութենէն:

Օրինակ, Թաւրիզի Արամեան վարժարանին մէջ բացուած է ՀՕՄի դպրոցը, 150 աշակերտներով: Նոր Ջուղայի մասին խօսեցանք արդէն:

Եւ ուրիշ ձեռնարկներ, որոնք ծանր պարտականութիւններ եւ մեծագումար ծախքեր կը պահանջեն :

Ինչպէս ամէն գաղութ, Իրանի հայութիւնն ալ ունի տաղտկալի գլխու ցաւ մը, — «ինտերնացիոնալ» բջիջներ :

Ընդհանրապէս հասարակ տիրացուներ են ասոնք, թերխաշ գիտելիքներով եւ անամէջ յաւակնութիւններով: Ինչպէս ամէն տեղ :

Կ'ուզեն ձախ երեւալ, «պրոգրեսիւ» եւ «օրիգինալ»:

Բայց, հրապարակ իջած ատեն կը դառնան եղկելի, ծիծաղելի խամաճիկներ, մէկը միւսէն ձախաւեր մարզանքներով :

Անոնք սեփական դրամագլուխ չունին : Ոչ անկեղծ դաւանանք, ոչ ալ տոկուն պաշար: Ամէն բան փոխ առած են եւ իրենց կոնակն ալ օտարին տուած:

Ծիշդ ատոր համար ալ, արին կը պղտորեն եւ աւերներ կը գործեն : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐՈՔԻ ԽՆԴԻՐԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԱՌՋԵՒ

●

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՈՐԵՒԷ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

Ազգաժողովին Ապահովութեան խորհուրդը Օգոստ. 26ի նիստին մէջ քննեց շատ փափուկ խնդիր մը,— Տասներհինգ արաբ եւ ասիական պետութեանց դիմումը՝ Մարոքի մասին:

Այդ պետութիւնները կը պահանջեն օրակարգ անցընել խնդիրը: Ապահովութեան խորհուրդը կը բաղկանայ 11 անդամներէ: Որոշում տալու համար անհրաժեշտ է եօթը ձայն: Մ. Նահանգներու պատուիրակութիւնը, որ ձեռնպահ կը մնար 17 ամիսէ ի վեր, Թունուզի հարցին առթիւ, այս անգամ որոշած էր ֆրանսական տեսակէտը պաշտպանել: Այս որոշումը հրապարակաւ հաղորդուեցաւ երեքշաբթի առտու եւ արդէն դատը շահուած կը համարուէր, մանաւանդ որ 15 արաբ եւ ասիական պետութիւնները միայն երկու պաշտօնական ներկայացուցիչներ ունին Ապահովութեան խորհուրդին մէջ, — Լիբանանի եւ Փաքիստանի պատուիրակները :Մնացեալները նրբանցքներու մէջ կը գործեն, ժողովներ կը գումարեն, լրագրական ասուլիսներ կը սարքեն: Այս առթիւ յուշագիրներ ալ խմբագրած են, պարզելով ֆրանսական իշխանութեանց արարքները Մարոքի, Թունուզի եւ Ալժերիոյ մէջ: Կ'ըսուի թէ գահընկէց Սուլթանն ալ բողոքագիր մը ղրկած է :

Չորեքշաբթի օր, Ապահովութեան խորհուրդին նիստը բացուած ատեն, ֆրանսական պատուիրակը, Պ. Հոփնօ երկար ճառ մը ներկայացուց, չափաւոր բայց վճռական, մերժելով որեւէ միջամտութիւն: Բացատրեց թէ Ապահովութեան խորհուրդը իրաւասութիւն չունի խառնուելու այս գործին: Իր յայտարարութեան համաձայն, պարզապէս ներքին խնդիր մըն է Ֆրանսայի եւ Մարոքի յարաբերութեանց հարցը : « Որ եւ է վէճ կա՞յ ֆրանսական կառավարութեան եւ Մարոքի կառավարութեան միջեւ: Ո՛չ: Եթէ այդպիսի վէճ մը ծագած ըլլար, Ապահովութեան խորհուրդը իրաւունք ունէ՞ր միջամտելու: Դարձեալ ոչ : Եւ յետոյ չեմ հասկնար թէ Մարոքի վերաբերեալ ներքին խնդիր մը ինչպէս կը սպառնայ հանրապետութիւնը ստորագրող 15 պետութիւններէն ոեւէ մէկուն: Այդ երկիրներէն շատերը աւելի արիւնալի վերիվայրումներ կրեցին, բայց ոչ մէկը — գոնէ Ֆրանսան — մտքէ անցուց այդ խռովութիւնները կամ վարչաձեւի փոփոխութիւնները ներկայացնել իբրեւ վտանգ մը միջազգային խաղաղութեան եւ ապահովութեան: Գահընկէց ընելով Սուլթանը, ֆրանսական կառավարութիւնը կատարեց հովանաւոր ազգի դերը, համաձայն Ֆէսի դաշնագրին, վասն զի Սուլթան Եուսէֆ կրնար փրկուիլ միայն արիւնալի եւ աւերիչ ընդհարումով մը որուն ելքը կասկածելի էր»:

Յետոյ խօսք առաւ Փաքիստանի (իսլամական Հնդկաստան) պատուիրակը, Ահմէտ Համտանի, յայտարարելով թէ «Ֆրանսա յանցաւոր է իբրեւ նախայարձակ եւ խռովարար, գահընկէց ըրած ըլլալով Մարոքի Սուլթանը: Աշխարհը եւ Ազգաժողովը չեն կրնար անտարբեր մնալ ձեռնարկի մը հանդէպ որով Ֆրանսա կփորձէ խափանել Մարոքի ազգային շարժումը»: Յետոյ բացատրեց թէ Ֆրանսայի եւ Մարոքի յարաբերութեանց հարցը չի կրնար ներքին խնդիր մը համարուիլ եւ թէ Ապահովութեան Խորհուրդը բոլորովին իրաւասու է քննութիւն կատարելու կացութեան մասին:

Լիբանանի պատուիրակը, Պ. Շարլ Մալիք, նախ ըսաւ թէ «քիչ երկիրներ այնքան կը սիրենՖրանսան որքանԼիբանան», յետոյ պնդեց թէ խնդիրը օրակարգ անցընելով, իրենք պարզապէս կ'ուզեն բարուքել Ֆրանքօմարոքեան յարաբերութիւնները, առանց վնասելու մէկուն կամ միւսին: «Սուլթան Մոհամմէտ պէն Եուսէֆ խորհրդանիշն է Մարոքի ժողովուրդին ազգային տենչերուն: Այն շարժումը որ յանդեցաւ իր գահընկէցութեան՝ արհեստական էր եւ փոքրամասնութեան մը ձեռնարկը »:

× Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը հեռագիր մը ստացաւ Հիւս. Ափրիկէի Ազատագրութեան կոմիտէի քարտուղարէն (Էլ Ալէտ Պուհաֆա) որ կ'ամբաստանէ Ֆրանսան թէ «Ատլանտեանի դաշինքով իրեն տրուած զէնքերը կը գործածէ Թունուզի, Մարոքի եւ Ալժերիոյ ազգայնականներուն դէմ, խախտելով Ազգաժողովին ուխտը »:

× Նախարարական խորհուրդը որոշեց փութացնել Մարոքի բարենորոգումներուն գործադրութիւնը:Երկու ծրագիրներ մշակուած են այս առթիւ :

ՔՈՐԷԱՅԻ հաշտութեան ժողովին կազմութեան առթիւ, Վիշինսկի բուռն ճառ մը խօսեցաւ Ազգաժողովին մէջ, արեւմտեան պետութեանց դէմ, բացագանչելով.
— « Դուք դուրը կոպտօրէն կը գոցէք կարգ մը պետութեանց առջեւ. բայց անոնք պարտեալներ չեն եւ դուք դատը շահած չէք»: Կը վախցուի որ վտանգուի ժողովին գումարումը :

ՈՒՐԻՇ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ ԱԼ ԴԱԴՐԵՑԱՆ

●

Երէկ բոլոր թերթերը, ինչպէս եւ համայնավար «Իւմանիթէ»ն խոշոր խորագիրներով կը ծանուցանէին թէ կազի, ելեկտրականութեան եւ ածխահանքի աշխատաւորներն ալ որոշած են վերսկսիլ աշխատանքը: «Իւմանիթէ» միեւնոյն ատեն կ'աւելցնէր թէ մետաղագործութեան, հիւսուածեղէնի, շինութեանց եւն. բանուորները կը շարունակեն ընդհանուր գործադուլը:

Ամէն պարագայի մէջ, բոլոր գործադուլներուն դադարումը օրերու խնդիր է այլեւս: Եւ այժմ բանավէճը վերսկսած է Արհեստակցական Միութեանց միջեւ: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը երէկ զեկոյց մը հրատարակած էր «Իւմանիթէ»ի մէջ, պարզելով իր տեսակէտները, նորէն «դաւաճանութիւն» վերագրելով միւս երկու գլխաւոր Սենտիքաներուն (Բանուորական Ուժ եւ Քրիստոնեայ Աշխատաւորներ) եւ կրկնելով իր նշանախօսքերը: Զեկոյցը այս առթիւ ալ կը թելադրէ կրկնապատկել ճիգերը, որպէսզի արտակարգ նիստի հրաւիրուի Ազգ. Ժողովը: Բանուորական Ուժը երէկ յայտարարութիւն մը հրատարակեց որով կը հրահանգէ իր անդամներուն չմասնակցիլ այս պայքարին, «որ քաղաքական հանդամանք ունի»: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Ազգ. Ժողովին գումարումը երեսփոխաններուն կը վերաբերի :

Ժողովրդական Շարժումը (կաթոլիկ) կը յայտարարէ թէ անիմաստ է արտակարգ նիստի հրաւիրել Ազգ. Ժողովը, «ցորչափ անոր նպատակը պիտի ըլլայ քաղաքական նոր տագնապ մը բանալ ընկերային խռովութեանց մէջ»: Կուսակցութիւնը ներկայ պարագաներուն մէջ անկարելի կը գտնէ մեծամասնութեան ընդլայնումը :

× Երկաթուղիներու եւ մեթրոյի վարչութիւնները կը ծանուցանեն թէ Օգոստ. 7 – 25 մնացած տոմսակները կարելի է գործածել մինչեւ Սեպտ. 6:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

★

ԵՐԱՆԻ ԱՆՈՆՑ ՈՐ ...

Արդարեւ, երանի՜ անոնց որ չեն գիտեր թէ ի՛նչ անցաւ դարձաւ բնիդ. գործադուլի երեք շաբաթներու ընթացքին, երբ Յառաջը լոյս կը տեսնէր անխափան :

Վարչութիւնը դեռ նոր կը ստանայ ճամբան մնացած նամակներ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— Գրած էի որ հասցէս փոխէք: Օրերէ ի վեր թերթ չեմ ստանար: Ոչ նոր, ոչ ալ հին հասցէով :

— Օգոստ. 15էն սկսեալ թերթերս ղրկեցէք Վիշի :

— Շնորհակալի՞ք մը ղրկած էինք, տըպեցի՞ք :

Երէկ ստացանք ստիպողական նամակ մը՝ Կրընոպլէն.— Խանասորի տարեդարձը պիտի տօնենք Օգոստոս 16ին, կիրակի: Անմիջապէս հրատարակել ներփակ ազդը :

Բաժանորդ մը—Թերթ չեմ ստանար 15 օրէ ի վեր :

— Տեղական թերթերու բաժանորդներն ալ չեն ստանար, քանի որ թղթատարը չի բանիր:

— Դուք պարտաւոր էք օրը օրին հասցնել :

Տեսնելով որ գործադուլը կ'երկարաձգուի, կամաւորներ ներկայացան կարգ մը հայաշատ շրջաններէ, յանձն առնելով ցրուել բաժանորդներուն թերթերը :

Առաջին առթիւ Խիէն երեւցաւ ընկեր Եր. Ատանալեան: Յետոյ Շավիլէն՝ ընկեր Գ. Կիւլեան: Առնուվիլէն՝ ընկեր Ա. Մարտիրոսեան եւ ուրիշներ: Պանեէօ Բաշանէն՝ ընկեր Թուֆանեան որուն կ'աջակցէր ընկեր Թեւանեան: Պուա Քոլոմպէն՝ ընկեր Յ. Հիսայեան: Սեւռանէն՝ Խլոյեան :

Իսի – Քլամառ շրջանին «հոգատարութիւնը» ստանձնած էր ընկեր Հ. Սամուէլ, իսկ Ալֆորվիլի բաժինը՝ ընկեր Բարթող : Եւ դեռ ուրիշներ :

Իսկ շատեր ալ անձամբ խմբագրատուն գալով կը ստանային իրենց թերթերը, Օգոստոս 7էն սկսեալ :

Վերջապէս, թղթատարական վարչութիւնը յանձն առաւ մաս – մաս ղրկել դիզուած թերթերը, իսկ օրը օրին՝ յաջորդական թիւերը :

Երբ տագնապը կ'երկարաձգուէր, բաբեկամներ կը թելադրէին.

— Ինչո՞ւ աւելորդ ծախքեր կ'ընէք, քանի որ թղթատարը չի բանիր: Ատեն մը դադրեցուցէք հրատարակութիւնը :

Ոմանք ալ կ'առաջարկէին միայն երկու էջ հրատարակել:

« Շարն ընդ հուպ » : ՎԱՀԷ

ՊԷՏՔ Է ՎԵՐԱՔՆՆԵԼ ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ ՈՒԽՏԸ

★

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Տըլըս ճառ մը խօսելով, բացատրեց թէ անհրաժեշտ է վերաքննել Ազգաժողովին ուխտը, որ յօրինուած էր հիւլէական շրջանէն առաջ եւ որ մեծ պակասներ կը ներկայացնէ այժմ: «Այդընհաւըրի վարչութիւնը վստահ է թէ կարելի պիտի ըլլայ վերջ տալ այն սպառնալիքին որ կախուած է մարդկութեան գլխուն, երկար ատենէ ի վեր: Կը յուսացուէր թէ Ազգաժողովը պիտի կրնայ այդ նպատակին հասնիլ եւ ես կը շարունակեմ հաւատալ թէ կարելի է: Բայց անհրաժեշտ է վերաքննել Ազգաժողովին ուխտը, կարգ մը տեսակէտներով:

— « Այդ ուխտը անբաւական է երեք պատճառներով: Առաջին՝ տգիտութիւն. վասնզի երբ ուխտը խմբագրուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, 1945ի գարնան, ոչ ոք լուր ունէր հիւլէական ռումբէն որ պիտի

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ...

●

Անկէ առաջ առիթով մը կը գրէինք այս սիւնակին մէջ, թէ մեր բոլորին փափաքն է ջնջել «Համազգային»ի չակերտները, իրապէս համազգային կազմակերպութիւն մը դարձնելու համար այս Ընկերակցութիւնը:

Կրնանք ըսել հիմա, թէ չակերտներէն մէկը ջնջուած է: Ջնջուելու վրայ է նաեւ միւսը, ինչ որ կը նշանակէ, թէ Համազգայինը, — անչակերտ՝ բայց գլխագիր Համազգայինը, — հետզհետէ հող կը շահի մեր կեանքին մէջ:

Արդարեւ, Փալանճեան Ճեմարանի տնօրէնը իր տարեկան տեղեկագրին մէջ կը հաւաստէր, թէ ներկայ տարեշրջանին ո՛չ միայն աւելցած էր հետաքրքրութիւնը Ճեմարանին շուրջ, այլ եւ աւելցած էր անոր նիւթապէս եւ բարոյապէս օժանդակելու կամքը, մասնաւորապէս ամերիկահայ գաղութին մէջ, որ, տարածութեամբ Երկրէն հեռու ըլլալով հանդերձ, զգացումներով ամէնէն մօտն է անոր:

Երբ հետաքրքրութիւն կայ որեւէ ձեռնարկի, որեւէ միութեան, որեւէ հիմնարկութեան շուրջ, այս կը նշանակէ, որ յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ է ան: Յետադիմութեան մէջ է, երբ այս հետաքրքրութիւնը չկայ, կամ երբ հանրային կարծիքը անտարբեր է. ոչ լաւ կը խօսի, ոչ վատ:

Կայ նաեւ ուրիշ պարագայ մը:

Երբ գործ մը առաջ չերթար, ըսել է ետ կ'երթայ:

Արդ, ո՞ւր կ'երթայ Համազգայինի Փալանճեան Ճեմարանը, առա՞ջ թէ ետ:

Իր հիմնադրութեան առաջին տարին Ճեմարանը ունէր շուրջ 15 աշակերտ: Քառորդ դար ետք, այսօր, ունի 310 աշակերտ, 175 մանչ, 135 աղջիկ: Այս թիւը աննախընթաց է Ճեմարանի պատմութեան մէջ, բայց անգերազանցելի չէ: Կրնար աւելի ստուար թիւով աշակերտներ պահել եթէ նորեկներուն բաւելու չափ շէնք ունենար:

Ճիշդ այս նկատումով ալ, ներկայ տարուան Ապրիլին հիմը դրուեցաւ նոր շէնքի մը, որուն շինութիւնը պիտի աւարտի Սեպտեմբերին եւ որ հնարաւոր պիտի դարձնէ գիշերօթիկ բաժին մը հաստատումը, Լիբանանէն դուրս ուրիշ երկիրներէ ալ աշակերտներ ընդունելու համար:

Ճեմարանը, դեռ մինչեւ քանի մը տարի առաջ, հաստատուած էր վարձու շէնքի մը մէջ, հին, խարխուլ, դպրոցական յարմարութիւններէ զուրկ: Շնորհիւ Փալանճեան քոյրերու առատաձեռն նուիրատուութեան եւ դարձեալ ամերիկահայ գաղութի լայն ու սրտաբուխ նպաստին, այսօր ունի իր սեփական շէնքը: Վաղը պիտի ունենայ նաեւ գիշերօթիկներու յատուկ նոր շէնք:

Ո՞ւր կ'երթայ ուրեմն Ճեմարանը:

Առա՞ջ կ'երթայ թէ ետ:

Ինչպէս կը կարդանք տնօրէնի տեղեկագրին մէջ, Ճեմարանը եկամուտի հաստատուն աղբիւրներ չունի եւ իր գոյութիւնը կը պահէ առաւելաբար շնորհիւ հանրային օժանդակութեան: Ներկայ տարեշրջանին իր ելեւմուտքը անցած է հարիւր հազար լիբանանեան ոսկին: Սակայն այս գումարին հազիւ միայն 40 առ հարիւրը գոյացած է կրթաթոշակներէ, իսկ մնացեալ 60 առ հարիւրը՝ հանրային կազմակերպութիւններու, հայրենակցական միութիւններու եւ անհատ հայրենակիցներու ինքնաբուխ նուէրներէն:

Իր հիմնադրութեան առաջին տարիներուն, Ճեմարանի քանի մը հազար լիբ. ոսկիի ելեւմուտ միայն ունէր. այսօր այդ գումարը հասած է հարիւր հազարի, վաղը կրնայ բարձրանալ հարիւր յիսուն հազարի, երկու հարիւր հազարի:

Անգամ մը եւս կը հարցնենք. — Ո՞ւր կ'երթայ Համազգայինի Փալանճեան Ճեմարանը:

Ե՞տ կ'երթայ թէ առաջ:

Իր գոյութեան սկիզբէն մինչեւ հիմա, շուրջ քսանըհինգ տարուան մէջ, Ճեմարանը տուած է 150 շրջանաւարտներ: Ամէն տարի այս թիւին վրայ կ'աւելնան նորերը, տասնով, քսանով:

Իբրեւ հիմ ընդունելով այս համեմատութիւնը, կէս դարու ընթացքին Փալանճեան Ճեմարանը ազգին տուած պիտի ըլլայ շուրջ 300 շրջանաւարտներ: Եթէ ընդունինք նաեւ, որ աւարտականներուն երկու երրորդը, նոյնիսկ մէկ երրորդը պիտի յօժարի նուիրուիլ մտաւորական ասպարէզի, դառնալով ուսուցիչ, գրող, հանրային գործիչ, հրապարակագիր, ուրեմն յիսուն տարուան ընթացքին, միայն Փալանճեան Ճեմարանը, միայն Միջին Արեւելքի մէջ, հասցուցած պիտի ըլլայ 100–200 նոր պահակներ, նոր զինուորեալներ, վառ պահելու համար Լուսաւորչի կանթեղը:

Ո՞ւր կ'երթայ ուրեմն Համազգայինը. Ե՞տ թէ առաջ:

Ի՞նչ է, իրականին մէջ, Ճեմարանի հետապնդած հիմնական նպատակը. — պատրաստել ոչ միայն կեանքի համար գործօն անհատներ, գիտակից ու պարտաճանաչ քաղաքացիներ, կրթուած ու զարգացած հայ երիտասարդներ, այլ եւ, այլ մանաւանդ ազգային ոգիով տոգորուած որակեալ հայ մտաւորականներ:

Գաղութներու մէջ մենք նախակրթարանի պէտք ունինք հայ այբուբենը սորվեցնելու համար ազգին զաւակներուն: Բայց ճեմարաններու պէտք ունինք այդ այբուբենը սորվեցնողներ պատրաստելու համար:

Ի՞նչ բանի կը ծառայէ ունենալ միայն սորվողներ, երբ չկան սորվեցնողներ:

Ի՞նչ բանի կը ծառայէ ունենալ միայն սորվեցնողներ, երբ սորվողներ չկան:

Նախակրթարանները անհրաժեշտ են սորվողներ հասցնելու համար:

Բայց ճեմարանները անհրաժեշտ են միաժամանակ թէ սորվողներ եւ թէ սորվեցնողներ հասցնելու համար:

Այս նպատակին կը ձգտի Ճեմարանը, ինչպէս երէկ, նաեւ այսօր եւ վաղը:

Իր տեղեկագրին մէջ՝ Ճեմարանի տնօրէնը, Ս. Վրացեան, կ'ըսէ, ի միջի այլոց. «Ճեմարանի տնօրէնութեան մտահոգութեան գլխաւոր առարկան կը մնայ Ճեմարանի կրթական որակը: Մեր մտածումները կ'երթան երկու ուղղութեամբ. Ա) աւելի եւս բարձրացնել Ճեմարանի ուսման մակարդակը, Բ) ստեղծել յատուկ հայագիտական բաժին որակեալ հայագէտներ պատրաստելու նպատակով:

«Բարձր հայագիտութիւնը այսօր, կարելի է ըսել, կանգ է առած արտասահմանի մէջ: Հայագիտական կեդրոնները — Փարիզ, Վենետիկ, Վիեննա, Գերմանիա — գրեթէ դատապարտուած են ամլութեան, պատերազմներու պատճառով: Ողջ մնացած հայագէտներու թիւը նուազած է, եւ նորերը չեն հասնիր: Կ'ուզենք մեր համեստ ուժերը եւս ի սպաս դնել այդ սուր պահանջի գոհացման: Թերեւս իբրեւ նախաքայլ հնարաւորութիւն ունենանք հայագիտական յատուկ դասընթացք մը կազմակերպելու»:

Չի բաւեր միայն մտաւորականներ պատրաստել. պէտք է հայագէտներ պատրաստել մանաւանդ: Ճեմարանի տնօրէնը ինքն ալ կ'ընդունի, որ Համազգայինի կրթական ծրագրին առանցքը հայագիտութիւնն է: Եթէ այսպէս չըլլար, Ճեմարանը գոյութեան իմաստ չէր ունենար:

Լաւ բան է անշուշտ բարձր մտաւորականներ, հանրօրէն օգտակար մասնագէտներ տալ ազգին: Բայց լաւագոյնը որակեալ հայագէտներ պատրաստելն է հիմա, մեր ներկայ պայմաններուն մէջ:

Մեր ուզածն ալ ուրիշ բան չէ, արդէն. վասնզի գիտենք, թէ հայ ազգը մասնագէտներով չապրիր, իր լեզուով կ'ապրի:

Քանի որ հայագիտական կեդրոններ գրեթէ չկան այլեւս դուրսը, գաղութներու մէջ, ընենք այնպէս որ Պէյրութը դառնայ Փարիզի, Վենետիկի, Վիեննայի եւ Գերմանիոյ տեղն ու դերը: Այսինքն հետամուտ ըլլայ որակեալ հայագէտներ պատրաստելու:

Գիտենք, մեզի պիտի յիշեցնեն Աւետարանին խօսքը. «Տուէք մեզի, որպէսզի մենք ալ ձեզի տանք»:

Սակայն «տալու» յանձնառութիւնը միակողմանի չէ, երկկողմանի է: Եւ կրնանք Աւետարանին խօսքը կրկնել զայն մեզի յիշեցնել ուզողներուն:

1954ի առաջին կիսամեակին պիտի տօնուի Համազգային ընկերութեան եւ Փալանճեան Ճեմարանի հիմնադրութեան 25–ամեայ յոբելեանը:

Այս առիթով հայ ժողովուրդը անշուշտ պիտի կատարէ իր նիւթական պարտքը, ինչպէս կատարեց բարոյական պարտքը:

Մենք ալ հիմա կրնանք ըսել Կամպետտայի պէս. «Ես կ'առաջնորդեմ իմ ժողովուրդս, որովհետեւ անոր ետեւէն կը քալեմ»:

Համազգայինը իր ժողովուրդին ետեւէն կը քալէ:

Ժողովուրդն ալ պիտի քալէ իր ետեւէն քալողին առջեւէն...

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐԻ)

ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

●

Անցեալ Յուլիսին Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն եւ Երեւանի կոմիտէները քանի մը միացեալ նիստեր գումարեցին զբաղելու համար օրուան խնդիրներով եւ Բերիայի դաւաճանութեամբ:

«Սով. Հայաստան»էն կ'ամփոփենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, անփոփոխ պահելով կարգ մը հատուածներու շարադրութիւնը.—

Կոմունալ (համայնական) տնտեսութեան նախարար (մինիստր) ընկեր Ն. Թուխիկեան քննադատեց գիւղատնտեսութեան, մասնաւորապէս անասնաբուծութեան ասպարէզին մէջ եղած թերութիւնները:

Կուսակցութեան (պարտիա) Հոկտեմբերեանի եւ Սիսիանի քարտուղարները, Լ. Վարդանեան եւ Ա. Դիլանեան ըսին թէ բոլոր սովետական մարդիկ «զայրոյթ կերպով նշաւակում են բուրժուական վերասերուած, դաւաճան եւ մատնիչ Բերիային, որն ուզում էր կանգնեցնել մեր սոցիալիստական գիւղատնտեսութեան հզօր աճը, մեղնից խլել կոլտնտեսային երջանիկ կեանքը»: —

Կուլտուրայի (Մշակոյթ) նախարար Զ. Գրիգորեան մատնանշեց կուսակցութեան գաղափարական աշխատանքի լուրջ թերութիւնները: Եւ մասնաւորապէս շեշտեց.

— «Անհրաժեշտ է առանձնայատուկ ուշադրութիւն նուիրել մեր մարդկանց սովետական կենարար հայրենասիրութեան ոգով դաստիարակելու հարցերին, շարունակ ամրապնդել մեր երկրի ժողովուրդների բարոյական – քաղաքական միասնութիւնն ու բարեկամութիւնը: Մեր խնդիրն է վճռականապէս պայքարել անհատի պաշտամունքի ամէն տեսակ դրսեւորումների դէմ, անդուլ կերպով կատարելագործել կոլեկտիւ (հաւաքական) ղեկավարութեան մեթոդները»:

«Մարքս – Էնգէլս – Լենինի ինստիտուտի Հայկական ֆիլիալի դիրեկտոր Վ. Աւետիսեանը եւ Հայաստանի սովետական գրողների միութեան քարտուղար Գ. Բորեան յայտարարեցին թէ «դժուար է պատկերացնել աւելի նողկալի ու զզուելի յանցագործութիւն, քան Բերիայի ուխտադրուժ գլխաւորութիւնները, որոնց նպատակն էր ջլատել սոցիալիստական պետութեան հզօրութիւնը: Մեր պարտիայի կենտ. կոմիտէի իմաստունութիւնն ու վճռականութիւնը սոսր թշնամուն հնարաւորութիւն չտուեցին իրականացնելու սեւ գործը»:

Այս առթիւ Աւետիսեան դիտել տուաւ թէ Մարքս – Էնգէլս – Լենին – Ստալինի ուսմունքի տիրապետման նկատմամբ ըստեղծագործական մօտեցումը մի շարք դէպքերում փոխարինւում է դոգմատիզմով եւ տիրացուականութեամբ»: Իսկ Բորեան դիտել տուաւ թէ Հայաստանի սովետական գրողներու միութեան մէջ որոշ յաջողութեանց հետ «կան նաեւ լուրջ թերութիւններ»: Գրողներու միութեան վարչութիւնը «ներփակւում է նեղ շրջանակների մէջ, հազուադէպ է հաւաքում գրողներին, չի ծաւալում կարծիքների լայն փոխանակում, սկզբունքային քննադատութիւնը եւ ինքնաքննադատութիւնը»:

Լուսաւորութեան (կրթական) նախարար Ս. Միքայէլեան քննադատեց կուսակցութեան դերադաս մարմիններու անբաւարար աշխատանքը՝ գիւղատնտեսութեան եւ անասնաբուծութեան զարգացման մէջ: Մատնանշեց նաեւ կարգ մը թերութիւններ դպրոցներու դաստիարակչական աշխատանքի մէջ՝ «կոմունիստական» տեսակէտով:

Երեւանի քաղաքային կոմիտէի քարտուղարը՝ Ա. Յարութիւնեան ըսաւ թէ «Հայաստանի բոլոր աշխատաւորները լի են ատելութեամբ ու արհամարհանքով

«ԿԻԿԵՐՈՆ»Ի ԳԱՂՏՆԻՔԸ

★

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նկատելով որ այլեւս դադրած էի մտածելէ անգլիական դեսպանատան սպասաւորի մասին, մտքի կը նախապատրաստէի փոքր ընդունելութիւնը, զոր պիտի սարքէի ծննդեանս տարեդարձին առթիւ:

Յանկարծ մտաբերեցի թէ ժամանակին իմացած էի թէ անգլ. դեսպանը սպասաւոր մը ունէր, որ շատ լաւ կ'երգէր ու երբ դեսպանը բարեկամական ընդունելութիւն կը սարքէր դեսպանատան մէջ, սպասաւորը կ'երգէր ու դեսպանը դաշնակով կ'ընկերանար անոր:

Արդեօ՞ք այս մարդն էր որ կ'առաջարկէր ծախել իր տիրոջ գաղտնի վաւերաթուղթերը:

Դեսպանատուն դարձիս անակնկալի մատնուեցայ: Գրասեղանիս վրայ գտայ Ռիպէնտրոփի պատասխանը:

Ահա թէ ինչ կը գրէր.—

«Դեսպան Ֆոն Փափէնին: Անձնական – խիստ գաղտնի: Ընդունիլ բրիտանական դեսպանատան սպասաւորին առաջարկը, նախազգուշական բոլոր միջոցներով: Յատուկ թղթաբեր մը Անգարա կը հասնի 30 Հոկտեմբեր, կէսօրէն առաջ: Վաւերաթուղթերը ստանալէ վերջ, տեղեկագրի կը սպասեմ»:

Անմիջապէս կանչեցի Մոյցիսը: «Այս մասին ուրիշներ որոշում տուին» ըսի եւ երկարեցի Ռիպէնտրոփին գիրը:

Կարդացած պահուն, դէմքին վրայ գոհունակութեան նշան չտեսայ: Կը հասկնար, ինչպէս նաեւ ես, թէ բարդ ու դժուար խնդրոյ մը առջեւ կը գտնուէր:

Բայց մտավախութիւն չյայտնեց: Ընդհակառակն, ըսաւ թէ սպասաւորին հետ հանդիպում կարգադրած էր:

— Վաղը երեկոյ պիտի հեռաձայնէ՝ ժամադրութիւն նշանակելու համար: Ըսաւ թէ անունը Փիէռ է եւ պիտի հարցնէ թէ Պերլինէն ինչ հրահանգ ստացուած է: Եթէ ժխտական պատասխան տամ, խնդիրը փակուած պիտի նկատուի: Եթէ «այո» ըսեմ, հանդիպումները պիտի շարունակենք համաձայնելու համար:

Մոյցիս ըսաւ նաեւ թէ սպասաւորը կը մերժէ որեւէ հանդիպում Յէնքէին տունը, զոր կը նկատէ խիստ վտանգաւոր:

Համաձայնած էին հանդիպիլ դեսպանատան պարտէզին նկուղը, ուր կը գտնուէին պարտիզպանին գործիքները:

Դիտել տուի Մոյցիսին թէ ժամադրավայրը շատ վտանգաւոր կը թուէր ինծի: Համամիտ եղաւ, բայց աւելցուց թէ նոր ժամադրավայրը որոշելու միջոց չկար:

Յաջորդ առտու հասաւ Ռիպէնտրոփի թղթաբերը եւ յանձնեց անգլիական թղթադրամներու մեծ ծրար մը: 50, 20 եւ 10նոցներու տրցակներ էին, բոլորովին նոր, բնաւ չգործածուած: Պէտք է խոստովանիլ թէ մտքէս անցաւ թէ անոնք կեղծ էին:

Զանոնք փոխադրելու համար մեծ պայուսակ պէտք էր:

Նոյն երեկոյեան ժամը 3ը անց, Մոյցիս դարձեալ գրասենեակս եկաւ:

Ինծի թուեցաւ թէ մեծ ջանք կ'ընէր ներքին խռովքը պահելու: Բայց ձայնը թեթեւ մը կը դողար:

— Սպասաւորը հեռաձայնեց: Ժամը 10–ին պիտի հանդիպէինք:

Ջանացի զինք հանդարտեցնել: Պարտականութիւն ունէի կարգ մը ազդարարութիւններ ընել իրեն:

— Եթէ գործը բարդանայ, կը վախնամ որ քեզ պիտի չկրնամ պաշտպանել: Ընդհակառակն, երբ դեսպան ստիպուած պիտի ըլլամ մեղադրել ու պիտի յայտարարեմ թէ խնդրին մէջ որեւէ դեր ունեցած չեմ:

Մտքիս մէջ կասկած ունէի թէ խորհրդաւոր սպասաւորը մի գուցէ կը հետապնդուէր Ինթելիճենս Սըրվիսէն: Գիտէի թէ Անգլիացիները, եթէ հարիւր առ հարիւր վստահութիւն չունենան, դեսպանատան մէջ պաշտօնեայ չեն պահեր:

Չուզեցի աւելի մեծ տագնապներու մատնել Մոյցին իմ կասկածներովս: Իրեն յանձնեցի թղթադրամի տրցակները եւ ըսի որ համրէ:

Համրեց: Ճիշդ քսան հազար սթերլին: Թերթի մը մէջ ծրարեց ու մեկնեցաւ:

«Կիկերոնի ձեռնարկը» սկսած էր:

ՖՐԱՆՑ ՖՈՆ ՓԱՓԷՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

★

Թուրք մամուլը կը շարունակէ մեկնացումներ հրատարակել «Միլլէթ» կուսակցութեան մասին որ օրէնքէ դուրս հռչակուած է, իբրեւ յետադիմական :

« Ենի Սապահ» խմբագրականի մը մէջ կը գրէ ·

— « Միլլէթ կուսակցութեան մէջ պալար մը կար եւ անհրաժեշտ էր նշդրակել զայն: Շատեր կը գանգատէին թէ կուսակցութիւնը հաւատարիմ չի մնար յեղաշրջումի կանոններուն, իսկ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը զայն կ'ամբաստանէր իբր լեզուադար եւ խաւարամիտ կազմակերպութիւն :

Առաջին օրերուն, վարչապետ Ատնան Մենտերէս կը հաւաստէր թէ երկրին մէջ յետադիմութիւն չկայ, բայց յետադային լեզուն փոխեց, մանաւանդ Մանիսայի ճառին մէջ որոշակի ըսաւ թէ Միլլէթ կուսակցութիւնը կրօնքը քաղաքականութեան գործիք կ'ընէ: Նոյն պահուն վէրքը պայթեցաւ Միլլէթ կուսակցութեան ծոցէն եւ զանգուածային հրաժարումները ծայր տըւին: Ուրեմն ներքին եւ ինքնաբեր պոռթկում մըն է որ կը զարգանայ Միլլէթ կուսակցութեան մէջ, որ պէտք ունէր այսպիսի զտումի եւ հաշուեյարդարի մը»:

« Սօն Փօսթա»ի մէջ Սէլիմ Րակըպ էմիճ կը գրէ ·

— Ահաւասիկ քաղաքական ողբերգութիւն մըն ալ: Միլլէթ կուսակցութիւնը, որ այժմէն ինքզինքը թեկնածու ցոյց կուտար 1954ի պետական իշխանութեան, անգամ մը եւս հաստատեց թէ շատ հեռու է այդպիսի դիրքէ մը եւ ինքնաքանդումի ճամբուն մէջ մտաւ: Ինչպէս գիտենք, այդ կուսակցութեան հիմնադիրները իրենց ծանօթ կիրքերով եւ ախորժակներով հեռացան Դեմոկրատ կուսակցութենէն, աւելի ճիշդը ըմբոստութեան դրօշ պարզեցին աւանդութեան եւ օրինապահութեան դէմ :

Վիրաբուժական գործողութիւն մը անհրաժեշտ դարձած էր, որովհետեւ իբրեւ Միլլէթական քով քովի եկած այդ մարդոց միակ նպատակն էր քարուքանդ ընել Դեմոկրատ կուսակցութիւնը եւ ի գին ամէն բանի իրենց բաղձանքներուն տիրանալ :

Ամէնէն վերջ շահագործեցին «յետադիմութիւնը», մոլեռանդներու տկարութիւնները գրգռելով եԱթաթիւրքիաչխատանքներուն դէմ լեզու երկարելով: Ծուղակ լարեցին ամբողջ ժողովուրդին դէմ, հին տառերու, փէսին, «չարչաֆ»ին, «էնթարի»ին ուրուականները ցցելով: Մենք տարբեր ճամբու մը ուղեւորներն ենք սակայն: Անոնք որ կ'անջատուին Միլլէթէն եւ նոր ճանապարհ մը կը փնտռեն իրենց, միշտ պիտի արժանանան մեր համակրութեան :

« Հիւրրիյէթ»ի մէջ Սէտատ Սէմավի կը գրէ ·

— Միլլէթ կուսակցութիւնը նմանեցաւ իրիկուան արեւին, այսինքն չշլացուց մեր աչքերը, չտաքցուց մեզ, եւ հիմա փոռւած է անկենդան: Ըստ մեզ Ինէօնիւի կուսակցութիւնը Աթաթիւրքէն ժառանգած իր յեղաշրջումներով առոյգ եւ աշխոյժ կը մնայ եւ դարձեալ թեկնածու է ապագայ իշխանութեան :

Այս ճշմարտութեան վերջին պահուն անդրադարձաւ նաեւ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը եւ փարեցաւ մեր յեղաշրջումներուն: Միլլէթ կուսակցութեան այս վախճանը Թուրքիոյ քաղաքական պատմութեան համար գեղեցիկ օրինակ մը, դաս մըն է: Ով որ խելք ունի պէտք է խըրատուի »:

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս գրած ենք ժամանակին, առենէ մը ի վեր բուռն պայքար կը մղուի «Վաթան»ի խմբագրապետ Ահմէտ էմին Եալմանի դէմ, որ անցեալ տարի մահափորձի ենթարկուեցաւ եւ որ կ'ամբաստանուի նաեւ իբրեւ կուսակից անկախ Հայաստանի ...

« Ենի Սապահ » պատկերազարդ յաւելուած մը հրատարակած էր ի փառս Եալմանի, զոր կ'ամբաստանէր իբրեւ «անկախ Հայաստանի, «ինքնավար Քիւրտիստան»ի, « ամերիկեան հոգատարութեան » եւ դեռ չենք գիտեր ինչ գաղափարներու եւ ծրագիրներու պաշտպան եւ ախոյեան :

Ուրիշ յօդուածով մը »Ենի Սապահ » կը գրէ ·

— Այս մարդը անպատկառութիւնը այնքան առաջ տարեր էր որ յանդգնութիւնը ունեցեր էր իր ստորագրութեամբ գրելու թէ Թուրքերը չեն կրնար իրենք զիրենք վարել: Եալման, որ ալ պէտք չէր նայեր Թուրք ազգին երեսը, կը շարունակէ իր խեղաթիւրումները, եւ կը գրէ թէ մենք նպատակ ունինք եղեր իր դէմ Մալաթիոյ նոր դաւադրութիւն մը սարքելու, ոճրափորձի դատավարութեան նախօրեակին ամբաստանեալներուն ի նպաստ մթնոլորտ մը ստեղծել, դատաւորներուն վրայ ազդել: Մեր նպատակը ուրիշ բան չէ եղած, բայց եթէ պատռել Եալմանի դիմակը :

Եալման չի հաւատար Թուրքին անկախութեան, ինչպէս չի հաւատար Թուրք արդարութեան: Ինք չէ՞ր որ համայնավար Նազըմ Հիքմէթի դատապարտութիւնը սեւ խարան մը նկատեց ոչ միայն Թուրք արդարութեան, այլեւ քսան միլիոն թրքութեան ճակտին զարնուած :

Ահմէտ էմին Եալման ալ կը գրէ «Վաթան»ի մէջ·— « Ենի Սապահ» իր սեւ ու մոլեռանդ հոգին երեւան բերաւ անմիջապէս: Ապացո՞յց կ'ուզէք ,— Միլլէթ կուսակցութեան վերջին քայքայումը: Բոլոր յեղաշրջական եւ պատուաւոր Թուրք թերթերը ուրախացան տեսնելով որ Միլէթ կուսակցութենէն յեղաշրջական տարրերը կը հեռանան եւ մոլեռանդները այդ օճախը կը փլի :

Միակ թերթ մը, « Ենի Սապահ» անունով, սուտ բանից եւ իր հակայեղաշրջական գոյնը ցոյց տուաւ :

Այս թերթն է որ դուրսէն ներածուած մանրէները կը հաւաքէ ,երկրին մթնոլորտը պղտորելու եւ թունաւորելու համար : Այս թերթն է որ «Հադրէթի Մուհամմէտ» անուն թերթօն մը հրատարակելով, անպատկառութիւնը կ'ունենայ ամէնէն գռեհիկ եւ լպիրշ նկարներով զարդարելու զայն :

Մեր երկրին մէջ հրձիգութիւններ կը փորձուին տակաւին, մոլեռանդներու եւ խաւաճաններու կողմէ, ընդդէմ մեր յեղաշրջական վարչաձեւին ,ազատութեան եւ ժողովրդապետութեան: Անոնց դէմ ակն ընդ ական քաղաքականութիւն մը պէտք է եւ կարելի չէ զանոնք մասնակի յանցանքներ նկատել: Շիւքրիւ Պապան թող չմոռնայ թէ զինադադարի տարիներուն մոլեռանդներուն պետն էր եւ ղեկավարը «Քիւրտ Բարձրացման Միութեան»: Ա՞յս անոպաներն են որ հիմա քանդել պիտի ուզեն Թուրք ազգին ժողովրդավար եւ ազատական խոյանքները» :

դէպի պարտիայի եւ ժողովրդի սոսր թշնամի Բերիան, որ փորձում էր զանազան չարանենգ միջոցներով խախտել սովետական ժողովուրդների միասնութիւնն ու բարեկամութիւնը»: Յետոյ շեշտեց թէ անհրաժեշտ է շարունակել անխնայ պայքարը «կապիտալիզմի ամէն տեսակի մնացուկների դէմ, բուրժուական նացիոնալիզմի դրսեւորումների դէմ»:

Կեդր· Կոմիտէի քարտուղար Հ· Մարտիրոսեան իր ճառը նուիրեց աշխատաւորների ինտերնացիոնալ (միջազգային) դաստիարակութեան հարցերին»: Այս առթիւ ըսաւ թէ «ժողովրդի եւ կուսակցութեան թշնամի Բերիան »կը ձգտէր քայքայել Խ· Միութեան ժողովուրդներու բարեկամութիւնը, «ակտիւացնել բուրժուա - նացիոնալիստական տարրերին »: Ճառախօսը իր կարգին մատնանշեց «լուրջ թերութիւններ աշխատաւորներու միջազգային դաստիարակութեան ուղղութեամբ»: Քննադատեց նաեւ մամուլը, անբաւարար գտնելով անոր աշխատանքը : « Անհրաժեշտ է որ մեր թերթերը աւելի շատ գրեն եղբայրական ռեսպուբլիկաների յաջողութիւնների, անոնց առաջաւոր մարդոց մասին »:

Մինիստրների Սովետի նախագահ (վարչապետ) Ա· Քոչինեան իր կարգին դատապարտելով «սոսր դաւաճան Բերիան», կանգ առաւ արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան «մի շարք լուրջ թերութիւնների վրայ»:

Խօսեցան ուրիշներ ալ, եւ ի վերջոյ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը ճշդէ «պրակտիկ միջոցառումներ ռեսպուբլիկայի պարտիական կազմակերպութիւնններների կողմից առաջադրուած խնդիրների կենսագործման ուղղութեամբ »...

ՍՈՒՐԻՈՅ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

★

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՑ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՆ ԱԼ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՆ

Դամասկոսի պաշտօնաթերթը հրատարակեց ընտրական օրէնքը, որ կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները ·—

Նոր օրէնքը կը նախատեսէ մէկ երեսփոխան իւրաքանչիւր 50 հազար բնակիչի համար· նախկին օրէնքով՝ իւրաքանչիւր 30 հազար բնակիչի մէկ երեսփոխան:

Նոր օրէնքով զինուորականները չեն կրնար քուէարկել: Նախկին օրէնքով, ընտրելի ըլլալու համար 30 տարեկան պէտք էր ըլլալ· ներկայ օրէնքը 25ի իջեցուցած է այդ սահմանը:

Ներկայ օրէնքը իրաւունք կուտայ Սուրիոյ բոլոր համայնքներուն՝ իրենց ներկայացուցիչները ունենալ Խորհրդարանին մէջ: Երեսփոխաններուն թիւը 114էն իջած է 65ի: Երեսփոխաններու համեմատական բաժանումը պիտի կատարուի երեսփոխանական ընտրութիւններէն քսան օր առաջ: Ընտրութեանց թուականը պիտի ճշդուի 15 Սեպտեմբերէն առաջ: Ընտրական նոր օրէնքին համաձայն, ընտրութիւնները պէտք է տեղի ունենան առաւելագոյն երեք ամսուան ընթացքին, 10 Յուլիսի Սահմանադրութեան հանրաքուէի թուականէն սկսեալ: Կիները իրաւունք ունին ընտրելու եւ ընտրուելու, այրերու հաւասար իրաւունքներով եւ պարտականութիւններով :

Նոր օրէնքին համաձայն, հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան պիտի հսկէ Ազգային Գերագոյն Մարմինը, բաղկացած՝ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահներէն եւ անդամներէն:

Միւս կողմէ՝ օրինաւորապէս կազմուած քաղաքական կուսակցութիւնները, նոր օրէնքին համաձայն, կրնան ընտրական քարոզութիւն կատարել· այս պարագան ենթադրել կուտայ, որ քաղաքական կուսակցութիւններու շուրջ պատրաստուող օրէնքը շուտով լոյս պիտի տեսնէ :

Ներքին գործոց նախարար Նուրի Իպիշ, լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին, ընտրական նոր օրէնքին պատճէնները տուաւ տեղացի եւ օտար լրագրողներուն: Նախարարը յայտարարեց, թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան կատարելապէս ազատ մթնոլորտի մը մէջ եւ թէ կիները կրնան իրենց թեկնածութիւնը ներկայացնել իբրեւ երեսփոխան, եթէ նախակրթութեան եւ կամ անոր համարժէք վկական մը ունին :

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

— Ինչո՞ւ զիս խաբեցիր, Ռեբեկա :

— Դրամի պէտք ունէի :

— Դրամի՞ համար: Ուրեմն խնդիրը կը դադրի անհաւատարմութիւն կամ չնութիւն ըլլալէ, եւ կը դառնայ առուտուր ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

« Բոլորն ալ ծանօթ է թէ ես ականջալուր եղած եմ խօսակցութեան մը՝ գնդապետ Արպընթնոթի եւ Օր· Տեպենհամի միջեւ: Այդ խօսակցութեան ընթացքին գնդապետը «Մէրի» կոչած էր Օր· Տեպենհամը, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ անոնք բաւական մտերմութիւն ունէին իրարու հետ: Մինչդեռ մեր ներկայութեան այնպէս կը ձեւացնէին թէ գիրար նոր ճանչցած են :

« Քանի մը խօսք ալ ոճրին ժամին մասին: Նախ ըսեմ թէ շատ զարմացայ երբ Րեչէթի գիշերանոցին գրպանէն գտանք ժամացոյց մը, ի՞նչ պէտք ունէր զայն հոն պահելու, երբ անկողնին քով ժամացոյց կախելու մասնաւոր տեղ մը շինուած է արդէն: Առաջին իսկ վայրկեանէն հասկըցայ թէ ժամացոյցը ոճիրը գործուելէ վերջ ոճրագործին կողմէ դրուած է հոն: Ուրեմն ոճիրը ժամը մէկը քառորդ անցած չէր գործուած: Աւելի կանո՞ւխ գործուած էր արդեօք: Պ· Պուք կ'ըսէ թէ ժամը մէկին քսաներեք մնացած սպաննուած է Րեչէթ, այդ վայրկեանին ես լսած էի աղաղակ մը Րեչէթի բաժնեակէն, բայց եթէ Րեչէթ քունի դեղ առած էր, չէր կրնար պօռացած ըլլալ, իսկ եթէ արթուն էր պիտի կարենար ինքնապաշտպանութեան դիմել, այդ տեսակ նշան մը չտեսանք իր բաժնեակին մէջ:

« Յիշեցի նաեւ Մաքքուինի խօսքը թէ իր տէրը օտար լեզու չէր գիտեր: Այն ատեն հասկցայ թէ ժամը մէկին քսաներեք մնացած կատակերգութիւն մը սարքուած էր զիս խաբելու համար: Ոճրագործը գիտէր թէ պիտի յիշէի Րեչէթի Ֆրանսերէն չգիտնալը եւ այն եզրակացութեան պիտի յանգէի թէ ոճրագործն էր պաշտօնեային հետ խօսողը եւ պիտի ենթադրէի ուրեմն թէ Րեչէթ արդէն իսկ մեռած է· Բայց ես վստահ եմ թէ ժամը մէկին քսաներեք մնացած Րեչէթ ողջ էր եւ կը քնանար, թմրեցուցիչի ազդեցութեան տակ :

«Ո՞ր ժամուն գործուեցաւ ոճիրը: Իմ կարծիքովս Րեչէթ ժամը երկուքին ըսպաննուած է, բայց որո՞ւ կողմէ ...

Փուարօ լռեց եւ ակնարկը կարգաւ բոլորին դէմքին վրայ պտտցնելէ յետոյ շարունակեց դանդաղօրէն ·

— Երբ ձեր վկայութիւնները կը լսէի գիտեցի թէ իւրաքանչիւր վկայ կը պաշտպանէր ուրիշ մը զոր երեւութապէս չէր ճանչնար: Այսպէս Մաքքուին կը վկայէր թէ գնդապետ Արպթնոթ իր քովն էր, այս երկուքը ըստ երեւոյթի չոգեկառքին մէջ ծանօթացած էին, անգլիացի սպասաւորը ի նպաստ խօսեցաւ հրամանատարին վկայութիւն տըւաւ, չուէտացի կինը՝ Օր· Տեպենհամի համար էն·: Ասիկա ամէնէն տարօրինակն էր եւ կայծակի նման տեսայ իրականութիւնը: Մէկ հոգի չէր ոճրագործը, բոլորդ ալ դեր ունեցած էիք այս գործին մէջ: Կարելի չէր դիպուածի վերագրել Արմսթրոնկներու հետ կապ ունեցող այսքան անձերու միասին ճամբորդելը: Յիշեցի գնդապետ Արպթնոթի մէկ խօսքը · — « Կը հաւատամ «ժիւրի»ի մասնակցութեամբ կատարուած դատավարութեան» : Ժիւրին կը բաղկանայ տասներկու հոգիէ: Տասներկու ճամբորդներ կային այս վակոնին մէջ եւ Րեչէթ դաշոյնի տասներկու հարուածներ ստացած էր:

Րեչէթ յաջողած էր արդարութեան ճիրաններէն խոյս տալ Ամերիկայի մէջ : Տասներկու ճամբորդները որոշած էին զայն դատել եւ մահավճիռը գործադրած էին: Իւրաքանչիւր անձ յաջողութեամբ կատարեց իրեն վստահուած դերը: Այնպէս մը կարգադրուած էր որ ոստիկանութեան կասկածները չկեդրոնանան մէկ հոգիի վրայ :

Ահաւասիկ այս լուծումը կը բացատրէ բոլոր երեւոյթները: Վէրքերուն իրարմէ տարբերութիւնն ալ կը լուսաբանուի հիմա, ամէն ոք դաշոյնի հարուած մը իջեցուցած է: Ոմանք ուժով, ոմանք տկար :

Պ· Հարտման ստած էր երբ ինծի կը պատմէր թէՐէչէթ իր պաշտպանութիւնը խնդրած է, իսկ «փոքրակազմ կնոջական ձայնով մարդը» անգոյ արարած մըն է եւ ճամբորդներէն ոչ ոքի կը նմանի :

Իբրեւ զէնք դաշոյնը ընտրուած է, որովհետեւ բոլորն ալ կրնան գործածել զայն, աւելի ըլլալով աղմուկ ալ չի հաներ: Իւրաքանչիւր ճամբորդ իր կարգին, մութին մէջ, անցած է Տիկին Հապըրտի բաժնեակէն Րեչէթի բաժնեակը եւ հարուած մը իջեցուցած: Այս կերպով պիտի չգիտնային թէ որուն հարուածը սպաննած է Րեչէթը :

Եթէ դէպքերը շարունակէին իրենց սովորական ընթացքը, ճամբորդներէն մէկ քանին պիտի վկայէին թէ «փոքրակազմ, կնոջական ձայնով մարդ մը» իջած էր չոգեկառքէն Պրոտի կայարանը: Սակայն ձիւնամրրիկը հաշիւն մէջ չկար: Երբ տեսան թէ ստիպուած են իրենց ծրագիրը փոփոխութեան ենթարկել, որոշեցին ալ աւելի դժուարացնել քննութիւնները երկու շինծու փաստեր ձգելով Րեչէթի բաժնեակին մէջ· — Ծխամորճ մաքրելու գործիք մը, որ կ'ամբաստանէր գնդապետ Արպըթնօթը ,եւ որուն Րեչէթի հետ ունեցած կապը գրեթէ անկարելի էր գտնել եւ թաշկինակ մը որ իշխանուհի Տրակոմիրովի կը պատկանէր: Իշխանուհիէն ալ պիտի չկասկածէինք, նկատի ունենալով անոր տկարութիւնը եւ իր սպասուհիին վկայութիւնը :

(Շար·)

պայթէր Հիրոշիմայի վրայ, յաջորդ Օ-գոստոս 6ին: Հետեւաբար ուխտը հիւլէական շրջանէն առաջ կազմուած է եւ դէպքերը զլած անցած են զայն, գործադրութենէն առաջ: Երկրորդ, ուխտը պակասաւոր է անոր համար որ անոր հեղինակները՝ Նախագահ Րուզվէլթ, վարչապետ Զըրչիլ եւ սպարապետ Սթալին Ազգաժողովը կը նկատէին տեսակ մը երկարաձգում պատերազմական շրջանի եռապետութեան: Ատոր համար էր որ Մ. Նահանգներուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Խ. Միութեան առաջարկները առաջնակարգ հեղինակութիւն մը կը սահծեն Ապահովութեան խորհուրդին: Վեթոյի իրաւունքը կապուած է Ապահովութեան Խորհուրդին եւ ընդհ. ժողովը միայն յանձնարութիւններ կրնայ ձեւակերպել: Եւ երրորդ, Ազգաժողովին Ուխտը պէտք եղածին պէս չի ճշդեր օրէքններու հրատարակումը, ապահովելու համար միջազգային կարգուսարքը»:

Նախարարը եզրակացուց թէ Մ. Նահանգները համաձայն են ընդհանուր խորհրդակցութիւն մը կատարելու՝ Ուխտին վերաքննութեան համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ վարչապետը կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թեհրանի ամերիկեան դեսպանին հետ: Ներկայ էր նաեւ արտաքին գործերու խորհրդականը: Կ'ըսուի թէ խօսակցութեան գլխաւոր նիւթն էր Իրանի ելմտական տագնապը: Մ. Նահանգները տրամադիր են 25 միլիոն տոլար տալու, բայց Իրան 30 միլիոն աւելի կը պահանջէ: Միեւնոյն ատեն խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի միջեւ, անմիջական օգնութիւն մը հասցնելու համար: Երկու երկիրները տրամադիր կ'երեւան վերաքննելու իրենց քաղաքականութիւնը, որպէսզի սովետական ազդեցութիւնը չզօրանայ Իրանի մէջ: Զօր. Զահետի ունկնդրութեան ընդունած է նաեւ ֆրանսական դեսպանը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդարանը լսելով Մոսկուայի հետ կնքուած համաձայնութեանց զեկուցումը, միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը որ կ'առաջարկէ առժամեայ կառավարութիւն մը կազմել, ազատ ընտրութիւններ կատարելու համար ամբողջ Գերմանիոյ մէջ: Վիճաբանութեանց ընթացքին փոխ-վարչապետը, Ուլպրիխտ, բուռն ճառ մը խօսեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին՝ Տոքթ. Ատընաուըրի դէմ, «ամենավատ գերման դաւաճանը» կոչելով զայն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելէն առնելով, կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Հայաստանի մէջ ալ վարչական փոփոխութիւններ կատարուած են: Ի միջի այլոց պաշտօնանկ եղած է առեւտրական նախարարը:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հանրապետութիւններէն բուն Ռուսիոյ գերագոյն խորհուրդին մէջ ելմտական նախարարը չարք մը լուրջ թերութիւններ մատնանշեց, ինչպէս եւ աւելորդ ծախքեր եւ մսխում՝ հում նիւթերու: Միութեան առեւտրական նախարարը, Պ. Ա. Միկոյեան ճառ մը խօսելով պահանջեց զարկ տալ դաստիարակչական աշխատանքին՝ գործակցական վարչութեանց մէջ:

ԹՄԲՐԵՑՈՒՑԻՉ ԴԵՂԵՐՈՒ միջազգային որջ մը երեւան հանուեցաւ Փարիզի մէջ: Ցանցը կ'երկարի մինչեւ Թուրքիա, Իտալիա եւ Ամերիկա:

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ միջազգային կազմակերպութիւնը (ԻՐՕ) վերջնապէս պիտի փակուի Սեպտեմբերին: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ կազմակերպութիւնը աւելի քան մէկ միլիոն տարագիրներ տեղաւորած էր, 700 գաղթակայաններ բացած՝ Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ եւն.: Կազմակերպութեան Փարիզի գրասենեակը, որ անձնագիր ճարած էր 300.000 տարագիրներու, փակուեցաւ անցեալ Յունուարին:

ԱՆԳԱՐԱ հասած է ամերիկեան պատուիրակութիւն մը, որուն գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ զարկ տալ տնտեսական ձեռնարկներու:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ բացառիկ ժողով մը պիտի գումարեն արաբ եւ ասիական պետութեանց ներկայացուցիչները: Բոլորն ալ դժգոհ են Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու բռնած դիրքէն:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ նոր ցնցումներ պատահեցան Յունաստանի Քեֆալոնիա եւ Զանթա կղզիներուն մէջ, քանդելով մնացեալ աւերակները:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Թղթատարական վարչութեան երեք շաբթուան գործադուլը վերջացած ըլլալով, այսօրուընէ սկսեալ կանոնաւորապէս պիտի ղրկուին *Յառաջ*ները:

Մեր փրանսացի պաշտօնակիցներուն հետ, մենք ալ ներողութիւն կը խնդրենք ակամայ յապաղումներուն համար:

Վարչութիւնս ամէն ջանք պիտի թափէ որպէսզի թերթին նախորդ բոլոր թիւերը հասնին ամէն բաժանորդի: Բայց, երբեք շաբաթներու ընթացքին ստեղծուած խճողումը կրնայ տեղի տալ թիւրիմացութեանց, թէ թերթերուն եւ թէ նամակատուներու համար: Թերեւս զոյգ թիւեր ղրկուին մանաւանդ արձակուրդի գացած բաժանորդներուն:

Կը խնդրենք նաեւ այն բաժանորդներէն եւ գործակալներէն որոնք առկախ հաշիւներ ունին, փութացնել իրենց վճարումները: Երկարատեւ գործադուլը դժուարին կացութեան մը մատնած է նաեւ վարչութիւնս, որ ամէն զոհողութիւն յանձն առաւ, թերթին հրատարակութիւնը ապահովելու համար անընդհատ:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳՆԵԼ ԵՒ ԿԱՐԴԱԼ

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ

(Դիմելով հայ գրավաճառներուն)

ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ (1890 – 1950) *Հրատ. Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի: 636 էջ: Ընտիր տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ: Տպ. «Հայրենիք»:*

Հ. Յ. Դ. ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ (1890 – 1950), *կազմեց՝ Ս. Վրացեան: 265 էջ: Տպ. «Հայրենիք»: Պատկերազարդ:*

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ, *Վահան Փափազեան: Ա. եւ Բ. հատոր: Երկու ստուար հատորներ, պատկերազարդ:*

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ, *հրատ. Կեդր. Կոմիտէի, Փարիզ:*

ԴԻՊՔԵՐ ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԷՆ. Գ. Լազեան: 400 մեծադիր էջ: Պատկերազարդ: Տպ. «Յուսաբեր»:

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐ միջնադարեան աշխարհաբար գրականութեան եւ ժողովրդական բանահիւսութեան: *Կազմեց՝ Կ. Սասունի: 524 մեծադիր էջ: Հրատ. Համազգային ընկերութեան: Տպ. Պէյրութ:*

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, կուռ ուսումնասիրութիւն մը՝ վաւերական փաստերով եւ վկայութիւններով: 675 էջ: Գրեց՝ Վ. Նաւասարդեան: Տպ. «Յուսաբեր»:

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Ա. մաս: (Նախնական շրջանէն մինչեւ քրիստոնէութիւն): Գրեց Գ. Գիւզալեան, 372 էջ: *Հրատ. Համազգային ընկերութեան, Պէյրութ:*

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, Ա. հատոր: Հնագոյն շրջաններէն մինչեւ Տիգրան Մեծի կայսրութեան անկումը: *Գրեց՝ Գ. Գիւզալեան, 615 էջ: Տպ. Համազգային ընկ., Պէյրութ:*

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ (պատկերներ, դատումներ եւ ուսումնասիրութիւններ): Գալուստ Անտրէասեանի: *Յառաջաբան Կ. Սասունի: Տպ. Պէյրութ:*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Սեւրանի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Սոնա Խաննեանի՝ իր զաւկին Օր. ՎԻՏԻԱ ԽՍԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ: Ցաւակցութիւն նաեւ բոլոր պարագաներուն:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն «Օհանջանեան» ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286
Le Directeur: SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9
Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամսեայ 1300
Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ՇԱԲԱԹ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ • SAMEDI 29 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7153 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2564

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՂԵՐ ԵՒ ՃԻԳԵՐ

•

Բաւական յուսատու տեղեկութիւններ կը հաղորդէր Հալէպի մեր թղթակիցը իր վերջին գրութեամբ որ հրատարակուեցաւ հինգշաբթի օր։

Թեմին իմաստուն եւ ժրաջան առաջնորդը, Զարեհ եպիսկոպոս, վերջերս շարք մը տեսակցութիւններ ունեցած է Սուրիոյ ներքին, կրթական եւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարներուն հետ (Օգոստ. 12 – 15)։ Իսկ Օգոստոս 16ին ալ, մասնաւոր ժամադրութեան մը վրայ, Հանրապետութեան նորընտիր նախագահին՝ զօր. Շիշաքլիի հետ։

Ինչպէս կը հաստատէր նոյն ինքն առաջնորդը, այս տեսակցութեանց առթիւ թէ երեք նախարարները եւ թէ նախագահը իրենց ջերմ համակրանքը յայտնած եւ բարեացակամ հաւաստիքներ ընծայած են, լուծելու համար հայ համայնքին վերաբերեալ խնդիրներ։

Մեր ընթերցողները ծանօթ են անցուդարձին։

Հրամանագիր – օրէնքի մը (Թիւ 175) տրամադրութեանց համաձայն, դժուարին կացութիւն մը ստեղծուած էր ազգ. դպրոցներու համար։ Դժուարացած էր, նաեւ, հայերէն հանդէսներու, ներկայացումներու եւն. կազմակերպումը, անցեալ Դեկտեմբերէն ի վեր։ (Այս տարի Զատկին աւանդական մարզահանդէսն ալ տեղի չունեցաւ)։

Անմիջապէս դիմումներ կատարուեցան, մասնաւոր տեսակցութիւններով եւ յուշագիրներով։ Եւ կարգ մը թիւրիմացութիւններ հարթուեցան։

Բայց, ժամանակի կը կարօտէր տագնապին ամբողջական լուծումը։

Չորրորդ անգամ էր որ պետական յեղաշրջում տեղի կ'ունենար Սուրիոյ մէջ։

Մինչեւ նոր կարգուսարքին ամրապնդումը՝ քրիստոնեայ համայնքներն ալ — նոյն իսկ Արաբները — կը գտնուէին նոր կացութեան մը առջեւ։ Ուրեմն, ստիպուած էին համբերել։

Այժմ նոր սահմանադրութիւն մը հաստատուած է, նախաձեռնութեամբ «Ազատագրական» կուսակցութեան, որ տիրաբար կը վարէ երկրին ճակատագիրը։

Այդ սահմանադրութեան հիմնական գիծը կը կազմէ համարաբական ոգին, որ կը ձգտի ներդաշնակութիւն հաստատել բաղկացուցիչ տարրերու միջեւ։

Ստեղծուած է նոր մթնոլորտ մը, որ կը պահանջէ արթնութիւն եւ հեռատեսութիւն, ինչպէս ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ։

Նոր Սահմանադրութիւնը կը պարունակէ կարգ մը արդիական տրամադրութիւններ, որոնց գլխաւորն է կիներու քուէարկութեան իրաւունքը (ընտրել եւ ընտրուիլ)։

Միեւնոյն ատեն, կը սեղմէ խորհրդարանին կազմը, 114 երեսփոխաններու թիւը իջեցնելով 65ի։

Այս փոփոխութիւններն ալ կ'ապացուցանեն թէ փորձի շրջան մը բացուած է Սուրիոյ, հետեւաբար փոքրամասնութեանց համար։

Կը մնայ համապատասխան ձեռնարկները կատարել, ազատօրէն օգտուելու համար օրուան պայմաններէն։

Այդ աշխատանքն է որ կը կատարեն Սուրիոյ ազգ. առաջնորդարանը եւ յարակից մարմինները, գլխաւորութեամբ առաջնորդին։

Ամէն տեղ ալ, որեւէ օրէնքի գործադրութեան ատեն, շատ բան կախում ունի վարիչներու տրամադրութիւններէն։

Սուրիոյ մեր ազգ. իշխանութիւնները խորապէս ըմբռնելով այս տարրական ճշմարտութիւնը, սերտ յարաբերութիւններ կը մշակեն պետութեան եւ արաբ ժողովուրդին հետ։

Նոր հողերը նոր ճիգեր կը պահանջեն։

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐՈՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

•

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵՆ ՖՐԱՆՍԱՆ

Ապահովութեան Խորհուրդի Օգոստ. 27ի նիստին մէջ Մ. Նահանգներու պատուիրակը, Հէնրի Լաճ, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը հարկ չի դատեր Ազգաժողովին օրակարգը անցընել Մարոքի խնդիրը, վասն զի «մենք համոզուած ենք որ Մարոքի կացութիւնը չի վտանգեր միջազգային խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը»։

Ամերիկեան պատուիրակը հազիւ հինգ վայրկեան խօսեցաւ։ Այս առթիւ ըսաւ.— «Անկողմնակալութեամբ դիտելով, ամէն մարդ պիտի խոստովանի թէ Ապահովութեան Խորհուրդին դերը խախտելու ամէնէն ապահով միջոցն է քննել ուրիշ ամէն տեսակ խնդիրներ, միջազգային խաղաղութեան եւ ապահովութեան պատըրուակով»։

Բրիտանական պատուիրակը, Կլէտուին Ճեպ, իր կարգին խօսք առնելով ըսաւ թէ Մարոքի կացութիւնը հանդարտ կ'երեւայ նոր Սուլթանին գահակալութենէն ի վեր։ «Ապահովութեան խորհուրդին միջամտութիւնը չի կրնար օգտակար ըլլալ, ընդհակառակն, կրնայ ծանրացնել յարաբերութեանց լարումը։ Նոյն իսկ եթէ վէճ մը կենար Ֆրանսայի եւ Մարոքի միջեւ, չէր կրնար միջազգային հանգամանք ստանալ, ոչ ալ մանաւանդ սպառնալ միջազգային խաղաղութեան եւ ապահովութեան»։ Եզրակացնելով, պատուիրակը յայտարարեց թէ հակառակ է խնդիրը օրակարգ անցընելու։

Այս ճառերէն վերջ, Փաքիստանի ներկայացուցիչը առաջարկեց որ Ապահովութեան Խորհուրդը գոնէ լսէ արաբ եւ ասիական պետութիւնները։ Անգլ. պատուիրակը այս առաջարկին ալ ընդդիմացաւ։

Վիճաբանութիւնները տեւեցին մէկուկէս ժամ։ Յաջորդ նիստը պիտի գումարուի երկուշաբթի օր։ Ինչպէս կ'երեւայ, արաբեւասիական պետութեանց առաջարկը պիտի մերժուի։ Այն ատեն կը մնայ սպասել ՄԱԿի յաջորդ ընդհ. ժողովին, որ պիտի գումարուի Սեպտ. 15ին։ Մինչ այդ, բողոքողները պիտի շարունակեն հետապնդել խնդիրը, նոր բարեկամներ ճարելով։

Իսլամական համաշխարհային խորհրդաժողովը յուշագիր մը ուղղեց Ապահովութեան Խորհուրդի նախագահին, Մարոքի վերջին դէպքերու մասին։ Յուշագիրը, որ 18 կէտերէ կը բաղկանայ, կը խնդրէ Ազգաժողովէն ինքնորոշման իրաւունք տալ Մարոքի ժողովուրդին։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Զօր. Նեկիպ, որ Մէքքէ գացած էր, վերադարձաւ Գահիրէ։

Թերթերը կը գրեն թէ ժողովուրդը Ալմազայի օդակայանին մէջ Հանրապետութեան նախագահը ողջունեց գոչելով, — «Բարի եկար, հաճի Նեկիպ»։ Զօրավարը ժպտեցաւ։ Այս առթիւ պատասխանելով «Ալ Մըսրի» թերթին հարցումներուն, ըսաւ թէ աշխարհակալութիւնն է արաբական աշխարհի վերջին դէպքերուն պատճառը։ Եւ առաջարկեց «միացեալ ճակատ կազմել, որպէսզի յաջողութեամբ պսակուի մեր պայքարը»։ Գնդ. Կամալ Նասըր, որ փոխանորդաբար կը վարէր նախագահութիւնը, զօր. Նեկիպի բացակայութեան ատեն, նախընթաց օր նոյնպէս ճաղկած էր աշխարհակալութիւնը, իբրեւ «թշնամի արաբական աշխարհին»։ Այս առթիւ ըսաւ թէ իսլամական աշխարհը երկու ճամբայ ունի, — նուաստացում եւ ստրկութիւն, կամ կատարեալ միութիւն, պատիւ եւ բարօրութիւն, Թօթափելով աշխարհակալութիւնը»։

Զօր. Նեկիպ ջերմ հաւաստիքներ ստացած է Սէուտի Արաբիոյ վեհապետէն, որ խնդրած է կարեւորութիւն չտալ Ֆարուքի հետ ունեցած յարաբերութեանց։ «Ես չէի գիտեր թէ ան կը դաւաճանէ իր երկրի շահերուն»։ Իրաքեան շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Իպնը Սէուտի այս հաւաստիքներուն, որովհետեւ ան Արաբական Դաշնակցութեան մէջ մերժած էր «իր եղբայր» Ֆարուքի անձնական առաջարկին վրայ։

× Գահիրէի թերթերը կը գրեն թէ մօտերս միացեալ յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակուի, անգլեւեգիպտական բանակցութեանց մասին։

ՆՈՐ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ

•

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ ՊԱՏԺԱԿԱՆ ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

Աշխատանքի վերսկսումը կը շարունակուի։ Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը բանակցութիւններ կը վարէ Սենտիքաներու հետ, գոհացում տալու համար անոնց պահանջներուն։

Մինչ այս մինչ այն, խլրտումներ անպակաս են երկրին զանազան մասերուն մէջ։ Եչ. օր 4–6000 բանուորներ կառախումբերը կեցուցին Ռուանի կայարանին մէջ, բողոքելու համար պատժական տնօրինութեանց դէմ։ Դէպքեր պատահեցան նաեւ Թուլուզի եւ Անժէի մէջ։

Թերթերը կը գրեն թէ Ռուանի դէպքը հետեւանք էր կայարանի երեք պաշտօնեաներու արձակման։ Մնացեալ պաշտօնեաները պահանջեցին վերահաստատել զանոնք։ Երկաթուղիներու վարչութիւնը մերժեց։ Ասոր վրայ կայարանին պաշտօնեաները եւ բանուորները անմիջապէս դադրեցուցին աշխատանքը, գրաւեցին շէնքերը եւ գիծերը, բոլորովին դադրեցնելով երթեւեկը։ Քարափի բանուորներէն ալ շատեր միացան ցուցարարներուն եւ հարկ եղաւ օգնութեան կանչել շրջանի ոստիկաններն ու ապահովութեան պաշտօնեաները։

Ժամը 16.30ին 4000ի հասած էր ցուցարարներուն թիւը։ Դիմացի ափէն բանուորներու խումբեր եկան քակեցին վայրաշարժները։ Այնպէս որ, Ռուան – Փարիզ շոգեկառքը չկրցաւ ճամբայ ելլել ոչ ժամը 17.30ին, ոչ ալ 19ին։ Ջնջուեցան նաեւ Փարիզ – Հավր գծին երկու կառախումբերը։ Նահանգապետը դէպքին վայրը գնաց։ Վերջին պահուն սենտիքաներու պատուիրակները յայտարարեցին թէ կառավարութիւնը կը քննէ բողոքները։ Ասոր վրայ ցուցարարները ցրուեցան։

× Նոյն օրը Անժէի մէջ ալ ընդհարումներ տեղի ունեցան ոստիկանութեան եւ բանուորներուն միջեւ, ժողովէ մը վերջ։ Երեք հազար ցուցարարներ թափօր մը կազմեցին փողոցներուն մէջ, թշնամական կանչեր արձակելով կառավարութեան դէմ։ Նահանգապետին դիւանապետը ունկնդրութեան ընդունած էր պատուիրակութիւն մը, երբ քարեր նետուեցան եւ բազմութիւնը փորձեց խորտակել ցանկապատները։ Երեք ոստիկաններ վիրաւորուեցան, մէկը ծանրապէս։ Ապահովութեան պահակները արտասուաբեր կազ գործածելով յաջողեցան ցրուել ցուցարարները, որոնք նոր ընդհարումներ սարքեցին փողոցներու մէջ։ Բարեկարգութիւնը վերահաստատուեցաւ իրիկուան դէմ։

× Փարիզի կարգ մը արուարձաններուն մէջ ալ թղթատարական պաշտօնեաները Եչ. օր դադրեցուցին աշխատանքը, բողոքելով պատժական տնօրինութեանց դէմ։ Միեւնոյն ատեն, մասնաճիւղերուն մէջ կը պահանջեն արձակել այն կամաւորները որոնք պաշտօնի կոչուած էին, Թղթատարական գործադուլին ատեն»։

× «Իւմանիթէ» կը շարունակէ հրահրել պայքարը, նոր գործադուլներ ծանուցանելով։

× Մարսէյլէն կը հեռագրեն թէ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը հրամայեց դադրեցնել հանրակառքերու գործադուլը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

★

« ՄԵՌԵԼ ՈՒՆԻ՞Ք... »

Երեք շաբթուան գործադուլի ընթացքին, կարելի եղաւ կարգ մը ծրարներ ղրկել գաւառ։

Մամուլի փոխադրութեան ընկերութիւնը, «Մեսաժրի» (նախկին Հաշէթ) յանձն կ'առնէր ղրկել Մարսէյլի, Վալանսի եւն. կայանները, հատավաճառի համար։

Միշտ մտահոգ, վարչութիւնը քանիցս հարցուց ընկերութեան թէ ի՞նչպէս կը ղրկէ, քանի որ երկաթուղին չի բանիր։ Եւ կը հասնի՞ն։

— Ամէն օր կը ղրկենք մեր «քամիոն»ներով, եւ անշուշտ կը հասնին։ Դուք ալ ստուգեցէք։

Վարչութիւնը փորձեց ստուգել, հեռագրով կամ հեռաձայնով։

Երկու սպասարկութիւններն ալ նոյն հարցումը կ'ուղղէին, — «Ստիպողակա՞ն է» (խուժան)։

— Անշուշտ, քանի որ հեռագրել կամ հեռախօսել կ'ուզենք։

= Ի՞նչպէս կ'ապացուցանէք թէ ստիպողական է։

— Այսպէս, այսպէս...

= Անկարելի է։ Մեռել չունի՞ք (տէսէ)։

— Դժբախտաբար ոչ։

Եւ հեռաձայնը կը փակուէր։

Բարեկամ մը Պրիւսէլ կ'երթար։

Փութացինք օգտուիլ առիթէն, պելժիական օդանաւով ղրկելու համար մեր պաշտօնակիցներուն թերթերը, որպէսզի չստիպուին... մեր ոպխտութիւնը հարցնել։

Ամբողջ երեք շաբաթ, վարչութիւնը 3 փրանք անգամ ստացած չէր գաւառի գործակալներէն։

Եւ այժմ անձկութեամբ կը սպասէ թղթակցութեանց ամբողջական վերահաստատման, լուսաբանելու համար հետեւեալ պարագան, — Յետաձգուած վճարումնե՞րը պիտի ստանայ, թէ ճամբան մնացած թերթերուն հաշիւը...

Ատոր համար ալ, հրապարակաւ կը խնդրէ «դիւրացնել իր գործը»։

— Հոգ մի ընէք, Պարսկաստանի Շահը եւ նոր վարչապետն ալ հրապարակաւ կը խոստովանին թէ պետական գանձը պարապ է։

= Անոնք վաղը միւս օր քարիւղ կը ծախեն, կը լեցնեն։ Իսկ մենք եթէ ճամբան մնացած թերթերը վառելանիւթի վերածենք, թէյ մը անգամ չենք կրնար եփել...

— Հոգ մի ընէք, ամէնքն ալ անհամբեր կը սպասեն դիզուած թերթերուն։ Մանաւանդ որ, շատերը նոր կը վերադառնան արձակուրդէն եւ լուր չունին «աշխրքի բաներէն», նոյնիսկ ընդհ. գործադուլին ելեւէջներէն։

ՎԱՀԷ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Այսօր կը լրանայ մեր թերթօնը, «Ոճիր ճեպընթացին մէջ»։

Շուտով ուրիշ վէպ մը նոյն հեղինակէն, որ պիտի կարդացուի նոյն անհամբերութեամբ։

Մինչ այդ, իբրեւ բերան փոխ, վաղուընէ կը հրատարակենք ռուս գրագէտ Ա. ԿՈՒՊՐԻՆԻ մէկ վիպակը Սողոմոն Թագաւորի կեանքէն՝

ՍՈՒԼԱՄԻԹ

ուր բոլորովին տարբեր աշխարհ մը կը պարզուի, յուզումնալից տեսարաններով։

ՄՈՒԹ ԱԿՆՈՑՆԵՐ

●

Ինչպէս կեանքը, առհասարակ, մեր առօրեայ գործերն ալ կարելի է դիտել մէկէ աւելի անկիւններէ :

Լաւատեսները կեանքը կը տեսնեն վարդագոյն ակնոցներով. յոռետեսները՝ մութ, սեւ ակնոցներով: Առաջինները, յաճախ, յուսախաբութեան կը մատնուին. երկրորդները՝ մութը իրենց խառնուածքին մէջ, ոչ միայն կը տառապին հոգեպէս, այլեւ կը տառապեցնեն ուրիշները, շատ անգամ չարիք ալ գործելով ...

Շատեր կան, որ մեր նոր սերունդը եւ անոր ապագան կը դիտեն մութ ակնոցներով. կրնանք ըսել՝ մութ աչքերով, հիւանդագին ըլլալու աստիճան :

Այս անձերը շատ դէշ, շատ աննպաստ կարծիք ունին ուրիշներու մասին, բայց շատ լաւ ու նպաստաւոր կարծիք ունին իրենց մասին: Ուրախ յոռետես են ուրիշներու նկատմամբ, բայց լաւատես իրենց նկատմամբ :

Ունին այն երջանիկ կարծիքը՝ թէ իրենք աւելի պարզ ու յստակ կը տեսնեն. կը կարծեն թէ իրենք աւելի«իրատես են», իրենց ըսածը աւելի անկեղծ է, ճշմարիտ է, իրաւ է:

Մենք ալ սակայն, կը կարծենք, համոզուած ենք թէ այդ պարոնները կը սխալին, չարաչար կը սխալին :

Մենք որ ակնոց չունինք, ոչ վարդագոյն, ոչ ալ մութ, պարզ աչքով կը տեսնենք որ խորապէս կը սխալին բոլոր անոնք, որոնք քանի մը օրինակներ իրարու քով բերելով, գոյները խտացնելով, տխուր երեւոյթները համրելով ,մահացու վճիռներ կ'արձակեն հայ երիտասարդութեան մասին:

Անկէ առաջ արդէն անդրադարձած ենք այս նոյն հարցին երկու խմբագրականով: Ինչպէս այն ատեն, այսօր ալ դիտենք, թէ կան բազմաթիւ ընտանիքներ, ուր հայրերու եւ զաւակներու յարաբերութիւնները այնպէս չեն, ինչպէս պիտի բաղձայինք որ ըլլային :

Կան երիտասարդներ, որոնք իրենց ծնողաց շատ ալ կարեւորութիւն չեն տար. եսասէր են, չունին յարգանք, հաճոյքի ետեւէ են, անփոյթ են ընտանեկան ու ազգային բարքերու եւ սովորութիւններու նկատմամբ. արհամարհական՝ ազգային արժէքներու հանդէպ :

Կան երիտասարդներ, որ չեն հետաքրքրուիր Հայոց եկեղեցիով, հայ երգով. Հայոց պատմութեամբ ու գրականութեամբ: Անտարբեր են հայկ. կեանքին ու երեւոյթներուն մասին:

Կան այս երիտասարդներէն ,եւ ,դժբախտաբար , թիւով բաւական շատ :

Բայց, ով կրնայ ձեռքը խղճին դնելով, պնդել թէ բոլորը, նոյնիսկ մեծամասնութիւնը այդպէս են :

Ո՞վ կրնայ ապացուցանել, թէ նման անզգայ ու անսիրտ, յարգանքէ զուրկ զաւակներ չկան ուրիշ գաղութներու մէջ, մինչ կան առատութեամբ Ամերիկայի կամ Ֆրանսայի մէջ:

Եւ վերջապէս, միայն հա՞յ երիտասարդութեան մէջ կան այդ ծաղիկները ...

Չկա՞ն Ամերիկացիներ, կամ Ֆրանսացիներ: Նայեցէք ձեր շուրջը, եւ ինչ պատկերազարդ պատմութիւններ պիտի պարզուին :

Մեզի՞ տրուած է միայն ամէն մութ գիծ ,ամէն ապերախտ զաւակ եւ ամէն այլասերած երիտասարդութիւն:

Ստորադասութեան ահաւոր զգացում մը կը տառապին մեր բոլոր յոռետես հայրենակիցները, անզգալիօրէն :

Օտարը տաղանդաւոր է. Հայը՝ խեղճ ու անտաղանդ. օտար միտքն ու մշակոյթը բարձր են. մինչ հայկականը՝ նսեմ ու ողորմելի :

Օտար երիտասարդը, տղան ու աղջիկը՝ աւելի լուրջ են, աւելի գեղեցիկ , աւելի երախտագէտ, ընտանիքին ու ժողովուրդին կապուած, քան հայ տղան ու աղջիկը:

Ինչ ողբերգական սխալ, թէ իբրեւ մտայնութիւն եւ թէ իբրեւ իրողութիւն :

Մտէք օտարներուն պարտէզները եւ պիտի տեսնէք թէ ինչ պտուղներ կը հասնին հոն :

Կարելի՞ է դատել ամերիկեան երիտասարդութիւնը, մեր առօրեայ տեսածներէն ու լսածներէն :

Սուրբե՞ր են ամերիկացի կամ ֆրանսացի երիտասարդները. հայրենասէրնե՞ր են անոնք բոլորը, որոնք իրենց ժամանակին մեծ մասը հաճելի ժամանցներու եւ մարզանքներու մէջ կ'անցընեն:

Բայց, սպասեցէք. թող հնչէ ճակատագրական ժամը, եւ այն ատեն կը տեսնէք թէ ինչ կատաղի Ամերիկացիներ են անոնք :

Կ'ուզէ՞ք ճանչնալ ձեր չհաւնած հայ երիտասարդները. դպէք պահ մը անոնց ազգային արժանապատուութեան եւ կը տեսնէք, թէ այդ «պաղ», «ապերախտ» ու «ապազգայնացած » երիտասարդները ինչ անդրադարձում կ'ունենան. ինչ պատկերով կը ներկայանան :

Եւ վերջապէս, ո՞վ զով պիտի մեղադրէ, ինչպէս պիտի ըսէին մեր Հայրերը ... Հայրերը իրենց զաւակնե՞րը թէ զաւակները իրենց հայրն ու մայրը :

Երիտասարդ մը իրաւունք չունի՞ իր ծնողքին երեսին պոռալու: Բարեխիղճ Հայ մը չունի՞ իրաւունք հարցնելու հայ հայրերուն ու մայրերուն .

— Ո՞վ է յանցաւորը: Ինչո՞ւ հայ չմեծցուցիք ձեր զաւակները, ինչո՞ւ հայերէն չսորվեցուցիք, սիրելի չդարձուցիք հայ տունն ու եկեղեցին, հայ երգն ու գիրը : Ինչո՞ւ յարգանք չներշնչեցիք :

Մեր զաւակները, հայ երիտասարդները ապերախտ, կոպիտ, անկիրթ չեն ծնած: Դարձած են, եթէ այդպէս են :

Անոնք արհամարհանքով աշխարհ չեն եկած իրենց հօրը, հայրենիքին, մտքին ու մշակոյթին, հայ կեանքին հանդէպ : Կեանքի մէջ այդպէս եղած են. շրջապատը, շրջապատող անձերը այդպէս դարձուցած , դաստիարակած են զանոնք :

Կարելի՞ է մոռնալ սակայն, որ առաջին շրջապատը՝ տունն է, ընտանիքը. շրջապատող առաջին ու անմիջական անձերը՝ հայ մայրերն ու հայրերն են. առաջին դաստիարակները՝ ծնողքներն են :

Արդ, անոնք որ չեն հաւնիր ու կը քննադատեն մեր երիտասարդութիւնը , թող բարեհաճին ճշդել նախ՝ պատասխանատուութեան իրենց բաժինը :

Անոնք որ արցունք կը թափեն, ախ ու վախ կ'ըսեն այսօր, նախ՝ մոխիր թող ցանեն իրենց գլուխը եւ յետոյ խօսք առնեն :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

« ԱԶԳ. ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ »
ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

●

Թուրքիոյ «Միլլէթ» կուսակցութեան խափանումէն ի վեր, հետեւեալ երեւոյթները պարզուեցան :

1 .— Կը շարունակուի դատական հետապնդումը Միլլէթի դէմ : Խափանեալ կուսակցութեան բոլոր թղթածրարները յանձնուած են դատական իշխանութեան, որ քննութիւններ կը կատարէ, արգիլելու համար Միլլէթէի քաղաքական գործունէութիւնը, կամ, առնուազն, պատժելու համար այդ կուսակցութեան յետաշրջական խմբակի անդամները: Բոլոր երեւոյթները ցոյց կու տան, թէ Միլլէթ կուսակցութիւնը իր վերջին օրերը կ'ապրի :

2 .— Դեմոկրատ կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակը, առանձին ու երկարատեւ նիստի մը ընթացքին, — Յուլիս 1953ին —, քննութեան նիւթ դարձուցած է Միլլէթ կուսակցութեան յետաշրջական գործունէութիւնը եւ կարգ մը վտանգաւոր խմորումներ եւ հասած է այն եզրակացութեան, թէ հարկ է խիստ միջոցներ ձեռք առնել, արգիլելու համար պառակտիչ ու պատեհապաշտ գործունէութիւնը բախտախնդիր կարգ մը տարրերու :

3 .— Իբրեւ անմիջական միջոց ազգային ապահովութեան պահպանումին, որոշուած է ամրան արձակուրդը կրճատել եւ, երեսփ. ժողովի անմիջական գումարումով, բանաձեւել կարգ մը նոր օրէնքներ :

4 .— Մտածումէն անմիջապէս անցնելով գործնական աշխատանքի, Երեսփ. Ժողովը, 18 Յուլիսէն 23 Յուլիս, մշակեց երկու նոր օրինագիծեր, եւ որոշեց .—

Ա) Հետապնդումի ձեռնարկել բոլոր անոնց դէմ, որոնք կրօնը միջոց կը դարձնեն քաղաքականութեան: Նման որեւէ փորձ կ'ենթադրէ բանտարկութիւն եւ ամենախիստ պատիժներ :

Բ) Հետապնդումի ձեռնարկել համալսարաններու մէջ դասախօսող կարգ մը ուսուցչապետներու — պրոֆէսէօր — դէմ, որոնք, օգտուելով համալսարաններու անկախութենէն, իրենց ազատութիւնը չարաչար կը գործածեն եւ քաղաքական ներքին պայքարներու կը միջամտեն, թունաւորելով հանրային կարծիքն ու ուսանողութիւնը :

Ծշդենք անմիջապէս, որ այս վերջին օրինագիծը կը թելադրուի Անգարայի համալսարանի դասախօսներէն պրոֆ. Նիհատ Էրիմի — Հալքեան — եւ Պոլսոյ համալսարանի դասախօսներէն պրոֆ. Շիւքրիւ Պապանի հակադեմոկրատ կատաղի պայքարէն: Առաջինը թէ երկրորդը, իբրեւ աշխատակիցներ «Ուլուս»ի եւ «Ենի Սապահ»ի, անցեալ եւ այս տարի, դրդիչ յօդուածներ հրատարակեցին օրուան իշխանութեան դէմ, օգտագործելով առաւելապէս գիւղացի եւ մոլեռանդ զանգուածներու միամտութիւնը եւ, «գրչի ու գաղափարի ազատութիւն» անունին տակ, դատապարտելով աշխարհիկ նկարագիրը Դեմոկրատականներու կողմէ հաստատուած նոր օրէնքներուն :

Տարակոյս չկայ թէ աթոռի պայքար մըն է, որ տեղի կ'ունենայ,— «փոստ քաւկասը», ինչպէս կը յորջորջեն իրենք, երբ իրենք իրենց հանդէպ անկեղծ ըլլալու փորձ մը կ'ընեն: Եթէ յետադիմական կոչուած տարրերու գործունէութեան եւ պայքարի եղանակները քննութեան ենթարկենք, դիւրաւ կը հաստատենք, որ անոնք յաջողութեան եւ յաղթանակի մը գինովութեամբ միայն յանձնուած են խաւարամիտ ու աղանդամոլ զանգուածներու ընդհանուր տրամադրութիւններուն, եւ, խորքին մէջ, աւելի մեծ անհաւատներ են, քան անկրօնութեամբ ամբաստանուող Դեմոկրատները: Բաւական է ճանչնալ Միլլէթական ղեկավարութիւնը եւ պարագլուխները առանձին ու անկախ այն խմբակցութեանց, որոնք կը վարեն հակադեմոկրատ այս շարժումը: Պատեհապաշտ ու տկար մարդիկ, որոնց հմայքն ու հեղինակութիւնը չանցնիր տղէտ ու նախապաշարեալ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԶՄԱՐԱՂՏԱ
Ա.

Երբ որ կարգը իրեն եկաւ բան մը պատմելու, բարեկամս՝ Էլմասեան, հարուստ ու գեղեցիկ երիտասարդ մը, որուն սիրային արկածները շատ զրուցուած են Բէրայի մէջ, այսպէս խօսեցաւ :

Գեղջուկ աղուորութիւն մըն էր այն յոյն սպասուհիին աղուորութիւնը, որ անցեալ տարի մեր տունն էր:

Մեր փողոցին մէջ, ուր սպասուհիները կը վխտան, մէկ հատիկ էր ինքը. բոլոր խոհարարներուն, ծառաներուն ու նպարավաճառի տղոց երազած աննման աղջիկը :

Անցորդները կը կենային զինքը դիտելու համար, երբ որ չարաթ առտուները, մերկոտն ու վար ծռած, դրան սեմի քարերը մաքրելու կը զբաղէր, ինչպէս որ սովորութիւն էր մեր տանը մէջ :

Այս շինականի ոտքերը պզտիկութեամբ կամ փափկութեամբ չէին կրնար պարծենալ հարկաւ. բայց իրենց աշխատասէր բրտութեանը մէջ աղուոր գիծերու ու վարդ գարշապարի մը շնորհը ունէին:

Այս դիրքով՝ արձակուած ոսկի մազերուն հարուստ խուրձը, հրդեհի մը պէս, իր պարանոցին ճերմակութիւնը կ'այրէր ու երկու կողմէն վար կը թափէր :

Խաժ աչքերը, հակառակ իր գեղջցիի ամօթխած նայուածքին, կամ թերեւս ատոր համար, թովիչ բան մը ունէին երբ որ յառէին վրադ, սաստիկ, գգլխիչ բուրումի մը պէս, որ կը փակչի քեզի եւ ուրկէ չես կրնար եւ չես ուզեր փախչիլ :

Ամէնքը կարծեցին, որ կրցայ իր շնորհները վայելել. սխալեցան:

Զմարաղտան չհաճեցաւ երեսս նայիլ , սակաւախօս աղջիկ մըն էր, ինչպէս կ'ըլլան անոնք, որոնց ուժը իրենց լռութեանը մէջն է:

Օր մը սակայն վրայ հասայ, երբ որ կէս գիշերին, դրան մօտ կը սիրաբանէր մէկու մը հետ. ուզեցի իմ բախտաւոր ոսոխս ճանչնալ. այնպէս մը շարժեցայ, որ չկրցաւ խոյս տալ, առանց դէմ դէմի գալու ինծի հետ. իմ ախոյեանս պարզապէս անկիւնի մսավաճառին մանչն էր. քսան տարեկան անշահ տղայ մը, աղտոտ, իւղոտ, միսի, ճարպի հոտերով ծեփուած զանգուլէք մը:

Ինծի տեսնելուն՝ Զմարաղտան պահուըտեցաւ, բայց միտքս դրի այս անտաշ վարակ հաճոյքին գաղտնիքը հասկնալ: Գիտէք որ կանացի հոգեբանութիւնը իմ մեծագոյն զուարճալիքս է: Անծանօթ, անմատչելի բեւեռն է ան, որ Հիւսիսինէն ալ աւելի յամառութեամբ կը պահէ իր թաքուն հրաշալիքները :

Յաջորդ օրը կանչելի Զմարաղտան իմ սենեակս. կարծեց որ բան մը պիտի ապսպրեմ ու վազեց եկաւ. այն ատեն նըստեցուցի զինքը դէմս, բոնի, աթոռի մը վրայ, յանցաւորի մը պէս, որուն դատաւորը կ'ենթադրէի ինքզինքս այդ վայրկենին :

Ապշութեամբ երեսս կը նայէր ու քիչ մըն ալ կ'ըմբռնէր, որ առջի գիշերուան հանդիպումը իմ հանդիսաւոր ձեւերուս հետ կապակցութիւն մը ունենալու էր :

Բ.

Ու երբ որ տեսայ զինքը այսպէս միանակը,

— Աղջիկս, ըսի անոր, չեմ կրնար պահանջել, որ գիս հաճելի գտնես անպատճառ. ճաշակները կը տարբերին, բայց հետաքրքիր եմ քու ըմբռնումդ հասկնալու . դուն, այդչափ շնորհալի մէկը, ի՞նչպէս երէկ գիշերուան անշնորհք էակին սիրտ կուտաս :

Մտիկ ըրաւ ինծի, իր դէմքին վրայ դըծագրուած անձկութիւնը անհետացաւ տակաւ , եւ անփոյթ ,դրեթէ անպատկառ ձեւով մը պատասխանեց .

— Դուն ,ըսաւ ինծի, իրաւ անկուշտ էակն ես եղեր. հարուստի, չտեսի, չյափրացողի տիպարն ես, ի՞նչ պէտք ունիս հարցնելու իմ պատճառներս. անոնք չնչին ու անհասկնալի պիտի երեւան քեզի. ինծի համար նուիրական են:

Ո՞վ ես դուն, որ ինծի պէս խեղճ ու աղքատ աղջիկ մը կը հետապնդես. կը պակսի՞ն քեզ սիրողներ. չե՞մ տեսներ ամէն օր սենեակիդ մէջ լուսանկարները բազմաթիւ սիրուհիներուդ, որոնք հոն իրար կը գտնեն առանց իրար ճանչցած ըլլալու. տիկիններ ու վարձկաններ, ամէն տեսակէն ալ ունիս. ոչինչ կը պակսի քեզի :

Բախտը քեզի ամէն վայելքը լիուլի շըռայլեր է անիրաւ առատաձեռնութեամբը, եւ ատիկա՝ ուրիշներու զրկանքովը շինուած է :

Այն հէգ պատանին, որ իր աշկերտի աղտոտ ու բիրտ գլգլակին վրայ կը պտըտցնէ խանութին բոլոր թանձրացած հոտերը, երբ թէ դժբախտ ճակատագիրը տանէր հետը ամէն տեղ, օրն ի բուն ամէնէն նկուն աշխատութեան մը դատապարտեալն է. իր տաժանքին փոխարէն ստացած չնչին ու ողորմելի ամսական վարձքը, հայրենիքը, հոն, հեռուն, — այս բանը դուն չես գիտեր, — սպասող

հօր մը, մօր մը վերջին տարիներու զըրկանքը թեթեւցնելու պիտի երթայ, այդ ամսականը քու մէկ վայրկեանի հաճոյքիդ գինն է: Հոս, իր երկրէն անջատուած, նետուած այդ տղան ի՞նչ ունի զինքը շրջապատող այս մեծ մայրաքաղաքին ի հանդէս բերած վայելքներէն: Անիկա գիս գտաւ միայն վիճակակից մը իրեն, գիս որ իր ազատ տարիներուն տառապանքին գիտակիցն եմ .իր բարեկամուհին եղայ, չեմ պահեր քենէ, այդ գեղջուկ տղան ձեր մայրաքաղաքէն բան մը չգողցաւ, բան մը չպակսեցուց ձեր վայելքի իրաւունքներէն. տիկինները ձերն են ու ձերը թող ըլլան. բայց գեղջուկ աղջիկը իրն է ու իրը պէտք է որ մնայ :

Գ.

Հետզհետէ, քանի կը խօսէր , Զմարաղտային այտերը կարմրեր էին. վերջի բառերուն՝ ոտքի ելեր էր. իր սրտմտած աղուորութիւնը, սրտաբուխ պերճախօսութեամբը բոլորովին հմայող բան մը դարձեր էր. վէս ու ամբարտաւան դիրքով մը կանգնէր էր դէմս, ապարէշ կարդալով կարծես ինծի, որ իր խօսքերուն ունկնդրելէ աւելի լանջքին յորդյը կը դիտէի: յաղթուած, ընկճուած իր դէմը, հիմակ ալ աւելի զայրագին իղձով մը լեցուեր էի. հլու, քամակս ծռած իր դիմացը, եւ պաղատագին ձեւով մը՝ իբր ճշմարիտ քաղաքցի, անմիտ ու թոյլ արարած, փոխանակ վիճելու հետը՝ մօտենալ ուզեցի իրեն. բիրտ ուժով մը ետ հրեց իրեն կարկառուող ձեռքերս՝ աղտոտ ու գարշ բանի մը հպումը արգիլելու պէս, եւ դուրս փախաւ :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊ

պանդուածներու կոյր համակրութենէն անդին: Եթէ սոնք որոշ ցնցում ու շարժում ստեղծած են, այդ խարուսիկ հեղինակութիւնը կը պարտին անտեսուած ու զրկուած կարգ մը ջոջերու գործակցութեան: Անարժաններու, ընկերային ու քաղաքական համոզումներէ զուրկ մեկուսացեալներու, կրօնքի ճամբով ազգեցութեան հետամուտ բախտախնդիրներու, վրիպած համայնավարներու, քողածածուկ անիշխանականներու առանձնապէս գործող խմբակներէն, որոնք գոյացուցած են հակադեմոկրատ ճակատը: «Հալք» կուսակցութիւնն է միայն, որ խորքով համաձայն ըլլալով հանդերձ Դեմոկրատները ցնցելու եւ վարկաբեկելու այս եղանակներուն, կը խուսափի գործօն ու շօշափելի աջակցութիւն բերելէ այդ տարրերուն, որովհետեւ Դեմոկրատներուն չափ ու աւելի լաւ կը ճանչնայ ենթակաները եւ ի վիճակի է գնահատելու հաւանական այն բարդութիւնները, որոնք կրնան ստեղծուիլ Թուրքիոյ ընկերային կեանքին մէջ, եթէ երբեք իշխանութեան գլուխ գան անոնք:

20 Յուլիս 1953ի իր վերջին նիստին մէջ, Թուրքիոյ Երեսփ. Ժողովը վաւերացուց Ազգային Ապահովութեան օրէնքներու շարքէն «Խղճի ազատութեան անխաթար ու անաղարտ պահպանումի» հետեւեալ նոր օրինագիծը.—

Ա.— Անոնք, որ կրօնը կամ կրօնական զգացումները միջոց կը դարձնեն անձնական կամ խմբակային ազդեցութեան, կը դատապարտուին մէկէն հինգ տարի բանտարկութեան: Եթէ այս քարոզութիւնները կատարուին մամուլի կամ հրատարակութեանց միջոցաւ, պատիժը կը կրկնապատկուի:

Բ.— Եթէ այս յանցանքը գործուի կազմակերպութիւններու կողմէ, կամ կազմակերպութեան մը մաս կազմող ուեւէ անձի կողմէ, խնդրին քննութիւնը կը յանձնուի ընդհանուր դատախազութեան: Եթէ յանցանքը գործուած է կազմակերպութեան մը անդամ ուեւէ անհատի կողմէ, եւ այդ կազմակերպութիւնը պատժական միջոցներ ձեռք չէ առած իր այդ անդամին հանդէպ, պատասխանատու կը նկատուի ամբողջ կազմակերպութիւնը: Դատական իրաւասու իշխանութեանց լիազօրութիւն տրուած է, համաձայն Թրքական օրէնքներու, պատիժ սահմանել այդպիսիներուն: Երբ կազմակերպութիւններ մեղսակից կամ հաւանութեամբ կը նկատուին գործուած յանցանքին խնդրոյ առարկայ կազմակերպութեան պատասխանատուները կը դատապարտուին 500 – 5000 ոսկի տուգանքի: Առանձնաբար, կազմակերպութիւնը կը դադրի գործունէութենէ եւ կը լուծուի:

Գ.— Դատական իշխանութիւնները իրաւասու են խափանելու ուեւէ կազմակերպութիւն, մինչեւ քննութեանց վախճանը:

Դ.—Բացօթեայ թէ սրահներու մէջ տեղի ունեցած բանախօսութեանց, ժողովներու կամ հանդիսութեանց ընթացքին, նախատական արտայայտութիւններ, դրգիչ եւ խուժանավարական ճառեր, կռիւ ու ծանրակշիռ դէպքեր կ'ենթադրեն միջամտութիւնը ապահովութեան ուժերու: Օրինական հետապնդումի եւ պատիժներու կ'ենթարկուին բոլոր անոնք, որոնք հանրային անդորրութիւնն ու հայրենակիցներու կեանքը կը վրդովեն նպատակաւոր կերպով:

Համալսարանի դասախօսներուն յատուկ մասնաւոր օրէնքի 46րդ յօդուածի երրորդ տրամադրութիւնը եւս փոփոխութեան ենթարկուած է հետեւեալ ձեւով.

— Համալսարանի դասախօսները կոչուած են գրով թէ խօսքով նպաստելու Թուրք հաւաքականութեանց գիտական թէ մշակութային բարձրացման: Անոնք, որ մաս կը կազմեն քաղաքական կազմակերպութիւններու, գործօն դեր կ'ըստանձնեն այդ կազմակերպութիւններուն մէջ, Համալսարաններու կաճառներուն կողմէ կ'արձակուին իրենց պաշտօններէն:

Ինչպէս կը տեսնուի, երկու նոր օրէնքները կը ձգտին սանձել կիրքերը: Հաստատուած է, որ համալսարաններու ուսանողութիւնը քաղաքական մրցանքներու եւ ներքին պայքարներու զոհ կը դառնայ, եւ հանրային կարծիքը կը թունաւորուի զանազան տեղդասաւորներու տեղի – անտեղի միջամտութիւններէն, ներքին թէ քաղաքական հարցերու մէջ: Երեսփ. ժողովի այս նոր օրէնքի հրատարակութենէն մէկ ժամ ետք, Նիհատ Էրիմ հրաժարեցաւ Անգարայի Համալսարանի դասախօսի իր պաշտօնէն, յայտարարելով թէ կը նախընտրէ մնալ քաղաքական ասպարէզի մէջ...

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԱԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԻ՛ ՄԵՂԱԴՐԷՔ

Վենիզելոս, Ահարոնեան, Հայլէ Սելասի, Շուշնիկ, Պէնէշ, Զոկ եւ... Սինկման Րի (Նախագահ Քորէայի):

Առաջին վեցը, իրենց դասը առին տարիներ առաջ: Եօթներորդը տակաւին պատնէշին վրայ է եւ յոյսեր ունի թէ պիտի յաջողի խօսք հասկցնել իր բարեկամներուն: Կամ թերեւս, ինք խօսք մտիկ պիտի ընէ եւ պիտի ապաւինի Միացեալ Նահանգներու հանդիսաւոր յանձնառութեանց:

Բայց, կը թուի թէ նախագահ Սինկման Րի թղթատած է ուրիշ մանր – մունր ազգերու պատմութիւնը եւ գիտէ թէ ինչ ձիւներ անցան անոնց գլուխէն: Ու կը համրէ անոնց անունները:

Յունաստան.—

1921ի ամրան, , հելլենական բանակը հասած էր մինչեւ Էսկիշէհիր եւ Աթէնքի կառավարութիւնը Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ կը մերժէր Սեւրի դաշնագրին վերաքննութիւնը:

Տարի մը վերջ, կացութիւնը վերիվայր շրջուած էր ու սեպտեմբերին, Մուսթաֆա Քէմալ անունով մարդ մը, որ 1920ի Դեկտեմբերին Հայաստանի հաշիւը մաքրած էր — փառք Լենինի կարմիր բանակին եւ կարմիր ոսկիներուն — ծովը կը թափէր յոյն զինուորները: Այդ օրերուն, Լոյտ Ճորճ կը խօսէր խորհրդարանին մէջ եւ իր խոր վիշտը կը յայտնէր Վենիզելոսին:

Հայաստան. —

Լորտ Քըրզըն անուն Անգլիացի մը, Նորին Վեհափառութեան արտաքին նախարարը, 1923 Յուլիս 24ին Լոզանի մէջ կը ստորագրէր դաշնագիր մը, որուն մէջ մեր անունը անգամ չկար: Նորին Վսեմութիւնը իր ժողովուրդին ցաւը կը յայտնէր Ահարոնեանին եւ Պօղոս Նուպար փաշային:

— Այս աղէտը գալու չէր ձեր գլխուն, բայց, ի՞նչ կրնանք ընել:

Եթովպիա.—

1935 Մայիսին, Մուսոլինի անուն մարդ մը, կը վերականգնէր Հռոմի կայսրութիւնը՝ ոտքի տակ առնելով մնուճար ափրիկեան ժողովուրդի մը իրաւունքները, որոնց պաշտպանութեան համար ճառեր արտասանուած էին Ժընեւի, Լոնտոնի ու Փարիզի մէջ՝ քանի մը ամիս առաջ ... Վերջին պահուն, Հայլէ Սելասի չունէր կ'առնէր բրիտանական մայրաքաղաքը, ուր արտաքին նախարար Իտըն կը մերժէր զինքը տեսնել ...

Աւստրիա .—

1938 Մարտ 12ին Հիթլէրի սպառազէն բանակները կը մտնէին Վիէննա, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, ինչպէս նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան աչքին առջեւ, բայց մարդ մատը մոխիրը չէր թաթխեր խեղադարին ականջէն քաշելու համար: Զտեսնելու կը զարնէին վարչապետ Շուշնիկի արցունքը:

Չեխոսլովաքիա.—

1939 Մարտ 15ին, Պերխտեսկատէնի խենթը կը գրաւէր Մազարիքներու եւ Պենէշներու հայրենիքը: Նորէն, վարագոյր իջած էր Մեծերուն աչքին: Նախագահ Պենէշ մեծ պատիւներով կ'ընդունուէր ի Լոնտոն:

Ալպանիա .—

1939 Ապրիլ 7ին, Աւագ Ուրբաթ օրով, Մուսոլինիի բանակները «իրենց պաշտպանութեան տակ կ'առնէին» այդ մանրանկար երկիրը:

Եւ թագաւոր Ահմէտ Զոկու իր արքունիքը կը փոխադրէր Թէմզի ափերը ...

Այո, այո, Հարաւ. Քորէայի նախագահը զոց ըրած է այս «ոճիր – արկած»-ները եւ անոր համար է որ գլուխ կը բանէ: Մի՛ մեղադրէք ...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԸ

•

ԼԻՈՆ.—Աժէն, Սպանիոյ սահմանէն 150 քիլոմեթր հեռու քաղաք մը, որ շատ ծանօթ չէ Հայերուս: Գրեթէ դաշտային: Այս տարի Կապոյտ Խաչը իր կայանը փոխադրած էր այս քաղաքէն հինգ քիլոմեթր հեռու դղեակի մը մէջ, հաւանաբար շինուած 250 կամ 300 տարի առաջ: Դղեակը ունի ամէն յարմարութիւն: Սենեակները մաքուր են եւ ընդարձակ: Լոգարան, տաք ու պաղ ջուր, ճաշասրահ, խոհանոց, եւն., ունի նաեւ մեծ պարտէզ մը, որ կողմէն ալ նայիս չես կրնար տեսնել մէկ ծայրէն միւսը: Հսկայ ծառեր, տեղ մը կարգով շարուած: Մարդ ինքզինքը մեծ քաղաքներու հանրային պարտէզներու մէջ կը կարծէ: Դղեակին առջեւ առատ ջուր մը կը հոսի եւ կազմուած առուն օձապտոյտ ճամբաներով կը շարունակէ իր ընթացքը:

Կայանը ունի երեք հսկիչ օրիորդներ պարտաճանաչ եւ ուշադիր: Ճաշի թէ խաղի ատեն ոչ մէկ շարժում կը վրիպի իրենց ակնարկէն: Կը խօսին գուրգուրանքով մանուկներու հետ, մեծ քրոջ մը պէս, ու կը սաստեն ատեն ատեն: Զարաճճիներ եւ անփորձներ անպակաս են:

Ուտելիքներուն կը տարուի լաւ խնամք: Ճաշի – հանգստի ու հաճոյքի պահերը կը կատարուին կատարեալ ճշդութեամբ: Տընօրէնուհին, ծանօթ յեղափոխականի մը այրին, Տիկին Ի. Գարմէն, բարեխղճօրէն կը կատարէ իրեն վստահուած գործը: Գուրգուրանք հանդէպ մանուկներու եւ յստակ որոշումներ կայանի այս կամ այն գործի մասին: Տիպար մայրիկ մը, որուն դժբախտ ճակատագիրը չէ խնայած ամուսնէն վերջ հարուածելու իր միակ զաւակը, Վիգէն:

Կ'արժէ տեսնել մանուկներու խաղերը եւ երգերը: Հազիւ մէկ ժամուան ծանօթներ են. բնազդաբար իւրաքանչիւրը իր տարիքին յարմար ընկեր մըն է գտեր: Անկեղծ մտերմութիւն իրարու մէջ: Լիոնցի աղջնակ մը քովս կուգայ: Պարոն, քեզի բան մը պիտի ըսեմ, ե՞րբ պիտի երթաս:
= Այսօր կամ վաղը, ինչո՞ւ կը հարցնես:
= Որովհետեւ կ'ուզեմ քեզի հետ գալ, կ'ըսէ լուրջ ձեւով մը: = Ինչու կ'աճապարես: — Շատ կարեւոր է: Մեր կատուն երեք ձագ ունի, եթէ տունը չըլլամ անոնց մարդ չի նայիր ....

Պետական քննիչները եկած են կայան եւ ամէն ինչ գտած են կատարեալ: Անոնք կը քննեն ոչ միայն սենեակներու յարմարութիւնը, մաքրութիւնը եւ մանուկներու առողջական վիճակը, այլ եւ զնումներու համար սահմանուած գումարները, ելեւմուտքի տետրակները եւայլն: Այդ օրը այցելութեան եկած էր տեղական քաղաքապետութեան քարտուղարը, 60ը թեւակոխած անձ մը: Մարդամօտ, մեզի հետ միասին կը դիտէ մանուկներու խաղերը, որոնք ի պատիւ յարգելի այցելուին «Մարսէյլէզ»ը կ'երգեն: Կը մնայ երկու ժամէն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ՈՃԻՐ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

★

Ցետոյ երեւան ելաւ երկրորդ «երեւակայական» անձ մը, «կարմիր սենեկազգեստով կինը»: Ուզեցին որ ես ալ տեսնեմ զայն եւ այդ պատճառով աղմուկ մը լսեցի դրանս առջեւ, բայց եւ տեսայ կարմիր սենեկազգեստով կինը որ կ'անհետանար: Օր. Տեպընհամ, Պ. Մաքքուին եւս ըսին թէ տեսած են զայն: Սրամիտ մէկը պէտք է յետոյ այդ սենեկազգեստը պայուսակս դրած ըլլայ...

Մաքքուին երբ լսեց թէ ես գտած եմ Արմսթրօնկ անունը պարունակող երկտողին մնացորդը, խկոյն տեղեկացուց իր ընկերներուն: Այն ատեն կոմսուհին սկըսաւ վախնալ եւ այդ պատճառաւ ամուսինը փոխեց իր կնոջ անունը անցագրին մէջ:

Ասիկա երկրորդ ձախողանքն էր: Որոշեցին ուրանալ իրենց կապը Արմսթրօնկ ընտանիքին հետ, կը կարծէին թէ պիտի չըկարենամ այդ գործին մէջէն ելլել, այնքան չփոթ վիճակ մը ստեղծած էին:

Այս պայմաններուն տակ անկարելի էր որ չզեկուէի պաշտօնեան դեր մը չունենար, սակայն այդ պարագային տասնեւ – րեք հոգի կար դէմս, ուրեմն սառնցմէ մէկը անմեղ էր, եւ այդ անձն էր կոմսուհին: Իր ամուսինը պատւոյն վրայ երդուընցաւ թէ կինը բաժնեակէն դուրս չէր ելած. ճիշտ է. կոմսուհին իր տեղը տուած էր կոմս Անտրէյնիի:

Ի՞նչ դեր ունէր պաշտօնեայ Փիէր Միշէլը այս գործին մէջ: Գիտենք թէ ան տարիներով պարկեշտօրէն ծառայած է այս ընկերութեան մէջ, հետեւաբար անկարելի էր որ կաշառքի փոխարէն աչք գոցած ըլլար այս ոճիրին: Ուրեմն ան ալ կապ ունէր Արմսթրօնկներուն հետ: Ասիկա անհաւատալի կը թուէր նախ, յանկարծ յիշեցի թէ Արմսթրօնկներու սպասուհին, որ անձնասպան եղած էր, Ֆրանսացի էր: Փիէր Միշէլի աղջիկն էր ան: Միւս դերերը լաւ չեմ գիտեր: Գնդապետ Արպըթնօթ, այս գործին մէջ մտած էր, Արմսթրօնկի լաւագոյն բարեկամը ըլլալուն համար, Հիլտէկարտ Շմիթ Արմսթրօնկներուն խոհարարուհին էր: Հարտմանի կապը ուղղակի Արմսթրօնկներու հետ չէր, սուտ կեցի այդ պարագան իր խօսքերէն, ան Սիւզանի սիրահարն էր եւ Սիւզանի վրէժը կը լուծէր: Օտար կիներու հրապոյրին մասին երբ կը խօսէինք, աչքերը արցունքոտեցան: Կասկածելի թուեցաւ ինծի այս պարագան:

Կը մնայ Տիկին Հապըրտը, որ ամէնէն կարեւոր դերը խաղաց այս թատերախաղին մէջ:

Այո, իրական դերասանուհի մըն էր ան, Լինտա Արտէն: Տիկին Արմսթրօնկի մայրը ... Փուարօ լռեց:

Այն ատեն լսուեցաւ Տիկին Հապըրտի ձայնը.

— Կատակերգութիւններու մէջ աւելի կը յաջողիմ ... Հիմա ամէն բան գիտէք Պ. Փուարօ, հանճար մըն էք, սակայն նոյնիսկ դուք չէք կրնար երեւակայել թէ ինչ զգացինք երբ տեսանք թէ Քասէթթի կը յաջողի խոյս տալ արդարութեան ճիրաններէն: Այդ օրն իսկ հաւաքուեցանք եւ որոշեցինք որ արդարութիւնը տեղը գտնէ:

Սիւզանի հայրը Ֆրանսա կը գտնուէր: Մահուան դատապարտած էինք Րեչէթը եւ որոշեցինք այս ձեւով գործադրել վճիռը: Երկար ատեն աշխատեցանք եւ պատրաստեցինք այս ծրագիրը: Նախ պէտք էր Րեչէթի հետքը գտնել: Պարոն Հարտման գտաւ զայն վերջապէս եւ Հեկտոր ու Մասթըրմէն իր ծառայութեան մէջ մտան: Հաղորդակցութեան մէջ մտանք Սիւզանի հօրը հետ, ան ալ համամիտ գտնուեցաւ մեզի: Հեկտոր Մաքքուին մեզի հաղորդեց թէ Րեչէթ Սէմփլոնի ճեպընթացով պիտի ճամբորդէր: Փիէր Միշէլ այդ գծին վրայ կ'աշխատէր, չուզեցինք փախցնել այս առիթը, վարձեցինք այս վակոնին բոլոր բաժնեակները, սակայն մեր չար բախտէն մէկ հատը պահուած էր ընկերութեան տնօրէնին համար եւ վերջին վայրկեանին դուք եկաք ...

Դերասանուհին պահ մը լռեց, յետոյ շարունակեց.

— Հիմա որ ամէն ինչ գիտէք, ի՞նչ պիտի ընէք, Պ. Փուարօ: Շատ կը խնդրեմ որ միայն զիս ամբաստանէք, մեծ հաճոյքով տասներկու անգամ եւ նոյնիսկ աւելի կը դաշունահարէի այդ գազանը, որ զաւկիս եւ թոռանս մահուան պատճառ եղած էր: Արդէն մարդկային ընկերութիւնը մահուան կը դատապարտէ այդ հրէշները, մենք միայն վճիռը գործադրեցինք: Ըստ իս անօգուտ է միւսները խառնել այդ գործին, զիս ձերբակալեցէք, ձգեցէք խեղճ Միշէլը, Մէրին եւ գնդապետ Արպըթնօթը, որոնք զիրար կը սիրեն...

Փուարօ իր ընկերոջ դարձաւ.

— Դուք այս ընկերութեան տնօրէնն էք, Պ. Պուք, ըսաւ, ի՞նչ կ'ըսէք:

Պ. Պուք կոկորդը մաքրեց.

— Իմ կարծիքովս, Պ. Փուարօ, ըսաւ, ձեր առաջին լուծումը ճիշդ էր եւ լաւ կ'ըլլայ եթէ Եուկոսլաւ ոստիկանութեան ալ հաղորդենք զայն, երբ քննութեան գան: Ի՞նչ կ'ըսէք, Տոքթ. Կոնստանտին:

— Ես ալ ձեզի համակարծիք եմ, ըսաւ:

— Ուրեմն ցտեսութիւն, ըսաւ Փուարօ, եւ ոտքի ելաւ իր բաժնեակը երթալու համար:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

(Վերջ)

Թարգմ. Ս. Դ.

աւելի: Խօսակցութեան ընթացքին եա կ'երթանք մինչեւ 1915ի Հայաջինջ Սար - սափները, պատմելով ինչ որ տեսանք աք-սորի ընթացքին:

Յաջորդ օրը հրաժեշտ կ'առնենք կայա-նէն: Օգտուելով արձակուրդի շրջանէն կ'ուզենք այցելել զանազան քաղաքներ: Պոլսոյ մէջ թերթերը կը ծանուցանեն թէ գործադուլը ծաւալած է, թէ ոչ եր - կաթուղի կը բանի, ոչ ալ հանրակառք: Թէ ինչպէ՞ս վերադարձայ Պոլսոյէն, այդ ալ ուրիշ պատմութիւն...: Մ. Տ. Պ.

ՆՈՐԷՆ ՔՈՐԷԱՅԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Ազգաժողովին քաղաքական յանձնա - խումբը, որ կը բաղկանայ 60 անդամնե-րէ, շարք մը բանաձեւեր քուէարկեց առջի օր, Քորէայի հաշտութեան խորհրդաժո - ղովին առթիւ.—

1. 5ի դէմ 41 ձայնով մերժեց խորհրդ. եւ անգլիական բանաձեւը, որ կը թելա - դրէր «կլոր սեղանի» ժողով մը գումարել, հաշտութեան համար: Ուրեմն ժողովը պիտի ըլլայ երկկողմանի, համաձայն ա - մերիկեան բանաձեւին, իբրեւ շարունա - կութիւնը զինադադարի բանակցու - թեանց:

2. Երկուքի դէմ 55 ձայնով քուէար - կուեցաւ ուրիշ բանաձեւ մը, որուն հա - մաձայն Խ. Միութիւնը պիտի մասնակցի ժողովին, եթէ հակառակորդ կողմը փա - փաքի: Ասով յանձնախումբին մեծամաս - նութիւնը ըսել կ'ուզէ թէ Խ. Միութիւնը չէզոք չէ, այլ ուղղակի կապուած Հիւս. Քորէայի եւ Չինաստանի: Վիշինսկի փոր-ձեց բարեփոխել այս բանաձեւը, առանց շատ պնդելու:

3. Որոշուեցաւ քանի մը պատուիրակ - ներ ընտրել միայն իրապէս ռազմիկ պե - տութիւններէն, ինչ որ կը նշանակէ դուրս ձգել չէզոքները:

4. Հնդկաստան պիտի չմասնակցի, ինչ-պէս կը պահանջէին Մ. Նահանգները: Մասնակցութեան բանաձեւը քուէար - կուեցաւ 21ի դէմ 27 ձայնով եւ 11 ձեռն-պահութեամբ. մինչդեռ անհրաժեշտ է 2/3ի մեծամասնութիւն մը: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ այդ օրը 22 անջատ քուէարկու - թիւններ կատարուեցան, շփոթ կացու - թիւն մը ստեղծելով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ որոշեցին զգա - լապէս թեթեւցնել խորհրդային դիւանա - գէտներու երթեւեկի պայմանները իրենց երկիրներուն մէջ: Ինչպէս կը յիշուի, Ռուսերը երկու ամիս առաջ ծանուցած է-ին թէ օտար դիւանագէտները այսուհե - տեւ աւելի ազատ պիտի երթեւեկեն Խ. Միութեան մէջ:

ՔԱՄՊՈՃԻ (Հնդկաչին) վարչապետը յայտարարեց թէ կը վախնայ որ ապըս - տամբութիւն ծագի երկրին մէջ, եթէ բա-նակցութիւնները արդիւնաւոր ելքի մը չյանգին անյապաղ: «Ես կարելին կը փորձեմ, ըսաւ, իմ հայրենակիցներս հանդարտեցնելու համար, բայց եթէ հա - մաձայնութիւն չգոյանայ, չեմ կրնար ե-րաշխաւորել հետեւանքը»:

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ կայսրը, Պաօ Տայ, երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին հետ: Խօ-սակցութիւնները պիտի շարունակուին վարչապետին եւ ուրիշ քանի մը նախա - րարներու հետ: Կայսրը անկախութիւն կը պահանջէ, առանց բաժնուելու Ֆրանսա - կան Միութենէն:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ համաձայ - նութիւն գոյացած է ֆրանսական ընկե - րութեան մը հետ, ստորերկրեայ երկա - թուղի մը (մեթրօ) շինելու համար քա - ղաքին մէջ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը մասնաւոր նա - մակ մը ստացաւ նախագահ Այզընհաուը-րէն, որ կը շնորհաւորէ վերադարձին առ-թիւ:

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ ԱՆՁՐԵՒՆԵՐ ահագին ա-ւերներ գործեցին Հռոմի մէջ: Վատիկանի պարիսպները, որոնք շինուած են 1806 - ին, փլան 50 մեթր երկայնութեան մը վը-րայ: Քաղաքին բոլոր մասերէն հինգ հա-րիւր կոչեր ուղղուեցան մասնագէտներու:

ՀՈՂԱԳՈՐԾՆԵՐԸ բողոքի ցոյց մը սար-քեցին Լօ է Կառոնի նահանգին մէջ, փա - կելով Թուլուզ Պոռտօ ճամբան:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ֆրանսական դեսպանը ծանուցագիր մը ստացաւ Սուրիոյ կառա - վարութենէն որ կը բողոքէ Մարոքի Սուլ-տանին գահընկէցութեան դէմ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Թղթատարական վարչութեան երբ շաբթուան գործադուլը վերջացած ըլլա - լով, այսօրուընէ սկսեալ կանոնաւորապէս պիտի ղրկուին *Յառաջ*ները:

Մեր ֆրանսացի պաշտօնակիցներուն հետ, մենք ալ ներողութիւն կը խնդրենք ակամայ յապաղումներուն համար:

Վարչութիւնս ամէն ջանք պիտի թափէ որպէսզի թերթին նախորդ բոլոր թիւերը հասնին ամէն բաժանորդի: Բայց, երբ շաբաթներու ընթացքին ստեղծուած խըն-դումը կրնայ տեղի տալ թիւրիմացու - թեանց, թէ թերթերուն եւ թէ նամակա - տուներու համար: Թերեւս զոյգ թիւեր ղրկուին մանաւանդ արձակուրդի գացած բաժանորդներուն:

Կը խնդրենք նաեւ այն բաժանորդներէն եւ գործակալներէն որոնք առկախ հաշիւ-ներ ունին, փութացնել իրենց վճարում - ները: Երկարատեւ գործադուլը դժուարին կացութեան մը մատնած է նաեւ վարչու - թիւնս, որ ամէն զոհողութիւն յանձն ա - ռաւ, թերթին հրատարակութիւնը ա - պահովելու համար անընդհատ:

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Արեւ - մտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն ցա - ւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Բիւզանդ Աճէմեանի եւ ընտանիքին իրենց հօր՝ ԱԲՐԱՀԱՄ ԱՃԷՄԵԱՆի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 5000 ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Տան հիմնադրամին:

Նոյն տխուր առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կո - միտէն, փոխան ծաղկեպսակի 2000 ֆր. նուիրելով Վեթերաններու ֆոնտին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ. — Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի ժամը 10ին հանդիսաւոր պա-տարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը, Տ. ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ: Հոգաբար - ձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակու - թիւնը բազմութեամբ ներկայ ըլլալ այս արարողութեան:

ԳՆԵԼ ԵՒ ԿԱՐԴԱԼ

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ

(Դիմելով հայ գրավաճառներուն)

ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՄ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒ - ԹԵԱՆ (1890 – 1950) Հրատ. Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի: 636 էջ: Ընտիր տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ: Տպ. «Հայրենիք»:

Հ. Յ. Դ. ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ (1890 – 1950), կազմեց՝ Ս. Վրացեան: 265 էջ: Տպ. «Հայրենիք»: Պատկերազարդ:

ԻՄ ՅՈՒՇԵՐԸ, Վահան Փափազեան: Ա. եւ Բ. հատոր: Երկու ստուար հատորներ, պատկերազարդ:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ, հրատ. Կեդր. Կոմիտէի, Փարիզ:

ԴԷՊՔԵՐ ՀԱՅ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐ - ԺՈՒՄԷՆ. Գ. Լազեան: 400 մեծադիր էջ: Պատկերազարդ: Տպ. «Յուսաբեր»:

ԳՐԱԿԱՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐ միջնադարեան աշխարհաբար գրականութեան եւ ժողո - վրդական բանահիւսութեան: Կազմեց՝ Կ. Սասունի: 524 մեծադիր էջ: Հրատ. Հա-մազգային ընկերութեան: Տպ. Պէյրութ:

ԲՈԼՇԵՒԻԶՄԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒ - ՆԸ, կուռ ուսումնասիրութիւն մը՝ վա - ւերական փաստերով եւ վկայութիւննե - րով: 675 էջ: Գրեց՝ Վ. Նաւասարդեան: Տպ. «Յուսաբեր»:

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Ա. մաս: (Նախնական շրջանէն մինչեւ քրիստոնէ - ութիւն): Գրեց Գ. Գիւզալեան, 372 էջ: Հրատ. Համազգային ընկերութեան, Պէյ-րութ:

ԳԷՕԹԷ ընտիր երկեր: Ա. ՆՈՐԱՎԷՊԵՐ, Թարգմանեց եւ խմբագրեց Արտաշէս Ա - բեղեան: 361 էջ: Յուսաբեր Մշակ. ընկե - րութիւն, Գահիրէ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ. Ժագ տը Մորգան: (Իր տարեգրութեանց ամենահին ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը): Ֆրանսերէն բնագրէն Թարգմ. Սարգիս Երկայնեան (Նկարիչ): Հրատ. «Հայրենիք»ի:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ - ՆԵՐ, Ն. ԱԴՈՆՑ, Ա. մաս, քաղաքական հոսանքները հին Հայաստանում, Բ. մաս. — Հայ – Բիւզանդական նիւթեր եւն.:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

որ յետաձգուած էր անձրեւին եւ գործա-դուլին պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, Վալլպըրի անտառին մէջ, տեւելով ամբողջ օրը, նոյն յայտագրով:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կո-միտէի, մասնակցութեամբ բոլոր ենթա - կոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերուն-դի, Շրջ. վարչութեան, 11 մասնաճիւ - ղերով եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղերու:

Պատուոյ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ եւ երեսփոխան Պ. ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՎԻՆԻ:

Կը նախագահէ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ: Կը խօսին Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ եւ ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Զանա-զան խաղեր եւ մրցումներ: Բացարձակա-պէս արգիլուած է անտառին մէջ կրակ վառել կամ որեւէ բան ծախել:

Մուտքը ազատ է

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿ ՁՈՒԱՐԹՆՈՑ ԳՐԱՏԱՆ: 1953: Կը պարունակէ ճոխ մթերք մը հա-յերէն եւֆրանսերէն գիրքերու: Հասցէ.— Հ. Բալուեան, 43 ռիւ Րիշէ, Փարիզ (9):

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժո-ղովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն «Օհանջանեան» ակում - բը: Կարեւոր օրակարգ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R.C.Seine 376.286

Le Directeur: SCH. MISSAKIAN

Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris 9

Tél.: PRO. 86 - 60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Ֆրանսա եւ գաղութներ՝ տարեկան 2500 ֆր. վեցամս. 1300

Արտասահման՝ տարեկան 3000 ֆր.: ՀԱՏԸ 10 ՖՐ.

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ • DIMANCHE 30 AOUT 1953

29ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7154 | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 9ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2565

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ ՊԱԿԱՍ

•

Մինակ ենք եւ մենք պիտի վարենք մեր ճակատագիրը :

Մինչեւ որ այս տարրական ճշմարտութիւնը չըմբռնենք, անտիրութիւնը պիտի շարունակուի գաղութներու մէջ:

Պիտի գտնանք ուղեկորոյս բազմութիւն մը, որ օգնութիւն կը սպասէ աշխարհի չորս հովերէն :

Արդէն կը գտնուինք այդ ճամբուն վըրայ, սկսելով մեր գաղութէն:

Աւելի քան երեսուն տարի հոլովեցինք շարք մը սրտառուչ բառեր, — ինքնապաշտպանութիւն, սերունդի փրկութիւն, ազգապահպանում, վերանորոգում եւն.:

Իրականին մէջ, պարպեցինք այդ բոլոր բառերուն բովանդակութիւնը, մաշեցնելով պահեստի դրամագլուխը :

Եւ ահա կը բոլորենք թմրութեան, լճացման շրջան մը, որ պիտի յանգի կազմալուծման :

Մտաւոր ուժե՞ր կը պակսին: Նիւթական անձկութի՞ւնն է որ կը կաշկանդէ մեր թեւերը: Եւ կամ ուղեցոյցի՞ մը կը կարօտինք :

Ոչ մէկը, ոչ ալ միւսը :

Պարզապէս քաջութեան պակաս :

Կը նմանինք շուարած շրջիկի մը, որ լերան մը ստորոտը կծկուած՝ օգնութիւն կը սպասէ անցորդներէն: Կը սպասէ որ ճամբայ ցուցնեն :

Մինչդեռ, շատ լաւ գիտենք բոլոր ճամբաները: Ինքնապաշտպանութեան, փրկութեան հիմնական միջոցները :

Գիտենք, նաեւ, որ չկայ ու եւ է արտաքին ուժ, մեր թեւէն բռնելու եւ առաջնորդելու համար :

Մինակ ենք լերան ստորոտը — կամ գետի մը երկու ափերուն վրայ:

Եւ բաց են բոլոր ճամբաները: Կը բաւէ որ քաջութիւնն ունենանք ընտրելու եւ քալելու :

Ներկայ պարագաներուն մէջ քաջութիւն՝ կ'ենթադրէ նախաձեռնութեան ոգի: Ձեռներէցութիւն եւ աշխատանք :

Կը տեսնէք թէ ինչպէս ափ մը հայրենասէր եւ արի մարդիկ յանկարծ կրակը նետուելով, կը փոխեն, կը բարեփոխեն ժողովուրդներու ճակատագիրը :

« Յեղափոխական փոքրամասնութիւն » կը կոչուին այդ մարդիկը :

Մենք պէտք չունինք ոչ կրակը նետուելու, ոչ ալ յեղափոխութիւն փորձելու այս կամ այն գաղութին մէջ:

Ինքնապաշտպանութեան ճամբան գտած պիտի ըլլանք, եթէ ափ մը քաջեր ասպարէզ իջնեն, չինարար գործունէութեան ցանցեր կազմելու համար :

Ազգանուէր եւ աշխոյժ տարրեր միշտ ալ կարելի է գտնել ինչպէս Ֆրանսայի, նոյնպէս հարեւան երկիրներու մէջ:

Այդ պիտանի տարրերը իրենք պարտաւոր են «ներկայ» ըսել եւ պարտականութիւններ ստանձնել, փոխանակ զօրաշարժի մը կամ ազդանշանի մը սպասելու :

Ամէն օր իրագիտական դասեր կ'առնենք մեր բնակած երկիրներուն մէջ :

Վերջին գործադուլներու ընթացքին, երբ կենսական սպասարկութիւններ կաղմալուծուեցան, հազարաւոր քաղաքացիներ գացին կամաւոր արձանագրուեցան եւ սկսան գործել :

Ինչո՞ւ այդ քաջութիւնը պիտի պակսի մեզի, մեր տունը կարգի դնելու, մեր ճակատագիրը տնօրինելու համար:

Ամէնէն բարեպաշտն ալ գիտէ որ մատուռի մը շուքը եւ վարդապետի մը վեղարը չեն կրնար հրաշքներ գործել: Մանաւանդ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, ուր հարթիչ գլանը կը թաւալի սրընթաց :

«Ով որ քաջ է ի՛նչ կը սպասէ», կ'երգէին երէկ, բոլորովին տարբեր պարագաներու մէջ :

Ինչո՞ւ կը սպասէ, աւելցնենք, յիշեցնելով այլապէս հիմնական պահանջներ:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԴԷՊՔԵՐ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

•

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ «ԹՈՒԴԷ»Ի ԴԷՄ — ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶԷՆՔԵՐ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԱԾ

Վերջին լուրերու համաձայն, կարեւոր դէպքեր տեղի կ'ունենան Պարսկաստանի մէջ: Նոր կառավարութիւնը կը շարունակէ խիստ հետապնդումներ կատարել ներքին ճակատի վրայ, բարեկարգութիւնը ապահովելու համար: Միւս կողմէ կը սպասէ արտաքին օգնութեան: Զօր. Զահետի առջի օր կրկին հաստատեց թէ Տոքթ. Մոսատեղ սնանկացուցած է երկիրը, ազգ. պարտքը բարձրացնելով 17.705.125.000 րիալի (մօտ 1967 միլիոն ֆր. ֆրանք): Այս առթիւ ըսաւ թէ կառավարութիւնը 8.140.625.000 րիալի (905 միլիոն ֆրանք) պարտք մը ունի Ազգ. դրամատան :

Թեհրանէն կը հեռագրեն Օգոստ. 28 թուականով.— Ոստիկանութիւնը երէկ խուզարկեց ուրիշ երեք համայնավարական կեդրոններ, երեւան հանելով մեծաքանակ պայթուցիկ, հրացան, ձեռնառումբ եւ ռազմանիւթ :

Առաջին խուզարկութիւնը կատարուեցաւ Պահար պողոտային համայնավարական կեդրոնին մէջ, Իրանի զինուորական հիւանդանոցին դիմաց: Այնտեղ գտնուեցան հարիւր ամերիկեան ձեռնառումբեր, գնդացիր մը, հազար չեխական հրացանի փամփուշտ, երեք ամերիկեան եւ երկու ռուսական ատրճանակ: Նաեւ բազմաթիւ նշանատախտակներ, հետեւեալ բովանդակութեամբ. — « Մոսատեղ յաղթական »: Ոստիկանութիւնը գրաւեց նաեւ կարք մը լեցուն գիրքեր եւ թռուցիկներ :

Թեհրանէն 25 մղոն դէպի արեւմուտք, Ծարաճի մէջ խուզարկիչները գտան մեծ քանակութեամբ ռումբեր որոնք պահուած էին պողպատի անաւարտ գործարանի մը ածուխի մթերանոցին մէջ: Ոստիկանութեան տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ 42 բեռնակառք լեցուն համայնավարական հրատարակութիւններ բռնուած են անցեալ երեքշաբթիէն ի վեր: Գիրքերը եւ թռուցիկները անմիջապէս կրակի կը տրուին թափուր գետնի մը վրայ, Թեհրանի կիսաւարտ Օփերային մօտ :

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՎԵՐՍԿՍԻՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԵՏ,— Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

Կառավարութիւնը կը շարունակէ ձերբակալել Թուտէ կուսակցութեան (համայնավար) անդամները: Առջի օր ձերբակալուեցան նաեւ 36 կասկածելիներ, բոլորն ալ կուսակից Տոքթ. Մոսատեղի : Մէկ միլիոն րիալի պարգեւ մը խոստացուած է անոր որ կը յայտնէ Թուտէի զէնքի գլխաւոր պահեստին տեղը: Զրոյցի մը համաձայն խորհրդային դրամներ ալ գտնուած են խուզարկութեանց ընթացքին :

Վերջին կալանաւորներուն մէջ կը գտնուի երեսփ. ժողովի նախկին նախագահը: Ոստիկանութիւնը արտաքին նախարար Հուսէյն Ֆաթեմին կը փնտռէր պարտէզի մը մէջ, երբ կասկածելի մէկը գըտաւ: Մէճլիսին նախկին նախագահն էր :

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ հակառակ այս խստութեանց, լոյս տեսաւ համայնավարներու թերթը, «Այանտէ», եւ գաղտնապէս բաժնուեցաւ ձեռքէ ձեռք: Կառավարական թերթերը կ'ըսեն թէ ամբոխը խոշտանգելով կոտրեց համայնավարի մը ականջները, երբ մարդը կը փորձէր բաժնել թերթը :

× Գահիրէի թերթերը կը գրեն թէ Իրանի վարչապետը զօր. Զահետի Սեպտեմբերի կիսուն պիտի վերսկսի բանակցութիւնները Անգլիոյ հետ, քարիւղի վէճը լուծելու համար: Վարչապետը այս առթիւ ըսած է թէ բանակցութիւնները պիտի հիմնուին համաձայն քարիւղի ազգայնացման օրէնքին որ վաւերացուած է խորհրդարանին եւ Շահին կողմէ :

× Թեհրանի խորհրդային դեսպանը, Լաւրենտիյեւ, Օգոստ. 28ին տեսակցութիւն մը ունեցաւ զօր. Զահետիի հետ : Նոյն պահուն ամերիկեան դեսպանը ունկնդրութեան ընդունուած էր Շահին կողմէ: Իրազեկներու կարծիքով, երկու տեսակցութիւններն ալ կապ ունին միեւնոյն հարցին հետ, անմիջական օգնութիւն Իրանի, որպէսզի կարենայ վերահաստատել տնտեսական կացութիւնը :

Կ'ըսուի թէ Խ. Միութիւնը պիտի առաջարկէ ապրանք ճարել ապառիկ, աւելցնել առեւտուրը՝ առանց անմիջական վըճարում պահանջելու: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Նախագահ Այզընհաուըր յառաջիկայ շաբթու պիտի ծանուցանէ ամերիկեան օգնութեան գումարը, 50 միլիոն տոլար :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՔՈՐԷԱ

•

ԸՆԴՀ. ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ 5Ի ԴԷՄ 43 ՁԱՅՆՈՎ

ՄԱԿի ընդհ. ժողովը Օգոստոս 28ին ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկեց Քորէայի հաշտութեան խորհրդաժողովին վերաբերեալ բանաձեւը, հինգի դէմ 43 ձայնով, հակառակ Խ. Միութեան պատուիրակին բուռն ընդդիմութեան :

Այդ բանաձեւին համաձայն, խորհրդաժողովին պիտի մասնակցին միայն այն երկիրները որոնք զինեալ ուժեր ղրկեցին Քորէա: Բանաձեւին հակառակ էին Խ. Միութիւնը եւ չորս արբանեակներ: Հնդկաստան, որուն մասնակցութեան խնդիրը կռուախնձոր դարձած էր, չմասնակցեցաւ քուէարկութեան, որպէսզի վէճը չերարդանայ: Ազգաժողովը համաձայն է որ Խ. Միութիւնն ալ մասնակցի հաշտութեան ժողովին, եթէ միւս կողմը փափաք յայտնէ: Ուրիշ խօսքով, եթէ Խ. Միութիւնը մասնակցի, իր ներկայացուցիչը պիտի նստի կարմիր Չինաստանի եւ Հիւս. Քորէայի պատուիրակութեանց հետ :

Քուէարկութենէն ետք, Խ. Միութեան գլխաւոր պատուիրակը, Պ. Վիշինսկի անուղղակի հասկցուց թէ իր կուսակիցները կրնան մերժել Ազգաժողովին որոշումները եւ վերաբանալ ամբողջ վիճաբանութիւնը, ընդհ. ժողովի յառաջիկայ նստաշրջանին, որ պիտի բացուի Սեպտ. 15ին :

Ընդհ. ժողովը յանձնարարեց Մ. Նահանգներուն ճշդել հաշտութեան խորհրդաժողովին վայրը եւ ժամանակը, խորհրդակցելով երկու կողմերուն հետ : Ժողովը պէտք է գումարուի Հոկտ. 28ին, համաձայն զինադադարի պայմանագրին : Հաւանական է որ գումարուի Ժընեւի մէջ:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, Պ. Վիշինսկի առաջարկած էր որ խորհրդաժողովը գումարուի կլոր սեղանի մը շուրջ, մասնակցութեամբ 15 ազգերու: Այս առաջարկը մերժուեցաւ հինգի դէմ 42 ձայնով: Ձեռնպահ մնացին 12 երկիրներ: Խ. Միութեան մասնակցութեան բանաձեւը քուէարկուեցաւ մէկի դէմ (ազգ. Չինաստան) 55 ձայնով: Հնդկաստանի պատուիրակը ձեռնպահ մնաց բոլոր քուէարկութեանց մէջ, չուզելով ճնշում բանեցնել Ազգաժողովին վրայ :

× Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը մօտերս կարեւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ, պարզելով իր երկրին նոր քաղաքականութիւնը Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք ընկեր Մովսէս Կարապետեանէ (Տէսին) հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, ընկեր Խաչիկ Վարդապետեանի զաւկին Ակնունիի արկածալի մահուան առթիւ (Սէնթ Մարկրիտ) :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

★

ՔԱՅԼԵ՞ՐԳ ԹԷ ՔԱՐՈԶ

Պուքրէշի «Ռոմանիա Լիպերա» (Ազատ Ռումանիա) թերթը վերջերս հրատարակեց ազգ. քայլերգը:

Անգլերէն թարգմանութենէն կը քաղեմ հետեւեալ տողերը.—

Կը սիրենք քեզ, Ռումանիա, մեր հայրենիքը,

Խորտակուած է անցեալի անիծեալ լուծը.

... Հզօր եւ ազատ — Տէր՝ իր ճակատագրին — կեցցէ՛ Ռումանիոյ ժողովրդական հանրապետութիւնը :

Խորհրդային տիրապետութեան տակ չկայ երկիր մը որ իր քայլերգին կամ ուրիշ որեւէ երգի, մաղթանքի, սաղմոսերգութեան մէջ մոռնայ «Ազատարար»ը, Լենին - Ստալինով.

— Մեր ժողովուրդը առ յաւէտ եղբայրացաւ մեր ազատարարին, Սովետական ժողովուրդին հետ.

Լենինականութիւնը ուժ եւ մղում կու տայ մեզի.

Մենք վստահութեամբ պիտի հետեւինք պարտիային (կուսակցութիւն),

Ընկերվարութիւն կառուցանելով երկրի վրայ :

Հզօր եւ ազատ,—Տէր իր ճակատագրին: Եւայլն :

Կը կարծեմ թէ սխալ մը սպրդած է անգլերէն թարգմանութեան մէջ :

Ինչպէս ամէն տեղ, Ռումանիոյ մէջ ալ ոչ թէ ընկերվարութիւն, այլ համայնավարութիւն (կոմունիզմ) «պիտի կառուցեն»:

Կը տեսնէք որ ազգ. քայլերգն անգամ թխածոյ կաղապարի մը վերածուած է, համաձայն «սոցիալիստական» կոչուած «ռէալիզմ»ին :

Ի՞նչ մեղք պահեմ, ես կը նախընտրեմ նոյն աղբիւրէն բխած ուրիշ երգ մը, «Ծաղկիր ազատ»:

Գոնէ աւելի հարազատ է եւ անկեղծ՝ իր պարզութեամբ եւ բովանդակութեամբ :

Որ եւ է քայլերգ ամէն բանէ առաջ իղձ է: Թռիչք, խոյանք: Նաեւ երազ: Ներշընչարան:

Իսկ այս մէկը՝ պարզապէս քարոզ, բառական թարգմանութեամբ: ՎԱՀԷ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

★

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ռուանի գծին բանուորները, որոնք աշխատանքը դադրեցուցած էին բողոքելով երեք պաշտօնակիցներու արձակման դէմ, դադրեցուցին գործադուլը: Սենտիքաներու ներկայացուցիչները փակեցին այս նոր վէճը, բաւարար հաւաստիքներ ստանալով կառավարութենէն :

Օգոստոս 28ին կարգ մը ընդհարումներ պատահեցան Տոմոնի մէջ, բանթող Աֆրիկեցիներու եւ ոստիկանութեան միջեւ: Բանթողները 500 ֆր. պարգեւ եւն. կը պահանջէին տեղափոխութեան համար :

× Պայոնի պատժական ատեանը անպարտ արձակեց երկաթուղիներու 18 պաշտօնեաներ, որոնք չէին համակերպած պարտաւորիչ աշխատանքի կոչին :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԿԷՍՕՐ ԵՂԱՒ, ՏՂԱՔ

●

Ահա երեսուն տարի է, որ անձկու-թեամբ կը հետեւինք ձեր քայլերուն, օտարութեան մէջ:

Ոչ գուրգուրանք պակսեցաւ, ոչ հրահանգ:

Ոչ ալ աշխատանք:

Երբեմն կծու խօսքեր ալ արտասանուեցան, միշտ ձեր բարիքին համար:

Զափահաս էք արդէն, եւ գիտէք, որ ժամանակները մեզի չեն սպասեր:

Ամէն տեղ ունինք միեւնոյն մտահոգութիւնը, — շրջանաւարտներ, յաջորդներ, ժառանգորդնե՛ր հասցնել: Ամրապնդել կապերը՝ երէկուան եւ այսօրուան միջեւ: Փրկել սերունդը: Այսինքն ապագան:

Ինքնապաշտպանութիւն կոչեցինք այս պայքարը, բառին ամենալայն իմաստով:

Մանաւանդ եւրոպական եւ ամերիկեան ափերուն վրայ:

Եթէ միջավայրը եւ պարագաները աւելի նպաստաւոր են Միջին Արեւելքի մէջ, այդ չի նշանակեր, թէ պէտք չունիք ջի-գերը պրկելու: Ընդհակառակն, այդ առաւելութիւնը պիտի մղէ ձեզ «գերակատարել արտադրութիւնը», որպէսզի կարենանք լեցնել ուրիշ ճակատներու բացը:

Անհրաժեշտ է դասարան փոխել ամէն տարի: Տասնապատկել աշխատանքը:

Երբեմն Միութիւններն ալ դպրոցներ, դաստիարակութեան կեդրոններ են, պաշար ամբարելու, բարձունք թեւածելու համար:

Միութիւն թէ անհատ, երբ կը գոհանան եղածով կամ իրենց գիտցածով, ճամբան հարթած կ՚ըլլան դէպի լճացում եւ ամլութիւն:

Աւելին. հետզհետէ կը խրին չատ ծանր մեղքի մը մէջ, որ կը կոչուի դասալքութիւն: Գիտնանք անձնասպանութիւն կոչել այս մեղքը, եթէ ենթական Դաշնակցական է: Եւ մանաւանդ անդամ՝ Երիտ. Միութեան: Կարելի չէ չահիլ ինքնապաշտպանութեան, սերունդի փրկութեան ճակատամարտը, յօրանջելով, թարթափելով կամ կիսկատար գիտելիք-ներով արտասանելով:

Երիտասարդութիւն կը նշանակէ մըշտնջենական շարժում: Կը նշանակէ առաջ, միշտ քայլ մը աւելի առաջ, բոլոր ընդունակութեանց ներդաշնակ զարգացումով: Մենք այսօր չենք հարցներ. «Արուն վաթել գիտե՞ս»: Այլ կը հարցնենք. «Ճամբայ կտրել գիտե՞ս»: Ցառաջապահ, Դաշնակցական սերունդի մը առաջին [illegible] տարրական գիտելիքը, — ճամբայ կտրել: Ա-մէն [illegible] միշտ ինչպէս լեռ ու ձոր կը կտրեն եղէն, գիտնալ խումբե-րով: ... Նոր-ներ ... համբային կեանքը:

Հետզհետէ կը նօսրանան կամ կը դեղնին մեր արմատները: Ինքնիս ... Անհրաժեշտ է նոր ... հասցնել,

Ձեզ կը մնայ արժեցնել այս թանկագին ինքնավարութիւնը, խտացնելով եւ զարգացնելով շարքերը: Դառնալով հոսուն աղբիւր մը իրական վերանորոգման եւ յարաճուն գործունէութեան:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դարձաւ երիտասարդացման աղդակ մը՝ այս ժողովուրդին մէջ:

Ձեզի կը մնայ նոյն դերը կատարել շարքերուն մէջ եւ շարքերէն դուրս: Նոյն խանդավառութեամբ, հաւատքով եւ յարատեւութեամբ:

Տ. Մ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ՄԱՆՐ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐ

●

Զարմանալի, անբնական լռութիւն մը կը ծանրանայ մեր իրականութեան մէջ հայ մանր արուեստներու մասին: Անբնական այս լռութեան համար անտարակոյս մենք միայն յանցաւոր ենք:

Կարծես հրաբխային ժայթքումներու պէտք ունինք ներկայացնելու համար մեր մանր արուեստները: Հաստատութիւննե-րը, ուր հաւաքուած են նմոյշներ, պատահական կերպով ձեռք բերած են զանոնք: Մինչ կանուխէն իսկ մեծ ճիգով եւ գոհողութեամբ հաւաքուած են ձեռագիրներ, իսկ մանր արուեստներու նմոյշներ թողուած են իրենց վիճակին:

Եւ սակայն մեր նախահայրերը նշանաւոր եղած են մանր արուեստներու արտադրութեան մէջ: Ինչպէս որ ճարտարապետութեան, քանդակագործութեան (մասնաւորաբար զարդաքանդակ) եւ մանրանկարչութեան մէջ ունեցած ենք որոշ ճաշակ, ըմբռնում, արուեստ, այնպէս ալ նոյն կարողութիւնը ունեցած ենք մանր արուեստներու, օրինակ՝ կազմարարութեան, արծաթագործութեան, պղնձագործութեան, յախճապակիներու, ձեռագործներու, հիւսուածեղէններու, տպածոներու, փայտափորագրութեան եւ ասոնցման ուրիշ մանր արուեստներումէջ, որոնք, սակայն, հայ կեանքին աւելի հարազատ, աւելի մօտ, աւելի առօրեայ արտադրութիւններ են եւ աւելի չեշտուած կերպով ցոյց կուտան հայ հոգին:

Սակայն այսօր ոչ մէկ տեղ հրատարակած ենք, քանի մը պատահական փոքր մենագրութիւններէ զատ, թէ ինչ խոշոր չափերով հայութիւնը ստեղծած է պղնձեայ իրեր, յախճապակեայ ամաններ, նրբահիւս ձեռագործներ, նրբաճաշակ քանդակներ ու փորագրութիւններ կամ գեղեցիկ կազմեր:

Անշուշտ մեր տգիտութիւնը մեծ բաժին մը ունի այս մոռացման մէջ: Անտարակոյս հազուագիւտ են նոյնիսկ բանգէտ Հայեր, որոնք ափ ի բերան կը մնան, երբ իրենց ցոյց տրուի ԺԶ. դարու զմայլելի պղնձէ կաթի աման մը, կամ ԺԷ. դարէն մնացած կերակուրի գոց սան մը: Շատ քիչեր գաղափար ունին, օրինակ, ԺԷ. դարու կուտինահայ յախճապակիներու մասին, որոնք նոյն իսկ Իտալիա կը ղըրկուէին կամ Ֆրանսա կ՚արտածուէին՝ իրրեւ ճենապակեայ գործեր, մրցելու համար տեղական զանազան արտադրութեանց հետ: Յախճապակիներ, որոնք Մայսանի (հին Տրէզտըն) նուրբ ճենապակիէ ամաններուն նրբութեան հետ կը մրցէին: Հայկական կազմեր, զորս կարելի է պարծանքով ցուցադրել կազմարարական միջազգային ցուցահանդէսի մը մէջ: Ձեռագործներ, որոնք իրենց գծագրական յըղացմամբ, նուրբ բանուածքներով ամէնէն ժուժկալ արտայայտողներուն հիացման բացագանչութիւնները արդարօրէն պիտի խլէին:

Եւ ասոնք շատ անգամ որբերու պէս օտար թանգարաններու մէջ, օտար ազգերու արտադրութեանց շարքին թաղուած կը մնան, բացատրութեան եւ լուսաբանութեան կարօտ: Շուրջառ մը աշխարհահռչակ թանգարանի մը մէջ իր քրիստոնէական նշաններով պարսկական կը նկատուի: Կուտինական յախճապակիներ, որոնք «Փոքր Ասիական» անհեթեթ պիտակին տակ լքուեր են ուրիշ թանգարանի մը մէջ: Հայկական գորգեր, որոնք ուշադրութիւն կը գրաւեն իրենց գերազանց, ուժեղ գեղեցկութեամբ, «Կովկասեան» նշանակուեր են ուրիշ թանգարանի մը մէջ, իսկ երբեմն վախկոտ «Հայկական» մը գրուեր է հարցական խոշոր նշանով մը: Արծաթագործական նուրբ իրեր, զորս «Թրքական» կարծեր է եւ այդպէս ալ նըշանակեր է թանգարանի մը վարիչը: Եւ այսպէս անմեղ:

Սակայն ո՞վ է յանցաւորը, եթէ ոչ մենք իսկ: Հայկ. կեդրոններու մէջ ունի՞նք թանգարաններ: Ոչ: Մատչելի չեն Երուսաղէմի ճոխութիւնները: Շատ հեռու են Ս. Ղազարի գանձերը: Ցաք ու ցրիւ են Պոլսոյ հայաշունչ, հայակերտ հնութիւնները: Հազուադէպ են անոնք, որ կրնան մինչեւ Սպահան երթալ Ամենափըրկիչի վանքին չահեկան կտորները տեսնելու, զորս ժամանակաւոր եռանդ մը կը-ցեր է գոնէ ի մի հաւաքել:

Աւելին կայ: Ցաւալիօրէն կը պակսին նոյնիսկ համեստ հրատարակութիւններ, նուիրուած՝ այդ նիւթերուն: Արդեօք նի՞ւթ կը պակսի հրատարակելու համար հայ արուեստի «ալպոմ» մը, ուր դունաւոր կամ միագոյն ներկայացուէին արծաթագործական, պղնձագործական, մանրանկարչական, յախճապակեգործական, ձեռագործական ընտիր, չահեկան, դըրաւիչ նմոյշներ: Ոչ, նման «ալպոմ»ներու համար առատօրէն նիւթ կայ, տասնեակ, քսանեակ ալպոմներ լեցնելու չափ:

Սակայն հրատարակող չկայ հրապարակող չկայ: Ողբալի օրինակ մը չէ՞ ԳԵՂՈՒՆԻՆ, որուն վերջին թիւէն, կը դրէ Հայր Եղիա, դեռ չծախուած քանի մը տասնեակներ կը մնան Ս. Ղազարու պահեստին մէջ: Ուրեմն ի՞նչպէս քաջութիւն ունենալ նման բաներ հրատարակելու, ի՞նչպէս յանդգնիլ ծախք ընելու, երբ ծախսուած գումարին իսկ վերադարձումը անհաւանական է:

Ասիկա այպանելի վիճակ մըն է, որ պէտք է դարմանուի մեր մէջ: Գիտակա-նէն «վազ» անցանք, գոնէ մանր արուեստներուն գեղարուեստական վերարտադրութիւնները պէտք է հրատարակուին, քաջալերուին եւ սպառին եւ գրգիռ մը ըլլան մեր մանր արուեստներուն ծանօթացման համար: Այդպիսով տէր կը դառնանք մեր պապենական ժառանգութեան, ճոխ, հարուստ, ներշնչող, բազմօգուտ:

Անդամալուծող այս անտարբերութեան հիւանդութենէն պէտք է փրկուի Սփիւռքի հայութիւնը, եթէ կ՚ուզէ ինքզինքը ճանչնալ եւ մշակոյթով բարձր ազգերու շարքին իր տեղը գրաւել արդարօրէն: Պէտք է շարունակուի գործը Կիլիկիոյ երանաշնորհ Կաթողիկոսին: Նայեցէք ձեր շուրջը եւ անկարելի է, որ ձեր սիրտը չկսկծայ այն անտարբերութեան հանդէպ, որուն ենթարկուած են մեր մանր արուեստները, եւ այն տգիտութեան, որ միահեծան կը տիրապետէ մեր մէջ հայկական որմանկարչութեան մասին:

Կը պակսին մեր մէջ գուրգուրոտ հաւաքողներ, թէեւ ունեցած ենք ամբողջ բանակ մը «հնավաճառ»ներու եւ «հնագէտ»ներու, որոնք նոյն իսկ մեծ հարստութիւն դիզած են հայկական գորգերու, ձեռագիրներու, մանր արուեստի զանազան իրերու վաճառումով: Այս «մեծատուններըը» սակայն ոչ մէկ նպաստ բերած են մեր մանր արուեստներու պատմութեան զարգացման, լուսաբանման, ծանօթաց-

թարմացնելու, բարձրացնելու համար մըտաւոր մակարդակը: Տգիտութեան չափ, յաճախ աւելի վնասակար է միջակութիւնը:

Մենք լոյսերու մէջ կը լողանք այստեղ: Բայց բուն լոյսը, հարազատը, Հայկական Արեւելքէն կը սպասենք: Ձեր նայուածքին կրակն է, որ պիտի բանայ օտարին ակնախտից լոյսերէն շլացած, կիսովին կուրացած աչքերը:

Ինչպէս մենք, դուք եւս պիտի ջանաք ցնցել քնացողները: Եւ մանաւանդ ճնացողները, որոնց մէջ պատկառելի թիւ մը կը կազմեն երիտասարդները:

Մի՛ մոռնաք, որ կէսօր է արդէն, — հերթափոխութեան շրջան:

Երիտասարդութիւնը ինքն ալ շարաչար պիտի տուժէ, եթէ պատահական կամ թերխաս ուժերու յանձնուին քաղաքական գործունէութեան եւ մշակոյթի բերդերն ու անդաստանները:

Եթէ լրիւ կատարուած չէ կէս օրուան աշխատանքը, աւելի կը դժուարանայ իրիկուանը: Եւ մանաւանդ վաղուանը: Ունիք որոշ ուղեգիծ եւ լայն ազատութիւն՝ գործելու:

Այսուհետեւ ալ, երէցներուն գուրգուրանքը միշտ անպակաս պիտի ըլլայ ձեր գլխուն վերեւ: Առանց խնամակալութեան մը ծանր շուքը փռելու:

Ձեզ կը մնայ արժեցնել այս թանկագին ինքնավարութիւնը, խտացնելով եւ զարգացնելով շարքերը: Դառնալով հոսուն աղբիւր մը իրական վերանորոգման եւ յարաճուն գործունէութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ՆՇԵՆԻՍ

★

Հունա, գեղին վերեւ, բլրաշղթայէն օ-ղակուած մշուշի մէջ կապոյտ ազատ մը կը տարածուէր: Այգի մը կանաչ ժայռոտ-շալէն, որուն կողմ անուն կուտան «Աճ-ժեղիս»:

Յուլիսի կէսերուն երբ ան կը հասուն-նայ, ողկոյզները վերնուռուն սաթի գոյնով մարթ մը կ՚ունենան: Իրենց միջ, միջուկը առատ շաքար կը պարունակէ եւ, երբ հատիկները արեւին տակ կը սեղմես պայթմուններով, իրենց քաղցր, մեղրը կ՚արտաշնչեն մայրենիաբոյր:

Ահա, այս այգին հարաւային թումբին վրայ, մատղաշիկ, երիտասարդ ու դալար մարմնով, լայն, տարածուն ճիւղերով մեն-մենակ նշենի մըն ալ կայ, որ իմ նշանակէս դարձած է քանի մը տարիէ ի վեր:

Պայթելիր ընթացքին պատահաբար ծանօթացանք իրարու: Ու այնուհետեւ, քանի մը աշուններէ ի վեր, երբ եղանակը կը հասնի ու միջուկ կոպած մարթը ցամքած, կոնծած ու չրթունքները ճեղքուած կ՚ըլլան, այլեւս, իրեն այցելութեան կ՚երթամ զգուշութեամբ:

կան՝ ուրիշ նշենիներ ալ, իրեն մօտիկ դրացնութեան սահմաններէն մինչեւ հեռուները: Սակայն, նախընտրածս այս մենաւորն է, ու ես էն առաջ իր որպիսութիւնը հարցնելու կ՚երթամ, երբ տանը բոլորայ աշնան հովերուն հետ:

Բլրակներուն ու այգիներուն եզերքնե. րը իբրեւ ցանկապատ բազմաթիւ են նշենիները, բայց այս մէկը, մենաւորը ուրիշ է: Անոյշ ու ազնիւ ցեղէ եւ, գիւրաբեկ տեսակին կը պատկանի:

Տարածքը լայն - փոր՝ սարէհանգոյն: Միջնադիր եթէ ըսեմ թէ՝ մանչուկի մը թռչելը պիտի կ՚ըլլայ, բնաւ չափազանցութեան մը տանիք խօսքս:

Ու ես գեղացի տղայ, այս նոր ու օտար դէպքը հաճոյապատուելէս ասդին, ու երբեմն հին աղէկաստ նորոգած, ամէն աշնան մենաւոր մատղաշիկ նշենին վերկացնելու համար, առաջինը ես կ՚ըլլայի երբ ան հասնի, ծիծղունչրթունքները բացած կ՚ըլլայ կարմրակոյն տաշտիկին անկիւնը ցուցադրելով փոխէն անցնող-դարձողներուն:

Վերջին աշնան՝ տարօրի, արեւոտ օր մը նորէն կը ուղեւոր ցցեալը անգամ մըն ալ ... մինչեւ հեռուները: Ու ... վեր՝ իրեն նայեցայ ... :

Լայն - ... ճիւղերուն վը-րայ ... չրթունքներով

սկսած ծնծղալ, ցնծալ երգելով տաքուկ գրպանիս, քանի որ զիրենք պիտի ազատէի գիշերուան կճան ու պաղ հովերէն:

Արեգակը սկսած էր հետզհետէ աւելի տաքնալ ու կռնակս սաղնել: Հանեցի բաճկոնս ու խրտուիլակաձեւ նշենիուն քովիկը՝ թփիկի մը վրայ նետեցի:

Նշենիին ճկուն ու դալար ճիւղերը վար քաշելով նուշերը հատիկ - հատիկ ափս կը հաւաքէի, եաքէն գրպաններս տեղաւորելով՝ հանդարտօրէն:

Ինծմէ զատ մարդ չէր երեւար այդ կողմերը, օրուան այդ պահուն: Վստահ էի սուր աչուըններուս վրայ, որոնք քիչ առաջ ընդհանուր խուզարկութիւն մը կատարած էին:

Քանի մը ափ հաւաքելէ ետք մտածեցի. պէտք է աւելի վերերը բարձրանալ անգամ մը եւ, ուշադրութեամբ դիտել ամէն դի, մինչեւ հեռուները ... աւելի ապահով շարունակելու համար գործը:

Ու բարձրացայ վերեւ: Դիտեցի, քննեցի ու մաղեցի ամէն կողմ: Ոչ թէ մարդ, մարդասանք, այլ ստուեր մը անգամ չէր երեւար: Բայց, երբ անգամ մը աչքերս խոնարհեցուցի վար՝ դէպի նշենին մենաւոր, որմէ բաժնուած էի հազիւ քանի մը վայրկեան առաջ եւ որ հազիւ երկու հարիւր քայլ վարը կը գտնուէր, յանկարծ աչքերուս երեւցաւ սեւ բաճկոնով ու գորշ տաբատով մէկը: Ճիշդ նշենիուն տակը կեցած, ուղղակի ինծի կը նայէր...:

— Վայ փորձանք... բռնուեցանք:

Դող մը պատեց մարմինս: Բոպէապէս պղտիկցայ: Տափեցայ, տափակցայ ու ինքզինքս մոռնի թուփերուն ետեւը՝ թումբին վրայ նետեցի:

Կը դիտէի մորենիներու ճեղքերէն: Մարդը կեցած էր հոն, անշարժ ու աչքերը յառած՝ ճիշդ թաքստոցիս վրայ:

Ահա շարժեցաւ: Անտառած իմ, դէպի իմ կո՞ղմս կուգայ...: Չէ, աջ կողմին վրայ քայլ փոխեց: Ծռեցաւ, շարժեցաւ: Ձախ դարձաւ: Ահա կը յառաջանայ այգիին մէջէն ի վեր: Դէպի իմ դէմս կուգայ...: Չէ, կարծէք կեցած տեղէն բնաւ չի շարժիր: Գամուա՞ծ է նշենիուն տակը:

Աչուրս գլս կը խաբեր արդեօք: Բայց չէ, մարդ մըն է, եղբայր, սեւ բաճկոնով ու գորշագոյն տաբատով մը: Գուցէ այգետէրն է ու մօտիկ տեղ մը պահուըտած՝ կը հետապնդէր սկիզբէն...:

Այդ պահուն, այնքան պղտիկցայ ու գետնին փակայ, որ կարծէք հողին մէջն էի այլեւս: Ու եթէ այգետէրը ճիշդ գլուխս վրան ալ կեցած ըլլար պիտի չկրնար նշմարել զիս:

Քիչ կը մնար, որ աղէկտուր ըլլայի տափած, թաքնուած տեղիս վրայ: Քաջութիւն, ըսի ու սիրտ տուի ես ինծի: Փախչողին մարը չէ լացեր, կ՚ըսեն:

ՆԵՐՍԷՍ ՇԻՆԱԿԱՆ

(Շար.)

ման: Հրապարակը պարզապէս ողողուած են, առանց գոյգն ինչ պարտականութիւն ստանձնելու այդ արուեստներուն հանդէպ: Այլապէս ինչպէս բացատրել, որ «Գեղունի»ներ նոյնիսկ հազար օրինակի սպառում մը չունենան մեր մէջ: Կամ գոյութիւն չունենան նկարազարդ, ներկայանալի մենագրութիւններ մեր մանր արուեստներուն մասին: Նուազագոյն 1500 հայ գործավաճառներ կան աշխարհի, եթէ ոչ լոկ Միացեալ Նահանգներուն մէջ, սակայն հայկական գորգարուեստի պատմութեան նուիրուած աշխատութիւն մը, ինչպէս է «Գորգը Հայոց մօտ» հատորս, Ս. Ղազար տպուած վեց հարիւր օրինակ, նոյն իսկ տպագրական ծախքը չհանեց: Եթէ սակայն ըլլար կազմակերպութիւն եւ հասկնալու ճիգ, տարակոյս չկայ, որ միայն վաւերագրութեանց վրայ հիմնուած նման հատոր մը շատոնց սպառած կ'ըլլար, կամ թէ Հայր Եղիա ԳԵՂՈՒՆԻի վերջին թիւին հրատարակութենէն տարիներ վերջ չէր գրեր, թէ դեռ կը մնան այդ մեծարժէք հրատարակութենէն չսպառած օրինակներ:

Ծանօթութիւնը մեր հին գորգարուեստի, մեր հին պղնձագործութեան մասին, հին ձեռագործներու եւ յախճապակիներուն մասին կրնայ մեծապէս շահաւոր ըլլալ հայ արհեստաւորներուն ալ համար, որոնց ապրուստը կարելի է բարելաւել, մանաւանդ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, անոնց շինել տալով հին հայ մանր արուեստներէն ներշնչուած ձեռակերտ իրեր: Ասիկա կարելի է կատարել լայն չափերով եւ մեծ յաջողութեամբ: Անհատական միջոցներով, օրինակի համար, կուտինահայ յախճապակեգործութիւնը շահաւոր աստիճանի մը բերուած էր Երուսաղէմի մէջ մինչեւ երկրորդ պատերազմ մը: Կուտինահայ յախճապակեգործութիւնը այսօր կը շահագործուի Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ, արդիականացուած, բայց զուրկ ստեղծագործական այն շնորհէն, որուն անտարակոյս տէր էին հայ յախճապակեգործները:

Դամասկոսի մէջ կը շինուին պղնձէ ամաններ, ափսէներ եւ ուրիշ իրեր, հայ արուեստագործներու կողմէ: Դաշոյններու արհեստաւորը Հայ մըն է: Եահեա անունով ուրիշ Հայ մը փորագրուած ապակիէ ընտիր կանթեղներ կը պատրաստէր: Ասոնց արտադրութիւնները ամէն կողմ կը ղրկուին ու կը փնտռուին: Սակայն անոնց մէջ ոչ մէկ հայկական բան կայ, բացի բարձրորակ աշխատանքէ: Հայ արուեստը կը պակսի անոնց մէջ, նախ որովհետեւ անծանօթ կը մնայ գործողին, յետոյ, այդ իսկ պատճառով, բազմաթիւ կարող ձեռքեր չեն մղուիր պղնձագործութեան, յախճապակեգործութեան եւ նման մանր արուեստներու արտադրութեան: Կը պակսին աշխատանոցներ, որոնց արտադրութիւնը անտարակոյս կարելի է սպառել շահաւոր կերպով: Նոյն ատեն խոշոր գումարներ կը մսխուին այնպիսի ձեռնարկներու համար, որոնք սակայն մնայուն օգուտ մը չեն կրնար ունենալ: Ինչո՞ւ լոկ շէնքերու շինութեան մէջ սպառիլ: Աւելի լաւ չէ՞ր մանր արուեստներու արհեստանոցներ հաստատել: Ժամանակին, Հայաստան շինուած պղինձէ ամանները մեծ սպառում ունէին արաբական շուկաներու մէջ, ինչպէս կուտինահայ յախճապակիները օսմանեան կայսրութեան մէջ եւ անկէ ալ դուրս՝ եւրոպական հրապարակներու վրայ: Նոյնը նաեւ հայկական գորգերուն համար: Մեծ պահանջ կար միշտ Պոլսոյ արծաթագործական արտադրութեանց: Այսօր անոնք դարձեալ կրնան փնտռուիլ, հրապարակ ստեղծել, գործ տալ զանազան գաղութներուն, թէ արտադրութեան եւ թէ սպառումի համար:

Սակայն շուարեր մնացեր ենք ահա, անգիտակ մեր կարողութիւններուն:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Լեզուի մաքրութիւն ըսելով, չեմ ակնարկեր ոճրոյական եւ կամ բժշկական խնդիրներու, այլ միայն հայերէնի կանոնաւորութեան:

Այս հարցը՝ այնքան նուրբ է եւ բարդ եւ այնքան յաճախադէպ, որ կը հարկադրուիմ քովէն անցնիլ, առանց ճակատելու, որովհետեւ կը պահանջէ լուրջ եւ երկարաշունչ աշխատանք:

«Յառաջ»ի 23 Օգոստոս թուակիր համարին մէջ, կարդացի յօդուած մը, «Բուն իմաստը» վերնագրով: Յարգելի յօդուածագիրը կը խօսի հայերէնին տկար եւ զօրաւոր ջիղերու մասին:Կ'ընկատէ որ օտար լեզուներու մէջ գոյութիւն ունեցող բազմաթիւ բառեր եւ բացատրութիւններ՝ իրենց համարժէքը չունին հայերէնի մէջ:

Բոլորովին համաձայն չեմ: Դիմելով գրաբարին, կարելի է կերտել անզոյ բառերն ու դարձուածքները, որոնք օտար լեզուներու եւ ընթացիկ կեանքի մէջ, կը գործածուին այնպէս ինչպէս կատարուած է, օրինակ, ֆրանսերէնի կամ անգլերէնի մէջ, օգտագործելով հելլենական եւ լատինական արմատներ: Եղիշէին, Նարեկացիին, Հ. Արսէն Բագրատունիին բարբառը չանճրկիր ոեւէ մարզի մէջ:

Փոքրիկ օրինակ մը.— մինչ բոլոր եւրոպական լեզուներ հարկադրուած են սինեմա, քինեմա եւայլն ըսել, Հայը դիւրաւ կրնայ գործածել շարժանկար կամ շարժապատկեր բառերը, թարգմանելով յունական արմատները:

Նոյնը՝ գիտական, իրաւաբանական, ճարտարապետական եւ ուրիշ մասնագիտական բառերու համար, սակաւաթիւ բացառութիւններով: Օրինակ. հարկադրական է գործածել «ելեկտրականութիւն»ը եւ ուրիշ օտար բառեր:

Ամէն լեզու կը պարունակէ ինքնայատուկ ոճ մը, ձեւ մը, ոգի մը զոր նոյնութեամբ թարգմանել կարելի չէ: Ճիշդ այս պատճառով իտալական բացատրութիւն մը կ'ըսէ թէ «Թարգմանիչ կը նշանակէ դաւաճան»: (Թրատութթօրէ, թրատիթօրէ): Անկարելի է Տանթէ մը, Շէյքսփիր մը եւ կամ Ալֆրէտ տըՄիւսէ մը նոյնութեամբ և հարազատօրէն վերածել ուրիշ լեզուի մը, ինչպէս Նարեկացի մը, Բագրատունի մը եւ կամ Սրուանձտեանց մը նոյն գործողութեամբ կը կորսնցնեն իր հմայքէն:

«Եւրոպացի»ն շատ խրախմբ ... կուտայ թէ հայերէնը առաւելութիւններ ունի եւրոպական լեզուներու վրայ: Իսկապէս անոնց մէջ գոյութիւն չունին, օրինակ, չամիչ, կարօտ, եւայլն, առանց խօսելու արամեան բարբառին դիւրին, հարուստ եւ չքեղ բարդական ուժին մասին:

Ազգականական բառերու համար նոյն առաւելութիւնը: Տագր, քենի, ներ, հօրեղբայր, քեռի եւն. բնորոշ իմաստներ կը պարունակեն, մինչդեռ եւրոպական լեզուներու, օրինակ, ֆրանսերէնի մէջ, պօ ֆրէր, պէլ սէօր, քուզէն, օնքլ կը ներկայացնեն շփոթ իմաստ մը:

Միւս կողմէ, իրողութիւն է որ մեր լեզուին մէջ բաւական հետքեր ձգած են թուրքերէն բառեր եւ բացատրութիւններ, զորս հարկ է թօթափել, օգտուելով գրաբարէն: Օրինակ՝ «ինծի ի՞նչ» (պանա նէ՞): Հայերէն կ'ըսենք.— Ի՞նչ փոյթ ինծի, հոգս, եւայլն:

Եւրոպական լեզուները ունին իրենց յատուկ չափուած եւ ձեւաւորուածբառեր եւ բացատրութիւններ, քերականական օրէնքներ, որոնցմէ դուրս ելլել ներելի չէ: Նոյնը եւ գրաբարին համար, որուն մէկ մազին անգամ դպչիլ կարելի չէ:

Դժբախտաբար նոյնը չէ աշխարհաբարի պարագան: Ամէն խօսող կամ գրող, այդ բարբառը կը գործածէ, համաձայն իր գիտելիքին եւ կամ քմահաճոյքին, ինչ որ կը ստեղծէ բաբելոնական աշտարակ մը, որուն մութ անկիւնները պէտք ունին լուսաւոր աշտարակի մը:Բազմակողմանիկէտերուն քննութիւնը, կրնայ կազմել ստուար հատոր մը:

-Որպէսզի ընթացիկ հայերէնը կարգի, օրէնքի ենթարկուի, հարկ է ունենալ Ակադեմիա մը, որ պետական միջոցներով տնօրինէ կարեւորն ու պատշաճը:

Մինչեւ այդ երանելի թուականը, ամէն Հայ կամ Հայուհի (մանաւանդ մտաւորական) պէտք է բծախնդիր ըլլայ լեզուին մաքրութեան, ինչպէս կ'ընէ իր առողջութեան եւ հագուստին համար:

Կ'արժէ յանձն առնել այդ զոհողութիւնը, քանի որ լեզուն կը կազմէ անփոխարինելի, անգուգական գանձ մը: Մանաւանդ ներկայ պարագաներու մէջ:

ԳՐԻՄԻԹԷԼ

17 ՀՈԳԻ ՄԱՀՈՒԱՆ դատապարտուած են արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, Յունիս 17ի ըմբոստութեան առթիւ, ինչպէս կը ծանուցանէ պաշտօնական տեղեկագիր մը: Ուրիշ 16 այրեր եւ կիներ ալ դատապարտուած են համագումար 731 տարի բանտարկութեան, իսկ 48 հոգի՝ համագումար 80 տարուան:

ՄԵԾ ԱՐՋԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

•

Ասկէ շատ ու շատ տարիներ առաջ, մեծ երաշտ կը տիրէր երկրի վրայ: Ցամքեցան բոլոր գետերը, աղբիւրները եւ ջրհորները: Չորցան ծառերը, թուփերը եւ խոտերը: Ծարաւէն մեռան մարդիկ ու անասուններ:

Անգամ մը գիշերով, փոքրիկ աղջիկ մը տունէն դուրս ելաւ հիւանդ մօրը համար ջուր փնտռելու: Միասին առած էր փայտէ խոշոր կաթսայաձեւ շերեփ մը: Շատ պտտեցաւ, ոչ մէկ տեղ ջուր կար: Ուժասպառ ինկաւ դաշտի մը մէջ ու քնացաւ: Երբ արթնցաւ եւ ձեռքը երկարեց շերեփին, քիչ մնաց մէջը եղածը թափէր: Ան լեցուն էր վճիտ ու թարմ ջուրով:

Աղջիկը շատ ուրախացաւ. ուզեց խմել, բայց մտածեց, որ մօրը համար քիչ պիտի մնար եւ վազեց դէպի տուն: Այնպէս կ'աճապարէր, որ չնկատեց շնիկը իր ոտքերուն առջեւ: Աղջիկը գետին փռուեցաւ, շնիկը խղճալի կաղկանձիւն մը արձակեց. շերեփին ինկաւ: Կարծեց, որ մէջը եղածը թափած էր: Ոչ, շերեփին այնպէս էր ինկած, որ մէջէն ոչ մէկ կաթիլ թափած էր: Աղջիկը ափով քիչ մը ջուր տուաւ շնիկին, որ լզեց զայն ու զուարթացաւ: Երբ աղջիկը շերեփը նորէն ձեռք առաւ, տեսաւ որ փայտէ շերեփը արծաթի փոխուած էր:

Բերաւ ջուրը տուն եւ մօրը հրամցուց: Մայրը ըսաւ. «Միեւնոյն է, շուտով պիտի մեռնիմ, աւելի լաւ է դուն խմես»: Շերեփը վերադարձուց աղջկան: Նոյն վայրկեանին շերեփը ոսկիի փոխուեցաւ:

Աղջիկը այլեւս չկրցաւ համբերել եւ շերեփը շրթներուն կը մօտեցնէր, երբ ներս մտաւ կիսամեռ ճամբորդ մը եւ լալով կաթիլ մը ջուր խնդրեց: Աղջիկը թուքը կուլ տուաւ եւ չորցած կոկորդով եւ շերեփը երկարեց ճամբորդին:

Ու յանկարծ շերեփին վրայ յայտնուեցան եօթը հսկայական ադամանդներ եւ անկէ բխեցաւ ջուրի թարմ եւ վճիտ աղբիւր մը:

Այն ատեն, եօթը ադամանդները բարձրացան, հասան երկինքին, անոր փական եւ կազմեցին Մեծ Արջը:

ԼԵՒՈՆ ԹՈԼՍԹՈՅ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ.— Ուրբաթ օր երկու ձեռքով ծանրութիւն վերցնելու մրցումներ կատարուեցան Սթոքհոլմի մէջ: Խ. Միութեան մարզիկներէն Ա. Զմչկեան վերցուց 97 քիլ. 500 կրամ, դարձեալ խորհրդային (սփոյեան) Սաքսոնով 95 քիլօ եւն.: Ընդհ. դասաւորման մէջ Սաքսոնով կը ներկայանայ առաջին (337 քիլօ 500 կրամ երեք անգամով), Զմչկեան Բ. (332 քիլօ 500 կրամ):

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ 29րդ պետութիւնը հաստատուեցաւ Մատրասի մէջ, «Անդրա» անունով: Ունի 20.507.000 բնակիչ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

Ա. ԿՈՒՊՐԻՆ

ՍՈՒԼԱՄԻԹ

(ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

★

Սողոմոն թագաւոր տակաւին չէր թեւակոխած միջին տարիքը — քառասուն եւ հինգ — բայց իր իմաստութեան ու գեղեցկութեան, շքեղ կեանքի ու փարթամ ապարանքի փառքը արդէն տարածուած էր Պաղեստինի սահմաններէն ալ անդին: Ասորեստանի եւ Փիւնիկէի, Վերին եւ Ստորին Եգիպտոսի մէջ, ինչպէս եւ հին Դաւրիժէն մինչեւ Եէմէն եւ Իսմարէն մինչեւ Պերսեպոլիս, մինչեւ Սեւ Ծովի ափերը եւ Միջերկրականի կղզիներուն վրայ — ամէն տեղ զմայլանքով կ'արտասանէին իր անունը, որովհետեւ իր նմանը չկար ժամանակակից թագաւորներու շարքին մէջ:

Իսրայէլի Ելքին 480րդ թուականին, — իր թագաւորութեան չորրորդ տարին, — Զիւ ամսուն մէջ թագաւորը Մորէա սարին վրայ հիմը դրաւ Աստուծոյ մեծ տաճարին եւ Երուսաղէմի արքունիքին: Ութսուն հազար քարտաշներ եւ եօթանասուն հազար բեռնակիրներ անընդհատ կ'աշխատէին լեռները եւ քաղաքի շրջակաները, երեսունեւութ հազար փայտահատներէն ալ տասը հազարը կարգով Լիբանան կ'երթային, ուր ամբողջ ամիս մը ծանր աշխատանքներ կատարելէ վերջ երկու ամիս հանգիստ կ'առնէին: Հազարաւոր մարդեր կտրտուած գերաններէն լաստեր կը շինէին, հարիւրաւոր նաւազներ ալ ծովով դէպի Յոպպէ կը նաւարկէին, ուր Տիւրոսցի հմուտ ատաղձագործները եւ հիւսները գերաններէն տախտակներ կը սղոցէին եւ շէնքերու համար փայտեր կը կտրէին: Այսչափ անհաշիւ բանուորներ անգամ մըն ալ միայն Քեփրէնի, Քէօփսի եւ Միկերինոսի բուրգերուն կառուցման ատեն գործածուած էին:

Երեք հազար վեց հարիւր վերակացուներ կը հսկէին աշխատանքներուն: Վերակացուներուն պետն էր Ազարիա Նաթանի որդին, դաժան եւ գործունեայ մարդ մը, որուն մասին զրոյց կար թէ՝ բնաւ չի քնանար եւ թէ ներքին անբուժելի հիւանդութեան մը կրակէն կ'այրէր, կը մրկէր: Տաճարի եւ արքունիքի բոլոր յատակագիծերը սակայն, ինչպէս նաեւ սիւներու, դարիրի եւ պղինձէ ծովի նկարները, որմերու եւ գահոյքներու զարդարանքները, ամէնքն ալ պատրաստուած էին ճարտարապետ Քիրամ Աբիոսի կողմէ, որ Սիդոն քաղաքէն էր եւ Նեփթաղիմի ցեղէն պղնձագործի մը որդին:

Եօթը տարի վերջ, Բուլ ամսուն մէջ, աւարտեցաւ Տիրոջ տաճարին կառուցումը, տասներեք տարի ետքն ալ՝ թագաւորին արքունիքը: Լիբանանէ բերուած նոճիի եւ ձիթենիի տախտակներուն համար, բեւեկնի, սիթիմ, թարսիս փայտերու, ոլորկ եւ փայլուն խոշոր գոհարներուն փոխարէն, ծիրանիներու եւ ոսկեկար բեհեզներուն, երկնագոյն բրդեայ կերպասներու, եղնգաքարերու եւ մեծաքանակ գառան կարմիր մորթերու, երկաթեղէններու, եղեգնաքարերու եւ մեծաքանակ մարմարիոնի, թանկագին քարերու, ոսկեայ շղթաներու, թագերու եւ պսակներու, ունելիներու, վարսակալներու, մատուցարաններու, կանթեղներու, ծաղիկներու եւ աշտանակներու փոխարէն, դուռներու ոսկեայ օղակներու եւ գամերու համար, որոնցմէ իւրաքանչիւրը վաթսուն սիկղ կը կշռէր, ոսկեկուռ գաւաթներու եւ պնակներու, քանդակուած եւ մոզայիկ զարդանկարներու, ձուլածոյ եւ վէմերու մէջփարագրուած առիւծաքանդակներու, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ քերովբէներու, ցուլերու արմաւենիներու եւ արքայանխձորենիներու քանդակներու — այս ամէնուն փոխարէն, — Սողոմոն Տիւրոսի Քիրամ թագաւորին, — ճարտարապետի անուանակցին, — նուիրեց քսան քաղաքներ եւ աւաններ Գալիլիացիներու աշխարհին մէջ:

Եւ սակայն Քիրամ այդ նուէրները աննշան կը համարէր, — այնչափ անպատմելի շքեղութեամբ կառուցուած էին Տիրոջ տաճարը եւ Սողոմոնի արքունիքը, ինչպէս նաեւ փոքր ապարանքը Մելոն սարի վրայ՝ թագաւորին կնոջ գեղեցկուհի Աստիսին համար, որ դուստրն էր Եգիպտոսի Սուսակիմ Փարաւոնին: Իսկ սրահներու բազրիկներուն եւ աստիճաններուն, ինչպէս նաեւ երաժշտական գործիքներու եւ սուրբ գիրքերու կազմերուն համար աւելի վերջը գործածուած կարմիր փայտերը, Սողոմոն թագաւորին ընծայաբերեց Սաբայի թագուհին՝ իմաստուն եւ հրաշագեղ Բալքիսը. թագուհին միեւնոյն ատեն թագաւորին նուէր բերաւ այնչափ մեծ քանակութիւնով անուշահոտ խնկեղէններ, բուրաւէտ իւղեր եւ թանկարժէք օծանելիքներ, որ մինչեւ այն ատեն տեսնուած չէր Իսրայէլի մէջ:

Տարուէ տարի կ'աճէին թագաւորին հարստութիւնները: Անոր նաւերը տարուան ընթացքին երեք անգամ կը հանդիպէին նաւահանգիստները. «Թարսիս»ը կ'երթեւեկէր Միջերկրականի ծովին մէջ, իսկ «Քիրամ»ը՝ Սեւ ծովին մէջ: Այդ նաւերը Ափրիկէէն կը նրածեն փղոսկր, կապիկներ, սիրամարգ, եւ քարայծ, Եգիպտոսէն՝ փարթամօրէն զարդարուած կառքեր, ողջ ողջ վագրեր եւ առիւծներ: Նմանապէս ղազաններու մորթեր եւ կաշիներ Միջագետքէն, ձիւնաթոյր նժոյգներ Քոբայէն, Փարսիմի աւազուտէն տարեկան վեց հարիւր վաթսուն տաղանդ կարմիր, սեւ եւ ճանդան փայտեր Ոփիր երկրէն:

(Շար.)

× Կառավարութիւնը ծրագիր մը մշակած է, կարգ մը գիներ իջեցնելու համար: Եթէ բարոյական միջոցները չբաւեն, կանոններ պիտի սահմանեն:

× Գործադուլներուն ընդհ. կորուստը կը հաշուեն 30 միլիոն ֆրանք:

× Վերաշինութեան նախարարը ծրագիր մը յօրինած է, որուն համաձայն պետական վարչութիւնները պիտի պարպեն 5000 յարկաբաժիններ, բնակարան ճարելու համար ժողովուրդին: Միեւնոյն ատեն նոր շէնքեր պիտի շինուին գլխաւոր կայարաններու մթերանոցներուն վրայ (Պաթինեօլ եւն.):

× Բանակցութիւնները կը շարունակուին Հնդկաչինի կայսեր եւ Ֆրանսական կառավարութեան միջեւ, երկրին անկախութեան մասին: Բամպոճի հետ կատարուած բանակցութիւնները յանկարծ ընդհատուեցան, անհամաձայնութիւն մը ծագած ըլլալով: Բամպոճ կը պահանջէ անմիջապէս պարպել Ֆրանսական զօրքը: Համաձայնութիւն գոյացած է ոստիկանական եւ դատական իշխանութեանց փոխանցման մասին. բայց Ֆրանսա կը մերժէ վաւերացնել, մինչեւ որ զինուորական խնդիրը չկարգադրուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՒՍՏՐԻՈՅ գրաւման բանակի չորս հրամանատարութիւնները որոշեցին ջնջել հաղորդակցութեանց վրայ հաստատուած հսկողութիւնը: Գրաքննութիւնն ալ վերջնապէս ջնջուած է: Ռուսերը կարեւոր դէրք մը եւս պարպեցին: — Արեւմտեան պետութեանց արտաքին նախարարներու փոխանորդները Բշ. օր ժողով պիտի գումարեն Լոնտոնի մէջ, խորհրդակցելու համար հաշտութեան դաշնագրի մասին:

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ կապոց (քոլի) ամերիկեան ուտելիք բաշխուած է Պերլինի մէջ, Յուլիս 17էն ի վեր, հակառակ արեւելեան Գերմանիոյ ոստիկանութեան արգելքին:

ԱՆԳԼԻՈՅ հիւլէական հետազօտութեանց վարչութիւնը պաշտօնանկ ըրաւ երկու ռուսածին մասնագէտներ:

ՀԻՆԳԱԿԱՆ ՏԱՐԻ բանտարկութեան դատապարտուեցան, Մ. Նահանգներուն մէջ, հինգ ականաւոր համայնավարներ: Ուրիշ երկու հոգի ալ ձերբակալուեցան դաշնակ ոստիկաններու կողմէ, Քալիֆորնիոյ լեռներուն մէջ:

ՃԵՐՄԱԿ ՀԱՅ պիտի ծախուի Անգլիոյ մէջ, այս շաբթու: Տասնըմէկ տարիէ ի վեր արգիլուած էր ճերմակ հացը:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մեծագոյն հանրապետութեան՝ բուն Ռուսիոյ Գերագոյն Խորհուրդը հաստատեց երեք փոխ-վարչապետներու պաշտօնանկութիւնը: Միեւնոյն ատեն վեց նոր նախարարներ նշանակուեցան:

ՓԱՐԻԶԻ մեծ գործարաններէն Տըլահէյ ձեռնարկած է արձակելու իր պաշտօնէութեան մէկ երրորդը, մօտ 600 հոգի: Անցեալ մարտին ալ ճամբուած էին 230 աշխատաւորներ: Հաստատութիւնը սովորաբար 1600 պաշտօնեաներ ունէր:

ՄԱՐՈՔԻ վերջին դէպքերուն առթիւ 315 ձերբակալութիւններ կատարուած են: Ուժտայի փաշային դատարանը 197 հոգի դատապարտեց վեց ամիսէն երկու տարի բանտարկութեան, Օգոստոս 16ի ցոյցին առթիւ: Դատապարտեալներուն մէջ կը գտնուին 14 պատանիներ, 16 տարեկանէն վար: Գահընկէց Սուլթանին կիներէն 16ը իրենց հայրերուն վերադարձուեցան, մնացեալ 25-30ը Քորսիքա պիտի բնակին, եւր 50 հոգինոց բնակարան մը ճարուի:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց թէ բողոքներու ժամանակը անցած է եւ թէ «աւելի ազդու միջոցներու պիտի դիմեն, Մարոքի դատը պաշտպանելու համար»:

ՀԵՌԱՋԱՅՆԻ պաշտօնեաներու գործադուլը կը ծաւալի Մ. Նահանգներու գլխաւոր քաղաքներուն մէջ:

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ միջազգային ցանցին վարիչներէն հինգ հոգի ձերբակալուեցան:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Թղթատարական վարչութեան երբեք շաբթուան գործադուլը վերջացած ըլլալով, այսօրուընէ սկսեալ կանոնաւորապէս պիտի ղրկուին *Յառաջ*ները:

Մեր փրանսացի պաշտօնակիցներուն հետ, մենք ալ ներողութիւն կը խնդրենք ակամայ յապաղումներուն համար:

Վարչութիւնս ամէն ջանք պիտի թափէ որպէսզի թերթին նախորդ բոլոր թիւերը հասնին ամէն բաժանորդի: Բայց, երբեք շաբաթներու ընթացքին ստեղծուած խճողումը կրնայ տեղի տալ թիւրիմացութեանց, թէ թերթերուն եւ թէ նամակատուներու համար: Թերեւս զոյգ թիւեր ղրկուին մանաւանդ արձակուրդի գացած բաժանորդներուն:

Կը խնդրենք նաեւ այն բաժանորդներէն եւ գործակալներէն որոնք առկախ հաշիւներ ունին, փութացնել իրենց վճարումները: Երկարատեւ գործադուլը դժուարին կացութեան մը մատնած է նաեւ վարչութիւնս, որ ամէն զոհողութիւն յանձն առաւ, թերթին հրատարակութիւնը ապահովելու համար անընդհատ:

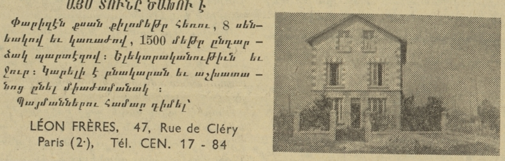
Կանխայայտ շնորհակալութեամբ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱԲՐ. ԱՃԷՄԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն. — Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Սարգիսեան 500 ֆրանք, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին: Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գրաճեան 500 ֆր. Կարմիր Խաչին, 500 ֆրանք Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, Պ. Պ. Բարգէն եւ Գուրգէն Քիշիշեան երկու հազար ֆրանք Փարիզի Հայ Մարզական Միութեան: Տէր եւ Տիկին Ալիքսան Նուրեան հազար ֆրանք Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին:

Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

որ յետաձգուած էր անձրեւին եւ գործադուլին պատճառով, տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, Վալապրի անտառին մէջ, տեւելով ամբողջ օրը, նոյն յայտագրով:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու, Նոր Սերունդի, Շրջ. վարչութեան, 11 մասնաճիւղերով եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղերու:

Պատուոյ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ եւ երեսփոխան Պ. ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՎԻՆԻ:

Կը նախագահէ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ: Կը խօսին Պ. Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ եւ ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Զանազան խաղեր եւ մրցումներ: Բացարձակապէս արգիլուած է անտառին մէջ կրակ վառել կամ որեւէ բան ծախել:

Մուտքը ազատ է

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կը վերաբացուի Սեպտ. 17ին: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտ ժամը 9-12:

Հեռաձայն Ռէնսի 172

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին համար լաւ խոհարարուհի մը (կամ խոհարար) որ լաւ կերակուր եփել գիտնայ: Գոհացուցիչ պայմաններ:

Դիմել վարժարանը, Պուլվառ տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ. — Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ եւ քարոզէ Անթիլիասի դպրեվանքին վերատեսուչը, Տ. ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ: Հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը բազմութեամբ ներկայ ըլլալ այս արարողութեան:

